નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દકનિકાયે

જાતક-અટ્ઠકથા

(પઠમો ભાગો)

ગન્થારમ્ભકથા

જાતિકોટિસહસ્સેહિ , પમાણરહિતં હિતં;
લોકસ્સ **લોકનાથેન**, કતં યેન મહેસિના.

તસ્સ પાદે નમસ્સિત્વા, કત્વા **ધમ્મસ્સ** ચઞ્જલિં;
સઙ્ઘઞ્ચ પતિમાનેત્વા, સબ્બસમ્માનભાજનં.

નમસ્સનાદિનો અસ્સ, પુઞ્ઞસ્સ રતનત્તયે;
પવત્તસ્સાનુભાવેન, છેત્વા સબ્બે ઉપદ્દવે.

તં તં કારણમાગમ્મ, દેસિતાનિ જુતીમતા;
અપણ્ણકાદીનિ પુરા, જાતકાનિ મહેસિના.

યાનિ યેસુ ચિરં સત્થા, લોકનિત્થરણત્થિકો;
અનન્તે બોધિસમ્ભારે, પરિપાચેસિ નાયકો.

તાનિ સબ્બાનિ એકજ્ઝં, આરોપેન્તેહિ સઙ્ગહં;
જાતકં નામ સઙ્ગીતં, ધમ્મસઙ્ગાહકેહિ યં.

બુદ્ધવંસસ્સ એતસ્સ, ઇચ્છન્તેન ચિરટ્ઠિતિં;
યાચિતો અભિગન્ત્વાન, થેરેન **અત્થદસ્સિના**.

અસંસટ્ઠવિહારે , સદા સુદ્ધવિહારિના;
તથેવ **બુદ્ધમિત્તેન**, સન્તચિત્તેન વિઞ્ઞુના.

મહિંસાસકવંસમ્હિ, સમ્ભૂતેન નયઞ્ઞુના;
બુદ્ધદેવેન ચ તથા, ભિક્ખુના સુદ્ધબુદ્ધિના.

મહાપુરિસચરિયાનં, આનુભાવં અચિન્તિયં;

તસ્સ વિજ્જોતયન્તસ્સ, જાતકસ્સત્થવણ્ણનં.

મહાવિહારવાસીનં, વાચનામગ્ગનિસ્સિતં;
ભાસિસ્સં ભાસતો તં મે, સાધુ ગણ્હન્તુ સાધવોતિ.

નિદાનકથા

સા પનાયં જાતકસ્સ અત્થવણ્ણના દૂરેનિદાનં, અવિદૂરેનિદાનં, સન્તિકેનિદાનન્તિ ઇમાનિ તીણિ નિદાનાનિ દસ્સેત્વા વણ્ણિયમાના યે નં સુણન્તિ, તેહિ સમુદાગમતો પટ્ઠાય વિઞ્ઞાતત્તા યસ્મા સુટ્ઠુ વિઞ્ઞાતા નામ હોતિ, તસ્મા તં તાનિ નિદાનાનિ દસ્સેત્વા વણ્ણયિસ્સામ.

તત્થ આદિતો તાવ તેસં નિદાનાનં પરિચ્છેદો વેદિતબ્બો. દીપઙ્કરપાદમૂલસ્મિઞ્હિ કતાભિનીહારસ્સ મહાસત્તસ્સ યાવ વેસ્સન્તરત્તભાવા ચવિત્વા તુસિતપુરે નિબ્બત્તિ, તાવ પવત્તો કથામગ્ગો **દૂરેનિદાનં** નામ. તુસિતભવનતો પન ચવિત્વા યાવ બોધિમણ્ડે સબ્બઞ્ઞુતપ્પત્તિ, તાવ પવત્તો કથામગ્ગો **અવિદૂરેનિદાનં** નામ. **સન્તિકેનિદાનં** પન તેસુ તેસુ ઠાનેસુ વિહરતો તસ્મિં તસ્મિંયેવ ઠાને લબ્ભતીતિ.

૧. દૂરેનિદાનકથા

તત્રિદં **દૂરેનિદાનં** નામ – ઇતો કિર કપ્પસતસહસ્સાધિકાનં ચતુન્નં અસઙ્ખ્યેય્યાનં મત્થકે **અમરવતી** નામ નગરં અહોસિ. તત્થ **સુમેધો** નામ બ્રાહ્મણો પટિવસતિ ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા અક્ખિત્તો અનુપકુટ્ઠો જાતિવાદેન અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો. સો અઞ્ઞં કમ્મં અકત્વા બ્રાહ્મણસિપ્પમેવ ઉગ્ગણ્હિ. તસ્સ દહરકાલેયેવ માતાપિતરો કાલમકંસુ. અથસ્સ રાસિવડ્ઢકો અમચ્ચો આયપોત્થકં આહરિત્વા સુવણ્ણરજતમણિમુત્તાદિભરિતે ગબ્ભે વિવરિત્વા ‘‘એત્તકં તે, કુમાર, માતુ સન્તકં, એત્તકં પિતુ સન્તકં, એત્તકં અય્યકપય્યકાન’’ન્તિ યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા ધનં આચિક્ખિત્વા ‘‘એતં પટિપજ્જાહી’’તિ આહ. સુમેધપણ્ડિતો ચિન્તેસિ – ‘‘ઇમં ધનં સંહરિત્વા મય્હં પિતુપિતામહાદયો પરલોકં ગચ્છન્તા એકં કહાપણમ્પિ ગહેત્વા ન ગતા, મયા પન ગહેત્વા ગમનકારણં કાતું વટ્ટતી’’તિ. સો રઞ્ઞો આરોચેત્વા નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા મહાજનસ્સ દાનં દત્વા તાપસપબ્બજ્જં પબ્બજિ. ઇમસ્સ પનત્થસ્સ આવિભાવત્થં ઇમસ્મિં ઠાને સુમેધકથા કથેતબ્બા . સા પનેસા કિઞ્ચાપિ બુદ્ધવંસે નિરન્તરં આગતાયેવ, ગાથાસમ્બન્ધેન પન આગતત્તા ન સુટ્ઠુ પાકટા. તસ્મા તં અન્તરન્તરા ગાથાય સમ્બન્ધદીપકેહિ વચનેહિ સદ્ધિં કથેસ્સામ.

સુમેધકથા

કપ્પસતસહસ્સાધિકાનઞ્હિ ચતુન્નં અસઙ્ખ્યેય્યાનં મત્થકે દસહિ સદ્દેહિ અવિવિત્તં ‘‘અમરવતી’’તિ ચ ‘‘અમર’’ન્તિ ચ લદ્ધનામં નગરં અહોસિ, યં સન્ધાય બુદ્ધવંસે વુત્તં –

‘‘કપ્પે ચ સતસહસ્સે, ચતુરો ચ અસઙ્ખિયે;
અમરં નામ નગરં, દસ્સનેય્યં મનોરમં;
દસહિ સદ્દેહિ અવિવિત્તં, અન્નપાનસમાયુત’’ન્તિ.

તત્થ **દસહિ સદ્દેહિ અવિવિત્ત**ન્તિ હત્થિસદ્દેન, અસ્સસદ્દેન, રથસદ્દેન, ભેરિસદ્દેન, મુદિઙ્ગસદ્દેન, વીણાસદ્દેન, સમ્મસદ્દેન, તાળસદ્દેન, સઙ્ખસદ્દેન ''અસ્નાથ, પિવથ, ખાદથા''તિ દસમેન સદ્દેનાતિ ઇમેહિ દસહિ સદ્દેહિ અવિવિત્તં અહોસિ. તેસં પન સદ્દાનં એકદેસમેવ ગહેત્વા –

''હત્થિસદ્દં અસ્સસદ્દં, ભેરિસઙ્ખરથાનિ ચ;
ખાદથ પિવથ ચેવ, અન્નપાનેન ઘોસિત''ન્તિ. –

બુદ્ધવંસે ઇમં ગાથં વત્વા –

''નગરં સબ્બઙ્ગસમ્પન્નં, સબ્બકમ્મમુપાગતં;
સત્તરતનસમ્પન્નં, નાનાજનસમાકુલં;
સમિદ્ધં દેવનગરંવ, આવાસં પુઞ્ઞકમ્મિનં.

''નગરે અમરવતિયા, સુમેધો નામ બ્રાહ્મણો;
અનેકકોટિસન્નિચયો, પહૂતધનધઞ્ઞવા.

''અજ્ઝાયકો મન્તધરો, તિણ્ણં વેદાન પારગૂ;
લક્ખણે ઇતિહાસે ચ, સધમ્મે પારમિં ગતો''તિ. – વુત્તં;

અથેકદિવસં સો સુમેધપણ્ડિતો ઉપરિપાસાદવરતલે રહોગતો હુત્વા પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા નિસિન્નો ચિન્તેસિ – ''પુનબ્ભવે, પણ્ડિત, પટિસન્ધિગ્ગહણં નામ દુક્ખં, તથા નિબ્બત્તનિબ્બત્તટ્ઠાને સરીરભેદનં, અહઞ્ચ જાતિધમ્મો જરાધમ્મો બ્યાધિધમ્મો મરણધમ્મો, એવંભૂતેન મયા અજાતિં અજરં અબ્યાધિં અદુક્ખં સુખં સીતલં અમતમહાનિબ્બાનં પરિયેસિતું વટ્ટતિ, અવસ્સં ભવતો મુચ્ચિત્વા નિબ્બાનગામિના એકેન મગ્ગેન ભવિતબ્બ''ન્તિ. તેન વુત્તં –

''રહોગતો નિસીદિત્વા, એવં ચિન્તેસહં તદા;
દુક્ખો પુનબ્ભવો નામ, સરીરસ્સ ચ ભેદનં.

''જાતિધમ્મો જરાધમ્મો, બ્યાધિધમ્મો સહં તદા;
અજરં અમતં ખેમં, પરિયેસિસ્સામિ નિબ્બુતિં.

''યંનૂનિમં પૂતિકાયં, નાનાકુણપપૂરિતં;
છડ્ડયિત્વાન ગચ્છેય્યં, અનપેક્ખો અનત્થિકો.

''અત્થિ હેહિતિ સો મગ્ગો, ન સો સક્કા ન હેતુયે;
પરિયેસિસ્સામિ તં મગ્ગં, ભવતો પરિમુત્તિયા''તિ.

તતો ઉત્તરિપિ એવં ચિન્તેસિ – યથા હિ લોકે દુક્ખસ્સ પટિપક્ખભૂતં સુખં નામ અત્થિ, એવં ભવે સતિ તપ્પટિપક્ખેન વિભવેનાપિ ભવિતબ્બં. યથા ચ ઉણ્હે સતિ તસ્સ વૂપસમભૂતં સીતમ્પિ અત્થિ, એવં રાગાદીનં

અગ્ગીનં વૂપસમેન નિબ્બાનેનાપિ ભવિતબ્બં. યથા ચ પાપસ્સ લામકસ્સ ધમ્મસ્સ પટિપક્ખભૂતો કલ્યાણો અનવજ્જધમ્મોપિ અત્થિયેવ, એવમેવ પાપિકાય જાતિયા સતિ સબ્બજાતિક્ખેપનતો અજાતિસઙ્ખાતેન નિબ્બાનેનાપિ ભવિતબ્બમેવાતિ. તેન વુત્તં –

''યથાપિ દુક્ખે વિજ્જન્તે, સુખં નામપિ વિજ્જતિ;
એવં ભવે વિજ્જમાને, વિભવોપિ ઇચ્છિતબ્બકો.

''યથાપિ ઉણ્હે વિજ્જન્તે, અપરં વિજ્જતિ સીતલં;
એવં તિવિધગ્ગિ વિજ્જન્તે, નિબ્બાનં ઇચ્છિતબ્બકં.

''યથાપિ પાપે વિજ્જન્તે, કલ્યાણમપિ વિજ્જતિ;
એવમેવ જાતિ વિજ્જન્તે, અજાતિપિચ્છિતબ્બક''ન્તિ.

અપરમ્પિ ચિન્તેસિ – યથા નામ ગૂથરાસિમ્હિ નિમુગ્ગેન પુરિસેન દૂરતો પઞ્ચવણ્ણપદુમસઞ્છન્નં મહાતળાકં દિસ્વા ''કતરેન નુ ખો મગ્ગેન એત્થ ગન્તબ્બ''ન્તિ તં તળાકં ગવેસિતું યુત્તં. યં તસ્સ અગવેસનં, ન સો તળાકસ્સ દોસો. એવમેવ કિલેસમલધોવને અમતમહાનિબ્બાનતળાકે વિજ્જન્તે તસ્સ અગવેસનં ન અમતનિબ્બાનમહાતળાકસ્સ દોસો. યથા ચ ચોરેહિ સમ્પરિવારિતો પુરિસો પલાયનમગ્ગે વિજ્જમાનેપિ સચે ન પલાયતિ, ન સો મગ્ગસ્સ દોસો, પુરિસસ્સેવ દોસો. એવમેવ કિલેસેહિ પરિવારેત્વા ગહિતસ્સ પુરિસસ્સ વિજ્જમાનેયેવ નિબ્બાનગામિમ્હિ સિવે મગ્ગે મગ્ગસ્સ અગવેસનં નામ ન મગ્ગસ્સ દોસો, પુગ્ગલસ્સેવ દોસો. યથા ચ બ્યાધિપીળિતો પુરિસો વિજ્જમાને બ્યાધિતિકિચ્છકે વેજ્જે સચે તં વેજ્જં ગવેસિત્વા બ્યાધિં ન તિકિચ્છાપેતિ, ન સો વેજ્જસ્સ દોસો, પુરિસસ્સેવ દોસો. એવમેવ યો કિલેસબ્યાધિપીળિતો પુરિસો કિલેસવૂપસમમગ્ગકોવિદં વિજ્જમાનમેવ આચરિયં ન ગવેસતિ, તસ્સેવ દોસો, ન કિલેસવિનાસકસ્સ આચરિયસ્સાતિ. તેન વુત્તં –

''યથા ગૂથગતો પુરિસો, તળાકં દિસ્વાન પૂરિતં;
ન ગવેસતિ તં તળાકં, ન દોસો તળાકસ્સ સો.

''એવં કિલેસમલધોવે, વિજ્જન્તે અમતન્તળે;
ન ગવેસતિ તં તળાકં, ન દોસો અમતન્તળે.

''યથા અરીહિ પરિરુદ્ધો, વિજ્જન્તે ગમનમ્પથે;
ન પલાયતિ સો પુરિસો, ન દોસો અઞ્જસસ્સ સો.

''એવં કિલેસપરિરુદ્ધો, વિજ્જમાને સિવે પથે;
ન ગવેસતિ તં મગ્ગં, ન દોસો સિવમઞ્જસે.

''યથાપિ બ્યાધિતો પુરિસો, વિજ્જમાને તિકિચ્છકે;
ન તિકિચ્છાપેતિ તં બ્યાધિં, ન દોસો સો તિકિચ્છકે.

‘‘એવં કિલેસબ્યાધીહિ, દુક્ખિતો પરિપીળિતો;
ન ગવેસતિ તં આચરિયં, ન દોસો સો વિનાયકે’’તિ.

અપરમ્પિ ચિન્તેસિ – યથા મણ્ડનજાતિકો પુરિસો કણ્ઠે આસત્તં કુણપં છડ્ડેત્વા સુખી ગચ્છતિ, એવં મયાપિ ઇમં પૂતિકાયં છડ્ડેત્વા અનપેક્ખેન નિબ્બાનનગરં પવિસિતબ્બં. યથા ચ નરનારિયો ઉક્કારભૂમિયં ઉચ્ચારપસ્સાવં કત્વા ન તં ઉચ્છઙ્ગેન વા આદાય દસન્તેન વા વેઠેત્વા ગચ્છન્તિ, જિગુચ્છમાના પન અનપેક્ખાવ છડ્ડેત્વા ગચ્છન્તિ, એવં મયાપિ ઇમં પૂતિકાયં અનપેક્ખેન છડ્ડેત્વા અમતં નિબ્બાનનગરં પવિસિતું વટ્ટતિ. યથા ચ નાવિકા નામ જજ્જરં નાવં અનપેક્ખા છડ્ડેત્વા ગચ્છન્તિ, એવં અહમ્પિ ઇમં નવહિ વણમુખેહિ પગ્ઘરન્તં કાયં છડ્ડેત્વા અનપેક્ખો નિબ્બાનપુરં પવિસિસ્સામિ. યથા ચ પુરિસો નાનારતનાનિ આદાય ચોરેહિ સદ્ધિં મગ્ગં ગચ્છન્તો અત્તનો રતનનાસભયેન તે છડ્ડેત્વા ખેમં મગ્ગં ગણ્હાતિ, એવં અયમ્પિ કરજકાયો રતનવિલોપકચોરસદિસો. સચાહં એત્થ તણ્હં કરિસ્સામિ, અરિયમગ્ગકુસલધમ્મરતનં મે નસ્સિસ્સતિ. તસ્મા મયા ઇમં ચોરસદિસં કાયં છડ્ડેત્વા નિબ્બાનનગરં પવિસિતું વટ્ટતીતિ. તેન વુત્તં –

‘‘યથાપિ કુણપં પુરિસો, કણ્ઠે બદ્ધં જિગુચ્છિય;
મોચયિત્વાન ગચ્છેય્ય, સુખી સેરી સયંવસી.

‘‘તથેવિમં પૂતિકાયં, નાનાકુણપસઞ્ચયં;
છડ્ડયિત્વાન ગચ્છેય્યં, અનપેક્ખો અનત્થિકો.

‘‘યથા ઉચ્ચારટ્ઠાનમ્હિ, કરીસં નરનારિયો;
છડ્ડયિત્વાન ગચ્છન્તિ, અનપેક્ખા અનત્થિકા.

‘‘એવમેવાહં ઇમં કાયં, નાનાકુણપપૂરિતં;
છડ્ડયિત્વાન ગચ્છિસ્સં, વચ્ચં કત્વા યથા કુટિં.

‘‘યથાપિ જજ્જરં નાવં, પલુગ્ગં ઉદગાહિનિં;
સામી છડ્ડેત્વા ગચ્છન્તિ, અનપેક્ખા અનત્થિકા.

‘‘એવમેવાહં ઇમં કાયં, નવચ્છિદ્દં ધુવસ્સવં;
છડ્ડયિત્વાન ગચ્છિસ્સં, જિણ્ણનાવંવ સામિકા.

‘‘યથાપિ પુરિસો ચોરેહિ, ગચ્છન્તો ભણ્ડમાદિય;
ભણ્ડચ્છેદભયં દિસ્વા, છડ્ડયિત્વાન ગચ્છતિ.

‘‘એવમેવ અયં કાયો, મહાચોરસમો વિય;
પહાયિમં ગમિસ્સામિ, કુસલચ્છેદનાભયા’’તિ.

એવં સુમેધપણ્ડિતો નાનાવિધાહિ ઉપમાહિ ઇમં નેક્ખમ્મૂપસંહિતં અત્થં ચિન્તેત્વા સકનિવેસને અપરિમિતં ભોગક્ખન્ધં હેટ્ઠા વુત્તનયેન કપણદ્ધિકાદીનં વિસ્સજ્જેત્વા મહાદાનં દત્વા વત્થુકામે ચ કિલેસકામે ચ પહાય

અમરનગરતો નિક્ખમિત્વા એકકોવ હિમવન્તે ધમ્મિકં નામ પબ્બતં નિસ્સાય અસ્સમં કત્વા તત્થ પણ્ણસાલઞ્ચ ચઙ્કમઞ્ચ માપેત્વા પઞ્ચહિ નીવરણદોસેહિ વિવજ્જિતં ‘‘એવં સમાહિતે ચિત્તે’’તિઆદિના નયેન વુત્તેહિ અટ્ઠહિ કારણગુણેહિ સમુપેતં અભિઞ્ઞાસઙ્ખાતં બલં આહરિતું તસ્મિં અસ્સમપદે નવદોસસમન્નાગતં સાટકં પજહિત્વા દ્વાદસગુણસમન્નાગતં વાકચીરં નિવાસેત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિ. એવં પબ્બજિતો અટ્ઠદોસસમાકિણ્ણં તં પણ્ણસાલં પહાય દસગુણસમન્નાગતં રુક્ખમૂલં ઉપગન્ત્વા સબ્બં ધઞ્ઞવિકતિં પહાય પવત્તફલભોજનો હુત્વા નિસજ્જટ્ઠાનચઙ્કમનવસેનેવ પધાનં પદહન્તો સત્તાહબ્ભન્તરેયેવ અટ્ઠન્નં સમાપત્તીનં પઞ્ચન્નઞ્ચ અભિઞ્ઞાનં લાભી અહોસિ. એવં તં યથાપત્થિતં અભિઞ્ઞાબલં પાપુણિ. તેન વુત્તં –

‘‘એવાહં ચિન્તયિત્વાન, નેકકોટિસતં ધનં;
નાથાનાથાનં દત્વાન, હિમવન્તમુપાગમિં.

‘‘હિમવન્તસ્સાવિદૂરે , ધમ્મિકો નામ પબ્બતો;
અસ્સમો સુકતો મય્હં, પણ્ણસાલા સુમાપિતા.

‘‘ચઙ્કમં તત્થ માપેસિં, પઞ્ચદોસવિવજ્જિતં;
અટ્ઠગુણસમુપેતં, અભિઞ્ઞાબલમાહરિં.

‘‘સાટકં પજહિં તત્થ, નવદોસમુપાગતં;
વાકચીરં નિવાસેસિં, દ્વાદસગુણમુપાગતં.

‘‘અટ્ઠદોસસમાકિણ્ણં, પજહિં પણ્ણસાલકં;
ઉપાગમિં રુક્ખમૂલં, ગુણે દસહુપાગતં.

‘‘વાપિતં રોપિતં ધઞ્ઞં, પજહિં નિરવસેસતો;
અનેકગુણસમ્પન્નં, પવત્તફલમાદિયિં.

‘‘તત્થપ્પધાનં પદહિં, નિસજ્જટ્ઠાનચઙ્કમે;
અબ્ભન્તરમ્હિ સત્તાહે, અભિઞ્ઞાબલપાપુણિ’’ન્તિ.

તત્થ ‘‘અસ્સમો સુકતો મય્હં, પણ્ણસાલા સુમાપિતા’’તિ ઇમાય પાળિયા સુમેધપણ્ડિતેન અસ્સમપણ્ણસાલાચઙ્કમા સહત્થા માપિતા વિય વુત્તા. અયં પનેત્થ અત્થો – મહાસત્તં ‘‘હિમવન્તં અજ્ઝોગાહેત્વા અજ્જ ધમ્મિકં પબ્બતં પવિસિસ્સામી’’તિ નિક્ખન્તં દિસ્વા સક્કો દેવાનમિન્દો વિસ્સકમ્મદેવપુત્તં આમન્તેસિ – ‘‘તાત, અયં સુમેધપણ્ડિતો પબ્બજિસ્સામીતિ નિક્ખન્તો, એતસ્સ વસનટ્ઠાનં માપેહી’’તિ. સો તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા રમણીયં અસ્સમં, સુગુત્તં પણ્ણસાલં, મનોરમં ચઙ્કમઞ્ચ માપેસિ. ભગવા પન તદા અત્તનો પુઞ્ઞાનુભાવેન નિપ્ફન્નં તં અસ્સમપદં સન્ધાય સારિપુત્ત, તસ્મિં ધમ્મિકપબ્બતે –

‘‘અસ્સમો સુકતો મય્હં, પણ્ણસાલા સુમાપિતા;
ચઙ્કમં તત્થ માપેસિં, પઞ્ચદોસવિવજ્જિત’’ન્તિ. –

આહ . તત્થ **સુકતો મય્હન્તિ** સુકતો મયા. **પણ્ણસાલા સુમાપિતા**તિ પણ્ણચ્છદનસાલાપિ મે સુમાપિતા અહોસિ.

પઞ્ચદોસવિવજ્જિતન્તિ પઞ્ચિમે ચઙ્કમદોસા નામ – થદ્ધવિસમતા, અન્તોરુક્ખતા, ગહનચ્છન્નતા, અતિસમ્બાધતા, અતિવિસાલતાતિ. થદ્ધવિસમભૂમિભાગસ્મિઞ્હિ ચઙ્કમે ચઙ્કમન્તસ્સ પાદા રુજ્જન્તિ, ફોટા ઉટ્ઠહન્તિ, ચિત્તં એકગ્ગં ન લભતિ, કમ્મટ્ઠાનં વિપજ્જતિ. મુદુસમતલે પન ફાસુવિહારં આગમ્મ કમ્મટ્ઠાનં સમ્પજ્જતિ. તસ્મા થદ્ધવિસમભૂમિભાગતા એકો દોસોતિ વેદિતબ્બો. ચઙ્કમસ્સ અન્તો વા મજ્ઝે વા કોટિયં વા રુક્ખે સતિ પમાદમાગમ્મ ચઙ્કમન્તસ્સ નલાટં વા સીસં વા પટિહઞ્ઞતીતિ અન્તોરુક્ખતા દુતિયો દોસો. તિણલતાદિગહનચ્છન્ને ચઙ્કમે ચઙ્કમન્તો અન્ધકારવેલાયં ઉરગાદિકે પાણે અક્કમિત્વા વા મારેતિ, તેહિ વા દટ્ઠો દુક્ખં આપજ્જતીતિ ગહનચ્છન્નતા તતિયો દોસો. અતિસમ્બાધે ચઙ્કમે વિત્થારતો રતનિકે વા અડ્ઢરતનિકે વા ચઙ્કમન્તસ્સ પરિચ્છેદે પક્ખલિત્વા નખાપિ અઙ્ગુલિયોપિ ભિજ્જન્તીતિ અતિસમ્બાધતા ચતુત્થો દોસો. અતિવિસાલે ચઙ્કમે ચઙ્કમન્તસ્સ ચિત્તં વિધાવતિ, એકગ્ગતં ન લભતીતિ અતિવિસાલતા પઞ્ચમો દોસો. પુથુલતો પન દિયડ્ઢરતનં દ્વીસુ પસ્સેસુ રતનમત્તઅનુચઙ્કમં દીઘતો સટ્ઠિહત્થં મુદુતલં સમવિપ્પકિણ્ણવાલુકં ચઙ્કમં વટ્ટતિ ચેતિયગિરિમ્હિ દીપપ્પસાદકમહિન્દત્થેરસ્સ ચઙ્કમનં વિય, તાદિસં તં અહોસિ. તેનાહ ‘‘ચઙ્કમં તત્થ માપેસિં, પઞ્ચદોસવિવજ્જિત’’ન્તિ.

અટ્ઠગુણસમુપેતન્તિ અટ્ઠહિ સમણસુખેહિ ઉપેતં. અટ્ઠિમાનિ સમણસુખાનિ નામ – ધનધઞ્ઞપરિગ્ગહાભાવો, અનવજ્જપિણ્ડપાતપરિયેસનભાવો, નિબ્બુતપિણ્ડપાતભુઞ્જનભાવો, રટ્ઠં પીળેત્વા ધનસારં વા સીસકહાપણાદીનિ વા ગણ્હન્તેસુ રાજકુલેસુ રટ્ઠપીળનકિલેસાભાવો, ઉપકરણેસુ નિચ્છન્દરાગભાવો, ચોરવિલોપે નિબ્ભયભાવો, રાજરાજમહામત્તેહિ અસંસટ્ઠભાવો, ચતૂસુ દિસાસુ અપ્પટિહતભાવોતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા તસ્મિં અસ્સમે વસન્તેન સક્કા હોન્તિ ઇમાનિ અટ્ઠ સમણસુખાનિ વિન્દિતું, એવં અટ્ઠગુણસમુપેતં તં અસ્સમં માપેસિન્તિ.

અભિઞ્ઞાબલમાહરિન્તિ પચ્છા તસ્મિં અસ્સમે વસન્તો કસિણપરિકમ્મં કત્વા અભિઞ્ઞાનં સમાપત્તીનઞ્ચ ઉપ્પાદનત્થાય અનિચ્ચતો દુક્ખતો વિપસ્સનં આરભિત્વા થામપ્પત્તં વિપસ્સનાબલં આહરિં. યથા તસ્મિં વસન્તો તં બલં આહરિતું સક્કોમિ, એવં તં અસ્સમં તસ્સ અભિઞ્ઞત્થાય વિપસ્સનાબલસ્સ અનુચ્છવિકં કત્વા માપેસિન્તિ અત્થો.

સાટકં પજહિં તત્થ, નવદોસમુપાગતન્તિ એત્થાયં અનુપુબ્બિકથા – તદા કિર કુટિલેણચઙ્કમાદિપટિમણ્ડિતં પુપ્ફૂપગફલૂપગરુક્ખસઞ્છન્નં રમણીયં મધુરસલિલાસયં અપગતવાળમિગભિંસનકસકુણં પવિવેકક્ખમં અસ્સમં માપેત્વા અલઙ્કતચઙ્કમસ્સ ઉભોસુ અન્તેસુ આલમ્બનફલકં સંવિધાય નિસીદનત્થાય ચઙ્કમવેમજ્ઝે સમતલં મુગ્ગવણ્ણસિલં માપેત્વા અન્તોપણ્ણસાલાયં જટામણ્ડલવાકચીરતિદણ્ડકુણ્ડિકાદિકે તાપસપરિક્ખારે, મણ્ડપે પાનીયઘટપાનીયસઙ્ખપાનીયસરાવાનિ, અગ્ગિસાલાયં અઙ્ગારકપલ્લદારુઆદીનીતિ એવં યં યં પબ્બજિતાનં ઉપકારાય સંવત્તતિ, તં તં સબ્બં માપેત્વા પણ્ણસાલાય ભિત્તિયં ‘‘યે કેચિ પબ્બજિતુકામા ઇમે પરિક્ખારે ગહેત્વા પબ્બજન્તૂ’’તિ અક્ખરાનિ છિન્દિત્વા દેવલોકમેવ ગતે વિસ્સકમ્મદેવપુત્તે સુમેધપણ્ડિતો હિમવન્તપબ્બતપાદે ગિરિકન્દરાનુસારેન અત્તનો નિવાસાનુરૂપં ફાસુકટ્ઠાનં ઓલોકેન્તો નદીનિવત્તને વિસ્સકમ્મનિમ્મિતં સક્કદત્તિયં રમણીયં અસ્સમં દિસ્વા ચઙ્કમનકોટિં ગન્ત્વા પદવલઞ્જં અપસ્સન્તો ‘‘ધુવં પબ્બજિતા ધુરગામે ભિક્ખં પરિયેસિત્વા કિલન્તરૂપા આગન્ત્વા પણ્ણસાલં પવિસિત્વા નિસિન્ના ભવિસ્સન્તી’’તિ ચિન્તેત્વા થોકં આગમેત્વા ‘‘અતિવિય ચિરાયન્તિ, જાનિસ્સામી’’તિ પણ્ણસાલાકુટિદ્વારં વિવરિત્વા અન્તો પવિસિત્વા ઇતો ચિતો ચ ઓલોકેન્તો

મહાભિત્તિયં અક્ખરાનિ વાચેત્વા ‘‘મય્હં કપ્પિયપરિક્ખારા એતે, ઇમે ગહેત્વા પબ્બજિસ્સામી’’તિ અત્તનો નિવત્થપારુતં સાટકયુગં પજહિ. તેનાહ ‘‘સાટકં પજહિં તત્થા’’તિ. એવં પવિટ્ઠો અહં, સારિપુત્ત, તસ્સં પણ્ણસાલાયં સાટકં પજહિં.

નવદોસમુપાગતન્તિ સાટકં પજહન્તો નવ દોસે દિસ્વા પજહિન્તિ દીપેતિ. તાપસપબ્બજ્જં પબ્બજિતાનઞ્હિ સાટકસ્મિં નવ દોસા ઉપટ્ઠહન્તિ. તેસુ તસ્સ મહગ્ઘભાવો એકો દોસો, પરપટિબદ્ધતાય ઉપ્પજ્જનભાવો એકો, પરિભોગેન લહું કિલિસ્સનભાવો એકો. કિલિટ્ઠો હિ ધોવિતબ્બો ચ રજિતબ્બો ચ હોતિ. પરિભોગેન જીરણભાવો એકો. જિણ્ણસ્સ હિ તુન્નં વા અગ્ગળદાનં વા કાતબ્બં હોતિ . પુન પરિયેસનાય દુરભિસમ્ભવભાવો એકો, તાપસપબ્બજ્જાય અસારુપ્પભાવો એકો, પચ્ચત્થિકાનં સાધારણભાવો એકો. યથા હિ નં પચ્ચત્થિકા ન ગણ્હન્તિ, એવં ગોપેતબ્બો હોતિ. પરિભુઞ્જન્તસ્સ વિભૂસનટ્ઠાનભાવો એકો, ગહેત્વા વિચરન્તસ્સ ખન્ધભારમહિચ્છભાવો એકોતિ.

વાકચીરં નિવાસેસિન્તિ તદાહં, સારિપુત્ત, ઇમે નવ દોસે દિસ્વા સાટકં પહાય વાકચીરં નિવાસેસિં, મુઞ્જતિણં હીરં હીરં કત્વા ગન્થેત્વા કતવાકચીરં નિવાસનપારુપનત્થાય આદિયિન્તિ અત્થો.

દ્વાદસગુણમુપાગતન્તિ દ્વાદસહિ આનિસંસેહિ સમન્નાગતં. વાકચીરસ્મિઞ્હિ દ્વાદસ આનિસંસા – અપ્પગ્ઘં સુન્દરં કપ્પિયન્તિ અયં તાવ એકો આનિસંસો, સહત્થા કાતું સક્કાતિ અયં દુતિયો, પરિભોગેન સણિકં કિલિસ્સતિ, ધોવિયમાનેપિ પપઞ્ચો નત્થીતિ અયં તતિયો, પરિભોગેન જિણ્ણેપિ સિબ્બિતબ્બાભાવો ચતુત્થો, પુન પરિયેસન્તસ્સ સુખેન કરણભાવો પઞ્ચમો, તાપસપબ્બજ્જાય સારુપ્પભાવો છટ્ઠો, પચ્ચત્થિકાનં નિરુપભોગભાવો સત્તમો, પરિભુઞ્જન્તસ્સ વિભૂસનટ્ઠાનાભાવો અટ્ઠમો, ધારણે સલ્લહુકભાવો નવમો, ચીવરપચ્ચયે અપ્પિચ્છભાવો દસમો, વાકુપ્પત્તિયા ધમ્મિકઅનવજ્જભાવો એકાદસમો, વાકચીરે નટ્ઠેપિ અનપેક્ખભાવો દ્વાદસમોતિ.

અટ્ઠદોસસમાકિણ્ણં, પજહિં પણ્ણસાલકન્તિ. કથં પજહિ? સો કિર વરસાટકયુગં ઓમુઞ્ચિત્વા ચીવરવંસે લગ્ગિતં અનોજપુપ્ફદામસદિસં રત્તં વાકચીરં ગહેત્વા નિવાસેત્વા, તસ્સૂપરિ અપરં સુવણ્ણવણ્ણં વાકચીરં પરિદહિત્વા, પુન્નાગપુપ્ફસન્થરસદિસં સખુરં અજિનચમ્મં એકંસં કત્વા જટામણ્ડલં પટિમુઞ્ચિત્વા ચૂળાય સદ્ધિં નિચ્ચલભાવકરણત્થં સારસૂચિં પવેસેત્વા મુત્તજાલસદિસાય સિક્કાય પવાળવણ્ણં કુણ્ડિકં ઓદહિત્વા તીસુ ઠાનેસુ વઙ્કકાજં આદાય એકિસ્સા કાજકોટિયા કુણ્ડિકં, એકિસ્સા અઙ્કુસપચ્છિતિદણ્ડકાદીનિ ઓલગ્ગેત્વા ખારિભારં અંસે કત્વા, દક્ખિણેન હત્થેન કત્તરદણ્ડં ગહેત્વા પણ્ણસાલતો નિક્ખમિત્વા સટ્ઠિહત્થે મહાચઙ્કમે અપરાપરં ચઙ્કમન્તો અત્તનો વેસં ઓલોકેત્વા – ‘‘મય્હં મનોરથો મત્થકં પત્તો, સોભતિ વત મે પબ્બજ્જા, બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધાદીહિ સબ્બેહિ ધીરપુરિસેહિ વણ્ણિતા થોમિતા અયં પબ્બજ્જા નામ, પહીનં મે ગિહિબન્ધનં, નિક્ખન્તોસ્મિ નેક્ખમ્મં, લદ્ધા મે ઉત્તમપબ્બજ્જા, કરિસ્સામિ સમણધમ્મં, લભિસ્સામિ મગ્ગફલસુખ’’ન્તિ ઉસ્સાહજાતો ખારિકાજં ઓતારેત્વા ચઙ્કમવેમજ્ઝે મુગ્ગવણ્ણસિલાપટ્ટે સુવણ્ણપટિમા વિય નિસિન્નો દિવસભાગં વીતિનામેત્વા સાયન્હસમયં પણ્ણસાલં પવિસિત્વા, બિદલમઞ્ચકપસ્સે કટ્ઠત્થરિકાય નિપન્નો સરીરં ઉતું ગાહાપેત્વા, બલવપચ્ચૂસે પબુજ્ઝિત્વા અત્તનો આગમનં આવજ્જેસિ ‘‘અહં ઘરાવાસે આદીનવં દિસ્વા અમિતભોગં અનન્તયસં પહાય અરઞ્ઞં પવિસિત્વા નેક્ખમ્મગવેસકો હુત્વા પબ્બજિતો, ઇતો દાનિ પટ્ઠાય પમાદચારં ચરિતું ન વટ્ટતિ.

પવિવેકઞ્હિ પહાય વિચરન્તં મિચ્છાવિતક્કમક્ખિકા ખાદન્તિ, ઇદાનિ મયા વિવેકમનુબ્રૂહેતું વટ્ટતિ. અહઞ્હિ ઘરાવાસં પલિબોધતો દિસ્વા નિક્ખન્તો, અયઞ્ચ મનાપા પણ્ણસાલા, બેલુવપક્કવણ્ણપરિભણ્ડકતા ભૂમિ, રજતવણ્ણા સેતભિત્તિયો, કપોતપાદવણ્ણં પણ્ણચ્છદનં , વિચિત્તત્થરણવણ્ણો બિદલમઞ્ચકો, નિવાસફાસુકં વસનટ્ઠાનં, ન એત્તો અતિરેકતરા વિય મે ગેહસમ્પદા પઞ્ઞાયતી''તિ પણ્ણસાલાય દોસે વિચિનન્તો અટ્ઠ દોસે પસ્સિ.

પણ્ણસાલાપરિભોગસ્મિઞ્હિ અટ્ઠ આદીનવા – મહાસમારમ્ભેન દબ્બસમ્ભારે સમોધાનેત્વા કરણપરિયેસનભાવો એકો આદીનવો, તિણપણ્ણમત્તિકાસુ પતિતાસુ તાસં પુનપ્પુનં ઠપેતબ્બતાય નિબન્ધજગ્ગનભાવો દુતિયો, સેનાસનં નામ મહલ્લકસ્સ પાપુણાતિ, અવેલાય વુટ્ઠાપિયમાનસ્સ ચિત્તેકગ્ગતા ન હોતીતિ ઉટ્ઠાપનિયભાવો તતિયો, સીતુણ્હપટિઘાતેન કાયસ્સ સુખુમાલકરણભાવો ચતુત્થો, ગેહં પવિટ્ઠેન યંકિઞ્ચિ પાપં સક્કા કાતુન્તિ ગરહાપટિચ્છાદનભાવો પઞ્ચમો, ''મય્હ''ન્તિ પરિગ્ગહકરણભાવો છટ્ઠો, ગેહસ્સ અત્થિભાવો નામ સદુતિયકવાસોતિ સત્તમો, ઊકામઙ્ગુલઘરગોળિકાદીનં સાધારણતાય બહુસાધારણભાવો અટ્ઠમો. ઇતિ ઇમે અટ્ઠ આદીનવે દિસ્વા મહાસત્તો પણ્ણસાલં પજતિ. તેનાહ ''અટ્ઠદોસસમાકિણ્ણં, પજહિં પણ્ણસાલક''ન્તિ.

ઉપાગમિં રુક્ખમૂલં, ગુણે દસહુપાગતન્તિ છન્નં પટિક્ખિપિત્વા દસહિ ગુણેહિ ઉપેતં રુક્ખમૂલં ઉપગતોસ્મીતિ વદતિ. તત્રિમે દસ ગુણા – અપ્પસમારમ્ભતા એકો ગુણો, ઉપગમનમત્તકમેવ હિ તત્થ હોતિ; અપટિજગ્ગનતા દુતિયો, તઞ્હિ સમ્મટ્ઠમ્પિ અસમ્મટ્ઠમ્પિ પરિભોગફાસુકં હોતિયેવ. અનુટ્ઠાપરિયભાવો તતિયો, ગરહં નપ્પટિચ્છાદેતિ; તત્થ હિ પાપં કરોન્તો લજ્જતીતિ ગરહાય અપ્પટિચ્છન્નભાવો ચતુત્થો; અબ્ભોકાસવાસો વિય કાયં ન સન્થમ્ભેતીતિ કાયસ્સ અસન્થમ્ભનભાવો પઞ્ચમો; પરિગ્ગહકરણાભાવો છટ્ઠો; ગેહાલયપટિક્ખેપો સત્તમો; બહુસાધારણગેહે વિય ''પટિજગ્ગિસ્સામિ નં, નિક્ખમથા''તિ નીહરણકાભાવો અટ્ઠમો; વસન્તસ્સ સપ્પીતિકભાવો નવમો; રુક્ખમૂલસેનાસનસ્સ ગતગતટ્ઠાને સુલભતાય અનપેક્ખભાવો દસમોતિ ઇમે દસ ગુણે દિસ્વા રુક્ખમૂલં ઉપાગતોસ્મીતિ વદતિ.

ઇમાનિ એત્તકાનિ કારણાનિ સલ્લક્ખેત્વા મહાસત્તો પુનદિવસે ભિક્ખાય ગામં પાવિસિ. અથસ્સ સમ્પત્તગામે મનુસ્સા મહન્તેન ઉસ્સાહેન ભિક્ખં અદંસુ. સો ભત્તકિચ્ચં નિટ્ઠાપેત્વા અસ્સમં આગમ્મ નિસીદિત્વા ચિન્તેસિ ''નાહં આહારં ન લભામીતિ પબ્બજિતો, સિનિદ્ધાહારો નામેસ માનમદપુરિસમદે વડ્ઢેતિ, આહારમૂલકસ્સ ચ દુક્ખસ્સ અન્તો નત્થિ. યંનૂનાહં વાપિતરોપિતધઞ્ઞનિબ્બત્તં આહારં પજહિત્વા પવત્તફલભોજનો ભવેય્ય''ન્તિ. સો તતો ઠાય તથા કત્વા ઘટેન્તો વાયમન્તો સત્તાહબ્ભન્તરેયેવ અટ્ઠ સમાપત્તિયો પઞ્ચ અભિઞ્ઞાયો ચ નિબ્બત્તેસિ. તેન વુત્તં –

''વાપિતં રોપિતં ધઞ્ઞં, પજહિં નિરવસેસતો;
અનેકગુણસમ્પન્નં, પવત્તફલમાદિયિં.

''તત્થપ્પધાનં પદહિં, નિસજ્જટ્ઠાનચઙ્કમે;
અબ્ભન્તરમ્હિ સત્તાહે, અભિઞ્ઞાબલપાપુણિ''ન્તિ.

એવં અભિઞ્ઞાબલં પત્વા સુમેધતાપસે સમાપત્તિસુખેન વીતિનામેન્તે દીપઙ્કરો નામ સત્થા લોકે ઉદપાદિ. તસ્સ પટિસન્ધિજાતિસમ્બોધિધમ્મચક્કપ્પવત્તનેસુ સકલાપિ દસસહસ્સી લોકધાતુ સંકમ્પિ સમ્પકમ્પિ સમ્પવેધિ,

મહાવિરવં વિરવિ, દ્વત્તિંસ પુબ્બનિમિત્તાનિ પાતુરહેસું. સુમેધતાપસો સમાપત્તિસુખેન વીતિનામેન્તો નેવ તં સદ્દમસ્સોસિ, ન તાનિ નિમિત્તાનિ અદ્દસ. તેન વુત્તં –

‘‘એવં મે સિદ્ધિપ્પત્તસ્સ, વસીભૂતસ્સ સાસને;
દીપઙ્કરો નામ જિનો, ઉપ્પજ્જિ લોકનાયકો.

‘‘ઉપ્પજ્જન્તે ચ જાયન્તે, બુજ્ઝન્તે ધમ્મદેસને;
ચતુરો નિમિત્તે નાદ્દસં, ઝાનરતિસમપ્પિતો’’તિ.

તસ્મિં કાલે દીપઙ્કરદસબલો ચતૂહિ ખીણાસવસતસહસ્સેહિ પરિવુતો અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો રમ્મં નામ નગરં પત્વા સુદસ્સનમહાવિહારે પટિવસતિ. રમ્મનગરવાસિનો ‘‘દીપઙ્કરો કિર સમણિસ્સરો પરમાતિસમ્બોધિં પત્વા પવત્તવરધમ્મચક્કો અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો રમ્મનગરં પત્વા સુદસ્સનમહાવિહારે પટિવસતી’’તિ સુત્વા સપ્પિનવનીતાદીનિ ચેવ ભેસજ્જાનિ વત્થચ્છાદનાનિ ચ ગાહાપેત્વા ગન્ધમાલાદિહત્થા યેન બુદ્ધો, યેન ધમ્મો, યેન સઙ્ઘો, તન્નિન્ના તપ્પોણા તપ્પબ્ભારા હુત્વા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેત્વા એકમન્તં નિસિન્ના ધમ્મદેસનં સુત્વા સ્વાતનાય નિમન્તેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ.

તે પુનદિવસે મહાદાનં સજ્જેત્વા નગરં અલઙ્કરિત્વા દસબલસ્સ આગમનમગ્ગં અલઙ્કરોન્તા ઉદકભિન્નટ્ઠાનેસુ પંસું પક્ખિપિત્વા સમં ભૂમિતલં કત્વા રજતપટ્ટવણ્ણં વાલુકં આકિરન્તિ, લાજાનિ ચેવ પુપ્ફાનિ ચ વિકિરન્તિ, નાનાવિરાગેહિ વત્થેહિ ધજપટાકે ઉસ્સાપેન્તિ, કદલિયો ચેવ પુણ્ણઘટપન્તિયો ચ પતિટ્ઠાપેન્તિ. તસ્મિં કાલે સુમેધતાપસો અત્તનો અસ્સમપદા ઉગ્ગન્ત્વા તેસં મનુસ્સાનં ઉપરિભાગેન આકાસેન ગચ્છન્તો તે હટ્ઠતુટ્ઠે મનુસ્સે દિસ્વા ‘‘કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ આકાસતો ઓરુય્હ એકમન્તં ઠિતો મનુસ્સે પુચ્છિ – ‘‘અમ્ભો કસ્સ તુમ્હે ઇમં મગ્ગં અલઙ્કરોથા’’તિ? તેન વુત્તં –

‘‘પચ્ચન્તદેસવિસયે, નિમન્તેત્વા તથાગતં;
તસ્સ આગમનં મગ્ગં, સોધેન્તિ તુટ્ઠમાનસા.

‘‘અહં તેન સમયેન, નિક્ખમિત્વા સકસ્સમા;
ધુનન્તો વાકચીરાનિ, ગચ્છામિ અમ્બરે તદા.

‘‘વેદજાતં જનં દિસ્વા, તુટ્ઠહટ્ઠં પમોદિતં;
ઓરોહિત્વાન ગગના, મનુસ્સે પુચ્છિ તાવદે.

‘‘‘તુટ્ઠહટ્ઠો પમુદિતો, વેદજાતો મહાજનો;
કસ્સ સોધીયતિ મગ્ગો, અઞ્જસં વટુમાયન’’’ન્તિ.

મનુસ્સા આહંસુ ‘‘ભન્તે સુમેધ, ન ત્વં જાનાસિ, દીપઙ્કરદસબલો સમ્માસમ્બોધિં પત્વા પવત્તિતવરધમ્મચક્કો ચારિકં ચરમાનો અમ્હાકં નગરં પત્વા સુદસ્સનમહાવિહારે પટિવસતિ. મયં તં ભગવન્તં નિમન્તયિમ્હા, તસ્સેતં બુદ્ધસ્સ ભગવતો આગમનમગ્ગં અલઙ્કરોમા’’તિ. સુમેધતાપસો ચિન્તેસિ – ‘‘બુદ્ધોતિ ખો ઘોસમત્તકમ્પિ લોકે દુલ્લભં, પગેવ બુદ્ધુપ્પાદો, મયાપિ ઇમેહિ મનુસ્સેહિ સદ્ધિં દસબલસ્સ મગ્ગં અલઙ્કરિતું વટ્ટતી’’તિ. સો તે મનુસ્સે

આહ – ‘‘સચે ભો તુમ્હે એતં મગ્ગં બુદ્ધસ્સ અલઙ્કરોથ, મય્હમ્પિ એકં ઓકાસં દેથ, અહમ્પિ તુમ્હેહિ સદ્ધિં મગ્ગં અલઙ્કરિસ્સામી’’તિ. તે ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ‘‘સુમેધતાપસો ઇદ્ધિમા’’તિ જાનન્તા ઉદકભિન્નોકાસં સલ્લક્ખેત્વા ‘‘ત્વં ઇમં ઠાનં અલઙ્કરોહી’’તિ અદંસુ. સુમેધો બુદ્ધારમ્મણં પીતિં ગહેત્વા ચિન્તેસિ ‘‘અહં ઇમં ઓકાસં ઇદ્ધિયા અલઙ્કરિતું સક્કોમિ, એવં અલઙ્કતો પન મમ મનં ન પરિતોસેસ્સતિ, અજ્જ મયા કાયવેય્યાવચ્ચં કાતું વટ્ટતી’’તિ પંસું આહરિત્વા તસ્મિં પદેસે પક્ખિપિ.

તસ્સ તસ્મિં પદેસે અનલઙ્કતેયેવ દીપઙ્કરો દસબલો મહાનુભાવાનં છળભિઞ્ઞાનં ખીણાસવાનં ચતૂહિ સતસહસ્સેહિ પરિવુતો દેવતાસુ દિબ્બગન્ધમાલાદીહિ પૂજયન્તીસુ દિબ્બસઙ્ગીતેસુ પવત્તન્તેસુ મનુસ્સેસુ માનુસકગન્ધેહિ ચેવ માલાદીહિ ચ પૂજયન્તેસુ અનન્તાય બુદ્ધલીળાય મનોસિલાતલે વિજમ્ભમાનો સીહો વિય તં અલઙ્કતપટિયત્તં મગ્ગં પટિપજ્જિ. સુમેધતાપસો અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા અલઙ્કતમગ્ગેન આગચ્છન્તસ્સ દસબલસ્સ દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણપટિમણ્ડિતં અસીતિયા અનુબ્યઞ્જનેહિ અનુરઞ્જિતં બ્યામપ્પભાય સમ્પરિવારિતં મણિવણ્ણગગનતલે નાનપ્પકારા વિજ્જુલતા વિય આવેળાવેળભૂતા ચેવ યુગલયુગલભૂતા ચ છબ્બણ્ણઘનબુદ્ધરસ્મિયો વિસ્સજ્જેન્તં રૂપગ્ગપ્પત્તં અત્તભાવં ઓલોકેત્વા ‘‘અજ્જ મયા દસબલસ્સ જીવિતપરિચ્ચાગં કાતું વટ્ટતિ, મા ભગવા કલલં અક્કમિ, મણિફલકસેતું પન અક્કમન્તો વિય સદ્ધિં ચતૂહિ ખીણાસવસતસહસ્સેહિ મમ પિટ્ઠિં મદ્દમાનો ગચ્છતુ, તં મે ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ કેસે મોચેત્વા અજિનચમ્મજટામણ્ડલવાકચીરાનિ કાળવણ્ણે કલલે પત્થરિત્વા મણિફલકસેતુ વિય કલલપિટ્ઠે નિપજ્જિ. તેન વુત્તં –

‘‘તે મે પુટ્ઠા વિયાકંસુ, ‘બુદ્ધો લોકે અનુત્તરો;
દીપઙ્કરો નામ જિનો, ઉપ્પજ્જિ લોકનાયકો;
તસ્સ સોધીયતિ મગ્ગો, અઞ્જસં વટુમાયનં’.

‘‘બુદ્ધોતિ મમ સુત્વાન, પીતિ ઉપ્પજ્જિ તાવદે;
બુદ્ધો બુદ્ધોતિ કથયન્તો, સોમનસ્સં પવેદયિં.

‘‘તત્થ ઠત્વા વિચિન્તેસિં, તુટ્ઠો સંવિગ્ગમાનસો;
‘ઇધ બીજાનિ રોપિસ્સં, ખણો એવ મા ઉપચ્ચગા’.

‘‘યદિ બુદ્ધસ્સ સોધેથ, એકોકાસં દદાથ મે;
અહમ્પિ સોધયિસ્સામિ, અઞ્જસં વટુમાયનં.

‘‘અદંસુ તે મમોકાસં, સોધેતું અઞ્જસં તદા;
બુદ્ધો બુદ્ધોતિ ચિન્તેન્તો, મગ્ગં સોધેમહં તદા.

‘‘અનિટ્ઠિતે મમોકાસે, દીપઙ્કરો મહામુનિ;
ચતૂહિ સતસહસ્સેહિ, છળભિઞ્ઞેહિ તાદિહિ;
ખીણાસવેહિ વિમલેહિ, પટિપજ્જિ અઞ્જસં જિનો.

‘‘પચ્ચુગ્ગમના વત્તન્તિ, વજ્જન્તિ ભેરિયો બહૂ;
આમોદિતા નરમરૂ, સાધુકારં પવત્તયું.

‘‘દેવા મનુસ્સે પસ્સન્તિ, મનુસ્સાપિ ચ દેવતા;
ઉભોપિ તે પઞ્જલિકા, અનુયન્તિ તથાગતં.

‘‘દેવા દિબ્બેહિ તુરિયેહિ, મનુસ્સા માનુસેહિ ચ;
ઉભોપિ તે વજ્જયન્તા, અનુયન્તિ તથાગતં.

‘‘દિબ્બં મન્દારવં પુપ્ફં, પદુમં પારિછત્તકં;
દિસોદિસં ઓકિરન્તિ, આકાસનભગતા મરૂ.

‘‘ચમ્પકં સલલં નીપં, નાગપુન્નાગકેતકં;
દિસોદિસં ઉક્ખિપન્તિ, ભૂમિતલગતા નરા.

‘‘કેસે મુઞ્ચિત્વાહં તત્થ, વાકચીરઞ્ચ ચમ્મકં;
કલલે પત્થરિત્વાન, અવકુજ્જો નિપજ્જહં.

‘‘અક્કમિત્વાન મં બુદ્ધો, સહ સિસ્સેહિ ગચ્છતુ;
મા નં કલલે અક્કમિત્થો, હિતાય મે ભવિસ્સતી’’તિ.

સો કલલપિટ્ઠે નિપન્નકોવ પુન અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા દીપઙ્કરદસબલસ્સ બુદ્ધસિરિં સમ્પસ્સમાનો એવં ચિન્તેસિ – ‘‘સચાહં ઇચ્છેય્યં, સબ્બકિલેસે ઝાપેત્વા સઙ્ઘનવકો હુત્વા રમ્મનગરં પવિસેય્યં. અઞ્ઞાતકવેસેન પન મે કિલેસે ઝાપેત્વા નિબ્બાનપ્પત્તિયા કિચ્ચં નત્થિ. યંનૂનાહં દીપઙ્કરદસબલો વિય પરમાભિસમ્બોધિં પત્વા ધમ્મનાવં આરોપેત્વા મહાજનં સંસારસાગરા ઉત્તારેત્વા પચ્છા પરિનિબ્બાયેય્યં, ઇદં મય્હં પતિરૂપ’’ન્તિ. તતો અટ્ઠ ધમ્મે સમોધાનેત્વા બુદ્ધભાવાય અભિનીહારં કત્વા નિપજ્જિ. તેન વુત્તં –

‘‘પથવિયં નિપન્નસ્સ, એવં મે આસિ ચેતસો;
‘ઇચ્છમાનો અહં અજ્જ, કિલેસે ઝાપયે મમ.

‘કિં મે અઞ્ઞાતવેસેન, ધમ્મં સચ્છિકતેનિધ;
સબ્બઞ્ઞુતં પાપુણિત્વા, બુદ્ધો હેસ્સં સદેવકે.

‘કિં મે એકેન તિણ્ણેન, પુરિસેન થામદસ્સિના;
સબ્બઞ્ઞુતં પાપુણિત્વા, સન્તારેસ્સં સદેવકે.

‘ઇમિના મે અધિકારેન, કતેન પુરિસુત્તમે;
સબ્બઞ્ઞુતં પાપુણિત્વા, તારેમિ જનતં બહું.

‘સંસારસોતં છિન્દિત્વા, વિદ્ધંસેત્વા તયો ભવે;

ધમ્મનાવં સમારુય્હ, સન્તારેસ્સં સદેવકે’’’તિ. (બુ॰ વં॰ ૨.૫૪-૫૮);

યસ્મા પન બુદ્ધત્તં પત્થેન્તસ્સ –

‘‘મનુસ્સત્તં લિઙ્ગસમ્પત્તિ, હેતુ સત્થારદસ્સનં;
પબ્બજ્જા ગુણસમ્પત્તિ, અધિકારો ચ છન્દતા;
અટ્ઠધમ્મસમોધાના, અભિનીહારો સમિજ્ઝતી’’તિ. (બુ॰ વં॰ ૨.૫૯);

મનુસ્સત્તભાવસ્મિંયેવ હિ ઠત્વા બુદ્ધત્તં પત્થેન્તસ્સ પત્થના સમિજ્ઝતિ, ન નાગસ્સ વા સુપણ્ણસ્સ વા દેવતાય વા પત્થના સમિજ્ઝતિ. મનુસ્સત્તભાવેપિ પુરિસલિઙ્ગે ઠિતસ્સેવ પત્થના સમિજ્ઝતિ, ન ઇત્થિયા વા પણ્ડકનપુંસકઉભતોબ્યઞ્જનકાનં વા પત્થના સમિજ્ઝતિ. પુરિસસ્સાપિ તસ્મિં અત્તભાવે અરહત્તપ્પત્તિયા હેતુસમ્પન્નસ્સેવ પત્થના સમિજ્ઝતિ, નો ઇતરસ્સ. હેતુસમ્પન્નસ્સાપિ જીવમાનકબુદ્ધસ્સેવ સન્તિકે પત્થેન્તસ્સ પત્થના સમિજ્ઝતિ, પરિનિબ્બુતે બુદ્ધે ચેતિયસન્તિકે વા બોધિમૂલે વા પત્થેન્તસ્સ ન સમિજ્ઝતિ. બુદ્ધાનં સન્તિકે પત્થેન્તસ્સાપિ પબ્બજ્જાલિઙ્ગે ઠિતસ્સેવ સમિજ્ઝતિ, નો ગિહિલિઙ્ગે ઠિતસ્સ. પબ્બજિતસ્સાપિ પઞ્ચાભિઞ્ઞસ્સ અટ્ઠસમાપત્તિલાભિનોયેવ સમિજ્ઝતિ, ન ઇમાય ગુણસમ્પત્તિયા વિરહિતસ્સ. ગુણસમ્પન્નેનાપિ યેન અત્તનો જીવિતં બુદ્ધાનં પરિચ્ચત્તં હોતિ, તસ્સ ઇમિના અધિકારેન અધિકારસમ્પન્નસ્સેવ સમિજ્ઝતિ, ન ઇતરસ્સ. અધિકારસમ્પન્નસ્સાપિ યસ્સ બુદ્ધકારકધમ્માનં અત્થાય મહન્તો છન્દો ચ ઉસ્સાહો ચ વાયામો ચ પરિયેટ્ઠિ ચ, તસ્સેવ સમિજ્ઝતિ, ન ઇતરસ્સ.

તત્રિદં છન્દમહન્તતાય ઓપમ્મં – સચે હિ એવમસ્સ ‘‘યો સકલચક્કવાળગબ્ભં એકોદકીભૂતં અત્તનો બાહુબલેન ઉત્તરિત્વા પારં ગન્તું સમત્થો , સો બુદ્ધત્તં પાપુણાતિ. યો વા પન સકલચક્કવાળગબ્ભં વેળુગુમ્બસઞ્છન્નં બ્યૂહિત્વા મદ્દિત્વા પદસા ગચ્છન્તો પારં ગન્તું સમત્થો, સો બુદ્ધત્તં પાપુણાતિ. યો વા પન સકલચક્કવાળગબ્ભં સત્તિયો આકોટેત્વા નિરન્તરં સત્તિફલસમાકિણ્ણં પદસા અક્કમમાનો પારં ગન્તું સમત્થો, સો બુદ્ધત્તં પાપુણાતિ. યો વા પન સકલચક્કવાળગબ્ભં વીતચ્ચિતઙ્ગારભરિતં પાદેહિ મદ્દમાનો પારં ગન્તું સમત્થો, સો બુદ્ધત્તં પાપુણાતી’’તિ. યો એતેસુ એકમ્પિ અત્તનો દુક્કરં ન મઞ્ઞતિ, ‘‘અહં એતમ્પિ તરિત્વા વા ગન્ત્વા વા પારં ગહેસ્સામી’’તિ એવં મહન્તેન છન્દેન ચ ઉસ્સાહેન ચ વાયામેન ચ પરિયેટ્ઠિયા ચ સમન્નાગતો હોતિ, તસ્સ પત્થના સમિજ્ઝતિ, ન ઇતરસ્સ. સુમેધતાપસો પન ઇમે અટ્ઠ ધમ્મે સમોધાનેત્વા બુદ્ધભાવાય અભિનીહારં કત્વા નિપજ્જિ.

દીપઙ્કરોપિ ભગવા આગન્ત્વા સુમેધતાપસસ્સ સીસભાગે ઠત્વા મણિસીહપઞ્જરં ઉગ્ઘાટેન્તો વિય પઞ્ચવણ્ણપ્પસાદસમ્પન્નાનિ અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા કલલપિટ્ઠે નિપન્નં સુમેધતાપસં દિસ્વા ‘‘અયં તાપસો બુદ્ધત્તાય અભિનીહારં કત્વા નિપન્નો, ઇજ્ઝિસ્સતિ નુ ખો ઇમસ્સ પત્થના, ઉદાહુ નો’’તિ અનાગતંસઞાણં પેસેત્વા ઉપધારેન્તો ‘‘ઇતો કપ્પસતસહસ્સાધિકાનિ ચત્તારિ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ અતિક્કમિત્વા ગોતમો નામ બુદ્ધો ભવિસ્સતી’’તિ ઞત્વા ઠિતકોવ પરિસમજ્ઝે બ્યાકાસિ – ‘‘પસ્સથ નો તુમ્હે ઇમં ઉગ્ગતપં તાપસં કલલપિટ્ઠે નિપન્ન’’ન્તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ. ‘‘અયં બુદ્ધત્તાય અભિનીહારં કત્વા નિપન્નો, સમિજ્ઝિસ્સતિ ઇમસ્સ પત્થના, ઇતો કપ્પસતસહસ્સાધિકાનં ચતુન્નં અસઙ્ખ્યેય્યાનં મત્થકે ગોતમો નામ બુદ્ધો ભવિસ્સતિ. તસ્મિં પનસ્સ અત્તભાવે કપિલવત્થુ નામ નગરં નિવાસો ભવિસ્સતિ, માયા નામ દેવી માતા, સુદ્ધોદનો નામ રાજા પિતા, અગ્ગસાવકો ઉપતિસ્સો નામ થેરો, દુતિયસાવકો કોલિતો નામ, બુદ્ધુપટ્ઠાકો આનન્દો નામ, અગ્ગસાવિકા ખેમા નામ થેરી,

દુતિયસાવિકા ઉપ્પલવણ્ણા નામ થેરી ભવિસ્સતિ, પરિપક્કઞાણો મહાભિનિક્ખમનં કત્વા મહાપધાનં પદહિત્વા નિગ્રોધમૂલે પાયાસં પટિગ્ગહેત્વા નેરઞ્જરાય તીરે પરિભુઞ્જિત્વા બોધિમણ્ડં આરુય્હ અસ્સત્થરુક્ખમૂલે અભિસમ્બુજ્ઝિસ્સતી''તિ. તેન વુત્તં –

''દીપઙ્કરો લોકવિદૂ, આહુતીનં પટિગ્ગહો;
ઉસ્સીસકે મં ઠત્વાન, ઇદં વચનમબ્રવિ.

'પસ્સથ ઇમં તાપસં, જટિલં ઉગ્ગતાપનં;
અપરિમેય્યે ઇતો કપ્પે, બુદ્ધો લોકે ભવિસ્સતિ.

'અહુ કપિલવ્હયા રમ્મા, નિક્ખમિત્વા તથાગતો;
પધાનં પદહિત્વાન, કત્વા દુક્કરકારિકં.

'અજપાલરુક્ખમૂલે, નિસીદિત્વા તથાગતો;
તત્થ પાયાસં પગ્ગય્હ, નેરઞ્જરમુપેહિતિ.

'નેરઞ્જરાય તીરમ્હિ, પાયાસં અદ સો જિનો;
પટિયત્તવરમગ્ગેન, બોધિમૂલમૂપેહિતિ.

'તતો પદક્ખિણં કત્વા, બોધિમણ્ડં અનુત્તરો;
અસ્સત્થરુક્ખમૂલમ્હિ, બુજ્ઝિસ્સતિ મહાયસો.

'ઇમસ્સ જનિકા માતા, માયા નામ ભવિસ્સતિ;
પિતા સુદ્ધોદનો નામ, અયં હેસ્સતિ ગોતમો.

'અનાસવા વીતરાગા, સન્તચિત્તા સમાહિતા;
કોલિતો ઉપતિસ્સો ચ, અગ્ગા હેસ્સન્તિ સાવકા;
આનન્દો નામુપટ્ઠાકો, ઉપટ્ઠિસ્સતિ તં જિનં.

'ખેમા ઉપ્પલવણ્ણા ચ, અગ્ગા હેસ્સન્તિ સાવિકા;
અનાસવા વીતરાગા, સન્તચિત્તા સમાહિતા;
બોધિ તસ્સ ભગવતો, અસ્સત્થોતિ પવુચ્ચતી'''તિ.

સુમેધતાપસો ''મય્હં કિર પત્થના સમિજ્ઝિસ્સતી''તિ સોમનસ્સપ્પત્તો અહોસિ. મહાજનો દીપઙ્કરદસબલસ્સ વચનં સુત્વા ''સુમેધતાપસો કિર બુદ્ધબીજં બુદ્ધઙ્કુરો''તિ હટ્ઠતુટ્ઠો અહોસિ. એવઞ્ચસ્સ અહોસિ ''યથા નામ પુરિસો નદિં તરન્તો ઉજુકેન તિત્થેન ઉત્તરિતું અસક્કોન્તો હેટ્ઠાતિત્થેન ઉત્તરતિ, એવમેવ મયમ્પિ દીપઙ્કરદસબલસ્સ સાસને મગ્ગફલં અલભમાના અનાગતે યદા ત્વં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ, તદા તવ સમ્મુખા મગ્ગફલં સચ્છિકાતું સમત્થા ભવેય્યામા''તિ પત્થનં ઠપયિંસુ. દીપઙ્કરદસબલોપિ બોધિસત્તં પસંસિત્વા અટ્ઠહિ પુપ્ફમુટ્ઠીહિ પૂજેત્વા પદક્ખિણં

કત્વા પક્કામિ, તેપિ ચતુસતસહસ્સસઙ્ખા ખીણાસવા બોધિસત્તં ગન્ધેહિ ચ માલેહિ ચ પૂજેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કમિંસુ. દેવમનુસ્સા પન તથેવ પૂજેત્વા વન્દિત્વા પક્કન્તા.

બોધિસત્તો સબ્બેસં પટિક્કન્તકાલે સયના વુટ્ઠાય ''પારમિયો વિચિનિસ્સામી''તિ પુપ્ફરાસિમત્થકે પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા નિસીદિ. એવં નિસિન્ને બોધિસત્તે સકલદસસહસ્સચક્કવાળદેવતા સન્નિપતિત્વા સાધુકારં દત્વા ''અય્ય સુમેધતાપસ, પોરાણકબોધિસત્તાનં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા 'પારમિયો વિચિનિસ્સામા'તિ નિસિન્નકાલે યાનિ પુબ્બનિમિત્તાનિ નામ પઞ્ઞાયન્તિ, તાનિ સબ્બાનિપિ અજ્જ પાતુભૂતાનિ, નિસ્સંસયેન ત્વં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ , મયમ્પેતં જાનામ 'યસ્સેતાનિ નિમિત્તાનિ પઞ્ઞાયન્તિ, એકન્તેન સો બુદ્ધો હોતિ', ત્વં અત્તનો વીરિયં દળ્હં કત્વા પગ્ગણ્હા''તિ બોધિસત્તં નાનપ્પકારાહિ થુતીહિ અભિત્થુનિંસુ. તેન વુત્તં –

''ઇદં સુત્વાન વચનં, અસમસ્સ મહેસિનો;
આમોદિતા નરમરૂ, બુદ્ધબીજં કિર અયં.

'ઉક્કુટ્ઠિસદ્દા વત્તન્તિ, અપ્ફોટેન્તિ હસન્તિ ચ;
કતઞ્જલી નમસ્સન્તિ, દસસહસ્સી સદેવકા.

'યદિમસ્સ લોકનાથસ્સ, વિરજ્ઝિસ્સામ સાસનં;
અનાગતમ્હિ અદ્ધાને, હેસ્સામ સમ્મુખા ઇમં.

'યથા મનુસ્સા નદિં તરન્તા, પટિભિત્થં વિરજ્ઝિય;
હેટ્ઠાતિત્થે ગહેત્વાન, ઉત્તરન્તિ મહાનદિં.

'એવમેવ મયં સબ્બે, યદિ મુઞ્ચામિમં જિનં;
અનાગતમ્હિ અદ્ધાને, હેસ્સામ સમ્મુખા ઇમં'.

'દીપઙ્કરો લોકવિદૂ, આહુતીનં પટિગ્ગહો;
મમ કમ્મં પકિત્તેત્વા, દક્ખિણં પાદમુદ્ધરિ.

'યે તત્થાસું જિનપુત્તા, સબ્બે પદક્ખિણમકંસુ મં;
નરા નાગા ચ ગન્ધબ્બા, અભિવાદેત્વાન પક્કમું.

'દસ્સનં મે અતિક્કન્તે, સસઙ્ઘે લોકનાયકે;
હટ્ઠતુટ્ઠેન ચિત્તેન, આસના વુટ્ઠહિં તદા.

'સુખેન સુખિતો હોમિ, પામોજ્જેન પમોદિતો;
પીતિયા ચ અભિસ્સન્નો, પલ્લઙ્કં આભુજિં તદા.

'પલ્લઙ્કેન નિસીદિત્વા, એવં ચિન્તેસહં તદા;
'વસીભૂતો અહં ઝાને, અભિઞ્ઞાસુ પારમિં ગતો.

‘સહસ્સિયમ્હિ લોકમ્હિ, ઇસયો નત્થિ મે સમા;
અસમો ઇદ્ધિધમ્મેસુ, અલભિં ઈદિસં સુખં’.

‘પલ્લઙ્કાભુજને મય્હં, દસસહસ્સાધિવાસિનો;
મહાનાદં પવત્તેસું, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘યા પુબ્બે બોધિસત્તાનં, પલ્લઙ્કવરમાભુજે;
નિમિત્તાનિ પદિસ્સન્તિ, તાનિ અજ્જ પદિસ્સરે.

‘સીતં બ્યપગતં હોતિ, ઉણ્હઞ્ચ ઉપસમ્મતિ;
તાનિ અજ્જ પદિસ્સન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘દસસહસ્સી લોકધાતૂ, નિસ્સદ્દા હોન્તિ નિરાકુલા;
તાનિ અજ્જ પદિસ્સન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘મહાવાતા ન વાયન્તિ, ન સન્દન્તિ સવન્તિયો;
તાનિ અજ્જ પદિસ્સન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘થલજા દકજા પુપ્ફા, સબ્બે પુપ્ફન્તિ તાવદે;
તેપજ્જ પુપ્ફિતા સબ્બે, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘લતા વા યદિ વા રુક્ખા, ફલભારા હોન્તિ તાવદે;
તેપજ્જ ફલિતા સબ્બે, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘આકાસટ્ઠા ચ ભૂમટ્ઠા, રતના જોતન્તિ તાવદે;
તેપજ્જ રતના જોતન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘માનુસકા ચ દિબ્બા ચ, તુરિયા વજ્જન્તિ તાવદે;
તેપજ્જુભો અભિરવન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘વિચિત્તપુપ્ફા ગગના, અભિવસ્સન્તિ તાવદે;
તેપિ અજ્જ પવસ્સન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘મહાસમુદ્દો આભુજતિ, દસસહસ્સી પકમ્પતિ;
તેપજ્જુભો અભિરવન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘નિરયેપિ દસસહસ્સે, અગ્ગી નિબ્બન્તિ તાવદે;
તેપજ્જ નિબ્બુતા અગ્ગી, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘વિમલો હોતિ સૂરિયો, સબ્બા દિસ્સન્તિ તારકા;

તેપિ અજ્જ પદિસ્સન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘અનોવટ્ઠેન ઉદકં, મહિયા ઉબ્ભિજ્જિ તાવદે;
તમ્પજ્જુબ્ભિજ્જતે મહિયા, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘તારાગણા વિરોચન્તિ, નક્ખત્તા ગગનમણ્ડલે;
વિસાખા ચન્દિમાયુત્તા, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘બિલાસયા દરીસયા, નિક્ખમન્તિ સકાસયા;
તેપજ્જ આસયા છુદ્ધા, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘ન હોતિ અરતિ સત્તાનં, સન્તુટ્ઠા હોન્તિ તાવદે;
તેપજ્જ સબ્બે સન્તુટ્ઠા, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘રોગા તદૂપસમ્મન્તિ, જિઘચ્છા ચ વિનસ્સતિ;
તાનિપજ્જ પદિસ્સન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘રાગો તદા તનુ હોતિ, દોસો મોહો વિનસ્સતિ;
તેપજ્જ વિગતા સબ્બે, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘ભયં તદા ન ભવતિ, અજ્જપેતં પદિસ્સતિ;
તેન લિઙ્ગેન જાનામ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘રજો નુદ્ધંસતિ ઉદ્ધં, અજ્જપેતં પદિસ્સતિ;
તેન લિઙ્ગેન જાનામ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘અનિટ્ઠગન્ધો પક્કમતિ, દિબ્બગન્ધો પવાયતિ;
સોપજ્જ વાયતિ ગન્ધો, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘સબ્બે દેવા પદિસ્સન્તિ, ઠપયિત્વા અરૂપિનો;
તેપજ્જ સબ્બે દિસ્સન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘યાવતા નિરયા નામ, સબ્બે દિસ્સન્તિ તાવદે;
તેપજ્જ સબ્બે દિસ્સન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘કુટ્ટા કવાટા સેલા ચ, ન હોન્તાવરણા તદા;
આકાસભૂતા તેપજ્જ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘ચુતી ચ ઉપપત્તિ ચ, ખણે તસ્મિં ન વિજ્જતિ;
તાનિપજ્જ પદિસ્સન્તિ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ.

‘દળ્હં પગ્ગણ્હ વીરિયં, મા નિવત્ત અભિક્કમ;
મયમ્પેતં વિજાનામ, ધુવં બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’’તિ.

બોધિસત્તો દીપઙ્કરદસબલસ્સ ચ દસસહસ્સચક્કવાળદેવતાનઞ્ચ વચનં સુત્વા ભિય્યોસો મત્તાય સઞ્જાતુસ્સાહો હુત્વા ચિન્તેસિ ‘‘બુદ્ધા નામ અમોઘવચના, નત્થિ બુદ્ધાનં કથાય અઞ્ઞથત્તં. યથા હિ આકાસે ખિત્તલેડ્ડુસ્સ પતનં ધુવં, જાતસ્સ મરણં ધુવં, અરુણે ઉગ્ગતે સૂરિયસ્સુટ્ઠાનં, આસયા નિક્ખન્તસીહસ્સ સીહનાદનદનં, ગરુગબ્ભાય ઇત્થિયા ભારમોરોપનં અવસ્સંભાવી, એવમેવ બુદ્ધાનં વચનં નામ ધુવં અમોઘં, અદ્ધા અહં બુદ્ધો ભવિસ્સામી’’તિ. તેન વુત્તં –

‘‘બુદ્ધસ્સ વચનં સુત્વા, દસસહસ્સીન ચૂભયં;
તુટ્ઠહટ્ઠો પમોદિતો, એવં ચિન્તેસહં તદા.

‘‘અદ્વેજ્ઝવચના બુદ્ધા, અમોઘવચના જિના;
વિતથં નત્થિ બુદ્ધાનં, ધુવં બુદ્ધો ભવામહં.

‘‘યથા ખિત્તં નભે લેડ્ડુ, ધુવં પતતિ ભૂમિયં;
તથેવ બુદ્ધસેટ્ઠાનં, વચનં ધુવસસ્સતં.

‘‘યથાપિ સબ્બસત્તાનં, મરણં ધુવસસ્સતં;
તથેવ બુદ્ધસેટ્ઠાનં, વચનં ધુવસસ્સતં.

‘‘યથા રત્તિક્ખયે પત્તે, સૂરિયુગ્ગમનં ધુવં;
તથેવ બુદ્ધસેટ્ઠાનં, વચનં ધુવસસ્સતં.

‘‘યથા નિક્ખન્તસયનસ્સ, સીહસ્સ નદનં ધુવં;
તથેવ બુદ્ધસેટ્ઠાનં, વચનં ધુવસસ્સતં.

‘‘યથા આપન્નસત્તાનં, ભારમોરોપનં ધુવં;
તથેવ બુદ્ધસેટ્ઠાનં, વચનં ધુવસસ્સત’’ન્તિ.

સો ‘‘ધુવાહં બુદ્ધો ભવિસ્સામી’’તિ એવં કતસન્નિટ્ઠાનો બુદ્ધકારકે ધમ્મે ઉપધારેતું ‘‘કહં નુ ખો બુદ્ધકારકધમ્મા, કિં ઉદ્ધં, ઉદાહુ અધો, દિસાસુ, વિદિસાસૂ’’તિ અનુક્કમેન સકલં ધમ્મધાતું વિચિનન્તો પોરાણકબોધિસત્તેહિ આસેવિતનિસેવિતં પઠમં દાનપારમિં દિસ્વા એવં અત્તાનં ઓવદિ – ‘‘સુમેધપણ્ડિત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય પઠમં દાનપારમિં પૂરેય્યાસિ. યથા હિ નિક્કુજ્જિતો ઉદકકુમ્ભો નિસ્સેસં કત્વા ઉદકં વમતિયેવ, ન પચ્ચાહરતિ, એવમેવ ધનં વા યસં વા પુત્તં વા દારં વા અઙ્ગપચ્ચઙ્ગં વા અનોલોકેત્વા સમ્પત્તયાચકાનં સબ્બં ઇચ્છિતિચ્છિતં નિસ્સેસં કત્વા દદમાનો બોધિરુક્ખમૂલે નિસીદિત્વા બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ પઠમં દાનપારમિં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

‘‘હન્દ બુદ્ધકરે ધમ્મે, વિચિનામિ ઇતો ચિતો;

ઉદ્ધં અધો દસ દિસા, યાવતા ધમ્મધાતુયા.

‘‘વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, પઠમં દાનપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, અનુચિણ્ણં મહાપથં.

‘‘ઇમં ત્વં પઠમં તાવ, દળ્હં કત્વા સમાદિય;
દાનપારમિતં ગચ્છ, યદિ બોધિં પત્તુમિચ્છસિ.

‘‘યથાપિ કુમ્ભો સમ્પુણ્ણો, યસ્સ કસ્સચિ અધોકતો;
વમતેવુદકં નિસ્સેસં, ન તત્થ પરિરક્ખતિ.

‘‘તથેવ યાચકે દિસ્વા, હીનમુક્કટ્ઠમજ્ઝિમે;
દદાહિ દાનં નિસ્સેસં, કુમ્ભો વિય અધોકતો’’તિ.

અથસ્સ ‘‘ન એત્તકેહેવ બુદ્ધકારકધમ્મેહિ ભવિતબ્બ’’ન્તિ ઉત્તરિપિ ઉપધારયતો દુતિયં સીલપારમિં દિસ્વા એતદહોસિ – ‘‘સુમેધપણ્ડિત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય સીલપારમિમ્પિ પૂરેય્યાસિ. યથા હિ ચમરીમિગો નામ જીવિતમ્પિ અનોલોકેત્વા અત્તનો વાલમેવ રક્ખતિ, એવં ત્વમ્પિ ઇતો પટ્ઠાય જીવિતમ્પિ અનોલોકેત્વા સીલમેવ રક્ખન્તો બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ દુતિયં સીલપારમિં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

‘‘ન હેતે એત્તકાયેવ, બુદ્ધધમ્મા ભવિસ્સરે;
અઞ્ઞેપિ વિચિનિસ્સામિ, યે ધમ્મા બોધિપાચના.

‘‘વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, દુતિયં સીલપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, આસેવિતનિસેવિતં.

‘‘ઇમં ત્વં દુતિયં તાવ, દળ્હં કત્વા સમાદિય;
સીલપારમિતં ગચ્છ, યદિ બોધિં પત્તુમિચ્છસિ.

‘‘યથાપિ ચમરી વાલં, કિસ્મિઞ્ચિ પટિલગ્ગિતં;
ઉપેતિ મરણં તત્થ, ન વિકોપેતિ વાલધિં.

‘‘તથેવ ચતૂસુ , ભૂમીસુ, સીલાનિ પરિપૂરય;
પરિરક્ખ સબ્બદા સીલં, ચમરી વિય વાલધિ’’ન્તિ.

અથસ્સ ‘‘ન એત્તકેહેવ બુદ્ધકારકધમ્મેહિ ભવિતબ્બ’’ન્તિ ઉત્તરિપિ ઉપધારયતો તતિયં નેક્ખમ્મપારમિં દિસ્વા એતદહોસિ ‘‘સુમેધપણ્ડિત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય નેક્ખમ્મપારમિમ્પિ પૂરેય્યાસિ. યથા હિ ચિરં બન્ધનાગારે વસમાનો પુરિસો ન તત્થ સિનેહં કરોતિ, અથ ખો ઉક્કણ્ઠિતોયેવ અવસિતુકામો હોતિ, એવમેવ ત્વમ્પિ સબ્બભવે બન્ધનાગારસદિસે કત્વા સબ્બભવેહિ ઉક્કણ્ઠિતો મુચ્ચિતુકામો હુત્વા નેક્ખમ્માભિમુખોવ હોહિ, એવં બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ તતિયં નેક્ખમ્મપારમિં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

‘‘ન હેતે એત્તકાયેવ, બુદ્ધધમ્મા ભવિસ્સરે;
અઞ્ઞેપિ વિચિનિસ્સામિ, યે ધમ્મા બોધિપાચના.

‘‘વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, તતિયં નેક્ખમ્મપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, આસેવિતનિસેવિતં.

‘‘ઇમં ત્વં તતિયં તાવ, દળ્હં કત્વા સમાદિય;
નેક્ખમ્મપારમિતં ગચ્છ, યદિ બોધિં પત્તુમિચ્છસિ.

‘‘યથા અન્દુઘરે પુરિસો, ચિરવુત્થો દુખટ્ટિતો;
ન તત્થ રાગં જનેતિ, મુત્તિમેવ ગવેસતિ.

‘‘તથેવ ત્વં સબ્બભવે, પસ્સ અન્દુઘરે વિય;
નેક્ખમ્માભિમુખો હોહિ, ભવતો પરિમુત્તિયા’’તિ.

અથસ્સ ‘‘ન એત્તકેહેવ બુદ્ધકારકધમ્મેહિ ભવિતબ્બ’’ન્તિ ઉત્તરિપિ ઉપધારયતો ચતુત્થં પઞ્ઞાપારમિં દિસ્વા એતદહોસિ – ‘‘સુમેધપણ્ડિત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય પઞ્ઞાપારમિમ્પિ પૂરેય્યાસિ. હીનમજ્ઝિમુક્કટ્ઠેસુ કઞ્ચિ અવજ્જેત્વા સબ્બેપિ પણ્ડિતે ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્હં પુચ્છેય્યાસિ. યથા હિ પિણ્ડચારિકો ભિક્ખુ હીનાદિકેસુ કુલેસુ કિઞ્ચિ અવજ્જેત્વા પટિપાટિયા પિણ્ડાય ચરન્તો ખિપ્પં યાપનં લભતિ, એવં ત્વમ્પિ સબ્બપણ્ડિતે ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્હં પુચ્છન્તો બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ ચતુત્થં પઞ્ઞાપારમિં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

‘‘ન હેતે એત્તકાયેવ, બુદ્ધધમ્મા ભવિસ્સરે;
અઞ્ઞેપિ વિચિનિસ્સામિ, યે ધમ્મા બોધિપાચના.

‘‘વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, ચતુત્થં પઞ્ઞાપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, આસેવિતનિસેવિતં.

‘‘ઇમં ત્વં ચતુત્થં તાવ, દળ્હં કત્વા સમાદિય;
પઞ્ઞાપારમિતં ગચ્છ, યદિ બોધિં પત્તુમિચ્છસિ.

‘‘યથાપિ ભિક્ખુ ભિક્ખન્તો, હીનમુક્કટ્ઠમજ્ઝિમે;
કુલાનિ ન વિવજ્જેન્તો, એવં લભતિ યાપનં.

‘‘તથેવ ત્વં સબ્બકાલં, પરિપુચ્છન્તો બુધં જનં;
પઞ્ઞાપારમિતં ગન્ત્વા, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસી’’તિ.

અથસ્સ ‘‘ન એત્તકેહેવ બુદ્ધકારકધમ્મેહિ ભવિતબ્બ’’ન્તિ ઉત્તરિપિ ઉપધારયતો પઞ્ચમં વીરિયપારમિં દિસ્વા એતદહોસિ – ‘‘સુમેધપણ્ડિત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય વીરિયપારમિમ્પિ પૂરેય્યાસિ. યથા હિ સીહો મિગરાજા

સબ્બઇરિયાપથેસુ દળ્હવીરિયો હોતિ, એવં ત્વમ્પિ સબ્બભવેસુ સબ્બઇરિયાપથેસુ દળ્હવીરિયો અનોલીનવીરિયો સમાનો બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ પઞ્ચમં વીરિયપારમિં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

''ન હેતે એત્તકાયેવ, બુદ્ધધમ્મા ભવિસ્સરે;
અઞ્ઞેપિ વિચિનિસ્સામિ, યે ધમ્મા બોધિપાચના.

''વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, પઞ્ચમં વીરિયપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, આસેવિતનિસેવિતં.

''ઇમં ત્વં પઞ્ચમં તાવ, દળ્હં કત્વા સમાદિય;
વીરિયપારમિતં ગચ્છ, યદિ બોધિં પત્તુમિચ્છસિ.

''યથાપિ સીહો મિગરાજા, નિસજ્જટ્ઠાનચઙ્કમે;
અલીનવીરિયો હોતિ, પગ્ગહિતમનો સદા.

''તથેવ ત્વં સબ્બભવે, પગ્ગણ્હ વીરિયં દળ્હં;
વીરિયપારમિતં ગન્ત્વા, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસી''તિ.

અથસ્સ ''ન એત્તકેહેવ બુદ્ધકારકધમ્મેહિ ભવિતબ્બ''ન્તિ ઉત્તરિપિ ઉપધારયતો છટ્ઠં ખન્તિપારમિં દિસ્વા એતદહોસિ – ''સુમેધપણ્ડિત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય ખન્તિપારમિમ્પિ પૂરેય્યાસિ. સમ્માનનેપિ અવમાનનેપિ ખમોવ ભવેય્યાસિ. યથા હિ પથવિયં નામ સુચિમ્પિ પક્ખિપન્તિ અસુચિમ્પિ, ન તેન પથવી સિનેહં, ન પટિઘં કરોતિ, ખમતિ સહતિ અધિવાસેતિયેવ, એવં ત્વમ્પિ સમ્માનનાવમાનનક્ખમોવ સમાનો બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ છટ્ઠં ખન્તિપારમિં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

''ન હેતે એત્તકાયેવ, બુદ્ધધમ્મા ભવિસ્સરે;
અઞ્ઞેપિ વિચિનિસ્સામિ, યે ધમ્મા બોધિપાચના.

''વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, છટ્ઠમં ખન્તિપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, આસેવિતનિસેવિતં.

''ઇમં ત્વં છટ્ઠમં તાવ, દળ્હં કત્વા સમાદિય;
તત્થ અદ્વેજ્ઝમાનસો, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસિ.

''યથાપિ પથવી નામ, સુચિમ્પિ અસુચિમ્પિ ચ;
સબ્બં સહતિ નિક્ખેપં, ન કરોતિ પટિઘં તયા.

''તથેવ ત્વમ્પિ સબ્બેસં, સમ્માનાવમાનક્ખમો;
ખન્તિપારમિતં ગન્ત્વા, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસી''તિ.

અથસ્સ ‘‘ન એત્તકેહેવ બુદ્ધકારકધમ્મેહિ ભવિતબ્બ’’ન્તિ ઉત્તરિપિ ઉપધારયતો સત્તમં સચ્ચપારમિં દિસ્વા એતદહોસિ – ‘‘સુમેધપણ્ડિત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય સચ્ચપારમિમ્પિ પૂરેય્યાસિ. અસનિયા મત્થકે પતમાનાયપિ ધનાદીનં અત્થાય છન્દાદિવસેન સમ્પજાનમુસાવાદં નામ માકાસિ. યથા હિ ઓસધિતારકા નામ સબ્બઉતૂસુ અત્તનો ગમનવીથિં જહિત્વા અઞ્ઞાય વીથિયા ન ગચ્છતિ, સકવીથિયાવ ગચ્છતિ, એવમેવ ત્વમ્પિ સચ્ચં પહાય મુસાવાદં નામ અકરોન્તોયેવ બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ સત્તમં સચ્ચપારમિં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

‘‘ન હેતે એત્તકાયેવ, બુદ્ધધમ્મા ભવિસ્સરે;
અઞ્ઞેપિ વિચિનિસ્સામિ, યે ધમ્મા બોધિપાચના.

‘‘વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, સત્તમં સચ્ચપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, આસેવિતનિસેવિતં.

‘‘ઇમં ત્વં સત્તમં તાવ, દળ્હં કત્વા સમાદિય;
તત્થ અદ્વેજ્ઝવચનો, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસિ.

‘‘યથાપિ ઓસધી નામ, તુલાભૂતા સદેવકે;
સમયે ઉતુવસ્સે વા, ન વોક્કમતિ વીથિતો.

‘‘તથેવ ત્વમ્પિ સચ્ચેસુ, મા વોક્કમસિ વીથિતો;
સચ્ચપારમિતં ગન્ત્વા, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસી’’તિ.

અથસ્સ ‘‘ન એત્તકેહેવ બુદ્ધકારકધમ્મેહિ ભવિતબ્બ’’ન્તિ ઉત્તરિપિ ઉપધારયતો અટ્ઠમં અધિટ્ઠાનપારમિં દિસ્વા એતદહોસિ – ‘‘સુમેધપણ્ડિત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય અધિટ્ઠાનપારમિમ્પિ પૂરેય્યાસિ. યં અધિટ્ઠાસિ, તસ્મિં અધિટ્ઠાને નિચ્ચલો ભવેય્યાસિ. યથા હિ પબ્બતો નામ સબ્બદિસાસુ વાતેહિ પહટોપિ ન કમ્પતિ ન ચલતિ, અત્તનો ઠાનેયેવ તિટ્ઠતિ, એવમેવ ત્વમ્પિ અત્તનો અધિટ્ઠાને નિચ્ચલો હોન્તોવ બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ અટ્ઠમં અધિટ્ઠાનપારમિં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

‘‘ન હેતે એત્તકાયેવ, બુદ્ધધમ્મા ભવિસ્સરે;
અઞ્ઞેપિ વિચિનિસ્સામિ, યે ધમ્મા બોધિપાચના.

‘‘વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, અટ્ઠમં અધિટ્ઠાનપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, આસેવિતનિસેવિતં.

‘‘ઇમં ત્વં અટ્ઠમં તાવ, દળ્હં કત્વા સમાદિય;
તત્થ ત્વં અચલો હુત્વા, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસિ.

‘‘યથાપિ પબ્બતો સેલો, અચલો સુપ્પતિટ્ઠિતો;
ન કમ્પતિ ભુસવાતેહિ, સકટ્ઠાનેવ તિટ્ઠતિ.

‘‘તથેવ ત્વમ્પિ અધિટ્ઠાને, સબ્બદા અચલો ભવ;
અધિટ્ઠાનપારમિતં ગન્ત્વા, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસી’’તિ.

અથસ્સ ‘‘ન એત્તકેહેવ બુદ્ધકારકધમ્મેહિ ભવિતબ્બ’’ન્તિ ઉત્તરિપિ ઉપધારયતો નવમં મેત્તાપારમિં દિસ્વા એતદહોસિ – ‘‘સુમેધપણ્ડિત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય નવમં મેત્તાપારમિમ્પિ પૂરેય્યાસિ. અહિતેસુપિ હિતેસુપિ એકચિત્તો ભવેય્યાસિ. યથા હિ ઉદકં નામ પાપજનસ્સાપિ કલ્યાણજનસ્સાપિ સીતિભાવં એકસદિસં કત્વા ફરતિ, એવમેવ ત્વમ્પિ સબ્બસત્તેસુ મેત્તચિત્તેન એકચિત્તોવ હોન્તો બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ નવમં મેત્તાપારમિં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

‘‘ન હેતે એત્તકાયેવ, બુદ્ધધમ્મા ભવિસ્સરે;
અઞ્ઞેપિ વિચિનિસ્સામિ, યે ધમ્મા બોધિપાચના.

‘‘વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, નવમં મેત્તાપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, આસેવિતનિસેવિતં.

‘‘ઇમં ત્વં નવમં તાવ, દળ્હં કત્વા સમાદિય;
મેત્તાય અસમો હોહિ, યદિ બોધિં પત્તુમિચ્છસિ.

‘‘યથાપિ ઉદકં નામ, કલ્યાણે પાપકે જને;
સમં ફરતિ સીતેન, પવાહેતિ રજોમલં.

‘‘તથેવ ત્વમ્પિ અહિતહિતે, સમં મેત્તાય ભાવય;
મેત્તાપારમિતં ગન્ત્વા, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસી’’તિ.

અથસ્સ ‘‘ન એત્તકેહેવ બુદ્ધકારકધમ્મેહિ ભવિતબ્બ’’ન્તિ ઉત્તરિપિ ઉપધારયતો દસમં ઉપેક્ખાપારમિં દિસ્વા એતદહોસિ – ‘‘સુમેધપણ્ડિત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય ઉપેક્ખાપારમિમ્પિ પૂરેય્યાસિ. સુખેપિ દુક્ખેપિ મજ્ઝત્તોવ ભવેય્યાસિ. યથા હિ પથવી નામ સુચિમ્પિ અસુચિમ્પિ પક્ખિપ્પમાના મજ્ઝત્તાવ હોતિ, એવમેવ ત્વમ્પિ સુખદુક્ખેસુ મજ્ઝત્તોવ હોન્તો બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ દસમં ઉપેક્ખાપારમિં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

‘‘ન હેતે એત્તકાયેવ, બુદ્ધધમ્મા ભવિસ્સરે;
અઞ્ઞેપિ વિચિનિસ્સામિ, યે ધમ્મા બોધિપાચના.

‘‘વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, દસમં ઉપેક્ખાપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, આસેવિતનિસેવિતં.

‘‘ઇમં ત્વં દસમં તાવ, દળ્હં કત્વા સમાદિય;
તુલાભૂતો દળ્હો હુત્વા, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસિ.

‘‘યથાપિ પથવી નામ, નિક્ખિત્તં અસુચિં સુચિં;

ઉપેક્ખતિ ઉભોપેતે, કોપાનુનયવજ્જિતા.

‘‘તથેવ ત્વમ્પિ સુખદુક્ખે, તુલાભૂતો સદા ભવ;
ઉપેક્ખાપારમિતં ગન્ત્વા, સમ્બોધિં પાપુણિસ્સસી’’તિ.

તતો ચિન્તેસિ – ‘‘ઇમસ્મિં લોકે બોધિસત્તેહિ પૂરેતબ્બા બોધિપરિપાચના બુદ્ધકારકધમ્મા એત્તકાયેવ, દસ પારમિયો ઠપેત્વા અઞ્ઞે નત્થિ, ઇમાપિ દસ પારમિયો ઉદ્ધં આકાસેપિ નત્થિ, હેટ્ઠા પથવિયમ્પિ, પુરત્થિમાદીસુ દિસાસુપિ નત્થિ, મય્હમેવ પન હદયમંસબ્ભન્તરે પતિટ્ઠિતા’’તિ. એવં તાસં હદયે પતિટ્ઠિતભાવં દિસ્વા સબ્બાપિ તા દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાય પુનપ્પુનં સમ્મસન્તો અનુલોમપટિલોમં સમ્મસતિ, પરિયન્તે ગહેત્વા આદિં પાપેતિ, આદિમ્હિ ગહેત્વા પરિયન્તે ઠપેતિ, મજ્ઝે ગહેત્વા ઉભતો ઓસાપેતિ, ઉભતો કોટીસુ હેત્વા મજ્ઝે ઓસાપેતિ. બાહિરકભણ્ડપરિચ્ચાગો દાનપારમી નામ, અઙ્ગપરિચ્ચાગો દાનઉપપારમી નામ, જીવિતપરિચ્ચાગો દાનપરમત્થપારમી નામાતિ દસ પારમિયો દસ ઉપપારમિયો દસ પરમત્થપારમિયો યન્તતેલં વિનિવટ્ટેન્તો વિય મહામેરું મત્થં કત્વા ચક્કવાળમહાસમુદ્દં આલુળેન્તો વિય ચ સમ્મસિ. તસ્સેવં દસ પારમિયો સમ્મસન્તસ્સ ધમ્મતેજેન ચતુનહુતાધિકદ્વિયોજનસતસહસ્સબહલા અયં મહાપથવી હત્થિના અક્કન્તનળકલાપો વિય, પીળિયમાનં ઉચ્છુયન્તં વિય ચ મહાવિરવં વિરવમાના સઙ્કમ્પિ સમ્પકમ્પિ સમ્પવેધિ, કુલાલચક્કં વિય તેલયન્તચક્કં વિય ચ પરિબ્ભમિ. તેન વુત્તં –

‘‘એત્તકાયેવ તે લોકે, યે ધમ્મા બોધિપાચના;
તતુદ્ધં નત્થિ અઞ્ઞત્ર, દળ્હં તત્થ પતિટ્ઠહ.

‘‘ઇમે ધમ્મે સમ્મસતો, સભાવસરસલક્ખણે;
ધમ્મતેજેન વસુધા, દસસહસ્સી પકમ્પથ.

‘‘ચલતી રવતી પથવી, ઉચ્છુયન્તંવ પીળિતં;
તેલયન્તે યથા ચક્કં, એવં કમ્પતિ મેદની’’તિ.

મહાપથવિયા કમ્પમાનાય રમ્મનગરવાસિનો સણ્ઠાતું અસક્કોન્તા યુગન્તવાતબ્ભાહતા મહાસાલા વિય મુચ્છિતમુચ્છિતાવ પપતિંસુ, ઘટાદીનિ કુલાલભાજનાનિ પવટ્ટન્તાનિ અઞ્ઞમઞ્ઞં પહરન્તાનિ ચુણ્ણવિચુણ્ણાનિ અહેસું. મહાજનો ભીતતસિતો સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘કિં નુ ખો ભગવા નાગાવટ્ટો અયં ભૂતયક્ખદેવતાસુ અઞ્ઞતરાવટ્ટોતિ ન હિ મયં એતં જાનામ, અપિચ ખો સબ્બોપિ અયં મહાજનો ઉપદ્દુતો, કિં નુ ખો ઇમસ્સ લોકસ્સ પાપકં ભવિસ્સતિ, ઉદાહુ કલ્યાણં, કથેથ નો એતં કારણ’’ન્તિ આહ. અથ સત્થા તેસં કથં સુત્વા ‘‘તુમ્હે મા ભાયથ મા ચિન્તયિત્થ, નત્થિ વો ઇતોનિદાનં ભયં. યો સો મયા અજ્જ સુમેધપણ્ડિતો ‘અનાગતે ગોતમો નામ બુદ્ધો ભવિસ્સતી’તિ બ્યાકતો, સો દસ પારમિયો સમ્મસતિ, તસ્સ દસ પારમિયો સમ્મસન્તસ્સ વિલોળેન્તસ્સ ધમ્મતેજેન સકલદસસહસ્સિલોકધાતુ એકપ્પહારેન કમ્પતિ, ચેવ, રવતિ ચા’’તિ આહ. તેન વુત્તં –

‘‘યાવતા પરિસા આસિ, બુદ્ધસ્સ પરિવેસને;
પવેધમાના સા તત્થ, મુચ્છિતા સેસિ ભૂમિયં.

‘‘ઘટાનેકસહસ્સાનિ , કુમ્ભીનઞ્ચ સતા બહૂ;
સઞ્ચુણ્ણમથિતા તત્થ, અઞ્ઞમઞ્ઞં પઘટ્ટિતા.

‘‘ઉબ્બિગ્ગા તસિતા ભીતા, ભન્તા બ્યધિતમાનસા;
મહાજના સમાગમ્મ, દીપઙ્કરમુપાગમું.

‘કિં ભવિસ્સતિ લોકસ્સ, કલ્યાણમથ પાપકં;
સબ્બો ઉપદ્દુતો લોકો, તં વિનોદેહિ ચક્ખુમ’.

‘‘તેસં તદા સઞ્ઞાપેસિ, દીપઙ્કરો મહામુનિ;
વિસ્સત્થા હોથ મા ભાથ, ઇમસ્મિં પથવિકમ્પને.

‘‘યમહં અજ્જ બ્યાકાસિં, બુદ્ધો લોકે ભવિસ્સતિ;
એસો સમ્મસતિ ધમ્મં, પુબ્બકં જિનસેવિતં.

‘‘તસ્સ સમ્મસતો ધમ્મં, બુદ્ધભૂમિં અસેસતો;
તેનાયં કમ્પિતા પથવી, દસસહસ્સી સદેવકે’’તિ.

મહાજનો તથાગતસ્સ વચનં સુત્વા હટ્ઠતુટ્ઠો માલાગન્ધવિલેપનં આદાય રમ્મનગરા નિક્ખમિત્વા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા માલાદીહિ પૂજેત્વા વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા રમ્મનગરમેવ પાવિસિ. બોધિસત્તોપિ દસ પારમિયો સમ્મસિત્વા વીરિયં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાય નિસિન્નાસના વુટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

‘‘બુદ્ધસ્સ વચનં સુત્વા, મનો નિબ્બાયિ તાવદે;
સબ્બે મં ઉપસઙ્કમ્મ, પુનાપિ અભિવન્દિસું.

‘‘સમાદિયિત્વા બુદ્ધગુણં, દળ્હં કત્વાન માનસં;
દીપઙ્કરં નમસ્સિત્વા, આસના વુટ્ઠહિં તદા’’તિ.

અથ બોધિસત્તં આસના વુટ્ઠહન્તં સકલદસસહસ્સચક્કવાળદેવતા સન્નિપતિત્વા દિબ્બેહિ માલાગન્ધેહિ પૂજેત્વા વન્દિત્વા ‘‘અય્ય સુમેધતાપસ, તયા અજ્જ દીપઙ્કરદસબલસ્સ પાદમૂલે મહતી પત્થના પત્થિતા, સા તે અનન્તરાયેન સમિજ્ઝતુ, મા તે ભયં વા છમ્ભિતત્તં વા અહોસિ, સરીરે અપ્પમત્તકોપિ રોગો મા ઉપ્પજ્જિ, ખિપ્પં પારમિયો પૂરેત્વા સમ્માસમ્બોધિં પટિવિજ્ઝ. યથા પુપ્ફૂપગફલૂપગા રુક્ખા સમયે પુપ્ફન્તિ ચેવ ફલન્તિ ચ, તથેવ ત્વમ્પિ સમયં અનતિક્કમિત્વા ખિપ્પં સમ્બોધિમુત્તમં ફુસસ્સૂ’’તિઆદીનિ થુતિમઙ્ગલાનિ પયિરુદાહંસુ, એવં પયિરુદાહિત્વા અત્તનો અત્તનો દેવટ્ઠાનમેવ અગમંસુ. બોધિસત્તોપિ દેવતાહિ અભિત્થુતો ‘‘અહં દસ પારમિયો પૂરેત્વા કપ્પસતસહસ્સાધિકાનં ચતુન્નં અસઙ્ખ્યેય્યાનં મત્થકે બુદ્ધો ભવિસ્સામી’’તિ વીરિયં દળ્હં કત્વા અધિટ્ઠાય નભં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા હિમવન્તમેવ અગમાસિ. તેન વુત્તં –

‘‘દિબ્બં માનુસકં પુપ્ફં, દેવા માનુસકા ઉભો;
સમોકિરન્તિ પુપ્ફેહિ, વુટ્ઠહન્તસ્સ આસના.

‘‘વેદયન્તિ ચ તે સોત્થિં, દેવા માનુસકા ઉભો;
મહન્તં પત્થિતં તુય્હં, તં લભસ્સુ યથિચ્છિતં.

‘‘સબ્બીતિયો વિવજ્જન્તુ, સોકો રોગો વિનસ્સતુ;
મા તે ભવન્ત્વન્તરાયા, ફુસ ખિપ્પં બોધિમુત્તમં.

‘‘યથાપિ સમયે પત્તે, પુપ્ફન્તિ પુપ્ફિનો દુમા;
તથેવ ત્વં મહાવીર, બુદ્ધઞાણેન પુપ્ફસ્સુ.

‘‘યથા યે કેચિ સમ્બુદ્ધા, પૂરયું દસ પારમી;
તથેવ ત્વં મહાવીર, પૂરય દસ પારમી.

‘‘યથા યે કેચિ સમ્બુદ્ધા, બોધિમણ્ડમ્હિ બુજ્ઝરે;
તથેવ ત્વં મહાવીર, બુજ્ઝસ્સુ જિનબોધિયં.

‘‘યથા યે કેચિ સમ્બુદ્ધા, ધમ્મચક્કં પવત્તયું;
તથેવ ત્વં મહાવીર, ધમ્મચક્કં પવત્તય.

‘‘પુણ્ણમાયે યથા ચન્દો, પરિસુદ્ધો વિરોચતિ;
તથેવ ત્વં પુણ્ણમનો, વિરોચ દસસહસ્સિયં.

‘‘રાહુમુત્તો યથા સૂરિયો, તાપેન અતિરોચતિ;
તથેવ લોકા મુચ્ચિત્વા, વિરોચ સિરિયા તુવં.

‘‘યથા યા કાચિ નદિયો, ઓસરન્તિ મહોદધિં;
એવં સદેવકા લોકા, ઓસરન્તુ તવન્તિકે.

‘‘તેહિ થુતપ્પસત્થો સો, દસ ધમ્મે સમાદિય;
તે ધમ્મે પરિપૂરેન્તો, પવનં પાવિસી તદા’’તિ.

સુમેધકથા નિટ્ઠિતા.

રમ્મનગરવાસિનોપિ ખો નગરં પવિસિત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં અદંસુ. સત્થા તેસં ધમ્મં દેસેત્વા મહાજનં સરણાદીસુ પતિટ્ઠાપેત્વા રમ્મનગરમ્હા નિક્ખમિત્વા તતો ઉદ્ધમ્પિ યાવતાયુકં તિટ્ઠન્તો સબ્બં બુદ્ધકિચ્ચં કત્વા અનુક્કમેન અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાયિ. તત્થ યં વત્તબ્બં, તં સબ્બં બુદ્ધવંસે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. વુત્તઞ્હિ તત્થ –

‘‘તદા તે ભોજયિત્વાન, સસઙ્ઘં લોકનાયકં;
ઉપગચ્છું સરણં તસ્સ, દીપઙ્કરસ્સ સત્થુનો.

‘‘સરણાગમને કઞ્ચિ, નિવેસેતિ તથાગતો;
કઞ્ચિ પઞ્ચસુ સીલેસુ, સીલે દસવિધે પરં.

‘‘કસ્સચિ દેતિ સામઞ્ઞં, ચતુરો ફલમુત્તમે;
કસ્સચિ અસમે ધમ્મે, દેતિ સો પટિસમ્ભિદા.

‘‘કસ્સચિ વરસમાપત્તિયો, અટ્ઠ દેતિ નરાસભો;
તિસ્સો કસ્સચિ વિજ્જાયો, છળભિઞ્ઞા પવેચ્છતિ.

‘‘તેન યોગેન જનકાયં, ઓવદતિ મહામુનિ;
તેન વિત્થારિકં આસિ, લોકનાથસ્સ સાસનં.

‘‘મહાહનુસભક્ખન્ધો, દીપઙ્કરસનામકો;
બહૂ જને તારયતિ, પરિમોચેતિ દુગ્ગતિં.

‘‘બોધનેય્યં જનં દિસ્વા, સતસહસ્સેપિ યોજને;
ખણેન ઉપગન્ત્વાન, બોધેતિ તં મહામુનિ.

‘‘પઠમાભિસમયે બુદ્ધો, કોટિસતમબોધયિ;
દુતિયાભિસમયે નાથો, નવુતિકોટિમબોધયિ.

‘‘યદા ચ દેવભવનમ્હિ, બુદ્ધો ધમ્મમદેસયિ;
નવુતિકોટિસહસ્સાનં, તતિયાભિસમયો અહુ.

‘‘સન્નિપાતા તયો આસું, દીપઙ્કરસ્સ સત્થુનો;
કોટિસતસહસ્સાનં, પઠમો આસિ સમાગમો.

‘‘પુન નારદકૂટમ્હિ, પવિવેકગતે જિને;
ખીણાસવા વીતમલા, સમિંસુ સતકોટિયો.

‘‘યમ્હિ કાલે મહાવીરો, સુદસ્સનસિલુચ્ચયે;
નવુતિકોટિસહસ્સેહિ, પવારેસિ મહામુનિ.

‘‘અહં તેન સમયેન, જટિલો ઉગ્ગતાપનો;
અન્તલિક્ખમ્હિ ચરણો, પઞ્ચાભિઞ્ઞાસુ પારગૂ.

‘‘દસવીસસહસ્સાનં , ધમ્માભિસમયો અહુ;
એકદ્વિન્નં અભિસમયા, ગણનાતો અસઙ્ખિયા.

‘‘વિત્થારિકં બાહુજઞ્ઞં, ઇદ્ધં ફીતં અહુ તદા;

દીપઙ્કરસ્સ ભગવતો, સાસનં સુવિસોધિતં.

‘‘ચત્તારિ સતસહસ્સાનિ, છળભિઞ્ઞા મહિદ્ધિકા;
દીપઙ્કરં લોકવિદું, પરિવારેન્તિ સબ્બદા.

‘‘યે કેચિ તેન સમયેન, જહન્તિ માનુસં ભવં;
અપત્તમાનસા સેક્ખા, ગરહિતા ભવન્તિ તે.

‘‘સુપુપ્ફિતં પાવચનં, અરહન્તેહિ તાદિહિ;
ખીણાસવેહિ વિમલેહિ, ઉપસોભતિ સદેવકે.

‘‘નગરં રમ્મવતી નામ, સુદેવો નામ ખત્તિયો;
સુમેધા નામ જનિકા, દીપઙ્કરસ્સ સત્થુનો.

‘‘સુમઙ્ગલો ચ તિસ્સો ચ, અહેસું અગ્ગસાવકા;
સાગતો નામુપટ્ઠાકો, દીપઙ્કરસ્સ સત્થુનો.

‘‘નન્દા ચેવ સુનન્દા ચ, અહેસું અગ્ગસાવિકા;
બોધિ તસ્સ ભગવતો, પિપ્ફલીતિ પવુચ્ચતિ.

‘‘અસીતિહત્થમુબ્બેધો, દીપઙ્કરો મહામુનિ;
સોભતિ દીપરુક્ખોવ, સાલરાજાવ ફુલ્લિતો.

‘‘સતસહસ્સવસ્સાનિ, આયુ તસ્સ મહેસિનો;
તાવતા તિટ્ઠમાનો સો, તારેસિ જનતં બહું.

‘‘જોતયિત્વાન સદ્ધમ્મં, સન્તારેત્વા મહાજનં;
જલિત્વા અગ્ગિખન્ધોવ, નિબ્બુતો સો સસાવકો.

‘‘સા ચ ઇદ્ધિ સો ચ યસો, તાનિ ચ પાદેસુ ચક્કરતનાનિ;
સબ્બં તમન્તરહિતં, નનુ રિત્તા સબ્બસઙ્ખારા’’તિ.

દીપઙ્કરસ્સ પન ભગવતો અપરભાગે એકં અસઙ્ખ્યેય્યં અતિક્કમિત્વા **કોણ્ડઞ્ઞો** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે કોટિસતસહસ્સં, દુતિયે કોટિસહસ્સં, તતિયે નવુતિકોટિયો. તદા બોધિસત્તો વિજિતાવી નામ ચક્કવત્તી હુત્વા કોટિસતસહસ્સસઙ્ખસ્સ બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં અદાસિ. સત્થા બોધિસત્તં ‘‘બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ બ્યાકરિત્વા ધમ્મં દેસેસિ. સો સત્થુ ધમ્મકથં સુત્વા રજ્જં નિય્યાદેત્વા પબ્બજિ. સો તીણિ પિટકાનિ ઉગ્ગહેત્વા અટ્ઠ સમાપત્તિયો પઞ્ચ અભિઞ્ઞાયો ચ ઉપ્પાદેત્વા અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ. કોણ્ડઞ્ઞસ્સ બુદ્ધસ્સ પન રમ્મવતી નામ નગરં, સુનન્દો નામ ખત્તિયો

પિતા, સુજાતા નામ દેવી માતા, ભદ્દો ચ સુભદ્દો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, અનુરુદ્ધો નામુપટ્ઠાકો, તિસ્સા ચ ઉપતિસ્સા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, સાલકલ્યાણી બોધિ, અટ્ઠાસીતિહત્થુબ્બેધં સરીરં, વસ્સસતસહસ્સં આયુપ્પમાણં અહોસિ.

> ‘‘દીપઙ્કરસ્સ અપરેન, કોણ્ડઞ્ઞો નામ નાયકો;
> અનન્તતેજો અમિતયસો, અપ્પમેય્યો દુરાસદો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે એકં અસઙ્ખ્યેય્યં અતિક્કમિત્વા એકસ્મિંયેવ કપ્પે ચતુરો બુદ્ધા નિબ્બત્તિંસુ **મઙ્ગલો**, **સુમનો**, **રેવતો**, **સોભિતો**તિ. **મઙ્ગલસ્સ** ભગવતો તયો સન્નિપાતા અહેસું. તેસુ પઠમસન્નિપાતે કોટિસતસહસ્સં ભિક્ખૂ અહેસું, દુતિયે કોટિસહસ્સં, તતિયે નવુતિકોટિયો. વેમાતિકભાતા કિરસ્સ આનન્દકુમારો નામ નવુતિકોટિસઙ્ખાય પરિસાય સદ્ધિં ધમ્મસ્સવનત્થાય સત્થુ સન્તિકં અગમાસિ. સત્થા તસ્સ અનુપુબ્બિં કથં કથેસિ, સો સદ્ધિં પરિસાય સહ પટિસમ્ભિદાહિ અરહત્તં પાપુણિ. સત્થા તેસં કુલપુત્તાનં પુબ્બચરિતં ઓલોકેન્તો ઇદ્ધિમયપત્તચીવરસ્સ ઉપનિસ્સયં દિસ્વા દક્ખિણહત્થં પસારેત્વા ‘‘એથ, ભિક્ખવો’’તિ આહ. સબ્બે તઙ્ખણઞ્ઞેવ ઇદ્ધિમયપત્તચીવરધરા સટ્ઠિવસ્સમહાથેરા વિય આકપ્પસમ્પન્ના હુત્વા સત્થારં વન્દિત્વા પરિવારયિંસુ. અયમસ્સ તતિયો સાવકસન્નિપાતો અહોસિ.

યથા પન અઞ્ઞેસં બુદ્ધાનં સમન્તા અસીતિહત્થપ્પમાણાયેવ સરીરપ્પભા અહોસિ, ન એવં તસ્સ તસ્સ પન ભગવતો સરીરપ્પભા નિચ્ચકાલં દસસહસ્સિલોકધાતું ફરિત્વા અટ્ઠાસિ. રુક્ખપથવિપબ્બતસમુદ્દાદયો અન્તમસો ઉક્ખલિકાદીનિ ઉપાદાય સુવણ્ણપટ્ટપરિયોનદ્ધા વિય અહેસું. આયુપ્પમાણં પનસ્સ નવુતિવસ્સસહસ્સાનિ અહોસિ. એત્તકં કાલં ચન્દિમસૂરિયાદયો અત્તનો પભાય વિરોચિતું નાસક્ખિંસુ, રત્તિન્દિવપરિચ્છેદો ન પઞ્ઞાયિત્થ. દિવા સૂરિયાલોકેન વિય સત્તા નિચ્ચં બુદ્ધાલોકેનેવ વિચરિંસુ, સાયં પુપ્ફિતકુસુમાનં, પાતો રવનકસકુણાદીનઞ્ચ વસેન લોકો રત્તિન્દિવપરિચ્છેદં સલ્લક્ખેસિ.

કિં પન અઞ્ઞેસં બુદ્ધાનં અયમાનુભાવો નત્થીતિ? નો નત્થિ. તેપિ હિ આકઙ્ખમાના દસસહસ્સિં વા લોકધાતું તતો વા ભિય્યો આભાય ફરેય્યું. મઙ્ગલસ્સ પન ભગવતો પુબ્બપત્થનાવસેન અઞ્ઞેસં બ્યામપ્પભા વિય સરીરપ્પભા નિચ્ચકાલમેવ દસસહસ્સિલોકધાતું ફરિત્વા અટ્ઠાસિ. સો કિર બોધિસત્તચરિયકાલે વેસ્સન્તરસદિસે અત્તભાવે ઠિતો સપુત્તદારો વઙ્કપબ્બતસદિસે પબ્બતે વસિ. અથેકો ખરદાઠિકો નામ યક્ખો મહાપુરિસસ્સ દાનજ્ઝાસયતં સુત્વા બ્રાહ્મણવણ્ણેન ઉપસઙ્કમિત્વા મહાસત્તં દ્વે દારકે યાચિ. મહાસત્તો ‘‘દદામિ બ્રાહ્મણસ્સ પુત્તકે’’તિ હટ્ઠપહટ્ઠો ઉદકપરિયન્તં પથવિં કમ્પેન્તો દ્વેપિ દારકે અદાસિ. યક્ખો ચઙ્કમનકોટિયં આલમ્બનફલકં નિસ્સાય ઠત્વા પસ્સન્તસ્સેવ મહાસત્તસ્સ મૂલકલાપે વિય દ્વે દારકે ખાદિ. મહાપુરિસસ્સ યક્ખં ઓલોકેત્વા મુખે વિવટમત્તે અગ્ગિજાલં વિય લોહિતધારં ઉગ્ગિરમાનં તસ્સ મુખં દિસ્વાપિ કેસગ્ગમત્તમ્પિ દોમનસ્સં ન ઉપ્પજ્જિ. ‘‘સુદિન્નં વત મે દાન’’ન્તિ ચિન્તયતો પનસ્સ સરીરે મહન્તં પીતિસોમનસ્સં ઉદપાદિ. સો ‘‘ઇમસ્સ મે નિસ્સન્દેન અનાગતે ઇમિનાવ નીહારેન રસ્મિયો નિક્ખમન્તૂ’’તિ પત્થનં અકાસિ. તસ્સ તં પત્થનં નિસ્સાય બુદ્ધભૂતસ્સ સરીરતો રસ્મિયો નિક્ખમિત્વા એત્તકં ઠાનં ફરિંસુ.

અપરમ્પિસ્સ પુબ્બચરિતં અત્થિ. સો કિર બોધિસત્તકાલે એકસ્સ બુદ્ધસ્સ ચેતિયં દિસ્વા ‘‘ઇમસ્સ બુદ્ધસ્સ મયા જીવિતં પરિચ્ચજિતું વટ્ટતી’’તિ દણ્ડદીપિકાવેઠનનિયામેન સકલસરીરં વેઠાપેત્વા રતનમત્તમકુળં સતસહસ્સગ્ઘનિકં સુવણ્ણપાતિં સપ્પિસ્સ પૂરાપેત્વા તત્થ સહસ્સવટ્ટિયો જાલાપેત્વા તં સીસેનાદાય સકલસરીરં

જાલાપેત્વા ચેતિયં પદક્ખિણં કરોન્તો સકલરત્તિં વીતિનામેસિ. એવં યાવ અરુણુગ્ગમના વાયમન્તસ્સાપિસ્સ લોમકૂપમત્તમ્પિ ઉસુમં ન ગણ્હિ. પદુમગબ્ભં પવિટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. ધમ્મો હિ નામેસ અત્તાનં રક્ખન્તં રક્ખતિ. તેનાહ ભગવા –

> ‘‘ધમ્મો હવે રક્ખતિ ધમ્મચારિં, ધમ્મો સુચિણ્ણો સુખમાવહાતિ;
> એસાનિસંસો ધમ્મે સુચિણ્ણે, ન દુગ્ગતિં ગચ્છતિ ધમ્મચારી’’તિ. (થેરગા॰ ૩૦૩; જા॰ ૧.૧૦.૧૦૨; ૧.૧૫.૩૮૫);

ઇમસ્સાપિ કમ્મસ્સ નિસ્સન્દેન તસ્સ ભગવતો સરીરોભાસો દસસહસ્સિલોકધાતું ફરિત્વા અટ્ઠાસિ.

તદા અમ્હાકં બોધિસત્તો સુરુચિ નામ બ્રાહ્મણો હુત્વા ‘‘સત્થારં નિમન્તેસ્સામી’’તિ ઉપસઙ્કમિત્વા મધુરધમ્મકથં સુત્વા ‘‘સ્વે મય્હં ભિક્ખં ગણ્હથ, ભન્તે’’તિ આહ. બ્રાહ્મણ, કિત્તકેહિ તે ભિક્ખૂહિ અત્થોતિ? ‘‘કિત્તકા પન વો, ભન્તે, પરિવારભિક્ખૂ’’તિ આહ. તદા પન સત્થુ પઠમસન્નિપાતોયેવ હોતિ, તસ્મા ‘‘કોટિસતસહસ્સ’’ન્તિ આહ. ભન્તે, સબ્બેહિપિ સદ્ધિં મય્હં ગેહે ભિક્ખં ગણ્હથાતિ. સત્થા અધિવાસેસિ. બ્રાહ્મણો સ્વાતનાય નિમન્તેત્વા ગેહં ગચ્છન્તો ચિન્તેસિ – ‘‘અહં એત્તકાનં ભિક્ખૂનં યાગુભત્તવત્થાદીનિ દાતું સક્કોમિ, નિસીદનટ્ઠાનં પન કથં ભવિસ્સતી’’તિ.

તસ્સ સા ચિન્તા ચતુરાસીતિયોજનસહસ્સમત્થકે ઠિતસ્સ દેવરઞ્ઞો પણ્ડુકમ્બલસિલાસનસ્સ ઉણ્હભાવં જનેસિ. સક્કો ‘‘કો નુ ખો મં ઇમમ્હા ઠાના ચાવેતુકામો’’તિ દિબ્બચક્ખુના ઓલોકેન્તો મહાપુરિસં દિસ્વા ‘‘સુરુચિ નામ બ્રાહ્મણો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિમન્તેત્વા નિસીદનટ્ઠાનત્થાય ચિન્તેસિ, મયાપિ તત્થ ગન્ત્વા પુઞ્ઞકોટ્ઠાસં ગહેતું વટ્ટતી’’તિ વડ્ઢકિવણ્ણં નિમ્મિનિત્વા વાસિફરસુહત્થો મહાપુરિસસ્સ પુરતો પાતુરહોસિ. સો ‘‘અત્થિ નુ ખો કસ્સચિ ભતિયા કત્તબ્બ’’ન્તિ આહ. મહાપુરિસો તં દિસ્વા ‘‘કિં કમ્મં કરિસ્સસી’’તિ આહ. ‘‘મમ અજાનનસિપ્પં નામ નત્થિ, ગેહં વા મણ્ડપં વા યો યં કારેતિ, તસ્સ તં કાતું જાનામી’’તિ. ‘‘તેન હિ મય્હં કમ્મં અત્થી’’તિ. ‘‘કિં અય્યા’’તિ? ‘‘સ્વાતનાય મે કોટિસતસહસ્સભિક્ખૂ નિમન્તિતા, તેસં નિસીદનમણ્ડપં કરિસ્સસી’’તિ. ‘‘અહં નામ કરેય્યં, સચે મમ ભતિં દાતું સક્ખિસ્સથા’’તિ. ‘‘સક્ખિસ્સામિ તાતા’’તિ. ‘‘સાધુ કરિસ્સામી’’તિ ગન્ત્વા એકં પદેસં ઓલોકેસિ, દ્વાદસતેરસયોજનપ્પમાણો પદેસો કસિણમણ્ડલં વિય સમતલો અહોસિ. સો ‘‘એત્તકે ઠાને સત્તરતનમયો મણ્ડપો ઉટ્ઠહતૂ’’તિ ચિન્તેત્વા ઓલોકેસિ. તાવદેવ પથવિં ભિન્દિત્વા મણ્ડપો ઉટ્ઠહિ. તસ્સ સોવણ્ણમયેસુ થમ્ભેસુ રજતમયા ઘટકા અહેસું, રજતમયેસુ સોવણ્ણમયા, મણિત્થમ્ભેસુ પવાળમયા, પવાળત્થમ્ભેસુ મણિમયા, સત્તરતનમયેસુ સત્તરતનમયાવ ઘટકા અહેસું . તતો ‘‘મણ્ડપસ્સ અન્તરન્તરેન કિઙ્કિણિકજાલં ઓલમ્બતૂ’’તિ ઓલોકેસિ, સહ ઓલોકનેનેવ કિઙ્કિણિકજાલં ઓલમ્બિ, યસ્સ મન્દવાતેરિતસ્સ પઞ્ચઙ્ગિકસ્સેવ તૂરિયસ્સ મધુરસદ્દો નિગ્ગચ્છતિ, દિબ્બસઙ્ગીતિવત્તનકાલો વિય હોતિ. ‘‘અન્તરન્તરા ગન્ધદામમાલાદામાનિ ઓલમ્બન્તૂ’’તિ ચિન્તેસિ, દામાનિ ઓલમ્બિંસુ. ‘‘કોટિસતસહસ્સસઙ્ખાનં ભિક્ખૂનં આસનાનિ ચ આધારકાનિ ચ પથવિં ભિન્દિત્વા ઉટ્ઠહન્તૂ’’તિ ચિન્તેસિ, તાવદેવ ઉટ્ઠહિંસુ. ‘‘કોણે કોણે એકેકા ઉદકચાટિયો ઉટ્ઠહન્તૂ’’તિ ચિન્તેસિ, ઉદકચાટિયો ઉટ્ઠહિંસુ.

એત્તકં માપેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘એહિ અય્ય, તવ મણ્ડપં ઓલોકેત્વા મય્હં ભતિં દેહી’’તિ આહ. મહાપુરિસો ગન્ત્વા મણ્ડપં ઓલોકેસિ, ઓલોકેન્તસ્સેવસ્સ સકલસરીરં પઞ્ચવણ્ણાય પીતિયા નિરન્તરં ફુટં અહોસિ. અથસ્સ મણ્ડપં ઓલોકયતો એતદહોસિ – ‘‘નાયં મણ્ડપો મનુસ્સભૂતેન કતો, મય્હં પન અજ્ઝાસયં મય્હં ગુણં આગમ્મ અદ્ધા સક્કભવનં ઉણ્હં અહોસિ, તતો સક્કેન દેવરઞ્ઞા અયં મણ્ડપો કારિતો ભવિસ્સતી’’તિ. ‘‘ન ખો પન

મે યુત્તં એવરૂપે મણ્ડપે એકદિવસંયેવ દાનં દાતું, સત્તાહં દસ્સામી''તિ ચિન્તેસિ. બાહિરકદાનઞ્હિ કિત્તકમ્પિ સમાનં બોધિસત્તાનં તુટ્ઠિં કાતું ન સક્કોતિ, અલઙ્કતસીસં પન છિન્દિત્વા અઞ્જિતઅક્ખીનિ ઉપ્પાટેત્વા હદયમંસં વા ઉબ્બટ્ટેત્વા દિન્નકાલે બોધિસત્તાનં ચાગં નિસ્સાય તુટ્ઠિ નામ હોતિ. અમ્હાકમ્પિ હિ બોધિસત્તસ્સ સિવિજાતકે દેવસિકં પઞ્ચ કહાપણસતસહસ્સાનિ વિસ્સજ્જેત્વા ચતૂસુ દ્વારેસુ નગરમજ્ઝે ચ દાનં દેન્તસ્સ તં દાનં ચાગતુટ્ઠિં ઉપ્પાદેતું નાસક્ખિ. યદા પનસ્સ બ્રાહ્મણવણ્ણેન આગન્ત્વા સક્કો દેવરાજા અક્ખીનિ યાચિ, તદા તાનિ ઉપ્પાટેત્વા દદમાનસ્સેવ હાસો ઉપ્પજ્જિ, કેસગ્ગમત્તમ્પિ ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથત્તં નાહોસિ. એવં દાનં નિસ્સાય બોધિસત્તાનં તિત્તિ નામ નત્થિ. તસ્મા સોપિ મહાપુરિસો ''સત્તાહં મયા કોટિસતસહસ્સસઙ્ખાનં ભિક્ખૂનં દાનં દાતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા તસ્મિં મણ્ડપે બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિસીદાપેત્વા સત્તાહં ગવપાનં નામ દાનં અદાસિ. ગવપાનન્તિ મહન્તે મહન્તે કોલમ્બે ખીરસ્સ પૂરેત્વા ઉદ્ધનેસુ આરોપેત્વા ઘનપાકપક્કે ખીરે થોકે તણ્ડુલે પક્ખિપિત્વા પક્કમધુસક્કરાચુણ્ણસપ્પીહિ અભિસઙ્ખતં ભોજનં વુચ્ચતિ. મનુસ્સાયેવ પન પરિવિસિતું નાસક્ખિંસુ, દેવાપિ એકન્તરિકા હુત્વા પરિવિસિંસુ. દ્વાદસતેરસયોજનપ્પમાણં ઠાનમ્પિ ભિક્ખૂ ગણ્હિતું નપ્પહોસિયેવ. તે પન ભિક્ખૂ અત્તનો અત્તનો આનુભાવેન નિસીદિંસુ. પરિયોસાનદિવસે સબ્બભિક્ખૂનં પત્તાનિ ધોવાપેત્વા ભેસજ્જત્થાય સપ્પિનવનીતમધુફાણિતાદીનિ પૂરેત્વા તિચીવરેહિ સદ્ધિં અદાસિ, સઙ્ઘનવકભિક્ખુના લદ્ધચીવરસાટકા સતસહસ્સગ્ઘનકા અહેસું.

સત્થા અનુમોદનં કરોન્તો ''અયં પુરિસો એવરૂપં મહાદાનં અદાસિ, કો નુ ખો ભવિસ્સતી''તિ ઉપધારેન્તો ''અનાગતે કપ્પસતસહસ્સાધિકાનં દ્વિન્નં અસઙ્ખ્યેય્યાનં મત્થકે ગોતમો નામ બુદ્ધો ભવિસ્સતી''તિ દિસ્વા મહાપુરિસં આમન્તેત્વા ''ત્વં એત્તકં નામ કાલં અતિક્કમિત્વા ગોતમો નામ બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ બ્યાકાસિ. મહાપુરિસો બ્યાકરણં સુત્વા ''અહં કિર બુદ્ધો ભવિસ્સામિ, કો મે ઘરાવાસેન અત્થો, પબ્બજિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તથારૂપં સમ્પત્તિં ખેળપિણ્ડં વિય પહાય સત્થુ સન્તિકે પબ્બજિત્વા બુદ્ધવચનં ઉગ્ગણ્હિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ.

મઙ્ગલસ્સ પન ભગવતો નગરં ઉત્તરં નામ અહોસિ, પિતાપિ ઉત્તરો નામ ખત્તિયો, માતાપિ ઉત્તરા નામ દેવી, સુદેવો ચ ધમ્મસેનો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, પાલિતો નામુપટ્ઠાકો, સીવલી ચ અસોકા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, નાગરુક્ખો બોધિ, અટ્ઠાસીતિહત્થુબ્બેધં સરીરં અહોસિ. નવુતિવસ્સસહસ્સાનિ ઠત્વા પરિનિબ્બુતે પન તસ્મિં ભગવતિ એકપ્પહારેનેવ દસ ચક્કવાળસહસ્સાનિ એકન્ધકારાનિ અહેસું. સબ્બચક્કવાળેસુ મનુસ્સાનં મહન્તં આરોદનપરિદેવનં અહોસિ.

''કોણ્ડઞ્ઞસ્સ અપરેન, મઙ્ગલો નામ નાયકો;
તમં લોકે નિહન્ત્વાન, ધમ્મોક્કમભિધારયી''તિ.

એવં દસસહસ્સિલોકધાતું અન્ધકારં કત્વા પરિનિબ્બુતસ્સ તસ્સ ભગવતો અપરભાગે **સુમનો** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે કોટિસતસહસ્સભિક્ખૂ અહેસું, દુતિયે કઞ્ચનપબ્બતમ્હિ નવુતિકોટિસહસ્સાનિ, તતિયે અસીતિકોટિસહસ્સાનિ. તદા મહાસત્તો અતુલો નામ નાગરાજા અહોસિ મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો. સો ''બુદ્ધો ઉપ્પન્નો''તિ સુત્વા ઞાતિસઙ્ઘપરિવુતો નાગભવના નિક્ખમિત્વા કોટિસતસહસ્સભિક્ખુપરિવારસ્સ તસ્સ ભગવતો દિબ્બતૂરિયેહિ ઉપહારં કારેત્વા મહાદાનં પવત્તેત્વા પચ્ચેકં દુસ્સયુગાનિ દત્વા સરણેસુ પતિટ્ઠાસિ. સોપિ નં સત્થા ''અનાગતે બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો

નગરં ખેમં નામ અહોસિ, સુદત્તો નામ રાજા પિતા, સિરિમા નામ માતા, સરણો ચ ભાવિતત્તો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, ઉદેનો નામુપટ્ઠાકો, સોણા ચ ઉપસોણા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, નાગરુક્ખો બોધિ, નવુતિહત્થુબ્બેધં સરીરં, નવુતિયેવ વસ્સસહસ્સાનિ આયુપ્પમાણં અહોસિ.

''મઙ્ગલસ્સ અપરેન, સુમનો નામ નાયકો;
સબ્બધમ્મેહિ અસમો, સબ્બસત્તાનમુત્તમો''તિ.

તસ્સ અપરભાગે **રેવતો** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે ગણના નત્થિ, દુતિયે કોટિસતસહસ્સભિક્ખૂ અહેસું, તથા તતિયે. તદા બોધિસત્તો અતિદેવો નામ બ્રાહ્મણો હુત્વા સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા સરણેસુ પતિટ્ઠાય સિરસ્મિં અઞ્જલિં ઠપેત્વા તસ્સ સત્થુનો કિલેસપ્પહાને વણ્ણં વત્વા ઉત્તરાસઙ્ગેન પૂજં અકાસિ. સોપિ નં ''બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ પન ભગવતો નગરં ધઞ્ઞવતી નામ અહોસિ, પિતા વિપુલો નામ ખત્તિયો, માતાપિ વિપુલા નામ દેવી, વરુણો ચ બ્રહ્મદેવો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, સમ્ભવો નામુપટ્ઠાકો, ભદ્દા ચ સુભદ્દા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, નાગરુક્ખોવ બોધિ, સરીરં અસીતિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, આયુ સટ્ઠિ વસ્સસહસ્સાનીતિ.

''સુમનસ્સ અપરેન, રેવતો નામ નાયકો;
અનૂપમો અસદિસો, અતુલો ઉત્તમો જિનો''તિ.

તસ્સ અપરભાગે **સોભિતો** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે કોટિસતભિક્ખૂ અહેસું, દુતિયે નવુતિકોટિયો, તતિયે અસીતિકોટિયો. તદા બોધિસત્તો અજિતો નામ બ્રાહ્મણો હુત્વા સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા સરણેસુ પતિટ્ઠાય બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં અદાસિ. સોપિ નં ''બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ પન ભગવતો સુધમ્મં નામ નગરં અહોસિ, પિતાપિ સુધમ્મો નામ રાજા, માતાપિ સુધમ્મા નામ દેવી, અસમો ચ સુનેત્તો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, અનોમો નામુપટ્ઠાકો, નકુલા ચ સુજાતા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, નાગરુક્ખોવ બોધિ, અટ્ઠપણ્ણાસહત્થુબ્બેધં સરીરં અહોસિ, નવુતિ વસ્સસહસ્સાનિ આયુપ્પમાણન્તિ.

''રેવતસ્સ અપરેન, સોભિતો નામ નાયકો;
સમાહિતો સન્તચિત્તો, અસમો અપ્પટિપુગ્ગલો''તિ.

તસ્સ અપરભાગે એકં અસઙ્ખ્યેય્યં અતિક્કમિત્વા એકસ્મિંયેવ કપ્પે તયો બુદ્ધા નિબ્બત્તિંસુ **અનોમદસ્સી પદુમો નારદોતિ. અનોમદસ્સિસ્સ** ભગવતો તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે ભિક્ખૂ અટ્ઠસતસહસ્સાનિ અહેસું, દુતિયે સત્ત, તતિયે છ. તદા બોધિસત્તો એકો યક્ખસેનાપતિ અહોસિ મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો અનેકકોટિસતસહસ્સાનં યક્ખાનં અધિપતિ. સો ''બુદ્ધો ઉપ્પન્નો''તિ સુત્વા આગન્ત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં અદાસિ. સત્થાપિ નં ''અનાગતે બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ બ્યાકાસિ. અનોમદસ્સિસ્સ પન ભગવતો ચન્દવતી નામ નગરં અહોસિ, યસવા નામ રાજા પિતા, યસોધરા નામ માતા, નિસભો ચ અનોમો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, વરુણો નામુપટ્ઠાકો, સુન્દરી ચ સુમના ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, અજ્જુનરુક્ખો બોધિ, અટ્ઠપણ્ણાસહત્થુબ્બેધં સરીરં અહોસિ, વસ્સસતસહસ્સં આયૂતિ.

''સોભિતસ્સ અપરેન, સમ્બુદ્ધો દ્વિપદુત્તમો;

અનોમદસ્સી અમિતયસો, તેજસ્સી દુરતિક્કમો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે **પદુમો** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો ભાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે કોટિસતસહસ્સભિક્ખૂ અહેસું, દુતિયે તીણિ સતસહસ્સાનિ, તતિયે અગામકે અરઞ્ઞે મહાવનસણ્ડવાસીનં ભિક્ખૂનં દ્વે સતસહસ્સાનિ. તદા તથાગતે તસ્મિં વનસણ્ડે વસન્તે બોધિસત્તો સીહો હુત્વા સત્થારં નિરોધસમાપત્તિં સમાપન્નં દિસ્વા પસન્નચિત્તો વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા પીતિસોમનસ્સજાતો તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિત્વા સત્તાહં બુદ્ધારમ્મણપીતિં અવિજહિત્વા પીતિસુખેનેવ ગોચરાય અપક્કમિત્વા જીવિતપરિચ્ચાગં કત્વા પયિરુપાસમાનો અટ્ઠાસિ. સત્થા સત્તાહચ્ચયેન નિરોધા વુટ્ઠિતો સીહં ઓલોકેત્વા ‘‘ભિક્ખુસઙ્ઘેપિ ચિત્તં પસાદેત્વા સઙ્ઘં વન્દિસ્સતીતિ ભિક્ખુસઙ્ઘો આગચ્છતૂ’’તિ ચિન્તેસિ. ભિક્ખૂ તાવદેવ આગમિંસુ. સીહો સઙ્ઘે ચિત્તં પસાદેસિ. સત્થા તસ્સ મનં ઓલોકેત્વા ‘‘અનાગતે બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ બ્યાકાસિ. પદુમસ્સ પન ભગવતો ચમ્પકં નામ નગરં અહોસિ, અસમો નામ રાજા પિતા, અસમા નામ દેવી માતા, સાલો ચ ઉપસાલો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, વરુણો નામુપટ્ઠાકો, રામા ચ સુરામા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, સોણરુક્ખો નામ બોધિ, અટ્ઠપણ્ણાસહત્થુબ્બેધં સરીરં અહોસિ, આયુ વસ્સસતસહસ્સન્તિ.

‘‘અનોમદસ્સિસ્સ અપરેન, સમ્બુદ્ધો દ્વિપદુત્તમો;
પદુમો નામ નામેન, અસમો અપ્પટિપુગ્ગલો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે **નારદો** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે કોટિસતસહસ્સભિક્ખૂ અહેસું, દુતિયે નવુતિકોટિસહસ્સાનિ, તતિયે અસીતિકોટિસહસ્સાનિ . તદા બોધિસત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા પઞ્ચસુ અભિઞ્ઞાસુ અટ્ઠસુ ચ સમાપત્તીસુ ચિણ્ણવસી હુત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા લોહિતચન્દનેન પૂજં અકાસિ. સોપિ નં ‘‘અનાગતે બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો ધઞ્ઞવતી નામ નગરં અહોસિ, સુદેવો નામ ખત્તિયો પિતા, અનોમા નામ માતા, સદ્દસાલો ચ જિતમિત્તો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, વાસેટ્ઠો નામુપટ્ઠાકો , ઉત્તરા ચ ફગ્ગુની ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, મહાસોણરુક્ખો નામ બોધિ, સરીરં અટ્ઠાસીતિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, નવુતિવસ્સસહસ્સાનિ આયૂતિ.

‘‘પદુમસ્સ અપરેન, સમ્બુદ્ધો દ્વિપદુત્તમો;
નારદો નામ નામેન, અસમો અપ્પટિપુગ્ગલો’’તિ.

નારદબુદ્ધસ્સ અપરભાગે એકં અસઙ્ખ્યેય્યં અતિક્કમિત્વા ઇતો સતસહસ્સકપ્પમત્થકે એકસ્મિં કપ્પે એકોવ **પદુમુત્તર**બુદ્ધો નામ ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમે કોટિસતસહસ્સભિક્ખૂ અહેસું, દુતિયે વેભારપબ્બતે નવુતિકોટિસહસ્સાનિ, તતિયે અસીતિકોટિસહસ્સાનિ. તદા બોધિસત્તો જટિલો નામ મહારટ્ઠિયો હુત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સચીવરં દાનં અદાસિ. સોપિ નં ‘‘અનાગતે બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ બ્યાકાસિ. પદુમુત્તરસ્સ પન ભગવતો કાલે તિત્થિયા નામ નાહેસું. સબ્બે દેવમનુસ્સા બુદ્ધમેવ સરણં અગમંસુ. તસ્સ નગરં હંસવતી નામ અહોસિ, પિતા આનન્દો નામ ખત્તિયો, માતા સુજાતા નામ દેવી, દેવલો ચ સુજાતો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, સુમનો નામુપટ્ઠાકો, અમિતા ચ અસમા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, સલલરુક્ખો બોધિ, સરીરં અટ્ઠપણ્ણાસહત્થુબ્બેધં અહોસિ, સરીરપ્પભા સમન્તતો દ્વાદસ યોજનાનિ ગણ્હિ, વસ્સસતસહસ્સં આયૂતિ.

‘‘નારદસ્સ અપરેન, સમ્બુદ્ધો દ્વિપદુત્તમો;

પદુમુત્તરો નામ જિનો, અક્ખોભો સાગરૂપમો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે સત્તતિ કપ્પસહસ્સાનિ અતિક્કમિત્વા **સુમેધો સુજાતો** ચાતિ એકસ્મિં કપ્પે દ્વે બુદ્ધા નિબ્બત્તિંસુ. **સુમેધસ્સાપિ** તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું, પઠમસન્નિપાતે સુદસ્સનનગરે કોટિસતખીણાસવા અહેસું, દુતિયે પન નવુતિકોટિયો, તતિયે અસીતિકોટિયો. તદા બોધિસત્તો ઉત્તરો નામ માણવો હુત્વા નિદહિત્વા ઠપિતંયેવ અસીતિકોટિધનં વિસ્સજ્જેત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા ધમ્મં સુત્વા સરણેસુ પતિટ્ઠાય નિક્ખમિત્વા પબ્બજિ. સોપિ નં ‘‘અનાગતે બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ બ્યાકાસિ. સુમેધસ્સ ભગવતો સુદસ્સનં નામ નગરં અહોસિ, સુદત્તો નામ રાજા પિતા, માતાપિ સુદત્તા નામ, સરણો ચ સબ્બકામો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, સાગરો નામુપટ્ઠાકો, રામા ચ સુરામા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, મહાનીપરુક્ખો બોધિ, સરીરં અટ્ઠાસીતિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, આયુ નવુતિ વસ્સસહસ્સાનીતિ.

‘‘પદુમુત્તરસ્સ અપરેન, સુમેધો નામ નાયકો;
દુરાસદો ઉગ્ગતેજો, સબ્બલોકુત્તમો મુની’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે **સુજાતો** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે સટ્ઠિ ભિક્ખુસતસહસ્સાનિ અહેસું, દુતિયે પઞ્ઞાસં, તતિયે ચત્તાલીસં. તદા બોધિસત્તો ચક્કવત્તિરાજા હુત્વા ‘‘બુદ્ધો ઉપ્પન્નો’’તિ સુત્વા ઉપસઙ્કમિત્વા ધમ્મં સુત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સદ્ધિં સત્તહિ રતનેહિ ચતુમહાદીપરજ્જં દત્વા સત્થુ સન્તિકે પબ્બજિ. સકલરટ્ઠવાસિનો રટ્ઠુપ્પાદં ગહેત્વા આરામિકકિચ્ચં સાધેન્તા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ નિચ્ચં મહાદાનં અદંસુ. સોપિ નં સત્થા ‘‘અનાગતે બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો નગરં સુમઙ્ગલં નામ અહોસિ, ઉગ્ગતો નામ રાજા પિતા, પભાવતી નામ માતા, સુદસ્સનો ચ સુદેવો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, નારદો નામુપટ્ઠાકો, નાગા ચ નાગસમાલા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, મહાવેળુરુક્ખો બોધિ. સો કિર મન્દચ્છિદ્દો ઘનક્ખન્ધો ઉપરિ નિગ્ગતાહિ મહાસાખાહિ મોરપિઞ્છકલાપો વિય વિરોચિત્થ. તસ્સ ભગવતો સરીરં પણ્ણાસહત્થુબ્બેધં અહોસિ, આયુ નવુતિ વસ્સસહસ્સાનીતિ.

‘‘તત્થેવ મણ્ડકપ્પમ્હિ, સુજાતો નામ નાયકો;
સીહહનુસભક્ખન્ધો, અપ્પમેય્યો દુરાસદો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે ઇતો અટ્ઠારસકપ્પસતમત્થકે એકસ્મિં કપ્પે **પિયદસ્સી**, **અત્થદસ્સી**, **ધમ્મદસ્સી**તિ તયો બુદ્ધા નિબ્બત્તિંસુ. **પિયદસ્સિસ્સા**પિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમે કોટિસતસહસ્સા ભિક્ખૂ અહેસું, દુતિયે નવુતિકોટિયો, તતિયે અસીતિકોટિયો. તદા બોધિસત્તો કસ્સપો નામ માણવો તિણ્ણં વેદાનં પારં ગતો હુત્વા સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા કોટિસતસહસ્સધનપરિચ્ચાગેન સઙ્ઘારામં કારેત્વા સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાસિ. અથ નં સત્થા ‘‘અટ્ઠારસકપ્પસતચ્ચયેન બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો અનોમં નામ નગરં અહોસિ, પિતા સુદિન્નો નામ રાજા, માતા ચન્દા નામ દેવી, પાલિતો ચ સબ્બદસ્સી ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, સોભિતો નામુપટ્ઠાકો, સુજાતા ચ ધમ્મદિન્ના ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, કકુધરુક્ખો બોધિ, સરીરં અસીતિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, નવુતિ વસ્સસહસ્સાનિ આયૂતિ.

‘‘સુજાતસ્સ અપરેન, સયમ્ભૂ લોકનાયકો;
દુરાસદો અસમસમો, પિયદસ્સી મહાયસો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે **અત્થદસ્સી** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમે અટ્ઠનવુતિ ભિક્ખુસતસહસ્સાનિ અહેસું, દુતિયે અટ્ઠાસીતિસતસહસ્સાનિ, તથા તતિયે. તદા બોધિસત્તો સુસીમો નામ મહિદ્ધિકો તાપસો હુત્વા દેવલોકતો મન્દારવપુપ્ફચ્છત્તં આહરિત્વા સત્થારં પૂજેસિ, સોપિ નં ''અનાગતે બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો સોભિતં નામ નગરં અહોસિ, સાગરો નામ રાજા પિતા, સુદસ્સના નામ માતા, સન્તો ચ ઉપસન્તો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, અભયો નામુપટ્ઠાકો, ધમ્મા ચ સુધમ્મા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, ચમ્પકરુક્ખો બોધિ, સરીરં અસીતિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, સરીરપ્પભા સમન્તતો સબ્બકાલં યોજનમત્તં ફરિત્વા અટ્ઠાસિ, આયુ વસ્સસતસહસ્સન્તિ.

> ''તત્થેવ મણ્ડકપ્પમ્હિ, અત્થદસ્સી નરાસભો;
> મહાતમં નિહન્ત્વાન, પત્તો સમ્બોધિમુત્તમ''ન્તિ.

તસ્સ અપરભાગે **ધમ્મદસ્સી** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમે કોટિસતં ભિક્ખૂ અહેસું, દુતિયે સત્તતિકોટિયો, તતિયે અસીતિકોટિયો. તદા બોધિસત્તો સક્કો દેવરાજા હુત્વા દિબ્બગન્ધપુપ્ફેહિ ચ દિબ્બતૂરિયેહિ ચ પૂજં અકાસિ, સોપિ નં ''અનાગતે બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો સરણં નામ નગરં અહોસિ, પિતા સરણો નામ રાજા, માતા સુનન્દા નામ, પદુમો ચ ફુસ્સદેવો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, સુનેત્તો નામુપટ્ઠાકો , ખેમા ચ સબ્બનામા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, રત્તઙ્કુરરુક્ખો બોધિ, ''બિમ્બિજાલો''તિપિ વુચ્ચતિ, સરીરં પનસ્સ અસીતિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, વસ્સસતસહસ્સં આયૂતિ.

> ''તત્થેવ મણ્ડકપ્પમ્હિ, ધમ્મદસ્સી મહાયસો;
> તમન્ધકારં વિધમિત્વા, અતિરોચતિ સદેવકે''તિ.

તસ્સ અપરભાગે ઇતો ચતુનવુતિકપ્પમત્થકે એકસ્મિં કપ્પે એકોવ **સિદ્ધત્થો** નામ બુદ્ધો ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે કોટિસતસહસ્સં ભિક્ખૂ અહેસું, દુતિયે નવુતિકોટિયો, તતિયે અસીતિકોટિયો. તદા બોધિસત્તો ઉગ્ગતેજો અભિઞ્ઞાબલસમ્પન્નો મઙ્ગલો નામ તાપસો હુત્વા મહાજમ્બુફલં આહરિત્વા તથાગતસ્સ અદાસિ. સત્થા તં ફલં પરિભુઞ્જિત્વા ''ચતુનવુતિકપ્પમત્થકે બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ બોધિસત્તં બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો નગરં વેભારં નામ અહોસિ, પિતા જયસેનો નામ રાજા, માતા સુફસ્સા નામ, સમ્બલો ચ સુમિત્તો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, રેવતો નામુપટ્ઠાકો, સીવલી ચ સુરામા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, કણિકારરુક્ખો બોધિ, સરીરં સટ્ઠિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, વસ્સસતસહસ્સં આયૂતિ.

> ''ધમ્મદસ્સિસ્સ અપરેન, સિદ્ધત્થો નામ નાયકો;
> નિહનિત્વા તમં સબ્બં, સૂરિયો અબ્ભુગ્ગતો યથા''તિ.

તસ્સ અપરભાગે ઇતો દ્વાનવુતિકપ્પમત્થકે **તિસ્સો ફુસ્સો**તિ એકસ્મિં કપ્પે દ્વે બુદ્ધા નિબ્બત્તિંસુ. **તિસ્સસ્સ** ભગવતો તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે ભિક્ખૂનં કોટિસતં અહોસિ, દુતિયે નવુતિકોટિયો, તતિયે અસીતિકોટિયો. તદા બોધિસત્તો મહાભોગો મહાયસો સુજાતો નામ ખત્તિયો હુત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા મહિદ્ધિકભાવં પત્વા ''બુદ્ધો ઉપ્પન્નો''તિ સુત્વા દિબ્બમન્દારવપદુમપારિચ્છત્તકપુપ્ફાનિ આદાય ચતુપરિસમજ્ઝે ગચ્છન્તં તથાગતં પૂજેસિ, આકાસે પુપ્ફવિતાનં અકાસિ. સોપિ નં સત્થા ''ઇતો દ્વાનવુતિકપ્પે બુદ્ધો ભવિસ્સસી''તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો ખેમં નામ નગરં અહોસિ, પિતા જનસન્ધો નામ ખત્તિયો, માતા પદુમા નામ , બ્રહ્મદેવો

ચ ઉદયો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, સમઙ્ગો નામુપટ્ઠાકો, ફુસ્સા ચ સુદત્તા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, અસનરુક્ખો બોધિ, સરીરં સટ્ઠિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, વસ્સસતસહસ્સં આયૂતિ.

‘‘સિદ્ધત્થસ્સ અપરેન, અસમો અપ્પટિપુગ્ગલો;
અનન્તસીલો અમિતયસો, તિસ્સો લોકગ્ગનાયકો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે **ફુસ્સો** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે સટ્ઠિ ભિક્ખુસતસહસ્સાનિ અહેસું, દુતિયે પણ્ણાસ, તતિયે દ્વત્તિંસ. તદા બોધિસત્તો વિજિતાવી નામ ખત્તિયો હુત્વા મહારજ્જં પહાય સત્થુ સન્તિકે પબ્બજિત્વા તીણિ પિટકાનિ ઉગ્ગહેત્વા મહાજનસ્સ ધમ્મકથં કથેસિ, સીલપારમિઞ્ચ પૂરેસિ. સોપિ નં ‘‘બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ તથેવ બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો કાસી નામ નગરં અહોસિ, જયસેનો નામ રાજા પિતા, સિરિમા નામ માતા, સુરક્ખિતો ચ ધમ્મસેનો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, સભિયો નામુપટ્ઠાકો, ચાલા ચ ઉપચાલા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, આમલકરુક્ખો બોધિ, સરીરં અટ્ઠપણ્ણાસહત્થુબ્બેધં અહોસિ, નવુતિ વસ્સસહસ્સાનિ આયૂતિ.

‘‘તત્થેવ મણ્ડકપ્પમ્હિ, અહુ સત્થા અનુત્તરો;
અનૂપમો અસમસમો, ફુસ્સો લોકગ્ગનાયકો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે ઇતો એકનવુતિકપ્પે **વિપસ્સી** નામ ભગવા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે અટ્ઠસટ્ઠિ ભિક્ખુસતસહસ્સં અહોસિ, દુતિયે એકસતસહસ્સં, તતિયે અસીતિસહસ્સાનિ. તદા બોધિસત્તો મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો અતુલો નામ નાગરાજા હુત્વા સત્તરતનખચિતં સોવણ્ણમયં મહાપીઠં ભગવતો અદાસિ. સોપિ નં ‘‘ઇતો એકનવુતિકપ્પે બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો બન્ધુમતી નામ નગરં અહોસિ, બન્ધુમા નામ રાજા પિતા, બન્ધુમતી નામ માતા, ખણ્ડો ચ તિસ્સો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, અસોકો નામુપટ્ઠાકો, ચન્દા ચ ચન્દમિત્તા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, પાટલિરુક્ખો બોધિ, સરીરં અસીતિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, સરીરપ્પભા સદા સત્ત યોજનાનિ ફરિત્વા અટ્ઠાસિ, અસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ આયૂતિ.

‘‘ફુસ્સસ્સ ચ અપરેન, સમ્બુદ્ધો દ્વિપદુત્તમો;
વિપસ્સી નામ નામેન, લોકે ઉપ્પજ્જિ ચક્ખુમા’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે ઇતો એકતિંસકપ્પે **સિખી ચ વેસ્સભૂ** ચાતિ દ્વે બુદ્ધા અહેસું. **સિખિસ્સા**પિ ભગવતો તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે ભિક્ખુસતસહસ્સં અહોસિ, દુતિયે અસીતિસહસ્સાનિ, તતિયે સત્તતિસહસ્સાનિ. તદા બોધિસત્તો અરિન્દમો નામ રાજા હુત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સચીવરં મહાદાનં પવત્તેત્વા સત્તરતનપટિમણ્ડિતં હત્થિરતનં દત્વા હત્થિપ્પમાણં કત્વા કપ્પિયભણ્ડં અદાસિ. સોપિ નં ‘‘ઇતો કતિંસકપ્પે બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો અરુણવતી નામ નગરં અહોસિ, અરુણો નામ ખત્તિયો પિતા, પભાવતી નામ માતા, અભિભૂ ચ સમ્ભવો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, ખેમઙ્કરો નામુપટ્ઠાકો, સખિલા ચ પદુમા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, પુણ્ડરીકરુક્ખો બોધિ, સરીરં સત્તતિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, સરીરપ્પભા યોજનત્તયં ફરિત્વા અટ્ઠાસિ, સત્તતિ વસ્સસહસ્સાનિ આયૂતિ.

‘‘વિપસ્સિસ્સ અપરેન, સમ્બુદ્ધો દ્વિપદુત્તમો;

સિખિવ્હયો નામ જિનો, અસમો અપ્પટિપુગ્ગલો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે **વેસ્સભૂ** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ તયો સાવકસન્નિપાતા અહેસું. પઠમસન્નિપાતે અસીતિ ભિક્ખુસહસ્સાનિ અહેસું, દુતિયે સત્તતિ, તતિયે સટ્ઠિ. તદા બોધિસત્તો સુદસ્સનો નામ રાજા હુત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સચીવરં મહાદાનં દત્વા તસ્સ સન્તિકે પબ્બજિત્વા આચારગુણસમ્પન્નો બુદ્ધરતને ચિત્તીકારપીતિબહુલો અહોસિ. સોપિ નં ભગવા ‘‘ઇતો એકતિંસકપ્પે બુદ્ધો ભવિસ્સસી’’તિ બ્યાકાસિ. તસ્સ પન ભગવતો અનોમં નામ નગરં અહોસિ, સુપ્પતીતો નામ રાજા પિતા, યસવતી નામ માતા , સોણો ચ ઉત્તરો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, ઉપસન્તો નામુપટ્ઠાકો, દામા ચ સમાલા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, સાલરુક્ખો બોધિ, સરીરં સટ્ઠિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, સટ્ઠિ વસ્સસહસ્સાનિ આયૂતિ.

‘‘તત્થેવ મણ્ડકપ્પમ્હિ, અસમો અપ્પટિપુગ્ગલો;
વેસ્સભૂ નામ નામેન, લોકે ઉપ્પજ્જિ સો જિનો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે ઇમસ્મિં કપ્પે ચત્તારો બુદ્ધા નિબ્બત્તા **કકુસન્ધો**, **કોણાગમનો**, **કસ્સપો**, **અમ્હાકં ભગવા**તિ. **કકુસન્ધસ્સ** ભગવતો એકોવ સાવકસન્નિપાતો, તત્થ ચત્તાલીસ ભિક્ખુસહસ્સાનિ અહેસું. તદા બોધિસત્તો ખેમો નામ રાજા હુત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સપત્તચીવરં મહાદાનઞ્ચેવ અઞ્જનાદિભેસજ્જાનિ ચ દત્વા સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા પબ્બજિ. સોપિ નં સત્થા બ્યાકાસિ. કકુસન્ધસ્સ પન ભગવતો ખેમં નામ નગરં અહોસિ, અગ્ગિદત્તો નામ બ્રાહ્મણો પિતા, વિસાખા નામ બ્રાહ્મણી માતા, વિધુરો ચ સઞ્જીવો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, બુદ્ધિજો નામુપટ્ઠાકો, સામા ચ ચમ્પકા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા , મહાસિરીસરુક્ખો બોધિ, સરીરં ચત્તાલીસહત્થુબ્બેધં અહોસિ, ચત્તાલીસ વસ્સસહસ્સાનિ આયૂતિ.

‘‘વેસ્સભુસ્સ અપરેન, સમ્બુદ્ધો દ્વિપદુત્તમો;
કકુસન્ધો નામ નામેન, અપ્પમેય્યો દુરાસદો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે **કોણાગમનો** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ એકો સાવકસન્નિપાતો, તત્થ તિંસ ભિક્ખુસહસ્સાનિ અહેસું. તદા બોધિસત્તો પબ્બતો નામ રાજા હુત્વા અમચ્ચગણપરિવુતો સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા ધમ્મદેસનં સુત્વા બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિમન્તેત્વા મહાદાનં પવત્તેત્વા પટ્ટુણ્ણચીનપટ્ટકોસેય્યકમ્બલદુકૂલાનિ ચેવ સુવણ્ણપાદુકઞ્ચ દત્વા સત્થુ સન્તિકે પબ્બજિ. સોપિ નં બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો સોભવતી નામ નગરં અહોસિ, યઞ્ઞદત્તો નામ બ્રાહ્મણો પિતા, ઉત્તરા નામ બ્રાહ્મણી માતા, ભિય્યસો ચ ઉત્તરો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, સોત્થિજો નામુપટ્ઠાકો, સમુદ્દા ચ ઉત્તરા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, ઉદુમ્બરરુક્ખો બોધિ, સરીરં તિંસહત્થુબ્બેધં અહોસિ, તિંસ વસ્સસહસ્સાનિ આયૂતિ.

‘‘કકુસન્ધસ્સ અપરેન, સમ્બુદ્ધો દ્વિપદુત્તમો;
કોણાગમનો નામ જિનો, લોકજેટ્ઠો નરાસભો’’તિ.

તસ્સ અપરભાગે **કસ્સપો** નામ સત્થા ઉદપાદિ. તસ્સાપિ એકો સાવકસન્નિપાતો, તત્થ વીસતિ ભિક્ખુસહસ્સાનિ અહેસું. તદા બોધિસત્તો જોતિપાલો નામ માણવો હુત્વા તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ ભૂમિયઞ્ચ અન્તલિક્ખે ચ પાકટો ઘટીકારસ્સ કુમ્ભકારસ્સ મિત્તો અહોસિ. સો તેન સદ્ધિં સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા ધમ્મકથં સુત્વા

પબ્બજિત્વા આરદ્ધવીરિયો તીણિ પિટકાનિ ઉગ્ગહેત્વા વત્તાવત્તસમ્પત્તિયા બુદ્ધસ્સ સાસનં સોભેસિ. સોપિ નં બ્યાકાસિ. તસ્સ ભગવતો જાતનગરં બારાણસી નામ અહોસિ, બ્રહ્મદત્તો નામ બ્રાહ્મણો પિતા, ધનવતી નામ બ્રાહ્મણી માતા, તિસ્સો ચ ભારદ્વાજો ચ દ્વે અગ્ગસાવકા, સબ્બમિત્તો નામુપટ્ઠાકો, અનુળા ચ ઉરુવેળા ચ દ્વે અગ્ગસાવિકા, નિગ્રોધરુક્ખો બોધિ, સરીરં વીસતિહત્થુબ્બેધં અહોસિ, વીસતિ વસ્સસહસ્સાનિ આયૂતિ.

> ‘‘કોણાગમનસ્સ અપરેન, સમ્બુદ્ધો દ્વિપદુત્તમો;
> કસ્સપો નામ ગોત્તેન, ધમ્મરાજા પભઙ્કરો’’તિ.

યસ્મિં પન કપ્પે દીપઙ્કરો દસબલો ઉદપાદિ, તસ્મિં અઞ્ઞેપિ તયો બુદ્ધા અહેસું. તેસં સન્તિકા બોધિસત્તસ્સ બ્યાકરણં નત્થિ, તસ્મા તે ઇધ ન દસ્સિતા. અટ્ઠકથાયં પન તમ્હા કપ્પા પટ્ઠાય સબ્બેપિ બુદ્ધે દસ્સેતું ઇદં વુત્તં –

> ‘‘તણ્હઙ્કરો મેધઙ્કરો, અથોપિ સરણઙ્કરો;
> દીપઙ્કરો ચ સમ્બુદ્ધો, કોણ્ડઞ્ઞો દ્વિપદુત્તમો.
>
> ‘‘મઙ્ગલો ચ સુમનો ચ, રેવતો સોભિતો મુનિ;
> અનોમદસ્સી પદુમો, નારદો પદુમુત્તરો.
>
> ‘‘સુમેધો ચ સુજાતો ચ, પિયદસ્સી મહાયસો;
> અત્થદસ્સી ધમ્મદસ્સી, સિદ્ધત્થો લોકનાયકો.
>
> ‘‘તિસ્સો ફુસ્સો ચ સમ્બુદ્ધો, વિપસ્સી સિખિ વેસ્સભૂ;
> કકુસન્ધો કોણાગમનો, કસ્સપો ચાતિ નાયકો.
>
> ‘‘એતે અહેસું સમ્બુદ્ધા, વીતરાગા સમાહિતા;
> સતરંસીવ ઉપ્પન્ના, મહાતમવિનોદના;
> જલિત્વા અગ્ગિખન્ધાવ, નિબ્બુતા તે સસાવકા’’તિ.

તત્થ અમ્હાકં બોધિસત્તો દીપઙ્કરાદીનં ચતુવીસતિયા બુદ્ધાનં સન્તિકે અધિકારં કરોન્તો કપ્પસતસહસ્સાધિકાનિ ચત્તારિ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ આગતો. કસ્સપસ્સ પન ભગવતો ઓરભાગે ઠપેત્વા ઇમં સમ્માસમ્બુદ્ધં અઞ્ઞો બુદ્ધો નામ નત્થિ. ઇતિ દીપઙ્કરાદીનં ચતુવીસતિયા બુદ્ધાનં સન્તિકે લદ્ધબ્યાકરણો પન બોધિસત્તો યેનેન –

> ‘‘મનુસ્સત્તં લિઙ્ગસમ્પત્તિ, હેતુ સત્થારદસ્સનં;
> પબ્બજ્જા ગુણસમ્પત્તિ, અધિકારો ચ છન્દતા;
> અટ્ઠધમ્મસમોધાના, અભિનીહારો સમિજ્ઝતી’’તિ. (બુ॰ વં॰ ૨.૫૯) –

ઇમે અટ્ઠ ધમ્મે સમોધાનેત્વા દીપઙ્કરપાદમૂલે કતાભિનીહારેન ‘‘હન્દ બુદ્ધકરે ધમ્મે, વિચિનામિ ઇતો ચિતો’’તિ ઉસ્સાહં કત્વા ‘‘વિચિનન્તો તદાદક્ખિં, પઠમં દાનપારમિ’’ન્તિ દાનપારમિતાદયો બુદ્ધકારકધમ્મા દિટ્ઠા, તે

પૂરેન્તોયેવ યાવ વેસ્સન્તરત્તભાવા આગમિ. આગચ્છન્તો ચ યે તે કતાભિનીહારાનં બોધિસત્તાનં આનિસંસા સંવણ્ણિતા –

‘‘એવં સબ્બઙ્ગસમ્પન્ના, બોધિયા નિયતા નરા;
સંસરં દીઘમદ્ધાનં, કપ્પકોટિસતેહિપિ.

‘‘અવીચિમ્હિ નુપ્પજ્જન્તિ, તથા લોકન્તરેસુ ચ;
નિજ્ઝામતણ્હા ખુપ્પિપાસા, ન હોન્તિ કાલકઞ્ચકા.

‘‘ન હોન્તિ ખુદ્દકા પાણા, ઉપ્પજ્જન્તાપિ દુગ્ગતિં;
જાયમાના મનુસ્સેસુ, જચ્ચન્ધા ન ભવન્તિ તે.

‘‘સોતવેકલ્લતા નત્થિ, ન ભવન્તિ મૂગપક્ખિકા;
ઇત્થિભાવં ન ગચ્છન્તિ, ઉભતોબ્યઞ્જનપણ્ડકા.

‘‘ન ભવન્તિ પરિયાપન્ના, બોધિયા નિયતા નરા;
મુત્તા આનન્તરિકેહિ, સબ્બત્થ સુદ્ધગોચરા.

‘‘મિચ્છાદિટ્ઠિં ન સેવન્તિ, કમ્મકિરિયદસ્સના;
વસમાનાપિ સગ્ગેસુ, અસઞ્ઞં નૂપપજ્જરે.

‘‘સુદ્ધાવાસેસુ દેવેસુ, હેતુ નામ ન વિજ્જતિ;
નેક્ખમ્મનિન્ના સપ્પુરિસા, વિસંયુત્તા ભવાભવે;
ચરન્તિ લોકત્થચરિયાયો, પૂરેન્તિ સબ્બપારમી’’તિ.

તે આનિસંસે અધિગન્ત્વાવ આગતો. પારમિયો પૂરેન્તસ્સ ચસ્સ અકિત્તિબ્રાહ્મણકાલે સઙ્ખબ્રાહ્મણકાલે ધનઞ્ચયરાજકાલે મહાસુદસ્સનકાલે મહાગોવિન્દકાલે નિમિમહારાજકાલે ચન્દકુમારકાલે વિસય્હસેટ્ઠિકાલે સિવિરાજકાલે વેસ્સન્તરકાલેતિ દાનપારમિતાય પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ સસપણ્ડિતજાતકે –

‘‘ભિક્ખાય ઉપગતં દિસ્વા, સકત્તાનં પરિચ્ચજિં;
દાનેન મે સમો નત્થિ, એસા મે દાનપારમી’’તિ. (ચરિયા॰ ૧.તસ્સુદાનં) –

એવં અત્તપરિચ્ચાગં કરોન્તસ્સ **દાનપારમિતા** પરમત્થપારમી નામ જાતા. તથા સીલવરાજકાલે ચમ્પેય્યનાગરાજકાલે ભૂરિદત્તનાગરાજકાલે છદ્દન્તનાગરાજકાલે જયદ્દિસરાજપુત્તકાલે અલીનસત્તુકુમારકાલેતિ સીલપારમિતાય પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ સઙ્ખપાલજાતકે –

‘‘સૂલેહિ વિજ્ઝિયન્તોપિ, કોટ્ટિયન્તોપિ સત્તિહિ;
ભોજપુત્તે ન કુપ્પામિ, એસા મે સીલપારમી’’તિ. (ચરિયા॰ ૨.૯૧) –

એવં અત્તપરિચ્ચાગં કરોન્તસ્સ **સીલપારમિતા** પરમત્થપારમી નામ જાતા. તથા સોમનસ્સકુમારકાલે, હત્થિપાલકુમારકાલે, અયોઘરપણ્ડિતકાલેતિ મહારજ્જં પહાય નેક્ખમ્મપારમિતાય પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ ચૂળસુતસોમજાતકે –

“મહારજ્જં હત્થગતં, ખેળપિણ્ડંવ છડ્ડયિં;
ચજતો ન હોતિ લગ્ગં, એસા મે નેક્ખમ્મપારમી”તિ. –

એવં નિસ્સઙ્ગતાય રજ્જં છડ્ડેત્વા નિક્ખમન્તસ્સ **નેક્ખમ્મપારમિતા** પરમત્થપારમી નામ જાતા. તથા વિધુરપણ્ડિતકાલે, મહાગોવિન્દપણ્ડિતકાલે, કુદ્દાલપણ્ડિતકાલે, અરકપણ્ડિતકાલે, બોધિપરિબ્બાજકકાલે, મહોસધપણ્ડિતકાલેતિ, પઞ્ઞાપારમિતાય પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ સત્તુભસ્તજાતકે સેનકપણ્ડિતકાલે –

“પઞ્ઞાય વિચિનન્તોહં, બ્રાહ્મણં મોચયિં દુખા;
પઞ્ઞાય મે સમો નત્થિ, એસા મે પઞ્ઞાપારમી”તિ. –

અન્તોભસ્તગતં સપ્પં દસ્સેન્તસ્સ **પઞ્ઞાપારમિતા** પરમત્થપારમી નામ જાતા. તથા વીરિયપારમિતાદીનમ્પિ પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ મહાજનકજાતકે –

“અતીરદસ્સી જલમજ્ઝે, હતા સબ્બેવ માનુસા;
ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથા નત્થિ, એસા મે વીરિયપારમી”તિ. –

એવં મહાસમુદ્દં તરન્તસ્સ પવત્તા **વીરિયપારમિતા** પરમત્થપારમી નામ જાતા. ખન્તિવાદિજાતકે –

“અચેતનંવ કોટ્ટેન્તે, તિણ્હેન ફરસુના મમં;
કાસિરાજે ન કુપ્પામિ, એસા મે ખન્તિપારમી”તિ. –

એવં અચેતનભાવેન વિય મહાદુક્ખં અધિવાસેન્તસ્સ **ખન્તિપારમિતા** પરમત્થપારમી નામ જાતા. મહાસુતસોમજાતકે –

“સચ્ચવાચં અનુરક્ખન્તો, ચજિત્વા મમ જીવિતં;
મોચેસિં એકસતં ખત્તિયે, એસા મે સચ્ચપારમી”તિ. –

એવં જીવિતં ચજિત્વા સચ્ચમનુરક્ખન્તસ્સ **સચ્ચપારમિતા** પરમત્થપારમી નામ જાતા. મૂગપક્ખજાતકે –

“માતા પિતા ન મે દેસ્સા, નપિ મે દેસ્સં મહાયસં;
સબ્બઞ્ઞુતં પિયં મય્હં, તસ્મા વતમધિટ્ઠહિ”ન્તિ. (ચરિયા॰ ૩.૬ થોકં વિસદિસં) –

એવં જીવિતમ્પિ ચજિત્વા વતં અધિટ્ઠહન્તસ્સ **અધિટ્ઠાનપારમિતા** પરમત્થપારમી નામ જાતા. એકરાજજાતકે –

“ન મં કોચિ ઉત્તસતિ, નપિહં ભાયામિ કસ્સચિ;

મેત્તાબલેનુપત્થદ્ધો, રમામિ પવને તદા''તિ. (ચરિયા॰ ૩.૧૧૩) –

એવં જીવિતમ્પિ અનોલોકેત્વા મેત્તાયન્તસ્સ **મેત્તાપારમિતા** પરમત્થપારમી નામ જાતા. લોમહંસજાતકે –

''સુસાને સેય્યં કપ્પેમિ, છવટ્ઠિકં ઉપધાયહં;
ગામણ્ડલા ઉપાગન્ત્વા, રૂપં દસ્સેન્તિનપ્પક''ન્તિ. (ચરિયા॰ ૩.૧૧૯) –

એવં ગામદારકેસુ નિટ્ઠુભનાદીહિ ચેવ માલાગન્ધૂપહારાદીહિ ચ સુખદુક્ખં ઉપ્પાદેન્તેસુપિ ઉપેક્ખં અનતિવત્તન્તસ્સ **ઉપેક્ખાપારમિતા** પરમત્થપારમી નામ જાતા. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારતો પનેસ અત્થો ચરિયાપિટકતો ગહેતબ્બો. એવં પારમિયો પૂરેત્વા વેસ્સન્તરત્તભાવે ઠિતો –

''અચેતનાયં પથવી, અવિઞ્ઞાય સુખં દુખં;
સાપિ દાનબલા મય્હં, સત્તક્ખત્તું પકમ્પથા''તિ. (ચરિયા॰ ૧.૧૨૪) –

એવં મહાપથવિકમ્પનાદીનિ મહાપુઞ્ઞાનિ કત્વા આયુપરિયોસાને તતો ચુતો તુસિતભવને નિબ્બત્તિ. ઇતિ દીપઙ્કરપાદમૂલતો પટ્ઠાય યાવ અયં તુસિતપુરે નિબ્બત્તિ, એત્તકં ઠાનં **દૂરેનિદાનં** નામાતિ વેદિતબ્બં.

દૂરેનિદાનકથા નિટ્ઠિતા.

૨. અવિદૂરેનિદાનકથા

તુસિતપુરે વસન્તેયેવ પન બોધિસત્તે બુદ્ધકોલાહલં નામ ઉદપાદિ. લોકસ્મિઞ્હિ **તીણિ કોલાહલાનિ** ઉપ્પજ્જન્તિ – કપ્પકોલાહલં, બુદ્ધકોલાહલં, ચક્કવત્તિકોલાહલન્તિ. તત્થ ''વસ્સસતસહસ્સસ્સ અચ્ચયેન કપ્પુટ્ઠાનં ભવિસ્સતી''તિ લોકબ્યૂહા નામ કામાવચરદેવા મુત્તસિરા વિકિણ્ણકેસા રુદમુખા અસ્સૂનિ હત્થેહિ પુઞ્છમાના રત્તવત્થનિવત્થા અતિવિય વિરૂપવેસધારિનો હુત્વા મનુસ્સપથે વિચરન્તા એવં આરોચેન્તિ ''મારિસા ઇતો વસ્સસતસહસ્સસ્સ અચ્ચયેન કપ્પુટ્ઠાનં ભવિસ્સતિ, અયં લોકો વિનસ્સિસ્સતિ, મહાસમુદ્દોપિ સુસ્સિસ્સતિ , અયઞ્ચ મહાપથવી સિનેરુ ચ પબ્બતરાજા ઉડ્ડય્હિસ્સન્તિ વિનસ્સિસ્સન્તિ, યાવ બ્રહ્મલોકા લોકવિનાસો ભવિસ્સતિ, મેત્તં મારિસા ભાવેથ, કરુણં, મુદિતં, ઉપેક્ખં મારિસા ભાવેથ, માતરં ઉપટ્ઠહથ, પિતરં ઉપટ્ઠહથ, કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો હોથા''તિ. ઇદં **કપ્પકોલાહલં** નામ. વસ્સસહસ્સસ્સ અચ્ચયેન પન સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધો લોકે ઉપ્પજ્જિસ્સતીતિ લોકપાલદેવતા ''ઇતો મારિસા વસ્સસહસ્સસ્સ અચ્ચયેન બુદ્ધો લોકે ઉપ્પજ્જિસ્સતી''તિ ઉગ્ઘોસેન્તા આહિણ્ડન્તિ. ઇદં **બુદ્ધકોલાહલં** નામ. વસ્સસતસ્સ અચ્ચયેન ચક્કવત્તી રાજા ઉપ્પજ્જિસ્સતીતિ દેવતા ''ઇતો મારિસા વસ્સસતસ્સ અચ્ચયેન ચક્કવત્તી રાજા લોકે ઉપ્પજ્જિસ્સતી''તિ ઉગ્ઘોસેન્તિયો આહિણ્ડન્તિ. ઇદં **ચક્કવત્તિકોલાહલં** નામ. ઇમાનિ તીણિ કોલાહલાનિ મહન્તાનિ હોન્તિ.

તેસુ બુદ્ધકોલાહલસદ્દં સુત્વા સકલદસસહસ્સચક્કવાળદેવતા એકતો સન્નિપતિત્વા ''અસુકો નામ સત્તો બુદ્ધો ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા તં ઉપસઙ્કમિત્વા આયાચન્તિ. આયાચમાના ચ પુબ્બનિમિત્તેસુ ઉપ્પન્નેસુ આયાચન્તિ. તદા પન સબ્બાપિ દેવતા એકેકચક્કવાળે ચતુમહારાજસક્કસુયામસન્તુસિતસુનિમ્મિતવસવત્તિમહાબ્રહ્મેહિ સદ્ધિં એકચક્કવાળે સન્નિપતિત્વા તુસિતભવને બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''મારિસા તુમ્હેહિ દસ પારમિયો પૂરેન્તેહિ ન સક્કસમ્પત્તિં, ન મારસમ્પત્તિં, ન બ્રહ્મસમ્પત્તિં, ન ચક્કવત્તિસમ્પત્તિં પત્થેન્તેહિ પૂરિતા, લોકનિત્થરણત્થાય પન

સબ્બઞ્ઞુતં પત્થેન્તેહિ પૂરિતા, સો વો ઇદાનિ કાલો મારિસા બુદ્ધત્તાય સમયો, મારિસા બુદ્ધત્તાય સમયો''તિ યાચિંસુ.

અથ મહાસત્તો દેવતાનં પટિઞ્ઞં અદત્વાવ કાલદીપદેસકુલજનેત્તિઆયુપરિચ્છેદવસેન **પઞ્ચમહાવિલોકનં** નામ વિલોકેસિ. તત્થ ''કાલો નુ ખો, અકાલો નુ ખો''તિ પઠમં કાલં વિલોકેસિ. તત્થ વસ્સસતસહસ્સતો ઉદ્ધં વડ્ઢિતઆયુકાલો કાલો નામ ન હોતિ. કસ્મા? તદા હિ સત્તાનં જાતિજરામરણાનિ ન પઞ્ઞાયન્તિ. બુદ્ધાનઞ્ચ ધમ્મદેસના તિલક્ખણમુત્તા નામ નત્થિ. તેસં ''અનિચ્ચં, દુક્ખં, અનત્તા''તિ કથેન્તાનં ''કિં નામેતં કથેન્તી''તિ નેવ સોતબ્બં ન સદ્ધાતબ્બં મઞ્ઞન્તિ, તતો અભિસમયો ન હોતિ, તસ્મિં અસતિ અનિય્યાનિકં સાસનં હોતિ. તસ્મા સો અકાલો. વસ્સસતતો ઊનઆયુકાલોપિ કાલો ન હોતિ. કસ્મા? તદા સત્તા ઉસ્સન્નકિલેસા હોન્તિ, ઉસ્સન્નકિલેસાનઞ્ચ દિન્નો ઓવાદો ઓવાદટ્ઠાને ન તિટ્ઠતિ, ઉદકે દણ્ડરાજિ વિય ખિપ્પં વિગચ્છતિ . તસ્મા સોપિ અકાલો. વસ્સસતસહસ્સતો પન પટ્ઠાય હેટ્ઠા, વસ્સસતતો પટ્ઠાય ઉદ્ધં આયુકાલો કાલો નામ. તદા ચ વસ્સસતકાલો. અથ મહાસત્તો ''નિબ્બત્તિતબ્બકાલો''તિ કાલં પસ્સિ.

તતો દીપં વિલોકેન્તો સપરિવારે ચત્તારો દીપે ઓલોકેત્વા ''તીસુ દીપેસુ બુદ્ધા ન નિબ્બત્તન્તિ, જમ્બુદીપેયેવ નિબ્બત્તન્તી''તિ દીપં પસ્સિ.

તતો ''જમ્બુદીપો નામ મહા દસયોજનસહસ્સપરિમાણો, કતરસ્મિં નુ ખો પદેસે બુદ્ધા નિબ્બત્તન્તી''તિ ઓકાસં વિલોકેન્તો મજ્ઝિમદેસં પસ્સિ. મજ્ઝિમદેસો નામ – ''પુરત્થિમાય દિસાય ગજઙ્ગલં નામ નિગમો, તસ્સ અપરેન મહાસાલો, તતો પરં પચ્ચન્તિમા જનપદા, ઓરતો મજ્ઝે. પુબ્બદક્ખિણાય દિસાય સલ્લવતી નામ નદી, તતો પરં પચ્ચન્તિમા જનપદા, ઓરતો મજ્ઝે. દક્ખિણાય દિસાય સેતકણ્ણિકં નામ નિગમો, તતો પરં પચ્ચન્તિમા જનપદા, ઓરતો મજ્ઝે. પચ્છિમાય દિસાય થૂણં નામ બ્રાહ્મણગામો, તતો પરં પચ્ચન્તિમા જનપદા, ઓરતો મજ્ઝે. ઉત્તરાય દિસાય ઉસીરદ્ધજો નામ પબ્બતો, તતો પરં પચ્ચન્તિમા જનપદા, ઓરતો મજ્ઝે''તિ એવં વિનયે (મહાવ॰ ૨૫૯) વુત્તો પદેસો. સો આયામતો તીણિ યોજનસતાનિ, વિત્થારતો અડ્ઢતેય્યાનિ, પરિક્ખેપતો નવ યોજનસતાનીતિ એતસ્મિં પદેસે બુદ્ધા, પચ્ચેકબુદ્ધા, અગ્ગસાવકા, અસીતિ મહાસાવકા, ચક્કવત્તિરાજા અઞ્ઞે ચ મહેસક્ખા ખત્તિયબ્રાહ્મણગહપતિમહાસાલા ઉપ્પજ્જન્તિ. ઇદઞ્ચેત્થ કપિલવત્થુ નામ નગરં, તત્થ મયા નિબ્બત્તિતબ્બન્તિ નિટ્ઠં અગમાસિ.

તતો કુલં વિલોકેન્તો ''બુદ્ધા નામ વેસ્સકુલે વા સુદ્દકુલે વા ન નિબ્બત્તન્તિ, લોકસમ્મતે પન ખત્તિયકુલે વા બ્રાહ્મણકુલેવાતિ દ્વીસુયેવ કુલેસુ નિબ્બત્તન્તિ. ઇદાનિ ચ ખત્તિયકુલં લોકસમ્મતં , તત્થ નિબ્બત્તિસ્સામિ. સુદ્ધોદનો નામ રાજા મે પિતા ભવિસ્સતી''તિ કુલં પસ્સિ.

તતો માતરં વિલોકેન્તો ''બુદ્ધમાતા નામ લોલા સુરાધુત્તા ન હોતિ, કપ્પસતસહસ્સં પન પૂરિતપારમી જાતિતો પટ્ઠાય અખણ્ડપઞ્ચસીલાયેવ હોતિ. અયઞ્ચ મહામાયા નામ દેવી એદિસી, અયં મે માતા ભવિસ્સતિ, કિત્તકં પનસ્સા આયૂતિ દસન્નં માસાનં ઉપરિ સત્ત દિવસાની''તિ પસ્સિ.

ઇતિ ઇમં પઞ્ચમહાવિલોકનં વિલોકેત્વા ''કાલો મે મારિસા બુદ્ધભાવાયા''તિ દેવતાનં સઙ્ગહં કરોન્તો પટિઞ્ઞં દત્વા ''ગચ્છથ, તુમ્હે''તિ તા દેવતા ઉય્યોજેત્વા તુસિતદેવતાહિ પરિવુતો તુસિતપુરે નન્દનવનં પાવિસિ. સબ્બદેવલોકેસુ હિ નન્દનવનં અત્થિયેવ. તત્થ નં દેવતા ''ઇતો ચુતો સુગતિં ગચ્છ, ઇતો ચુતો સુગતિં

ગચ્છા''તિ પુબ્બે કતકુસલકમ્મોકાસં સારયમાના વિચરન્તિ. સો એવં દેવતાહિ કુસલં સારયમાનાહિ પરિવુતો તત્થ વિચરન્તો ચવિત્વા મહામાયાય દેવિયા કુચ્છિસ્મિં પટિસન્ધિં ગણ્હિ.

તસ્સ આવિભાવત્થં અયમનુપુબ્બિકથા – તદા કિર કપિલવત્થુનગરે આસાળ્હિનક્ખત્તં સઙ્ઘુટ્ઠં અહોસિ, મહાજનો નક્ખત્તં કીળતિ. મહામાયાપિ દેવી પુરે પુણ્ણમાય સત્તમદિવસતો પટ્ઠાય વિગતસુરાપાનં માલાગન્ધવિભૂતિસમ્પન્નં નક્ખત્તકીળં અનુભવમાના સત્તમે દિવસે પાતોવ ઉટ્ઠાય ગન્ધોદકેન ન્હાયિત્વા ચત્તારિ સતસહસ્સાનિ વિસ્સજ્જેત્વા મહાદાનં દત્વા સબ્બાલઙ્કારવિભૂસિતા વરભોજનં ભુઞ્જિત્વા ઉપોસથઙ્ગાનિ અધિટ્ઠાય અલઙ્કતપટિયત્તં સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા સિરિસયને નિપન્ના નિદ્દં ઓક્કમમાના ઇમં સુપિનં અદ્દસ – 'ચત્તારો કિર નં મહારાજાનો સયનેનેવ સદ્ધિં ઉક્ખિપિત્વા હિમવન્તં નેત્વા સટ્ઠિયોજનિકે મનોસિલાતલે સત્તયોજનિકસ્સ મહાસાલરુક્ખસ્સ હેટ્ઠા ઠપેત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ. અથ નેસં દેવિયો આગન્ત્વા દેવિં અનોતત્તદહં નેત્વા મનુસ્સમલહરણત્થં ન્હાપેત્વા દિબ્બવત્થં નિવાસાપેત્વા ગન્ધેહિ વિલિમ્પાપેત્વા દિબ્બપુપ્ફાનિ પિળન્ધાપેત્વા તતો અવિદૂરે એકો રજતપબ્બતો અત્થિ, તસ્સ અન્તો કનકવિમાનં અત્થિ , તત્થ પાચીનસીસકં દિબ્બસયનં પઞ્ઞાપેત્વા નિપજ્જાપેસું. અથ બોધિસત્તો સેતવરવારણો હુત્વા તતો અવિદૂરે એકો સુવણ્ણપબ્બતો અત્થિ, તત્થ વિચરિત્વા તતો ઓરુય્હ રજતપબ્બતં અભિરુહિત્વા ઉત્તરદિસતો આગમ્મ રજતદામવણ્ણાય સોણ્ડાય સેતપદુમં ગહેત્વા કોઞ્ચનાદં નદિત્વા કનકવિમાનં પવિસિત્વા માતુસયનં તિક્ખત્તું પદક્ખિણં કત્વા દક્ખિણપસ્સં ફાલેત્વા કુચ્છિં પવિટ્ઠસદિસો અહોસી'તિ. એવં ઉત્તરાસાળ્હનક્ખત્તેન પટિસન્ધિં ગણ્હિ.

પુનદિવસે પબુદ્ધા દેવી તં સુપિનં રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ચતુસટ્ઠિમત્તે બ્રાહ્મણપામોક્ખે પક્કોસાપેત્વા ગોમયહરિતૂપલિત્તાય લાજાદીહિ કતમઙ્ગલસક્કારાય ભૂમિયા મહારહાનિ આસનાનિ પઞ્ઞાપેત્વા તત્થ નિસિન્નાનં બ્રાહ્મણાનં સપ્પિમધુસક્ખરાભિસઙ્ખતસ્સ વરપાયાસસ્સ સુવણ્ણરજતપાતિયો પૂરેત્વા સુવણ્ણરજતપાતીહિયેવ પટિકુજ્જિત્વા અદાસિ, અઞ્ઞેહિ ચ અહતવત્થકપિલગાવિદાનાદીહિ તે સન્તપ્પેસિ. અથ નેસં સબ્બકામેહિ સન્તપ્પિતાનં સુપિનં આરોચાપેત્વા ''કિં ભવિસ્સતી''તિ પુચ્છિ. બ્રાહ્મણા આહંસુ ''મા ચિન્તયિ, મહારાજ, દેવિયા તે કુચ્છિમ્હિ ગબ્ભો પતિટ્ઠિતો, સો ચ ખો પુરિસગબ્ભો, ન ઇત્થિગબ્ભો, પુત્તો તે ભવિસ્સતિ. સો સચે અગારં અજ્ઝાવસિસ્સતિ, રાજા ભવિસ્સતિ ચક્કવત્તી; સચે અગારા નિક્ખમ્મ પબ્બજિસ્સતિ, બુદ્ધો ભવિસ્સતિ લોકે વિવટ્ટચ્છદો''તિ.

બોધિસત્તસ્સ પન માતુકુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિગ્ગહણક્ખણે એકપ્પહારેનેવ સકલદસસહસ્સી લોકધાતુ સઙ્કમ્પિ સમ્પકમ્પિ સમ્પવેધિ. બાત્તિંસપુબ્બનિમિત્તાનિ પાતુરહેસું – દસસુ ચક્કવાળસહસ્સેસુ અપ્પમાણો ઓભાસો ફરિ. તસ્સ તં સિરિં દટ્ઠુકામા વિય અન્ધા ચક્ખૂનિ પટિલભિંસુ, બધિરા સદ્દં સુણિંસુ, મૂગા સમાલપિંસુ, ખુજ્જા ઉજુગત્તા અહેસું, પઙ્ગુલા પદસા ગમનં પટિલભિંસુ, બન્ધનગતા સબ્બસત્તા અન્દુબન્ધનાદીહિ મુચ્ચિંસુ, સબ્બનરકેસુ અગ્ગિ નિબ્બાયિ, પેત્તિવિસયે ખુપ્પિપાસા વૂપસમિ, તિરચ્છાનાનં ભયં નાહોસિ, સબ્બસત્તાનં રોગો વૂપસમિ, સબ્બસત્તા પિયંવદા અહેસું, મધુરેનાકારેન અસ્સા હસિંસુ, વારણા ગજ્જિંસુ, સબ્બતૂરિયાનિ સકસકનિન્નાદં મુઞ્ચિંસુ, અઘટ્ટિતાનિયેવ મનુસ્સાનં હત્થૂપગાદીનિ આભરણાનિ વિરવિંસુ, સબ્બદિસા વિપ્પસન્ના અહેસું , સત્તાનં સુખં ઉપ્પાદયમાનો મુદુસીતલવાતો વાયિ, અકાલમેઘો વસ્સિ, પથવિતોપિ ઉદકં ઉબ્ભિજ્જિત્વા વિસ્સન્દિ, પક્ખિનો આકાસગમનં વિજહિંસુ, નદિયો અસન્દમાના અટ્ઠંસુ, મહાસમુદ્દે મધુરં ઉદકં અહોસિ, સબ્બત્થકમેવ પઞ્ચવણ્ણેહિ પદુમેહિ સઞ્છન્નતલો અહોસિ, થલજજલજાદીનિ સબ્બપુપ્ફાનિ પુપ્ફિંસુ, રુક્ખાનં ખન્ધેસુ ખન્ધપદુમાનિ, સાખાસુ સાખાપદુમાનિ, લતાસુ લતાપદુમાનિ પુપ્ફિંસુ, થલે સિલાતલાનિ ભિન્દિત્વા ઉપરૂપરિ સત્ત સત્ત હુત્વા

દણ્ડપદુમાનિ નામ નિક્ખમિંસુ, આકાસે ઓલમ્બકપદુમાનિ નામ નિબ્બત્તિંસુ, સમન્તતો પુપ્ફવસ્સા વસ્સિંસુ, આકાસે દિબ્બતૂરિયાનિ વજ્જિંસુ, સકલદસસહસ્સિલોકધાતુ વટ્ટેત્વા વિસ્સટ્ઠમાલાગુળો વિય, ઉપ્પીળેત્વા બદ્ધમાલાકલાપો વિય, અલઙ્કતપટિયત્તં માલાસનં વિય ચ એકમાલામાલિની વિપ્ફુરન્તવાળબીજની પુપ્ફધૂમગન્ધપરિવાસિતા પરમસોભગ્ગપ્પત્તા અહોસિ.

એવં ગહિતપટિસન્ધિકસ્સ બોધિસત્તસ્સ પટિસન્ધિતો પટ્ઠાય બોધિસત્તસ્સ ચેવ બોધિસત્તમાતુયા ચ ઉપદ્દવનિવારણત્થં ખગ્ગહત્થા ચત્તારો દેવપુત્તા આરક્ખં ગણ્હિંસુ. બોધિસત્તમાતુ પન પુરિસેસુ રાગચિત્તં નુપ્પજ્જિ, લાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તા ચ અહોસિ સુખિની અકિલન્તકાયા. બોધિસત્તઞ્ચ અન્તોકુચ્છિગતં વિપ્પસન્ને મણિરતને આવુતપણ્ડુસુત્તં વિય પસ્સતિ. યસ્મા ચ બોધિસત્તેન વસિતકુચ્છિ નામ ચેતિયગબ્ભસદિસા હોતિ, ન સક્કા અઞ્ઞેન સત્તેન આવસિતું વા પરિભુઞ્જિતું વા, તસ્મા બોધિસત્તમાતા સત્તાહજાતે બોધિસત્તે કાલં કત્વા તુસિતપુરે નિબ્બત્તતિ. યથા ચ અઞ્ઞા ઇત્થિયો દસ માસે અપત્વાપિ અતિક્કમિત્વાપિ નિસિન્નાપિ નિપન્નાપિ વિજાયન્તિ, ન એવં બોધિસત્તમાતા. સા પન બોધિસત્તં દસ માસે કુચ્છિના પરિહરિત્વા ઠિતાવ વિજાયતિ. અયં **બોધિસત્તમાતુધમ્મતા**.

મહામાયાપિ દેવી પત્તેન તેલં વિય દસ માસે કુચ્છિના બોધિસત્તં પરિહરિત્વા પરિપુણ્ણગબ્ભા ઞાતિઘરં ગન્તુકામા સુદ્ધોદનમહારાજસ્સ આરોચેસિ – ‘‘ઇચ્છામહં, દેવ, કુલસન્તકં દેવદહનગરં ગન્તુ’’ન્તિ. રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા કપિલવત્થુતો યાવ દેવદહનગરા મગ્ગં સમં કારેત્વા કદલિપુણ્ણઘટધજપટાકાદીહિ અલઙ્કારાપેત્વા દેવિં સુવણ્ણસિવિકાય નિસીદાપેત્વા અમચ્ચસહસ્સેન ઉક્ખિપાપેત્વા મહન્તેન પરિવારેન પેસેસિ. દ્વિન્નં પન નગરાનં અન્તરે ઉભયનગરવાસીનમ્પિ લુમ્બિનીવનં નામ મઙ્ગલસાલવનં અત્થિ, તસ્મિં સમયે મૂલતો પટ્ઠાય યાવ અગ્ગસાખા સબ્બં એકપાલિફુલ્લં અહોસિ, સાખન્તરેહિ ચેવ પુપ્ફન્તરેહિ ચ પઞ્ચવણ્ણા ભમરગણા નાનપ્પકારા ચ સકુણસઙ્ઘા મધુરસ્સરેન વિકૂજન્તા વિચરન્તિ. સકલં લુમ્બિનીવનં ચિત્તલતાવનસદિસં, મહાનુભાવસ્સ રઞ્ઞો સુસજ્જિતં આપાનમણ્ડલં વિય અહોસિ. દેવિયા તં દિસ્વા સાલવનકીળં કીળિતુકામતાચિત્તં ઉદપાદિ. અમચ્ચા દેવિં ગહેત્વા સાલવનં પવિસિંસુ. સા મઙ્ગલસાલમૂલં ગન્ત્વા સાલસાખં ગણ્હિતુકામા અહોસિ, સાલસાખા સુસેદિતવેત્તગ્ગં વિય ઓનમિત્વા દેવિયા હત્થપથં ઉપગઞ્છિ. સા હત્થં પસારેત્વા સાખં અગ્ગહેસિ. તાવદેવ ચસ્સા કમ્મજવાતા ચલિંસુ. અથસ્સા સાણિં પરિક્ખિપિત્વા મહાજનો પટિક્કમિ. સાલસાખં ગહેત્વા તિટ્ઠમાનાય એવસ્સા ગબ્ભવુટ્ઠાનં અહોસિ. તઙ્ખણંયેવ ચત્તારો વિસુદ્ધચિત્તા મહાબ્રહ્માનો સુવણ્ણજાલં આદાય સમ્પત્તા તેન સુવણ્ણજાલેન બોધિસત્તં સમ્પટિચ્છિત્વા માતુ પુરતો ઠપેત્વા ‘‘અત્તમના, દેવિ, હોહિ, મહેસક્ખો તે પુત્તો ઉપ્પન્નો’’તિ આહંસુ.

યથા પન અઞ્ઞે સત્તા માતુકુચ્છિતો નિક્ખમન્તા પટિકૂલેન અસુચિના મક્ખિતા નિક્ખમન્તિ, ન એવં બોધિસત્તો. સો પન ધમ્માસનતો ઓતરન્તો ધમ્મકથિકો વિય, નિસ્સેણિતો ઓતરન્તો પુરિસો વિય, ચ દ્વે ચ હત્થે દ્વે ચ પાદે પસારેત્વા ઠિતકોવ માતુકુચ્છિસમ્ભવેન કેનચિ અસુચિના અમક્ખિતો સુદ્ધો વિસદો કાસિકવત્થે નિક્ખિત્તમણિરતનં વિય જોતયન્તો માતુકુચ્છિતો નિક્ખમિ. એવં સન્તેપિ બોધિસત્તસ્સ ચ બોધિસત્તમાતુયા ચ સક્કારત્થં આકાસતો દ્વે ઉદકધારા નિક્ખમિત્વા બોધિસત્તસ્સ ચ માતુયા ચ સરીરે ઉતું ગાહાપેસું.

અથ નં સુવણ્ણજાલેન પટિગ્ગહેત્વા ઠિતાનં બ્રહ્માનં હત્થતો ચત્તારો મહારાજાનો મઙ્ગલસમ્મતાય સુખસમ્ફસ્સાય અજિનપ્પવેણિયા ગણ્હિંસુ, તેસં હત્થતો મનુસ્સા દુકૂલચુમ્બટકેન. મનુસ્સાનં હત્થતો મુચ્ચિત્વા

પથવિયં પતિટ્ઠાય પુરત્થિમદિસં ઓલોકેસિ, અનેકાનિ ચક્કવાળસહસ્સાનિ એકઙ્ગણાનિ અહેસું. તત્થ દેવમનુસ્સા ગન્ધમાલાદીહિ પૂજયમાના ''મહાપુરિસ, ઇધ તુમ્હેહિ સદિસો અઞ્ઞો નત્થિ, કુતેત્થ ઉત્તરિતરો''તિ આહંસુ. એવં ચતસ્સો દિસા, ચતસ્સો અનુદિસા, હેટ્ઠા, ઉપરીતિ દસ દિસા અનુવિલોકેત્વા અત્તના સદિસં કઞ્ચિ અદિસ્વા ''અયં ઉત્તરાદિસા''તિ સત્તપદવીતિહારેન અગમાસિ, મહાબ્રહ્મુના સેતચ્છત્તં ધારિયમાનો, સુયામેન વાળબીજનિં, અઞ્ઞાહિ ચ દેવતાહિ સેસરાજકકુધભણ્ડહત્થાહિ અનુગમ્મમાનો. તતો સત્તમપદે ઠિતો ''અગ્ગોહમસ્મિં લોકસ્સા''તિઆદિકં આસભિં વાચં નિચ્છારેન્તો સીહનાદં નદિ.

બોધિસત્તો હિ તીસુ અત્તભાવેસુ માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તમત્તોવ વાચં નિચ્છારેસિ મહોસધત્તભાવે, વેસ્સન્તરત્તભાવે, ઇમસ્મિં અત્તભાવેતિ. મહોસધત્તભાવે કિરસ્સ માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તમત્તસ્સેવ સક્કો દેવરાજા આગન્ત્વા ચન્દનસારં હત્થે ઠપેત્વા ગતો, સો તં મુટ્ઠિયં કત્વાવ નિક્ખન્તો. અથ નં માતા ''તાત, કિં ગહેત્વા આગતોસી''તિ પુચ્છિ. ''ઓસધં, અમ્મા''તિ. ઇતિ ઓસધં ગહેત્વા આગતત્તા ''ઓસધદારકો''ત્વેવસ્સ નામં અકંસુ. તં ઓસધં ગહેત્વા ચાટિયં પક્ખિપિંસુ, આગતાગતાનં અન્ધબધિરાદીનં તદેવ સબ્બરોગવૂપસમાય ભેસજ્જં અહોસિ. તતો ''મહન્તં ઇદં ઓસધં, મહન્તં ઇદં ઓસધ''ન્તિ ઉપ્પન્નવચનં ઉપાદાય ''મહોસધો''ત્વેવસ્સ નામં જાતં. વેસ્સન્તરત્તભાવે પન માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તો દક્ખિણહત્થં પસારેત્વા ''અત્થિ નુ ખો, અમ્મ, કિઞ્ચિ ગેહસ્મિં, દાનં દસ્સામી''તિ વદન્તો નિક્ખમિ. અથસ્સ માતા ''સધને કુલે નિબ્બત્તોસિ, તાતા''તિ પુત્તસ્સ હત્થં અત્તનો હત્થતલે કત્વા સહસ્સત્થવિકં ઠપેસિ. ઇમસ્મિં પન અત્તભાવે ઇમં સીહનાદં નદીતિ એવં બોધિસત્તો તીસુ અત્તભાવેસુ માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તમત્તોવ વાચં નિચ્છારેસિ. યથા ચ પટિસન્ધિગ્ગહણક્ખણે, જાતક્ખણેપિસ્સ દ્વત્તિંસ પુબ્બનિમિત્તાનિ પાતુરહેસું. યસ્મિં પન સમયે અમ્હાકં બોધિસત્તો લુમ્બિનીવને જાતો, તસ્મિંયેવ સમયે રાહુલમાતા દેવી, આનન્દત્થેરો, છન્નો અમચ્ચો, કાળુદાયી અમચ્ચો, કણ્ડકો અસ્સરાજા, મહાબોધિરુક્ખો, ચતસ્સો નિધિકુમ્ભિયો ચ જાતા. તત્થ એકા ગાવુતપ્પમાણા, એકા અડ્ઢયોજનપ્પમાણા, એકા તિગાવુતપ્પમાણા, એકા યોજનપ્પમાણા અહોસીતિ. ઇમે **સત્ત સહજાતા** નામ.

ઉભયનગરવાસિનો બોધિસત્તં ગહેત્વા કપિલવત્થુનગરમેવ અગમંસુ. તં દિવસંયેવ ચ ''કપિલવત્થુનગરે સુદ્ધોદનમહારાજસ્સ પુત્તો જાતો, અયં કુમારો બોધિતલે નિસીદિત્વા બુદ્ધો ભવિસ્સતી''તિ તાવતિંસભવને હટ્ઠતુટ્ઠા દેવસઙ્ઘા ચેલુક્ખેપાદીનિ પવત્તેન્તા કીળિંસુ. તસ્મિં સમયે સુદ્ધોદનમહારાજસ્સ કુલૂપકો અટ્ઠસમાપત્તિલાભી કાળદેવીલો નામ તાપસો ભત્તકિચ્ચં કત્વા દિવાવિહારત્થાય તાવતિંસભવનં ગન્ત્વા તત્થ દિવાવિહારં નિસિન્નો તા દેવતા કીળમાના દિસ્વા ''કિંકારણા તુમ્હે એવં તુટ્ઠમાનસા કીળથ, મય્હમ્પેતં કારણં કથેથા''તિ પુચ્છિ. દેવતા આહંસુ ''મારિસ, સુદ્ધોદનરઞ્ઞો પુત્તો જાતો, સો બોધિતલે નિસીદિત્વા બુદ્ધો હુત્વા ધમ્મચક્કં પવત્તેસ્સતિ, તસ્સ અનન્તં બુદ્ધલીળં દટ્ઠું ધમ્મઞ્ચ સોતું લચ્છામાતિ ઇમિના કારણેન તુટ્ઠામ્હા''તિ. તાપસો તાસં વચનં સુત્વા ખિપ્પં દેવલોકતો ઓરુય્હ રાજનિવેસનં પવિસિત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસિન્નો ''પુત્તો કિર તે, મહારાજ, જાતો, પસ્સિસ્સામિ ન''ન્તિ આહ. રાજા અલઙ્કતપટિયત્તં કુમારં આહરાપેત્વા તાપસં વન્દાપેતું અભિહરિ, બોધિસત્તસ્સ પાદા પરિવત્તિત્વા તાપસસ્સ જટાસુ પતિટ્ઠહિંસુ. બોધિસત્તસ્સ હિ તેનત્તભાવેન વન્દિતબ્બયુત્તકો નામ અઞ્ઞો નત્થિ. સચે હિ અજાનન્તા બોધિસત્તસ્સ સીસં તાપસસ્સ પાદમૂલે ઠપેય્યું, સત્તધા તસ્સ મુદ્ધા ફલેય્ય. તાપસો ''ન મે અત્તાનં નાસેતું યુત્ત''ન્તિ ઉટ્ઠાયાસના બોધિસત્તસ્સ અઞ્જલિં પગ્ગહેસિ. રાજા તં અચ્છરિયં દિસ્વા અત્તનો પુત્તં વન્દિ.

તાપસો અતીતે ચત્તાલીસ કપ્પે, અનાગતે ચત્તાલીસાતિ અસીતિ કપ્પે અનુસ્સરતિ. બોધિસત્તસ્સ લક્ખણસમ્પત્તિં દિસ્વા ''ભવિસ્સતિ નુ ખો બુદ્ધો, ઉદાહુ નો''તિ આવજ્જેત્વા ઉપધારેન્તો ''નિસ્સંસયં બુદ્ધો ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા ''અચ્છરિયપુરિસો અય''ન્તિ સિતં અકાસિ. તતો ''અહં ઇમં બુદ્ધભૂતં દટ્ઠું લભિસ્સામિ નુ ખો, નો''તિ ઉપધારેન્તો ''ન લભિસ્સામિ, અન્તરાયેવ કાલં કત્વા બુદ્ધસતેનપિ બુદ્ધસહસ્સેનપિ ગન્ત્વા બોધેતું અસક્કુણેય્યે અરૂપભવે નિબ્બત્તિસ્સામી''તિ દિસ્વા ''એવરૂપં નામ અચ્છરિયપુરિસં બુદ્ધભૂતં દટ્ઠું ન લભિસ્સામિ, મહતી વત મે જાનિ ભવિસ્સતી''તિ પરોદિ.

મનુસ્સા દિસ્વા ''અમ્હાકં અય્યો ઇદાનેવ હસિત્વા પુન પરોદિ. કિં નુ ખો, ભન્તે, અમ્હાકં અય્યપુત્તસ્સ કોચિ અન્તરાયો ભવિસ્સતી''તિ પુચ્છિંસુ. ''નત્થેતસ્સ અન્તરાયો, નિસ્સંસયેન બુદ્ધો ભવિસ્સતી''તિ. અથ ''કસ્મા પરોદિત્થા''તિ? ''એવરૂપં પુરિસં બુદ્ધભૂતં દટ્ઠું ન લભિસ્સામિ, 'મહતી વત મે જાનિ ભવિસ્સતી'તિ અત્તાનં અનુસોચન્તો રોદામી''તિ આહ. તતો સો ''કિં નુ ખો મે ઞાતકેસુ કોચિ એતં બુદ્ધભૂતં દટ્ઠું લભિસ્સતિ, ન લભિસ્સતી''તિ ઉપધારેન્તો અત્તનો ભાગિનેય્યં નાળકદારકં અદ્દસ. સો ભગિનિયા ગેહં ગન્ત્વા ''કહં તે પુત્તો નાળકો''તિ? ''અત્થિ ગેહે, અય્યા''તિ. ''પક્કોસાહિ ન''ન્તિ પક્કોસાપેત્વા અત્તનો સન્તિકં આગતં કુમારં આહ – ''તાત, સુદ્ધોદનમહારાજસ્સ કુલે પુત્તો જાતો, બુદ્ધઙ્કુરો એસ, પઞ્ચતિંસ વસ્સાનિ અતિક્કમિત્વા બુદ્ધો ભવિસ્સતિ, ત્વં એતં દટ્ઠું લભિસ્સસિ, અજ્જેવ પબ્બજાહી''તિ. સત્તાસીતિકોટિધને કુલે નિબ્બત્તદારકોપિ ''ન મં માતુલો અનત્થે નિયોજેસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા તાવદેવ અન્તરાપણતો કાસાયાનિ ચેવ મત્તિકાપત્તઞ્ચ આહરાપેત્વા કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા ''યો લોકે ઉત્તમપુગ્ગલો, તં ઉદ્દિસ્સ મય્હં પબ્બજ્જા''તિ બોધિસત્તાભિમુખં અઞ્જલિં પગ્ગય્હ પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા પત્તં થવિકાય પક્ખિપિત્વા અંસકૂટે લગ્ગેત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા સમણધમ્મં અકાસિ. સો પરમાભિસમ્બોધિં પત્તં તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા નાળકપટિપદં કથાપેત્વા પુન હિમવન્તં પવિસિત્વા અરહત્તં પત્વા ઉક્કટ્ઠપટિપદં પટિપન્નો સત્તેવ માસે આયું પાલેત્વા એકં સુવણ્ણપબ્બતં નિસ્સાય ઠિતકોવ અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાયિ.

બોધિસત્તમ્પિ ખો પઞ્ચમે દિવસે સીસં ન્હાપેત્વા ''નામગ્ગહણં ગણ્હિસ્સામા''તિ રાજભવનં ચતુજ્જાતિકગન્ધેહિ વિલિમ્પેત્વા લાજાપઞ્ચમકાનિ પુપ્ફાનિ વિકિરિત્વા અસમ્ભિન્નપાયાસં પચાપેત્વા તિણ્ણં વેદાનં પારઙ્ગતે અટ્ઠસતબ્રાહ્મણે નિમન્તેત્વા રાજભવને નિસીદાપેત્વા સુભોજનં ભોજેત્વા મહાસક્કારં કત્વા ''કિં નુ ખો ભવિસ્સતી''તિ લક્ખણાનિ પરિગ્ગહાપેસું. તેસુ –

> ''રામો ધજો લક્ખણો ચાપિ મન્તી, કોણ્ડઞ્ઞો ચ ભોજો સુયામો સુદત્તો;
> એતે તદા અટ્ઠ અહેસું બ્રાહ્મણા, છળઙ્ગવા મન્તં વિયાકરિંસૂ''તિ. –

ઇમે અટ્ઠેવ બ્રાહ્મણા **લક્ખણપરિગ્ગાહકા** અહેસું. પટિસન્ધિગ્ગહણદિવસે સુપિનોપિ એતેહેવ પરિગ્ગહિતો. તેસુ સત્ત જના દ્વે અઙ્ગુલિયો ઉક્ખિપિત્વા દ્વેધા બ્યાકરિંસુ – ''ઇમેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતો અગારં અજ્ઝાવસમાનો રાજા હોતિ ચક્કવત્તી, પબ્બજમાનો બુદ્ધો''તિ, સબ્બં ચક્કવત્તિરઞ્ઞો સિરિવિભવં આચિક્ખિંસુ. તેસં પન સબ્બદહરો ગોત્તતો કોણ્ડઞ્ઞો નામ માણવો બોધિસત્તસ્સ વરલક્ખણનિપ્ફત્તિં ઓલોકેત્વા – ''ઇમસ્સ અગારમજ્ઝે ઠાનકારણં નત્થિ, એકન્તેનેસ વિવટ્ટચ્છદો બુદ્ધો ભવિસ્સતી''તિ એકમેવ અઙ્ગુલિં ઉક્ખિપિત્વા એકંસબ્યાકરણં બ્યાકાસિ. અયઞ્હિ કતાધિકારો પચ્છિમભવિકસત્તો પઞ્ઞાય ઇતરે સત્ત જને અભિભવિત્વા ''ઇમેહિ લક્ખણેહિ સમન્નાગતસ્સ

અગારમજ્ઝે ઠાનં નામ નત્થિ, અસંસયં બુદ્ધો ભવિસ્સતી''તિ એકમેવ ગતિં અદ્દસ, તસ્મા એકં અઙ્ગુલિં ઉક્ખિપિત્વા એવં બ્યાકાસિ. અથસ્સ નામં ગણ્હન્તા સબ્બલોકસ્સ અત્થસિદ્ધિકરત્તા ''સિદ્ધત્થો''તિ નામમકંસુ.

અથ તે બ્રાહ્મણા અત્તનો ઘરાનિ ગન્ત્વા પુત્તે આમન્તયિંસુ – ''તાતા, અમ્હે મહલ્લકા, સુદ્ધોદનમહારાજસ્સ પુત્તં સબ્બઞ્ઞુતં પત્તં મયં સમ્ભવેય્યામ વા નો વા, તુમ્હે તસ્મિં કુમારે સબ્બઞ્ઞુતં પત્તે તસ્સ સાસને પબ્બજેય્યાથા''તિ. તે સત્તપિ જના યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં ગતા, કોણ્ડઞ્ઞમાણવોવ અરોગો અહોસિ. સો મહાસત્તે વુદ્ધિમન્વાય મહાભિનિક્ખમનં અભિનિક્ખમિત્વા અનુક્કમેન ઉરુવેલં ગન્ત્વા ''રમણીયો, વત અયં ભૂમિભાગો, અલં વતિદં કુલપુત્તસ્સ પધાનત્થિકસ્સ પધાનાયા''તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેત્વા તત્થ વાસં ઉપગતે ''મહાપુરિસો પબ્બજિતો''તિ સુત્વા તેસં બ્રાહ્મણાનં પુત્તે ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહ ''સિદ્ધત્થકુમારો કિર પબ્બજિતો, સો નિસ્સંસયં બુદ્ધો ભવિસ્સતિ. સચે તુમ્હાકં પિતરો અરોગા અસ્સુ, અજ્જ નિક્ખમિત્વા પબ્બજેય્યું. સચે તુમ્હેપિ ઇચ્છેય્યાથ, એથ, અહં તં પુરિસં અનુપબ્બજિસ્સામી''તિ. તે સબ્બે એકચ્છન્દા ભવિતું નાસક્ખિંસુ , તયો જના ન પબ્બજિંસુ. કોણ્ડઞ્ઞબ્રાહ્મણં જેટ્ઠકં કત્વા ઇતરે ચત્તારો પબ્બજિંસુ. તે પઞ્ચપિ જના પઞ્ચવગ્ગિયત્થેરા નામ જાતા.

તદા પન રાજા ''કિં દિસ્વા મય્હં પુત્તો પબ્બજિસ્સતી''તિ પુચ્છિ. ''ચત્તારિ પુબ્બનિમિત્તાની''તિ. ''કતરઞ્ચ કતરઞ્ચા''તિ? ''જરાજિણ્ણં, બ્યાધિતં, કાલકતં, પબ્બજિત''ન્તિ. રાજા ''ઇતો પટ્ઠાય એવરૂપાનં મમ પુત્તસ્સ સન્તિકં ઉપસઙ્કમિતું મા અદત્થ, મય્હં પુત્તસ્સ બુદ્ધભાવેન કમ્મં નત્થિ, અહં મમ પુત્તં દ્વિસહસ્સદીપપરિવારાનં ચતુન્નં મહાદીપાનં ઇસ્સરિયાધિપચ્ચં રજ્જં કારેન્તં છત્તિંસયોજનપરિમણ્ડલાય પરિસાય પરિવુતં ગગનતલે વિચરમાનં પસ્સિતુકામો''તિ. એવઞ્ચ પન વત્વા ઇમેસં ચતુપ્પકારાનં નિમિત્તાનં કુમારસ્સ ચક્ખુપથે આગમનનિવારણત્થં ચતૂસુ દિસાસુ ગાવુતે ગાવુતે આરક્ખં ઠપેસિ. તં દિવસં પન મઙ્ગલટ્ઠાને સન્નિપતિતેસુ અસીતિયા ઞાતિકુલસહસ્સેસુ એકેકો એકમેકં પુત્તં પટિજાનિ – ''અયં બુદ્ધો વા હોતુ રાજા વા, મયં એકમેકં પુત્તં દસ્સામ. સચેપિ બુદ્ધો ભવિસ્સતિ, ખત્તિયસમણેહેવ પુરક્ખતપરિવારિતો વિચરિસ્સતિ. સચેપિ રાજા ભવિસ્સતિ, ખત્તિયકુમારેહેવ પુરક્ખતપરિવારિતો વિચરિસ્સતી''તિ. રાજાપિ બોધિસત્તસ્સ ઉત્તમરૂપસમ્પન્ના વિગતસબ્બદોસા ધાતિયો પચ્ચુપટ્ઠાપેસિ. બોધિસત્તો અનન્તેન પરિવારેન મહન્તેન સિરિસોભગ્ગેન વડ્ઢતિ.

અથેકદિવસં રઞ્ઞો **વપ્પમઙ્ગલં** નામ અહોસિ. તં દિવસં સકલનગરં દેવવિમાનં વિય અલઙ્કરોન્તિ. સબ્બે દાસકમ્મકરાદયો અહતવત્થનિવત્થા ગન્ધમાલાદિપટિમણ્ડિતા રાજકુલે સન્નિપતન્તિ. રઞ્ઞો કમ્મન્તે નઙ્ગલસહસ્સં યોજીયતિ. તસ્મિં પન દિવસે એકેનૂનઅટ્ઠસતનઙ્ગલાનિ સદ્ધિં બલિબદ્દરસ્મિયોત્તેહિ રજતપરિક્ખતાનિ હોન્તિ, રઞ્ઞો આલમ્બનનઙ્ગલં પન રત્તસુવણ્ણપરિક્ખતં હોતિ. બલિબદ્દાનં સિઙ્ગરસ્મિપતોદાપિ સુવણ્ણપરિક્ખતાવ હોન્તિ. રાજા મહતા પરિવારેન નિક્ખન્તો પુત્તં ગહેત્વા અગમાસિ. કમ્મન્તટ્ઠાને એકો જમ્બુરુક્ખો બહલપલાસો સન્દચ્છાયો અહોસિ. તસ્સ હેટ્ઠા કુમારસ્સ સયનં પઞ્ઞપાપેત્વા ઉપરિ સુવણ્ણતારકખચિતં વિતાનં બન્ધાપેત્વા સાણિપાકારેન પરિક્ખિપાપેત્વા આરક્ખં ઠપાપેત્વા રાજા સબ્બાલઙ્કારં અલઙ્કરિત્વા અમચ્ચગણપરિવુતો નઙ્ગલકરણટ્ઠાનં અગમાસિ. તત્થ રાજા સુવણ્ણનઙ્ગલં ગણ્હાતિ, અમચ્ચા એકેનૂનટ્ઠસતરજતનઙ્ગલાનિ, કસ્સકા સેસનઙ્ગલાનિ. તે તાનિ ગહેત્વા ઇતો ચિતો ચ કસન્તિ. રાજા પન ઓરતો વા પારં ગચ્છતિ, પારતો વા ઓરં આગચ્છતિ. એતસ્મિં ઠાને મહાસમ્પત્તિ અહોસિ. બોધિસત્તં પરિવારેત્વા નિસિન્ના ધાતિયો ''રઞ્ઞો સમ્પત્તિં પસ્સિસ્સામા''તિ અન્તોસાણિતો બહિ નિક્ખન્તા. બોધિસત્તો ઇતો ચિતો ચ ઓલોકેન્તો કઞ્ચિ અદિસ્વા વેગેન ઉટ્ઠાય પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા આનાપાને પરિગ્ગહેત્વા પઠમજ્ઝાનં નિબ્બત્તેસિ. ધાતિયો ખજ્જભોજ્જન્તરે વિચરમાના થોકં ચિરાયિંસુ. સેસરુક્ખાનં છાયા નિવત્તા, તસ્સ પન રુક્ખસ્સ પરિમણ્ડલા હુત્વા અટ્ઠાસિ. ધાતિયો ''અય્યપુત્તો

એકતો''તિ વેગેન સાણિં ઉક્ખિપિત્વા અન્તો પવિસમાના બોધિસત્તં સયને પલ્લઙ્કેન નિસિન્નં તઞ્ચ પાટિહારિયં દિસ્વા ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસું – ''દેવ, કુમારો એવં નિસિન્નો, અઞ્ઞેસં રુક્ખાનં છાયા નિવત્તા, જમ્બુરુક્ખસ્સ પન પરિમણ્ડલા ઠિતા''તિ. રાજા વેગેનાગન્ત્વા પાટિહારિયં દિસ્વા – ''ઇદં તે, તાત, દુતિયં વન્દન''ન્તિ પુત્તં વન્દિ.

અથ અનુક્કમેન બોધિસત્તો સોળસવસ્સુદ્દેસિકો જાતો. રાજા બોધિસત્તસ્સ તિણ્ણં ઉતૂનં અનુચ્છવિકે તયો પાસાદે કારેસિ – એકં નવભૂમકં, એકં સત્તભૂમકં, એકં પઞ્ચભૂમકં, ચત્તાલીસસહસ્સા ચ નાટકિત્થિયો ઉપટ્ઠાપેસિ. બોધિસત્તો દેવો વિય અચ્છરાસઙ્ઘપરિવુતો, અલઙ્કતનાટકપરિવુતો, નિપ્પુરિસેહિ તૂરિયેહિ પરિચારિયમાનો મહાસમ્પત્તિં અનુભવન્તો ઉતુવારેન તેસુ પાસાદેસુ વિહરતિ. રાહુલમાતા પનસ્સ દેવી અગ્ગમહેસી અહોસિ.

તસ્સેવં મહાસમ્પત્તિં અનુભવન્તસ્સ એકદિવસં ઞાતિસઙ્ઘસ્સ અબ્ભન્તરે અયં કથા ઉદપાદિ – ''સિદ્ધત્થો કીળાપસુતોવ વિચરતિ, કિઞ્ચિ સિપ્પં ન સિક્ખતિ, સઙ્ગામે પચ્ચુપટ્ઠિતે કિં કરિસ્સતી''તિ. રાજા બોધિસત્તં પક્કોસાપેત્વા – ''તાત, તવ ઞાતકા 'સિદ્ધત્થો કિઞ્ચિ સિપ્પં અસિક્ખિત્વા કીળાપસુતોવ વિચરતી'તિ વદન્તિ, એત્થ કિં પત્તકાલે મઞ્ઞસી''તિ. દેવ, મમ સિપ્પં સિક્ખનકિચ્ચં નત્થિ, નગરે મમ સિપ્પદસ્સનત્થં ભેરિં ચરાપેથ ''ઇતો સત્તમે દિવસે ઞાતકાનં સિપ્પં દસ્સેસ્સામી''તિ. રાજા તથા અકાસિ. બોધિસત્તો અક્ખણવેધિવાલવેધિધનુગ્ગહે સન્નિપાતાપેત્વા મહાજનસ્સ મજ્ઝે અઞ્ઞેહિ ધનુગ્ગહેહિ અસાધારણં ઞાતકાનં દ્વાદસવિધં સિપ્પં દસ્સેસિ. તં સરભઙ્ગજાતકે આગતનયેનેવ વેદિતબ્બં. તદાસ્સ ઞાતિસઙ્ઘો નિક્કઙ્ખો અહોસિ.

અથેકદિવસં બોધિસત્તો ઉય્યાનભૂમિં ગન્તુકામો સારથિં આમન્તેત્વા ''રથં યોજેહી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા મહારહં ઉત્તમરથં સબ્બાલઙ્કારેન અલઙ્કરિત્વા કુમુદપત્તવણ્ણે ચત્તારો મઙ્ગલસિન્ધવે યોજેત્વા બોધિસત્તસ્સ પટિવેદેસિ. બોધિસત્તો દેવવિમાનસદિસં રથં અભિરુહિત્વા ઉય્યાનાભિમુખો અગમાસિ. દેવતા ''સિદ્ધત્થકુમારસ્સ અભિસમ્બુજ્ઝનકાલો આસન્નો, પુબ્બનિમિત્તં દસ્સેસ્સામા''તિ એકં દેવપુત્તં જરાજજ્જરં ખણ્ડદન્તં પલિતકેસં વઙ્કં ઓભગ્ગસરીરં દણ્ડહત્થં પવેધમાનં કત્વા દસ્સેસું. તં બોધિસત્તો ચેવ સારથિ ચ પસ્સન્તિ. તતો બોધિસત્તો સારથિં – ''સમ્મ, કો નામેસ પુરિસો, કેસાપિસ્સ ન યથા અઞ્ઞેસ''ન્તિ મહાપદાને આગતનયેન પુચ્છિત્વા તસ્સ વચનં સુત્વા ''ધીરત્થુ વત ભો જાતિ, યત્ર હિ નામ જાતસ્સ જરા પઞ્ઞાયિસ્સતી''તિ સંવિગ્ગહદયો તતોવ પટિનિવત્તિત્વા પાસાદમેવ અભિરુહિ. રાજા ''કિં કારણા મમ પુત્તો ખિપ્પં પટિનિવત્તી''તિ પુચ્છિ. ''જિણ્ણકં પુરિસં દિસ્વા દેવા''તિ. ''જિણ્ણકં દિસ્વા પબ્બજિસ્સતીતિ આહંસુ, કસ્મા મં નાસેથ, સીઘં પુત્તસ્સ નાટકાનિ સજ્જેથ, સમ્પત્તિં અનુભવન્તો પબ્બજ્જાય સતિં ન કરિસ્સતી''તિ વત્વા આરક્ખં વડ્ઢેત્વા સબ્બદિસાસુ અડ્ઢયોજને અડ્ઢયોજને ઠપેસિ.

પુનેકદિવસં બોધિસત્તો તથેવ ઉય્યાનં ગચ્છન્તો દેવતાહિ નિમ્મિતં બ્યાધિતં પુરિસં દિસ્વા પુરિમનયેનેવ પુચ્છિત્વા સંવિગ્ગહદયો નિવત્તિત્વા પાસાદં અભિરુહિ. રાજાપિ પુચ્છિત્વા હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સંવિદહિત્વા પુન વડ્ઢેત્વા સમન્તા તિગાવુતપ્પમાણે પદેસે આરક્ખં ઠપેસિ. અપરં એકદિવસં બોધિસત્તો તથેવ ઉય્યાનં ગચ્છન્તો દેવતાહિ નિમ્મિતં કાલકતં દિસ્વા પુરિમનયેનેવ પુચ્છિત્વા સંવિગ્ગહદયો પુન નિવત્તિત્વા પાસાદં અભિરુહિ. રાજાપિ પુચ્છિત્વા હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સંવિદહિત્વા પુન વડ્ઢેત્વા સમન્તા યોજનપ્પમાણે પદેસે આરક્ખં ઠપેસિ. અપરં પન એકદિવસં ઉય્યાનં ગચ્છન્તો તથેવ દેવતાહિ નિમ્મિતં સુનિવત્થં સુપારુતં પબ્બજિતં દિસ્વા ''કો નામેસો સમ્મા''તિ સારથિં પુચ્છિ. સારથિ કિઞ્ચાપિ બુદ્ધુપ્પાદસ્સ અભાવા પબ્બજિતં વા પબ્બજિતગુણે વા ન જાનાતિ, દેવતાનુભાવેન પન ''પબ્બજિતો નામાયં દેવા''તિ વત્વા પબ્બજ્જાય ગુણે વણ્ણેસિ. બોધિસત્તો

પબ્બજ્જાય રુચિં ઉપ્પાદેત્વા તં દિવસં ઉય્યાનં અગમાસિ. દીઘભાણકા પનાહુ ‘‘ચત્તારિ નિમિત્તાનિ એકદિવસેનેવ દિસ્વા અગમાસી’’તિ.

સો તત્થ દિવસભાગં કીળિત્વા મઙ્ગલપોક્ખરણિયં ન્હાયિત્વા અત્થઙ્ગતે સૂરિયે મઙ્ગલસિલાપટ્ટે નિસીદિ અત્તાનં અલઙ્કારાપેતુકામો. અથસ્સ પરિચારકપુરિસા નાનાવણ્ણાનિ દુસ્સાનિ નાનપ્પકારા આભરણવિકતિયો માલાગન્ધવિલેપનાનિ ચ આદાય સમન્તા પરિવારેત્વા અટ્ઠંસુ. તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ નિસિન્નાસનં ઉણ્હં અહોસિ . સો ‘‘કો નુ ખો મં ઇમમ્હા ઠાના ચાવેતુકામો’’તિ ઉપધારેન્તો બોધિસત્તસ્સ અલઙ્કારેતુકામતં ઞત્વા વિસ્સકમ્મં આમન્તેસિ ‘‘સમ્મ વિસ્સકમ્મ, સિદ્ધત્થકુમારો અજ્જ અડ્ઢરત્તસમયે મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખમિસ્સતિ, અયમસ્સ પચ્છિમો અલઙ્કારો, ઉય્યાનં ગન્ત્વા મહાપુરિસં દિબ્બાલઙ્કારેહિ અલઙ્કરોહી’’તિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા દેવતાનુભાવેન તઙ્ખણંયેવ ઉપસઙ્કમિત્વા તસ્સેવ કપ્પકસદિસો હુત્વા કપ્પકસ્સ હત્થતો વેઠનદુસ્સં ગહેત્વા બોધિસત્તસ્સ સીસં વેઠેસિ. બોધિસત્તો હત્થસમ્ફસ્સેનેવ ‘‘નાયં મનુસ્સો, દેવપુત્તો એસો’’તિ અઞ્ઞાસિ. વેઠનેન વેઠિતમત્તે સીસે મોળિયં મણિરતનાકારેન દુસ્સસહસ્સં અબ્ભુગ્ગઞ્છિ. પુન વેઠેન્તસ્સ દુસ્સસહસ્સન્તિ દસક્ખત્તું વેઠેન્તસ્સ દસ દુસ્સસહસ્સાનિ અબ્ભુગ્ગચ્છિંસુ . ‘‘સીસં ખુદ્દકં, દુસ્સાનિ બહૂનિ, કથં અબ્ભુગ્ગતાની’’તિ ન ચિન્તેતબ્બં. તેસુ હિ સબ્બમહન્તં આમલકપુપ્ફપ્પમાણં, અવસેસાનિ કુસુમ્બકપુપ્ફપ્પમાણાનિ અહેસું. બોધિસત્તસ્સ સીસં કિઞ્જક્ખગવચ્છિતં વિય કુય્યકપુપ્ફં અહોસિ.

અથસ્સ સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતસ્સ સબ્બતાલાવચરેસુ સકાનિ સકાનિ પટિભાનાનિ દસ્સયન્તેસુ, બ્રાહ્મણેસુ ‘‘જયનન્દા’’તિઆદિવચનેહિ, સૂતમાગધાદીસુ નાનપ્પકારેહિ મઙ્ગલવચનત્થુતિઘોસેહિ સમ્ભાવેન્તેસુ સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતં રથવરં અભિરુહિ. તસ્મિં સમયે ‘‘રાહુલમાતા પુત્તં વિજાતા’’તિ સુત્વા સુદ્ધોદનમહારાજા ‘‘પુત્તસ્સ મે તુટ્ઠિં નિવેદેથા’’તિ સાસનં પહિણિ. બોધિસત્તો તં સુત્વા ‘‘રાહુ જાતો, બન્ધનં જાત’’ન્તિ આહ. રાજા ‘‘કિં મે પુત્તો અવચા’’તિ પુચ્છિત્વા તં વચનં સુત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય મે નત્તા રાહુલકુમારોયેવ નામ હોતૂ’’તિ આહ.

બોધિસત્તોપિ ખો રથવરં આરુય્હ મહન્તેન યસેન અતિમનોરમેન સિરિસોભગ્ગેન નગરં પાવિસિ. તસ્મિં સમયે કિસાગોતમી નામ ખત્તિયકઞ્ઞા ઉપરિપાસાદવરતલગતા નગરં પદક્ખિણં કુરુમાનસ્સ બોધિસત્તસ્સ રૂપસિરિં દિસ્વા પીતિસોમનસ્સજાતા ઇદં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘નિબ્બુતા નૂન સા માતા, નિબ્બુતો નૂન સો પિતા;
નિબ્બુતા નૂન સા નારી, યસ્સાયં ઈદિસો પતી’’તિ.

બોધિસત્તો તં સુત્વા ચિન્તેસિ ‘‘અયં એવમાહ ‘એવરૂપં અત્તભાવં પસ્સન્તિયા માતુ હદયં નિબ્બાયતિ, પિતુ હદયં નિબ્બાયતિ, પજાપતિયા હદયં નિબ્બાયતી’તિ! કિસ્મિં નુ ખો નિબ્બુતે હદયં નિબ્બુતં નામ હોતી’’તિ? અથસ્સ કિલેસેસુ વિરત્તમાનસસ્સ એતદહોસિ – ‘‘રાગગ્ગિમ્હિ નિબ્બુતે નિબ્બુતં નામ હોતિ, દોસગ્ગિમ્હિ નિબ્બુતે નિબ્બુતં નામ હોતિ, મોહગ્ગિમ્હિ નિબ્બુતે નિબ્બુતં નામ હોતિ, માનદિટ્ઠિઆદીસુ સબ્બકિલેસદરથેસુ નિબ્બુતેસુ નિબ્બુતં નામ હોતિ. અયં મે સુસ્સવનં સાવેસિ, અહઞ્હિ નિબ્બાનં ગવેસન્તો ચરામિ, અજ્જેવ મયા ઘરાવાસં છડ્ડેત્વા નિક્ખમ્મ પબ્બજિત્વા નિબ્બાનં ગવેસિતું વટ્ટતિ, અયં ઇમિસ્સા આચરિયભાગો હોતૂ’’તિ કણ્ઠતો ઓમુઞ્ચિત્વા કિસાગોતમિયા સતસહસ્સગ્ઘનકં મુત્તાહારં પેસેસિ. સા ‘‘સિદ્ધત્થકુમારો મયિ પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા પણ્ણાકારં પેસેસી’’તિ સોમનસ્સજાતા અહોસિ.

બોધિસત્તોપિ મહન્તેન સિરિસોભગ્ગેન અત્તનો પાસાદં અભિરુહિત્વા સિરિસયને નિપજ્જિ. તાવદેવ ચ નં સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતા નચ્ચગીતાદીસુ સુસિક્ખિતા દેવકઞ્ઞા વિય રૂપસોભગ્ગપ્પત્તા ઇત્થિયો નાનાતૂરિયાનિ ગહેત્વા સમ્પરિવારયિત્વા અભિરમાપેન્તિયો નચ્ચગીતવાદિતાનિ પયોજયિંસુ. બોધિસત્તો કિલેસેસુ વિરત્તચિત્તતાય નચ્ચાદીસુ અનભિરતો મુહુત્તં નિદ્દં ઓક્કમિ. તાપિ ઇત્થિયો ''યસ્સત્થાય મયં નચ્ચાદીનિ પયોજેમ, સો નિદ્દં ઉપગતો, ઇદાનિ કિમત્થં કિલમામા''તિ ગહિતગ્ગહિતાનિ તૂરિયાનિ અજ્ઝોત્થરિત્વા નિપજ્જિંસુ, ગન્ધતેલપ્પદીપા ઝાયન્તિ. બોધિસત્તો પબુજ્ઝિત્વા સયનપિટ્ઠે પલ્લઙ્કેન નિસિન્નો અદ્દસ તા ઇત્થિયો તૂરિયભણ્ડાનિ અવત્થરિત્વા નિદ્દાયન્તિયો – એકચ્ચા પગ્ઘરિતખેળા, લાલાકિલિન્નગત્તા, એકચ્ચા દન્તે ખાદન્તિયો, એકચ્ચા કાકચ્છન્તિયો, એકચ્ચા વિપ્પલપન્તિયો, એકચ્ચા વિવટમુખા, એકચ્ચા અપગતવત્થા, પાકટબીભચ્છસમ્બાધટ્ઠાના. સો તાસં તં વિપ્પકારં દિસ્વા ભિય્યોસોમત્તાય કામેસુ વિરત્તચિત્તો અહોસિ. તસ્સ અલઙ્કતપટિયત્તં સક્કભવનસદિસમ્પિ તં મહાતલં અપવિદ્ધનાનાકુણપભરિતં આમકસુસાનં વિય ઉપટ્ઠાસિ, તયો ભવા આદિત્તગેહસદિસા ખાયિંસુ – ''ઉપદ્દુતં વત ભો, ઉપસ્સટ્ઠં વત ભો''તિ ઉદાનં પવત્તેસિ, અતિવિય પબ્બજ્જાય ચિત્તં નમિ.

સો ''અજ્જેવ મયા મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખમિતું વટ્ટતી''તિ સયના ઉટ્ઠાય દ્વારસમીપં ગન્ત્વા ''કો એત્થા''તિ આહ. ઉમ્મારે સીસં કત્વા નિપન્નો છન્નો ''અહં અય્યપુત્ત છન્નો''તિ આહ. ''અહં અજ્જ મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખમિતુકામો, એકં મે અસ્સં કપ્પેહી''તિ આહ. સો ''સાધુ દેવા''તિ અસ્સભણ્ડિકં ગહેત્વા અસ્સસાલં ગન્ત્વા ગન્ધતેલપદીપેસુ જલન્તેસુ સુમનપટ્ટવિતાનસ્સ હેટ્ઠા રમણીયે ભૂમિભાગે ઠિતં કણ્ડકં અસ્સરાજાનં દિસ્વા ''અજ્જ મયા ઇમમેવ કપ્પેતું વટ્ટતી''તિ કણ્ડકં કપ્પેસિ. સો કપ્પિયમાનોવ અઞ્ઞાસિ ''અયં કપ્પના અતિગાળ્હા , અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ ઉય્યાનકીળાદિગમને કપ્પના વિય ન હોતિ, મય્હં અય્યપુત્તો અજ્જ મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખમિતુકામો ભવિસ્સતી''તિ. તતો તુટ્ઠમાનસો મહાહસિતં હસિ. સો સદ્દો સકલનગરં પત્થરિત્વા ગચ્છેય્ય, દેવતા પન તં સદ્દં નિરુમ્ભિત્વા ન કસ્સચિ સોતું અદંસુ.

બોધિસત્તોપિ ખો છન્નં પેસેત્વાવ ''પુત્તં તાવ પસ્સિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા નિસિન્નપલ્લઙ્કતો ઉટ્ઠાય રાહુલમાતાય વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા ગબ્ભદ્વારં વિવરિ. તસ્મિં ખણે અન્તોગબ્ભે ગન્ધતેલપદીપો ઝાયતિ, રાહુલમાતા સુમનમલ્લિકાદીનં પુપ્ફાનં અમ્બણમત્તેન અભિપ્પકિણ્ણસયને પુત્તસ્સ મત્થકે હત્થં ઠપેત્વા નિદ્દાયતિ. બોધિસત્તો ઉમ્મારે પાદં ઠપેત્વા ઠિતકોવ ઓલોકેત્વા ''સચાહં દેવિયા હત્થં અપનેત્વા મમ પુત્તં ગણ્હિસ્સામિ, દેવી પબુજ્ઝિસ્સતિ, એવં મે ગમનન્તરાયો ભવિસ્સતિ, બુદ્ધો હુત્વાવ આગન્ત્વા પુત્તં પસ્સિસ્સામી''તિ પાસાદતલતો ઓતરિ. યં પન જાતકટ્ઠકથાયં ''તદા સત્તાહજાતો રાહુલકુમારો હોતી''તિ વુત્તં, તં સેસટ્ઠકથાસુ નત્થિ, તસ્મા ઇદમેવ ગહેતબ્બં.

એવં બોધિસત્તો પાસાદતલા ઓતરિત્વા અસ્સસમીપં ગન્ત્વા એવમાહ – ''તાત કણ્ડક, ત્વં અજ્જ એકરત્તિં મં તારય, અહં તં નિસ્સાય બુદ્ધો હુત્વા સદેવકં લોકં તારેસ્સામી''તિ. તતો ઉલ્લઙ્ઘિત્વા કણ્ડકસ્સ પિટ્ઠિં અભિરુહિ. કણ્ડકો ગીવતો પટ્ઠાય આયામેન અટ્ઠારસહત્થો હોતિ તદનુચ્છવિકેન ઉબ્બેધેન સમન્નાગતો થામજવસમ્પન્નો સબ્બસેતો ધોતસઙ્ખસદિસો. સો સચે હસેય્ય વા પદસદ્દં વા કરેય્ય, સદ્દો સકલનગરં અવત્થરેય્ય. તસ્મા દેવતા અત્તનો આનુભાવેન તસ્સ યથા ન કોચિ સુણાતિ, એવં હસિતસદ્દં સન્નિરુમ્ભિત્વા અક્કમનઅક્કમનપદવારે હત્થતલાનિ ઉપનામેસું. બોધિસત્તો અસ્સવરસ્સ પિટ્ઠિવેમજ્ઝગતો છન્નં અસ્સસ્સ વાલધિં ગાહાપેત્વા અડ્ઢરત્તસમયે મહાદ્વારસમીપં પત્તો. તદા પન રાજા ''એવં બોધિસત્તો યાય કાયચિ વેલાય નગરદ્વારં વિવરિત્વા નિક્ખમિતું ન

સક્ખિસ્સતી''તિ દ્વીસુ દ્વારકવાટેસુ એકેકં પુરિસસહસ્સેન વિવરિતબ્બં કારાપેસિ. બોધિસત્તો થામબલસમ્પન્નો, હત્થિગણનાય કોટિસહસ્સહત્થીનં બલં ધારેતિ, પુરિસગણનાય દસકોટિસહસ્સપુરિસાનં . સો ચિન્તેસિ ''સચે દ્વારં ન વિવરીયતિ, અજ્જ કણ્ડકસ્સ પિટ્ઠે નિસિન્નોવ વાલધિં ગહેત્વા ઠિતેન છન્નેન સદ્ધિંયેવ કણ્ડકં ઊરૂહિ નિપ્પીળેત્વા અટ્ઠારસહત્થુબ્બેધં પાકારં ઉપ્પતિત્વા અતિક્કમિસ્સામી''તિ. છન્નોપિ ચિન્તેસિ ''સચે દ્વારં ન વિવરીયતિ, અહં અય્યપુત્તં ખન્ધે નિસીદાપેત્વા કણ્ડકં દક્ખિણેન હત્થેન કુચ્છિયં પરિક્ખિપન્તો ઉપકચ્છન્તરે કત્વા પાકારં ઉપ્પતિત્વા અતિક્કમિસ્સામી''તિ. કણ્ડકોપિ ચિન્તેસિ ''સચે દ્વારં ન વિવરીયતિ, અહં અત્તનો સામિકં પિટ્ઠિયં યથાનિસિન્નમેવ છન્નેન વાલધિં ગહેત્વા ઠિતેન સદ્ધિંયેવ ઉક્ખિપિત્વા પાકારં ઉપ્પતિત્વા અતિક્કમિસ્સામી''તિ. સચે દ્વારં ન અવાપુરીયિત્થ, યથાચિન્તિતમેવ તેસુ તીસુ જનેસુ અઞ્ઞતરો સમ્પાદેય્ય. દ્વારે અધિવત્થા દેવતા પન દ્વારં વિવરિ.

તસ્મિંયેવ ખણે મારો ''બોધિસત્તં નિવત્તેસ્સામી''તિ આગન્ત્વા આકાસે ઠિતો આહ – ''મારિસ, મા નિક્ખમ, ઇતો તે સત્તમે દિવસે ચક્કરતનં પાતુભવિસ્સતિ, દ્વિસહસ્સપરિત્તદીપપરિવારાનં ચતુન્નં મહાદીપાનં રજ્જં કારેસ્સસિ, નિવત્ત મારિસા''તિ. ''કોસિ ત્વ''ન્તિ? ''અહં વસવત્તી''તિ. ''માર, જાનામહં મય્હં ચક્કરતનસ્સ પાતુભાવં, અનત્થિકોહં રજ્જેન, દસસહસ્સિલોકધાતું ઉન્નાદેત્વા બુદ્ધો ભવિસ્સામી''તિ આહ. મારો ''ઇતો દાનિ તે પટ્ઠાય કામવિતક્કં વા બ્યાપાદવિતક્કં વા વિહિંસાવિતક્કં વા ચિન્તિતકાલે જાનિસ્સામી''તિ ઓતારાપેક્ખો છાયા વિય અનપગચ્છન્તો અનુબન્ધિ.

બોધિસત્તોપિ હત્થગતં ચક્કવત્તિરજ્જં ખેળપિણ્ડં વિય અનપેક્ખો છડ્ડેત્વા મહન્તેન સક્કારેન નગરા નિક્ખમિ આસાળ્હિપુણ્ણમાય ઉત્તરાસાળ્હનક્ખત્તે વત્તમાને. નિક્ખમિત્વા ચ પુન નગરં ઓલોકેતુકામો જાતો. એવઞ્ચ પનસ્સ ચિત્તે ઉપ્પન્નમત્તેયેવ ''મહાપુરિસ, ન તયા નિવત્તિત્વા ઓલોકનકમ્મં કત''ન્તિ વદમાના વિય મહાપથવી કુલાલચક્કં વિય ભિજ્જિત્વા પરિવત્તિ. બોધિસત્તો નગરાભિમુખો ઠત્વા નગરં ઓલોકેત્વા તસ્મિં પથવિપ્પદેસે કણ્ડકનિવત્તનચેતિયટ્ઠાનં દસ્સેત્વા ગન્તબ્બમગ્ગાભિમુખં કણ્ડકં કત્વા પાયાસિ મહન્તેન સક્કારેન ઉળારેન સિરિસોભગ્ગેન. તદા કિરસ્સ દેવતા પુરતો સટ્ઠિ ઉક્કાસહસ્સાનિ ધારયિંસુ, પચ્છતો સટ્ઠિ, દક્ખિણપસ્સતો સટ્ઠિ, વામપસ્સતો સટ્ઠિ, અપરા દેવતા ચક્કવાળમુખવટ્ટિયં અપરિમાણા ઉક્કા ધારયિંસુ, અપરા દેવતા ચ નાગસુપણ્ણાદયો ચ દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ માલાહિ ચુણ્ણેહિ ધૂમેહિ પૂજયમાના ગચ્છન્તિ. પારિચ્છત્તકપુપ્ફેહિ ચેવ મન્દારવપુપ્ફેહિ ચ ઘનમેઘવુટ્ઠિકાલે ધારાહિ વિય નભં નિરન્તરં અહોસિ, દિબ્બાનિ સંગીતાનિ પવત્તિંસુ , સમન્તતો અટ્ઠસટ્ઠિ તૂરિયસતસહસ્સાનિ પવજ્જિંસુ, સમુદ્દકુચ્છિયં મેઘત્થનિતકાલો વિય યુગન્ધરકુચ્છિયં સાગરનિગ્ઘોસકાલો વિય વત્તતિ.

ઇમિના સિરિસોભગ્ગેન ગચ્છન્તો બોધિસત્તો એકરત્તેનેવ તીણિ રજ્જાનિ અતિક્કમ્મ તિંસયોજનમત્થકે અનોમાનદીતીરં પાપુણિ. ''કિં પન અસ્સો તતો પરં ગન્તું ન સક્કોતી''તિ? ''નો, ન સક્કો''તિ. સો હિ એકં ચક્કવાળગબ્ભં નાભિયા ઠિતચક્કસ્સ નેમિવટ્ટિં મદ્દન્તો વિય અન્તન્તેન ચરિત્વા પુરેપાતરાસમેવ આગન્ત્વા અત્તનો સમ્પાદિતં ભત્તં ભુઞ્જિતું સમત્થો. તદા પન દેવનાગસુપણ્ણાદીહિ આકાસે ઠત્વા ઓસ્સટ્ઠેહિ ગન્ધમાલાદીહિ યાવ ઊરુપ્પદેસા સઞ્છન્નં સરીરં આકડ્ઢિત્વા ગન્ધમાલાજટં છિન્દન્તસ્સ અતિપ્પપઞ્ચો અહોસિ, તસ્મા તિંસયોજનમત્તમેવ અગમાસિ. અથ બોધિસત્તો નદીતીરે ઠત્વા છન્નં પુચ્છિ – ''કિન્નામા અયં નદી''તિ? ''અનોમા નામ, દેવા''તિ. ''અમ્હાકમ્પિ પબ્બજ્જા અનોમા ભવિસ્સતી''તિ પણ્હિયા ઘટ્ટેન્તો અસ્સસ્સ સઞ્ઞં અદાસિ. અસ્સો ઉપ્પતિત્વા અટ્ઠુસભવિત્થારાય નદિયા પારિમતીરે અટ્ઠાસિ.

બોધિસત્તો અસ્સપિટ્ઠિતો ઓરુય્હ રજતપટ્ટસદિસે વાલુકાપુલિને ઠત્વા છન્નં આમન્તેસિ – ''સમ્મ, છન્ન, ત્વં મય્હં આભરણાનિ ચેવ કણ્ડકઞ્ચ આદાય ગચ્છ, અહં પબ્બજિસ્સામી''તિ. ''અહમ્પિ, દેવ, પબ્બજિસ્સામી''તિ. બોધિસત્તો ''ન લબ્ભા તયા પબ્બજિતું, ગચ્છ ત્વ''ન્તિ તિક્ખત્તું પટિબાહિત્વા આભરણાનિ ચેવ કણ્ડકઞ્ચ પટિચ્છાપેત્વા ચિન્તેસિ ''ઇમે મય્હં કેસા સમણસારુપ્પા ન હોન્તી''તિ. અઞ્ઞો બોધિસત્તસ્સ કેસે છિન્દિતું યુત્તરૂપો નત્થિ, તતો ''સયમેવ ખગ્ગેન છિન્દિસ્સામી''તિ દક્ખિણેન હત્થેન અસિં ગણ્હિત્વા વામહત્થેન મોળિયા સદ્ધિં ચૂળં ગહેત્વા છિન્દિ, કેસા દ્વઙ્ગુલમત્તા હુત્વા દક્ખિણતો આવત્તમાના સીસં અલ્લીયિંસુ. તેસં યાવજીવં તદેવ પમાણં અહોસિ, મસ્સુ ચ તદનુરૂપં, પુન કેસમસ્સુઓહારણકિચ્ચં નામ નાહોસિ. બોધિસત્તો સહ મોળિયા ચુળં ગહેત્વા ''સચાહં બુદ્ધો ભવિસ્સામિ, આકાસે તિટ્ઠતુ, નો ચે, ભૂમિયં પતતૂ''તિ અન્તલિક્ખે ખિપિ. તં ચૂળામણિવેઠનં યોજનપ્પમાણં ઠાનં ગન્ત્વા આકાસે અટ્ઠાસિ. સક્કો દેવરાજા દિબ્બચક્ખુના ઓલોકેત્વા યોજનિયરતનચઙ્કોટકેન સમ્પટિચ્છિત્વા તાવતિંસભવને ચૂળામણિચેતિયં નામ પતિટ્ઠાપેસિ.

> ''છેત્વાન મોળિં વરગન્ધવાસિતં, વેહાયસં ઉક્ખિપિ અગ્ગપુગ્ગલો;
> સહસ્સનેત્તો સિરસા પટિગ્ગહિ, સુવણ્ણચઙ્કોટવરેન વાસવો''તિ.

પુન બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ''ઇમાનિ કાસિકવત્થાનિ મય્હં ન સમણસારુપ્પાની''તિ. અથસ્સ કસ્સપબુદ્ધકાલે પુરાણસહાયકો ઘટીકારમહાબ્રહ્મા એકં બુદ્ધન્તરં જરં અપત્તેન મિત્તભાવેન ચિન્તેસિ – ''અજ્જ મે સહાયકો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તો, સમણપરિક્ખારમસ્સ ગહેત્વા ગચ્છિસ્સામી''તિ.

> ''તિચીવરઞ્ચ પત્તો ચ, વાસી સૂચિ ચ બન્ધનં;
> પરિસ્સાવનેન અટ્ઠેતે, યુત્તયોગસ્સ ભિક્ખુનો''તિ. –

ઇમે અટ્ઠ સમણપરિક્ખારે આહરિત્વા અદાસિ. બોધિસત્તો અરહદ્ધજં નિવાસેત્વા ઉત્તમપબ્બજ્જાવેસં ગણ્હિત્વા ''છન્ન, મમ વચનેન માતાપિતૂનં આરોગ્યં વદેહી''તિ વત્વા ઉય્યોજેસિ. છન્નો બોધિસત્તં વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. કણ્ડકો પન છન્નેન સદ્ધિં મન્તયમાનસ્સ બોધિસત્તસ્સ વચનં સુણન્તો ઠત્વા ''નત્થિ દાનિ મય્હં પુન સામિનો દસ્સન''ન્તિ ચક્ખુપથં વિજહન્તો સોકં અધિવાસેતું અસક્કોન્તો હદયેન ફલિતેન કાલં કત્વા તાવતિંસભવને કણ્ડકો નામ દેવપુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. છન્નસ્સ પઠમં એકોવ સોકો અહોસિ, કણ્ડકસ્સ પન કાલકિરિયાય દુતિયેન સોકેન પીળિતો રોદન્તો પરિદેવન્તો નગરં અગમાસિ.

બોધિસત્તોપિ પબ્બજિત્વા તસ્મિંયેવ પદેસે અનુપિયં નામ અમ્બવનં અત્થિ, તત્થ સત્તાહં પબ્બજ્જાસુખેન વીતિનામેત્વા એકદિવસેનેવ તિંસયોજનમગ્ગં પદસા ગન્ત્વા રાજગહં પાવિસિ. પવિસિત્વા સપદાનં પિણ્ડાય ચરિ. સકલનગરં બોધિસત્તસ્સ રૂપદસ્સનેન ધનપાલકેન પવિટ્ઠરાજગહં વિય અસુરિન્દેન પવિટ્ઠદેવનગરં વિય ચ સઙ્ખોભં અગમાસિ. રાજપુરિસા ગન્ત્વા ''દેવ, એવરૂપો નામ સત્તો નગરે પિણ્ડાય ચરતિ, 'દેવો વા મનુસ્સો વા નાગો વા સુપણ્ણો વા કો નામેસો'તિ ન જાનામા''તિ આરોચેસું. રાજા પાસાદતલે ઠત્વા મહાપુરિસં દિસ્વા અચ્છરિયબ્ભુતજાતો પુરિસે આણાપેસિ – ''ગચ્છથ ભણે, વીમંસથ, સચે અમનુસ્સો ભવિસ્સતિ, નગરા નિક્ખમિત્વા અન્તરધાયિસ્સતિ, સચે દેવતા ભવિસ્સતિ, આકાસેન ગચ્છિસ્સતિ, સચે નાગો ભવિસ્સતિ, પથવિયં નિમુજ્જિત્વા ગમિસ્સતિ, સચે મનુસ્સો ભવિસ્સતિ, યથાલદ્ધં ભિક્ખં પરિભુઞ્જિસ્સતી''તિ.

મહાપુરિસોપિ ખો મિસ્સકભત્તં સંહરિત્વા ‘‘અલં મે એત્તકં યાપનાયા’’તિ ઞત્વા પવિટ્ઠદ્વારેનેવ નગરા નિક્ખમિત્વા પણ્ડવપબ્બતચ્છાયાય પુરત્થાભિમુખો નિસીદિત્વા આહારં પરિભુઞ્જિતું આરદ્ધો. અથસ્સ અન્તાનિ પરિવત્તિત્વા મુખેન નિક્ખમનાકારપ્પત્તાનિ વિય અહેસું. તતો તેન અત્તભાવેન એવરૂપસ્સ આહારસ્સ ચક્ખુનાપિ અદિટ્ઠપુબ્બતાય તેન પટિક્કૂલાહારેન અટ્ટિયમાનો એવં અત્તનાવ અત્તાનં ઓવદિ ‘‘સિદ્ધત્થ, ત્વં સુલભન્નપાને કુલે તિવસ્સિકગન્ધસાલિભોજનં નાનગ્ગરસેહિ ભુઞ્જનટ્ઠાને નિબ્બત્તિત્વાપિ એકં પંસુકૂલિકં દિસ્વા ‘કદા નુ ખો અહમ્પિ એવરૂપો હુત્વા પિણ્ડાય ચરિત્વા ભુઞ્જિસ્સામિ, ભવિસ્સતિ નુ ખો મે સો કાલો’તિ ચિન્તેત્વા નિક્ખન્તો, ઇદાનિ કિં નામેતં કરોસી’’તિ. એવં અત્તનાવ અત્તાનં ઓવદિત્વા નિબ્બિકારો હુત્વા આહારં પરિભુઞ્જિ.

રાજપુરિસા તં પવત્તિં દિસ્વા ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા દૂતવચનં સુત્વા વેગેન નગરા નિક્ખમિત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ઇરિયાપથસ્મિંયેવ પસીદિત્વા બોધિસત્તસ્સ સબ્બં ઇસ્સરિયં નિય્યાદેસિ . બોધિસત્તો ‘‘મય્હં, મહારાજ, વત્થુકામેહિ વા કિલેસકામેહિ વા અત્થો નત્થિ, અહં પરમાભિસમ્બોધિં પત્થયન્તો નિક્ખન્તો’’તિ આહ. રાજા અનેકપ્પકારં યાચન્તોપિ તસ્સ ચિત્તં અલભિત્વા ‘‘અદ્ધા ત્વં બુદ્ધો ભવિસ્સસિ, બુદ્ધભૂતેન પન તે પઠમં મમ વિજિતં આગન્તબ્બ’’ન્તિ પટિઞ્ઞં ગણ્હિ. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન ‘‘પબ્બજ્જં કિત્તયિસ્સામિ, યથા પબ્બજિ ચક્ખુમા’’તિ ઇમં **પબ્બજ્જાસુત્તં** (સુ॰ નિ॰ ૪૦૭ આદયો) સદ્ધિં અટ્ઠકથાય ઓલોકેત્વા વેદિતબ્બો.

બોધિસત્તોપિ રઞ્ઞો પટિઞ્ઞં દત્વા અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો આળારઞ્ચ કાલામં ઉદકઞ્ચ રામપુત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા સમાપત્તિયો નિબ્બત્તેત્વા ‘‘નાયં મગ્ગો બોધાયા’’તિ તમ્પિ સમાપત્તિભાવનં અનલઙ્કરિત્વા સદેવકસ્સ લોકસ્સ અત્તનો થામવીરિયસન્દસ્સનત્થં મહાપધાનં પદહિતુકામો ઉરુવેલં ગન્ત્વા ‘‘રમણીયો વતાયં ભૂમિભાગો’’તિ તત્થેવ વાસં ઉપગન્ત્વા મહાપધાનં પદહિ. તેપિ ખો કોણ્ડઞ્ઞપ્પમુખા પઞ્ચ પબ્બજિતા ગામનિગમરાજધાનીસુ ભિક્ખાય ચરન્તા તત્થ બોધિસત્તં સમ્પાપુણિંસુ. અથ નં છબ્બસ્સાનિ મહાપધાનં પદહન્તં ‘‘ઇદાનિ બુદ્ધો ભવિસ્સતિ, ઇદાનિ બુદ્ધો ભવિસ્સતી’’તિ પરિવેણસમ્મજ્જનાદિકાય વત્તપટિપત્તિયા ઉપટ્ઠહમાના સન્તિકાવચરાવસ્સ અહેસું. બોધિસત્તોપિ ખો ‘‘કોટિપ્પત્તં દુક્કરકારિયં કરિસ્સામી’’તિ એકતિલતણ્ડુલાદીહિપિ વીતિનામેસિ, સબ્બસોપિ આહારૂપચ્છેદં અકાસિ, દેવતાપિ લોમકૂપેહિ ઓજં ઉપસંહરમાના પટિક્ખિપિ.

અથસ્સ તાય નિરાહારતાય પરમકસિમાનપ્પત્તકાયસ્સ સુવણ્ણવણ્ણો કાયો કાળવણ્ણો અહોસિ. બાત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ પટિચ્છન્નાનિ અહેસું. અપ્પેકદા અપ્પાણકં ઝાનં ઝાયન્તો મહાવેદનાહિ અભિતુન્નો વિસઞ્ઞીભૂતો ચઙ્કમનકોટિયં પતતિ. અથ નં એકચ્ચા દેવતા ‘‘કાલકતો સમણો ગોતમો’’તિ વદન્તિ, એકચ્ચા ‘‘વિહારોવેસો અરહત’’ન્તિ આહંસુ. તત્થ યાસં ‘‘કાલકતો’’તિ અહોસિ, તા ગન્ત્વા સુદ્ધોદનમહારાજસ્સ આરોચેસું ‘‘તુમ્હાકં પુત્તો કાલકતો’’તિ. મમ પુત્તો બુદ્ધો હુત્વા કાલકતો, અહુત્વાતિ? બુદ્ધો ભવિતું નાસક્ખિ, પધાનભૂમિયંયેવ પતિત્વા કાલકતોતિ. ઇદં સુત્વા રાજા ‘‘નાહં સદ્દહામિ, મમ પુત્તસ્સ બોધિં અપ્પત્વા કાલકિરિયા નામ નત્થી’’તિ પટિક્ખિપિ. કસ્મા પન રાજા ન સદ્દહતીતિ? કાળદેવીલતાપસસ્સ વન્દાપનદિવસે જમ્બુરુક્ખમૂલે ચ પાટિહારિયાનં દિટ્ઠત્તા.

પુન બોધિસત્તે સઞ્ઞં પટિલભિત્વા ઉટ્ઠિતે તા દેવતા ગન્ત્વા ‘‘અરોગો તે મહારાજ પુત્તો’’તિ આરોચેન્તિ. રાજા ‘‘જાનામહં પુત્તસ્સ અમરણભાવ’’ન્તિ વદતિ. મહાસત્તસ્સ છબ્બસ્સાનિ દુક્કરકારિયં કરોન્તસ્સ આકાસે ગણ્ઠિકરણકાલો વિય અહોસિ. સો ‘‘અયં દુક્કરકારિકા નામ બોધાય મગ્ગો ન હોતી’’તિ ઓળારિકં આહારં આહારેતું ગામનિગમેસુ પિણ્ડાય ચરિત્વા આહારં આહરિ, અથસ્સ બાત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ પાકતિકાનિ અહેસું,

કાયો સુવણ્ણવણ્ણો અહોસિ. પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ ‘‘અયં છબ્બસ્સાનિ દુક્કરકારિકં કરોન્તોપિ સબ્બઞ્ઞુતં પટિવિજ્ઝિતું નાસક્ખિ, ઇદાનિ ગામાદીસુ પિણ્ડાય ચરિત્વા ઓળારિકં આહારં આહરિયમાનો કિં સક્ખિસ્સતિ, બાહુલિકો એસ પધાનવિબ્ભન્તો, સીસં ન્હાયિતુકામસ્સ ઉસ્સાવબિન્દુતક્કનં વિય અમ્હાકં એતસ્સ સન્તિકા વિસેસતક્કનં, કિં નો ઇમિના’’તિ મહાપુરિસં પહાય અત્તનો અત્તનો પત્તચીવરં ગહેત્વા અટ્ઠારસયોજનમગ્ગં ગન્ત્વા ઇસિપતનં પવિસિંસુ.

તેન ખો પન સમયેન ઉરુવેલાયં સેનાનિગમે સેનાનિકુટુમ્બિકસ્સ ગેહે નિબ્બત્તા સુજાતા નામ દારિકા વયપ્પત્તા એકસ્મિં નિગ્રોધરુક્ખે પત્થનં અકાસિ ‘‘સચે સમજાતિકં કુલઘરં ગન્ત્વા પઠમગબ્ભે પુત્તં લભિસ્સામિ, અનુસંવચ્છરં તે સતસહસ્સપરિચ્ચાગેન બલિકમ્મં કરિસ્સામી’’તિ. તસ્સા સા પત્થના સમિજ્ઝિ. સા મહાસત્તસ્સ દુક્કરકારિકં કરોન્તસ્સ છટ્ઠે વસ્સે પરિપુણ્ણે વિસાખપુણ્ણમાયં બલિકમ્મં કાતુકામા હુત્વા પુરેતરં ધેનુસહસ્સં લટ્ઠિમધુકવને ચરાપેત્વા તાસં ખીરં પઞ્ચ ધેનુસતાનિ પાયેત્વા તાસં ખીરં અડ્ઢતિયાનીતિ એવં યાવ સોળસન્નં ધેનૂનં ખીરં અટ્ઠ ધેનુયો પિવન્તિ, તાવ ખીરસ્સ બહલતઞ્ચ મધુરતઞ્ચ ઓજવન્તતઞ્ચ પત્થયમાના ખીરપરિવત્તનં નામ અકાસિ. સા વિસાખપુણ્ણમદિવસે ‘‘પાતોવ બલિકમ્મં કરિસ્સામી’’તિ રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં પચ્ચુટ્ઠાય તા અટ્ઠ ધેનુયો દુહાપેસિ. વચ્છકા ધેનૂનં થનમૂલં નાગમિંસુ, થનમૂલે પન નવભાજને ઉપનીતમત્તે અત્તનો ધમ્મતાય ખીરધારા પવત્તિંસુ. તં અચ્છરિયં દિસ્વા સુજાતા સહત્થેનેવ ખીરં ગહેત્વા નવભાજને પક્ખિપિત્વા સહત્થેનેવ અગ્ગિં કત્વા પચિતું આરભિ.

તસ્મિં પાયાસે પચ્ચમાને મહન્તમહન્તા બુબ્બુળા ઉટ્ઠહિત્વા દક્ખિણાવત્તા હુત્વા સઞ્ચરન્તિ, એકફુસિતમ્પિ બહિ ન પતતિ, ઉદ્ધનતો અપ્પમત્તકોપિ ધૂમો ન ઉટ્ઠહતિ. તસ્મિં સમયે ચત્તારો લોકપાલા આગન્ત્વા ઉદ્ધને આરક્ખં ગણ્હિંસુ, મહાબ્રહ્મા છત્તં ધારેસિ, સક્કો અલાતાનિ સમાનેન્તો અગ્ગિં જાલેસિ. દેવતા દ્વિસહસ્સદીપપરિવારેસુ ચતૂસુ મહાદીપેસુ દેવાનઞ્ચ મનુસ્સાનઞ્ચ ઉપકપ્પનઓજં અત્તનો દેવાનુભાવેન દણ્ડકબદ્ધં મધુપટલં પીળેત્વા મધું ગણ્હમાના વિય સંહરિત્વા તત્થ પક્ખિપિંસુ. અઞ્ઞેસુ હિ કાલેસુ દેવતા કબળે કબળે ઓજં પક્ખિપન્તિ, સમ્બોધિદિવસે ચ પન પરિનિબ્બાનદિવસે ચ ઉક્ખલિયંયેવ પક્ખિપન્તિ. સુજાતા એકદિવસેયેવ તત્થ અત્તનો પાકટાનિ અનેકાનિ અચ્છરિયાનિ દિસ્વા પુણ્ણં દાસિં આમન્તેસિ ‘‘અમ્મ પુણ્ણે, અજ્જ અમ્હાકં દેવતા અતિવિય પસન્ના, મયા એત્તકે કાલે એવરૂપં અચ્છરિયં નામ ન દિટ્ઠપુબ્બં, વેગેન ગન્ત્વા દેવટ્ઠાનં પટિજગ્ગાહી’’તિ. સા ‘‘સાધુ, અય્યે’’તિ તસ્સા વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા તુરિતતુરિતા રુક્ખમૂલં અગમાસિ.

બોધિસત્તોપિ ખો તસ્મિં રત્તિભાગે પઞ્ચ મહાસુપિને દિસ્વા પરિગ્ગણ્હન્તો ‘‘નિસ્સંસયેનાહં અજ્જ બુદ્ધો ભવિસ્સામી’’તિ કતસન્નિટ્ઠાનો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન કતસરીરપટિજગ્ગનો ભિક્ખાચારકાલં આગમયમાનો પાતોવ આગન્ત્વા તસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસીદિ અત્તનો પભાય સકલરુક્ખં ઓભાસયમાનો. અથ ખો સા પુણ્ણા આગન્ત્વા અદ્દસ બોધિસત્તં રુક્ખમૂલે પાચીનલોકધાતું ઓલોકયમાનં નિસિન્નં, સરીરતો ચસ્સ નિક્ખન્તાહિ પભાહિ સકલરુક્ખં સુવણ્ણવણ્ણં. દિસ્વા તસ્સા એતદહોસિ – ‘‘અજ્જ અમ્હાકં દેવતા રુક્ખતો ઓરુય્હ સહત્થેનેવ બલિકમ્મં સમ્પટિચ્છિતું નિસિન્ના મઞ્ઞે’’તિ ઉબ્બેગપ્પત્તા હુત્વા વેગેનાગન્ત્વા સુજાતાય એતમત્થં આરોચેસિ.

સુજાતા તસ્સા વચનં સુત્વા તુટ્ઠમાનસા હુત્વા ‘‘અજ્જ દાનિ પટ્ઠાય મમ જેટ્ઠધીતુટ્ઠાને તિટ્ઠાહી’’તિ ધીતુ અનુચ્છવિકં સબ્બાલઙ્કારં અદાસિ. યસ્મા પન બુદ્ધભાવં પાપુણનદિવસે સતસહસ્સગ્ઘનિકં સુવણ્ણપાતિં લદ્ધું વટ્ટતિ, તસ્મા સા ‘‘સુવણ્ણપાતિયં પાયાસં પક્ખિપિસ્સામી’’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેત્વા સતસહસ્સગ્ઘનિકં સુવણ્ણપાતિં

નીહરાપેત્વા તત્થ પાયાસં પક્ખિપિતુકામા પક્કભાજનં આવજ્જેસિ. 'સબ્બો પાયાસો પદુમપત્તા ઉદકં વિય વિનિવત્તિત્વા પાતિયં પતિટ્ઠાસિ, એકપાતિપૂરમત્તોવ અહોસિ'. સા તં પાતિં અઞ્ઞાય સુવણ્ણપાતિયા પટિકુજ્જિત્વા ઓદાતવત્થેન વેઠેત્વા સબ્બાલઙ્કારેહિ અત્તભાવં અલઙ્કરિત્વા તં પાતિં અત્તનો સીસે ઠપેત્વા મહન્તેન આનુભાવેન નિગ્રોધરુક્ખમૂલં ગન્ત્વા બોધિસત્તં ઓલોકેત્વા બલવસોમનસ્સજાતા ''રુક્ખદેવતા''તિ સઞ્ઞાય દિટ્ઠટ્ઠાનતો પટ્ઠાય ઓનતોનતા ગન્ત્વા સીસતો પાતિં ઓતારેત્વા વિવરિત્વા સુવણ્ણભિઙ્કારેન ગન્ધપુપ્ફવાસિતં ઉદકં ગહેત્વા બોધિસત્તં ઉપગન્ત્વા અટ્ઠાસિ. ઘટીકારમહાબ્રહ્મુના દિન્નો મત્તિકાપત્તો એત્તકં અદ્ધાનં બોધિસત્તં અવિજહિત્વા તસ્મિં ખણે અદસ્સનં ગતો, બોધિસત્તો પત્તં અપસ્સન્તો દક્ખિણહત્થં પસારેત્વા ઉદકં સમ્પટિચ્છિ. સુજાતા સહેવ પાતિયા પાયાસં મહાપુરિસસ્સ હત્થે ઠપેસિ, મહાપુરિસો સુજાતં ઓલોકેસિ. સા આકારં સલ્લક્ખેત્વા ''અય્ય, મયા તુમ્હાકં પરિચ્ચત્તં, ગણ્હિત્વા યથારુચિં ગચ્છથા''તિ વન્દિત્વા ''યથા મય્હં મનોરથો નિપ્ફન્નો , એવં તુમ્હાકમ્પિ નિપ્ફજ્જતૂ''તિ વત્વા સતસહસ્સગ્ઘનિકાય સુવણ્ણપાતિયા પુરાણપણ્ણે વિય અનપેક્ખા હુત્વા પક્કામિ.

બોધિસત્તોપિ ખો નિસિન્નટ્ઠાના ઉટ્ઠાય રુક્ખં પદક્ખિણં કત્વા પાતિં આદાય નેરઞ્જરાય તીરં ગન્ત્વા અનેકેસં બોધિસત્તસહસ્સાનં અભિસમ્બુજ્ઝનદિવસે ઓતરિત્વા ન્હાનટ્ઠાનં સુપ્પતિટ્ઠિતતિત્થં નામ અત્થિ, તસ્સ તીરે પાતિં ઠપેત્વા ઓતરિત્વા ન્હત્વા અનેકબુદ્ધસતસહસ્સાનં નિવાસનં અરહદ્ધજં નિવાસેત્વા પુરત્થાભિમુખો નિસીદિત્વા એકટ્ઠિતાલપક્કપ્પમાણે એકૂનપઞ્ઞાસ પિણ્ડે કત્વા સબ્બં અપ્પોદકં મધુપાયાસં પરિભુઞ્જિ. સો એવ હિસ્સ બુદ્ધભૂતસ્સ સત્તસત્તાહં બોધિમણ્ડે વસન્તસ્સ એકૂનપઞ્ઞાસ દિવસાનિ આહારો અહોસિ. એત્તકં કાલં નેવ અઞ્ઞો આહારો અત્થિ, ન ન્હાનં, ન મુખધોવનં, ન સરીરવળઞ્જો, ઝાનસુખેન મગ્ગસુખેન ફલસુખેન ચ વીતિનામેસિ. તં પન પાયાસં પરિભુઞ્જિત્વા સુવણ્ણપાતિં ગહેત્વા ''સચાહં, અજ્જ બુદ્ધો ભવિતું સક્ખિસ્સામિ, અયં પાતિ પટિસોતં ગચ્છતુ, નો ચે સક્ખિસ્સામિ, અનુસોતં ગચ્છતૂ''તિ વત્વા નદીસોતે પક્ખિપિ. સા સોતં છિન્દમાના નદીમજ્ઝં ગન્ત્વા મજ્ઝમજ્ઝટ્ઠાનેનેવ જવસમ્પન્નો અસ્સો વિય અસીતિહત્થમત્તટ્ઠાનં પટિસોતં ગન્ત્વા એકસ્મિં આવટ્ટે નિમુજ્જિત્વા કાળનાગરાજભવનં ગન્ત્વા તિણ્ણં બુદ્ધાનં પરિભોગપાતિયો ''કિલિ કિલી''તિ રવં કારયમાના પહરિત્વાવ તાસં સબ્બહેટ્ઠિમા હુત્વા અટ્ઠાસિ. કાળો નાગરાજા તં સદ્દં સુત્વા ''હિય્યો એકો બુદ્ધો નિબ્બત્તો, પુન અજ્જ એકો નિબ્બત્તો''તિ વત્વા અનેકેહિ પદસતેહિ થુતિયો વદમાનો ઉટ્ઠાસિ. તસ્સ કિર મહાપથવિયા એકયોજનતિગાવુતપ્પમાણં નભં પૂરેત્વા આરોહનકાલો ''અજ્જ વા હિય્યો વા''તિ સદિસો અહોસિ.

બોધિસત્તોપિ નદીતીરમ્હિ સુપુપ્ફિતસાલવને દિવાવિહારં કત્વા સાયન્હસમયે પુપ્ફાનં વણ્ટતો મુચ્ચનકાલે દેવતાહિ અલઙ્કતેન અટ્ઠૂસભવિત્થારેન મગ્ગેન સીહો વિય વિજમ્ભમાનો બોધિરુક્ખાભિમુખો પાયાસિ. નાગયક્ખસુપણ્ણાદયો દિબ્બેહિ ગન્ધપુપ્ફાદીહિ પૂજયિંસુ, દિબ્બસઙ્ગીતાદીનિ પવત્તયિંસુ, દસસહસ્સી લોકધાતુ એકગન્ધા એકમાલા એકસાધુકારા અહોસિ. તસ્મિં સમયે સોત્થિયો નામ તિણહારકો તિણં આદાય પટિપથે આગચ્છન્તો મહાપુરિસસ્સ આકારં ઞત્વા અટ્ઠ તિણમુટ્ઠિયો અદાસિ. બોધિસત્તો તિણં ગહેત્વા બોધિમણ્ડં આરુય્હ દક્ખિણદિસાભાગે ઉત્તરાભિમુખો અટ્ઠાસિ. તસ્મિં ખણે દક્ખિણચક્કવાળં ઓસીદિત્વા હેટ્ઠા અવીચિસમ્પત્તં વિય અહોસિ, ઉત્તરચક્કવાળં ઉલ્લઙ્ઘિત્વા ઉપરિ ભવગ્ગપ્પત્તં વિય અહોસિ. બોધિસત્તો ''ઇદં સમ્બોધિં પાપુણનટ્ઠાનં ન ભવિસ્સતિ મઞ્ઞે''તિ પદક્ખિણં કરોન્તો પચ્છિમદિસાભાગં ગન્ત્વા પુરત્થાભિમુખો અટ્ઠાસિ, તતો પચ્છિમચક્કવાળં ઓસીદિત્વા હેટ્ઠા અવીચિસમ્પત્તં વિય અહોસિ, પુરત્થિમચક્કવાળં ઉલ્લઙ્ઘિત્વા ઉપરિ ભવગ્ગપ્પત્તં વિય અહોસિ. ઠિતઠિતટ્ઠાને કિરસ્સ નેમિવટ્ટિપરિયન્તે અક્કન્તે નાભિયા પતિટ્ઠિતમહાસકટચક્કં વિય મહાપથવી ઓનતુન્નતા અહોસિ. બોધિસત્તો ''ઇદમ્પિ સમ્બોધિં પાપુણનટ્ઠાનં ન ભવિસ્સતિ મઞ્ઞે''તિ પદક્ખિણં કરોન્તો ઉત્તરદિસાભાગં

ગન્ત્વા દક્ખિણાભિમુખો અટ્ઠાસિ, તતો ઉત્તરચક્કવાળં ઓસીદિત્વા હેટ્ઠા અવીચિસમ્પત્તં વિય અહોસિ, દક્ખિણચક્કવાળં ઉલ્લઙ્ઘિત્વા ઉપરિ ભવગ્ગપ્પત્તં વિય અહોસિ. બોધિસત્તો ''ઇદમ્પિ સમ્બોધિં પાપુણનટ્ઠાનં ન ભવિસ્સતિ મઞ્ઞે''તિ પદક્ખિણં કરોન્તો પુરત્થિમદિસાભાગં ગન્ત્વા પચ્છિમાભિમુખો અટ્ઠાસિ. પુરત્થિમદિસાભાગે પન સબ્બબુદ્ધાનં પલ્લઙ્કટ્ઠાનં, તં નેવ છમ્ભતિ, ન કમ્પતિ. મહાસત્તો ''ઇદં સબ્બબુદ્ધાનં અવિજહિતં અચલટ્ઠાનં કિલેસપઞ્જરવિદ્ધંસનટ્ઠાન''ન્તિ ઞત્વા તાનિ તિણાનિ અગ્ગે ગહેત્વા ચાલેસિ, તાવદેવ ચુદ્દસહત્થો પલ્લઙ્કો અહોસિ. તાનિપિ ખો તિણાનિ તથારૂપેન સણ્ઠાનેન સણ્ઠહિંસુ, યથારૂપં સુકુસલોપિ ચિત્તકારો વા પોત્થકારો વા આલિખિતુમ્પિ સમત્થો નત્થિ. બોધિસત્તો બોધિક્ખન્ધં પિટ્ઠિતો કત્વા પુરત્થાભિમુખો દળ્હમાનસો હુત્વા –

''કામં તચો ચ ન્હારુ ચ, અટ્ઠિ ચ અવસિસ્સતુ;
ઉપસુસ્સતુ નિસ્સેસં, સરીરે મંસલોહિતં''.

ન ત્વેવાહં સમ્માસમ્બોધિં અપ્પત્વા ઇમં પલ્લઙ્કં ભિન્દિસ્સામીતિ અસનિસતસન્નિપાતેનપિ અભેજ્જરૂપં અપરાજિતપલ્લઙ્કં આભુજિત્વા નિસીદિ.

તસ્મિં સમયે મારો દેવપુત્તો ''સિદ્ધત્થકુમારો મય્હં વસં અતિક્કમિતુકામો, ન દાનિસ્સ અતિક્કમિતું દસ્સામી''તિ મારબલસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા એતમત્થં આરોચેત્વા મારઘોસનં નામ ઘોસાપેત્વા મારબલં આદાય નિક્ખમિ. સા મારસેના મારસ્સ પુરતો દ્વાદસયોજના હોતિ, દક્ખિણતો ચ વામતો ચ દ્વાદસયોજના, પચ્છતો યાવ ચક્કવાળપરિયન્તં કત્વા ઠિતા, ઉદ્ધં નવયોજનુબ્બેધા, યસ્સા ઉન્નદન્તિયા ઉન્નાદસદ્દો યોજનસહસ્સતો પટ્ઠાય પથવિઉન્દ્રિયનસદ્દો વિય સુય્યતિ. અથ મારો દેવપુત્તો દિયડ્ઢયોજનસતિકં ગિરિમેખલં નામ હત્થિં અભિરુહિત્વા બાહુસહસ્સં માપેત્વા નાનાવુધાનિ અગ્ગહેસિ. અવસેસાયપિ મારપરિસાય દ્વે જના એકસદિસં આવુધં ન ગણ્હિંસુ, નાનપ્પકારવણ્ણા નાનપ્પકારમુખા હુત્વા મહાસત્તં અજ્ઝોત્થરમાના આગમિંસુ.

દસસહસ્સચક્કવાળદેવતા પન મહાસત્તસ્સ થુતિયો વદમાના અટ્ઠંસુ. સક્કો દેવરાજા વિજયુત્તરસઙ્ખં ધમમાનો અટ્ઠાસિ. સો કિર સઙ્ખો વીસહત્થસતિકો હોતિ. સકિં વાતં ગાહાપેત્વા ધમન્તો ચત્તારો માસે સદ્દં કરિત્વા નિસ્સદ્દો હોતિ. મહાકાળનાગરાજા અતિરેકપદસતેન વણ્ણં વદન્તો અટ્ઠાસિ, મહાબ્રહ્મા સેતચ્છત્તં ધારયમાનો અટ્ઠાસિ. મારબલે પન બોધિમણ્ડં ઉપસઙ્કમન્તે તેસં એકોપિ ઠાતું નાસક્ખિ, સમ્મુખસમ્મુખટ્ઠાનેનેવ પલાયિંસુ. કાળો નાગરાજા પથવિયં નિમુજ્જિત્વા પઞ્ચયોજનસતિકં મઞ્જેરિકનાગભવનં ગન્ત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ મુખં પિદહિત્વા નિપન્નો. સક્કો વિજયુત્તરસઙ્ખં પિટ્ઠિયં કત્વા ચક્કવાળમુખવટ્ટિયં અટ્ઠાસિ. મહાબ્રહ્મા સેતચ્છત્તં ચક્કવાળકોટિયં ઠપેત્વા બ્રહ્મલોકમેવ અગમાસિ. એકા દેવતાપિ ઠાતું સમત્થા નાહોસિ, મહાપુરિસો એકકોવ નિસીદિ.

મારોપિ અત્તનો પરિસં આહ ''તાતા સુદ્ધોદનપુત્તેન સિદ્ધત્થેન સદિસો અઞ્ઞો પુરિસો નામ નત્થિ, મયં સમ્મુખા યુદ્ધં દાતું ન સક્ખિસ્સામ, પચ્છાભાગેન દસ્સામા''તિ. મહાપુરિસોપિ તીણિ પસ્સાનિ ઓલોકેત્વા સબ્બદેવતાનં પલાતત્તા સુઞ્ઞાનિ અદ્દસ. પુન ઉત્તરપસ્સેન મારબલં અજ્ઝોત્થરમાનં દિસ્વા ''અયં એત્તકો જનો મં એકકં સન્ધાય મહન્તં વાયામં પરક્કમં કરોતિ, ઇમસ્મિં ઠાને મય્હં માતા વા પિતા વા ભાતા વા અઞ્ઞો વા કોચિ ઞાતકો નત્થિ, ઇમા પન દસ પારમિયોવ મય્હં દીઘરત્તં પુટ્ઠપરિજનસદિસા, તસ્મા પારમિયોવ ફલકં કત્વા પારમિસત્થેનેવ પહરિત્વા અયં બલકાયો મયા વિદ્ધંસેતું વટ્ટતી''તિ દસ પારમિયો આવજ્જમાનો નિસીદિ.

અથ ખો મારો દેવપુત્તો ‘‘એતેનેવ સિદ્ધત્થં પલાપેસ્સામી’’તિ **વાતમણ્ડલં** સમુટ્ઠાપેસિ. તઙ્ખણંયેવ પુરત્થિમાદિભેદા વાતા સમુટ્ઠહિત્વા અડ્ઢયોજનએકયોજનદ્વિયોજનતિયોજનપ્પમાણાનિ પબ્બતકૂટાનિ પદાલેત્વા વનગચ્છરુક્ખાદીનિ ઉમ્મૂલેત્વા સમન્તા ગામનિગમે ચુણ્ણવિચુણ્ણં કાતું સમત્થાપિ મહાપુરિસસ્સ પુઞ્ઞતેજેન વિહતાનુભાવા બોધિસત્તં પત્વા ચીવરકણ્ણમત્તમ્પિ ચાલેતું નાસક્ખિંસુ. તતો ‘‘ઉદકેન ન અજ્ઝોત્થરિત્વા મારેસ્સામી’’તિ **મહાવસ્સં** સમુટ્ઠાપેસિ. તસ્સાનુભાવેન ઉપરૂપરિ સતપટલસહસ્સપટલાદિભેદા વલાહકા ઉટ્ઠહિત્વા વસ્સિંસુ. વુટ્ઠિધારાવેગેન પથવી છિદ્દા અહોસિ. વનરુક્ખાદીનં ઉપરિભાગેન મહામેઘો આગન્ત્વા મહાસત્તસ્સ ચીવરે ઉસ્સાવબિન્દુટ્ઠાનમત્તમ્પિ તેમેતું નાસક્ખિ. તતો **પાસાણવસ્સં** સમુટ્ઠાપેસિ. મહન્તાનિ મહન્તાનિ પબ્બતકૂટાનિ ધૂમાયન્તાનિ પજ્જલન્તાનિ આકાસેનાગન્ત્વા બોધિસત્તં પત્વા દિબ્બમાલાગુળભાવં આપજ્જિંસુ. તતો **પહરણવસ્સં** સમુટ્ઠાપેસિ. એકતોધારાઉભતોધારાઅસિસત્તિખુરપ્પાદયો ધૂમાયન્તા પજ્જલન્તા આકાસેનાગન્ત્વા બોધિસત્તં પત્વા દિબ્બપુપ્ફાનિ અહેસું. તતો **અઙ્ગારવસ્સં** સમુટ્ઠાપેસિ. કિંસુકવણ્ણા અઙ્ગારા આકાસેનાગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ પાદમૂલે દિબ્બપુપ્ફાનિ હુત્વા વિકિરિંસુ. તતો **કુક્કુળવસ્સં** સમુટ્ઠાપેસિ. અચ્ચુણ્હો અગ્ગિવણ્ણો કુક્કુળો આકાસેનાગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ પાદમૂલે દિબ્બચન્દનચુણ્ણં હુત્વા નિપતિ. તતો **વાલુકાવસ્સં** સમુટ્ઠાપેસિ. અતિસુખુમવાલુકા ધૂમાયન્તા પજ્જલન્તા આકાસેનાગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ પાદમૂલે દિબ્બપુપ્ફાનિ હુત્વા નિપતિંસુ. તતો **કલલવસ્સં** સમુટ્ઠાપેસિ. તં કલલં ધૂમાયન્તં પજ્જલન્તં આકાસેનાગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ પાદમૂલે દિબ્બવિલેપનં હુત્વા નિપતિ. તતો ‘‘ઇમિના ભિંસેત્વા સિદ્ધત્થં પલાપેસ્સામી’’તિ **અન્ધકારં** સમુટ્ઠાપેસિ. તં ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં વિય મહાતમં હુત્વા બોધિસત્તં પત્વા સૂરિયપ્પભાવિહતં વિય અન્ધકારં અન્તરધાયિ.

એવં મારો ઇમાહિ નવહિ વાતવસ્સપાસાણપહરણઅઙ્ગારકુક્કુળવાલુકાકલલઅન્ધકારવુટ્ઠીહિ બોધિસત્તં પલાપેતું અસક્કોન્તો ‘‘કિં ભણે, તિટ્ઠથ, ઇમં સિદ્ધત્થકુમારં ગણ્હથ હનથ પલાપેથા’’તિ પરિસં આણાપેત્વા સયમ્પિ ગિરિમેખલસ્સ હત્થિનો ખન્ધે નિસિન્નો ચક્કાવુધં આદાય બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘સિદ્ધત્થ ઉટ્ઠાહિ એતસ્મા પલ્લઙ્કા, નાયં તુય્હં પાપુણાતિ, મય્હં એવ પાપુણાતી’’તિ આહ. મહાસત્તો તસ્સ વચનં સુત્વા અવોચ – ‘‘માર, નેવ તયા દસ પારમિયો પૂરિતા, ન ઉપપારમિયો, ન પરમત્થપારમિયો, નાપિ પઞ્ચ મહાપરિચ્ચાગા પરિચ્ચત્તા , ન ઞાતત્થચરિયા, ન લોકત્થચરિયા, ન બુદ્ધિચરિયા પૂરિતા, સબ્બા તા મયાયેવ પૂરિતા, તસ્મા નાયં પલ્લઙ્કો તુય્હં પાપુણાતિ , મય્હેવેસો પાપુણાતી’’તિ.

મારો કુદ્ધો કોધવેગં અસહન્તો મહાપુરિસસ્સ ચક્કાવુધં વિસ્સજ્જેસિ. તં તસ્સ દસ પારમિયો આવજ્જેન્તસ્સ ઉપરિભાગે માલાવિતાનં હુત્વા અટ્ઠાસિ. તં કિર ખુરધારચક્કાવુધં અઞ્ઞદા તેન કુદ્ધેન વિસ્સટ્ઠં એકઘનપાસાણત્થમ્ભે વંસકળીરે વિય છિન્દન્તં ગચ્છતિ, ઇદાનિ પન તસ્મિં માલાવિતાનં હુત્વા ઠિતે અવસેસા મારપરિસા ‘‘ઇદાનિ પલ્લઙ્કતો વુટ્ઠાય પલાયિસ્સતી’’તિ મહન્તમહન્તાનિ સેલકૂટાનિ વિસ્સજ્જેસું. તાનિપિ મહાપુરિસસ્સ દસ પારમિયો આવજ્જેન્તસ્સ માલાગુળભાવં આપજ્જિત્વા ભૂમિયં પતિંસુ. દેવતા ચક્કવાળમુખવટ્ટિયં ઠિતા ગીવં પસારેત્વા સીસં ઉક્ખિપિત્વા ‘‘નટ્ઠો વત સો સિદ્ધત્થકુમારસ્સ રૂપગ્ગપ્પત્તો અત્તભાવો, કિં નુ ખો કરિસ્સતી’’તિ ઓલોકેન્તિ.

તતો મહાપુરિસો ‘‘પૂરિતપારમીનં બોધિસત્તાનં અભિસમ્બુજ્ઝનદિવસે પત્તપલ્લઙ્કો મય્હંવ પાપુણાતી’’તિ વત્વા ઠિતં મારં આહ – ‘‘માર તુય્હં દાનસ્સ દિન્નભાવે કો સક્ખી’’તિ. મારો ‘‘ઇમે એત્તકા જના સક્ખિનો’’તિ મારબલાભિમુખં હત્થં પસારેસિ. તસ્મિં ખણે મારપરિસાય ‘‘અહં સક્ખી, અહં સક્ખી’’તિ પવત્તસદ્દો પથવિઉન્દ્રિયનસદ્દસદિસો અહોસિ. અથ મારો મહાપુરિસં આહ ‘‘સિદ્ધત્થ, તુય્હં દાનસ્સ દિન્નભાવે કો સક્ખી’’તિ.

મહાપુરિસો ‘‘તુય્હં તાવ દાનસ્સ દિન્નભાવે સચેતના સક્ખિનો, મય્હં પન ઇમસ્મિં ઠાને સચેતનો કોચિ સક્ખી નામ નત્થિ, તિટ્ઠતુ તાવ મે અવસેસત્તભાવેસુ દિન્નદાનં, વેસ્સન્તરત્તભાવે પન ઠત્વા મય્હં સત્તસતકમહાદાનસ્સ દિન્નભાવે અયં અચેતનાપિ ઘનમહાપથવી સક્ખી’’તિ ચીવરગબ્ભન્તરતો દક્ખિણહત્થં અભિનીહરિત્વા ‘‘વેસ્સન્તરત્તભાવે ઠત્વા મય્હં સત્તસતકમહાદાનસ્સ દિન્નભાવે ત્વં સક્ખી ન સક્ખી’’તિ મહાપથવિઅભિમુખં હત્થં પસારેસિ. મહાપથવી ‘‘અહં તે તદા સક્ખી’’તિ વિરવસતેન વિરવસહસ્સેન વિરવસતસહસ્સેન મારબલં અવત્થરમાના વિય ઉન્નદિ.

તતો મહાપુરિસે ‘‘દિન્નં તે સિદ્ધત્થ મહાદાનં ઉત્તમદાન’’ન્તિ વેસ્સન્તરદાનં સમ્મસન્તે દિયડ્ઢયોજનસતિકો ગિરિમેખલહત્થી જણ્ણુકેહિ પથવિયં પતિટ્ઠાસિ, મારપરિસા દિસાવિદિસા પલાયિ, દ્વે એકમગ્ગેન ગતા નામ નત્થિ, સીસાભરણાનિ ચેવ નિવત્થવત્થાનિ ચ પહાય સમ્મુખસમ્મુખદિસાહિયેવ પલાયિંસુ. તતો દેવસઙ્ઘા પલાયમાનં મારબલં દિસ્વા ‘‘મારસ્સ પરાજયો જાતો, સિદ્ધત્થકુમારસ્સ જયો, જયપૂજં કરિસ્સામા’’તિ નાગા નાગાનં, સુપણ્ણા સુપણ્ણાનં , દેવતા દેવતાનં, બ્રહ્માનો બ્રહ્માનં, ઉગ્ઘોસેત્વા ગન્ધમાલાદિહત્થા મહાપુરિસસ્સ સન્તિકં બોધિપલ્લઙ્કં અગમંસુ.

એવં ગતેસુ ચ પન તેસુ –

‘‘જયો હિ બુદ્ધસ્સ સિરીમતો અયં, મારસ્સ ચ પાપિમતો પરાજયો;
ઉગ્ઘોસયું બોધિમણ્ડે પમોદિતા, જયં તદા નાગગણા મહેસિનો.

‘‘જયો હિ બુદ્ધસ્સ સિરીમતો અયં, મારસ્સ ચ પાપિમતો પરાજયો;
ઉગ્ઘોસયું બોધિમણ્ડે પમોદિતા, સુપણ્ણસઙ્ઘાપિ જયં મહેસિનો.

‘‘જયો હિ બુદ્ધસ્સ સિરીમતો અયં, મારસ્સ ચ પાપિમતો પરાજયો;
ઉગ્ઘોસયું બોધિમણ્ડે પમોદિતા, જયં તદા દેવગણા મહેસિનો.

‘‘જયો હિ બુદ્ધસ્સ સિરીમતો અયં, મારસ્સ ચ પાપિમતો પરાજયો;
ઉગ્ઘોસયું બોધિમણ્ડે પમોદિતા, જયં તદા બ્રહ્મગણાપિ તાદિનો’’તિ.

અવસેસા દસસુ ચક્કવાળસહસ્સેસુ દેવતા માલાગન્ધવિલેપનેહિ ચ પૂજયમાના નાનપ્પકારા થુતિયો ચ વદમાના અટ્ઠંસુ. એવં અનત્થઙ્ગતેયેવ સૂરિયે મહાપુરિસો મારબલં વિધમેત્વા ચીવરૂપરિ પતમાનેહિ બોધિરુક્ખઙ્કુરેહિ રત્તપવાળપલ્લવેહિ વિય પૂજિયમાનો પઠમયામે પુબ્બેનિવાસઞાણં અનુસ્સરિત્વા, મજ્ઝિમયામે દિબ્બચક્ખું વિસોધેત્વા, પચ્છિમયામે પટિચ્ચસમુપ્પાદે ઞાણં ઓતારેસિ. અથસ્સ દ્વાદસપદિકં પચ્ચયાકારં વટ્ટવિવટ્ટવસેન અનુલોમપટિલોમતો સમ્મસન્તસ્સ દસસહસ્સી લોકધાતુ ઉદકપરિયન્તં કત્વા દ્વાદસક્ખત્તું સમ્પકમ્પિ.

મહાપુરિસે પન દસસહસ્સિલોકધાતું ઉન્નાદેત્વા અરુણુગ્ગમનવેલાય સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં પટિવિજ્ઝન્તે સકલદસસહસ્સી લોકધાતુ અલઙ્કતપટિયત્તા અહોસિ. પાચીનચક્કવાળમુખવટ્ટિયં ઉસ્સાપિતાનં ધજાનં પટાકાનં રંસિયો પચ્છિમચક્કવાળમુખવટ્ટિયં પહરન્તિ, તથા પચ્છિમચક્કવાળમુખવટ્ટિયં ઉસ્સાપિતાનં

પાચીનચક્કવાળમુખવટ્ટિયં, દક્ખિણચક્કવાળમુખવટ્ટિયં ઉસ્સાપિતાનં ઉત્તરચક્કવાળમુખવટ્ટિયં, ઉત્તરચક્કવાળમુખવટ્ટિયં ઉસ્સાપિતાનં દક્ખિણચક્કવાળમુખવટ્ટિયં પહરન્તિ, પથવિતલે ઉસ્સાપિતાનં પન ધજાનં પટાકાનં બ્રહ્મલોકં આહચ્ચ અટ્ઠંસુ, બ્રહ્મલોકે બદ્ધાનં પથવિતલે પતિટ્ઠહિંસુ, દસસહસ્સચક્કવાળેસુ પુપ્ફૂપગરુક્ખા પુપ્ફં ગણ્હિંસુ, ફલૂપગરુક્ખા ફલપિણ્ડીભારભરિતા અહેસું. ખન્ધેસુ ખન્ધપદુમાનિ પુપ્ફિંસુ, સાખાસુ સાખાપદુમાનિ, લતાસુ લતાપદુમાનિ, આકાસે ઓલમ્બકપદુમાનિ, સિલાતલાનિ ભિન્દિત્વા ઉપરૂપરિ સત્ત સત્ત હુત્વા દણ્ડકપદુમાનિ ઉટ્ઠહિંસુ. દસસહસ્સી લોકધાતુ વટ્ટેત્વા વિસ્સટ્ઠમાલાગુળા વિય સુસન્થતપુપ્ફસન્થારો વિય ચ અહોસિ. ચક્કવાળન્તરેસુ અટ્ઠયોજનસહસ્સલોકન્તરિકા સત્તસૂરિયપ્પભાયપિ અનોભાસિતપુબ્બા એકોભાસા અહેસું, ચતુરાસીતિયોજનસહસ્સગમ્ભીરો મહાસમુદ્દો મધુરોદકો અહોસિ, નદિયો નપ્પવત્તિંસુ, જચ્ચન્ધા રૂપાનિ પસ્સિંસુ, જાતિબધિરા સદ્દં સુણિંસુ, જાતિપીઠસપ્પિનો પદસા ગચ્છિંસુ, અન્દુબન્ધનાદીનિ છિજ્જિત્વા પતિંસુ.

એવં અપરિમાણેન સિરિવિભવેન પૂજિયમાનો મહાપુરિસો અનેકપ્પકારેસુ અચ્છરિયધમ્મેસુ પાતુભૂતેસુ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં પટિવિજ્ઝિત્વા સબ્બબુદ્ધાનં અવિજહિતં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘અનેકજાતિસંસારં , સન્ધાવિસ્સં અનિબ્બિસં;
ગહકારં ગવેસન્તો, દુક્ખા જાતિ પુનપ્પુનં.

‘‘ગહકારક દિટ્ઠોસિ, પુન ગેહં ન કાહસિ;
સબ્બા તે ફાસુકા ભગ્ગા, ગહકૂટં વિસઙ્ખતં;
વિસઙ્ખારગતં ચિત્તં, તણ્હાનં ખયમજ્ઝગા’’તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૫૩-૧૫૪);

ઇતિ તુસિતપુરતો પટ્ઠાય યાવ અયં બોધિમણ્ડે સબ્બઞ્ઞુતપ્પત્તિ, એત્તકં ઠાનં **અવિદૂરેનિદાનં** નામાતિ વેદિતબ્બં.

અવિદૂરેનિદાનકથા નિટ્ઠિતા.

૩. સન્તિકેનિદાનકથા

‘‘**સન્તિકેનિદાનં** પન ‘ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાય’ન્તિ એવં તેસુ તેસુ ઠાનેસુ વિહરતો તસ્મિં તસ્મિં ઠાનેયેવ લબ્ભતી’’તિ વુત્તં. કિઞ્ચાપિ એવં વુત્તં, અથ ખો પન તમ્પિ આદિતો પટ્ઠાય એવં વેદિતબ્બં – ઉદાનં ઉદાનેત્વા જયપલ્લઙ્કે નિસિન્નસ્સ હિ ભગવતો એતદહોસિ ‘‘અહં કપ્પસતસહસ્સાધિકાનિ ચત્તારિ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ ઇમસ્સ પલ્લઙ્કસ્સ કારણા સન્ધાવિં, એત્તકં મે કાલં ઇમસ્સેવ પલ્લઙ્કસ્સ કારણા અલઙ્કતસીસં ગીવાય છિન્દિત્વા દિન્નં, સુઅઞ્જિતાનિ અક્ખીનિ હદયમંસઞ્ચ ઉબ્બટ્ટેત્વા દિન્નં, જાલીકુમારસદિસા પુત્તા કણ્હાજિનકુમારિસદિસા ધીતરો મદ્દીદેવિસદિસા ભરિયાયો ચ પરેસં દાસત્થાય દિન્ના, અયં મે પલ્લઙ્કો જયપલ્લઙ્કો વરપલ્લઙ્કો ચ. એત્થ મે નિસિન્નસ્સ સઙ્કપ્પા પરિપુણ્ણા, ન તાવ ઇતો ઉટ્ઠહિસ્સામી’’તિ અનેકકોટિસતસહસ્સા સમાપત્તિયો સમાપજ્જન્તો સત્તાહં તત્થેવ નિસીદિ. યં સન્ધાય વુત્તં ‘‘અથ ખો ભગવા સત્તાહં એકપલ્લઙ્કેન નિસીદિ વિમુત્તિસુખપટિસંવેદી’’તિ (ઉદા॰ ૧; મહાવ॰ ૧).

અથ એકચ્ચાનં દેવતાનં ‘‘અજ્જાપિ નૂન સિદ્ધત્થસ્સ કત્તબ્બકિચ્ચં અત્થિ, પલ્લઙ્કસ્મિઞ્હિ આલયં ન વિજહતી’’તિ પરિવિતક્કો ઉદપાદિ. સત્થા દેવતાનં પરિવિતક્કં ઞત્વા તાસં વિતક્કવૂપસમનત્થં વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા યમકપાટિહારિયં દસ્સેસિ. મહાબોધિમણ્ડસ્મિઞ્હિ કતપાટિહારિયઞ્ચ, ઞાતિસમાગમે કતપાટિહારિયઞ્ચ, પાથિકપુત્તસમાગમે કતપાટિહારિયઞ્ચ, સબ્બં કણ્ડમ્બરુક્ખમૂલે યમકપાટિહારિયસદિસં અહોસિ.

એવં સત્થા ઇમિના પાટિહારિયેન દેવતાનં વિતક્કં વૂપસમેત્વા પલ્લઙ્કતો ઈસકં પાચીનનિસ્સિતે ઉત્તરદિસાભાગે ઠત્વા ‘‘ઇમસ્મિં વત મે પલ્લઙ્કે સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં પટિવિદ્ધ’’ન્તિ ચત્તારિ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ કપ્પસતસહસ્સઞ્ચ પૂરિતાનં પારમીનં ફલાધિગમટ્ઠાનં પલ્લઙ્કં બોધિરુક્ખઞ્ચ અનિમિસેહિ અક્ખીહિ ઓલોકયમાનો સત્તાહં વીતિનામેસિ, તં ઠાનં અનિમિસચેતિયં નામ જાતં. અથ પલ્લઙ્કસ્સ ચ ઠિતટ્ઠાનસ્સ ચ અન્તરા ચઙ્કમં માપેત્વા પુરત્થિમપચ્છિમતો આયતે રતનચઙ્કમે ચઙ્કમન્તો સત્તાહં વીતિનામેસિ, તં ઠાનં રતનચઙ્કમચેતિયં નામ જાતં.

ચતુત્થે પન સત્તાહે બોધિતો પચ્છિમુત્તરદિસાભાગે દેવતા રતનઘરં માપયિંસુ, તત્થ પલ્લઙ્કેન નિસીદિત્વા અભિધમ્મપિટકં વિસેસતો ચેત્થ અનન્તનયં સમન્તપટ્ઠાનં વિચિનન્તો સત્તાહં વીતિનામેસિ. આભિધમ્મિકા પનાહુ ‘‘રતનઘરં નામ ન સત્તરતનમયં ગેહં, સત્તન્નં પન પકરણાનં સમ્મસિતટ્ઠાનં ‘રતનઘર’ન્તિ વુચ્ચતી’’તિ. યસ્મા પનેત્થ ઉભોપેતે પરિયાયા યુજ્જન્તિ, તસ્મા ઉભયમ્પેતં ગહેતબ્બમેવ. તતો પટ્ઠાય પન તં ઠાનં રતનઘરચેતિયં નામ જાતં. એવં બોધિસમીપેયેવ ચત્તારિ સત્તાહાનિ વીતિનામેત્વા પઞ્ચમે સત્તાહે બોધિરુક્ખમૂલા યેન અજપાલનિગ્રોધો તેનુપસઙ્કમિ, તત્રાપિ ધમ્મં વિચિનન્તોયેવ વિમુત્તિસુખં પટિસંવેદેન્તો નિસીદિ.

તસ્મિં સમયે મારો દેવપુત્તો ‘‘એત્તકં કાલં અનુબન્ધન્તો ઓતારાપેક્ખોપિ ઇમસ્સ ન કિઞ્ચિ ખલિતં અદ્દસં, અતિક્કન્તોદાનિ એસ મમ વસ’’ન્તિ દોમનસ્સપ્પત્તો મહામગ્ગે નિસીદિત્વા સોળસ કારણાનિ ચિન્તેન્તો ભૂમિયં સોળસ લેખા કડ્ઢિ – ‘‘અહં એસો વિય દાનપારમિં ન પૂરેસિં, તેનમ્હિ ઇમિના સદિસો ન જાતો’’તિ એકં લેખં કડ્ઢિ. તથા ‘‘અહં એસો વિય સીલપારમિં, નેક્ખમ્મપારમિં, પઞ્ઞાપારમિં, વીરિયપારમિં, ખન્તિપારમિં, સચ્ચપારમિં, અધિટ્ઠાનપારમિં, મેત્તાપારમિં, ઉપેક્ખાપારમિં ન પૂરેસિં , તેનમ્હિ ઇમિના સદિસો ન જાતો’’તિ દસમં લેખં કડ્ઢિ. તથા ‘‘અહં એસો વિય અસાધારણસ્સ ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તઞાણસ્સ પટિવેધાય ઉપનિસ્સયભૂતા દસ પારમિયો ન પૂરેસિં, તેનમ્હિ ઇમિના સદિસો ન જાતો’’તિ એકાદસમં લેખં કડ્ઢિ. તથા ‘‘અહં એસો વિય અસાધારણસ્સ આસયાનુસયઞાણસ્સ, મહાકરુણાસમાપત્તિઞાણસ્સ, યમકપાટિહીરઞાણસ્સ, અનાવરણઞાણસ્સ, સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસ્સ પટિવેધાય ઉપનિસ્સયભૂતા દસ પારમિયો ન પૂરેસિં, તેનમ્હિ ઇમિના સદિસો ન જાતો’’તિ સોળસમં લેખં કડ્ઢિ. એવં ઇમેહિ કારણેહિ મહામગ્ગે સોળસ લેખા કડ્ઢમાનો નિસીદિ.

તસ્મિં સમયે તણ્હા, અરતિ, રગાતિ તિસ્સો મારધીતરો ‘‘પિતા નો ન પઞ્ઞાયતિ, કહં નુ ખો એતરહી’’તિ ઓલોકયમાના તં દોમનસ્સપ્પત્તં ભૂમિં વિલેખમાનં નિસિન્નં દિસ્વા પિતુ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘કસ્મા, તાત, દુક્ખી દુમ્મનો’’તિ પુચ્છિંસુ. અમ્મા, અયં મહાસમણો મય્હં વસં અતિક્કન્તો, એત્તકં કાલં ઓલોકેન્તો ઓતારમસ્સ દટ્ઠું નાસક્ખિં, તેનાહં દુક્ખી દુમ્મનોતિ. યદિ એવં મા ચિન્તયિત્થ, મયમેતં અત્તનો વસે કત્વા આદાય આગમિસ્સામાતિ. ન સક્કા, અમ્મા, એસો કેનચિ વસે કાતું, અચલાય સદ્ધાય પતિટ્ઠિતો એસો પુરિસોતિ. ‘‘તાત મયં ઇત્થિયો નામ ઇદાનેવ નં રાગપાસાદીહિ બન્ધિત્વા આનેસ્સામ, તુમ્હે મા ચિન્તયિત્થા’’તિ ભગવન્તં

ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘પાદે તે સમણ પરિચારેમા’’તિ આહંસુ. ભગવા વ તાસં વચનં મનસિ અકાસિ, ન અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા ઓલોકેસિ, અનુત્તરે ઉપધિસઙ્ખયે વિમુત્તમાનસો વિવેકસુખઞ્ઞેવ અનુભવન્તો નિસીદિ.

પુન મારધીતરો ‘‘ઉચ્ચાવચા ખો પુરિસાનં અધિપ્પાયા, કેસઞ્ચિ કુમારિકાસુ પેમં હોતિ, કેસઞ્ચિ પઠમવયે ઠિતાસુ, કેસઞ્ચિ મજ્ઝિમવયે ઠિતાસુ, યંનૂન મયં નાનપ્પકારેહિ રૂપેહિ પલોભેય્યામા’’તિ એકમેકા કુમારિવણ્ણાદિવસેન સતં સતં અત્તભાવે અભિનિમ્મિનિત્વા કુમારિયો, અવિજાતા, સકિંવિજાતા, દુવિજાતા, મજ્ઝિમિત્થિયો, મહિત્થિયો ચ હુત્વા છક્ખત્તું ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘પાદે તે સમણ પરિચારેમા’’તિ આહંસુ. તમ્પિ ભગવા ન મનસાકાસિ, યથા તં અનુત્તરે ઉપધિસઙ્ખયેવ વિમુત્તો. કેચિ પનાચરિયા વદન્તિ ‘‘તા મહિત્થિભાવેન ઉપગતા દિસ્વા ભગવા ‘એવમેવં એતા ખણ્ડદન્તા પલિતકેસા હોન્તૂ’તિ અધિટ્ઠાસી’’તિ, તં ન ગહેતબ્બં. ન હિ સત્થા એવરૂપં અધિટ્ઠાનં કરોતિ. ભગવા પન ‘‘અપેથ તુમ્હે, કિં દિસ્વા એવં વાયમથ, એવરૂપં નામ અવીતરાગાદીનં પુરતો કાતું યુત્તં, તથાગતસ્સ પન રાગો પહીનો, દોસો પહીનો, મોહો પહીનો’’તિ અત્તનો કિલેસપ્પહાનં આરબ્ભ –

> ‘‘યસ્સ જિતં નાવજીયતિ, જિતમસ્સ નોયાતિ કોચિ લોકે;
> તં બુદ્ધમનન્તગોચરં, અપદં કેન પદેન નેસ્સથ.
>
> ‘‘યસ્સ જાલિની વિસત્તિકા, તણ્હા નત્થિ કુહિઞ્ચિ નેતવે;
> તં બુદ્ધમનન્તગોચરં, અપદં કેન પદેન નેસ્સથા’’તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૭૯-૧૮૦) –

ઇમા ધમ્મપદે બુદ્ધવગ્ગે દ્વે ગાથા વદન્તો ધમ્મં કથેસિ. તા ‘‘સચ્ચં કિર નો પિતા અવોચ, અરહં સુગતો લોકે ન રાગેન સુવાનયો’’તિઆદીનિ વત્વા પિતુ સન્તિકં અગમંસુ.

ભગવાપિ તત્થ સત્તાહં વીતિનામેત્વા મુચલિન્દમૂલં અગમાસિ. તત્થ સત્તાહવદ્દલિકાય ઉપ્પન્નાય સીતાદિપટિબાહનત્થં મુચલિન્દેન નાગરાજેન સત્તક્ખત્તું ભોગેહિ પરિક્ખિત્તો અસમ્બાધાય ગન્ધકુટિયં વિહરન્તો વિય વિમુત્તિસુખં પટિસંવેદિયમાનો સત્તાહં વીતિનામેત્વા રાજાયતનં ઉપસઙ્કમિ, તત્થાપિ વિમુત્તિસુખં પટિસંવેદિયમાનોયેવ નિસીદિ. એત્તાવતા સત્ત સત્તાહાનિ પરિપુણ્ણાનિ. એત્થન્તરે નેવ મુખધોવનં, ન સરીરપટિજગ્ગનં, ન આહારકિચ્ચં અહોસિ, ઝાનસુખફલસુખેનેવ વીતિનામેસિ.

અથસ્સ તસ્મિં સત્તસત્તાહમત્થકે એકૂનપઞ્ઞાસતિમે દિવસે તત્થ નિસિન્નસ્સ ‘‘મુખં ધોવિસ્સામી’’તિ ચિત્તં ઉદપાદિ. સક્કો દેવાનમિન્દો અગદહરીટકં આહરિત્વા અદાસિ, સત્થા તં પરિભુઞ્જિ, તેનસ્સ સરીરવળઞ્જં અહોસિ. અથસ્સ સક્કોયેવ નાગલતાદન્તકટ્ઠઞ્ચેવ મુખધોવનઉદકઞ્ચ અદાસિ. સત્થા તં દન્તકટ્ઠં ખાદિત્વા અનોતત્તદહોદકેન મુખં ધોવિત્વા તત્થેવ રાજાયતનમૂલે નિસીદિ.

તસ્મિં સમયે તપુસ્સભલ્લિકા નામ દ્વે વાણિજા પઞ્ચહિ સકટસતેહિ ઉક્કલાજનપદા મજ્ઝિમદેસં ગચ્છન્તા અત્તનો ઞાતિસાલોહિતાય દેવતાય સકટાનિ સન્નિરુમ્ભિત્વા સત્થુ આહારસમ્પાદને ઉસ્સાહિતા મન્થઞ્ચ મધુપિણ્ડિકઞ્ચ આદાય ‘‘પટિગ્ગણ્હાતુ નો, ભન્તે, ભગવા ઇમં આહારં અનુકમ્પં ઉપાદાયા’’તિ સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા અટ્ઠંસુ. ભગવા પાયાસપટિગ્ગહણદિવસેયેવ પત્તસ્સ અન્તરહિતત્તા ‘‘ન ખો તથાગતા હત્થેસુ પટિગ્ગણ્હન્તિ, કિમ્હિ નુ ખો અહં પટિગ્ગણ્હેય્ય’’ન્તિ ચિન્તેસિ. અથસ્સ ચિત્તં ઞત્વા ચતૂહિ દિસાહિ ચત્તારો મહારાજાનો

ઇન્દનીલમણિમયે પત્તે ઉપનામેસું, ભગવા તે પટિક્ખિપિ. પુન મુગ્ગવણ્ણસેલમયે ચત્તારો પત્તે ઉપનામેસું. ભગવા ચતુન્નમ્પિ દેવપુત્તાનં અનુકમ્પાય ચત્તારોપિ પત્તે પટિગ્ગહેત્વા ઉપરૂપરિ ઠપેત્વા ''એકો હોતૂ''તિ અધિટ્ઠાસિ, ચત્તારોપિ મુખવટ્ટિયં પઞ્ઞાયમાનલેખા હુત્વા મજ્ઝિમેન પમાણેન એકત્તં ઉપગમિંસુ. ભગવા તસ્મિં પચ્ચગ્ઘે સેલમયે પત્તે આહારં પટિગ્ગણ્હિત્વા પરિભુઞ્જિત્વા અનુમોદનં અકાસિ. દ્વે ભાતરો વાણિજા બુદ્ધઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ સરણં ગન્ત્વા દ્વેવાચિકા ઉપાસકા અહેસું. અથ નેસં ''એકં નો, ભન્તે, પરિચરિતબ્બટ્ઠાનં દેથા''તિ વદન્તાનં દક્ખિણહત્થેન અત્તનો સીસં પરામસિત્વા કેસધાતુયો અદાસિ. તે અત્તનો નગરે તા ધાતુયો સુવણ્ણસમુગ્ગસ્સ અન્તો પક્ખિપિત્વા ચેતિયં પતિટ્ઠાપેસું.

સમ્માસમ્બુદ્ધોપિ ખો તતો ઉટ્ઠાય પુન અજપાલનિગ્રોધમેવ ગન્ત્વા નિગ્રોધમૂલે નિસીદિ. અથસ્સ તત્થ નિસિન્નમત્તસ્સેવ અત્તના અધિગતસ્સ ધમ્મસ્સ ગમ્ભીરતં પચ્ચવેક્ખન્તસ્સ સબ્બબુદ્ધાનં આચિણ્ણો ''અધિગતો ખો મ્યાયં ધમ્મો''તિ પરેસં ધમ્મં અદેસેતુકમ્યતાકારપવત્તો વિતક્કો ઉદપાદિ. અથ **બ્રહ્મા સહમ્પતિ** ''નસ્સતિ વત ભો લોકો, વિનસ્સતિ વત ભો લોકો''તિ દસહિ ચક્કવાળસહસ્સેહિ સક્કસુયામસન્તુસિતસુનિમ્મિતવસવત્તિમહાબ્રહ્માનો આદાય સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા ''દેસેતુ, ભન્તે, ભગવા ધમ્મ''ન્તિઆદિના નયેન ધમ્મદેસનં આયાચિ.

સત્થા તસ્સ પટિઞ્ઞં દત્વા ''કસ્સ નુ ખો અહં પઠમં ધમ્મં દેસેય્ય''ન્તિ ચિન્તેન્તો ''આળારો પણ્ડિતો, સો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પં આજાનિસ્સતી''તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેત્વા પુન ઓલોકેન્તો તસ્સ સત્તાહકાલકતભાવં ઞત્વા ઉદકં આવજ્જેસિ. તસ્સાપિ અભિદોસકાલકતભાવં ઞત્વા ''બહૂપકારા ખો મે પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ''તિ પઞ્ચવગ્ગિયે આરબ્ભ મનસિકારં કત્વા ''કહં નુ ખો તે એતરહિ વિહરન્તી''તિ આવજ્જેન્તો ''બારાણસિયં ઇસિપતને મિગદાયે''તિ ઞત્વા ''તત્થ ગન્ત્વા ધમ્મચક્કં પવત્તેસ્સામી''તિ કતિપાહં બોધિમણ્ડસામન્તાયેવ પિણ્ડાય ચરન્તો વિહરિત્વા આસાળ્હિપુણ્ણમાસિયં ''બારાણસિં ગમિસ્સામી''તિ ચાતુદ્દસિયં પચ્ચૂસસમયે વિભાતાય રત્તિયા કાલસ્સેવ પત્તચીવરમાદાય અટ્ઠારસયોજનમગ્ગં પટિપન્નો અન્તરામગ્ગે ઉપકં નામ આજીવકં દિસ્વા તસ્સ અત્તનો બુદ્ધભાવં આચિક્ખિત્વા તં દિવસંયેવ સાયન્હસમયે ઇસિપતનં અગમાસિ.

પઞ્ચવગ્ગિયા થેરા તથાગતં દૂરતોવ આગચ્છન્તં દિસ્વા ''અયં આવુસો સમણો ગોતમો પચ્ચયબાહુલ્લાય આવત્તિત્વા પરિપુણ્ણકાયો પીણિન્દ્રિયો સુવણ્ણવણ્ણો હુત્વા આગચ્છતિ, ઇમસ્સ અભિવાદનાદીનિ ન કરિસ્સામ, મહાકુલપસુતો ખો પનેસ આસનાભિહારં અરહતિ, તેનસ્સ આસનમત્તં પઞ્ઞાપેસ્સામા''તિ કતિકં અકંસુ. ભગવા સદેવકસ્સ લોકસ્સ ચિત્તાચારં જાનનસમત્થેન ઞાણેન ''કિં નુ ખો ઇમે ચિન્તયિંસૂ''તિ આવજ્જેત્વા ચિત્તં અઞ્ઞાસિ. અથ ને સબ્બદેવમનુસ્સેસુ અનોદિસ્સકવસેન ફરણસમત્થં મેત્તચિત્તં સઙ્ખિપિત્વા ઓદિસ્સકવસેન મેત્તચિત્તેન ફરિ. તે ભગવતા મેત્તચિત્તેન ફુટ્ઠા તથાગતે ઉપસઙ્કમન્તે સકાય કતિકાય સણ્ઠાતું અસક્કોન્તા અભિવાદનપચ્ચુટ્ઠાનાદીનિ સબ્બકિચ્ચાનિ અકંસુ, સમ્માસમ્બુદ્ધભાવં પનસ્સ અજાનમાના કેવલં નામેન ચ આવુસોવાદેન ચ સમુદાચરન્તિ.

અથ ને ભગવા ''મા વો, ભિક્ખવે, તથાગતં નામેન ચ આવુસોવાદેન ચ સમુદાચરથ, અરહં, ભિક્ખવે, તથાગતો સમ્માસમ્બુદ્ધો''તિ અત્તનો બુદ્ધભાવં સઞ્ઞાપેત્વા પઞ્ઞત્તે વરબુદ્ધાસને નિસિન્નો ઉત્તરાસાળ્હનક્ખત્તયોગે વત્તમાને અટ્ઠારસહિ બ્રહ્મકોટીહિ પરિવુતો પઞ્ચવગ્ગિયે થેરે આમન્તેત્વા **ધમ્મચક્કપ્પવત્તનસુત્તન્તં** દેસેસિ. તેસુ અઞ્ઞાસિકોણ્ડઞ્ઞત્થેરો દેસનાનુસારેન ઞાણં પેસેન્તો સુત્તપરિયોસાને અટ્ઠારસહિ બ્રહ્મકોટીહિ સદ્ધિં સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાસિ. સત્થા તત્થેવ વસ્સં ઉપગન્ત્વા પુનદિવસે વપ્પત્થેરં ઓવદન્તો વિહારેયેવ નિસીદિ, સેસા ચત્તારો

પિણ્ડાય ચરિંસુ. વપ્પત્થેરો પુબ્બણ્હેયેવ સોતાપત્તિફલં પાપુણિ. એતેનેવ ઉપાયેન પુનદિવસે ભદ્દિયત્થેરં, પુનદિવસે મહાનામત્થેરં, પુનદિવસે અસ્સજિત્થેરન્તિ સબ્બે સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેત્વા પઞ્ચમિયં પક્ખસ્સ પઞ્ચપિ જને સન્નિપાતેત્વા **અનત્તલક્ખણસુત્તન્તં** (સં॰ નિ॰ ૩.૫૯; મહાવ॰ ૨૦ આદયો) દેસેસિ. દેસનાપરિયોસાને પઞ્ચપિ થેરા અરહત્તફલે પતિટ્ઠહિંસુ. અથ સત્થા **યસકુલપુત્તસ્સ** ઉપનિસ્સયં દિસ્વા તં રત્તિભાગે નિબ્બિજ્જિત્વા ગેહં પહાય નિક્ખન્તં ''એહિ યસા''તિ પક્કોસિત્વા તસ્મિંયેવ રત્તિભાગે સોતાપત્તિફલે, પુનદિવસે અરહત્તે પતિટ્ઠાપેત્વા, અપરેપિ તસ્સ સહાયકે **ચતુપણ્ણાસ જને** એહિભિક્ખુપબ્બજ્જાય પબ્બાજેત્વા અરહત્તં પાપેસિ.

એવં લોકે એકસટ્ઠિયા અરહન્તેસુ જાતેસુ સત્થા વુત્થવસ્સો પવારેત્વા ''ચરથ, ભિક્ખવે, ચારિક''ન્તિ સટ્ઠિ ભિક્ખૂ દિસાસુ પેસેત્વા સયં ઉરુવેલં ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે કપ્પાસિકવનસણ્ડે તિંસ જને **ભદ્દવગ્ગિયકુમારે** વિનેસિ. તેસુ સબ્બપચ્છિમકો સોતાપન્નો, સબ્બુત્તમો અનાગામી અહોસિ. તેપિ સબ્બે એહિભિક્ખુભાવેનેવ પબ્બાજેત્વા દિસાસુ પેસેત્વા ઉરુવેલં ગન્ત્વા અડ્ઢુટ્ઠાનિ પાટિહારિયસહસ્સાનિ દસ્સેત્વા ઉરુવેલકસ્સપાદયો સહસ્સજટિલપરિવારે **તેભાતિકજટિલે** વિનેત્વા એહિભિક્ખુભાવેનેવ પબ્બાજેત્વા ગયાસીસે નિસીદાપેત્વા **આદિત્તપરિયાયદેસનાય** (મહાવ॰ ૫૪) અરહત્તે પતિટ્ઠાપેત્વા તેન અરહન્તસહસ્સેન પરિવુતો ''બિમ્બિસારરઞ્ઞો દિન્નં પટિઞ્ઞં મોચેસ્સામી''તિ રાજગહં ગન્ત્વા નગરૂપચારે લટ્ઠિવનુય્યાનં અગમાસિ. રાજા ઉય્યાનપાલસ્સ સન્તિકા ''સત્થા આગતો''તિ સુત્વા દ્વાદસનહુતેહિ બ્રાહ્મણગહપતિકેહિ પરિવુતો સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા ચક્કવિચિત્તતલેસુ સુવણ્ણપટ્ટવિતાનં વિય પભાસમુદયં વિસ્સજ્જન્તેસુ તથાગતસ્સ પાદેસુ સિરસા નિપતિત્વા એકમન્તં નિસીદિ સદ્ધિં પરિસાય.

અથ ખો તેસં બ્રાહ્મણગહપતિકાનં એતદહોસિ ''કિં નુ ખો મહાસમણો ઉરુવેલકસ્સપે બ્રહ્મચરિયં ચરતિ, ઉદાહુ ઉરુવેલકસ્સપો મહાસમણે''તિ. ભગવા તેસં ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય થેરં ગાથાય અજ્ઝભાસિ –

''કિમેવ દિસ્વા ઉરુવેલવાસિ, પહાસિ અગ્ગિં કિસકો વદાનો;
પુચ્છામિ તં કસ્સપ એતમત્થં, કથં પહીનં તવ અગ્ગિહુત્ત''ન્તિ. (મહાવ॰ ૫૫);

થેરોપિ ભગવતો અધિપ્પાયં વિદિત્વા –

''રૂપે ચ સદ્દે ચ અથો રસે ચ, કામિત્થિયો ચાભિવદન્તિ યઞ્ઞા;
એતં મલન્તિ ઉપધીસુ ઞત્વા, તસ્મા ન યિટ્ઠે ન હુતે અરઞ્જિ''ન્તિ. (મહાવ॰ ૫૫) –

ઇમં ગાથં વત્વા અત્તનો સાવકભાવપકાસનત્થં તથાગતસ્સ પાદપિટ્ઠે સીસં ઠપેત્વા ''સત્થા મે, ભન્તે, ભગવા, સાવકોહમસ્મી''તિ વત્વા એકતાલં દ્વિતાલં તિતાલન્તિ યાવ સત્તતાલપ્પમાણં સત્તક્ખત્તું વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા ઓરુય્હ તથાગતં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. તં પાટિહારિયં દિસ્વા મહાજનો ''અહો મહાનુભાવા બુદ્ધા, એવં થામગતદિટ્ઠિકો નામ 'અરહા'તિ મઞ્ઞમાનો ઉરુવેલકસ્સપોપિ દિટ્ઠિજાલં ભિન્દિત્વા તથાગતેન દમિતો''તિ સત્થુ ગુણકથંયેવ કથેસિ. ભગવા ''નાહં ઇદાનિયેવ ઉરુવેલકસ્સપં દમેમિ, અતીતેપિ એસ મયા દમિતોયેવા''તિ વત્વા ઇમિસ્સા અટ્ઠુપ્પત્તિયા **મહાનારદકસ્સપજાતકં** (જા॰ ૨.૨૨.૫૪૫ આદયો) કથેત્વા ચત્તારિ સચ્ચાનિ પકાસેસિ. મગધરાજા એકાદસહિ નહુતેહિ સદ્ધિં સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાસિ, એકં નહુતં ઉપાસકત્તં પટિવેદેસિ. રાજા સત્થુ સન્તિકે નિસિન્નોયેવ પઞ્ચ અસ્સાસકે પવેદેત્વા સરણં ગન્ત્વા સ્વાતનાય નિમન્તેત્વા આસના વુટ્ઠાય ભગવન્તં પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

પુનદિવસે યેહિ ચ ભગવા દિટ્ઠો, યેહિ ચ અદિટ્ઠો, સબ્બેપિ રાજગહવાસિનો અટ્ઠારસકોટિસઙ્ખા મનુસ્સા તથાગતં દટ્ઠુકામા પાતોવ રાજગહતો લટ્ઠિવનુય્યાનં અગમંસુ. તિગાવુતો મગ્ગો નપ્પહોસિ, સકલલટ્ઠિવનુય્યાનં નિરન્તરં ફુટં અહોસિ. મહાજનો દસબલસ્સ રૂપસોભગ્ગપ્પત્તં અત્તભાવં પસ્સન્તો તિત્તિં કાતું નાસક્ખિ. વણ્ણભૂમિ નામેસા. એવરૂપેસુ હિ ઠાનેસુ તથાગતસ્સ લક્ખણાનુબ્યઞ્જનાદિપ્પભેદા સબ્બાપિ રૂપકાયસિરી વણ્ણેતબ્બા. એવં રૂપસોભગ્ગપ્પત્તં દસબલસ્સ સરીરં પસ્સમાનેન મહાજનેન નિરન્તરં ફુટે ઉય્યાને ચ મગ્ગે ચ એકભિક્ખુસ્સપિ નિક્ખમનોકાસો નાહોસિ. તં દિવસં કિર ભગવા છિન્નભત્તો ભવેય્ય, તં મા અહોસીતિ સક્કસ્સ નિસિન્નાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સો આવજ્જમાનો તં કારણં ઞત્વા માણવકવણ્ણં અભિનિમ્મિનિત્વા બુદ્ધધમ્મસઙ્ઘપટિસંયુત્તા થુતિયો વદમાનો દસબલસ્સ પુરતો ઓતરિત્વા દેવતાનુભાવેન ઓકાસં કત્વા –

> ‘‘દન્તો દન્તેહિ સહ પુરાણજટિલેહિ, વિપ્પમુત્તો વિપ્પમુત્તેહિ;
> સિઙ્ગીનિક્ખસવણ્ણો, રાજગહં પાવિસિ ભગવા.
>
> ‘‘મુત્તો મુત્તેહિ સહ પુરાણજટિલેહિ, વિપ્પમુત્તો વિપ્પમુત્તેહિ;
> સિઙ્ગીનિક્ખસવણ્ણો, રાજગહં પાવિસિ ભગવા.
>
> ‘‘તિણ્ણો તિણ્ણેહિ સહ પુરાણજટિલેહિ, વિપ્પમુત્તો વિપ્પમુત્તેહિ;
> સિઙ્ગીનિક્ખસવણ્ણો, રાજગહં પાવિસિ ભગવા.
>
> ‘‘દસવાસો દસબલો, દસધમ્મવિદૂ દસભિ ચુપેતો;
> સો દસસતપરિવારો, રાજગહં પાવિસિ ભગવા’’તિ. (મહાવ॰ ૫૮) –

ઇમાહિ ગાથાહિ સત્થુ વણ્ણં વદમાનો પુરતો પાયાસિ. તદા મહાજનો માણવકસ્સ રૂપસિરિં દિસ્વા ‘‘અતિવિય અભિરૂપો અયં માણવકો, ન ખો પન અમ્હેહિ દિટ્ઠપુબ્બો’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘કુતો અયં માણવકો, કસ્સ વાય’’ન્તિ આહ. તં સુત્વા માણવો –

> ‘‘યો ધીરો સબ્બધિ દન્તો, સુદ્ધો અપ્પટિપુગ્ગલો;
> અરહં સુગતો લોકે, તસ્સાહં પરિચારકો’’તિ. (મહાવ॰ ૫૮) – ગાથમાહ;

સત્થા સક્કેન કતોકાસં મગ્ગં પટિપજ્જિત્વા ભિક્ખુસહસ્સપરિવુતો રાજગહં પાવિસિ. રાજા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ સઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા ‘‘અહં, ભન્તે, તીણિ રતનાનિ વિના વત્તિતું ન સક્ખિસ્સામિ, વેલાય વા અવેલાય વા ભગવતો સન્તિકં આગમિસ્સામિ, લટ્ઠિવનુય્યાનં નામ અતિદૂરે, ઇદં પન અમ્હાકં વેળુવનં નામ ઉય્યાનં નાતિદૂરે નાચ્ચાસન્ને ગમનાગમનસમ્પન્નં બુદ્ધારહં સેનાસનં. ઇદં મે ભગવા પટિગ્ગણ્હાતૂ’’તિ સુવણ્ણભિઙ્કારેન પુપ્ફગન્ધવાસિતં મણિવણ્ણં ઉદકં આદાય વેળુવનુય્યાનં પરિચ્ચજન્તો દસબલસ્સ હત્થે ઉદકં પાતેસિ. તસ્મિં આરામપટિગ્ગહણે ‘‘બુદ્ધસાસનસ્સ મૂલાનિ ઓતિણ્ણાની’’તિ મહાપથવી કમ્પિ. જમ્બુદીપસ્મિઞ્હિ ઠપેત્વા વેળુવનં અઞ્ઞં મહાપથવિં કમ્પેત્વા ગહિતસેનાસનં નામ નત્થિ. તમ્બપણ્ણિદીપેપિ ઠપેત્વા મહાવિહારં અઞ્ઞં પથવિં કમ્પેત્વા ગહિતસેનાસનં નામ નત્થિ. સત્થા વેળુવનારામં પટિગ્ગહેત્વા રઞ્ઞો અનુમોદનં કત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો વેળુવનં અગમાસિ.

તસ્મિં ખો પન સમયે સારિપુત્તો ચ મોગ્ગલ્લાનો ચાતિ દ્વે પરિબ્બાજકા રાજગહં ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ અમતં પરિયેસમાના. તેસુ સારિપુત્તો અસ્સજિત્થેરં પિણ્ડાય પવિટ્ઠં દિસ્વા પસન્નચિત્તો પયિરુપાસિત્વા ''યે ધમ્મા હેતુપ્પભવા''તિ ગાથં સુત્વા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાય અત્તનો સહાયકસ્સ મોગ્ગલ્લાનપરિબ્બાજકસ્સપિ તમેવ ગાથં અભાસિ. સોપિ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાસિ. તે ઉભોપિ જના સઞ્ચયં ઓલોકેત્વા અત્તનો પરિસાય સદ્ધિં ભગવતો સન્તિકે પબ્બજિંસુ. તેસુ મહામોગ્ગલ્લાનો સત્તાહેન અરહત્તં પાપુણિ, સારિપુત્તત્થેરો અડ્ઢમાસેન. ઉભોપિ ચ ને સત્થા અગ્ગસાવકટ્ઠાને ઠપેસિ. સારિપુત્તત્થેરેન અરહત્તપ્પત્તદિવસેયેવ સાવકસન્નિપાતં અકાસિ.

તથાગતે પન તસ્મિંયેવ વેળુવનુય્યાને વિહરન્તે સુદ્ધોદનમહારાજા ''પુત્તો કિર મે છબ્બસ્સાનિ દુક્કરકારિકં ચરિત્વા પરમાભિસમ્બોધિં પત્વા પવત્તવરધમ્મચક્કો રાજગહં ઉપનિસ્સાય વેળુવને વિહરતી''તિ સુત્વા અઞ્ઞતરં અમચ્ચં આમન્તેસિ ''એહિ, ભણે, પુરિસસહસ્સપરિવારો રાજગહં ગન્ત્વા મમ વચનેન 'પિતા વો સુદ્ધોદનમહારાજા દટ્ઠુકામો'તિ વત્વા પુત્તં મે ગણ્હિત્વા એહી''તિ આહ. સો ''એવં, દેવા''તિ રઞ્ઞો વચનં સિરસા સમ્પટિચ્છિત્વા પુરિસસહસ્સપરિવારો ખિપ્પમેવ સટ્ઠિયોજનમગ્ગં ગન્ત્વા દસબલસ્સ ચતુપરિસમજ્ઝે નિસીદિત્વા ધમ્મદેસનાવેલાય વિહારં પાવિસિ. સો ''તિટ્ઠતુ તાવ રઞ્ઞો પહિતસાસન''ન્તિ પરિયન્તે ઠિતો સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા યથાઠિતોવ સદ્ધિં પુરિસસહસ્સેન અરહત્તં પત્વા પબ્બજ્જં યાચિ. ભગવા ''એથ ભિક્ખવો''તિ હત્થં પસારેસિ, સબ્બે તઙ્ખણંયેવ ઇદ્ધિમયપત્તચીવરધરા સટ્ઠિવસ્સત્થેરા વિય અહેસું. અરહત્તં પત્તકાલતો પટ્ઠાય પન અરિયા નામ મજ્ઝત્તાવ હોન્તીતિ સો રઞ્ઞા પહિતસાસનં દસબલસ્સ ન કથેસિ. રાજા ''નેવ ગતો આગચ્છતિ, ન સાસનં સુય્યતી''તિ ''એહિ, ભણે, ત્વં ગચ્છાહી''તિ તેનેવ નિયામેન અઞ્ઞં અમચ્ચં પેસેસિ. સોપિ ગન્ત્વા પુરિમનયેનેવ સદ્ધિં પરિસાય અરહત્તં પત્વા તુણ્હી અહોસિ. રાજા એતેનેવ નિયામેન પુરિસસહસ્સપરિવારે નવ અમચ્ચે પેસેસિ, સબ્બે અત્તનો કિચ્ચં નિટ્ઠાપેત્વા તુણ્હીભૂતા તત્થેવ વિહરિંસુ.

રાજા સાસનમત્તમ્પિ આહરિત્વા આચિક્ખન્તં અલભિત્વા ચિન્તેસિ ''એત્તકા જના મયિ સિનેહાભાવેન સાસનમત્તમ્પિ ન પચ્ચાહરિંસુ, કો નુ ખો મમ વચનં કરિસ્સતી''તિ સબ્બં રાજબલં ઓલોકેન્તો કાળુદાયિં અદ્દસ. સો કિર રઞ્ઞો સબ્બત્થસાધકો અમચ્ચો અબ્ભન્તરિકો અતિવિસ્સાસિકો બોધિસત્તેન સદ્ધિં એકદિવસે જાતો સહપંસુકીળકો સહાયો. અથ નં રાજા આમન્તેસિ ''તાત, કાળુદાયિ અહં મમ પુત્તં પસ્સિતુકામો નવ પુરિસસહસ્સાનિ પેસેસિં, એકપુરિસોપિ આગન્ત્વા સાસનમત્તં આરોચેન્તોપિ નત્થિ, દુજ્જાનો ખો પન જીવિતન્તરાયો, અહં જીવમાનોવ પુત્તં દટ્ઠું ઇચ્છામિ, સક્ખિસ્સસિ નુ ખો મે પુત્તં દસ્સેતુ''ન્તિ. સક્ખિસ્સામિ, દેવ, સચે પબ્બજિતું લભિસ્સામીતિ. તાત, ત્વં પબ્બજિત્વા વા અપબ્બજિત્વા વા મય્હં પુત્તં દસ્સેહીતિ. સો ''સાધુ, દેવા''તિ રઞ્ઞો સાસનં આદાય રાજગહં ગન્ત્વા સત્થુ ધમ્મદેસનાવેલાય પરિસપરિયન્તે ઠિતો ધમ્મં સુત્વા સપરિવારો અરહત્તફલં પત્વા એહિભિક્ખુભાવે પતિટ્ઠાસિ.

સત્થા બુદ્ધો હુત્વા પઠમં અન્તોવસ્સં ઇસિપતને વસિત્વા વુત્થવસ્સો પવારેત્વા ઉરુવેલં ગન્ત્વા તત્થ તયો માસે વસન્તો તેભાતિકજટિલે વિનેત્વા ભિક્ખુસહસ્સપરિવારો ફુસ્સમાસપુણ્ણમાયં રાજગહં ગન્ત્વા દ્વે માસે વસિ. એત્તાવતા બારાણસિતો નિક્ખન્તસ્સ પઞ્ચ માસા જાતા, સકલો હેમન્તો અતિક્કન્તો. કાળુદાયિત્થેરસ્સ આગતદિવસતો સત્તટ્ઠ દિવસા વીતિવત્તા, સો ફગ્ગુણીપુણ્ણમાસિયં ચિન્તેસિ ''અતિક્કન્તો હેમન્તો, વસન્તસમયો અનુપ્પત્તો, મનુસ્સેહિ સસ્સાદીનિ ઉદ્ધરિત્વા સમ્મુખસમ્મુખટ્ઠાનેહિ મગ્ગા દિન્ના, હરિતતિણસઞ્છન્ના પથવી, સુપુપ્ફિતા વનસણ્ડા, પટિપજ્જનક્ખમા મગ્ગા, કાલો દસબલસ્સ ઞાતિસઙ્ગહં કાતુ''ન્તિ. અથ ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા –

‘‘અઙ્ગારિનો દાનિ દુમા ભદન્તે, ફલેસિનો છદનં વિપ્પહાય;
તે અચ્ચિમન્તોવ પભાસયન્તિ, સમયો મહાવીર અઙ્ગીરસાનં...પે॰....

‘‘નાતિસીતં નાતિઉણ્હં, નાતિદુબ્ભિક્ખછાતકં;
સદ્દલા હરિતા ભૂમિ, એસ કાલો મહામુની’’તિ. –

સટ્ઠિમત્તાહિ ગાથાહિ દસબલસ્સ કુલનગરં ગમનત્થાય ગમનવણ્ણં વણ્ણેસિ. અથ નં સત્થા ‘‘કિં નુ ખો ઉદાયિ મધુરસ્સરેન ગમનવણ્ણં વણ્ણેસી’’તિ આહ. ભન્તે, તુમ્હાકં પિતા સુદ્ધોદનમહારાજા પસ્સિતુકામો, કરોથ ઞાતકાનં સઙ્ગહન્તિ. સાધુ ઉદાયિ, કરિસ્સામિ ઞાતકાનં સઙ્ગહં, ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ આરોચેહિ, ગમિકવત્તં પૂરેસ્સન્તીતિ. ‘‘સાધુ, ભન્તે’’તિ થેરો તેસં આરોચેસિ.

ભગવા અઙ્ગમગધવાસીનં કુલપુત્તાનં દસહિ સહસ્સેહિ, કપિલવત્થુવાસીનં દસહિ સહસ્સેહીતિ સબ્બેહેવ વીસતિસહસ્સેહિ ખીણાસવભિક્ખૂહિ પરિવુતો રાજગહા નિક્ખમિત્વા દિવસે દિવસે યોજનં ગચ્છતિ. ‘‘રાજગહતો સટ્ઠિયોજનં કપિલવત્થું દ્વીહિ માસેહિ પાપુણિસ્સામી’’તિ અતુરિતચારિકં પક્કામિ. થેરોપિ ‘‘ભગવતો નિક્ખન્તભાવં રઞ્ઞો આરોચેસ્સામી’’તિ વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા રઞ્ઞો નિવેસને પાતુરહોસિ. રાજા થેરં દિસ્વા તુટ્ઠચિત્તો મહારહે પલ્લઙ્કે નિસીદાપેત્વા અત્તનો પટિયાદિતસ્સ નાનગ્ગરસભોજનસ્સ પત્તં પૂરેત્વા અદાસિ. થેરો ઉટ્ઠાય ગમનાકારં દસ્સેસિ. નિસીદિત્વા ભુઞ્જથ, તાતાતિ. સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા ભુઞ્જિસ્સામિ, મહારાજાતિ. કહં પન, તાત, સત્થાતિ? વીસતિસહસ્સભિક્ખુપરિવારો તુમ્હાકં દસ્સનત્થાય ચારિકં નિક્ખન્તો, મહારાજાતિ. રાજા તુટ્ઠમાનસો આહ ‘‘તુમ્હે ઇમં પરિભુઞ્જિત્વા યાવ મમ પુત્તો ઇમં નગરં પાપુણાતિ, તાવસ્સ ઇતોવ પિણ્ડપાતં હરથા’’તિ. થેરો અધિવાસેસિ. રાજા થેરં પરિવિસિત્વા પત્તં ગન્ધચુણ્ણેન ઉબ્બટ્ટેત્વા ઉત્તમભોજનસ્સ પૂરેત્વા ‘‘તથાગતસ્સ દેથા’’તિ થેરસ્સ હત્થે પતિટ્ઠાપેસિ. થેરો સબ્બેસં પસ્સન્તાનંયેવ પત્તં આકાસે ખિપિત્વા સયમ્પિ વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા પિણ્ડપાતં આહરિત્વા સત્થુ હત્થે ઠપેસિ. સત્થા તં પરિભુઞ્જિ. એતેનુપાયેન થેરો દિવસે દિવસે આહરિ, સત્થાપિ અન્તરામગ્ગે રઞ્ઞોયેવ પિણ્ડપાતં પરિભુઞ્જિ. થેરોપિ ભત્તકિચ્ચાવસાને દિવસે દિવસે ‘‘અજ્જ એત્તકં ભગવા આગતો, અજ્જ એત્તક’’ન્તિ બુદ્ધગુણપટિસંયુત્તાય કથાય સકલં રાજકુલં સત્થુ દસ્સનં વિનાયેવ સત્થરિ સઞ્જાતપ્પસાદં અકાસિ. તેનેવ નં ભગવા ‘‘એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, મમ સાવકાનં ભિક્ખૂનં કુલપ્પસાદકાનં યદિદં કાળુદાયી’’તિ (અ॰ નિ॰ ૧.૨૧૯, ૨૨૫) એતદગ્ગે ઠપેસિ.

સાકિયાપિ ખો ‘‘અનુપ્પત્તે ભગવતિ અમ્હાકં ઞાતિસેટ્ઠં પસ્સિસ્સામા’’તિ સન્નિપતિત્વા ભગવતો વસનટ્ઠાનં વીમંસમાના ‘‘નિગ્રોધસક્કસ્સ આરામો રમણીયો’’તિ સલ્લક્ખેત્વા તત્થ સબ્બં પટિજગ્ગનવિધિં કારેત્વા ગન્ધપુપ્ફહત્થા પચ્ચુગ્ગમનં કરોન્તા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતે દહરદહરે નાગરદારકે ચ નાગરદારિકાયો ચ પઠમં પહિણિંસુ, તતો રાજકુમારે ચ રાજકુમારિકાયો ચ, તેસં અનન્તરં સામં ગન્ધપુપ્ફચુણ્ણાદીહિ પૂજયમાના ભગવન્તં ગહેત્વા નિગ્રોધારામમેવ અગમંસુ. તત્ર ભગવા વીસતિસહસ્સખીણાસવપરિવુતો પઞ્ઞત્તવરબુદ્ધાસને નિસીદિ. સાકિયા નામ માનજાતિકા માનત્થદ્ધા, તે ‘‘સિદ્ધત્થકુમારો અમ્હેહિ દહરતરો, અમ્હાકં કનિટ્ઠો, ભાગિનેય્યો, પુત્તો, નત્તા’’તિ ચિન્તેત્વા દહરદહરે રાજકુમારે આહંસુ ‘‘તુમ્હે વન્દથ, મયં તુમ્હાકં પિટ્ઠિતો નિસીદિસ્સામા’’તિ.

તેસુ એવં અવન્દિત્વા નિસિન્નેસુ ભગવા તેસં અજ્ઝાસયં ઓલોકેત્વા ‘‘ન મં ઞાતયો વન્દન્તિ, હન્દ દાનિ ને વન્દાપેસ્સામી’’તિ અભિઞ્ઞાપાદકં ચતુત્થજ્ઝાનં સમાપજ્જિત્વા તતો વુટ્ઠાય આકાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા તેસં સીસે

પાદપંસું ઓકિરમાનો વિય કણ્ડમ્બરુક્ખમૂલે યમકપાટિહારિયસદિસં પાટિહારિયં અકાસિ. રાજા તં અચ્છરિયં દિસ્વા આહ – ‘‘ભગવા તુમ્હાકં જાતદિવસે કાળદેવલસ્સ વન્દનત્થં ઉપનીતાનં પાદે વો પરિવત્તિત્વા બ્રાહ્મણસ્સ મત્થકે પતિટ્ઠિતે દિસ્વાપિ અહં તુમ્હે વન્દિં, અયં મે પઠમવન્દના. વપ્પમઙ્ગલદિવસે જમ્બુચ્છાયાય સિરિસયને નિસિન્નાનં વો જમ્બુચ્છાયાય અપરિવત્તનં દિસ્વાપિ પાદે વન્દિં, અયં મે દુતિયવન્દના. ઇદાનિ ઇમં અદિટ્ઠપુબ્બં પાટિહારિયં દિસ્વાપિ અહં તુમ્હાકં પાદે વન્દામિ, અયં મે તતિયવન્દના’’તિ. રઞ્ઞા પન વન્દિતે ભગવન્તં અવન્દિત્વા ઠાતું સમત્થો નામ એકસાકિયોપિ નાહોસિ, સબ્બે વન્દિંસુયેવ.

ઇતિ ભગવા ઞાતયો વન્દાપેત્વા આકાસતો ઓતરિત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિ. નિસિન્ને ભગવતિ સિખાપત્તો ઞાતિસમાગમો અહોસિ , સબ્બે એકગ્ગચિત્તા હુત્વા નિસીદિંસુ. તતો મહામેઘો પોક્ખરવસ્સં વસ્સિ. તમ્બવણ્ણં ઉદકં હેટ્ઠા વિરવન્તં ગચ્છતિ, તેમિતુકામોવ તેમેતિ, અતેમિતુકામસ્સ સરીરે એકબિન્દુમત્તમ્પિ ન પતતિ. તં દિસ્વા સબ્બે અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતા ‘‘અહો અચ્છરિયં, અહો અબ્ભુત’’ન્તિ કથં સમુટ્ઠાપેસું. સત્થા ‘‘ન ઇદાનેવ મય્હં ઞાતિસમાગમે પોક્ખરવસ્સં વસ્સતિ, અતીતેપિ વસ્સી’’તિ ઇમિસ્સા અટ્ઠુપ્પત્તિયા **વેસ્સન્તરજાતકં** કથેસિ. ધમ્મદેસનં સુત્વા સબ્બે ઉટ્ઠાય વન્દિત્વા પક્કમિંસુ. એકોપિ રાજા વા રાજમહામત્તો વા ‘‘સ્વે અમ્હાકં ભિક્ખં ગણ્હથા’’તિ વત્વા ગતો નામ નત્થિ.

સત્થા પુનદિવસે વીસતિસહસ્સભિક્ખુપરિવુતો કપિલવત્થું પિણ્ડાય પાવિસિ. તં ન કોચિ ગન્ત્વા નિમન્તેસિ, પત્તં વા અગ્ગહેસિ. ભગવા ઇન્દખીલે ઠિતોવ આવજ્જેસિ ‘‘કથં નુ ખો પુબ્બબુદ્ધા કુલનગરે પિણ્ડાય ચરિંસુ, કિં ઉપ્પટિપાટિયા ઇસ્સરજનાનં ઘરાનિ અગમંસુ, ઉદાહુ સપદાનચારિકં ચરિંસૂ’’તિ. તતો એકબુદ્ધસ્સપિ ઉપ્પટિપાટિયા ગમનં અદિસ્વા ‘‘મયાપિ ઇદાનિ અયમેવ વંસો, અયં પવેણી પગ્ગહેતબ્બા, આયતિઞ્ચ મે સાવકાપિ મમઞ્ઞેવ અનુસિક્ખન્તા પિણ્ડચારિકવત્તં પરિપૂરેસ્સન્તી’’તિ કોટિયં નિવિટ્ઠગેહતો પટ્ઠાય સપદાનં પિણ્ડાય ચરિ. ‘‘અય્યો કિર સિદ્ધત્થકુમારો પિણ્ડાય ચરતી’’તિ દ્વિભૂમકતિભૂમકાદીસુ પાસાદેસુ સીહપઞ્જરે વિવરિત્વા મહાજનો દસ્સનબ્યાવટો અહોસિ.

રાહુલમાતાપિ દેવી ‘‘અય્યપુત્તો કિર ઇમસ્મિંયેવ નગરે મહન્તેન રાજાનુભાવેન સુવણ્ણસિવિકાદીહિ વિચરિત્વા ઇદાનિ કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયવત્થવસનો કપાલહત્થો પિણ્ડાય ચરતિ, સોભતિ નુ ખો’’તિ સીહપઞ્જરં વિવરિત્વા ઓલોકયમાના ભગવન્તં નાનાવિરાગસમુજ્જલાય સરીરપ્પભાય નગરવીથિયો ઓભાસેત્વા બ્યામપ્પભાપરિક્ખેપસમઙ્ગીભૂતાય અસીતિઅનુબ્યઞ્જનાવભાસિતાય દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણપટિમણ્ડિતાય અનોપમાય બુદ્ધસિરિયા વિરોચમાનં દિસ્વા ઉણ્હીસતો પટ્ઠાય યાવ પાદતલા –

‘‘સિનિદ્ધનીલમુદુકુઞ્ચિતકેસો , સૂરિયનિમ્મલતલાભિનલાટો;
યુત્તતુઙ્ગમુદુકાયતનાસો, રંસિજાલવિતતો નરસીહો.

‘‘ચક્કવરઙ્કિતરત્તસુપાદો, લક્ખણમણ્ડિતઆયતપણ્હિ;
ચામરિહત્થવિભૂસિતપણ્હો, એસ હિ તુય્હં પિતા નરસીહો.

‘‘સક્યકુમારો વરદો સુખુમાલો, લક્ખણવિચિત્તપસન્નસરીરો;
લોકહિતાય આગતો નરવીરો, એસ હિ તુય્હં પિતા નરસીહો.

“આયતયુત્તસુસણ્ઠિતસોતો, ગોપખુમો અભિનીલનેત્તો;
ઇન્દધનુઅભિનીલભમુકો, એસ હિ તુય્હં પિતા નરસીહો.

“પુણ્ણચન્દનિભો મુખવણ્ણો, દેવનરાનં પિયો નરનાગો;
મત્તગજિન્દવિલાસિતગામી, એસ હિ તુય્હં પિતા નરસીહો.

“સિનિદ્ધસુગમ્ભીરમઞ્જુસઘોસો, હિઙ્ગુલવણ્ણરત્તસુજિવ્હો;
વીસતિવીસતિસેતસુદન્તો, એસ હિ તુય્હં પિતા નરસીહો.

“ખત્તિયસમ્ભવઅગ્ગકુલિન્દો, દેવમનુસ્સનમસ્સિતપાદો;
સીલસમાધિપતિટ્ઠિતચિત્તો, એસ હિ તુય્હં પિતા નરસીહો.

“વટ્ટસુવટ્ટસુસણ્ઠિતગીવો , સીહહનુમિગરાજસરીરો;
કઞ્ચનસુચ્છવિઉત્તમવણ્ણો, એસ હિ તુય્હં પિતા નરસીહો.

“અઞ્જનસમવણ્ણસુનીલકેસો, કઞ્ચનપટ્ટવિસુદ્ધનલાટો;
ઓસધિપણ્ડરસુદ્ધસુઉણ્ણો, એસ હિ તુય્હં પિતા નરસીહો.

“ગચ્છન્તોનિલપથે વિય ચન્દો, તારાગણપરિવટ્ઠિતરૂપો;
સાવકમજ્ઝગતો સમણિન્દો, એસ હિ તુય્હં પિતા નરસીહો”તિ. –

એવમિમાહિ દસહિ **નરસીહગાથાહિ** નામ અભિત્થવિત્વા “તુમ્હાકં પુત્તો કિર ઇદાનિ પિણ્ડાય ચરતી”તિ રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા સંવિગ્ગહદયો હત્થેન સાટકં સણ્ઠપેન્તો તુરિતતુરિતં નિક્ખમિત્વા વેગેન ગન્ત્વા ભગવતો પુરતો ઠત્વા આહ – “કિં, ભન્તે, અમ્હે લજ્જાપેથ, કિમત્થં પિણ્ડાય ચરથ, કિં ‘એત્તકાનં ભિક્ખૂનં ન સક્કા ભત્તં લદ્ધુ’ન્તિ સઞ્ઞં કરિત્થા”તિ. વંસચારિત્તમેતં, મહારાજ, અમ્હાકન્તિ. નનુ, ભન્તે, અમ્હાકં મહાસમ્મતખત્તિયવંસો નામ વંસો, તત્થ ચ એકખત્તિયોપિ ભિક્ખાચરો નામ નત્થીતિ. “અયં, મહારાજ, રાજવંસો નામ તવ વંસો, અમ્હાકં પન દીપઙ્કરો કોણ્ડઞ્ઞો...પે॰... કસ્સપોતિ અયં બુદ્ધવંસો નામ. એતે ચ અઞ્ઞે ચ અનેકસહસ્સસઙ્ખા બુદ્ધા ભિક્ખાચરા, ભિક્ખાચારેનેવ જીવિકં કપ્પેસુ”ન્તિ અન્તરવીથિયં ઠિતોવ –

“ઉત્તિટ્ઠે નપ્પમજ્જેય્ય, ધમ્મં સુચરિતં ચરે;
ધમ્મચારી સુખં સેતિ, અસ્મિં લોકે પરમ્હિ ચા”તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૬૮) –

ઇમં ગાથમાહ. ગાથાપરિયોસાને રાજા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાસિ.

“ધમ્મં ચરે સુચરિતં, ન નં દુચ્ચરિતં ચરે;
ધમ્મચારી સુખં સેતિ, અસ્મિં લોકે પરમ્હિ ચા”તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૬૯) –

ઇમં પન ગાથં સુત્વા સકદાગામિફલે પતિટ્ઠાસિ. **મહાધમ્મપાલજાતકં** (જા॰ ૧.૧૦.૯૨ આદયો) સુત્વા અનાગામિફલે પતિટ્ઠાસિ, મરણસમયે સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા સિરિસયને નિપન્નોયેવ અરહત્તં પાપુણિ. અરઞ્ઞવાસેન

પન પધાનાનુયોગકિચ્ચં રઞ્ઞો નાહોસિ. સોતાપત્તિફલં સચ્છિકત્વાયેવ પન ભગવતો પત્તં ગહેત્વા સપરિસં ભગવન્તં મહાપાસાદં આરોપેત્વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન પરિવિસિ. ભત્તકિચ્ચપરિયોસાને સબ્બં ઇત્થાગારં આગન્ત્વા ભગવન્તં વન્દિ ઠપેત્વા રાહુલમાતરં. સા પન ''ગચ્છ, અય્યપુત્તં વન્દાહી''તિ પરિજનેન વુચ્ચમાનાપિ ''સચે મય્હં ગુણો અત્થિ, સયમેવ મમ સન્તિકં અય્યપુત્તો આગમિસ્સતિ, આગતમેવ નં વન્દિસ્સામી''તિ વત્વા ન અગમાસિ.

ભગવા રાજાનં પત્તં ગાહાપેત્વા દ્વીહિ અગ્ગસાવકેહિ સદ્ધિં રાજધીતાય સિરિગબ્ભં ગન્ત્વા ''રાજધીતા યથારુચિ વન્દમાના ન કિઞ્ચિ વત્તબ્બા''તિ વત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિ. સા વેગેનાગન્ત્વા ગોપ્ફકેસુ ગહેત્વા પાદપિટ્ઠિયં સીસં પરિવત્તેત્વા યથાઅજ્ઝાસયં વન્દિ. રાજા રાજધીતાય ભગવતિ સિનેહબહુમાનાદિગુણસમ્પત્તિયો કથેસિ ''ભન્તે, મમ ધીતા 'તુમ્હેહિ કાસાયાનિ વત્થાનિ નિવાસિતાની'તિ સુત્વા તતો પટ્ઠાય કાસાયવત્થનિવત્થા જાતા, તુમ્હાકં એકભત્તિકભાવં સુત્વા એકભત્તિકાવ જાતા, તુમ્હેહિ મહાસયનસ્સ છડ્ડિતભાવં સુત્વા પટ્ટિકામઞ્ચકેયેવ નિપન્ના, તુમ્હાકં માલાગન્ધાદીહિ વિરતભાવં ઞત્વા વિરતમાલાગન્ધાવ જાતા, અત્તનો ઞાતકેહિ 'મયં પટિજગ્ગિસ્સામા'તિ સાસને પેસિતેપિ એકઞાતકમ્પિ ન ઓલોકેસિ, એવં ગુણસમ્પન્ના મે ધીતા ભગવા''તિ. ''અનચ્છરિયં, મહારાજ, યં ઇદાનિ તયા રક્ખિયમાના રાજધીતા પરિપક્કે ઞાણે અત્તાનં રક્ખેય્ય, એસા પુબ્બે અનારક્ખા પબ્બતપાદે વિચરમાના અપરિપક્કે ઞાણે અત્તાનં રક્ખી''તિ વત્વા **ચન્દકિન્નરીજાતકં** (જા॰ ૧.૧૪.૧૮ આદયો) કથેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ.

દુતિયદિવસે પન નન્દસ્સ રાજકુમારસ્સ અભિસેકગેહપ્પવેસનવિવાહમઙ્ગલેસુ વત્તમાનેસુ તસ્સ ગેહં ગન્ત્વા કુમારં પત્તં ગાહાપેત્વા પબ્બાજેતુકામો મઙ્ગલં વત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. જનપદકલ્યાણી કુમારં ગચ્છન્તં દિસ્વા ''તુવટં ખો, અય્યપુત્ત, આગચ્છેય્યાસી''તિ વત્વા ગીવં પસારેત્વા ઓલોકેસિ. સોપિ ભગવન્તં ''પત્તં ગણ્હથા''તિ વત્તું અવિસહમાનો વિહારંયેવ અગમાસિ, તં અનિચ્છમાનંયેવ ભગવા પબ્બાજેસિ. ઇતિ ભગવા કપિલવત્થું ગન્ત્વા તતિયદિવસે નન્દં પબ્બાજેસિ.

સત્તમે દિવસે રાહુલમાતા કુમારં અલઙ્કરિત્વા ભગવતો સન્તિકં પેસેસિ ''પસ્સ, તાત, એતં વીસતિસહસ્સસમણપરિવુતં સુવણ્ણવણ્ણં બ્રહ્મરૂપવણ્ણં સમણં, અયં તે પિતા, એતસ્સ મહન્તા નિધયો અહેસું, ત્યાસ્સ નિક્ખમનકાલતો પટ્ઠાય ન પસ્સામ, ગચ્છ, નં દાયજ્જં યાચાહિ – 'અહં તાત કુમારો અભિસેકં પત્વા ચક્કવત્તી ભવિસ્સામિ, ધનેન મે અત્થો, ધનં મે દેહિ. સામિકો હિ પુત્તો પિતુ સન્તકસ્સા'તિ''. કુમારો ચ ભગવતો સન્તિકં ગન્ત્વા પિતુ સિનેહં પટિલભિત્વા હટ્ઠતુટ્ઠો ''સુખા તે, સમણ, છાયા''તિ વત્વા અઞ્ઞઞ્ચ બહું અત્તનો અનુરૂપં વદન્તો અટ્ઠાસિ. ભગવા કતભત્તકિચ્ચો અનુમોદનં કત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. કુમારોપિ ''દાયજ્જં મે, સમણ, દેહિ, દાયજ્જં મે, સમણ, દેહી''તિ ભગવન્તં અનુબન્ધિ. ભગવા કુમારં ન નિવત્તાપેસિ, પરિજનોપિ ભગવતા સદ્ધિં ગચ્છન્તં નિવત્તેતું નાસક્ખિ. ઇતિ સો ભગવતા સદ્ધિં આરામમેવ અગમાસિ.

તતો ભગવા ચિન્તેસિ ''યં અયં પિતુ સન્તકં ધનં ઇચ્છતિ, તં વટ્ટાનુગતં સવિઘાતં, હન્દસ્સ બોધિમણ્ડે પટિલદ્ધં સત્તવિધં અરિયધનં દેમિ, લોકુત્તરદાયજ્જસ્સ નં સામિકં કરોમી''તિ આયસ્મન્તં સારિપુત્તં આમન્તેસિ ''તેન હિ, ત્વં સારિપુત્ત, રાહુલકુમારં પબ્બાજેહી''તિ. થેરો તં પબ્બાજેસિ. પબ્બજિતે પન કુમારે રઞ્ઞો અધિમત્તં દુક્ખં ઉપ્પજ્જિ. તં અધિવાસેતું અસક્કોન્તો ભગવતો નિવેદેત્વા ''સાધુ, ભન્તે, અય્યા માતાપિતૂહિ અનનુઞ્ઞાતં પુત્તં ન પબ્બાજેય્યુ''ન્તિ વરં યાચિ. ભગવા તસ્સ તં વરં દત્વા પુનદિવસે રાજનિવેસને કતપાતરાસો એકમન્તં

નિસિન્નેન રઞ્ઞા ‘‘ભન્તે, તુમ્હાકં દુક્કરકારિકકાલે એકા દેવતા મં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘પુત્તો તે કાલકતો’તિ આહ, તસ્સા વચનં અસદ્દહન્તો ‘ન મય્હં પુત્તો બોધિં અપ્પત્વા કાલં કરોતી’તિ તં પટિક્ખિપિ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘ઇદાનિ કિં સદ્દહિસ્સથ, યે તુમ્હે પુબ્બેપિ અટ્ઠિકાનિ દસ્સેત્વા ‘પુત્તો તે મતો’તિ વુત્તે ન સદ્દહિત્થા’’તિ ઇમિસ્સા અટ્ઠુપ્પત્તિયા **મહાધમ્મપાલજાતકં** કથેસિ. કથાપરિયોસાને રાજા અનાગામિફલે પતિટ્ઠાસિ.

ઇતિ ભગવા પિતરં તીસુ ફલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો પુનદેવ રાજગહં ગન્ત્વા વેળુવને વિહાસિ. તસ્મિં સમયે અનાથપિણ્ડિકો ગહપતિ પઞ્ચહિ સકટસતેહિ ભણ્ડં આદાય રાજગહે અત્તનો પિયસહાયકસ્સ સેટ્ઠિનો ગેહં ગન્ત્વા તત્થ બુદ્ધસ્સ ભગવતો ઉપ્પન્નભાવં સુત્વા બલવપચ્ચૂસસમયે દેવતાનુભાવેન વિવટેન દ્વારેન સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા ધમ્મં સુત્વા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાય દુતિયદિવસે બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા સાવત્થિં આગમનત્થાય સત્થુ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા અન્તરામગ્ગે પઞ્ચચત્તાલીસયોજનટ્ઠાને સતસહસ્સં સતસહસ્સં દત્વા યોજનિકે યોજનિકે વિહારે કારેત્વા જેતવનં કોટિસન્થારેન અટ્ઠારસહિરઞ્ઞકોટીહિ કિણિત્વા નવકમ્મં પટ્ઠપેસિ. સો મજ્ઝે દસબલસ્સ ગન્ધકુટિં કારેસિ, તં પરિવારેત્વા અસીતિમહાથેરાનં પાટિયેક્કસન્નિવેસને આવાસે એકટ્ટાગારદ્વિટ્ટાગારહંસવટ્ટકદીઘસાલામણ્ડપાદિવસેન સેસસેનાસનાનિ પોક્ખરણીચઙ્કમનરત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનાનિ ચાતિ અટ્ઠારસકોટિપરિચ્ચાગેન રમણીયે ભૂમિભાગે મનોરમં વિહારં કારાપેત્વા દસબલસ્સ આગમનત્થાય દૂતં પેસેસિ. સત્થા દૂતસ્સ વચનં સુત્વા મહાભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો રાજગહા નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન સાવત્થિનગરં પાપુણિ.

મહાસેટ્ઠિપિ ખો વિહારમહં સજ્જેત્વા તથાગતસ્સ જેતવનપ્પવિસનદિવસે પુત્તં સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતં કત્વા અલઙ્કતપટિયત્તેહેવ પઞ્ચહિ કુમારસતેહિ સદ્ધિં પેસેસિ. સો સપરિવારો પઞ્ચવણ્ણવત્થસમુજ્જલાનિ પઞ્ચ ધજસતાનિ ગહેત્વા દસબલસ્સ પુરતો અહોસિ. તેસં પચ્છતો મહાસુભદ્દા ચૂળસુભદ્દાતિ દ્વે સેટ્ઠિધીતરો પઞ્ચહિ કુમારિકાસતેહિ સદ્ધિં પુણ્ણઘટે ગહેત્વા નિક્ખમિંસુ. તાસં પચ્છતો સેટ્ઠિભરિયા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતા પઞ્ચહિ માતુગામસતેહિ સદ્ધિં પુણ્ણપાતિયો ગહેત્વા નિક્ખમિ. સબ્બેસં પચ્છતો સયં મહાસેટ્ઠિ અહતવત્થનિવત્થો અહતવત્થનિવત્થેહેવ પઞ્ચહિ સેટ્ઠિસતેહિ સદ્ધિં ભગવન્તં અબ્ભુગ્ગઞ્છિ. ભગવા ઇમં ઉપાસકપરિસં પુરતો કત્વા મહાભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો અત્તનો સરીરપ્પભાય સુવણ્ણરસસેકપિઞ્જરાનિ વિય વનન્તરાનિ કુરુમાનો અનન્તાય બુદ્ધલીળાય અપટિસમાય બુદ્ધસિરિયા જેતવનવિહારં પાવિસિ.

અથ નં અનાથપિણ્ડિકો પુચ્છિ – ‘‘કથાહં, ભન્તે, ઇમસ્મિં વિહારે પટિપજ્જામી’’તિ. તેન હિ ગહપતિ ઇમં વિહારં આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દેહીતિ. ‘‘સાધુ, ભન્તે’’તિ મહાસેટ્ઠિ સુવણ્ણભિઙ્કારં આદાય દસબલસ્સ હત્થે ઉદકં પાતેત્વા ‘‘ઇમં જેતવનવિહારં આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દમ્મી’’તિ અદાસિ. સત્થા વિહારં પટિગ્ગહેત્વા અનુમોદનં કરોન્તો –

‘‘સીતં ઉણ્હં પટિહન્તિ, તતો વાળમિગાનિ ચ;
સરીસપે ચ મકસે, સિસિરે ચાપિ વુટ્ઠિયો.

‘‘તતો વાતાતપો ઘોરો, સઞ્જાતો પટિહઞ્ઞતિ;
લેણત્થઞ્ચ સુખત્થઞ્ચ, ઝાયિતુઞ્ચ વિપસ્સિતું.

‘‘વિહારદાનં સઙ્ઘસ્સ, અગ્ગં બુદ્ધેન વણ્ણિતં;

તસ્મા હિ પણ્ડિતો પોસો, સમ્પસ્સં અત્થમત્તનો.

‘‘વિહારે કારયે રમ્મે, વાસયેત્થ બહુસ્સુતે;
તેસં અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ, વત્થસેનાસનાનિ ચ.

‘‘દદેય્ય ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા;
તે તસ્સ ધમ્મં દેસેન્તિ, સબ્બદુક્ખાપનૂદનં;
યં સો ધમ્મં ઇધઞ્ઞાય, પરિનિબ્બાતિ અનાસવો’’તિ. (ચૂળવ॰ ૨૯૫) –

વિહારાનિસંસં કથેસિ. અનાથપિણ્ડિકો દુતિયદિવસતો પટ્ઠાય વિહારમહં આરભિ. વિસાખાય પાસાદમહો ચતૂહિ માસેહિ નિટ્ઠિતો, અનાથપિણ્ડિકસ્સ પન વિહારમહો નવહિ માસેહિ નિટ્ઠાસિ. વિહારમહેપિ અટ્ઠારસેવ કોટિયો પરિચ્ચાગં અગમંસુ. ઇતિ એકસ્મિંયેવ વિહારે ચતુપણ્ણાસકોટિસઙ્ખ્યં ધનં પરિચ્ચજિ.

અતીતે પન વિપસ્સિસ્સ ભગવતો કાલે પુનબ્બસુમિત્તો નામ સેટ્ઠિ સુવણ્ણિટ્ઠકાસન્થારેન કિણિત્વા તસ્મિંયેવ ઠાને યોજનપ્પમાણં સઙ્ઘારામં કારેસિ. સિખિસ્સ ભગવતો કાલે સિરિવડ્ઢો નામ સેટ્ઠિ સુવણ્ણફાલસન્થારેન કિણિત્વા તસ્મિંયેવ ઠાને તિગાવુતપ્પમાણં સઙ્ઘારામં કારેસિ. વેસ્સભુસ્સ ભગવતો કાલે સોત્થિજો નામ સેટ્ઠિ સુવણ્ણહત્થિપદસન્થારેન કિણિત્વા તસ્મિંયેવ ઠાને અડ્ઢયોજનપ્પમાણં સઙ્ઘારામં કારેસિ. કકુસન્ધસ્સ ભગવતો કાલે અચ્ચુતો નામ સેટ્ઠિ સુવણ્ણિટ્ઠકાસન્થારેન કિણિત્વા તસ્મિંયેવ ઠાને ગાવુતપ્પમાણં સઙ્ઘારામં કારેસિ. કોણાગમનસ્સ ભગવતો કાલે ઉગ્ગો નામ સેટ્ઠિ સુવણ્ણકચ્છપસન્થારેન કિણિત્વા તસ્મિંયેવ ઠાને અડ્ઢગાવુતપ્પમાણં સઙ્ઘારામં કારેસિ. કસ્સપસ્સ ભગવતો કાલે સુમઙ્ગલો નામ સેટ્ઠિ સુવણ્ણકટ્ટિસન્થારેન કિણિત્વા તસ્મિંયેવ ઠાને સોળસકરીસપ્પમાણં સઙ્ઘારામં કારેસિ. અમ્હાકં પન ભગવતો કાલે અનાથપિણ્ડિકો નામ સેટ્ઠિ કહાપણકોટિસન્થારેન કિણિત્વા તસ્મિંયેવ ઠાને અટ્ઠકરીસપ્પમાણં સઙ્ઘારામં કારેસિ. ઇદં કિર ઠાનં સબ્બબુદ્ધાનં અવિજહિતટ્ઠાનમેવ.

ઇતિ મહાબોધિમણ્ડે સબ્બઞ્ઞુતપ્પત્તિતો યાવ મહાપરિનિબ્બાનમઞ્ચા યસ્મિં યસ્મિં ઠાને ભગવા વિહાસિ, ઇદં **સન્તિકેનિદાનં** નામ, તસ્સ વસેન સબ્બજાતકાનિ વણ્ણયિસ્સામ.

નિદાનકથા નિટ્ઠિતા.

૧. એકકનિપાતો

૧. અપણ્ણકવગ્ગો

૧. અપણ્ણકજાતકવણ્ણના

ઇમં તાવ અપણ્ણકધમ્મદેસનં ભગવા સાવત્થિં ઉપનિસ્સાય જેતવનમહાવિહારે વિહરન્તો કથેસિ. કં પન આરબ્ભ અયં કથા સમુટ્ઠિતાતિ? સેટ્ઠિસ્સ સહાયકે પઞ્ચસતે તિત્થિયસાવકે. એકસ્મિઞ્હિ દિવસે અનાથપિણ્ડિકો સેટ્ઠિ અત્તનો સહાયકે પઞ્ચસતે અઞ્ઞતિત્થિયસાવકે આદાય બહું માલાગન્ધવિલેપનઞ્ચેવ સપ્પિતેલમધુફાણિતવત્થચ્છાદનાનિ ચ ગાહાપેત્વા જેતવનં ગન્ત્વા ભગવન્તં વન્દિત્વા ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેત્વા ભેસજ્જાનિ ચેવ વત્થાનિ ચ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ વિસ્સજ્જેત્વા છ નિસજ્જાદોસે વજ્જેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. તેપિ અઞ્ઞતિત્થિયસાવકા તથાગતં વન્દિત્વા સત્થુ પુણ્ણચન્દસસ્સિરિકં મુખં, લક્ખણાનુબ્યઞ્જનપટિમણ્ડિતં બ્યામપ્પભાપરિક્ખિત્તં બ્રહ્મકાયં, આવેળાવેળા યમકયમકા હુત્વા નિચ્છરન્તિયો ઘનબુદ્ધરસ્મિયો ચ ઓલોકયમાના અનાથપિણ્ડિકસ્સ સમીપેયેવ નિસીદિંસુ.

અથ નેસં સત્થા મનોસિલાતલે સીહનાદં નદન્તો તરુણસીહો વિય ગજ્જન્તો પાવુસ્સકમેઘો વિય ચ આકાસગઙ્ગં ઓતારેન્તો વિય ચ રતનદામં ગન્થેન્તો વિય ચ અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતેન સવનીયેન કમનીયેન બ્રહ્મસ્સરેન નાનાનયવિચિત્તં મધુરધમ્મકથં કથેસિ. તે સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા પસન્નચિત્તા ઉટ્ઠાય દસબલં વન્દિત્વા અઞ્ઞતિત્થિયસરણં ભિન્દિત્વા બુદ્ધં સરણં અગમંસુ. તે તતો પટ્ઠાય નિચ્ચકાલં અનાથપિણ્ડિકેન સદ્ધિં ગન્ધમાલાદિહત્થા વિહારં ગન્ત્વા ધમ્મં સુણન્તિ, દાનં દેન્તિ, સીલં રક્ખન્તિ, ઉપોસથકમ્મં કરોન્તિ.

અથ ભગવા સાવત્થિતો પુનદેવ રાજગહં અગમાસિ. તે તથાગતસ્સ ગતકાલે તં સરણં ભિન્દિત્વા પુન અઞ્ઞતિત્થિયસરણં ગન્ત્વા અત્તનો મૂલટ્ઠાનેયેવ પતિટ્ઠિતા. ભગવાપિ સત્તટ્ઠ માસે વીતિનામેત્વા પુન જેતવનમેવ અગમાસિ. અનાથપિણ્ડિકો પુનપિ તે આદાય સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા સત્થારં ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. તેપિ ભગવન્તં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અથ નેસં તથાગતે ચારિકં પક્કન્તે ગહિતસરણં ભિન્દિત્વા પુન અઞ્ઞતિત્થિયસરણમેવ ગહેત્વા મૂલે પતિટ્ઠિતભાવં ભગવતો આરોચેસિ.

ભગવા અપરિમિતકપ્પકોટિયો નિરન્તરં પવત્તિતવચીસુચરિતાનુભાવેન દિબ્બગન્ધગન્ધિતં નાનાગન્ધપૂરિતં રતનકરણ્ડકં વિવરન્તો વિય મુખપદુમં વિવરિત્વા મધુરસ્સરં નિચ્છારેન્તો ''સચ્ચં કિર તુમ્હે ઉપાસકા તીણિ સરણાનિ ભિન્દિત્વા અઞ્ઞતિત્થિયસરણં ગતા''તિ પુચ્છિ. અથ તેહિ પટિચ્છાદેતું અસક્કોન્તેહિ ''સચ્ચં ભગવા''તિ વુત્તે સત્થા ''ઉપાસકા હેટ્ઠા અવીચિં ઉપરિ ભવગ્ગં પરિચ્છેદં કત્વા તિરિયં અપરિમાણાસુ લોકધાતૂસુ સીલાદીહિ ગુણેહિ બુદ્ધેન સદિસો નામ નત્થિ, કુતો અધિકતરો''તિ. ''યાવતા, ભિક્ખવે, સત્તા અપદા વા દ્વિપદા વા ચતુપ્પદા વા બહુપ્પદા વા, તથાગતો તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ (સં॰ નિ॰ ૫.૧૩૯; અ॰ નિ॰ ૪.૩૪), યં કિઞ્ચિ વિત્તં ઇધ વા હુરં વા...પે॰... (ખુ॰ પા॰ ૬.૩; સુ॰ નિ॰ ૨૨૬) અગ્ગતો વે પસન્નાન''ન્તિઆદીહિ (અ॰ નિ॰ ૪.૩૪; ઇતિવુ॰ ૯૦) સુત્તેહિ પકાસિતે રતનત્તયગુણે પકાસેત્વા ''એવં ઉત્તમગુણેહિ સમન્નાગતં રતનત્તયં સરણં ગતા ઉપાસકા વા ઉપાસિકા વા નિરયાદીસુ નિબ્બત્તકા નામ નત્થિ, અપાયનિબ્બત્તિતો પન મુચ્ચિત્વા દેવલોકે ઉપ્પજ્જિત્વા મહાસમ્પત્તિં અનુભોન્તિ, તસ્મા તુમ્હેહિ એવરૂપં સરણં ભિન્દિત્વા અઞ્ઞતિત્થિયસરણં ગચ્છન્તેહિ અયુત્તં કત''ન્તિ આહ.

એત્થ ચ તીણિ રતનાનિ મોક્ખવસેન ઉત્તમવસેન સરણગતાનં અપાયેસુ નિબ્બત્તિયા અભાવદીપનત્થં ઇમાનિ સુત્તાનિ દસ્સેતબ્બાનિ –

‘‘યે કેચિ બુદ્ધં સરણં ગતાસે, ન તે ગમિસ્સન્તિ અપાયભૂમિં;
પહાય માનુસં દેહં, દેવકાયં પરિપૂરેસ્સન્તિ. (દી॰ નિ॰ ૨.૩૩૨; સં॰ નિ॰ ૧.૩૭);

‘‘યે કેચિ ધમ્મં સરણં ગતાસે, ન તે ગમિસ્સન્તિ અપાયભૂમિં;
પહાય માનુસં દેહં, દેવકાયં પરિપૂરેસ્સન્તિ.

‘‘યે કેચિ સઙ્ઘં સરણં ગતાસે, ન તે ગમિસ્સન્તિ અપાયભૂમિં;
પહાય માનુસં દેહં, દેવકાયં પરિપૂરેસ્સન્તિ.

‘‘બહું વે સરણં યન્તિ, પબ્બતાનિ વનાનિ ચ;
આરામરુક્ખચેત્યાનિ, મનુસ્સા ભયતજ્જિતા.

‘‘નેતં ખો સરણં ખેમં, નેતં સરણમુત્તમં;
નેતં સરણમાગમ્મ, સબ્બદુક્ખા પમુચ્ચતિ.

‘‘યો ચ બુદ્ધઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, સઙ્ઘઞ્ચ સરણં ગતો;
ચત્તારિ અરિયસચ્ચાનિ, સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ.

‘‘દુક્ખં દુક્ખસમુપ્પાદં, દુક્ખસ્સ ચ અતિક્કમં;
અરિયઞ્ચટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં, દુક્ખૂપસમગામિનં.

‘‘એતં ખો સરણં ખેમં, એતં સરણમુત્તમં;
એતં સરણમાગમ્મ, સબ્બદુક્ખા પમુચ્ચતી’’તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૮૮-૧૯૨);

ન કેવલઞ્ચ નેસં સત્થા એત્તકંયેવ ધમ્મં દેસેસિ, અપિચ ખો ‘‘ઉપાસકા બુદ્ધાનુસ્સતિકમ્મટ્ઠાનં નામ, ધમ્માનુસ્સતિકમ્મટ્ઠાનં નામ, સઙ્ઘાનુસ્સતિકમ્મટ્ઠાનં નામ સોતાપત્તિમગ્ગં દેતિ, સોતાપત્તિફલં દેતિ, સકદાગામિમગ્ગં દેતિ, સકદાગામિફલં દેતિ, અનાગામિમગ્ગં દેતિ, અનાગામિફલં દેતિ, અરહત્તમગ્ગં દેતિ, અરહત્તફલં દેતી’’તિએવમાદીહિપિ નયેહિ ધમ્મં દેસેત્વા ‘‘એવરૂપં નામ સરણં ભિન્દન્તેહિ અયુત્તં તુમ્હેહિ કત’’ન્તિ આહ. એત્થ ચ બુદ્ધાનુસ્સતિકમ્મટ્ઠાનાદીનં સોતાપત્તિમગ્ગાદિપ્પદાનં ‘‘એકધમ્મો, ભિક્ખવે, ભાવિતો બહુલીકતો એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. કતમો એકધમ્મો? બુદ્ધાનુસ્સતી’’તિએવમાદીહિ (અ॰ નિ॰ ૧.૨૯૬) સુત્તેહિ દીપેતબ્બં.

એવં ભગવા નાનપ્પકારેહિ ઉપાસકે ઓવદિત્વા ‘‘ઉપાસકા પુબ્બેપિ મનુસ્સા અસરણં ‘સરણ’ન્તિ તક્કગ્ગાહેન વિરદ્ધગ્ગાહેન ગહેત્વા અમનુસ્સપરિગ્ગહિતે કન્તારે યક્ખભક્ખા હુત્વા મહાવિનાસં પત્તા, અપણ્ણકગ્ગાહં પન એકંસિકગ્ગાહં અવિરદ્ધગ્ગાહં ગહિતમનુસ્સા તસ્મિંયેવ કન્તારે સોત્થિભાવં પત્તા’’તિ વત્વા તુણ્હી અહોસિ. અથ ખો અનાથપિણ્ડિકો ગહપતિ ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં વન્દિત્વા અભિત્થવિત્વા સિરસ્મિં અઞ્જલિં

પતિટ્ઠાપેત્વા એવમાહ ''ભન્તે, ઇદાનિ તાવ ઇમેસં ઉપાસકાનં ઉત્તમસરણં ભિન્દિત્વા તક્કગ્ગહણં અમ્હાકં પાકટં, પુબ્બે પન અમનુસ્સપરિગ્ગહિતે કન્તારે તક્કિકાનં વિનાસો, અપણ્ણકગ્ગાહં ગહિતમનુસ્સાનઞ્ચ સોત્થિભાવો અમ્હાકં પટિચ્છન્નો, તુમ્હાકમેવ પાકટો, સાધુ વત નો ભગવા આકાસે પુણ્ણચન્દં ઉટ્ઠાપેન્તો વિય ઇમં કારણં પાકટં કરોતૂ''તિ. અથ ભગવા ''મયા ખો, ગહપતિ, અપરિમિતકાલં દસ પારમિયો પૂરેત્વા લોકસ્સ કઙ્ખચ્છેદનત્થમેવ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં પટિવિદ્ધં, સીહવસાય સુવણ્ણનાળિં પૂરેન્તો વિય સક્કચ્ચં સોતં ઓદહિત્વા સુણોહી''તિ સેટ્ઠિનો સતુપ્પાદં જનેત્વા હિમગબ્ભં પદાલેત્વા પુણ્ણચન્દં નીહરન્તો વિય ભવન્તરેન પટિચ્છન્નકારણં પાકટં અકાસિ.

અતીતે કાસિરટ્ઠે બારાણસિનગરે બ્રહ્મદત્તો નામ રાજા અહોસિ. તદા બોધિસત્તો સત્થવાહકુલે પટિસન્ધિં ગહેત્વા દસમાસચ્ચયેન માતુકુચ્છિતો નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન વયપ્પત્તો પઞ્ચહિ સકટસતેહિ વણિજ્જં કરોન્તો વિચરતિ. સો કદાચિ પુબ્બન્તતો અપરન્તં ગચ્છતિ, કદાચિ અપરન્તતો પુબ્બન્તં. બારાણસિયંયેવ અઞ્ઞોપિ સત્થવાહપુત્તો અત્થિ બાલો અબ્યત્તો અનુપાયકુસલો. તદા બોધિસત્તો બારાણસિતો મહગ્ઘં ભણ્ડં ગહેત્વા પઞ્ચ સકટસતાનિ પૂરેત્વા ગમનસજ્જાનિ કત્વા ઠપેસિ. સોપિ બાલસત્થવાહપુત્તો તથેવ પઞ્ચ સકટસતાનિ પૂરેત્વા ગમનસજ્જાનિ કત્વા ઠપેસિ.

તદા બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ''સચે અયં બાલસત્થવાહપુત્તો મયા સદ્ધિંયેવ ગમિસ્સતિ, સકટસહસ્સે એકતો મગ્ગં ગચ્છન્તે મગ્ગોપિ નપ્પહોસ્સતિ, મનુસ્સાનં દારુદકાદીનિપિ, બલિબદ્દાનં તિણાનિપિ દુલ્લભાનિ ભવિસ્સન્તિ, એતેન વા મયા વા પુરતો ગન્તું વટ્ટતી''તિ. સો તં પક્કોસાપેત્વા એતમત્થં આરોચેત્વા ''દ્વીહિપિ અમ્હેહિ એકતો ગન્તું ન સક્કા, કિં ત્વં પુરતો ગમિસ્સસિ, ઉદાહુ પચ્છતો''તિ આહ. સો ચિન્તેસિ ''મયિ પુરતો ગચ્છન્તે બહૂ આનિસંસા, મગ્ગેન અભિન્નેનેવ ગમિસ્સામિ, ગોણા અનામટ્ઠતિણં ખાદિસ્સન્તિ, મનુસ્સાનં અનામટ્ઠં સૂપેય્યપણ્ણં ભવિસ્સતિ, પસન્નં ઉદકં ભવિસ્સતિ, યથારુચિં અગ્ઘં ઠપેત્વા ભણ્ડં વિક્કિણિસ્સામી''તિ. સો ''અહં, સમ્મ, પુરતો ગમિસ્સામી''તિ આહ. બોધિસત્તોપિ પચ્છતો ગમને બહૂ આનિસંસે અદ્દસ. એવં હિસ્સ અહોસિ – ''પુરતો ગચ્છન્તા મગ્ગે વિસમટ્ઠાનં સમં કરિસ્સન્તિ, અહં તેહિ ગતમગ્ગેન ગમિસ્સામિ, પુરતો ગતેહિ બલિબદ્દેહિ પરિણતથદ્ધતિણે ખાદિતે મમ ગોણા પુન ઉટ્ઠિતાનિ મધુરતિણાનિ ખાદિસ્સન્તિ, ગહિતપણ્ણટ્ઠાનતો ઉટ્ઠિતં મનુસ્સાનં સૂપેય્યપણ્ણં મધુરં ભવિસ્સતિ, અનુદકે ઠાને આવાટં ખનિત્વા એતે ઉદકં ઉપ્પાદેસ્સન્તિ, તેહિ કતેસુ આવાટેસુ મયં ઉદકં પિવિસ્સામ, અગ્ઘટ્ઠપનં નામ મનુસ્સાનં જીવિતા વોરોપનસદિસં, અહં પચ્છતો ગન્ત્વા એતેહિ ઠપિતગ્ઘેન ભણ્ડં વિક્કિણિસ્સામી''તિ. અથ સો એત્તકે આનિસંસે દિસ્વા ''સમ્મ, ત્વં પુરતો ગચ્છાહી''તિ આહ. ''સાધુ, સમ્મા''તિ બાલસત્થવાહો સકટાનિ યોજેત્વા નિક્ખન્તો અનુપુબ્બેન મનુસ્સાવાસં અતિક્કમિત્વા કન્તારમુખં પાપુણિ.

કન્તારં નામ – ચોરકન્તારં, વાળકન્તારં, નિરુદકકન્તારં, અમનુસ્સકન્તારં, અપ્પભક્ખકન્તારન્તિ પઞ્ચવિધં. તત્થ ચોરેહિ અધિટ્ઠિતમગ્ગો **ચોરકન્તારં** નામ. સીહાદીહિ અધિટ્ઠિતમગ્ગો **વાળકન્તારં** નામ. યત્થ ન્હાયિતું વા પાતું વા ઉદકં નત્થિ, ઇદં **નિરુદકકન્તારં** નામ. અમનુસ્સાધિટ્ઠિતં **અમનુસ્સકન્તારં** નામ. મૂલખાદનીયાદિવિરહિતં **અપ્પભક્ખકન્તારં** નામ. ઇમસ્મિં પઞ્ચવિધે કન્તારે તં કન્તારં નિરુદકકન્તારઞ્ચેવ અમનુસ્સકન્તારઞ્ચ. તસ્મા સો બાલસત્થવાહપુત્તો સકટેસુ મહન્તમહન્તા ચાટિયો ઠપેત્વા ઉદકસ્સ પૂરાપેત્વા સટ્ઠિયોજનિકં કન્તારં પટિપજ્જિ.

અથસ્સ કન્તારમજ્ઝં ગતકાલે કન્તારે અધિવત્થયક્ખો ''ઇમેહિ મનુસ્સેહિ ગહિતં ઉદકં છડ્ડાપેત્વા દુબ્બલે કત્વા સબ્બેવ ને ખાદિસ્સામી''તિ સબ્બસેતતરુણબલિબદ્દયુત્તં મનોરમં યાનકં માપેત્વા ધનુકલાપફલકાવુધહત્થેહિ દસહિ દ્વાદસહિ અમનુસ્સેહિ પરિવુતો ઉપ્પલકુમુદાનિ પિળન્ધિત્વા અલ્લકોસો અલ્લવત્થો ઇસ્સરપુરિસો વિય

તસ્મિં યાનકે નિસીદિત્વા કદ્દમમક્ખિતેહિ ચક્કેહિ પટિપથં અગમાસિ. પરિવારઅમનુસ્સાપિસ્સ પુરતો ચ પચ્છતો ચ ગચ્છન્તા અલ્લકેસા અલ્લવત્થા ઉપ્પલકુમુદમાલા પિળન્ધિત્વા પદુમપુણ્ડરીકકલાપે ગહેત્વા ભિસમુળાલાનિ ખાદન્તા ઉદકબિન્દૂહિ ચેવ કલલેહિ ચ પગ્ઘરન્તેહિ અગમંસુ. સત્થવાહા ચ નામ યદા ધુરવાતો વાયતિ, તદા યાનકે નિસીદિત્વા ઉપટ્ઠાકપરિવુતા રજં પરિહરન્તા પુરતો ગચ્છન્તિ. યદા પચ્છતો વાતો વાયતિ, તદા તેનેવ નયેન પચ્છતો ગચ્છન્તિ. તદા પન ધુરવાતો અહોસિ, તસ્મા સો સત્થવાહપુત્તો પુરતો અગમાસિ.

યક્ખો તં આગચ્છન્તં દિસ્વા અત્તનો યાનકં મગ્ગા ઓક્કમાપેત્વા ''કહં ગચ્છથા''તિ તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં અકાસિ. સત્થવાહોપિ અત્તનો યાનકં મગ્ગા ઓક્કમાપેત્વા સકટાનં ગમનોકાસં દત્વા એકમન્તે ઠિતો તં યક્ખં અવોચ ''ભો, અમ્હે તાવ બારાણસિતો આગચ્છામ. તુમ્હે પન ઉપ્પલકુમુદાનિ પિળન્ધિત્વા પદુમપુણ્ડરીકહત્થા ભિસમુળાલાનિ ખાદન્તા કદ્દમમક્ખિતા ઉદકબિન્દૂહિ પગ્ઘરન્તેહિ આગચ્છથ. કિં નુ ખો તુમ્હેહિ આગતમગ્ગે દેવો વસ્સતિ, ઉપ્પલાદિસઞ્છન્નાનિ વા સરાનિ અત્થી''તિ પુચ્છિ. યક્ખો તસ્સ કથં સુત્વા ''સમ્મ, કિં નામેતં કથેસિ. એસા નીલવનરાજિ પઞ્ઞાયતિ. તતો પટ્ઠાય સકલં અરઞ્ઞં એકોદકં, નિબદ્ધં દેવો વસ્સતિ, કન્દરા પૂરા, તસ્મિં તસ્મિં ઠાને પદુમાદિસઞ્છન્નાનિ સરાનિ અત્થી''તિ વત્વા પટિપાટિયા ગચ્છન્તેસુ સકટેસુ ''ઇમાનિ સકટાનિ આદાય કહં ગચ્છથા''તિ પુચ્છિ. ''અસુકજનપદં નામા''તિ. ''ઇમસ્મિં ચિમસ્મિઞ્ચ સકટે કિં નામ ભણ્ડ''ન્તિ? ''અસુકઞ્ચ અસુકઞ્ચા''તિ. ''પચ્છતો આગચ્છન્તં સકટં અતિવિય ગરુકં હુત્વા આગચ્છતિ, એતસ્મિં કિં ભણ્ડ''ન્તિ? ''ઉદકં એત્થા''તિ. ''પરતો તાવ ઉદકં આનેન્તેહિ વો મનાપં કતં, ઇતો પટ્ઠાય પન ઉદકેન કિચ્ચં નત્થિ, પુરતો બહુ ઉદકં, ચાટિયો ભિન્દિત્વા ઉદકં છડ્ડેત્વા સુખેન ગચ્છથા''તિ આહ. એવઞ્ચ પન વત્વા ''તુમ્હે ગચ્છથ, અમ્હાકં પપઞ્ચો હોતી''તિ થોકં ગન્ત્વા તેસં અદસ્સનં પત્વા અત્તનો યક્ખનગરમેવ અગમાસિ.

સોપિ બાલસત્થવાહો અત્તનો બાલતાય યક્ખસ્સ વચનં ગહેત્વા ચાટિયો ભિન્દાપેત્વા પસતમત્તમ્પિ ઉદકં અનવસેસેત્વા સબ્બં છડ્ડાપેત્વા સકટાનિ પાજાપેસિ, પુરતો અપ્પમત્તકમ્પિ ઉદકં નાહોસિ, મનુસ્સા પાનીયં અલભન્તા કિલમિંસુ. તે યાવ સૂરિયત્થઙ્ગમના ગન્ત્વા સકટાનિ મોચેત્વા પરિવટ્ટકેન ઠપેત્વા ગોણે ચક્કેસુ બન્ધિંસુ. નેવ ગોણાનં ઉદકં અહોસિ, ન મનુસ્સાનં યાગુભત્તં વા. દુબ્બલમનુસ્સા તત્થ તત્થ નિપજ્જિત્વા સયિંસુ. રત્તિભાગસમનન્તરે યક્ખા યક્ખનગરતો આગન્ત્વા સબ્બેપિ ગોણે ચ મનુસ્સે ચ જીવિતક્ખયં પાપેત્વા મંસં ખાદિત્વા અટ્ઠીનિ અવસેસેત્વા અગમંસુ. એવમેકં બાલસત્થવાહપુત્તં નિસ્સાય સબ્બેપિ તે વિનાસં પાપુણિંસુ, હત્થટ્ઠિકાદીનિ દિસાવિદિસાસુ વિપ્પકિણ્ણાનિ અહેસું. પઞ્ચ સકટસતાનિ યથાપૂરિતાનેવ અટ્ઠંસુ.

બોધિસત્તોપિ ખો બાલસત્થવાહપુત્તસ્સ નિક્ખન્તદિવસતો માસડ્ઢમાસં વીતિનામેત્વા પઞ્ચહિ સકટસતેહિ નગરા નિક્ખમ્મ અનુપુબ્બેન કન્તારમુખં પાપુણિ. સો તત્થ ઉદકચાટિયો પૂરેત્વા બહું ઉદકં આદાય ખન્ધાવારે ભેરિં ચરાપેત્વા મનુસ્સે સન્નિપાતેત્વા એવમાહ ''તુમ્હે મં અનાપુચ્છિત્વા પસતમત્તમ્પિ ઉદકં મા વળઞ્જયિત્થ, કન્તારે વિસરુક્ખા નામ હોન્તિ, પત્તં વા પુપ્ફં વા ફલં વા તુમ્હેહિ પુરે અખાદિતપુબ્બં મં અનાપુચ્છિત્વા મા ખાદિત્થા''તિ. એવં મનુસ્સાનં ઓવાદં દત્વા પઞ્ચહિ સકટસતેહિ કન્તારં પટિપજ્જિ. તસ્મિં કન્તારમજ્ઝં સમ્પત્તે સો યક્ખો પુરિમનયેનેવ બોધિસત્તસ્સ પટિપથે અત્તાનં દસ્સેસિ. બોધિસત્તો તં દિસ્વાવ અઞ્ઞાસિ ''ઇમસ્મિં કન્તારે ઉદકં નત્થિ, નિરુદકકન્તારો નામેસ, અયઞ્ચ નિબ્ભયો રત્તનેત્તો, છાયાપિસ્સ ન પઞ્ઞાયતિ, નિસ્સંસયં ઇમિના પુરતો ગતો બાલસત્થવાહપુત્તો સબ્બં ઉદકં છડ્ડાપેત્વા કિલમેત્વા સપરિસો ખાદિતો ભવિસ્સતિ, મય્હં પન પણ્ડિતભાવં ઉપાયકોસલ્લં ન જાનાતિ મઞ્ઞે''તિ. તતો નં આહ ''ગચ્છથ તુમ્હે, મયં વાણિજા નામ અઞ્ઞં ઉદકં અદિસ્વા

ગહિતઉદકં ન છડ્ડેમ, દિટ્ઠટ્ઠાને પન છડ્ડેત્વા સકટાનિ સલ્લહુકાનિ કત્વા ગમિસ્સામા''તિ યક્ખો થોકં ગન્ત્વા અદસ્સનં ઉપગમ્મ અત્તનો યક્ખનગરમેવ ગતો.

યક્ખે પન ગતે મનુસ્સા બોધિસત્તં આહંસુ ''અય્ય, એતે મનુસ્સા 'એસા નીલવનરાજિ પઞ્ઞાયતિ, તતો પટ્ઠાય નિબદ્ધં દેવો વસ્સતી'તિ વત્વા ઉપ્પલકુમુદમાલાધારિનો પદુમપુણ્ડરીકકલાપે આદાય ભિસમુળાલાનિ ખાદન્તા અલ્લવત્થા અલ્લકેસા ઉદકબિન્દૂહિ પગ્ઘરન્તેહિ આગતા, ઉદકં છડ્ડેત્વા સલ્લહુકેહિ સકટેહિ ખિપ્પં ગચ્છામા''તિ. બોધિસત્તો તેસં કથં સુત્વા સકટાનિ ઠપાપેત્વા સબ્બે મનુસ્સે સન્નિપાતાપેત્વા ''તુમ્હેહિ 'ઇમસ્મિં કન્તારે સરો વા પોક્ખરણી વા અત્થી'તિ કસ્સચિ સુતપુબ્બ''ન્તિ પુચ્છિ. ''ન, અય્ય, સુતપુબ્બ''ન્તિ. નિરુદકકન્તારો નામ એસો, ઇદાનિ એકચ્ચે મનુસ્સા ''એતાય નીલવનરાજિયા પુરતો દેવો વસ્સતી''તિ વદન્તિ, ''વુટ્ઠિવાતો નામ કિત્તકં ઠાનં વાયતી''તિ? ''યોજનમત્તં, અય્યા''તિ. ''કચ્ચિ પન વો એકસ્સાપિ સરીરં વુટ્ઠિવાતો પહરતી''તિ? ''નત્થિ અય્યા''તિ. ''મેઘસીસં નામ કિત્તકે ઠાને પઞ્ઞાયતી''તિ? ''તિયોજનમત્તે અય્યા''તિ. ''અત્થિ પન વો કેનચિ એકમ્પિ મેઘસીસં દિટ્ઠ''ન્તિ? ''નત્થિ, અય્યા''તિ. ''વિજ્જુલતા નામ કિત્તકે ઠાને પઞ્ઞાયતી''તિ? ''ચતુપ્પઞ્ચયોજનમત્તે, અય્યા''તિ. ''અત્થિ પન વો કેનચિ વિજ્જુલતોભાસો દિટ્ઠો''તિ? ''નત્થિ, અય્યા''તિ. ''મેઘસદ્દો નામ કિત્તકે ઠાને સુય્યતી''તિ? ''એકદ્વિયોજનમત્તે, અય્યા''તિ. ''અત્થિ પન વો કેનચિ મેઘસદ્દો સુતો''તિ? ''નત્થિ, અય્યા''તિ. ''ન એતે મનુસ્સા, યક્ખા એતે, અમ્હે ઉદકં છડ્ડાપેત્વા દુબ્બલે કત્વા ખાદિતુકામા આગતા ભવિસ્સન્તિ. પુરતો ગતો બાલસત્થવાહપુત્તો ન ઉપાયકુસલો. અદ્ધા સો એતેહિ ઉદકં છડ્ડાપેત્વા કિલમેત્વા ખાદિતો ભવિસ્સતિ, પઞ્ચ સકટસતાનિ યથાપૂરિતાનેવ ઠિતાનિ ભવિસ્સન્તિ. અજ્જ મયં તાનિ પસ્સિસ્સામ, પસતમત્તમ્પિ ઉદકં અછડ્ડેત્વા સીઘસીઘં પાજેથા''તિ પાજાપેસિ.

સો ગચ્છન્તો યથાપૂરિતાનેવ પઞ્ચ સકટસતાનિ ગોણમનુસ્સાનઞ્ચ હત્થટ્ઠિકાદીનિ દિસાવિદિસાસુ વિપ્પકિણ્ણાનિ દિસ્વા સકટાનિ મોચાપેત્વા સકટપરિવટ્ટકેન ખન્ધાવારં બન્ધાપેત્વા કાલસ્સેવ મનુસ્સે ચ ગોણે ચ સાયમાસભત્તં ભોજાપેત્વા મનુસ્સાનં મજ્ઝે ગોણે નિપજ્જાપેત્વા સયં બલનાયકો હુત્વા ખગ્ગહત્થો તિયામરત્તિં આરક્ખં ગહેત્વા ઠિતકોવ અરુણં ઉટ્ઠાપેસિ. પુનદિવસે પન પાતોવ સબ્બકિચ્ચાનિ નિટ્ઠાપેત્વા ગોણે ભોજેત્વા દુબ્બલસકટાનિ છડ્ડાપેત્વા થિરાનિ ગાહાપેત્વા અપ્પગ્ઘં ભણ્ડં છડ્ડાપેત્વા મહગ્ઘં ભણ્ડં આરોપાપેત્વા યથાધિપ્પેતં ઠાનં ગન્ત્વા દિગુણતિગુણેન મૂલેન ભણ્ડં વિક્કિણિત્વા સબ્બં પરિસં આદાય પુન અત્તનો નગરમેવ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મકથં કથેત્વા ''એવં, ગહપતિ, પુબ્બે તક્કગ્ગાહગાહિનો મહાવિનાસં પત્તા, અપણ્ણકગ્ગાહગાહિનો પન અમનુસ્સાનં હત્થતો મુચ્ચિત્વા સોત્થિના ઇચ્છિતટ્ઠાનં ગન્ત્વા પુન સકટ્ઠાનમેવ પચ્ચાગમિંસૂ''તિ વત્વા દ્વેપિ વત્થૂનિ ઘટેત્વા ઇમિસ્સા અપણ્ણકધમ્મદેસનાય અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧. ''અપણ્ણકં ઠાનમેકે, દુતિયં આહુ તક્કિકા;
એતદઞ્ઞાય મેધાવી, તં ગણ્હે યદપણ્ણક''ન્તિ.

તત્થ **અપણ્ણક**ન્તિ એકંસિકં અવિરદ્ધં નિય્યાનિકં. **ઠાન**ન્તિ કારણં. કારણઞ્હિ યસ્મા તદાયત્તવુત્તિતાય ફલં તિટ્ઠતિ નામ, તસ્મા ''ઠાન''ન્તિ વુચ્ચતિ, ''ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો''તિઆદીસુ (વિભ॰ ૮૦૯) ચસ્સ પયોગો વેદિતબ્બો. ઇતિ ''અપણ્ણકં ઠાન''ન્તિ પદદ્વયેનાપિ ''યં એકન્તહિતસુખાવહત્તા પણ્ડિતેહિ પટિપજ્જં એકંસિકકારણં અવિરદ્ધકારણં નિય્યાનિકકારણં, તં ઇદ''ન્તિ દીપેતિ. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, પભેદતો પન તીણિ

સરણગમનાનિ, પઞ્ચ સીલાનિ, દસ સીલાનિ, પાતિમોક્ખસંવરો, ઇન્દ્રિયસંવરો, આજીવપારિસુદ્ધિ, પચ્ચયપટિસેવનં, સબ્બમ્પિ ચતુપારિસુદ્ધિસીલં; ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારતા, ભોજને મત્તઞ્ઞુતા, જાગરિયાનુયોગો, ઝાનં, વિપસ્સના, અભિઞ્ઞા, સમાપત્તિ, અરિયમગ્ગો, અરિયફલં, સબ્બમ્પેતં અપણ્ણકટ્ઠાનં અપણ્ણકપટિપદા, નિય્યાનિકપટિપદાતિ અત્થો.

યસ્મા ચ પન નિય્યાનિકપટિપદાય એતં નામં, તસ્માયેવ ભગવા અપણ્ણકપટિપદં દસ્સેન્તો ઇમં સુત્તમાહ –

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અપણ્ણકપટિપદં પટિપન્નો હોતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાય . કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે , ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ, ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ, જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ…પે॰… એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો આહારં આહારેતિ નેવ દવાય ન મદાય…પે॰… એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ. ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દિવસં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય…પે॰… એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરિયં અનુયુત્તો હોતી’’તિ (અ॰ નિ॰ ૩.૧૬).

ઇમસ્મિઞ્ચાપિ સુત્તે તયોવ ધમ્મા વુત્તા. અયં પન અપણ્ણકપટિપદા યાવ અરહત્તફલં લબ્ભતેવ . તત્થ અરહત્તફલમ્પિ, ફલસમાપત્તિવિહારસ્સ ચેવ, અનુપાદાપરિનિબ્બાનસ્સ ચ, પટિપદાયેવ નામ હોતિ.

એકેતિ એકચ્ચે પણ્ડિતમનુસ્સા. તત્થ કિઞ્ચાપિ ‘‘અસુકા નામા’’તિ નિયમો નત્થિ, ઇદં પન સપરિસં બોધિસત્તંયેવ સન્ધાય વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં. **દુતિયં આહુ તક્કિકા**તિ **દુતિય**ન્તિ પઠમતો અપણ્ણકટ્ઠાનતો નિય્યાનિકકારણતો દુતિયં તક્કગ્ગાહકારણં અનિય્યાનિકકારણં. **આહુ તક્કિકા**તિ એત્થ પન સદ્ધિં પુરિમપદેન અયં યોજના – **અપણ્ણકટ્ઠાનં** એકંસિકકારણં અવિરદ્ધકારણં નિય્યાનિકકારણં **એકે** બોધિસત્તપ્પમુખા પણ્ડિતમનુસ્સા ગણ્હિંસુ. યે પન બાલસત્થવાહપુત્તપ્પમુખા તક્કિકા આહુ, તે **દુતિયં** સાપરાધં અનેકંસિકટ્ઠાનં વિરદ્ધકારણં અનિય્યાનિકકારણં અગ્ગહેસું. તેસુ યે અપણ્ણકટ્ઠાનં અગ્ગહેસું, તે સુક્કપટિપદં પટિપન્ના. યે દુતિયં ‘‘પુરતો ભવિતબ્બં ઉદકેના’’તિ તક્કગ્ગાહસઙ્ખાતં અનિય્યાનિકકારણં અગ્ગહેસું. તે કણ્હપટિપદં પટિપન્ના.

તત્થ સુક્કપટિપદા અપરિહાનિપટિપદા, કણ્હપટિપદા પરિહાનિપટિપદા. તસ્મા યે સુક્કપટિપદં પટિપન્ના, તે અપરિહીના સોત્થિભાવં પત્તા. યે પન કણ્હપટિપદં પટિપન્ના, તે પરિહીના અનયબ્યસનં આપન્નાતિ ઇમમત્થં ભગવા અનાથપિણ્ડિકસ્સ ગહપતિનો વત્વા ઉત્તરિ ઇદમાહ ‘‘**એતદઞ્ઞાય મેધાવી, તં ગણ્હે યદપણ્ણક**’’ન્તિ.

તત્થ **એતદઞ્ઞાય મેધાવી**તિ ‘‘મેધા’’તિ લદ્ધનામાય વિપુલાય વિસુદ્ધાય ઉત્તમાય પઞ્ઞાય સમન્નાગતો કુલપુત્તો એતં અપણ્ણકે ચેવ સપણ્ણકે ચાતિ દ્વીસુ અતક્કગ્ગાહતક્કગ્ગાહસઙ્ખાતેસુ ઠાનેસુ ગુણદોસં વુદ્ધિહાનિં અત્થાનત્થં ઞત્વાતિ અત્થો. **તં ગણ્હે યદપણ્ણક**ન્તિ યં અપણ્ણકં એકંસિકં સુક્કપટિપદાઅપરિહાનિયપટિપદાસઙ્ખાતં નિય્યાનિકકારણં, તદેવ ગણ્હેય્ય. કસ્મા? એકંસિકાદિભાવતોયેવ. ઇતરં પન ન ગણ્હેય્ય. કસ્મા?

અનેકંસિકાદિભાવતોયેવ. અયઞ્હિ અપણ્ણકપટિપદા નામ સબ્બેસં બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધબુદ્ધપુત્તાનં પટિપદા. સબ્બબુદ્ધા હિ અપણ્ણકપટિપદાયમેવ ઠત્વા દળ્હેન વીરિયેન પારમિયો પૂરેત્વા બોધિમૂલે બુદ્ધા નામ હોન્તિ, પચ્ચેકબુદ્ધા પચ્ચેકબોધિં ઉપ્પાદેન્તિ, બુદ્ધપુત્તા સાવકપારમિઞાણં પટિવિજ્ઝન્તિ.

ઇતિ ભગવા તેસં ઉપાસકાનં તિસ્સો કુલસમ્પત્તિયો ચ છ કામસગ્ગે બ્રહ્મલોકસમ્પત્તિયો ચ દત્વાપિ પરિયોસાને અરહત્તમગ્ગફલદાયિકા અપણ્ણકપટિપદા નામ, ચતૂસુ અપાયેસુ પઞ્ચસુ ચ નીચકુલેસુ નિબ્બત્તિદાયિકા સપણ્ણકપટિપદા નામાતિ ઇમં અપણ્ણકધમ્મદેસનં દસ્સેત્વા ઉત્તરિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ સોળસહિ આકારેહિ પકાસેસિ. ચતુસચ્ચપરિયોસાને સબ્બેપિ તે પઞ્ચસતા ઉપાસકા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા દસ્સેત્વા દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેત્વા દસ્સેસિ – ''તસ્મિં સમયે બાલસત્થવાહપુત્તો દેવદત્તો અહોસિ, તસ્સ પરિસા દેવદત્તપરિસાવ, પણ્ડિતસત્થવાહપુત્તપરિસા બુદ્ધપરિસા, પણ્ડિતસત્થવાહપુત્તો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ દેસનં નિટ્ઠાપેસિ.

અપણ્ણકજાતકવણ્ણના પઠમા.

૨. વણ્ણુપથજાતકવણ્ણના

અકિલાસુનોતિ ઇમં ધમ્મદેસનં ભગવા સાવત્થિયં વિહરન્તો કથેસિ. કં પન આરબ્ભાતિ? એકં ઓસ્સટ્ઠવીરિયં ભિક્ખું. તથાગતે કિર સાવત્થિયં વિહરન્તે એકો સાવત્થિવાસી કુલપુત્તો જેતવનં ગન્ત્વા સત્થુ સન્તિકે ધમ્મદેસનં સુત્વા પસન્નચિત્તો કામેસુ આદીનવં દિસ્વા પબ્બજિત્વા ઉપસમ્પદાય પઞ્ચવસ્સિકો હુત્વા દ્વે માતિકા ઉગ્ગણ્હિત્વા વિપસ્સનાચારં સિક્ખિત્વા સત્થુ સન્તિકે અત્તનો ચિત્તરુચિયં કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા એકં અરઞ્ઞં પવિસિત્વા વસ્સં ઉપગન્ત્વા તેમાસં વાયમન્તોપિ ઓભાસમત્તં વા નિમિત્તમત્તં વા ઉપ્પાદેતું નાસક્ખિ.

અથસ્સ એતદહોસિ ''સત્થારા ચત્તારો પુગ્ગલા કથિતા, તેસુ મયા પદપરમેન ભવિતબ્બં, નત્થિ મઞ્ઞે મય્હં ઇમસ્મિં અત્તભાવે મગ્ગો વા ફલં વા, કિં કરિસ્સામિ અરઞ્ઞવાસેન, સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા રૂપસોભગ્ગપ્પત્તં બુદ્ધસરીરં ઓલોકેન્તો મધુરં ધમ્મદેસનં સુણન્તો વિહરિસ્સામી''તિ પુન જેતવનમેવ પચ્ચાગમાસિ. અથ નં સન્દિટ્ઠસમ્ભત્તા આહંસુ – ''આવુસો, ત્વં સત્થુ સન્તિકે કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા 'સમણધમ્મં કરિસ્સામી'તિ ગતો, ઇદાનિ પન આગન્ત્વા સઙ્ગણિકાય અભિરમમાનો ચરસિ, કિં નુ ખો તે પબ્બજિતકિચ્ચં મત્થકં પત્તં, અપ્પટિસન્ધિકો જાતોસી''તિ? આવુસો, અહં મગ્ગં વા ફલં વા અલભિત્વા ''અભબ્બપુગ્ગલેન મયા ભવિતબ્બ''ન્તિ વીરિયં ઓસ્સજિત્વા આગતોમ્હીતિ. ''અકારણં તે, આવુસો, કતં દળ્હવીરિયસ્સ સત્થુ સાસને પબ્બજિત્વા વીરિયં ઓસ્સજન્તેન, અયુત્તં તે કતં, એહિ તથાગતસ્સ દસ્સેમા''તિ તં આદાય સત્થુ સન્તિકં અગમંસુ.

સત્થા તં દિસ્વા એવમાહ ''ભિક્ખવે, તુમ્હે એતં ભિક્ખું અનિચ્છમાનં આદાય આગતા, કિં કતં ઇમિના''તિ? ''ભન્તે, અયં ભિક્ખુ એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા સમણધમ્મં કરોન્તો વીરિયં ઓસ્સજિત્વા આગતો''તિ આહંસુ. અથ નં સત્થા આહ ''સચ્ચં કિર તયા ભિક્ખુ વીરિયં ઓસ્સટ્ઠ''ન્તિ? ''સચ્ચં, ભગવા''તિ. ''કિં પન ત્વં ભિક્ખુ એવરૂપે મમ સાસને પબ્બજિત્વા 'અપ્પિચ્છો'તિ વા 'સન્તુટ્ઠો'તિ વા 'પવિવિત્તો'તિ વા 'આરદ્ધવીરિયો'તિ વા એવં અત્તાનં અજાનાપેત્વા 'ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખૂ'તિ જાનાપેસિ. નનુ ત્વં પુબ્બે વીરિયવા અહોસિ, તયા એકેન કતં વીરિયં નિસ્સાય મરુકન્તારે પઞ્ચસુ સકટસતેસુ મનુસ્સા ચ ગોણા ચ પાનીયં લભિત્વા સુખિતા જાતા , ઇદાનિ કસ્મા વીરિયં ઓસ્સજસી''તિ. સો ભિક્ખુ એત્તકેન વચનેન ઉપત્થમ્ભિતો અહોસિ.

તં પન કથં સુત્વા ભિક્ખૂ ભગવન્તં યાચિંસુ – ‘‘ભન્તે, ઇદાનિ ઇમિના ભિક્ખુના વીરિયસ્સ ઓસ્સટ્ઠભાવો અમ્હાકં પાકટો, પુબ્બે પનસ્સ એકસ્સ વીરિયં નિસ્સાય મરુકન્તારે ગોણમનુસ્સાનં પાનીયં લભિત્વા સુખિતભાવો પટિચ્છન્નો, તુમ્હાકં સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસ્સેવ પાકટો, અમ્હાકમ્પેતં કારણં કથેથા’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથા’’તિ ભગવા તેસં ભિક્ખૂનં સતુપ્પાદં જનેત્વા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નકારણં પાકટમકાસિ.

અતીતે કાસિરટ્ઠે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સત્થવાહકુલે પટિસન્ધિં ગહેત્વા વયપ્પત્તો પઞ્ચહિ સકટસતેહિ વણિજ્જં કરોન્તો વિચરતિ. સો એકદા સટ્ઠિયોજનિકં મરુકન્તારં પટિપજ્જિ. તસ્મિં કન્તારે સુખુમવાલુકા મુટ્ઠિના ગહિતા હત્થે ન તિટ્ઠતિ, સૂરિયુગ્ગમનતો પટ્ઠાય અઙ્ગારરાસિ વિય ઉણ્હા હોતિ, ન સક્કા અક્કમિતું. તસ્મા તં પટિપજ્જન્તા દારુદકતિલતણ્ડુલાદીનિ સકટેહિ આદાય રત્તિમેવ ગન્ત્વા અરુણુગ્ગમને સકટાનિ પરિવટ્ટં કત્વા મત્થકે મણ્ડપં કારેત્વા કાલસ્સેવ આહારકિચ્ચં નિટ્ઠાપેત્વા છાયાય નિસિન્ના દિવસં ખેપેત્વા અત્થઙ્ગતે સૂરિયે સાયમાસં ભુઞ્જિત્વા ભૂમિયા સીતલાય જાતાય સકટાનિ યોજેત્વા ગચ્છન્તિ, સમુદ્દગમનસદિસમેવ ગમનં હોતિ. થલનિયામકો નામ લદ્ધું વટ્ટતિ, સો તારકસઞ્ઞા સત્થં તારેતિ.

સોપિ સત્થવાહો તસ્મિં કાલે ઇમિનાવ નિયામેન તં કન્તારં ગચ્છન્તો એકૂનસટ્ઠિ યોજનાનિ ગન્ત્વા ‘‘ઇદાનિ એકરત્તેનેવ મરુકન્તારા નિક્ખમનં ભવિસ્સતી’’તિ સાયમાસં ભુઞ્જિત્વા સબ્બં દારુદકં ખેપેત્વા સકટાનિ યોજેત્વા પાયાસિ. નિયામકો પન પુરિમસકટે આસનં પત્થરાપેત્વા આકાસે તારકં ઓલોકેન્તો ‘‘ઇતો પાજેથ, ઇતો પાજેથા’’તિ વદમાનો નિપજ્જિ. સો દીઘમદ્ધાનં અનિદ્દાયનભાવેન કિલન્તો નિદ્દં ઓક્કમિ, ગોણે નિવત્તિત્વા આગતમગ્ગમેવ ગણ્હન્તે ન અઞ્ઞાસિ. ગોણા સબ્બરત્તિં અગમંસુ. નિયામકો અરુણુગ્ગમનવેલાય પબુદ્ધો નક્ખત્તં ઓલોકેત્વા ‘‘સકટાનિ નિવત્તેથ નિવત્તેથા’’તિ આહ. સકટાનિ નિવત્તેત્વા પટિપાટિં કરોન્તાનઞ્ઞેવ અરુણો ઉગ્ગતો. મનુસ્સા ‘‘હિય્યો અમ્હાકં નિવિટ્ઠખન્ધાવારટ્ઠાનમેવેતં, દારુદકમ્પિ નો ખીણં, ઇદાનિ નટ્ઠમ્હા’’તિ સકટાનિ મોચેત્વા પરિવટ્ટકેન ઠપેત્વા મત્થકે મણ્ડપં કત્વા અત્તનો અત્તનો સકટસ્સ હેટ્ઠા અનુસોચન્તા નિપજ્જિંસુ.

બોધિસત્તો ‘‘મયિ વીરિયં ઓસ્સજન્તે સબ્બે વિનસ્સિસ્સન્તી’’તિ પાતો સીતલવેલાયમેવ આહિણ્ડન્તો એકં દબ્બતિણગચ્છં દિસ્વા ‘‘ઇમાનિ તિણાનિ હેટ્ઠા ઉદકસિનેહેન ઉટ્ઠિતાનિ ભવિસ્સન્તી’’તિ ચિન્તેત્વા કુદ્દાલં ગાહાપેત્વા તં પદેસં ખણાપેસિ, તે સટ્ઠિહત્થટ્ઠાનં ખણિંસુ. એત્તકં ઠાનં ખણિત્વા પહરન્તાનં કુદ્દાલો હેટ્ઠાપાસાણે પટિહઞ્ઞિ, પહટમત્તે સબ્બે વીરિયં ઓસ્સજિંસુ. બોધિસત્તો પન ‘‘ઇમસ્સ પાસાણસ્સ હેટ્ઠા ઉદકેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ ઓતરિત્વા પાસાણે ઠિતો ઓણમિત્વા સોતં ઓદહિત્વા સદ્દં આવજ્જેન્તો હેટ્ઠા ઉદકસ્સ પવત્તનસદ્દં સુત્વા ઉત્તરિત્વા ચૂળુપટ્ઠાકં આહ – ‘‘તાત, તયા વીરિયે ઓસ્સટ્ઠે સબ્બે વિનસ્સિસ્સામ, ત્વં વીરિયં અનોસ્સજન્તો ઇમં અયકૂટં ગહેત્વા આવાટં ઓતરિત્વા એતસ્મિં પાસાણે પહારં દેહી’’તિ. સો તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા સબ્બેસુ વીરિયં ઓસ્સજિત્વા ઠિતેસુપિ વીરિયં અનોસ્સજન્તો ઓતરિત્વા પાસાણે પહારં અદાસિ. પાસાણો મજ્ઝે ભિજ્જિત્વા હેટ્ઠા પતિત્વા સોતં સન્નિરુમ્ભિત્વા અટ્ઠાસિ, તાલક્ખન્ધપ્પમાણા ઉદકવટ્ટિ ઉગ્ગઞ્છિ. સબ્બે પાનીયં પિવિત્વા ન્હાયિંસુ, અતિરેકાનિ અક્ખયુગાદીનિ ફાલેત્વા યાગુભત્તં પચિત્વા ભુઞ્જિત્વા ગોણે ચ ભોજેત્વા સૂરિયે અત્થઙ્ગતે ઉદકાવાટસમીપે ધજં બન્ધિત્વા ઇચ્છિતટ્ઠાનં અગમંસુ. તે તત્થ ભણ્ડં વિક્કિણિત્વા દિગુણં તિગુણં ચતુગ્ગુણં લાભં લભિત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ અગમંસુ. તે તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં ગતા, બોધિસત્તોપિ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મમેવ ગતો.

સમ્માસમ્બુદ્ધો ઇમં ધમ્મદેસનં કથેત્વા અભિસમ્બુદ્ધોવ ઇમં ગાથં કથેસિ –

૨. ‘‘અકિલાસુનો વણ્ણુપથે ખણન્તા, ઉદઙ્ગણે તત્થ પપં અવિન્દું;
એવં મુની વીરિયબલૂપપન્નો, અકિલાસુ વિન્દે હદયસ્સ સન્તિ’’ન્તિ.

તત્થ **અકિલાસુનો**તિ નિક્કોસજ્જા આરદ્ધવીરિયા. **વણ્ણુપથે**તિ વણ્ણુ વુચ્ચતિ વાલુકા, વાલુકામગ્ગેતિ અત્થો. **ખણન્તા**તિ ભૂમિં ખણમાના. **ઉદઙ્ગણે**તિ એત્થ **ઉદા**તિ નિપાતો, **અઙ્ગણે**તિ મનુસ્સાનં સઞ્ચરણટ્ઠાને, અનાવાટે ભૂમિભાગેતિ અત્થો. **તત્થા**તિ તસ્મિં વણ્ણુપથે. **પપં અવિન્દુ**ન્તિ ઉદકં પટિલભિંસુ. ઉદકઞ્હિ પપીયનભાવેન ‘‘પપા’’તિ વુચ્ચતિ. પવદ્ધં વા આપં પપં, મહોદકન્તિ અત્થો.

એવન્તિ ઓપમ્મપટિપાદનં. **મુની**તિ મોનં વુચ્ચતિ ઞાણં, કાયમોનેય્યાદીસુ વા અઞ્ઞતરં, તેન સમન્નાગતત્તા પુગ્ગલો ‘‘મુની’’તિ વુચ્ચતિ. સો પનેસ અગારિયમુનિ, અનગારિયમુનિ , સેક્ખમુનિ, અસેક્ખમુનિ, પચ્ચેકબુદ્ધમુનિ, મુનિમુનીતિ અનેકવિધો. તત્થ **અગારિયમુની**તિ ગિહી આગતફલો વિઞ્ઞાતસાસનો. **અનગારિયમુની**તિ તથારૂપોવ પબ્બજિતો. **સેક્ખમુની**તિ સત્ત સેક્ખા. **અસેક્ખમુની**તિ ખીણાસવો. **પચ્ચેકબુદ્ધમુની**તિ પચ્ચેકસમ્બુદ્ધો. **મુનિમુની**તિ સમ્માસમ્બુદ્ધો. ઇમસ્મિં પનત્થે સબ્બસઙ્ગાહકવસેન મોનેય્યસઙ્ખાતાય પઞ્ઞાય સમન્નાગતો ‘‘મુની’’તિ વેદિતબ્બો. **વીરિયબલૂપપન્નો**તિ વીરિયેન ચેવ કાયબલઞાણબલેન ચ સમન્નાગતો. **અકિલાસૂ**તિ નિક્કોસજ્જો –

‘‘કામં તચો ચ ન્હારુ ચ, અટ્ઠિ ચ અવસિસ્સતુ;
ઉપસુસ્સતુ નિસ્સેસં, સરીરે મંસલોહિત’’ન્તિ. –

એવં વુત્તેન ચતુરઙ્ગસમન્નાગતેન વીરિયેન સમન્નાગતત્તા અનલસો. **વિન્દે હદયસ્સ સન્તિ**ન્તિ ચિત્તસ્સપિ હદયરૂપસ્સપિ સીતલભાવકરણેન ‘‘સન્તિ’’ન્તિ સઙ્ખં ગતં ઝાનવિપસ્સનાભિઞ્ઞાઅરહત્તમગ્ગઞાણસઙ્ખાતં અરિયધમ્મં વિન્દતિ પટિલભતીતિ અત્થો. ભગવતા હિ –

‘‘દુક્ખં, ભિક્ખવે, કુસીતો વિહરતિ વોકિણ્ણો પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ, મહન્તઞ્ચ સદત્થં પરિહાપેતિ. આરદ્ધવીરિયો ચ ખો, ભિક્ખવે, સુખં વિહરતિ પવિવિત્તો પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ, મહન્તઞ્ચ સદત્થં પરિપૂરેતિ, ન, ભિક્ખવે, હીનેન અગ્ગસ્સ પત્તિ હોતી’’તિ (સં॰ નિ॰ ૨.૨૨) –

એવં અનેકેહિ સુત્તેહિ કુસીતસ્સ દુક્ખવિહારો, આરદ્ધવીરિયસ્સ ચ સુખવિહારો સંવણ્ણિતો. ઇધાપિ આરદ્ધવીરિયસ્સ અકતાભિનિવેસસ્સ વિપસ્સકસ્સ વીરિયબલેન અધિગન્તબ્બં તમેવ સુખવિહારં દસ્સેન્તો ‘‘એવં મુની વીરિયબલૂપપન્નો, અકિલાસુ વિન્દે હદયસ્સ સન્તિ’’ન્તિ આહ. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા તે વાણિજા અકિલાસુનો વણ્ણુપથે ખણન્તા ઉદકં લભિંસુ, એવં ઇમસ્મિમ્પિ સાસને અકિલાસુ હુત્વા વાયમમાનો પણ્ડિતો ભિક્ખુ ઇમં ઝાનાદિભેદં હદયસ્સ સન્તિં લભતિ. સો ત્વં ભિક્ખુ પુબ્બે ઉદકમત્તસ્સ અત્થાય વીરિયં કત્વા ઇદાનિ એવરૂપે મગ્ગફલદાયકે નિય્યાનિકસાસને કસ્મા વીરિયં ઓસ્સજસીતિ એવં ઇમં ધમ્મદેસનં દસ્સેત્વા ચત્તારિ સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ અગ્ગફલે અરહત્તે પતિટ્ઠાસિ.

સત્થાપિ દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેત્વા દસ્સેસિ ‘‘તસ્મિં સમયે વીરિયં અનોસ્સજિત્વા પાસાણં ભિન્દિત્વા મહાજનસ્સ ઉદકદાયકો ચૂળુપટ્ઠાકો અયં ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ અહોસિ, અવસેસપરિસા ઇદાનિ બુદ્ધપરિસા જાતા, સત્થવાહજેટ્ઠકો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ દેસનં નિટ્ઠાપેસિ.

વણ્ણુપથજાતકવણ્ણના દુતિયા.

૩. સેરિવવાણિજજાતકવણ્ણના

ઇધ ચે નં વિરાધેસીતિ ઇમમ્પિ ધમ્મદેસનં ભગવા સાવત્થિયં વિહરન્તો એકં ઓસ્સટ્ઠવીરિયમેવ ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિં પુરિમનયેનેવ ભિક્ખૂહિ આનીતં દિસ્વા સત્થા આહ – ‘‘ત્વં ભિક્ખુ, એવરૂપે મગ્ગફલદાયકે સાસને પબ્બજિત્વા વીરિયં ઓસ્સજન્તો સતસહસ્સગ્ઘનિકાય કઞ્ચનપાતિયા પરિહીનો સેરિવવાણિજો વિય ચિરં સોચિસ્સસી’’તિ. ભિક્ખૂ તસ્સત્થસ્સ આવિભાવત્થં ભગવન્તં યાચિંસુ, ભગવા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નકારણં પાકટમકાસિ.

અતીતે ઇતો પઞ્ચમે કપ્પે બોધિસત્તો સેરિવરટ્ઠે કચ્છપુટવાણિજો અહોસિ. સો સેરિવનામકેન એકેન લોલકચ્છપુટવાણિજેન સદ્ધિં વોહારત્થાય ગચ્છન્તો નીલવાહં નામ નદિં ઉત્તરિત્વા અરિટ્ઠપુરં નામ નગરં પવિસન્તો નગરવીથિયો ભાજેત્વા અત્તનો પત્તવીથિયા ભણ્ડં વિક્કિણન્તો વિચરિ. ઇતરોપિ અત્તનો પત્તવીથિં ગણ્હિ. તસ્મિઞ્ચ નગરે એકં સેટ્ઠિકુલં પરિજિણ્ણં અહોસિ, સબ્બે પુત્તભાતિકા ચ ધનઞ્ચ પરિક્ખયં અગમંસુ, એકા દારિકા અય્યિકાય સદ્ધિં અવસેસા અહોસિ, તા દ્વેપિ પરેસં ભતિં કત્વા જીવન્તિ. ગેહે પન તાસં મહાસેટ્ઠિના પરિભુત્તપુબ્બા સુવણ્ણપાતિ ભાજનન્તરે નિક્ખિત્તા દીઘરત્તં અવલઞ્જિયમાના મલગ્ગહિતા અહોસિ, તા તસ્સા સુવણ્ણપાતિભાવમ્પિ ન જાનન્તિ. સો લોલવાણિજો તસ્મિં સમયે ‘‘મણિકે ગણ્હથ, મણિકે ગણ્હથા’’તિ વિચરન્તો તં ઘરદ્વારં પાપુણિ. સા કુમારિકા તં દિસ્વા અય્યિકં આહ ‘‘અમ્મ મય્હં એકં પિળન્ધનં ગણ્હા’’તિ. અમ્મ મયં દુગ્ગતા, કિં દત્વા ગણ્હિસ્સામાતિ. અયં નો પાતિ અત્થિ, નો ચ અમ્હાકં ઉપકારા, ઇમં દત્વા ગણ્હાતિ. સા વાણિજં પક્કોસાપેત્વા આસને નિસીદાપેત્વા તં પાતિં દત્વા ‘‘અય્ય, ઇમં ગહેત્વા તવ ભગિનિયા કિઞ્ચિદેવ દેહી’’તિ આહ. વાણિજો પાતિં હત્થેન ગહેત્વાવ ‘‘સુવણ્ણપાતિ ભવિસ્સતી’’તિ પરિવત્તેત્વા પાતિપિટ્ઠિયં સૂચિયા લેખં કડ્ઢિત્વા સુવણ્ણભાવં ઞત્વા ‘‘ઇમાસં કિઞ્ચિ અદત્વાવ ઇમં પાતિં હરિસ્સામી’’તિ ‘‘અયં કિં અગ્ઘતિ, અડ્ઢમાસકોપિસ્સા મૂલં ન હોતી’’તિ ભૂમિયં ખિપિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. એકેન પવિસિત્વા નિક્ખન્તવીથિં ઇતરો પવિસિતું લભતીતિ બોધિસત્તો તં વીથિં પવિસિત્વા ‘‘મણિકે ગણ્હથ, મણિકે ગણ્હથા’’તિ વિચરન્તો તમેવ ઘરદ્વારં પાપુણિ.

પુન સા કુમારિકા તથેવ અય્યિકં આહ. અથ નં અય્યિકા ‘‘અમ્મ, પઠમં આગતવાણિજો પાતિં ભૂમિયં ખિપિત્વા ગતો, ઇદાનિ કિં દત્વા ગણ્હિસ્સામા’’તિ આહ. અમ્મ, સો વાણિજો ફરુસવાચો, અયં પન પિયદસ્સનો મુદુસલ્લાપો, અપ્પેવ નામ નં ગણ્હેય્યાતિ. અમ્મ, તેન હિ પક્કોસાહીતિ. સા તં પક્કોસિ. અથસ્સ ગેહં પવિસિત્વા નિસિન્નસ્સ તં પાતિં અદંસુ. સો તસ્સા સુવણ્ણપાતિભાવં ઞત્વા ‘‘અમ્મ, અયં પાતિ સતસહસ્સં અગ્ઘતિ, સતસહસ્સગ્ઘનકભણ્ડં મય્હં હત્થે નત્થી’’તિ આહ. અય્ય, પઠમં આગતવાણિજો ‘‘અયં અડ્ઢમાસકમ્પિ ન અગ્ઘતી’’તિ વત્વા ભૂમિયં ખિપિત્વા ગતો, અયં પન તવ પુઞ્ઞેન સુવણ્ણપાતિ જાતા ભવિસ્સતિ, મયં ઇમં તુય્હં દેમ, કિઞ્ચિદેવ નો દત્વા ઇમં ગહેત્વા યાહીતિ. બોધિસત્તો તસ્મિં ખણે હત્થગતાનિ પઞ્ચ કહાપણસતાનિ પઞ્ચસતગ્ઘનકઞ્ચ ભણ્ડં સબ્બં દત્વા ‘‘મય્હં ઇમં તુલઞ્ચ પસિબ્બકઞ્ચ અટ્ઠ ચ કહાપણે દેથા’’તિ એત્તકં યાચિત્વા આદાય પક્કામિ. સો સીઘમેવ નદીતીરં ગન્ત્વા નાવિકસ્સ અટ્ઠ કહાપણે દત્વા નાવં અભિરુહિ.

તતો લોલવાણિજોપિ પુન તં ગેહં ગન્ત્વા ‘‘આહરથ તં પાતિં, તુમ્હાકં કિઞ્ચિદેવ દસ્સામી’’તિ આહ. સા તં પરિભાસિત્વા ‘‘ત્વં અમ્હાકં સતસહસ્સગ્ઘનિકં સુવણ્ણપાતિં અડ્ઢમાસગ્ઘનિકમ્પિ ન અકાસિ, તુય્હં પન સામિકસદિસો એકો ધમ્મિકો વાણિજો અમ્હાકં સહસ્સં દત્વા તં આદાય ગતો’’તિ આહ. તં સુત્વાવ

‘‘સતસહસ્સગ્ઘનિકાય સુવણ્ણપાતિયા પરિહીનોમ્હિ, મહાજાનિકરો વત મે અય’’ન્તિ સઞ્જાતબલવસોકો સતિં પચ્ચુપટ્ઠાપેતું અસક્કોન્તો વિસઞ્ઞી હુત્વા અત્તનો હત્થગતે કહાપણે ચેવ ભણ્ડિકઞ્ચ ઘરદ્વારેયેવ વિકિરિત્વા નિવાસનપારુપનં પહાય તુલાદણ્ડં મુગ્ગરં કત્વા આદાય બોધિસત્તસ્સ અનુપદં પક્કન્તો નદીતીરં ગન્ત્વા બોધિસત્તં ગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘અમ્ભો, નાવિક, નાવં નિવત્તેહી’’તિ આહ. બોધિસત્તો પન ‘‘તાત, મા નિવત્તયી’’તિ પટિસેધેસિ. ઇતરસ્સપિ બોધિસત્તં ગચ્છન્તં પસ્સન્તસ્સેવ બલવસોકો ઉદપાદિ, હદયં ઉણ્હં અહોસિ, મુખતો લોહિતં ઉગ્ગઞ્છિ, વાપિકદ્દમો વિય હદયં ફલિ. સો બોધિસત્તે આઘાતં બન્ધિત્વા તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપુણિ . ઇદં પઠમં દેવદત્તસ્સ બોધિસત્તે આઘાતબન્ધનં. બોધિસત્તો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સમ્માસમ્બુદ્ધો ઇમં ધમ્મદેસનં કથેત્વા અભિસમ્બુદ્ધોવ ઇમં ગાથં કથેસિ –

3. ‘‘ઇધ ચે નં વિરાધેસિ, સદ્ધમ્મસ્સ નિયામતં;
ચિરં ત્વં અનુતપ્પેસિ, સેરિવાયંવ વાણિજો’’તિ.

તત્થ **ઇધ ચે નં વિરાધેસિ, સદ્ધમ્મસ્સ નિયામત**ન્તિ ઇમસ્મિં સાસને એતં સદ્ધમ્મસ્સ નિયામતાસઙ્ખાતં સોતાપત્તિમગ્ગં વિરાધેસિ. યદિ વિરાધેસિ, વીરિયં ઓસ્સજન્તો નાધિગચ્છસિ ન પટિલભસીતિ અત્થો. **ચિરં ત્વં અનુતપ્પેસી**તિ એવં સન્તે ત્વં દીઘમદ્ધાનં સોચન્તો પરિદેવન્તો અનુતપેસ્સસિ, અથ વા ઓસ્સટ્ઠવીરિયતાય અરિયમગ્ગસ્સ વિરાધિતત્તા દીઘરત્તં નિરયાદીસુ ઉપ્પન્નો નાનપ્પકારાનિ દુક્ખાનિ અનુભવન્તો અનુતપ્પિસ્સસિ કિલમિસ્સસીતિ અયમેત્થ અત્થો. કથં? **સેરિવાયંવ વાણિજો**તિ ‘‘સેરિવા’’તિ એવંનામકો અયં વાણિજો યથા. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા પુબ્બે સેરિવનામકો વાણિજો સતસહસ્સગ્ઘનિકં સુવણ્ણપાતિં લભિત્વા તસ્સા ગહણત્થાય વીરિયં અકત્વા તતો પરિહીનો અનુતપ્પિ, એવમેવ ત્વમ્પિ ઇમસ્મિં સાસને પટિયત્તસુવણ્ણપાતિસદિસં અરિયમગ્ગં ઓસ્સટ્ઠવીરિયતાય અનધિગચ્છન્તો તતો પરિહીનો દીઘરત્તં અનુતપ્પિસ્સસિ. સચે પન વીરિયં ન ઓસ્સજિસ્સસિ, પણ્ડિતવાણિજો સુવણ્ણપાતિં વિય મમ સાસને નવવિધમ્પિ લોકુત્તરધમ્મં પટિલભિસ્સસીતિ.

એવમસ્સ સત્થા અરહત્તેન કૂટં ગણ્હન્તો ઇમં ધમ્મદેસનં દસ્સેત્વા ચત્તારિ સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ અગ્ગફલે અરહત્તે પતિટ્ઠાસિ.

સત્થાપિ દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેત્વા દસ્સેસિ – ‘‘તદા બાલવાણિજો દેવદત્તો અહોસિ, પણ્ડિતવાણિજો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ દેસનં નિટ્ઠાપેસિ.

સેરિવવાણિજજાતકવણ્ણના તતિયા.

૪. ચૂળસેટ્ઠિજાતકવણ્ણના

અપ્પકેનપિ મેધાવીતિ ઇમં ધમ્મદેસનં ભગવા રાજગહં ઉપનિસ્સાય જીવકમ્બવને વિહરન્તો ચૂળપન્થકત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ.

તત્થ ચૂળપન્થકસ્સ તાવ નિબ્બત્તિ કથેતબ્બા. રાજગહે કિર ધનસેટ્ઠિકુલસ્સ ધીતા અત્તનો દાસેનેવ સદ્ધિં સન્થવં કત્વા ‘‘અઞ્ઞેપિ મે ઇમં કમ્મં જાનેય્યુ’’ન્તિ ભીતા એવમાહ ‘‘અમ્હેહિ ઇમસ્મિં ઠાને વસિતું ન સક્કા, સચે મે માતાપિતરો ઇમં દોસં જાનિસ્સન્તિ, ખણ્ડાખણ્ડં કરિસ્સન્તિ, વિદેસં ગન્ત્વા વસિસ્સામા’’તિ હત્થસારં ગહેત્વા અગ્ગદ્વારેન નિક્ખમિત્વા ‘‘યત્થ વા તત્થ વા અઞ્ઞેહિ અજાનનટ્ઠાનં ગન્ત્વા વસિસ્સામા’’તિ ઉભોપિ અગમંસુ.

તેસં એકસ્મિં ઠાને વસન્તાનં સંવાસમન્વાય તસ્સા કુચ્છિયં ગબ્ભો પતિટ્ઠાસિ. સા ગબ્ભપરિપાકં આગમ્મ સામિકેન સદ્ધિં મન્તેસિ ''ગબ્ભો મે પરિપાકં ગતો, ઞાતિબન્ધુવિરહિતે ઠાને ગબ્ભવુટ્ઠાનં નામ ઉભિન્નમ્પિ અમ્હાકં દુક્ખમેવ, કુલગેહમેવ ગચ્છામા''તિ. સો ''સચાહં ગમિસ્સામિ, જીવિતં મે નત્થી''તિ ચિન્તેત્વા ''અજ્જ ગચ્છામ, સ્વે ગચ્છામા''તિ દિવસે અતિક્કામેસિ. સા ચિન્તેસિ ''અયં બાલો અત્તનો દોસમહન્તતાય ગન્તું ન ઉસ્સહતિ, માતાપિતરો નામ એકન્તહિતા, અયં ગચ્છતુ વા મા વા, મયા ગન્તું વટ્ટતી''તિ. સા તસ્મિં ગેહા નિક્ખન્તે ગેહપરિક્ખારં પટિસામેત્વા અત્તનો કુલઘરં ગતભાવં અનન્તરગેહવાસીનં આરોચેત્વા મગ્ગં પટિપજ્જિ.

અથ સો પુરિસો ઘરં આગતો તં અદિસ્વા પટિવિસ્સકે પુચ્છિત્વા ''કુલઘરં ગતા''તિ સુત્વા વેગેન અનુબન્ધિત્વા અન્તરામગ્ગે સમ્પાપુણિ. તસ્સાપિ તત્થેવ ગબ્ભવુટ્ઠાનં અહોસિ. સો ''કિં ઇદં ભદ્દે''તિ પુચ્છિ. ''સામિ, એકો પુત્તો જાતો''તિ. ''ઇદાનિ કિં કરિસ્સામા''તિ? ''યસ્સત્થાય મયં કુલઘરં ગચ્છેય્યામ, તં કમ્મં અન્તરાવ નિપ્ફન્નં, તત્થ ગન્ત્વા કિં કરિસ્સામ, નિવત્તામા''તિ દ્વેપિ એકચિત્તા હુત્વા નિવત્તિંસુ. તસ્સ ચ દારકસ્સ પન્થે જાતત્તા ''પન્થકો''તિ નામં અકંસુ . તસ્સા ન ચિરસ્સેવ અપરોપિ ગબ્ભો પતિટ્ઠહિ. સબ્બં પુરિમનયેનેવ વિત્થારેતબ્બં. તસ્સાપિ દારકસ્સ પન્થે જાતત્તા પઠમજાતસ્સ ''મહાપન્થકો''તિ નામં કત્વા ઇતરસ્સ ''ચૂળપન્થકો''તિ નામં અકંસુ. તે દ્વેપિ દારકે ગહેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ આગતા.

તેસં તત્થ વસન્તાનં અયં મહાપન્થકદારકો અઞ્ઞે દારકે ''ચૂળપિતા મહાપિતા''તિ, ''અય્યકો અય્યિકા''તિ ચ વદન્તે સુત્વા માતરં પુચ્છિ ''અમ્મ, અઞ્ઞે દારકા 'ચૂળપિતા મહાપિતા'તિપિ વદન્તિ, 'અય્યકો અય્યિકા'તિપિ વદન્તિ, અમ્હાકં ઞાતકા નત્થી''તિ. ''આમ, તાત, તુમ્હાકં એત્થ ઞાતકા નત્થિ, રાજગહનગરે પન વો ધનસેટ્ઠિ નામ અય્યકો, તત્થ તુમ્હાકં બહૂ ઞાતકા''તિ. ''કસ્મા તત્થ ન ગચ્છથ, અમ્મા''તિ? સા અત્તનો અગમનકારણં પુત્તસ્સ અકથેત્વા પુત્તેસુ પુનપ્પુનં કથેન્તેસુ સામિકં આહ – ''ઇમે દારકા મં અતિવિય કિલમેન્તિ, કિં નો માતાપિતરો દિસ્વા મંસં ખાદિસ્સન્તિ, એહિ દારકાનં અય્યકકુલં દસ્સેસ્સામા''તિ. ''અહં સમ્મુખા ભવિતું ન સક્ખિસ્સામિ, તં પન તત્થ નયિસ્સામી''તિ. ''સાધુ, અય્ય, યેન કેનચિ ઉપાયેન દારકાનં અય્યકકુલમેવ દટ્ઠું વટ્ટતી''તિ દ્વેપિ જના દારકે આદાય અનુપુબ્બેન રાજગહં પત્વા નગરદ્વારે એકિસ્સા સાલાય નિવાસં કત્વા દારકમાતા દ્વે દારકે ગહેત્વા આગતભાવં માતાપિતૂનં આરોચાપેસિ.

તે તં સાસનં સુત્વા ''સંસારે વિચરન્તાનં ન પુત્તો ન ધીતા નામ નત્થિ, તે અમ્હાકં મહાપરાધિકા, ન સક્કા તેહિ અમ્હાકં ચક્ખુપથે ઠાતું, એત્તકં પન ધનં ગહેત્વા દ્વેપિ જના ફાસુકટ્ઠાનં ગન્ત્વા જીવન્તુ, દારકે પન ઇધ પેસેન્તૂ''તિ. સેટ્ઠિધીતા માતાપિતૂહિ પેસિતં ધનં ગહેત્વા દારકે આગતદૂતાનંયેવ હત્થે દત્વા પેસેસિ, દારકા અય્યકકુલે વડ્ઢન્તિ. તેસુ ચૂળપન્થકો અતિદહરો, મહાપન્થકો પન અય્યકેન સદ્ધિં દસબલસ્સ ધમ્મકથં સોતું ગચ્છતિ. તસ્સ નિચ્ચં સત્થુ સમ્મુખા ધમ્મં સુણન્તસ્સ પબ્બજ્જાય ચિત્તં નમિ. સો અય્યકં આહ ''સચે તુમ્હે સમ્પટિચ્છથ, અહં પબ્બજેય્ય''ન્તિ. ''કિં વદેસિ, તાત, મય્હં સકલલોકસ્સપિ પબ્બજ્જાતો તવેવ પબ્બજ્જા ભદ્દિકા, સચે સક્કોસિ, પબ્બજ તાતા''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા સત્થુ સન્તિકં ગતો. સત્થા ''કિં મહાસેટ્ઠિ દારકો તે લદ્ધો''તિ. ''આમ, ભન્તે અયં દારકો મય્હં નત્તા, તુમ્હાકં સન્તિકે પબ્બજામીતિ વદતી''તિ આહ. સત્થા અઞ્ઞતરં પિણ્ડચારિકં ભિક્ખું ''ઇમં દારકં પબ્બાજેહી''તિ આણાપેસિ. થેરો તસ્સ તચપઞ્ચકકમ્મટ્ઠાનં આચિક્ખિત્વા પબ્બાજેસિ. સો બહું બુદ્ધવચનં ઉગ્ગણ્હિત્વા પરિપુણ્ણવસ્સો ઉપસમ્પદં લભિ. ઉપસમ્પન્નો હુત્વા યોનિસો મનસિકારે કમ્મં કરોન્તો અરહત્તં પાપુણિ.

સો ઝાનસુખેન, મગ્ગસુખેન, ફલસુખેન વીતિનામેન્તો ચિન્તેસિ ''સક્કા નુ ખો ઇમં સુખં ચૂળપન્થકસ્સ દાતુ''ન્તિ. તતો અય્યકસેટ્ઠિસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''મહાસેટ્ઠિ સચે તુમ્હે સમ્પટિચ્છથ, અહં ચૂળપન્થકં પબ્બાજેય્ય''ન્તિ આહ. ''પબ્બાજેથ, ભન્તે''તિ. થેરો ચૂળપન્થકદારકં પબ્બાજેત્વા દસસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેસિ. ચૂળપન્થકસામણેરો પબ્બજિત્વાવ દન્ધો અહોસિ.

''પદુમં યથા કોકનદં સુગન્ધં, પાતો સિયા ફુલ્લમવીતગન્ધં;
અઙ્ગીરસં પસ્સ વિરોચમાનં, તપન્તમાદિચ્ચમિવન્તલિક્ખે''તિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૩; અ॰ નિ॰ ૫.૧૯૫) –

ઇમં એકગાથં ચતૂહિ માસેહિ ગણ્હિતું નાસક્ખિ. સો કિર કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધકાલે પબ્બજિત્વા પઞ્ઞવા હુત્વા અઞ્ઞતરસ્સ દન્ધભિક્ખુનો ઉદ્દેસગ્ગહણકાલે પરિહાસકેળિં અકાસિ. સો ભિક્ખુ તેન પરિહાસેન લજ્જિતો નેવ ઉદ્દેસં ગણ્હિ, ન સજ્ઝાયમકાસિ. તેન કમ્મેન અયં પબ્બજિત્વાવ દન્ધો જાતો, ગહિતગહિતં પદં ઉપરૂપરિ પદં ગણ્હન્તસ્સ નસ્સતિ. તસ્સ ઇમમેવ ગાથં ગહેતું વાયમન્તસ્સ ચત્તારો માસા અતિક્કન્તા.

અથ નં મહાપન્થકો આહ ''ચૂળપન્થક, ત્વં ઇમસ્મિં સાસને અભબ્બો, ચતૂહિ માસેહિ એકમ્પિ ગાથં ગહેતું ન સક્કોસિ, પબ્બજિતકિચ્ચં પન ત્વં કથં મત્થકં પાપેસ્સસિ, નિક્ખમ ઇતો''તિ વિહારા નિક્કડ્ઢિ. ચૂળપન્થકો બુદ્ધસાસને સિનેહેન ગિહિભાવં ન પત્થેતિ. તસ્મિઞ્ચ કાલે મહાપન્થકો ભત્તુદ્દેસકો હોતિ. જીવકો કોમારભચ્ચો બહું ગન્ધમાલં આદાય અત્તનો અમ્બવનં ગન્ત્વા સત્થારં પૂજેત્વા ધમ્મં સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના દસબલં વન્દિત્વા મહાપન્થકં ઉપસઙ્કમિત્વા ''કિત્તકા , ભન્તે, સત્થુ સન્તિકે ભિક્ખૂ''તિ પુચ્છિ. ''પઞ્ચમત્તાનિ ભિક્ખુસતાની''તિ. ''સ્વે, ભન્તે, બુદ્ધપ્પમુખાનિ પઞ્ચ ભિક્ખુસતાનિ આદાય અમ્હાકં નિવેસને ભિક્ખં ગણ્હથા''તિ. ''ઉપાસક, ચૂળપન્થકો નામ ભિક્ખુ દન્ધો અવિરુળ્હિધમ્મો, તં ઠપેત્વા સેસાનં નિમન્તનં સમ્પટિચ્છામી''તિ થેરો આહ. તં સુત્વા ચૂળપન્થકો ચિન્તેસિ ''થેરો એત્તકાનં ભિક્ખૂનં નિમન્તનં સમ્પટિચ્છન્તો મં બાહિરં કત્વા સમ્પટિચ્છતિ, નિસ્સંસયં મય્હં ભાતિકસ્સ મયિ ચિત્તં ભિન્નં ભવિસ્સતિ, કિં ઇદાનિ મય્હં ઇમિના સાસનેન, ગિહી હુત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો જીવિસ્સામી''તિ.

સો પુનદિવસે પાતોવ ''ગિહી ભવિસ્સામી''તિ પાયાસિ. સત્થા પચ્ચૂસકાલેયેવ લોકં ઓલોકેન્તો ઇમં કારણં દિસ્વા પઠમતરં ગન્ત્વા ચૂળપન્થકસ્સ ગમનમગ્ગે દ્વારકોટ્ઠકે ચઙ્કમન્તો અટ્ઠાસિ. ચૂળપન્થકો ઘરં ગચ્છન્તો સત્થારં દિસ્વા ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિ. અથ નં સત્થા ''કહં પન, ત્વં ચૂળપન્થક, ઇમાય વેલાય ગચ્છસી''તિ આહ. ભાતા મં, ભન્તે, નિક્કડ્ઢતિ , તેનાહં વિબ્ભમિતું ગચ્છામીતિ. ચૂળપન્થક, તવ પબ્બજ્જા નામ મમ સન્તકા, ભાતરા નિક્કડ્ઢિતો કસ્મા મમ સન્તિકં નાગચ્છિ? એહિ કિં તે ગિહિભાવેન, મમ સન્તિકે ભવિસ્સસી''તિ ભગવા ચૂળપન્થકં આદાય ગન્ત્વા ગન્ધકુટિપ્પમુખે નિસીદાપેત્વા ''ચૂળપન્થક, ત્વં પુરત્થાભિમુખો હુત્વા ઇમં પિલોતિકં 'રજોહરણં રજોહરણ'ન્તિ પરિમજ્જન્તો ઇધેવ હોહી''તિ ઇદ્ધિયા અભિસઙ્ખતં પરિસુદ્ધં પિલોતિકાખણ્ડં દત્વા કાલે આરોચિતે ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો જીવકસ્સ ગેહં ગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિ.

ચૂળપન્થકોપિ સૂરિયં ઓલોકેન્તો તં પિલોતિકાખણ્ડં ''રજોહરણં રજોહરણ''ન્તિ પરિમજ્જન્તો નિસીદિ, તસ્સ તં પિલોતિકાખણ્ડં પરિમજ્જન્તસ્સ પરિમજ્જન્તસ્સ કિલિટ્ઠં અહોસિ. તતો ચિન્તેસિ ''ઇદં પિલોતિકાખણ્ડં અતિવિય પરિસુદ્ધં, ઇમં પન અત્તભાવં નિસ્સાય પુરિમપકતિં વિજહિત્વા એવં કિલિટ્ઠં જાતં, અનિચ્ચા વત સઙ્ખારા''તિ ખયવયં પટ્ઠપેન્તો વિપસ્સનં વડ્ઢેસિ. સત્થા ''ચૂળપન્થકસ્સ ચિત્તં વિપસ્સનં આરુળ્હ''ન્તિ ઞત્વા ''ચૂળપન્થક, ત્વં

એતં પિલોતિકાખણ્ડમેવ સંકિલિટ્ઠં રજોરઞ્જિતં જાતન્તિ મા સઞ્ઞં કરિ, અબ્ભન્તરે પન તે રાગરજાદયો અત્થિ, તે હરાહી''તિ વત્વા ઓભાસં વિસ્સજ્જેત્વા પુરતો નિસિન્નો વિય પઞ્ઞાયમાનરૂપો હુત્વા ઇમા ગાથા અભાસિ –

''રાગો રજો ન ચ પન રેણુ વુચ્ચતિ, રાગસ્સેતં અધિવચનં રજોતિ;
એતં રજં વિપ્પજહિત્વ ભિક્ખવો, વિહરન્તિ તે વિગતરજસ્સ સાસને.

''દોસો રજો ન ચ પન રેણુ વુચ્ચતિ, દોસસ્સેતં અધિવચનં રજોતિ;
એતં રજં વિપ્પજહિત્વ ભિક્ખવો, વિહરન્તિ તે વિગતરજસ્સ સાસને.

''મોહો રજો ન ચ પન રેણુ વુચ્ચતિ, મોહસ્સેતં અધિવચનં રજોતિ;
એતં રજં વિપ્પજહિત્વ ભિક્ખવો, વિહરન્તિ તે વિગતરજસ્સ સાસને''તિ. (મહાનિ॰ ૨૦૯; ચૂળનિ॰ ઉદયમાણવપુચ્છાનિદ્દેસ ૭૪);

ગાથાપરિયોસાને ચૂળપન્થકો સહ પટિસમ્ભિદાહિ અરહત્તં પાપુણિ, પટિસમ્ભિદાહિયેવસ્સ તીણિ પિટકાનિ આગમંસુ. સો કિર પુબ્બે રાજા હુત્વા નગરં પદક્ખિણં કરોન્તો નલાટતો સેદે મુચ્ચન્તે પરિસુદ્ધેન સાટકેન નલાટન્તં પુઞ્છિ, સાટકો કિલિટ્ઠો અહોસિ. સો ''ઇમં સરીરં નિસ્સાય એવરૂપો પરિસુદ્ધો સાટકો પકતિં જહિત્વા કિલિટ્ઠો જાતો, અનિચ્ચા વત સઙ્ખારા''તિ અનિચ્ચસઞ્ઞં પટિલભિ. તેન કારણેનસ્સ રજોહરણમેવ પચ્ચયો જાતો.

જીવકોપિ ખો કોમારભચ્ચો દસબલસ્સ દક્ખિણોદકં ઉપનામેસિ. સત્થા ''નનુ, જીવક, વિહારે ભિક્ખૂ અત્થી''તિ હત્થેન પત્તં પિદહિ. મહાપન્થકો ''ભન્તે, વિહારે નત્થિ ભિક્ખૂ''તિ આહ. સત્થા ''અત્થિ જીવકા''તિ આહ. જીવકો ''તેન હિ, ભણે, ગચ્છ, વિહારે ભિક્ખૂનં અત્થિભાવં વા નત્થિભાવં વા જાનાહી''તિ પુરિસં પેસેસિ. તસ્મિં ખણે ચૂળપન્થકો ''મય્હં ભાતિકો 'વિહારે ભિક્ખૂ નત્થી'તિ ભણતિ, વિહારે ભિક્ખૂનં અત્થિભાવમસ્સ પકાસેસ્સામી''તિ સકલં અમ્બવનં ભિક્ખૂનંયેવ પૂરેસિ. એકચ્ચે ભિક્ખૂ ચીવરકમ્મં કરોન્તિ, એકચ્ચે રજનકમ્મં, એકચ્ચે સજ્ઝાયં કરોન્તીતિ એવં અઞ્ઞમઞ્ઞં અસદિસં ભિક્ખુસહસ્સં માપેસિ. સો પુરિસો વિહારે બહૂ ભિક્ખૂ દિસ્વા નિવત્તિત્વા ''અય્ય , સકલં અમ્બવનં ભિક્ખૂહિ પરિપુણ્ણ''ન્તિ જીવકસ્સ આરોચેસિ. થેરોપિ ખો તત્થેવ –

''સહસ્સક્ખત્તુમત્તાનં, નિમ્મિનિત્વાન પન્થકો;
નિસીદમ્બવને રમ્મે, યાવ કાલપ્પવેદના''તિ. (થેરગા॰ ૫૬૩);

અથ સત્થા તં પુરિસં આહ – ''વિહારં ગન્ત્વા 'સત્થા ચૂળપન્થકં નામ પક્કોસતી'તિ વદેહી''તિ. તેન ગન્ત્વા તથાવુત્તે ''અહં ચૂળપન્થકો, અહં ચૂળપન્થકો''તિ મુખસહસ્સં ઉટ્ઠહિ. પુરિસો ગન્ત્વા ''સબ્બેપિ કિર તે, ભન્તે, ચૂળપન્થકાયેવ નામા''તિ આહ. તેન હિ ત્વં ગન્ત્વા યો પઠમં ''અહં ચૂળપન્થકો''તિ વદતિ, તં હત્થે ગણ્હ, અવસેસા અન્તરધાયિસ્સન્તીતિ. સો તથા અકાસિ, તાવદેવ સહસ્સમત્તા ભિક્ખૂ અન્તરધાયિંસુ. થેરો તેન પુરિસેન સદ્ધિં અગમાસિ. સત્થા ભત્તકિચ્ચપરિયોસાને જીવકં આમન્તેસિ ''જીવક, ચૂળપન્થકસ્સ પત્તં ગણ્હ, અયં તે અનુમોદનં કરિસ્સતી''તિ. જીવકો તથા અકાસિ. થેરો સીહનાદં નદન્તો તરુણસીહો વિય તીણિ પિટકાનિ સંખોભેત્વા અનુમોદનં અકાસિ.

સત્થા ઉટ્ઠાયાસના ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવારો વિહારં ગન્ત્વા ભિક્ખૂહિ વત્તે દસ્સિતે ઉટ્ઠાયાસના ગન્ધકુટિપ્પમુખે ઠત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સુગતોવાદં દત્વા કમ્મટ્ઠાનં કથેત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘં ઉય્યોજેત્વા સુરભિગન્ધવાસિતં ગન્ધકુટિં પવિસિત્વા દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં ઉપગતો. અથ સાયન્હસમયે ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ ઇતો ચિતો ચ સમોસરિત્વા રત્તકમ્બલસાણિં પરિક્ખિપન્ત્તા વિય નિસીદિત્વા સત્થુ ગુણકથં આરભિંસુ ''આવુસો, મહાપન્થકો ચૂળપન્થકસ્સ અજ્ઝાસયં અજાનન્તો 'ચતૂહિ માસેહિ એકગાથં ગણ્હિતું ન સક્કોતિ, દન્ધો અય'ન્તિ વિહારા નિક્કડ્ઢિ, સમ્માસમ્બુદ્ધો પન અત્તનો અનુત્તરધમ્મરાજતાય એકસ્મિંયેવસ્સ અન્તરભત્તે સહ પટિસમ્ભિદાહિ અરહત્તં અદાસિ, તીણિ પિટકાનિ પટિસમ્ભિદાહિયેવ આગતાનિ, અહો બુદ્ધાનં બલં નામ મહન્ત''ન્તિ.

અથ ભગવા ધમ્મસભાયં ઇમં કથાપવત્તિં ઞત્વા ''અજ્જ મયા ગન્તું વટ્ટતી''તિ બુદ્ધસેય્યાય ઉટ્ઠાય સુરત્તદુપટ્ટં નિવાસેત્વા વિજ્જુલતં વિય કાયબન્ધનં બન્ધિત્વા રત્તકમ્બલસદિસં સુગતમહાચીવરં પારુપિત્વા સુરભિગન્ધકુટિતો નિક્ખમ્મ મત્તવારણો વિય સીહવિક્કન્તવિલાસેન વિજમ્ભમાનો સીહો વિય અનન્તાય બુદ્ધલીલાય ધમ્મસભં ગન્ત્વા અલઙ્કતમણ્ડપમજ્ઝે સુપઞ્ઞત્તવરબુદ્ધાસનં અભિરુય્હ છબ્બણ્ણબુદ્ધરસ્મિયો વિસ્સજ્જેન્તો અણ્ણવકુચ્છિં ઓભાસયમાનો યુગન્ધરમત્થકે બાલસૂરિયો વિય આસનમજ્ઝે નિસીદિ. સમ્માસમ્બુદ્ધે પન આગતમત્તે ભિક્ખુસઙ્ઘો કથં પચ્છિન્દિત્વા તુણ્હી અહોસિ.

સત્થા મુદુકેન મેત્તચિત્તેન પરિસં ઓલોકેત્વા ''અયં પરિસા અતિવિય સોભતિ, એકસ્સપિ હત્થકુક્કુચ્ચં વા પાદકુક્કુચ્ચં વા ઉક્કાસિતસદ્દો વા ખિપિતસદ્દો વા નત્થિ, સબ્બેપિમે બુદ્ધગારવેન સગારવા બુદ્ધતેજેન તજ્જિતા મયિ આયુકપ્પમ્પિ અકથેત્વા નિસિન્ને પઠમં કથં સમુટ્ઠાપેત્વા ન કથેસ્સન્તિ, કથાસમુટ્ઠાપનવત્તં નામ મયાવ જાનિતબ્બં, અહમેવ પઠમં કથેસ્સામી''તિ મધુરેન બ્રહ્મસ્સરેન ભિક્ખૂ આમન્તેત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે , એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા''તિ આહ. ભન્તે, ન મયં ઇમસ્મિં ઠાને નિસિન્ના અઞ્ઞં તિરચ્છાનકથં કથેમ, તુમ્હાકંયેવ પન ગુણે વણ્ણયમાના નિસિન્નામ્હ ''આવુસો મહાપન્થકો ચૂળપન્થકસ્સ અજ્ઝાસયં અજાનન્તો 'ચતૂહિ માસેહિ એકં ગાથં ગણ્હિતું ન સક્કોતિ, દન્ધો અય'ન્તિ વિહારા નિક્કડ્ઢિ, સમ્માસમ્બુદ્ધો પન અનુત્તરધમ્મરાજતાય એકસ્મિંયેવસ્સ અન્તરભત્તે સહ પટિસમ્ભિદાહિ અરહત્તં અદાસિ, અહો બુદ્ધાનં બલં નામ મહન્ત''ન્તિ. સત્થા ભિક્ખૂનં કથં સુત્વા ''ભિક્ખવે, ચૂળપન્થકો મં નિસ્સાય ઇદાનિ તાવ ધમ્મેસુ ધમ્મમહન્તતં પત્તો, પુબ્બે પન મં નિસ્સાય ભોગેસુપિ ભોગમહન્તતં પાપુણી''તિ આહ. ભિક્ખૂ તસ્સત્થસ્સ આવિભાવત્થં ભગવન્તં યાચિંસુ. ભગવા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નં કારણં પાકટં અકાસિ.

અતીતે કાસિરટ્ઠે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સેટ્ઠિકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો સેટ્ઠિટ્ઠાનં લભિત્વા ચૂળસેટ્ઠિ નામ અહોસિ, સો પણ્ડિતો બ્યત્તો સબ્બનિમિત્તાનિ જાનાતિ. સો એકદિવસં રાજુપટ્ઠાનં ગચ્છન્તો અન્તરવીથિયં મતમૂસિકં દિસ્વા તઙ્ખણઞ્ઞેવ નક્ખત્તં સમાનેત્વા ઇદમાહ ''સક્કા ચક્ખુમતા કુલપુત્તેન ઇમં ઉન્દૂરં ગહેત્વા પુત્તદારભરણઞ્ચ કાતું કમ્મન્તે ચ પયોજેતુ''ન્તિ? અઞ્ઞતરો દુગ્ગતકુલપુત્તો તં સેટ્ઠિસ્સ વચનં સુત્વા ''નાયં અજાનિત્વા કથેસ્સતી''તિ તં મૂસિકં ગહેત્વા એકસ્મિં આપણે બિળાલસ્સત્થાય વિક્કિણિત્વા કાકણિકં લભિત્વા તાય કાકણિકાય ફાણિતં ગહેત્વા એકેન ઘટેન પાનીયં ગણ્હિ. સો અરઞ્ઞતો આગચ્છન્તે માલાકારે દિસ્વા થોકં થોકં ફાણિતખણ્ડં દત્વા ઉળુઙ્કેન પાનીયં અદાસિ, તે ચસ્સ એકેકં પુપ્ફમુટ્ઠિં અદંસુ. સો તેન પુપ્ફમૂલેન પુનદિવસેપિ ફાણિતઞ્ચ પાનીયઘટઞ્ચ ગહેત્વા પુપ્ફારામમેવ ગતો. તસ્સ તં દિવસં માલાકારા અડ્ઢોચિતકે પુપ્ફગચ્છે દત્વા અગમંસુ. સો ન ચિરસ્સેવ ઇમિના ઉપાયેન અટ્ઠ કહાપણે લભિ.

પુન એકસ્મિં વાતવુટ્ઠિદિવસે રાજુય્યાને બહૂ સુક્ખદણ્ડકા ચ સાખા ચ પલાસઞ્ચ વાતેન પાતિતં હોતિ, ઉય્યાનપાલો છડ્ડેતું ઉપાયં ન પસ્સતિ . સો તત્થ ગન્ત્વા ''સચે ઇમાનિ દારુપણ્ણાનિ મય્હં દસ્સસિ, અહં તે ઇમાનિ સબ્બાનિ નીહરિસ્સામી''તિ ઉય્યાનપાલં આહ, સો ''ગણ્હ અય્યા''તિ સમ્પટિચ્છિ. ચૂળન્તેવાસિકો દારકાનં કીળનમણ્ડલં ગન્ત્વા ફાણિતં દત્વા મુહુત્તેન સબ્બાનિ દારુપણ્ણાનિ નીહરાપેત્વા ઉય્યાનદ્વારે રાસિં કારેસિ. તદા રાજકુમ્ભકારો રાજકુલે ભાજનાનં પચનત્થાય દારૂનિ પરિયેસમાનો ઉય્યાનદ્વારે તાનિ દિસ્વા તસ્સ હત્થતો કિણિત્વા ગણ્હિ. તં દિવસં ચૂળન્તેવાસિકો દારુવિક્કયેન સોળસ કહાપણે ચાટિઆદીનિ ચ પઞ્ચ ભાજનાનિ લભિ.

સો ચતુવીસતિયા કહાપણેસુ જાતેસુ ''અત્થિ અયં ઉપાયો મય્હ''ન્તિ નગરદ્વારતો અવિદૂરે ઠાને એકં પાનીયચાટિં ઠપેત્વા પઞ્ચસતે તિણહારકે પાનીયેન ઉપટ્ઠહિ. તે આહંસુ ''સમ્મ, ત્વં અમ્હાકં બહૂપકારો, કિં તે કરોમા''તિ? સો ''મય્હં કિચ્ચે ઉપ્પન્ને કરિસ્સથા''તિ વત્વા ઇતો ચિતો ચ વિચરન્તો થલપથકમ્મિકેન ચ જલપથકમ્મિકેન ચ સદ્ધિં મિત્તસન્થવં અકાસિ. તસ્સ થલપથકમ્મિકો ''સ્વે ઇમં નગરં અસ્સવાણિજકો પઞ્ચ અસ્સસતાનિ ગહેત્વા આગમિસ્સતી''તિ આચિક્ખિ. સો તસ્સ વચનં સુત્વા તિણહારકે આહ ''અજ્જ મય્હં એકેકં તિણકલાપં દેથ, મયા ચ તિણે અવિક્કિણિતે અત્તનો તિણં મા વિક્કિણથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા પઞ્ચ તિણકલાપસતાનિ આહરિત્વા તસ્સ ઘરે પાપયિંસુ. અસ્સવાણિજો સકલનગરે અસ્સાનં ગોચરં અલભિત્વા તસ્સ સહસ્સં દત્વા તં તિણં ગણ્હિ.

તતો કતિપાહચ્ચયેનસ્સ જલપથકમ્મિકો સહાયકો આરોચેસિ ''પટ્ટનમ્હિ મહાનાવા આગતા''તિ. સો ''અત્થિ અયં ઉપાયો''તિ અટ્ઠહિ કહાપણેહિ સબ્બપરિવારસમ્પન્નં તાવકાલિકં રથં ગહેત્વા મહન્તેન યસેન નાવાપટ્ટનં ગન્ત્વા એકં અઙ્ગુલિમુદ્દિકં નાવિકસ્સ સચ્ચકારં દત્વા અવિદૂરે ઠાને સાણિયા પરિક્ખિપાપેત્વા નિસિન્નો પુરિસે આણાપેસિ ''બાહિરતો વાણિજેસુ આગતેસુ તતિયેન પટિહારેન મં આરોચેથા''તિ . ''નાવા આગતા''તિ સુત્વા બારાણસિતો સતમત્તા વાણિજા ''ભણ્ડં ગણ્હામા''તિ આગમિંસુ. ભણ્ડં તુમ્હે ન લભિસ્સથ, અસુકટ્ઠાને નામ મહાવાણિજેન સચ્ચકારો દિન્નોતિ. તે તં સુત્વા તસ્સ સન્તિકં આગતા. પાદમૂલિકપુરિસા પુરિમસઞ્ઞાવસેન તતિયેન પટિહારેન તેસં આગતભાવં આરોચેસું. તે સતમત્તા વાણિજા એકેકં સહસ્સં દત્વા તેન સદ્ધિં નાવાય પત્તિકા હુત્વા પુન એકેકં સહસ્સં દત્વા પત્તિં વિસ્સજ્જાપેત્વા ભણ્ડં અત્તનો સન્તકમકંસુ.

ચૂળન્તેવાસિકો દ્વે સતસહસ્સાનિ ગણ્હિત્વા બારાણસિં આગન્ત્વા ''કતઞ્ઞુના મે ભવિતું વટ્ટતી''તિ એકં સતસહસ્સં ગાહાપેત્વા ચૂળસેટ્ઠિસ્સ સમીપં ગતો. અથ નં સેટ્ઠિ ''કિં તે, તાત, કત્વા ઇદં ધનં લદ્ધ''ન્તિ પુચ્છિ. સો ''તુમ્હેહિ કથિતઉપાયે ઠત્વા ચતુમાસબ્ભન્તરેયેવ લદ્ધ''ન્તિ મતમૂસિકં આદિં કત્વા સબ્બં વત્થું કથેસિ. ચૂળસેટ્ઠિ તસ્સ વચનં સુત્વા ''ઇદાનિ એવરૂપં દારકં મમ સન્તકં કાતું વટ્ટતી''તિ વયપ્પત્તં અત્તનો ધીતરં દત્વા સકલકુટુમ્બસ્સ સામિકં અકાસિ. સો સેટ્ઠિનો અચ્ચયેન તસ્મિં નગરે સેટ્ઠિટ્ઠાનં લભિ. બોધિસત્તોપિ યથાકમ્મં અગમાસિ.

સમ્માસમ્બુદ્ધોપિ ઇમં ધમ્મદેસનં કથેત્વા અભિસમ્બુદ્ધોવ ઇમં ગાથં કથેસિ –

૪. ''અપ્પકેનપિ મેધાવી, પાભતેન વિચક્ખણો;
સમુટ્ઠાપેતિ અત્તાનં, અણું અગ્ગિંવ સન્ધમ''ન્તિ.

તત્થ **અપ્પકેનપી**તિ થોકેનપિ પરિત્તકેનપિ. **મેધાવી**તિ પઞ્ઞવા. **પાભતેના**તિ ભણ્ડમૂલેન. **વિચક્ખણો**તિ વોહારકુસલો. **સમુટ્ઠાપેતિ અત્તાન**ન્તિ મહન્તં ધનઞ્ચ યસઞ્ચ ઉપ્પાદેત્વા તત્થ અત્તાનં સણ્ઠાપેતિ પતિટ્ઠાપેતિ. યથા કિં? **અણું અગ્ગિંવ સન્ધમં**, યથા પણ્ડિતપુરિસો પરિત્તં અગ્ગિં અનુક્કમેન ગોમયચુણ્ણાદીનિ પક્ખિપિત્વા મુખવાતેન ધમન્તો સમુટ્ઠાપેતિ વડ્ઢેતિ મહન્તં અગ્ગિક્ખન્ધં કરોતિ, એવમેવ પણ્ડિતો થોકમ્પિ પાભતં લભિત્વા નાનાઉપાયેહિ પયોજેત્વા ધનઞ્ચ યસઞ્ચ વડ્ઢેતિ , વડ્ઢેત્વા ચ પન તત્થ અત્તાનં પતિટ્ઠાપેતિ, તાય એવ વા પન ધનયસમહન્તતાય અત્તાનં સમુટ્ઠાપેતિ, અભિઞ્ઞાતં પાકટં કરોતીતિ અત્થો.

ઇતિ ભગવા ‘‘ભિક્ખવે, ચૂળપન્થકો મં નિસ્સાય ઇદાનિ ધમ્મેસુ ધમ્મમહન્તતં પત્તો, પુબ્બે પન ભોગેસુપિ ભોગમહન્તતં પાપુણી’’તિ એવં ઇમં ધમ્મદેસનં દસ્સેત્વા દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ‘‘તદા ચૂળન્તેવાસિકો ચૂળપન્થકો અહોસિ, ચૂળકસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ દેસનં નિટ્ઠાપેસિ.

ચૂળસેટ્ઠિજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

૫. તણ્ડુલનાળિજાતકવણ્ણના

કિમગ્ઘતિ તણ્ડુલનાળિકાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો લાલુદાયિત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિં સમયે આયસ્મા દબ્બો મલ્લપુત્તો સઙ્ઘસ્સ ભત્તુદ્દેસકો હોતિ. તસ્મિં પાતોવ સલાકભત્તાનિ ઉદ્દિસમાને લાલુદાયિત્થેરસ્સ કદાચિ વરભત્તં પાપુણાતિ, કદાચિ લામકભત્તં. સો લામકભત્તસ્સ પત્તદિવસે સલાકગ્ગં આકુલં કરોતિ, ‘‘કિં દબ્બોવ સલાકં દાતું જાનાતિ, અમ્હે ન જાનામા’’તિ વદતિ. તસ્મિં સલાકગ્ગં આકુલં કરોન્તે ‘‘હન્દ દાનિ ત્વમેવ સલાકં દેહી’’તિ સલાકપચ્છિં અદંસુ. તતો પટ્ઠાય સો સઙ્ઘસ્સ સલાકં અદાસિ. દેન્તો ચ પન ‘‘ઇદં વરભત્ત’’ન્તિ વા ‘‘લામકભત્ત’’ન્તિ વા ‘‘અસુકવસ્સગ્ગે વરભત્ત’’ન્તિ વા ‘‘અસુકવસ્સગ્ગે લામકભત્ત’’ન્તિ વા ન જાનાતિ, ઠિતિકં કરોન્તોપિ ‘‘અસુકવસ્સગ્ગે ઠિતિકા’’તિ ન સલ્લક્ખેતિ. ભિક્ખૂનં ઠિતવેલાય ‘‘ઇમસ્મિં ઠાને અયં ઠિતિકા ઠિતા, ઇમસ્મિં ઠાને અય’’ન્તિ ભૂમિયં વા ભિત્તિયં વા લેખં કડ્ઢતિ. પુનદિવસે સલાકગ્ગે ભિક્ખૂ મન્દતરા વા હોન્તિ બહુતરા વા, તેસુ મન્દતરેસુ લેખા હેટ્ઠા હોતિ, બહુતરેસુ ઉપરિ. સો ઠિતિકં અજાનન્તો લેખાસઞ્ઞાય સલાકં દેતિ.

અથ નં ભિક્ખૂ ‘‘આવુસો, ઉદાયિ, લેખા નામ હેટ્ઠા વા હોતિ ઉપરિ વા, વરભત્તં પન અસુકવસ્સગ્ગે ઠિતં, લામકભત્તં અસુકવસ્સગ્ગે’’તિ આહંસુ. સો ભિક્ખૂ પટિપ્ફરન્તો ‘‘યદિ એવં અયં લેખા કસ્મા એવં ઠિતા, કિં અહં તુમ્હાકં સદ્દહામિ, ઇમિસ્સા લેખાય સદ્દહામી’’તિ વદતિ. અથ નં દહરા ચ સામણેરા ચ ‘‘આવુસો લાલુદાયિ તયિ સલાકં દેન્તે ભિક્ખૂ લાભેન પરિહાયન્તિ, ન ત્વં દાતું અનુચ્છવિકો, ગચ્છ ઇતો’’તિ સલાકગ્ગતો નિક્કડ્ઢિંસુ. તસ્મિં ખણે સલાકગ્ગે મહન્તં કોલાહલં અહોસિ. તં સુત્વા સત્થા આનન્દત્થેરં પુચ્છિ ‘‘આનન્દ, સલાકગ્ગે મહન્તં કોલાહલં, કિં સદ્દો નામેસો’’તિ. થેરો તથાગતસ્સ તમત્થં આરોચેસિ. ‘‘આનન્દ, ન ઇદાનેવ લાલુદાયિ અત્તનો બાલતાય પરેસં લાભહાનિં કરોતિ, પુબ્બેપિ અકાસિયેવા’’તિ આહ. થેરો તસ્સત્થસ્સ આવિભાવત્થં ભગવન્તં યાચિ. ભગવા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નં કારણં પાકટં અકાસિ.

અતીતે કાસિરટ્ઠે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તો રાજા અહોસિ. તદા અમ્હાકં બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ઘાપનિકો અહોસિ. હત્થિઅસ્સાદીનિ ચેવ મણિસુવણ્ણાદીનિ ચ અગ્ઘાપેસિ, અગ્ઘાપેત્વા ભણ્ડસામિકાનં ભણ્ડાનુરૂપમેવ મૂલં દાપેસિ. રાજા પન લુદ્ધો હોતિ, સો લોભપકતિતાય એવં ચિન્તેસિ ‘‘અયં અગ્ઘાપનિકો એવં અગ્ઘાપેન્તો ન ચિરસ્સેવ મમ ગેહે ધનં પરિક્ખયં ગમેસ્સતિ, અઞ્ઞં અગ્ઘાપનિકં કરિસ્સામી’’તિ. સો સીહપઞ્જરં ઉગ્ઘાટેત્વા રાજઙ્ગણં ઓલોકેન્તો એકં ગામિકમનુસ્સં લોલબાલં રાજઙ્ગણેન ગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘એસ મય્હં અગ્ઘાપનિકકમ્મં કાતું સક્ખિસ્સતી’’તિ તં

પક્કોસાપેત્વા ‘‘સક્ખિસ્સસિ, ભણે, અમ્હાકં અગ્ઘાપનિકકમ્મં કાતુ’’ન્તિ આહ. સક્ખિસ્સામિ, દેવાતિ. રાજા અત્તનો ધનરક્ખણત્થાય તં બાલં અગ્ઘાપનિકકમ્મે ઠપેસિ. તતો પટ્ઠાય સો બાલો હત્થિઅસ્સાદીનિ અગ્ઘાપેન્તો અગ્ઘં હાપેત્વા યથારુચિયા કથેતિ. તસ્સ ઠાનન્તરે ઠિતત્તા યં સો કથેતિ, તમેવ મૂલં હોતિ.

તસ્મિં કાલે ઉત્તરાપથતો એકો અસ્સવાણિજો પઞ્ચ અસ્સસતાનિ આનેસિ. રાજા તં પુરિસં પક્કોસાપેત્વા અસ્સે અગ્ઘાપેસિ. સો પઞ્ચન્નં અસ્સસતાનં એકં તણ્ડુલનાળિકં અગ્ઘમકાસિ. કત્વા ચ પન ‘‘અસ્સવાણિજસ્સ એકં તણ્ડુલનાળિકં દેથા’’તિ વત્વા અસ્સે અસ્સસાલાયં સણ્ઠાપેસિ. અસ્સવાણિજો પોરાણઅગ્ઘાપનિકસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તં પવત્તિં આરોચેત્વા ‘‘ઇદાનિ કિં કત્તબ્બ’’ન્તિ પુચ્છિ. સો આહ ‘‘તસ્સ પુરિસસ્સ લઞ્જં દત્વા એવં પુચ્છથ ‘અમ્હાકં તાવ અસ્સા એકં તણ્ડુલનાળિકં અગ્ઘન્તીતિ ઞાતમેતં, તુમ્હે પન નિસ્સાય તણ્ડુલનાળિયા અગ્ઘં જાનિતુકામમ્હા, સક્ખિસ્સથ નો રઞ્ઞો સન્તિકે ઠત્વા સા તણ્ડુલનાળિકા ઇદં નામ અગ્ઘતીતિ વત્તુ’ન્તિ, સચે સક્કોમીતિ વદતિ, તં ગહેત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગચ્છથ, અહમ્પિ તત્થ આગમિસ્સામી’’તિ.

અસ્સવાણિજો ‘‘સાધૂ’’તિ બોધિસત્તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા અગ્ઘાપનિકસ્સ લઞ્જં દત્વા તમત્થં આરોચેસિ. સો લઞ્જં લભિત્વાવ ‘‘સક્ખિસ્સામિ તણ્ડુલનાળિં અગ્ઘાપેતુ’’ન્તિ. ‘‘તેન હિ ગચ્છામ રાજકુલ’’ન્તિ તં આદાય રઞ્ઞો સન્તિકં અગમાસિ. બોધિસત્તોપિ અઞ્ઞેપિ બહૂ અમચ્ચા અગમિંસુ. અસ્સવાણિજો રાજાનં વન્દિત્વા આહ – ‘‘દેવ, પઞ્ચન્નં અસ્સસતાનં એકં તણ્ડુલનાળિં અગ્ઘનકભાવં જાનામ, સા પન તણ્ડુલનાળિ કિં અગ્ઘતીતિ અગ્ઘાપનિકં પુચ્છથ દેવા’’તિ. રાજા તં પવત્તિં અજાનન્તો ‘‘અમ્ભો અગ્ઘાપનિક, પઞ્ચ અસ્સસતાનિ કિં અગ્ઘન્તી’’તિ પુચ્છિ. તણ્ડુલનાળિં, દેવાતિ. ‘‘હોતુ, ભણે, અસ્સા તાવ તણ્ડુલનાળિં અગ્ઘન્તુ. સા પન કિં અગ્ઘતિ તણ્ડુલનાળિકા’’તિ પુચ્છિ. સો બાલપુરિસો ‘‘બારાણસિં સન્તરબાહિરં અગ્ઘતિ તણ્ડુલનાળિકા’’તિ આહ. સો કિર પુબ્બે રાજાનં અનુવત્તન્તો એકં તણ્ડુલનાળિં અસ્સાનં અગ્ઘમકાસિ. પુન વાણિજસ્સ હત્થતો લઞ્જં લભિત્વા તસ્સા તણ્ડુલનાળિકાય બારાણસિં સન્તરબાહિરં અગ્ઘમકાસિ. તદા પન બારાણસિયા પાકારપરિક્ખેપો દ્વાદસયોજનિકો હોતિ. ઇદમસ્સ અન્તરં, બાહિરં પન તિયોજનસતિકં રટ્ઠં. ઇતિ સો બાલો એવં મહન્તં બારાણસિં સન્તરબાહિરં તણ્ડુલનાળિકાય અગ્ઘમકાસિ.

તં સુત્વા અમચ્ચા પાણિં પહરિત્વા હસમાના ‘‘મયં પુબ્બે પથવિઞ્ચ રજ્જઞ્ચ અનગ્ઘન્તિ સઞ્ઞિનો અહુમ્હ, એવં મહન્તં કિર સરાજકં બારાણસિરજ્જં તણ્ડુલનાળિમત્તં અગ્ઘતિ, અહો અગ્ઘાપનિકસ્સ ઞાણસમ્પદા. કહં એત્તકં કાલં અયં અગ્ઘાપનિકો વિહાસિ, અમ્હાકં રઞ્ઞો એવ અનુચ્છવિકો’’તિ પરિહાસં અકંસુ –

૫. ‘‘કિમગ્ઘતિ તણ્ડુલનાળિકાયં, અસ્સાન મૂલાય વદેહિ રાજ;
બારાણસિં સન્તરબાહિરં, અયમગ્ઘતિ તણ્ડુલનાળિકા’’તિ.

તસ્મિં કાલે રાજા લજ્જિતો તં બાલં નિક્કડ્ઢાપેત્વા બોધિસત્તસ્સેવ અગ્ઘાપનિકટ્ઠાનં અદાસિ. બોધિસત્તોપિ યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ‘‘તદા ગામિકબાલઅગ્ઘાપનિકો લાલુદાયી અહોસિ, પણ્ડિતઅગ્ઘાપનિકો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ દેસનં નિટ્ઠાપેસિ.

તણ્ડુલનાળિજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

૬. દેવધમ્મજાતકવણ્ણના

હિરિઓત્તપ્પસમ્પન્નાતિ ઇદં ભગવા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં બહુભણ્ડિકં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિવાસી કિરેકો કુટુમ્બિકો ભરિયાય કાલકતાય પબ્બજિ. સો પબ્બજન્તો અત્તનો પરિવેણઞ્ચ અગ્ગિસાલઞ્ચ ભણ્ડગબ્ભઞ્ચ કારેત્વા ભણ્ડગબ્ભં સપ્પિતણ્ડુલાદીહિ પૂરેત્વા પબ્બજિ. પબ્બજિત્વા ચ પન અત્તનો દાસે પક્કોસાપેત્વા યથારુચિતં આહારં પચાપેત્વા ભુઞ્જતિ, બહુપરિક્ખારો ચ અહોસિ , રત્તિં અઞ્ઞં નિવાસનપારુપનં હોતિ, દિવા અઞ્ઞં. વિહારપચ્ચન્તે વસતિ. તસ્સેકદિવસં ચીવરપચ્ચત્થરણાદીનિ નીહરિત્વા પરિવેણે પત્થરિત્વા સુક્ખાપેન્તસ્સ સમ્બહુલા જાનપદા ભિક્ખૂ સેનાસનચારિકં આહિણ્ડન્તા પરિવેણં ગન્ત્વા ચીવરાદીનિ દિસ્વા ‘‘કસ્સિમાની’’તિ પુચ્છિંસુ. સો ‘‘મય્હં, આવુસો’’તિ આહ. ‘‘આવુસો, ઇદમ્પિ ચીવરં, ઇદમ્પિ નિવાસનં, ઇદમ્પિ પચ્ચત્થરણં, સબ્બં તુય્હમેવા’’તિ? ‘‘આમ મય્હમેવા’’તિ. ‘‘આવુસો ભગવતા તીણિ ચીવરાનિ અનુઞ્ઞાતાનિ, ત્વં એવં અપ્પિચ્છસ્સ બુદ્ધસ્સ સાસને પબ્બજિત્વા એવં બહુપરિક્ખારો જાતો, એહિ તં દસબલસ્સ સન્તિકં નેસ્સામા’’તિ તં આદાય સત્થુ સન્તિકં અગમંસુ.

સત્થા દિસ્વાવ ‘‘કિં નુ ખો, ભિક્ખવે , અનિચ્છમાનકંયેવ ભિક્ખું ગણ્હિત્વા આગતત્થા’’તિ આહ. ‘‘ભન્તે, અયં ભિક્ખુ બહુભણ્ડો બહુપરિક્ખારો’’તિ. ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ બહુભણ્ડો’’તિ? ‘‘સચ્ચં, ભગવા’’તિ. ‘‘કસ્મા પન ત્વં ભિક્ખુ બહુભણ્ડો જાતો’’? ‘‘નનુ અહં અપ્પિચ્છતાય સન્તુટ્ઠિતાય પવિવેકસ્સ વીરિયારમ્ભસ્સ વણ્ણં વદામી’’તિ. સો સત્થુ વચનં સુત્વા કુપિતો ‘‘ઇમિના દાનિ નીહારેન ચરિસ્સામી’’તિ પારુપનં છડ્ડેત્વા પરિસમજ્ઝે એકચીવરો અટ્ઠાસિ.

અથ નં સત્થા ઉપત્થમ્ભયમાનો ‘‘નનુ ત્વં ભિક્ખુ પુબ્બે હિરોત્તપ્પગવેસકો દકરક્ખસકાલેપિ હિરોત્તપ્પં ગવેસમાનો દ્વાદસ સંવચ્છરાનિ વિહાસિ, અથ કસ્મા ઇદાનિ એવં ગરુકે બુદ્ધસાસને પબ્બજિત્વા ચતુપરિસમજ્ઝે પારુપનં છડ્ડેત્વા હિરોત્તપ્પં પહાય ઠિતોસી’’તિ? સો સત્થુ વચનં સુત્વા હિરોત્તપ્પં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા તં ચીવરં પારુપિત્વા સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. ભિક્ખૂ તસ્સત્થસ્સ આવિભાવત્થં ભગવન્તં યાચિંસુ, ભગવા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નં કારણં પાકટં અકાસિ.

અતીતે કાસિરટ્ઠે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તો નામ રાજા અહોસિ. તદા બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ. તસ્સ નામગ્ગહણદિવસે ‘‘મહિસાસકુમારો’’તિ નામં અકંસુ. તસ્સ આધાવિત્વા પરિધાવિત્વા વિચરણકાલે રઞ્ઞો અઞ્ઞોપિ પુત્તો જાતો, તસ્સ ‘‘ચન્દકુમારો’’તિ નામં અકંસુ. તસ્સ પન આધાવિત્વા પરિધાવિત્વા વિચરણકાલે બોધિસત્તસ્સ માતા કાલમકાસિ, રાજા અઞ્ઞં અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠપેસિ. સા રઞ્ઞો પિયા અહોસિ મનાપા, સાપિ સંવાસમન્વાય એકં પુત્તં વિજાયિ, ‘‘સૂરિયકુમારો’’તિસ્સ નામં અકંસુ. રાજા પુત્તં દિસ્વા તુટ્ઠચિત્તો ‘‘ભદ્દે, પુત્તસ્સ તે વરં દમ્મી’’તિ આહ. દેવી, વરં ઇચ્છિતકાલે ગહેતબ્બં કત્વા ઠપેસિ. સા પુત્તે વયપ્પત્તે રાજાનં આહ – ‘‘દેવેન મય્હં પુત્તસ્સ જાતકાલે વરો દિન્નો, પુત્તસ્સ મે રજ્જં દેહી’’તિ. રાજા ‘‘મય્હં દ્વે પુત્તા અગ્ગિક્ખન્ધા વિય જલમાના વિચરન્તિ, ન સક્કા તવ પુત્તસ્સ રજ્જં દાતુ’’ન્તિ પટિક્ખિપિત્વાપિ તં પુનપ્પુનં યાચમાનમેવ દિસ્વા ‘‘અયં મય્હં પુત્તાનં પાપકમ્પિ ચિન્તેય્યા’’તિ પુત્તે પક્કોસાપેત્વા આહ – ‘‘તાતા, અહં સૂરિયકુમારસ્સ જાતકાલે વરં અદાસિં. ઇદાનિસ્સ માતા રજ્જં યાચતિ, અહં તસ્સ ન દાતુકામો, માતુગામો નામ પાપો, તુમ્હાકં પાપકમ્પિ ચિન્તેય્ય, તુમ્હે અરઞ્ઞં પવિસિત્વા મમ અચ્ચયેન કુલસન્તકે નગરે રજ્જં કરેય્યાથા’’તિ રોદિત્વા કન્દિત્વા સીસે ચુમ્બિત્વા ઉય્યોજેસિ. તે પિતરં વન્દિત્વા પાસાદા ઓતરન્તે રાજઙ્ગણે કીળમાનો

સૂરિયકુમારો દિસ્વા તં કારણં ઞત્વા ‘‘અહમ્પિ ભાતિકેહિ સદ્ધિં ગમિસ્સામી’’તિ તેહિ સદ્ધિંયેવ નિક્ખમિ. તે હિમવન્તં પવિસિંસુ.

બોધિસત્તો મગ્ગા ઓક્કમ્મ રુક્ખમૂલે નિસીદિત્વા સૂરિયકુમારં આમન્તેસિ ‘‘તાત સૂરિયકુમાર, એતં સરં ગન્ત્વા ન્હત્વા ચ પિવિત્વા ચ પદુમિનિપણ્ણેહિ અમ્હાકમ્પિ પાનીયં આનેહી’’તિ. તં પન સરં વેસ્સવણસ્સ સન્તિકા એકેન દકરક્ખસેન લદ્ધં હોતિ, વેસ્સવણો ચ તં આહ – ‘‘ઠપેત્વા દેવધમ્મજાનનકે યે અઞ્ઞે ઇમં સરં ઓતરન્તિ, તે ખાદિતું લભસિ. અનોતિણ્ણે ન લભસી’’તિ. તતો પટ્ઠાય સો રક્ખસો યે તં સરં ઓતરન્તિ, તે દેવધમ્મે પુચ્છિત્વા યે ન જાનન્તિ, તે ખાદતિ. અથ ખો સૂરિયકુમારો તં સરં ગન્ત્વા અવીમંસિત્વાવ ઓતરિ. અથ નં સો રક્ખસો ગહેત્વા ‘‘દેવધમ્મે જાનાસી’’તિ પુચ્છિ. સો ‘‘દેવધમ્મા નામ ચન્દિમસૂરિયા’’તિ આહ. અથ નં ‘‘ત્વં દેવધમ્મે ન જાનાસી’’તિ વત્વા ઉદકં પવેસેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાને ઠપેસિ. બોધિસત્તોપિ તં અતિચિરાયન્તં દિસ્વા ચન્દકુમારં પેસેસિ. રક્ખસો તમ્પિ ગહેત્વા ‘‘દેવધમ્મે જાનાસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ જાનામિ, દેવધમ્મા નામ ચતસ્સો દિસા’’તિ. રક્ખસો ‘‘ન ત્વં દેવધમ્મે જાનાસી’’તિ તમ્પિ ગહેત્વા તત્થેવ ઠપેસિ.

બોધિસત્તો તસ્મિમ્પિ ચિરાયન્તે ‘‘એકેન અન્તરાયેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ સયં તત્થ ગન્ત્વા દ્વિન્નમ્પિ ઓતરણપદવળઞ્જં દિસ્વા ‘‘રક્ખસપરિગ્ગહિતેન ઇમિના સરેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ ખગ્ગં સન્નય્હિત્વા ધનું ગહેત્વા અટ્ઠાસિ. દકરક્ખસો બોધિસત્તં ઉદકં અનોતરન્તં દિસ્વા વનકમ્મિકપુરિસો વિય હુત્વા બોધિસત્તં આહ – ‘‘ભો, પુરિસ, ત્વં મગ્ગકિલન્તો કસ્મા ઇમં સરં ઓતરિત્વા ન્હત્વા પિવિત્વા ભિસમુળાલં ખાદિત્વા પુપ્ફાનિ પિળન્ધિત્વા યથાસુખં ન ગચ્છસી’’તિ? બોધિસત્તો તં દિસ્વા ‘‘એસો યક્ખો ભવિસ્સતી’’તિ ઞત્વા ‘‘તયા મે ભાતિકા ગહિતા’’તિ આહ. ‘‘આમ, ગહિતા’’તિ. ‘‘કિં કારણા’’તિ? ‘‘અહં ઇમં સરં ઓતિણ્ણકે લભામી’’તિ. ‘‘કિં પન સબ્બેવ લભસી’’તિ? ‘‘યે દેવધમ્મે જાનન્તિ, તે ઠપેત્વા અવસેસે લભામી’’તિ. ‘‘અત્થિ પન તે દેવધમ્મેહિ અત્થો’’તિ? ‘‘આમ, અત્થી’’તિ. ‘‘યદિ એવં અહં તે દેવધમ્મે કથેસ્સામી’’તિ. ‘‘તેન હિ કથેહિ, અહં દેવધમ્મે સુણિસ્સામી’’તિ. બોધિસત્તો આહ ‘‘અહં દેવધમ્મે કથેય્યં, કિલિટ્ઠગત્તો પનમ્હી’’તિ. યક્ખો બોધિસત્તં ન્હાપેત્વા ભોજનં ભોજેત્વા પાનીયં પાયેત્વા પુપ્ફાનિ પિળન્ધાપેત્વા ગન્ધેહિ વિલિમ્પાપેત્વા અલઙ્કતમણ્ડપમજ્ઝે પલ્લઙ્કં અત્થરિત્વા અદાસિ.

બોધિસત્તો આસને નિસીદિત્વા યક્ખં પાદમૂલે નિસીદાપેત્વા ‘‘તેન હિ ઓહિતસોતો સક્કચ્ચં દેવધમ્મે સુણાહી’’તિ ઇમં ગાથમાહ –

૬. ‘‘હિરિઓત્તપ્પસમ્પન્ના, સુક્કધમ્મસમાહિતા;
સન્તો સપ્પુરિસા લોકે, દેવધમ્માતિ વુચ્ચરે’’તિ.

તત્થ **હિરિઓત્તપ્પસમ્પન્ના**તિ હિરિયા ચ ઓત્તપ્પેન ચ સમન્નાગતા. તેસુ કાયદુચ્ચરિતાદીહિ હિરિયતીતિ હિરી, લજ્જાયેતં અધિવચનં. તેહિયેવ ઓત્તપ્પતીતિ ઓત્તપ્પં, પાપતો ઉબ્બેગસ્સેતં અધિવચનં. તત્થ અજ્ઝત્તસમુટ્ઠાના હિરી, બહિદ્ધાસમુટ્ઠાનં ઓત્તપ્પં. અત્તાધિપતેય્યા હિરી, લોકાધિપતેય્યં ઓત્તપ્પં. લજ્જાસભાવસણ્ઠિતા હિરી, ભયસભાવસણ્ઠિતં ઓત્તપ્પં. સપ્પતિસ્સવલક્ખણા હિરી, વજ્જભીરુકભયદસ્સાવિલક્ખણં ઓત્તપ્પં.

તત્થ અજ્ઝત્તસમુટ્ઠાનં હિરિં ચતૂહિ કારણેહિ સમુટ્ઠાપેતિ – જાતિં પચ્ચવેક્ખિત્વા વયં પચ્ચવેક્ખિત્વા સૂરભાવં પચ્ચવેક્ખિત્વા બાહુસચ્ચં પચ્ચવેક્ખિત્વા . કથં? ‘‘પાપકરણં નામેતં ન જાતિસમ્પન્નાનં કમ્મં, હીનજચ્ચાનં

કેવટ્ટાદીનં કમ્મં, માદિસસ્સ જાતિસમ્પન્નસ્સ ઇદં કમ્મં કાતું ન યુત્ત''ન્તિ એવં તાવ જાતિં પચ્ચવેક્ખિત્વા પાણાતિપાતાદિપાપં અકરોન્તો હિરિં સમુટ્ઠાપેતિ. તથા ''પાપકરણં નામેતં દહરેહિ કત્તબ્બં કમ્મં, માદિસસ્સ વયે ઠિતસ્સ ઇદં કમ્મં કાતું ન યુત્ત''ન્તિ એવં વયં પચ્ચવેક્ખિત્વા પાણાતિપાતાદિપાપં અકરોન્તો હિરિં સમુટ્ઠાપેતિ. તથા ''પાપકમ્મં નામેતં દુબ્બલજાતિકાનં કમ્મં, માદિસસ્સ સૂરભાવસમ્પન્નસ્સ ઇદં કમ્મં કાતું ન યુત્ત''ન્તિ એવં સૂરભાવં પચ્ચવેક્ખિત્વા પાણાતિપાતાદિપાપં અકરોન્તો હિરિં સમુટ્ઠાપેતિ. તથા ''પાપકમ્મં નામેતં અન્ધબાલાનં કમ્મં, ન પણ્ડિતાનં, માદિસસ્સ પણ્ડિતસ્સ બહુસ્સુતસ્સ ઇદં કમ્મં કાતું ન યુત્ત''ન્તિ એવં બાહુસચ્ચં પચ્ચવેક્ખિત્વા પાણાતિપાતાદિપાપં અકરોન્તો હિરિં સમુટ્ઠાપેતિ. એવં અજ્ઝત્તસમુટ્ઠાનં હિરિં ચતૂહિ કારણેહિ સમુટ્ઠાપેતિ. સમુટ્ઠાપેત્વા ચ પન અત્તનો ચિત્તે હિરિં પવેસેત્વા પાપકમ્મં ન કરોતિ. એવં હિરી અજ્ઝત્તસમુટ્ઠાના નામ હોતિ.

કથં ઓત્તપ્પં બહિદ્ધાસમુટ્ઠાનં નામ? ''સચે ત્વં પાપકમ્મં કરિસ્સસિ, ચતૂસુ પરિસાસુ ગરહપ્પત્તો ભવિસ્સસિ.

''ગરહિસ્સન્તિ તં વિઞ્ઞૂ, અસુચિં નાગરિકો યથા;
વજ્જિતો સીલવન્તેહિ, કથં ભિક્ખુ કરિસ્સસી''તિ. (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ ૧ બલરાસિવણ્ણના) –

એવં પચ્ચવેક્ખન્તો હિ બહિદ્ધાસમુટ્ઠિતેન ઓત્તપ્પેન પાપકમ્મં ન કરોતિ. એવં ઓત્તપ્પં બહિદ્ધાસમુટ્ઠાનં નામ હોતિ.

કથં હિરી અત્તાધિપતેય્યા નામ? ઇધેકચ્ચો કુલપુત્તો અત્તાનં અધિપતિં જેટ્ઠકં કત્વા ''માદિસસ્સ સદ્ધાપબ્બજિતસ્સ બહુસ્સુતસ્સ ધુતઙ્ગધરસ્સ ન યુત્તં પાપકમ્મં કાતુ''ન્તિ પાપં ન કરોતિ. એવં હિરી અત્તાધિપતેય્યા નામ હોતિ. તેનાહ ભગવા –

''સો અત્તાનંયેવ અધિપતિં કત્વા અકુસલં પજહતિ, કુસલં ભાવેતિ. સાવજ્જં પજહતિ, અનવજ્જં ભાવેતિ. સુદ્ધમત્તાનં પરિહરતી''તિ (અ॰ નિ॰ ૩.૪૦).

કથં ઓત્તપ્પં લોકાધિપતેય્યં નામ? ઇધેકચ્ચો કુલપુત્તો લોકં અધિપતિં જેટ્ઠકં કત્વા પાપકમ્મં ન કરોતિ. યથાહ –

''મહા ખો પનાયં લોકસન્નિવાસો. મહન્તસ્મિં ખો પન લોકસન્નિવાસે સન્તિ સમણબ્રાહ્મણા ઇદ્ધિમન્તો દિબ્બચક્ખુકા પરચિત્તવિદુનો, તે દૂરતોપિ પસ્સન્તિ, આસન્નાપિ ન દિસ્સન્તિ, ચેતસાપિ ચિત્તં જાનન્તિ, તેપિ મં એવં જાનિસ્સન્તિ 'પસ્સથ ભો, ઇમં કુલપુત્તં, સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો વોકિણ્ણો વિહરતિ પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહી'તિ.

''સન્તિ દેવતા ઇદ્ધિમન્તિયો દિબ્બચક્ખુકા પરચિત્તવિદુનિયો, તા દૂરતોપિ પસ્સન્તિ, આસન્નાપિ ન દિસ્સન્તિ, ચેતસાપિ ચિત્તં જાનન્તિ, તાપિ મં એવં જાનિસ્સન્તિ 'પસ્સથ ભો, ઇમં કુલપુત્તં, સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો વોકિણ્ણો વિહરતિ પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહી'તિ. સો લોકંયેવ અધિપતિં જેટ્ઠકં કરિત્વા અકુસલં પજહતિ, કુસલં ભાવેતિ. સાવજ્જં પજહતિ, અનવજ્જં ભાવેતિ. સુદ્ધમત્તાનં પરિહરતી''તિ (અ॰ નિ॰ ૩.૪૦).

એવં ઓત્તપ્પં લોકાધિપતેય્યં નામ હોતિ.

“લજ્જાસભાવસણ્ઠિતા હિરી, ભયસભાવસણ્ઠિતં ઓત્તપ્પ”ન્તિ એત્થ પન **લજ્જા**તિ લજ્જનાકારો, તેન સભાવેન સણ્ઠિતા હિરી. **ભય**ન્તિ અપાયભયં, તેન સભાવેન સણ્ઠિતં ઓત્તપ્પં. તદુભયમ્પિ પાપપરિવજ્જને પાકટં હોતિ. એકચ્ચો હિ યથા નામેકો કુલપુત્તો ઉચ્ચારપસ્સાવાદીનિ કરોન્તો લજ્જિતબ્બયુત્તકં એકં દિસ્વા લજ્જનાકારપ્પત્તો ભવેય્ય હીળિતો, એવમેવં અજ્ઝત્તં લજ્જિધમ્મં ઓક્કમિત્વા પાપકમ્મં ન કરોતિ. એકચ્ચો અપાયભયભીતો હુત્વા પાપકમ્મં ન કરોતિ. તત્રિદં ઓપમ્મં – યથા હિ દ્વીસુ અયોગુળેસુ એકો સીતલો ભવેય્ય ગૂથમક્ખિતો, એકો ઉણ્હો આદિત્તો. તત્થ પણ્ડિતો સીતલં ગૂથમક્ખિતત્તા જિગુચ્છન્તો ન ગણ્હાતિ, ઇતરં ડાહભયેન. તત્થ સીતલસ્સ ગૂથમક્ખિતસ્સ જિગુચ્છાય અગણ્હનં વિય અજ્ઝત્તં લજ્જિધમ્મં ઓક્કમિત્વા પાપસ્સ અકરણં, ઉણ્હસ્સ ડાહભયેન અગણ્હનં વિય અપાયભયેન પાપસ્સ અકરણં વેદિતબ્બં.

“સપ્પતિસ્સવલક્ખણા હિરી, વજ્જભીરુકભયદસ્સાવિલક્ખણં ઓત્તપ્પ”ન્તિ ઇદમ્પિ દ્વયં પાપપરિવજ્જનેયેવ પાકટં હોતિ. એકચ્ચો હિ જાતિમહત્તપચ્ચવેક્ખણા, સત્થુમહત્તપચ્ચવેક્ખણા, દાયજ્જમહત્તપચ્ચવેક્ખણા, સબ્રહ્મચારિમહત્તપચ્ચવેક્ખણાતિ ચતૂહિ કારણેહિ સપ્પતિસ્સવલક્ખણં હિરિં સમુટ્ઠાપેત્વા પાપં ન કરોતિ. એકચ્ચો અત્તાનુવાદભયં, પરાનુવાદભયં , દણ્ડભયં, દુગ્ગતિભયન્તિ ચતૂહિ કારણેહિ વજ્જભીરુકભયદસ્સાવિલક્ખણં ઓત્તપ્પં સમુટ્ઠાપેત્વા પાપં ન કરોતિ. તત્થ જાતિમહત્તપચ્ચવેક્ખણાદીનિ ચેવ અત્તાનુવાદભયાદીનિ ચ વિત્થારેત્વા કથેતબ્બાનિ. તેસં વિત્થારો અઙ્ગુત્તરનિકાયટ્ઠકથાયં વુત્તો.

સુક્કધમ્મસમાહિતાતિ ઇદમેવ હિરોત્તપ્પં આદિં કત્વા કત્તબ્બા કુસલા ધમ્મા સુક્કધમ્મા નામ, તે સબ્બસઙ્ગાહકનયેન ચતુભૂમકલોકિયલોકુત્તરધમ્મા. તેહિ સમાહિતા સમન્નાગતાતિ અત્થો. **સન્તો સપ્પુરિસા લોકે**તિ કાયકમ્માદીનં સન્તતાય સન્તો, કતઞ્ઞુકતવેદિતાય સોભના પુરિસાતિ સપ્પુરિસા. **લોકો** પન સઙ્ખારલોકો, સત્તલોકો, ઓકાસલોકો, ખન્ધલોકો, આયતનલોકો, ધાતુલોકોતિ અનેકવિધો. તત્થ “એકો લોકો સબ્બે સત્તા આહારટ્ઠિતિકા…પે॰… અટ્ઠારસ લોકા અટ્ઠારસ ધાતુયો”તિ (પટિ॰ મ॰ ૧.૧૧૨) એત્થ સઙ્ખારલોકો વુત્તો. ખન્ધલોકાદયો તદન્તોગધાયેવ. “અયં લોકો પરલોકો, દેવલોકો મનુસ્સલોકો”તિઆદીસુ (મહાનિ॰ ૩; ચૂળનિ॰ અજિતમાણવપુચ્છાનિદ્દેસ ૨) પન સત્તલોકો વુત્તો.

> “યાવતા ચન્દિમસૂરિયા, પરિહરન્તિ દિસા ભન્તિ વિરોચમાના;
> તાવ સહસ્સધા લોકો, એત્થ તે વત્તતે વસો”તિ. (મ॰ નિ॰ ૧.૫૦૩) –

એત્થ ઓકાસલોકો વુત્તો. તેસુ ઇધ સત્તલોકો અધિપ્પેતો. સત્તલોકસ્મિઞ્હિ યે એવરૂપા સપ્પુરિસા, તે **દેવધમ્મા**તિ વુચ્ચન્તિ.

તત્થ **દેવા**તિ સમ્મુતિદેવા, ઉપપત્તિદેવા, વિસુદ્ધિદેવાતિ તિવિધા. તેસુ મહાસમ્મતકાલતો પટ્ઠાય લોકેન “દેવા”તિ સમ્મતત્તા રાજરાજકુમારાદયો **સમ્મુતિદેવા** નામ. દેવલોકે ઉપ્પન્ના **ઉપપત્તિદેવા** નામ. ખીણાસવા પન **વિસુદ્ધિદેવા** નામ. વુત્તમ્પિ ચેતં –

> “સમ્મુતિદેવા નામ રાજાનો દેવિયો રાજકુમારા. ઉપપત્તિદેવા નામ ભુમ્મદેવે ઉપાદાય તદુત્તરિદેવા. વિસુદ્ધિદેવા નામ બુદ્ધા પચ્ચેકબુદ્ધા ખીણાસવા”તિ (ચૂળનિ॰ ધોતકમાણવપુચ્છાનિદ્દેસ ૩૨; પારાયનાનુગીતિગાથાનિદ્દેસ ૧૧૯).

ઇમેસં દેવાનં ધમ્માતિ **દેવધમ્મા. વુચ્ચરે**તિ વુચ્ચન્તિ. હિરોત્તપ્પમૂલકા હિ કુસલા ધમ્મા કુલસમ્પદાય ચેવ દેવલોકે નિબ્બત્તિયા ચ વિસુદ્ધિભાવસ્સ ચ કારણત્તા કારણટ્ઠેન તિવિધાનમ્પિ તેસં દેવાનં ધમ્માતિ દેવધમ્મા, તેહિ દેવધમ્મેહિ સમન્નાગતા પુગ્ગલાપિ દેવધમ્મા. તસ્મા પુગ્ગલાધિટ્ઠાનદેસનાય તે ધમ્મે દસ્સેન્તો ''સન્તો સપ્પુરિસા લોકે, દેવધમ્માતિ વુચ્ચરે''તિ આહ.

યક્ખો ઇમં ધમ્મદેસનં સુત્વા પસન્નચિત્તો બોધિસત્તં આહ – ''પણ્ડિત, અહં તુમ્હાકં પસન્નો, એકં ભાતરં દેમિ, કતરં આનેમી''તિ? ''કનિટ્ઠં આનેહી''તિ. ''પણ્ડિત, ત્વં કેવલં દેવધમ્મે જાનાસિયેવ, ન પન તેસુ વત્તસી''તિ. ''કિં કારણા''તિ? ''યંકારણા જેટ્ઠકં ઠપેત્વા કનિટ્ઠં આણાપેન્તો જેટ્ઠાપચાયિકકમ્મં ન કરોસી''તિ. દેવધમ્મે ચાહં, યક્ખ, જાનામિ, તેસુ ચ વત્તામિ. મયઞ્હિ ઇમં અરઞ્ઞં એતં નિસ્સાય પવિટ્ઠા. એતસ્સ હિ અત્થાય અમ્હાકં પિતરં એતસ્સ માતા રજ્જં યાચિ, અમ્હાકં પન પિતા તં વરં અદત્વા અમ્હાકં અનુરક્ખણત્થાય અરઞ્ઞવાસં અનુજાનિ. સો કુમારો અનુવત્તિત્વા અમ્હેહિ સદ્ધિં આગતો. ''તં અરઞ્ઞે એકો યક્ખો ખાદી''તિ વુત્તેપિ ન કોચિ સદ્દહિસ્સતિ, તેનાહં ગરહભયભીતો તમેવ આણાપેમીતિ. ''સાધુ સાધુ પણ્ડિત, ત્વં દેવધમ્મે ચ જાનાસિ, તેસુ ચ વત્તસી''તિ પસન્નો યક્ખો બોધિસત્તસ્સ સાધુકારં દત્વા દ્વેપિ ભાતરો આનેત્વા અદાસિ.

અથ નં બોધિસત્તો આહ – ''સમ્મ, ત્વં પુબ્બે અત્તના કતેન પાપકમ્મેન પરેસં મંસલોહિતખાદકો યક્ખો હુત્વા નિબ્બત્તો, ઇદાનિપિ પાપમેવ કરોસિ, ઇદં તે પાપકમ્મં નિરયાદીહિ મુચ્ચિતું ઓકાસં ન દસ્સતિ , તસ્મા ઇતો પટ્ઠાય પાપં પહાય કુસલં કરોહી''તિ. અસક્ખિ ચ પન તં દમેતું. સો તં યક્ખં દમેત્વા તેન સંવિહિતારક્ખો તત્થેવ વસન્તો એકદિવસં નક્ખત્તં ઓલોકેત્વા પિતુ કાલકતભાવં ઞત્વા યક્ખં આદાય બારાણસિં ગન્ત્વા રજ્જં ગહેત્વા ચન્દકુમારસ્સ ઓપરજ્જં, સૂરિયકુમારસ્સ સેનાપતિટ્ઠાનં, દત્વા યક્ખસ્સ રમણીયે ઠાને આયતનં કારેત્વા, યથા સો અગ્ગમાલં અગ્ગપુપ્ફં અગ્ગભત્તઞ્ચ લભતિ, તથા અકાસિ. સો ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા દસ્સેત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સમ્માસમ્બુદ્ધોપિ દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા દકરક્ખસો બહુભણ્ડિકભિક્ખુ અહોસિ, સૂરિયકુમારો આનન્દો, ચન્દકુમારો સારિપુત્તો, જેટ્ઠકભાતા મહિસાસકુમારો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

દેવધમ્મજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

૭. કટ્ઠહારિજાતકવણ્ણના

પુત્તો ત્યાહં મહારાજાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો વાસભખત્તિયં આરબ્ભ કથેસિ. વાસભખત્તિયાય વત્થુ દ્વાદસકનિપાતે ભદ્દસાલજાતકે આવિભવિસ્સતિ. સા કિર મહાનામસ્સ સક્કસ્સ ધીતા નાગમુણ્ડાય નામ દાસિયા કુચ્છિસ્મિં જાતા કોસલરાજસ્સ અગ્ગમહેસી અહોસિ. સા રઞ્ઞો પુત્તં વિજાયિ. રાજા પનસ્સા પચ્છા દાસિભાવં ઞત્વા ઠાનં પરિહાપેસિ, પુત્તસ્સ વિટટૂભસ્સાપિ ઠાનં પરિહાપેસિયેવ. તે ઉભોપિ અન્તોનિવેસનેયેવ વસન્તિ. સત્થા તં કારણં ઞત્વા પુબ્બણ્હસમયે પઞ્ચસતભિક્ખુપરિવુતો રઞ્ઞો નિવેસનં ગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા ''મહારાજ, કહં વાસભખત્તિયા''તિ આહ. ''રાજા તં કારણં આરોચેસિ. મહારાજ વાસભખત્તિયા કસ્સ ધીતા''તિ? ''મહાનામસ્સ ભન્તે''તિ. ''આગચ્છમાના કસ્સ આગતા''તિ? ''મય્હં ભન્તે''તિ. મહારાજ સા રઞ્ઞો ધીતા, રઞ્ઞોવ આગતા, રાજાનંયેવ પટિચ્ચ પુત્તં લભિ, સો પુત્તો કિંકારણા પિતુ સન્તકસ્સ રજ્જસ્સ સામિકો ન હોતિ, પુબ્બે રાજાનો

મુહુત્તિકાય કટ્ઠહારિકાય કુચ્છિસ્મિમ્પિ પુત્તં લભિત્વા પુત્તસ્સ રજ્જં અદંસૂતિ. રાજા તસ્સત્થસ્સાવિભાવત્થાય ભગવન્તં યાચિ, ભગવા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નં કારણં પાકટં અકાસિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તો રાજા મહન્તેન યસેન ઉય્યાનં ગન્ત્વા તત્થ પુપ્ફફલલોભેન વિચરન્તો ઉય્યાનવનસણ્ડે ગાયિત્વા દારૂનિ ઉદ્ધરમાનં એકં ઇત્થિં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તો સંવાસં કપ્પેસિ. તઙ્ખણઞ્ઞેવ બોધિસત્તો તસ્સા કુચ્છિયં પટિસન્ધિં ગણ્હિ, તાવદેવ તસ્સા વજિરપૂરિતા વિય ગરુકા કુચ્છિ અહોસિ. સા ગબ્ભસ્સ પતિટ્ઠિતભાવં ઞત્વા ''ગબ્ભો મે, દેવ, પતિટ્ઠિતો''તિ આહ. રાજા અઙ્ગુલિમુદ્દિકં દત્વા ''સચે ધીતા હોતિ, ઇમં વિસ્સજ્જેત્વા પોસેય્યાસિ, સચે પુત્તો હોતિ, અઙ્ગુલિમુદ્દિકાય સદ્ધિં મમ સન્તિકં આનેય્યાસી''તિ વત્વા પક્કામિ.

સાપિ પરિપક્કગબ્ભા બોધિસત્તં વિજાયિ. તસ્સ આધાવિત્વા પરિધાવિત્વા વિચરણકાલે કીળામણ્ડલે કીળન્તસ્સ એવં વત્તારો હોન્તિ ''નિપ્પિતિકેનમ્હા પહટા''તિ. તં સુત્વા બોધિસત્તો માતુ સન્તિકં ગન્ત્વા ''અમ્મ, કો મય્હં પિતા''તિ પુચ્છિ. ''તાત, ત્વં બારાણસિરઞ્ઞો પુત્તો''તિ. ''અમ્મ, અત્થિ પન કોચિ સક્ખી''તિ? તાત રાજા ઇમં મુદ્દિકં દત્વા ''સચે ધીતા હોતિ, ઇમં વિસ્સજ્જેત્વા પોસેય્યાસિ, સચે પુત્તો હોતિ, ઇમાય અઙ્ગુલિમુદ્દિકાય સદ્ધિં આનેય્યાસી''તિ વત્વા ગતોતિ. ''અમ્મ, એવં સન્તે કસ્મા મં પિતુ સન્તિકં ન નેસી''તિ . સા પુત્તસ્સ અજ્ઝાસયં ઞત્વા રાજદ્વારં ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચાપેસિ. રઞ્ઞા ચ પક્કોસાપિતા પવિસિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા ''અયં તે, દેવ, પુત્તો''તિ આહ. રાજા જાનન્તોપિ પરિસમજ્ઝે લજ્જાય ''ન મય્હં પુત્તો''તિ આહ. ''અયં તે, દેવ, મુદ્દિકા, ઇમં સઞ્જાનાસી''તિ. ''અયમ્પિ મય્હં મુદ્દિકા ન હોતી''તિ. ''દેવ, ઇદાનિ ઠપેત્વા સચ્ચકિરિયં અઞ્ઞો મમ સક્ખિ નત્થિ, સચાયં દારકો તુમ્હે પટિચ્ચ જાતો, આકાસે તિટ્ઠતુ, નો ચે, ભૂમિયં પતિત્વા મરતૂ''તિ બોધિસત્તસ્સ પાદે ગહેત્વા આકાસે ખિપિ. બોધિસત્તો આકાસે પલ્લઙ્કમાભુજિત્વા નિસિન્નો મધુરસ્સરેન પિતુ ધમ્મં કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૭. ''પુત્તો ત્યાહં મહારાજ, ત્વં મં પોસ જનાધિપ;
અઞ્ઞેપિ દેવો પોસેતિ, કિઞ્ચ દેવો સકં પજ''ન્તિ.

તત્થ **પુત્તો ત્યાહ**ન્તિ પુત્તો તે અહં. પુત્તો ચ નામેસ અત્રજો, ખેત્તજો, અન્તેવાસિકો, દિન્નકોતિ ચતુબ્બિધો. તત્થ અત્તાનં પટિચ્ચ જાતો **અત્રજો** નામ. સયનપિટ્ઠે પલ્લઙ્કે ઉરેતિએવમાદીસુ નિબ્બત્તો **ખેત્તજો** નામ. સન્તિકે સિપ્પુગ્ગણ્હનકો **અન્તેવાસિકો** નામ. પોસાવનત્થાય દિન્નો **દિન્નકો** નામ. ઇધ પન અત્રજં સન્ધાય ''પુત્તો''તિ વુત્તં. ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ જનં રઞ્જેતીતિ રાજા, મહન્તો રાજા **મહારાજા**. તમાલપન્તો આહ ''**મહારાજા**''તિ. **ત્વં મં પોસ જનાધિપા**તિ જનાધિપ મહાજનજેટ્ઠક ત્વં મં પોસ ભરસ્સુ વડ્ઢેહિ. **અઞ્ઞેપિ દેવો પોસેતી**તિ અઞ્ઞેપિ હત્થિબન્ધાદયો મનુસ્સે, હત્થિઅસ્સાદયો તિરચ્છાનગતે ચ બહુજને દેવો પોસેતિ. **કિઞ્ચ દેવો સકં પજ**ન્તિ એત્થ પન **કિઞ્ચા**તિ ગરહત્થે ચ અનુગ્ગહણત્થે ચ નિપાતો. ''સકં પજં અત્તનો પુત્તં મં દેવો ન પોસેતી''તિ વદન્તો ગરહતિ નામ, ''અઞ્ઞે બહુજને પોસેતી''તિ વદન્તો અનુગ્ગણ્હતિ નામ. ઇતિ બોધિસત્તો ગરહન્તોપિ અનુગ્ગણ્હન્તોપિ ''કિઞ્ચ દેવો સકં પજ''ન્તિ આહ.

રાજા બોધિસત્તસ્સ આકાસે નિસીદિત્વા એવં ધમ્મં દેસેન્તસ્સ સુત્વા ''એહિ, તાતા''તિ હત્થં પસારેસિ, ''અહમેવ પોસેસ્સામિ, અહમેવ પોસેસ્સામી''તિ હત્થસહસ્સં પસારિયિત્થ. બોધિસત્તો અઞ્ઞસ્સ હત્થે અનોતરિત્વા રઞ્ઞોવ હત્થે ઓતરિત્વા અઙ્કે નિસીદિ. રાજા તસ્સ ઓપરજ્જં દત્વા માતરં અગ્ગમહેસિં અકાસિ. સો પિતુ અચ્ચયેન કટ્ઠવાહનરાજા નામ હુત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા કોસલરઞ્ઞો ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા દ્વે વત્થૂનિ દસ્સેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા માતા મહામાયા અહોસિ, પિતા સુદ્ધોદનમહારાજા, કટ્ઠવાહનરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કટ્ઠહારિજાતકવણ્ણના સત્તમા.

૮. ગામણિજાતકવણ્ણના

અપિ અતરમાનાનન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઓસ્સટ્ઠવીરિયં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. ઇમસ્મિં પન જાતકે પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ ચ અતીતવત્થુ ચ એકાદસકનિપાતે સંવરજાતકે આવિભવિસ્સતિ. વત્થુ હિ તસ્મિઞ્ચ ઇમસ્મિઞ્ચ એકસદિસમેવ, ગાથા પન નાના. ગામણિકુમારો બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા ભાતિકસતસ્સ કનિટ્ઠોપિ હુત્વા ભાતિકસતપરિવારિતો સેતચ્છત્તસ્સહેટ્ઠા વરપલ્લઙ્કે નિસિન્નો અત્તનો યસસમ્પત્તિં ઓલોકેત્વા ‘‘અયં મય્હં યસસમ્પત્તિ અમ્હાકં આચરિયસ્સ સન્તકા’’તિ તુટ્ઠો ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

૮. ‘‘અપિ અતરમાનાનં, ફલાસાવ સમિજ્ઝતિ;
વિપક્કબ્રહ્મચરિયોસ્મિ, એવં જાનાહિ ગામણી’’તિ.

તત્થ **અપી**તિ નિપાતમત્તં. **અતરમાનાન**ન્તિ પણ્ડિતાનં ઓવાદે ઠત્વા અતરિત્વા અવેગાયિત્વા ઉપાયેન કમ્મં કરોન્તાનં. **ફલાસાવ સમિજ્ઝતી**તિ યથાપત્થિકે ફલે આસા તસ્સ ફલસ્સ નિપ્ફત્તિયા સમિજ્ઝતિયેવ. અથ વા **ફલાસા**તિ આસાફલં, યથાપત્થિતં ફલં સમિજ્ઝતિયેવાતિ અત્થો. **વિપક્કબ્રહ્મચરિયોસ્મી**તિ એત્થ ચત્તારિ સઙ્ગહવત્થૂનિ સેટ્ઠચરિયત્તા બ્રહ્મચરિયં નામ, તઞ્ચ તમ્મૂલિકાય યસસમ્પત્તિયા પટિલદ્ધત્તા વિપક્કં નામ. યો વાસ્સ યસો નિપ્ફન્નો, સોપિ સેટ્ઠટ્ઠેન બ્રહ્મચરિયં નામ. તેનાહ ‘‘વિપક્કબ્રહ્મચરિયોસ્મી’’તિ. **એવં જાનાહિ ગામણી**તિ કત્થચિ ગામિકપુરિસોપિ ગામજેટ્ઠકોપિ ગામણી. ઇધ પન સબ્બજનજેટ્ઠકં અત્તાનં સન્ધાયાહ. અમ્ભો ગામણિ, ત્વં એતં કારણં એવં જાનાહિ, આચરિયં નિસ્સાય ભાતિકસતં અતિક્કમિત્વા ઇદં મહારજ્જં પત્તોસ્મીતિ ઉદાનં ઉદાનેસિ.

તસ્મિં પન રજ્જં પત્તે સત્તટ્ઠદિવસચ્ચયેન સબ્બેપિ ભાતરો અત્તનો અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગતા . ગામણિરાજા ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા યથાકમ્મં ગતો, બોધિસત્તોપિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા દસ્સેત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ અરહત્તે પતિટ્ઠિતો. સત્થા દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ગામણિકુમારો ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ અહોસિ, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ગામણિજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

૯. મઘદેવજાતકવણ્ણના

ઉત્તમઙ્ગરુહા મય્હન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મહાભિનિક્ખમનં આરબ્ભ કથેસિ. તં હેટ્ઠા નિદાનકથાયં કથિતમેવ. તસ્મિં પન કાલે ભિક્ખૂ દસબલસ્સ નેક્ખમ્મં વણ્ણયન્તા નિસીદિંસુ. અથ સત્થા ધમ્મસભં આગન્ત્વા બુદ્ધાસને નિસિન્નો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ. ‘‘ભન્તે, ન અઞ્ઞાય કથાય, તુમ્હાકંયેવ પન નેક્ખમ્મં વણ્ણયમાના નિસિન્નામ્હા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, તથાગતો એતરહિયેવ નેક્ખમ્મં નિક્ખન્તો, પુબ્બેપિ નિક્ખન્તોયેવા’’તિ આહ. ભિક્ખૂ તસ્સત્થસ્સાવિભાવત્થં ભગવન્તં યાચિંસુ, ભગવા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નં કારણં પાકટં અકાસિ.

અતીતે વિદેહરટ્ઠે મિથિલાયં મઘદેવો નામ રાજા અહોસિ ધમ્મિકો ધમ્મરાજા. સો ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ કુમારકીળં કીળિ, તથા ઓપરજ્જં, તથા મહારજ્જં કત્વા દીઘમદ્ધાનં ખેપેત્વા એકદિવસં કપ્પકં આમન્તેસિ ''યદા મે, સમ્મ કપ્પક, સિરસ્મિં પલિતાનિ પસ્સેય્યાસિ, અથ મે આરોચેય્યાસી''તિ. કપ્પકોપિ દીઘમદ્ધાનં ખેપેત્વા એકદિવસં રઞ્ઞો અઞ્જનવણ્ણાનં કેસાનં અન્તરે એકમેવ પલિતં દિસ્વા ''દેવ, એકં તે પલિતં દિસ્સતી''તિ આરોચેસિ. ''તેન હિ મે, સમ્મ, તં પલિતં ઉદ્ધરિત્વા પાણિમ્હિ ઠપેહી''તિ ચ વુત્તે સુવણ્ણસણ્ડાસેન ઉદ્ધરિત્વા રઞ્ઞો પાણિમ્હિ પતિટ્ઠાપેસિ. તદા રઞ્ઞો ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ આયુ અવસિટ્ઠં હોતિ. એવં સન્તેપિ પલિતં દિસ્વાવ મચ્ચુરાજાનં આગન્ત્વા સમીપે ઠિતં વિય અત્તાનં આદિત્તપણ્ણસાલં પવિટ્ઠં વિય ચ મઞ્ઞમાનો સંવેગં આપજ્જિત્વા ''બાલ મઘદેવ, યાવ પલિતસ્સુપ્પાદાવ ઇમે કિલેસે જહિતું નાસક્ખી''તિ ચિન્તેસિ.

તસ્સેવં પલિતપાતુભાવં આવજ્જેન્તસ્સ અન્તોડાહો ઉપ્પજ્જિ, સરીરા સેદા મુચ્ચિંસુ, સાટકા પીળેત્વા અપનેતબ્બાકારપ્પત્તા અહેસું. સો ''અજ્જેવ મયા નિક્ખમિત્વા પબ્બજિતું વટ્ટતી''તિ કપ્પકસ્સ સતસહસ્સુટ્ઠાનકં ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં પક્કોસાપેત્વા ''તાત, મમ સીસે પલિતં પાતુભૂતં, મહલ્લકોમ્હિ જાતો, ભુત્તા ખો પન મે માનુસકા કામા, ઇદાનિ દિબ્બે કામે પરિયેસિસ્સામિ, નેક્ખમ્મકાલો મય્હં, ત્વં ઇમં રજ્જં પટિપજ્જ, અહં પન પબ્બજિત્વા મઘદેવઅમ્બવનુય્યાને વસન્તો સમણધમ્મં કરિસ્સામી''તિ આહ. તં એવં પબ્બજિતુકામં અમચ્ચા ઉપસઙ્કમિત્વા ''દેવ, કિં તુમ્હાકં પબ્બજ્જાકારણ''ન્તિ પુચ્છિંસુ. રાજા પલિતં હત્થેન ગહેત્વા અમચ્ચાનં ઇમં ગાથમાહ –

૯. ''ઉત્તમઙ્ગરુહા મય્હં, ઇમે જાતા વયોહરા;
પાતુભૂતા દેવદૂતા, પબ્બજ્જાસમયો મમા''તિ.

તત્થ **ઉત્તમઙ્ગરુહા**તિ કેસા. કેસા હિ સબ્બેસં હત્થપાદાદીનં અઙ્ગાનં ઉત્તમે સિરસ્મિં રુહત્તા ''ઉત્તમઙ્ગરુહા''તિ વુચ્ચન્તિ. **ઇમે જાતા વયોહરા**તિ પસ્સથ, તાતા, પલિતપાતુભાવેન તિણ્ણં વયાનં હરણતો ઇમે જાતા વયોહરા. **પાતુભૂતા**તિ નિબ્બત્તા. **દેવદૂતા**તિ દેવો વુચ્ચતિ મચ્ચુ, તસ્સ દૂતાતિ દેવદૂતા. સિરસ્મિઞ્હિ પલિતેસુ પાતુભૂતેસુ મચ્ચુરાજસ્સ સન્તિકે ઠિતો વિય હોતિ, તસ્મા પલિતાનિ ''મચ્ચુદેવસ્સ દૂતા''તિ વુચ્ચન્તિ. દેવા વિય દૂતાતિપિ દેવદૂતા. યથા હિ અલઙ્કતપટિયત્તાય દેવતાય આકાસે ઠત્વા ''અસુકદિવસે ત્વં મરિસ્સસી''તિ વુત્તે તં તથેવ હોતિ, એવં સિરસ્મિં પલિતેસુ પાતુભૂતેસુ દેવતાય બ્યાકરણસદિસમેવ હોતિ, તસ્મા પલિતાનિ ''દેવસદિસા દૂતા''તિ વુચ્ચન્તિ. વિસુદ્ધિદેવાનં દૂતાતિપિ દેવદૂતા. સબ્બબોધિસત્તા હિ જિણ્ણબ્યાધિમતપબ્બજિતે દિસ્વાવ સંવેગમાપજ્જિત્વા નિક્ખમ્મ પબ્બજન્તિ. યથાહ –

''જિણ્ણઞ્ચ દિસ્વા દુખિતઞ્ચ બ્યાધિતં, મતઞ્ચ દિસ્વા ગતમાયુસઙ્ખયં;
કાસાયવત્થં પબ્બજિતઞ્ચ દિસ્વા, તસ્મા અહં પબ્બજિતોમ્હિ રાજા''તિ. (થેરગા॰ ૭૩ થોકં વિસદિસં);

ઇમિના પરિયાયેન પલિતાનિ વિસુદ્ધિદેવાનં દૂતત્તા ''દેવદૂતા''તિ વુચ્ચન્તિ. **પબ્બજ્જાસમયો મમા**તિ ગિહિભાવતો નિક્ખન્તટ્ઠેન ''પબ્બજ્જા''તિ લદ્ધનામસ્સ સમણલિઙ્ગગહણસ્સ કાલો મય્હન્તિ દસ્સેતિ.

સો એવં વત્વા તં દિવસમેવ રજ્જં પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા તસ્મિંયેવ મઘદેવઅમ્બવને વિહરન્તો ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા અપરિહીનજ્ઝાને ઠિતો કાલં કત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિત્વા

પુન તતો ચુતો મિથિલાયંયેવ નિમિ નામ રાજા હુત્વા ઓસક્કમાનં અત્તનો વંસં ઘટેત્વા તત્થેવ અમ્બવને પબ્બજિત્વા બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા પુન બ્રહ્મલોકૂપગોવ અહોસિ.

સત્થાપિ ''ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તો, પુબ્બેપિ નિક્ખન્તોયેવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા દસ્સેત્વા ચત્તારિ સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને કેચિ સોતાપન્ના અહેસું, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો. ઇતિ ભગવા ઇમાનિ દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા કપ્પકો આનન્દો અહોસિ, પુત્તો રાહુલો, મઘદેવરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મઘદેવજાતકવણ્ણના નવમા.

૧૦. સુખવિહારિજાતકવણ્ણના

યઞ્ચ અઞ્ઞે ન રક્ખન્તીતિ ઇદં સત્થા અનુપિયનગરં નિસ્સાય અનુપિયઅમ્બવને વિહરન્તો સુખવિહારિં ભદ્દિયત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. સુખવિહારી ભદ્દિયત્થેરો છખત્તિયસમાગમે ઉપાલિસત્તમો પબ્બજિતો. તેસુ ભદ્દિયત્થેરો ચ, કિમિલત્થેરો ચ, ભગુત્થેરો ચ, ઉપાલિત્થેરો ચ અરહત્તં પત્તા, આનન્દત્થેરો સોતાપન્નો જાતો, અનુરુદ્ધત્થેરો દિબ્બચક્ખુકો, દેવદત્તો ઝાનલાભી જાતો. છન્નં પન ખત્તિયાનં વત્થુ યાવ અનુપિયનગરા ખણ્ડહાલજાતકે આવિભવિસ્સતિ. આયસ્મા પન ભદ્દિયો રાજકાલે અત્તનો રક્ખસંવિધાનઞ્ચેવ તાવ બહૂહિ રક્ખાહિ રક્ખિયમાનસ્સ ઉપરિપાસાદવરતલે મહાસયને સમ્પરિવત્તમાનસ્સાપિ અત્તનો ભયુપ્પત્તિઞ્ચ ઇદાનિ અરહત્તં પત્વા અરઞ્ઞાદીસુ યત્થ કત્થચિ વિહરન્તોપિ અત્તનો વિગતભયતઞ્ચ સમનુસ્સરન્તો ''અહો સુખં, અહો સુખ''ન્તિ ઉદાનં ઉદાનેસિ. તં સુત્વા ભિક્ખૂ ''આયસ્મા ભદ્દિયો અઞ્ઞં બ્યાકરોતી''તિ ભગવતો આરોચેસું. ભગવા ''ન, ભિક્ખવે , ભદ્દિયો ઇદાનેવ સુખવિહારી, પુબ્બેપિ સુખવિહારીયેવા''તિ આહ. ભિક્ખૂ તસ્સત્થસ્સાવિભાવત્થાય ભગવન્તં યાચિંસુ. ભગવા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નં કારણં પાકટં અકાસિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારયમાને બોધિસત્તો ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણમહાસાલો હુત્વા કામેસુ આદીનવં, નેક્ખમ્મે ચાનિસંસં દિસ્વા કામે પહાય હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અટ્ઠ સમાપત્તિયો નિબ્બત્તેસિ, પરિવારોપિસ્સ મહા અહોસિ પઞ્ચ તાપસસતાનિ. સો વસ્સકાલે હિમવન્તતો નિક્ખમિત્વા તાપસગણપરિવુતો ગામનિગમાદીસુ ચારિકં ચરન્તો બારાણસિં પત્વા રાજાનં નિસ્સાય રાજુય્યાને વાસં કપ્પેસિ. તત્થ વસ્સિકે ચત્તારો માસે વસિત્વા રાજાનં આપુચ્છિ. અથ નં રાજા ''તુમ્હે, ભન્તે, મહલ્લકા, કિં વો હિમવન્તેન, અન્તેવાસિકે હિમવન્તં પેસેત્વા ઇધેવ વસથા''તિ યાચિ. બોધિસત્તો જેટ્ઠન્તેવાસિકં પઞ્ચ તાપસસતાનિ પટિચ્છાપેત્વા ''ગચ્છ, ત્વં ઇમેહિ સદ્ધિં હિમવન્તે વસ, અહં પન ઇધેવ વસિસ્સામી''તિ તે ઉય્યોજેત્વા સયં તત્થેવ વાસં કપ્પેસિ.

સો પનસ્સ જેટ્ઠન્તેવાસિકો રાજપબ્બજિતો મહન્તં રજ્જં પહાય પબ્બજિત્વા કસિણપરિકમ્મં કત્વા અટ્ઠસમાપત્તિલાભી અહોસિ. સો તાપસેહિ સદ્ધિં હિમવન્તે વસમાનો એકદિવસં આચરિયં દટ્ઠુકામો હુત્વા તે તાપસે આમન્તેત્વા ''તુમ્હે અનુક્કણ્ઠમાના ઇધેવ વસથ, અહં આચરિયં વન્દિત્વા આગમિસ્સામી''તિ આચરિયસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા પટિસન્થારં કત્વા એકં કટ્ઠત્થરિકં અત્થરિત્વા આચરિયસ્સ સન્તિકેયેવ નિપજ્જિ. તસ્મિઞ્ચ સમયે રાજા ''તાપસં પસ્સિસ્સામી''તિ ઉય્યાનં ગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. અન્તેવાસિકતાપસો રાજાનં દિસ્વા નેવ વુટ્ઠાસિ, નિપન્નોયેવ પન ''અહો સુખં, અહો સુખ''ન્તિ ઉદાનં ઉદાનેસિ. રાજા ''અયં તાપસો મં દિસ્વાપિ ન ઉટ્ઠિતો''તિ અનત્તમનો બોધિસત્તં આહ – ''ભન્તે, અયં તાપસો યદિચ્છકં ભુત્તો ભવિસ્સતિ, ઉદાનં ઉદાનેન્તો

સુખસેય્યમેવ કપ્પેતી''તિ. મહારાજ, અયં તાપસો પુબ્બે તુમ્હાદિસો એકો રાજા અહોસિ, સ્વાયં ''અહં પુબ્બે ગિહિકાલે રજ્જસિરિં અનુભવન્તો આવુધહત્થેહિ બહૂહિ રક્ખિયમાનોપિ એવરૂપં સુખં નામ નાલત્થ''ન્તિ અત્તનો પબ્બજ્જાસુખં ઝાનસુખઞ્ચ આરબ્ભ ઇમં ઉદાનં ઉદાનેતીતિ. એવઞ્ચ પન વત્વા બોધિસત્તો રઞ્ઞો ધમ્મકથં કથેતું ઇમં ગાથમાહ –

૧૦. ''યઞ્ચ અઞ્ઞે ન રક્ખન્તિ, યો ચ અઞ્ઞે ન રક્ખતિ;
સ વે રાજ સુખં સેતિ, કામેસુ અનપેક્ખવા''તિ.

તત્થ **યઞ્ચ અઞ્ઞે ન રક્ખન્તી**તિ યં પુગ્ગલં અઞ્ઞે બહૂ પુગ્ગલા ન રક્ખન્તિ. **યો ચ અઞ્ઞે ન રક્ખતી**તિ યો ચ ''એકકો અહં રજ્જં કારેમી''તિ અઞ્ઞે બહૂ જને ન રક્ખતિ. **સ વે રાજ સુખં સેતી**તિ મહારાજ સો પુગ્ગલો એકો અદુતિયો પવિવિત્તો કાયિકચેતસિકસુખસમઙ્ગી હુત્વા સુખં સેતિ. ઇદઞ્ચ દેસનાસીસમેવ. ન કેવલં પન સેતિયેવ, એવરૂપો પન પુગ્ગલો સુખં ગચ્છતિ તિટ્ઠતિ નિસીદતિ સયતીતિ સબ્બિરિયાપથેસુ સુખપ્પત્તોવ હોતિ. **કામેસુ અનપેક્ખવા**તિ વત્થુ કામકિલેસકામેસુ અપેક્ખારહિતો વિગતચ્છન્દરાગો નિત્તણ્હો એવરૂપો પુગ્ગલો સબ્બિરિયાપથેસુ સુખં વિહરતિ મહારાજાતિ.

રાજા ધમ્મદેસનં સુત્વા તુટ્ઠમાનસો વન્દિત્વા નિવેસનમેવ ગતો, અન્તેવાસિકોપિ આચરિયં વન્દિત્વા હિમવન્તમેવ ગતો. બોધિસત્તો પન તત્થેવ વિહરન્તો અપરિહીનજ્ઝાનો કાલં કત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા દસ્સેત્વા દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અન્તેવાસિકો ભદ્દિયત્થેરો અહોસિ, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સુખવિહારિજાતકવણ્ણના દસમા.

અપણ્ણકવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અપણ્ણકં વણ્ણુપથં, સેરિવં ચૂળસેટ્ઠિ ચ;
તણ્ડુલં દેવધમ્મઞ્ચ, કટ્ઠવાહનગામણિ;
મઘદેવં વિહારીતિ, પિણ્ડિતા દસ જાતકાતિ.

૨. સીલવગ્ગો

[૧૧] ૧. લક્ખણમિગજાતકવણ્ણના

હોતિ સીલવતં અત્થોતિ ઇદં સત્થા રાજગહં ઉપનિસ્સાય વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. દેવદત્તસ્સ વત્થુ યાવ અભિમારપ્પયોજના ખણ્ડહાલજાતકે આવિભવિસ્સતિ, યાવ ધનપાલકવિસ્સજ્જના પન ચૂળહંસજાતકે આવિભવિસ્સતિ, યાવ પથવિપ્પવેસના દ્વાદસનિપાતે સમુદ્દવાણિજજાતકે આવિભવિસ્સતિ.

એકસ્મિઞ્હિ સમયે દેવદત્તો પઞ્ચ વત્થૂનિ યાચિત્વા અલભન્તો સઙ્ઘં ભિન્દિત્વા પઞ્ચ ભિક્ખુસતાનિ આદાય ગયાસીસે વિહરતિ. અથ તેસં ભિક્ખૂનં ઞાણં પરિપાકં અગમાસિ. તં ઞત્વા સત્થા દ્વે અગ્ગસાવકે આમન્તેસિ

''સારિપુત્તા, તુમ્હાકં નિસ્સિતકા પઞ્ચસતા ભિક્ખૂ દેવદત્તસ્સ લદ્ધિં રોચેત્વા તેન સદ્ધિં ગતા, ઇદાનિ પન તેસં ઞાણં પરિપાકં ગતં, તુમ્હે બહૂહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં તત્થ ગન્ત્વા તેસં ધમ્મં દેસેત્વા તે ભિક્ખૂ મગ્ગફલેહિ પબોધેત્વા ગહેત્વા આગચ્છથા''તિ. તે તથેવ ગન્ત્વા તેસં ધમ્મં દેસેત્વા મગ્ગફલેહિ પબોધેત્વા પુનદિવસે અરુણુગ્ગમનવેલાય તે ભિક્ખૂ આદાય વેળુવનમેવ આગમંસુ. આગન્ત્વા ચ પન સારિપુત્તત્થેરસ્સ ભગવન્તં વન્દિત્વા ઠિતકાલે ભિક્ખૂ થેરં પસંસિત્વા ભગવન્તં આહંસુ – ''ભન્તે, અમ્હાકં જેટ્ઠભાતિકો ધમ્મસેનાપતિ પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ પરિવુતો આગચ્છન્તો અતિવિય સોભતિ, દેવદત્તો પન પરિહીનપરિવારો જાતો''તિ. ન, ભિક્ખવે, સારિપુત્તો ઇદાનેવ ઞાતિસઙ્ઘપરિવુતો આગચ્છન્તો સોભતિ, પુબ્બેપિ સોભિયેવ. દેવદત્તોપિ ન ઇદાનેવ ગણતો પરિહીનો, પુબ્બેપિ પરિહીનોયેવાતિ. ભિક્ખૂ તસ્સત્થસ્સાવિભાવત્થાય ભગવન્તં યાચિંસુ, ભગવા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નં કારણં પાકટં અકાસિ.

અતીતે મગધરટ્ઠે રાજગહનગરે એકો મગધરાજા રજ્જં કારેસિ. તદા બોધિસત્તો મિગયોનિયં પટિસન્ધિં ગહેત્વા વુદ્ધિપ્પત્તો મિગસહસ્સપરિવારો અરઞ્ઞે વસતિ. તસ્સ લક્ખણો ચ કાળો ચાતિ દ્વે પુત્તા અહેસું. સો અત્તનો મહલ્લકકાલે ''તાતા, અહં ઇદાનિ મહલ્લકો, તુમ્હે ઇમં ગણં પરિહરથા''તિ પઞ્ચ પઞ્ચ મિગસતાનિ એકેકં પુત્તં પટિચ્છાપેસિ . તતો પટ્ઠાય તે દ્વે જના મિગગણં પરિહરન્તિ. મગધરટ્ઠસ્મિઞ્ચ સસ્સપાકસમયે કિટ્ઠસમ્બાધે અરઞ્ઞે મિગાનં પરિપન્થો હોતિ. મનુસ્સા સસ્સખાદકાનં મિગાનં મારણત્થાય તત્થ તત્થ ઓપાતં ખણન્તિ, સૂલાનિ રોપેન્તિ, પાસાણયન્તાનિ સજ્જેન્તિ, કૂટપાસાદયો પાસે ઓડ્ડેન્તિ, બહૂ મિગા વિનાસં આપજ્જન્તિ. બોધિસત્તો કિટ્ઠસમ્બાધસમયં ઞત્વા દ્વે પુત્તે પક્કોસાપેત્વા આહ – ''તાતા, અયં કિટ્ઠસમ્બાધસમયો, બહૂ મિગા વિનાસં પાપુણન્તિ, મયં મહલ્લકા યેન કેનચિ ઉપાયેન એકસ્મિં ઠાને વીતિનામેસ્સામ, તુમ્હે તુમ્હાકં મિગગણે ગહેત્વા અરઞ્ઞે પબ્બતપાદં પવિસિત્વા સસ્સાનં ઉદ્ધટકાલે આગચ્છેય્યાથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ પિતુ વચનં સુત્વા સપરિવારા નિક્ખમિંસુ. તેસં પન ગમનમગ્ગં મનુસ્સા જાનન્તિ ''ઇમસ્મિં કાલે મિગા પબ્બતમારોહન્તિ, ઇમસ્મિં કાલે ઓરોહન્તી''તિ. તે તત્થ તત્થ પટિચ્છન્નટ્ઠાને નિલીના બહૂ મિગે વિજ્ઝિત્વા મારેન્તિ.

કાળમિગો અત્તનો દન્ધતાય ''ઇમાય નામ વેલાય ગન્તબ્બં, ઇમાય વેલાય ન ગન્તબ્બ''ન્તિ અજાનન્તો મિગગણં આદાય પુબ્બણ્હેપિ સાયન્હેપિ પદોસેપિ પચ્ચૂસેપિ ગામદ્વારેન ગચ્છતિ. મનુસ્સા તત્થ તત્થ પકતિયા ઠિતા ચ નિલીના ચ બહૂ મિગે વિનાસં પાપેન્તિ. એવં સો અત્તનો દન્ધતાય બહૂ મિગે વિનાસં પાપેત્વા અપ્પકેહેવ મિગેહિ અરઞ્ઞં પાવિસિ. લક્ખણમિગો પન પણ્ડિતો બ્યત્તો ઉપાયકુસલો ''ઇમાય વેલાય ગન્તબ્બં, ઇમાય વેલાય ન ગન્તબ્બ''ન્તિ જાનાતિ. સો ગામદ્વારેનપિ ન ગચ્છતિ , દિવાપિ ન ગચ્છતિ, પદોસેપિ ન ગચ્છતિ, પચ્ચૂસેપિ ન ગચ્છતિ, મિગગણં આદાય અડ્ઢરત્તસમયેયેવ ગચ્છતિ. તસ્મા એકમ્પિ મિગં અવિનાસેત્વા અરઞ્ઞં પાવિસિ. તે તત્થ ચત્તારો માસે વસિત્વા સસ્સેસુ ઉદ્ધટેસુ પબ્બતા ઓતરિંસુ.

કાળો પચ્ચાગચ્છન્તોપિ પુરિમનયેનેવ અવસેસમિગે વિનાસં પાપેન્તો એકકોવ આગમિ. લક્ખણો પન એકમિગમ્પિ અવિનાસેત્વા પઞ્ચહિ મિગસતેહિ પરિવુતો માતાપિતૂનં સન્તિકં આગમિ. બોધિસત્તો દ્વેપિ પુત્તે આગચ્છન્તે દિસ્વા મિગગણેન સદ્ધિં મન્તેન્તો ઇમં ગાથં સમુટ્ઠાપેસિ –

૧૧. ''હોતિ સીલવતં અત્થો, પટિસન્થારવુત્તિનં;
લક્ખણં પસ્સ આયન્તં, ઞાતિસઙ્ઘપુરક્ખતં;
અથ પસ્સસિમં કાળં, સુવિહીનંવ ઞાતિભી''તિ.

તત્થ **સીલવત**ન્તિ સુખસીલતાય સીલવન્તાનં આચારસમ્પન્નાનં. **અત્થો**તિ વુદ્ધિ. **પટિસન્થારવુત્તિન**ન્તિ ધમ્મપટિસન્થારો ચ આમિસપટિસન્થારો ચ એતેસં વુત્તીતિ પટિસન્થારવુત્તિનો, તેસં પટિસન્થારવુત્તિનં. એત્થ ચ પાપનિવારણઓવાદાનુસાસનિવસેન ધમ્મપટિસન્થારો ચ, ગોચરલાભાપનગિલાનુપટ્ઠાનધમ્મિકરક્ખાવસેન આમિસપટિસન્થારો ચ વેદિતબ્બો. ઇદં વુત્તં હોતિ – ઇમેસુ દ્વીસુ પટિસન્થારેસુ ઠિતાનં આચારસમ્પન્નાનં પણ્ડિતાનં વુદ્ધિ નામ હોતીતિ. ઇદાનિ તં વુદ્ધિં દસ્સેતું પુત્તમાતરં આલપન્તો વિય "**લક્ખણં પસ્સા**"તિઆદિમાહ. તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – આચારપટિસન્થારસમ્પન્નં અત્તનો પુત્તં એકમિગમ્પિ અવિનાસેત્વા ઞાતિસઙ્ઘેન પુરક્ખતં પરિવારિતં આગચ્છન્તં પસ્સ. તાય પન આચારપટિસન્થારસમ્પદાય વિહીનં દન્ધપઞ્ઞં અથ પસ્સસિમં કાળં એકમ્પિ ઞાતિં અનવસેસેત્વા સુવિહીનમેવ ઞાતીહિ એકકં આગચ્છન્તન્તિ. એવં પુત્તં અભિનન્દિત્વા પન બોધિસત્તો યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થાપિ "ન, ભિક્ખવે, સારિપુત્તો ઇદાનેવ ઞાતિસઙ્ઘપરિવારિતો સોભતિ, પુબ્બેપિ સોભતિયેવ. ન ચ દેવદત્તો એતરહિયેવ ગણમ્હા પરિહીનો, પુબ્બેપિ પરિહીનોયેવા"તિ ઇમં ધમ્મદેસનં દસ્સેત્વા દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – "તદા કાળો દેવદત્તો અહોસિ, પરિસાપિસ્સ દેવદત્તપરિસાવ, લક્ખણો સારિપુત્તો, પરિસા પનસ્સ બુદ્ધપરિસા, માતા રાહુલમાતા, પિતા પન અહમેવ અહોસિ"ન્તિ.

લક્ખણમિગજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૨] ૨. નિગ્રોધમિગજાતકવણ્ણના

નિગ્રોધમેવ સેવેય્યાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કુમારકસ્સપત્થેરસ્સ માતરં આરબ્ભ કથેસિ. સા કિર રાજગહનગરે મહાવિભવસ્સ સેટ્ઠિનો ધીતા અહોસિ ઉસ્સન્નકુસલમૂલા પરિમદ્દિતસઙ્ખારા પચ્છિમભવિકા, અન્તોઘટે પદીપો વિય તસ્સા હદયે અરહત્તૂપનિસ્સયો જલતિ. સા અત્તાનં જાનનકાલતો પટ્ઠાય ગેહે અનભિરતા પબ્બજિતુકામા હુત્વા માતાપિતરો આહ – "અમ્મતાતા, મય્હં ઘરાવાસે ચિત્તં નાભિરમતિ, અહં નિય્યાનિકે બુદ્ધસાસને પબ્બજિતુકામા, પબ્બાજેથ મ"ન્તિ. અમ્મ, કિં વદેસિ, ઇદં કુલં બહુવિભવં, ત્વઞ્ચ અમ્હાકં એકધીતા, ન લબ્ભા તયા પબ્બજિતુન્તિ. સા પુનપ્પુનં યાચિત્વાપિ માતાપિતૂનં સન્તિકા પબ્બજ્જં અલભમાના ચિન્તેસિ "હોતુ, પતિકુલં ગતા સામિકં આરાધેત્વા પબ્બજિસ્સામી"તિ. સા વયપ્પત્તા પતિકુલં ગન્ત્વા પતિદેવતા હુત્વા સીલવતી કલ્યાણધમ્મા અગારં અજ્ઝાવસિ.

અથસ્સા સંવાસમન્વાય કુચ્છિયં ગબ્ભો પતિટ્ઠહિ. સા ગબ્ભસ્સ પતિટ્ઠિતભાવં ન અઞ્ઞાસિ. અથ તસ્મિં નગરે નક્ખત્તં ઘોસયિંસુ, સકલનગરવાસિનો નક્ખત્તં કીળિંસુ, નગરં દેવનગરં વિય અલઙ્કતપટિયત્તં અહોસિ. સા પન તાવ ઉળારાયપિ નક્ખત્તકીળાય વત્તમાનાય અત્તનો સરીરં ન વિલિમ્પતિ નાલઙ્કરોતિ, પકતિવેસેનેવ વિચરતિ.

અથ નં સામિકો આહ – "ભદ્દે, સકલનગરં નક્ખત્તનિસ્સિતં, ત્વં પન સરીરં નપ્પટિજગ્ગસી"તિ. અય્યપુત્ત, દ્વત્તિંસાય મે કુણપેહિ પૂરિતં સરીરં, કિં ઇમિના અલઙ્કતેન, અયઞ્હિ કાયો નેવ દેવનિમ્મિતો, ન બ્રહ્મનિમ્મિતો, ન સુવણ્ણમયો, ન મણિમયો, ન હરિચન્દનમયો, ન પુણ્ડરીકકુમુદુપ્પલગબ્ભસમ્ભૂતો , ન અમતોસધપૂરિતો, અથ ખો કુણપે જાતો, માતાપેત્તિકસમ્ભવો, અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મો, કટસિવડ્ઢનો, તણ્હૂપાદિન્નો, સોકાનં નિદાનં, પરિદેવાનં વત્થુ, સબ્બરોગાનં આલયો, કમ્મકરણાનં પટિગ્ગહો, અન્તોપૂતિ, બહિ નિચ્ચપગ્ઘરણો, કિમિકુલાનં આવાસો, સિવથિકપયાતો, મરણપરિયોસાનો, સબ્બલોકસ્સ ચક્ખુપથે વત્તમાનોપિ –

‘‘અટ્ઠિનહારુસંયુત્તો, તચમંસાવલેપનો;
છવિયા કાયો પટિચ્છન્નો, યથાભૂતં ન દિસ્સતિ.

‘‘અન્તપૂરો ઉદરપૂરો, યકનપેળસ્સ વત્થિનો;
હદયસ્સ પપ્ફાસસ્સ, વક્કસ્સ પિહકસ્સ ચ.

‘‘સિઙ્ઘાણિકાય ખેળસ્સ, સેદસ્સ ચ મેદસ્સ ચ;
લોહિતસ્સ લસિકાય, પિત્તસ્સ ચ વસાય ચ.

‘‘અથસ્સ નવહિ સોતેહિ, અસુચી સવતિ સબ્બદા;
અક્ખિમ્હા અક્ખિગૂથકો, કણ્ણમ્હા કણ્ણગૂથકો.

‘‘સિઙ્ઘાણિકા ચ નાસતો, મુખેન વમતેકદા;
પિત્તં સેમ્હઞ્ચ વમતિ, કાયમ્હા સેદજલ્લિકા.

‘‘અથસ્સ સુસિરં સીસં, મત્થલુઙ્ગસ્સ પૂરિતં;
સુભતો નં મઞ્ઞતિ બાલો, અવિજ્જાય પુરક્ખતો. (સુ॰ નિ॰ ૧૯૬-૨૦૧);

‘‘અનન્તાદીનવો કાયો, વિસરુક્ખસમૂપમો;
આવાસો સબ્બરોગાનં, પુઞ્જો દુક્ખસ્સ કેવલો. (અપ॰ થેર ૨.૫૪.૫૫);

‘‘સચે ઇમસ્સ કાયસ્સ, અન્તો બાહિરકો સિયા;
દણ્ડં નૂન ગહેત્વાન, કાકે સોણે ચ વારયે.

‘‘દુગ્ગન્ધો અસુચિ કાયો, કુણપો ઉક્કરૂપમો;
નિન્દિતો ચક્ખુભૂતેહિ, કાયો બાલાભિનન્દિતો.

‘‘અલ્લચમ્મપટિચ્છન્નો, નવદ્વારો મહાવણો;
સમન્તતો પગ્ઘરતિ, અસુચી પૂતિગન્ધિયો’’તિ. (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૨૨);

અય્યપુત્ત , ઇમં કાયં અલઙ્કરિત્વા કિં કરિસ્સામિ? નનુ ઇમસ્સ અલઙ્કતકરણં ગૂથપુણ્ણઘટસ્સ બહિ ચિત્તકમ્મકરણં વિય હોતીતિ? સેટ્ઠિપુત્તો તસ્સા વચનં સુત્વા આહ ‘‘ભદ્દે, ત્વં ઇમસ્સ સરીરસ્સ ઇમે દોસે પસ્સમાના કસ્મા ન પબ્બજસી’’તિ? ‘‘અય્યપુત્ત, અહં પબ્બજ્જં લભમાના અજ્જેવ પબ્બજેય્ય’’ન્તિ. સેટ્ઠિપુત્તો ‘‘સાધુ, અહં તં પબ્બાજેસ્સામી’’તિ વત્વા મહાદાનં પવત્તેત્વા મહાસક્કારં કત્વા મહન્તેન પરિવારેન ભિક્ખુનુપસ્સયં નેત્વા તં પબ્બાજેન્તો દેવદત્તપક્ખિયાનં ભિક્ખુનીનં સન્તિકે પબ્બાજેસિ. સા પબ્બજ્જં લભિત્વા પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પા અત્તમના અહોસિ.

અથસ્સા ગબ્ભે પરિપાકં ગચ્છન્તે ઇન્દ્રિયાનં અઞ્ઞથત્તં હત્થપાદપિટ્ઠીનં બહલત્તં ઉદરપટલસ્સ ચ મહન્તતં દિસ્વા ભિક્ખુનિયો તં પુચ્છિંસુ ‘‘અય્યે, ત્વં ગબ્ભિની વિય પઞ્ઞાયસિ, કિં એત’’ન્તિ? અય્યે, ‘‘ઇદં નામ

કારણ''ન્તિ ન જાનામિ, સીલં પન મે પરિપુણ્ણન્તિ . અથ નં તા ભિક્ખુનિયો દેવદત્તસ્સ સન્તિકં નેત્વા દેવદત્તં પુચ્છિંસુ ''અય્ય, અયં કુલધીતા કિચ્છેન સામિકં આરાધેત્વા પબ્બજ્જં લભિ, ઇદાનિ પનસ્સા ગબ્ભો પઞ્ઞાયતિ, મયં ઇમસ્સ ગબ્ભસ્સ ગિહિકાલે વા પબ્બજિતકાલે વા લદ્ધભાવં ન જાનામ, કિંદાનિ કરોમા''તિ? દેવદત્તો અત્તનો અબુદ્ધભાવેન ચ ખન્તિમેત્તાનુદ્દયાનઞ્ચ નત્થિતાય એવં ચિન્તેસિ ''દેવદત્તપક્ખિકા ભિક્ખુની કુચ્છિના ગબ્ભં પરિહરતિ, દેવદત્તો ચ તં અજ્ઝુપેક્ખતિયેવાતિ મય્હં ગરહા ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, મયા ઇમં ઉપ્પબ્બાજેતું વટ્ટતી''તિ. સો અવીમંસિત્વાવ સેલગુળં પવટ્ટયમાનો વિય પક્ખન્દિત્વા ''ગચ્છથ, ઇમં ઉપ્પબ્બાજેથા''તિ આહ. તા તસ્સ વચનં સુત્વા ઉટ્ઠાય વન્દિત્વા ઉપસ્સયં ગતા.

અથ સા દહરા તા ભિક્ખુનિયો આહ – ''અય્યે, ન દેવદત્તત્થેરો બુદ્ધો, નાપિ મય્હં તસ્સ સન્તિકે પબ્બજ્જા, લોકે પન અગ્ગપુગ્ગલસ્સ સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ સન્તિકે મય્હં પબ્બજ્જા, સા ચ પન મે દુક્ખેન લદ્ધા, મા નં અન્તરધાપેથ, એથ મં ગહેત્વા સત્થુ સન્તિકં જેતવનં ગચ્છથા''તિ. તા તં આદાય રાજગહા પઞ્ચચત્તાલીસયોજનિકં મગ્ગં અતિક્કમ્મ અનુપુબ્બેન જેતવનં પત્વા સત્થારં વન્દિત્વા તમત્થં આરોચેસું. સત્થા ચિન્તેસિ – ''કિઞ્ચાપિ ગિહિકાલે એતિસ્સા ગબ્ભો પતિટ્ઠિતો, એવં સન્તેપિ 'સમણો ગોતમો દેવદત્તેન જહિતં આદાય ચરતી'તિ તિત્થિયાનં ઓકાસો ભવિસ્સતિ. તસ્મા ઇમં કથં પચ્છિન્દિતું સરાજિકાય પરિસાય મજ્ઝે ઇમં અધિકરણં વિનિચ્છિતું વટ્ટતી''તિ. પુનદિવસે રાજાનં પસેનદિકોસલં મહાઅનાથપિણ્ડિકં ચૂળઅનાથપિણ્ડિકં વિસાખં મહાઉપાસિકં અઞ્ઞાનિ ચ અભિઞ્ઞાતાનિ મહાકુલાનિ પક્કોસાપેત્વા સાયન્હસમયે ચતૂસુ પરિસાસુ સન્નિપતિતાસુ ઉપાલિત્થેરં આમન્તેસિ ''ગચ્છ, ત્વં ચતુપરિસમજ્ઝે ઇમિસ્સા દહરભિક્ખુનિયા કમ્મં સોધેહી''તિ. ''સાધુ, ભન્તે''તિ થેરો પરિસમજ્ઝં ગન્ત્વા અત્તનો પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા રઞ્ઞો પુરતો વિસાખં ઉપાસિકં પક્કોસાપેત્વા ઇમં અધિકરણં પટિચ્છાપેસિ ''ગચ્છ વિસાખે, 'અયં દહરા અસુકમાસે અસુકદિવસે પબ્બજિતા'તિ તથતો ઞત્વા ઇમસ્સ ગબ્ભસ્સ પુરે વા પચ્છા વા લદ્ધભાવં જાનાહી''તિ. ઉપાસિકા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા સાણિં પરિક્ખિપાપેત્વા અન્તોસાણિયં દહરભિક્ખુનિયા હત્થપાદનાભિઉદરપરિયોસાનાદીનિ ઓલોકેત્વા માસદિવસે સમાનેત્વા ગિહિભાવે ગબ્ભસ્સ લદ્ધભાવં તથતો ઞત્વા થેરસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તમત્થં આરોચેસિ. થેરો ચતુપરિસમજ્ઝે તં ભિક્ખુનિં સુદ્ધં અકાસિ. સા સુદ્ધા હુત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ સત્થારઞ્ચ વન્દિત્વા ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં ઉપસ્સયમેવ ગતા. સા ગબ્ભપરિપાકમન્વાય પદુમુત્તરપાદમૂલે પત્થિતપત્થનં મહાનુભાવં પુત્તં વિજાયિ.

અથેકદિવસં રાજા ભિક્ખુનુપસ્સયસમીપેન ગચ્છન્તો દારકસદ્દં સુત્વા અમચ્ચે પુચ્છિ. અમચ્ચા તં કારણં ઞત્વા ''દેવ, દહરભિક્ખુની પુત્તં વિજાતા, તસ્સેસો સદ્દો''તિ આહંસુ. ''ભિક્ખુનીનં, ભણે, દારકપટિજગ્ગનં નામ પલિબોધો, મયં નં પટિજગ્ગિસ્સામા''તિ રાજા તં દારકં નાટકિત્થીનં દાપેત્વા કુમારપરિહારેન વડ્ઢાપેસિ. નામગ્ગહણદિવસે ચસ્સ ''કસ્સપો''તિ નામં અકંસુ. અથ નં કુમારપરિહારેન વડ્ઢિતત્તા ''કુમારકસ્સપો''તિ સઞ્જાનિંસુ. સો સત્તવસ્સિકકાલે સત્થુ સન્તિકે પબ્બજિત્વા પરિપુણ્ણવસ્સો ઉપસમ્પદં લભિત્વા ગચ્છન્તે ગચ્છન્તે કાલે ધમ્મકથિકેસુ ચિત્રકથી અહોસિ. અથ નં સત્થા ''એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, મમ સાવકાનં ભિક્ખૂનં ચિત્તકથિકાનં યદિદં કુમારકસ્સપો''તિ (અ॰ નિ॰ ૧.૨૦૯, ૨૧૭) એતદગ્ગે ઠપેસિ. સો પચ્છા વમ્મિકસુત્તે (મ॰ નિ॰ ૧.૨૪૯ આદયો) અરહત્તં પાપુણિ. માતાપિસ્સ ભિક્ખુની વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અગ્ગફલં પત્તા. કુમારકસ્સપત્થેરો બુદ્ધસાસને ગગનમજ્ઝે પુણ્ણચન્દો વિય પાકટો જાતો.

અથેકદિવસં તથાગતો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો ભિક્ખૂનં ઓવાદં દત્વા ગન્ધકુટિં પાવિસિ. ભિક્ખૂ ઓવાદં ગહેત્વા અત્તનો અત્તનો રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનેસુ દિવસભાગં ખેપેત્વા સાયન્હસમયે ધમ્મસભાયં સન્નિપતિત્વા

‘‘આવુસો, દેવદત્તેન અત્તનો અબુદ્ધભાવેન ચેવ ખન્તિમેત્તાદીનઞ્ચ અભાવેન કુમારકસ્સપત્થેરો ચ થેરી ચ ઉભો નાસિતા, સમ્માસમ્બુદ્ધો પન અત્તનો ધમ્મરાજતાય ચેવ ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પત્તિયા ચ ઉભિન્નમ્પિ તેસં પચ્ચયો જાતો’’તિ બુદ્ધગુણે વણ્ણયમાના નિસીદિંસુ. સત્થા બુદ્ધલીલાય ધમ્મસભં આગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિ. ‘‘ભન્તે, તુમ્હાકમેવ ગુણકથાયા’’તિ સબ્બં આરોચયિંસુ. ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ ઇમેસં ઉભિન્નં પચ્ચયો ચ પતિટ્ઠા ચ જાતો, પુબ્બેપિ અહોસિયેવાતિ. ભિક્ખૂ તસ્સત્થસ્સાવિભાવત્થાય ભગવન્તં યાચિંસુ. ભગવા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નં કારણં પાકટં અકાસિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારયમાને બોધિસત્તો મિગયોનિયં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. સો માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તો સુવણ્ણવણ્ણો અહોસિ, અક્ખીનિ પનસ્સ મણિગુળસદિસાનિ અહેસું, સિઙ્ગાનિ રજતવણ્ણાનિ, મુખં રત્તકમ્બલપુઞ્જવણ્ણં, હત્થપાદપરિયન્તા લાખારસપરિકમ્મકતા વિય, વાલધિ ચમરસ્સ વિય અહોસિ, સરીરં પનસ્સ મહન્તં અસ્સપોતકપ્પમાણં અહોસિ. સો પઞ્ચસતમિગપરિવારો અરઞ્ઞે વાસં કપ્પેસિ નામેન નિગ્રોધમિગરાજા નામ. અવિદૂરે પનસ્સ અઞ્ઞોપિ પઞ્ચસતમિગપરિવારો સાખમિગો નામ વસતિ, સોપિ સુવણ્ણવણ્ણોવ અહોસિ.

તેન સમયેન બારાણસિરાજા મિગવધપ્પસુતો હોતિ, વિના મંસેન ન ભુઞ્જતિ, મનુસ્સાનં કમ્મચ્છેદં કત્વા સબ્બે નેગમજાનપદે સન્નિપાતેત્વા દેવસિકં મિગવં ગચ્છતિ. મનુસ્સા ચિન્તેસું – ‘‘અયં રાજા અમ્હાકં કમ્મચ્છેદં કરોતિ, યંનૂન મયં ઉય્યાને મિગાનં નિવાપં વપિત્વા પાનીયં સમ્પાદેત્વા બહૂ મિગે ઉય્યાનં પવેસેત્વા દ્વારં બન્ધિત્વા રઞ્ઞો નિય્યાદેય્યામા’’તિ. તે સબ્બે ઉય્યાને મિગાનં નિવાપતિણાનિ રોપેત્વા ઉદકં સમ્પાદેત્વા દ્વારં યોજેત્વા વાગુરાનિ આદાય મુગ્ગરાદિનાનાવુધહત્થા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા મિગે પરિયેસમાના ‘‘મજ્ઝે ઠિતે મિગે ગણ્હિસ્સામા’’તિ યોજનમત્તં ઠાનં પરિક્ખિપિત્વા સઙ્ખિપમાના નિગ્રોધમિગસાખમિગાનં વસનટ્ઠાનં મજ્ઝે કત્વા પરિક્ખિપિંસુ. અથ નં મિગગણં દિસ્વા રુક્ખગુમ્બાદયો ચ ભૂમિઞ્ચ મુગ્ગરેહિ પહરન્તા મિગગણં ગહનટ્ઠાનતો નીહરિત્વા અસિસત્તિધનુઆદીનિ આવુધાનિ ઉગ્ગિરિત્વા મહાનાદં નદન્તા તં મિગગણં ઉય્યાનં પવેસેત્વા દ્વારં પિધાય રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘દેવ, નિબદ્ધં મિગવં ગચ્છન્તા અમ્હાકં કમ્મં નાસેથ, અમ્હેહિ અરઞ્ઞતો મિગે આનેત્વા તુમ્હાકં ઉય્યાનં પૂરિતં, ઇતો પટ્ઠાય તેસં મંસાનિ ખાદથા’’તિ રાજાનં આપુચ્છિત્વા પક્કમિંસુ.

રાજા તેસં વચનં સુત્વા ઉય્યાનં ગન્ત્વા મિગે ઓલોકેન્તો દ્વે સુવણ્ણમિગે દિસ્વા તેસં અભયં અદાસિ. તતો પટ્ઠાય પન કદાચિ સયં ગન્ત્વા એકં મિગં વિજ્ઝિત્વા આનેતિ, કદાચિસ્સ ભત્તકારકો ગન્ત્વા વિજ્ઝિત્વા આહરતિ. મિગા ધનું દિસ્વાવ મરણભયેન તજ્જિતા પલાયન્તિ, દ્વે તયો પહારે લભિત્વા કિલમન્તિપિ, ગિલાનાપિ હોન્તિ, મરણમ્પિ પાપુણન્તિ. મિગગણો તં પવત્તિં બોધિસત્તસ્સ આરોચેસિ. સો સાખં પક્કોસાપેત્વા આહ – ‘‘સમ્મ, બહૂ મિગા નસ્સન્તિ, એકંસેન મરિતબ્બે સતિ ઇતો પટ્ઠાય મા કણ્ડેન મિગે વિજ્ઝન્તુ, ધમ્મગણ્ડિકટ્ઠાને મિગાનં વારો હોતુ. એકદિવસં મમ પરિસાય વારો પાપુણાતુ, એકદિવસં તવ પરિસાય, વારપ્પત્તો મિગો ગન્ત્વા ધમ્મગણ્ડિકાય ગીવં ઠપેત્વા નિપજ્જતુ, એવં સન્તે મિગા કિલન્તા ન ભવિસ્સન્તી’’તિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ. તતો પટ્ઠાય વારપ્પત્તોવ મિગો ગન્ત્વા ધમ્મગણ્ડિકાય ગીવં ઠપેત્વા નિપજ્જતિ, ભત્તકારકો આગન્ત્વા તત્થ નિપન્નકમેવ ગહેત્વા ગચ્છતિ.

અથેકદિવસં સાખમિગસ્સ પરિસાય એકિસ્સા ગબ્ભિનિમિગિયા વારો પાપુણિ. સા સાખં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘સામિ, અહં ગબ્ભિની, પુત્તં વિજાયિત્વા દ્વે જના વારં ગમિસ્સામ, મય્હં વારં અતિક્કામેહી’’તિ આહ. સો ‘‘ન સક્કા તવ

વારં અઞ્ઞેસં પાપેતું, ત્વમેવ તુય્હં વારં જાનિસ્સસિ, ગચ્છાહી''તિ આહ. સા તસ્સ સન્તિકા અનુગ્ગહં અલભમાના બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા તમત્થં આરોચેસિ. સો તસ્સા વચનં સુત્વા ''હોતુ ગચ્છ ત્વં, અહં તે વારં અતિક્કામેસ્સામી''તિ સયં ગન્ત્વા ધમ્મગણ્ડિકાય સીસં કત્વા નિપજ્જિ. ભત્તકારકો તં દિસ્વા ''લદ્ધાભયો મિગરાજા ધમ્મગણ્ડિકાય નિપન્નો, કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ વેગેન ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ.

રાજા તાવદેવ રથં આરુય્હ મહન્તેન પરિવારેન આગન્ત્વા બોધિસત્તં દિસ્વા આહ ''સમ્મ મિગરાજ, નનુ મયા તુય્હં અભયં દિન્નં, કસ્મા ત્વં ઇધ નિપન્નો''તિ. મહારાજ, ગબ્ભિની મિગી આગન્ત્વા ''મમ વારં અઞ્ઞસ્સ પાપેહી''તિ આહ, ન સક્કા ખો પન મયા એકસ્સ મરણદુક્ખં અઞ્ઞસ્સ ઉપરિ નિક્ખિપિતું, સ્વાહં અત્તનો જીવિતં તસ્સા દત્વા તસ્સા સન્તકં મરણં ગહેત્વા ઇધ નિપન્નો, મા અઞ્ઞં કિઞ્ચિ આસઙ્કિત્થ, મહારાજાતિ. રાજા આહ – ''સામિ, સુવણ્ણવણ્ણમિગરાજ, મયા ન તાદિસો ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પન્નો મનુસ્સેસુપિ દિટ્ઠપુબ્બો, તેન તે પસન્નોસ્મિ, ઉટ્ઠેહિ, તુય્હઞ્ચ તસ્સા ચ અભયં દમ્મી''તિ. ''દ્વીહિ અભયે લદ્ધે અવસેસા કિં કરિસ્સન્તિ, નરિન્દા''તિ? ''અવસેસાનમ્પિ અભયં દમ્મિ, સામી''તિ. ''મહારાજ, એવમ્પિ ઉય્યાનેયેવ મિગા અભયં લભિસ્સન્તિ, સેસા કિં કરિસ્સન્તી''તિ? ''એતેસમ્પિ અભયં દમ્મિ, સામી''તિ. ''મહારાજ, મિગા તાવ અભયં લભન્તુ, સેસા ચતુપ્પદા કિં કરિસ્સન્તી''તિ ? ''એતેસમ્પિ અભયં દમ્મિ, સામી''તિ. ''મહારાજ, ચતુપ્પદા તાવ અભયં લભન્તુ, દિજગણા કિં કરિસ્સન્તી''તિ? ''એતેસમ્પિ અભયં દમ્મિ, સામી''તિ. ''મહારાજ, દિજગણા તાવ અભયં લભન્તુ, ઉદકે વસન્તા મચ્છા કિં કરિસ્સન્તી''તિ? ''એતેસમ્પિ અભયં દમ્મિ, સામી''તિ. એવં મહાસત્તો રાજાનં સબ્બસત્તાનં અભયં યાચિત્વા ઉટ્ઠાય રાજાનં પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા ''ધમ્મં ચર, મહારાજ, માતાપિતૂસુ પુત્તધીતાસુ બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ નેગમજાનપદેસુ ધમ્મં ચરન્તો સમં ચરન્તો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ગમિસ્સસી''તિ રઞ્ઞો બુદ્ધલીલાય ધમ્મં દેસેત્વા કતિપાહં ઉય્યાને વસિત્વા રઞ્ઞો ઓવાદં દત્વા મિગગણપરિવુતો અરઞ્ઞં પાવિસિ. સાપિ ખો મિગધેનુ પુપ્ફકણ્ણિકસદિસં પુત્તં વિજાયિ. સો કીળમાનો સાખમિગસ્સ સન્તિકં ગચ્છતિ. અથ નં માતા તસ્સ સન્તિકં ગચ્છન્તં દિસ્વા ''પુત્ત, ઇતો પટ્ઠાય મા એતસ્સ સન્તિકં ગચ્છ, નિગ્રોધસ્સેવ સન્તિકં ગચ્છેય્યાસી''તિ ઓવદન્તી ઇમં ગાથમાહ –

૧૨. ''નિગ્રોધમેવ સેવેય્ય, ન સાખમુપસંવસે;
નિગ્રોધસ્મિં મતં સેય્યો, યઞ્ચે સાખસ્મિ જીવિત''ન્તિ.

તત્થ **નિગ્રોધમેવ સેવેય્યા**તિ તાત ત્વં વા અઞ્ઞો વા અત્તનો હિતકામો નિગ્રોધમેવ સેવેય્ય ભજેય્ય ઉપસઙ્કમેય્ય, **ન સાખમુપસંવસે**તિ સાખમિગં પન ન ઉપસંવસે ઉપગમ્મ ન સંવસેય્ય, એતં નિસ્સાય જીવિકં ન કપ્પેય્ય. **નિગ્રોધસ્મિં મતં સેય્યો**તિ નિગ્રોધરઞ્ઞો પાદમૂલે મરણમ્પિ સેય્યો વરં ઉત્તમં. **યઞ્ચે સાખસ્મિ જીવિત**ન્તિ યં પન સાખસ્સ સન્તિકે જીવિતં, તં નેવ સેય્યો ન વરં ન ઉત્તમન્તિ અત્થો.

તતો પટ્ઠાય ચ પન અભયલદ્ધકા મિગા મનુસ્સાનં સસ્સાનિ ખાદન્તિ, મનુસ્સા ''લદ્ધાભયા ઇમે મિગા''તિ મિગે પહરિતું વા પલાપેતું વા ન વિસહન્તિ, તે રાજઙ્ગણે સન્નિપતિત્વા રઞ્ઞો તમત્થં આરોચેસું. રાજા ''મયા પસન્નેન નિગ્રોધમિગરાજસ્સ વરો દિન્નો, અહં રજ્જં જહેય્યં, ન ચ તં પટિઞ્ઞં ભિન્દામિ, ગચ્છથ ન કોચિ મમ વિજિતે મિગે પહરિતું લભતી''તિ આહ. નિગ્રોધમિગો તં પવત્તિં સુત્વા મિગગણં સન્નિપાતાપેત્વા ''ઇતો પટ્ઠાય પરેસં સસ્સં ખાદિતું ન લભિસ્સથા''તિ મિગે ઓવદિત્વા મનુસ્સાનં આરોચાપેસિ ''ઇતો પટ્ઠાય સસ્સકારકા મનુસ્સા સસ્સરક્ખણત્થં વતિં મા કરોન્તુ, ખેત્તં પન આવિજ્ઝિત્વા પણ્ણસઞ્ઞં બન્ધન્તૂ''તિ. તતો પટ્ઠાય કિર ખેત્તેસુ

પણ્ણબન્ધનસઞ્ઞા ઉદપાદિ. તતો પટ્ઠાય પણ્ણસઞ્ઞં અતિક્કમનમિગો નામ નત્થિ. અયં કિર નેસં બોધિસત્તતો લદ્ધઓવાદો. એવં મિગગણં ઓવદિત્વા બોધિસત્તો યાવતાયુકં ઠત્વા સદ્ધિં મિગેહિ યથાકમ્મં ગતો, રાજાપિ બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવાહં થેરિયા ચ કુમારકસ્સપસ્સ ચ અવસ્સયો, પુબ્બેપિ અવસ્સયો એવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ચતુસચ્ચધમ્મદેસનં વિનિવટ્ટેત્વા દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા સાખમિગો દેવદત્તો અહોસિ, પરિસાપિસ્સ દેવદત્તપરિસાવ, મિગધેનુ થેરી અહોસિ, પુત્તો કુમારકસ્સપો, રાજા આનન્દો, નિગ્રોધમિગરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

નિગ્રોધમિગજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૩] ૩. કણ્ડિજાતકવણ્ણના

ધિરત્થુ કણ્ડિનં સલ્લન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પુરાણદુતિયિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. તં અટ્ઠકનિપાતે ઇન્દ્રિયજાતકે આવિભવિસ્સતિ. ભગવા પન તં ભિક્ખું એતદવોચ ''ભિક્ખુ, પુબ્બેપિ ત્વં એતં માતુગામં નિસ્સાય જીવિતક્ખયં પત્વા વીતચ્ચિતેસુ અઙ્ગારેસુ પક્કો''તિ. ભિક્ખૂ તસ્સત્થસ્સાવિભાવત્થાય ભગવન્તં યાચિંસુ, ભગવા ભવન્તરેન પટિચ્છન્નકારણં પાકટં અકાસિ. ઇતો પરં પન ભિક્ખૂનં યાચનં ભવન્તરપટિચ્છન્નતઞ્ચ અવત્વા ''અતીતં આહરી''તિ એત્તકમેવ વક્ખામ, એત્તકે વુત્તેપિ યાચનઞ્ચ વલાહકગબ્ભતો ચન્દનીહરણૂપમાય ભવન્તરપટિચ્છન્નકારણભાવો ચાતિ સબ્બમેતં હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ યોજેત્વા વેદિતબ્બં.

અતીતે મગધરટ્ઠે રાજગહે મગધરાજા રજ્જં કારેસિ. મગધવાસિકાનં સસ્સસમયે મિગાનં મહાપરિપન્થો હોતિ. તે અરઞ્ઞે પબ્બતપાદં પવિસન્તિ. તત્થ એકો અરઞ્ઞવાસી પબ્બતેય્યમિગો એકાય ગામન્તવાસિનિયા મિગપોતિકાય સદ્ધિં સન્થવં કત્વા તેસં મિગાનં પબ્બતપાદતો ઓરુય્હ પુન ગામન્તં ઓતરણકાલે મિગપોતિકાય પટિબદ્ધચિત્તત્તા તેહિ સદ્ધિંયેવ ઓતરિ. અથ નં સા આહ – ''ત્વં ખોસિ, અય્ય, પબ્બતેય્યો બાલમિગો, ગામન્તો ચ નામ સાસઙ્કો સપ્પટિભયો, મા અમ્હેહિ સદ્ધિં ઓતરી''તિ. સો તસ્સા પટિબદ્ધચિત્તત્તા અનિવત્તિત્વા સદ્ધિંયેવ અગમાસિ. મગધવાસિનો ''ઇદાનિ મિગાનં પબ્બતપાદા ઓતરણકાલો''તિ ઞત્વા મગ્ગે પટિચ્છન્નકોટ્ઠકેસુ તિટ્ઠન્તિ. તેસમ્પિ દ્વિન્નં આગમનમગ્ગે એકો લુદ્દકો પટિચ્છન્નકોટ્ઠકે ઠિતો હોતિ. મિગપોતિકા મનુસ્સગન્ધં ઘાયિત્વા ''એકો લુદ્દકો ઠિતો ભવિસ્સતી''તિ તં બાલમિગં પુરતો કત્વા સયં પચ્છતો અહોસિ. લુદ્દકો એકેનેવ સરપ્પહારેન મિગં તત્થેવ પાતેતિ. મિગપોતિકા તસ્સ વિદ્ધભાવં ઞત્વા ઉપ્પતિત્વા વાતગતિયાવ પલાયિ. લુદ્દકો કોટ્ઠકતો નિક્ખમિત્વા મિગં ઓક્કન્તિત્વા અગ્ગિં કત્વા વીતચ્ચિતેસુ અઙ્ગારેસુ મધુરમંસં પચિત્વા ખાદિત્વા પાનીયં પિવિત્વા અવસેસં લોહિતબિન્દૂહિ પગ્ઘરન્તેહિ કાજેનાદાય દારકે તોસેન્તો ઘરં અગમાસિ.

તદા બોધિસત્તો તસ્મિં વનસણ્ડે રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તો હોતિ. સો તં કારણં દિસ્વા ''ઇમસ્સ બાલમિગસ્સ મરણં નેવ માતરં નિસ્સાય, ન પિતરં નિસ્સાય, અથ ખો કામં નિસ્સાય. કામનિમિત્તઞ્હિ સત્તા સુગતિયં હત્થચ્છેદાદિકં, દુગ્ગતિયઞ્ચ પઞ્ચવિધબન્ધનાદિનાનપ્પકારકં દુક્ખં પાપુણન્તિ, પરેસં મરણદુક્ખુપ્પાદનમ્પિ નામ ઇમસ્મિં લોકે ગરહિતમેવ. યં જનપદં માતુગામો વિચારેતિ અનુસાસતિ, સો ઇત્થિપરિણાયકો જનપદોપિ ગરહિતોયેવ. યે સત્તા માતુગામસ્સ વસં ગચ્છન્તિ, તેપિ ગરહિતાયેવા''તિ એકાય ગાથાય તીણિ ગરહવત્થૂનિ દસ્સેત્વા વનદેવતાસુ સાધુકારં દત્વા ગન્ધપુપ્ફાદીહિ પૂજયમાનાસુ મધુરેન સરેન તં વનસણ્ડં ઉન્નાદેન્તો ઇમાય ગાથાય ધમ્મં દેસેસિ –

१३. ‘‘ધિરત્થુ કણ્ડિનં સલ્લં, પુરિસં ગાળ્હવેધિનં;
ધિરત્થુ તં જનપદં, યત્થિત્થી પરિણાયિકા;
તે ચાપિ ધિક્કિતા સત્તા, યે ઇત્થીનં વસં ગતા’’તિ.

તત્થ **ધિરત્થૂ**તિ ગરહણત્થે નિપાતો, સ્વાયમિધ ઉત્તાસુબ્બેગવસેન ગરહણે દટ્ઠબ્બો. ઉત્તસિતુબ્બિગ્ગો હિ હોન્તો બોધિસત્તો એવમાહ. કણ્ડમસ્સ અત્થીતિ કણ્ડી, તં **કણ્ડિનં**. તં પન કણ્ડં અનુપવિસનટ્ઠેન ‘‘સલ્લ’’ન્તિ વુચ્ચતિ, તસ્મા **કણ્ડિનં સલ્લ**ન્તિ એત્થ સલ્લકણ્ડિનન્તિ અત્થો. સલ્લં વા અસ્સત્થીતિપિ સલ્લો, તં સલ્લં. મહન્તં વણમુખં કત્વા બલવપ્પહારં દેન્તો ગાળ્હં વિજ્ઝતીતિ ગાળ્હવેધી, તં **ગાળ્હવેધિનં**. નાનપ્પકારેન કણ્ડેન, કુમુદપત્તસણ્ઠાનથલેન ઉજુકગમનેનેવ સલ્લેન ચ સમન્નાગતં ગાળ્હવેધિનં પુરિસં ધિરત્થૂતિ અયમેત્થ અત્થો. **પરિણાયિકા**તિ ઇસ્સરા સંવિધાયિકા. **ધિક્કિતા**તિ ગરહિતા. સેસમેત્થ ઉત્તાનત્થમેવ. ઇતો પરં પન એત્તકમ્પિ અવત્વા યં યં અનુત્તાનં, તં તદેવ વણ્ણયિસ્સામ. એવં એકાય ગાથાય તીણિ ગરહવત્થૂનિ દસ્સેત્વા બોધિસત્તો વનં ઉન્નાદેત્વા બુદ્ધલીલાય ધમ્મં દેસેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સત્થા દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ. ઇતો પરં પન ‘‘દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા’’તિ ઇદં અવત્વા ‘‘અનુસન્ધિં ઘટેત્વા’’તિ એત્તકમેવ વક્ખામ, અવુત્તમ્પિ પન હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ યોજેત્વા ગહેતબ્બં.

તદા પબ્બતેય્યમિગો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ અહોસિ, મિગપોતિકા પુરાણદુતિયિકા, કામેસુ દોસં દસ્સેત્વા ધમ્મદેસકદેવતા પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

કણ્ડિજાતકવણ્ણના તતિયા.

[१४] ४. વાતમિગજાતકવણ્ણના

ન કિરત્થિ રસેહિ પાપિયોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ચૂળપિણ્ડપાતિકતિસ્સત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. સત્થરિ કિર રાજગહં ઉપનિસ્સાય વેળુવને વિહરન્તે તિસ્સકુમારો નામ મહાવિભવસ્સ સેટ્ઠિકુલસ્સ પુત્તો એકદિવસં વેળુવનં ગન્ત્વા સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા પબ્બજિતુકામો પબ્બજ્જં યાચિત્વા માતાપિતૂહિ અનનુઞ્ઞાતત્તા પટિક્ખિત્તો સત્તાહં ભત્તચ્છેદં કત્વા રટ્ઠપાલત્થેરો વિય માતાપિતરો અનુજાનાપેત્વા સત્થુ સન્તિકે પબ્બજિ. સત્થા તં પબ્બાજેત્વા અડ્ઢમાસમત્તં વેળુવને વિહરિત્વા જેતવનં અગમાસિ. તત્રાયં કુલપુત્તો તેરસ ધુતઙ્ગાનિ સમાદાય સાવત્થિયં સપદાનં પિણ્ડાય ચરમાનો કાલં વીતિનામેતિ, ‘‘ચૂળપિણ્ડપાતિકતિસ્સત્થેરો નામા’’તિ વુત્તે ગગનતલે પુણ્ણચન્દો વિય બુદ્ધસાસને પાકટો પઞ્ઞાતો અહોસિ.

તસ્મિં કાલે રાજગહે નક્ખત્તકીળાય વત્તમાનાય થેરસ્સ માતાપિતરો યં તસ્સ ગિહિકાલે અહોસિ આભરણભણ્ડકં, તં રતનચઙ્કોટકે નિક્ખિપિત્વા ઉરે ઠપેત્વા ‘‘અઞ્ઞાસુ નક્ખત્તકીળાસુ અમ્હાકં પુત્તો ઇમિના અલઙ્કારેન અલઙ્કતો નક્ખત્તં કીળતિ, તં નો એકપુત્તં ગહેત્વા સમણો ગોતમો સાવત્થિનગરં ગતો, કહં નુ ખો સો એતરહિ નિસિન્નો, કહં ઠિતો’’તિ વત્વા રોદન્તિ.

અથેકા વણ્ણદાસી તં કુલં ગન્ત્વા સેટ્ઠિભરિયં રોદન્તિં દિસ્વા પુચ્છિ ‘‘કિં પન, અય્યે, રોદસી’’તિ? ‘‘સા તમત્થં આરોચેસિ’’. ‘‘કિં પન, અય્યે, અય્યપુત્તો પિયાયતી’’તિ? ‘‘અસુકઞ્ચ અસુકઞ્ચા’’તિ. ‘‘સચે તુમ્હે ઇમસ્મિં ગેહે

સબ્બં ઇસ્સરિયં મય્હં દેથ, અહં વો પુત્તં આનેસ્સામી’’તિ. સેટ્ઠિભરિયા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા પરિબ્બયં દત્વા મહન્તેન પરિવારેન તં ઉય્યોજેસિ ‘‘ગચ્છ, અત્તનો બલેન મમ પુત્તં આનેહી’’તિ. સા પટિચ્છન્નયાને નિસિન્ના સાવત્થિં ગન્ત્વા થેરસ્સ ભિક્ખાચારવીથિયં નિવાસં ગહેત્વા સેટ્ઠિકુલા આગતે મનુસ્સે થેરસ્સ અદસ્સેત્વા અત્તનો પરિવારેનેવ પરિવુતા થેરસ્સ પિણ્ડાય પવિટ્ઠસ્સ આદિતોવ ઉળુઙ્કયાગુઞ્ચ રસકભિક્ખઞ્ચ દત્વા રસતણ્હાય બન્ધિત્વા અનુક્કમેન ગેહે નિસીદાપેત્વા ભિક્ખં દદમાના ચ અત્તનો વસં ઉપગતભાવં ઞત્વા ગિલાનાલયં દસ્સેત્વા અન્તોગબ્ભે નિપજ્જિ. થેરોપિ ભિક્ખાચારવેલાય સપદાનં ચરન્તો ગેહદ્વારં અગમાસિ. પરિજનો થેરસ્સ પત્તં ગહેત્વા થેરં ઘરે નિસીદાપેસિ. થેરો નિસીદિત્વાવ ‘‘કહં ઉપાસિકા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘ગિલાના, ભન્તે, તુમ્હાકં દસ્સનં ઇચ્છતી’’તિ. સો રસતણ્હાય બદ્ધો અત્તનો વતસમાદાનં ભિન્દિત્વા તસ્સા નિપન્નટ્ઠાનં પાવિસિ. સા અત્તનો આગતકારણં કથેત્વા તં પલોભેત્વા રસતણ્હાય બન્ધિત્વા ઉપ્પબ્બાજેત્વા અત્તનો વસે ઠપેત્વા યાને નિસીદાપેત્વા મહન્તેન પરિવારેન રાજગહમેવ અગમાસિ. સા પવત્તિ પાકટા જાતા.

ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિસિન્ના ‘‘ચૂળપિણ્ડપાતિકતિસ્સત્થેરં કિર એકા વણ્ણદાસી રસતણ્હાય બન્ધિત્વા આદાય ગતા’’તિ કથં સમુટ્ઠાપેસું. સત્થા ધમ્મસભં ઉપગન્ત્વા અલઙ્કતધમ્માસને નિસીદિત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ આહ. તે તં પવત્તિં કથયિંસુ. ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ એસો ભિક્ખુ રસતણ્હાય બજ્ઝિત્વા તસ્સા વસં ગતો, પુબ્બેપિ તસ્સા વસં ગતોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં રઞ્ઞો બ્રહ્મદત્તસ્સ સઞ્ચયો નામ ઉય્યાનપાલો અહોસિ. અથેકો વાતમિગો તં ઉય્યાનં આગન્ત્વા સઞ્ચયં દિસ્વા પલાયતિ, સઞ્ચયોપિ ન તં તજ્જેત્વા નીહરતિ. સો પુનપ્પુનં આગન્ત્વા ઉય્યાનેયેવ ચરતિ. ઉય્યાનપાલો ઉય્યાને નાનપ્પકારાનિ પુપ્ફફલાનિ ગહેત્વા દિવસે દિવસે રઞ્ઞો અભિહરતિ. અથ નં એકદિવસં રાજા પુચ્છિ ‘‘સમ્મ ઉય્યાનપાલ, ઉય્યાને કિઞ્ચિ અચ્છરિયં પસ્સસી’’તિ? ‘‘દેવ, અઞ્ઞં ન પસ્સામિ, એકો પન વાતમિગો આગન્ત્વા ઉય્યાને ચરતિ, એતં પસ્સામી’’તિ. ‘‘સક્ખિસ્સસિ પન તં ગહેતુ’’ન્તિ. ‘‘થોકં મધું લભન્તો અન્તો રાજનિવેસનમ્પિ નં આનેતું સક્ખિસ્સામિ, દેવા’’તિ. રાજા તસ્સ મધું દાપેસિ. સો તં ગહેત્વા ઉય્યાનં ગન્ત્વા વાતમિગસ્સ ચરણટ્ઠાને તિણાનિ મધુના મક્ખેત્વા નિલીયિ. મિગો આગન્ત્વા મધુમક્ખિતાનિ તિણાનિ ખાદિત્વા રસતણ્હાય બદ્ધો અઞ્ઞત્ર અગન્ત્વા ઉય્યાનમેવ આગચ્છતિ. ઉય્યાનપાલો તસ્સ મધુમક્ખિતતિણેસુ પલુદ્ધભાવં ઞત્વા અનુક્કમેન અત્તાનં દસ્સેસિ. સો તં દિસ્વા કતિપાહં પલાયિત્વા પુનપ્પુનં પસ્સન્તો વિસ્સાસં આપજ્જિત્વા અનુક્કમેન ઉય્યાનપાલસ્સ હત્થે ઠિતતિણાનિ ખાદિતું આરભિ.

સો તસ્સ વિસ્સાસં આપન્નભાવં ઞત્વા યાવ રાજનિવેસના વીથિં કિલઞ્જેહિ પરિક્ખિપિત્વા તહિં તહિં સાખાભઙ્ગં પાતેત્વા મધુલાબુકં અંસે લગ્ગેત્વા તિણકલાપં ઉપકચ્છકે ઠપેત્વા મધુમક્ખિતાનિ તિણાનિ મિગસ્સ પુરતો પુરતો વિકિરન્તો અન્તોરાજનિવેસનંયેવ અગમાસિ. મિગે અન્તો પવિટ્ઠે દ્વારં પિદહિંસુ. મિગો મનુસ્સે દિસ્વા કમ્પમાનો મરણભયતજ્જિતો અન્તોનિવેસનઙ્ગણે આધાવતિ પરિધાવતિ. રાજા પાસાદા ઓરુય્હ તં કમ્પમાનં દિસ્વા ‘‘વાતમિગો નામ મનુસ્સાનં દિટ્ઠટ્ઠાનં સત્તાહં ન ગચ્છતિ, તજ્જિતટ્ઠાનં યાવજીવં ન ગચ્છતિ, સો એવરૂપો ગહનનિસ્સિતો વાતમિગો રસતણ્હાય બદ્ધો ઇદાનિ એવરૂપં ઠાનં આગતો, નત્થિ વત ભો લોકે રસતણ્હાય પાપતરં નામા’’તિ ઇમાય ગાથાય ધમ્મદેસનં પટ્ઠપેસિ –

૧૪. ‘‘ન કિરત્થિ રસેહિ પાપિયો, આવાસેહિવ સન્થવેહિ વા;
વાતમિગં ગહનનિસ્સિતં, વસમાનેસિ રસેહિ સઞ્ચયો’’તિ.

તત્થ **કિરા**તિ અનુસ્સવનત્થે નિપાતો. **રસેહી**તિ જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેહિ મધુરમ્બિલાદીહિ. **પાપિયો**તિ પાપતરો. **આવાસેહિવ સન્થવેહિ વા**તિ નિબદ્ધવસનટ્ઠાનસઙ્ખાતેસુ હિ આવાસેસુપિ મિત્તસન્થવેસુપિ છન્દરાગો પાપકોવ, તેહિ પન સચ્છન્દરાગપરિભોગેહિ આવાસેહિ વા મિત્તસન્થવેહિ વા સતગુણેન ચ સહસ્સગુણેન ચ સતસહસ્સગુણેન ચ ધુવપટિસેવનટ્ઠેન આહારં વિના જીવિતિન્દ્રિયપાલનાય અભાવેન ચ સચ્છન્દરાગપરિભોગરસાવ પાપતરાતિ. બોધિસત્તો પન અનુસ્સવાગતં વિય ઇમમત્થં કત્વા ''ન કિરત્થિ રસેહિ પાપિયો, આવાસેહિવ સન્થવેહિ વા''તિ આહ. ઇદાનિ તેસં પાપિયભાવં દસ્સેન્તો ''**વાતમિગ**''ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **ગહનનિસ્સિત**ન્તિ ગહનટ્ઠાનનિસ્સિતં. ઇદં વુત્તં હોતિ – પસ્સથ રસાનં પાપિયભાવં, ઇદં નામ અરઞ્ઞાયતને ગહનનિસ્સિતં વાતમિગં સઞ્ચયો ઉય્યાનપાલો મધુરસેહિ અત્તનો વસં આનેસિ, સબ્બથાપિ સચ્છન્દરાગપરિભોગેહિ રસેહિ નામ અઞ્ઞં પાપતરં લામકતરં નત્થીતિ રસતણ્હાય આદીનવં કથેસિ. કથેત્વા ચ પન તં મિગં અરઞ્ઞમેવ પેસેસિ.

સત્થાપિ ''ન, ભિક્ખવે, સા વણ્ણદાસી ઇદાનેવ એતં રસતણ્હાય બન્ધિત્વા અત્તનો વસે કરોતિ, પુબ્બેપિ અકાસિયેવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ. ''તદા સઞ્ચયો અયં વણ્ણદાસી અહોસિ, વાતમિગો ચૂળપિણ્ડપાતિકો, બારાણસિરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વાતમિગજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૫] ૫. ખરાદિયજાતકવણ્ણના

અટ્ઠક્ખુરં ખરાદિયેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં દુબ્બચભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર ભિક્ખુ દુબ્બચો ઓવાદં ન ગણ્હાતિ. અથ નં સત્થા પુચ્છિ ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ દુબ્બચો ઓવાદં ન ગણ્હાસી''તિ? ''સચ્ચં ભગવા''તિ. સત્થા ''પુબ્બેપિ ત્વં દુબ્બચતાય પણ્ડિતાનં ઓવાદં અગ્ગહેત્વા પાસેન બદ્ધો જીવિતક્ખયં પત્તો''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મિગો હુત્વા મિગગણપરિવુતો અરઞ્ઞે વસતિ. અથસ્સ ભગિનિમિગી પુત્તકં દસ્સેત્વા ''ભાતિક, અયં તે ભાગિનેય્યો, એતં મિગમાયં ઉગ્ગણ્હાપેહી''તિ પટિચ્છાપેસિ. સો તં ભાગિનેય્યં ''અસુકવેલાય નામ આગન્ત્વા ઉગ્ગણ્હાહી''તિ આહ. સો વુત્તવેલાય નાગચ્છતિ. યથા ચ એકદિવસં, એવં સત્ત દિવસે સત્તોવાદે અતિક્કન્તો સો મિગમાયં અનુગ્ગણ્હિત્વાવ વિચરન્તો પાસે બજ્ઝિ. માતાપિસ્સ ભાતરં ઉપસઙ્કમિત્વા ''કિં તે, ભાતિક, ભાગિનેય્યો મિગમાયં ઉગ્ગણ્હાપિતો''તિ પુચ્છિ. બોધિસત્તો ચ ''તસ્સ અનોવાદકસ્સ મા ચિન્તયિ, ન તે પુત્તેન મિગમાયા ઉગ્ગહિતા''તિ વત્વા ઇદાનિપિ તં અનોવદિતુકામોવ હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૫. ''અટ્ઠક્ખુરં ખરાદિયે, મિગં વઙ્કાતિવઙ્કિનં;
સત્તહિ કાલાતિક્કન્તં, ન નં ઓવદિતુસ્સહે''તિ.

તત્થ **અટ્ઠક્ખુર**ન્તિ એકેકસ્મિં પાદે દ્વિન્નં દ્વિન્નં વસેન અટ્ઠક્ખુરં. **ખરાદિયે**તિ તં નામેન આલપતિ. **મિગ**ન્તિ સબ્બસઙ્ગાહિકવચનં. **વઙ્કાતિવઙ્કિન**ન્તિ મૂલે વઙ્કાનિ, અગ્ગે અતિવઙ્કાનીતિ વઙ્કાતિવઙ્કાનિ, તાદિસાનિ સિઙ્ગાનિ અસ્સ અત્થીતિ વઙ્કાતિવઙ્કી, તં વઙ્કાતિવઙ્કિનં. **સત્તહિ કાલાતિક્કન્ત**ન્તિ સત્તહિ ઓવાદકાલેહિ ઓવાદં અતિક્કન્તં. **ન નં ઓવદિતુસ્સહે**તિ એતં દુબ્બચમિગં અહં ઓવદિતું ન ઉસ્સહામિ, એતસ્સ મે ઓવાદત્થાય ચિત્તમ્પિ ન ઉપ્પજ્જતીતિ દસ્સેતિ. અથ નં દુબ્બચમિગં પાસે બદ્ધં લુદ્દો મારેત્વા મંસં આદાય પક્કામિ.

સત્થાપિ ''ન ત્વં ભિક્ખુ ઇદાનેવ દુબ્બચો, પુબ્બેપિ દુબ્બચોયેવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ. ''તદા ભાગિનેય્યો મિગો દુબ્બચભિક્ખુ અહોસિ, ભગિની ઉપ્પલવણ્ણા, ઓવાદમિગો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ખરાદિયજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૬] ૬. તિપલ્લત્થમિગજાતકવણ્ણના

મિગં તિપલ્લત્થન્તિ ઇદં સત્થા કોસમ્બિયં બદરિકારામે વિહરન્તો સિક્ખાકામં રાહુલત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ કાલે સત્થરિ આળવિનગરં ઉપનિસ્સાય અગ્ગાળવે ચેતિયે વિહરન્તે બહૂ ઉપાસકા ઉપાસિકા ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ચ વિહારં ધમ્મસ્સવનત્થાય ગચ્છન્તિ, દિવા ધમ્મસ્સવનં હોતિ. ગચ્છન્તે પન કાલે ઉપાસિકાયો ભિક્ખુનિયો ચ ન ગચ્છિંસુ, ભિક્ખૂ ચેવ ઉપાસકા ચ અહેસું. તતો પટ્ઠાય રત્તિં ધમ્મસ્સવનં જાતં. ધમ્મસ્સવનપરિયોસાને થેરા ભિક્ખૂ અત્તનો અત્તનો વસનટ્ઠાનાનિ ગચ્છન્તિ. દહરા સામણેરા ચ ઉપાસકેહિ સદ્ધિં ઉપટ્ઠાનસાલાયં સયન્તિ. તેસુ નિદ્દં ઉપગતેસુ એકચ્ચે ઘુરુઘુરુપસ્સાસા કાકચ્છમાના દન્તે ખાદન્તા નિપજ્જિંસુ, એકચ્ચે મુહુત્તં નિદ્દાયિત્વા ઉટ્ઠહિંસુ. તે તં વિપ્પકારં દિસ્વા ભગવતો આરોચેસું. ભગવા ''યો પન ભિક્ખુ અનુપસમ્પન્નેન સહસેય્યં કપ્પેય્ય પાચિત્તિય''ન્તિ (પાચિ॰ ૪૯) સિક્ખાપદં પઞ્ઞપેત્વા કોસમ્બિં અગમાસિ.

તત્થ ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં રાહુલં આહંસુ – ''આવુસો રાહુલ, ભગવતા સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તં, ઇદાનિ ત્વં અત્તનો વસનટ્ઠાનં જાનાહી''તિ. પુબ્બે પન તે ભિક્ખૂ ભગવતિ ચ ગારવં તસ્સ ચાયસ્મતો સિક્ખાકામતં પટિચ્ચ તં અત્તનો વસનટ્ઠાનં આગતં અતિવિય સઙ્ગણ્હન્તિ, ખુદ્દકમઞ્ચકં પઞ્ઞપેત્વા ઉસ્સીસકકરણત્થાય ચીવરં દેન્તિ. તં દિવસં પન સિક્ખાપદભયેન વસનટ્ઠાનમ્પિ ન અદંસુ. રાહુલભદ્દોપિ ''પિતા મે''તિ દસબલસ્સ વા, ''ઉપજ્ઝાયો મે''તિ ધમ્મસેનાપતિનો વા, ''આચરિયો મે''તિ મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ વા, ''ચૂળપિતા મે''તિ આનન્દત્થેરસ્સ વા સન્તિકં અગન્ત્વા દસબલસ્સ વળઞ્જનવચ્ચકુટિં બ્રહ્મવિમાનં પવિસન્તો વિય પવિસિત્વા વાસં કપ્પેસિ. બુદ્ધાનઞ્હિ વળઞ્જનકુટિયં દ્વારં સુપિહિતં હોતિ, ગન્ધપરિભણ્ડકતા ભૂમિ, ગન્ધદામમાલાદામાનિ ઓસારિતાનેવ હોન્તિ, સબ્બરત્તિં દીપો ઝાયતિ. રાહુલભદ્દો પન ન તસ્સા કુટિયા ઇમં સમ્પત્તિં પટિચ્ચ તત્થ વાસં ઉપગતો, ભિક્ખૂહિ પન ''વસનટ્ઠાનં જાનાહી''તિ વુત્તત્તા ઓવાદગારવેન સિક્ખાકામતાય તત્થ વાસં ઉપગતો. અન્તરન્તરા હિ ભિક્ખૂ તં આયસ્મન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં દિસ્વા તસ્સ વીમંસનત્થાય મુટ્ઠિસમ્મજ્જનિં વા કચવરછડ્ડનકં વા બહિ ખિપિત્વા તસ્મિં આગતે ''આવુસો, ઇમં કેન છડ્ડિત''ન્તિ વદન્તિ. તત્થ કેહિચિ ''રાહુલો ઇમિના મગ્ગેન ગતો''તિ વુત્તે સો આયસ્મા ''નાહં, ભન્તે, એતં જાનામી''તિ અવત્વાવ તં પટિસામેત્વા ''ખમથ મે, ભન્તે''તિ ખમાપેત્વા ગચ્છતિ. એવમેસ સિક્ખાકામો.

સો તં સિક્ખાકામતંયેવ પટિચ્ચ તત્થ વાસં ઉપગતો. અથ સત્થા પુરેઅરુણંયેવ વચ્ચકુટિદ્વારે ઠત્વા ઉક્કાસિ, સોપાયસ્મા ઉક્કાસિ. ''કો એસો''તિ? ''અહં રાહુલો''તિ નિક્ખમિત્વા વન્દિ. ''કસ્મા ત્વં રાહુલ ઇધ નિપન્નોસી''તિ? ''વસનટ્ઠાનસ્સ અભાવતો''. ''પુબ્બે હિ, ભન્તે, ભિક્ખૂ મમ સઙ્ગહં કરોન્તિ, ઇદાનિ અત્તનો આપત્તિભયેન વસનટ્ઠાનં ન દેન્તિ, સ્વાહં 'ઇદં અઞ્ઞેસં અસઙ્ઘટ્ટનટ્ઠાન'ન્તિ ઇમિના કારણેન ઇધ નિપન્નોસ્મીતિ. અથ ભગવતો ''રાહુલં તાવ ભિક્ખૂ એવં પરિચ્ચજન્તિ, અઞ્ઞે કુલદારકે પબ્બાજેત્વા કિં કરિસ્સન્તી''તિ ધમ્મસંવેગો ઉદપાદિ.

અથ ભગવા પાતોવ ભિક્ખૂ સન્નિપાતાપેત્વા ધમ્મસેનાપતિં પુચ્છિ ''જાનાસિ પન ત્વં, સારિપુત્ત, અજ્જ કત્થચિ રાહુલસ્સ વુત્થભાવ''ન્તિ? ''ન જાનામિ, ભન્તે''તિ. ''સારિપુત્ત, અજ્જ રાહુલો વચ્ચકુટિયં વસિ, સારિપુત્ત,

તુમ્હે રાહુલં એવં પરિચ્ચજન્તા અઞ્ઞે કુલદારકે પબ્બાજેત્વા કિં કરિસ્સથ? એવઞ્હિ સન્તે ઇમસ્મિં સાસને પબ્બજિતા ન પતિટ્ઠા ભવિસ્સન્તિ, ઇતો દાનિ પટ્ઠાય અનુપસમ્પન્નેન એકં દ્વે દિવસે અત્તનો સન્તિકે વસાપેત્વા તતિયદિવસે તેસં વસનટ્ઠાનં ઞત્વા બહિ વાસેથા''તિ ઇમં અનુપઞ્ઞત્તિં કત્વા પુન સિક્ખાપદં પઞ્ઞપેસિ.

તસ્મિં સમયે ધમ્મસભાયં સન્નિસિન્ના ભિક્ખૂ રાહુલસ્સ ગુણકથં કથેન્તિ ''પસ્સથાવુસો, યાવ સિક્ખાકામો વતાયં રાહુલો, 'તવ વસનટ્ઠાનં જાનાહી'તિ વુત્તો નામ 'અહં દસબલસ્સ પુત્તો, તુમ્હાકં સેનાસનસ્મા તુમ્હેયેવ નિક્ખમથા'તિ એકં ભિક્ખુમ્પિ અપ્પટિપ્ફરિત્વા વચ્ચકુટિયં વાસં કપ્પેસી''તિ. એવં તેસુ કથયમાનેસુ સત્થા ધમ્મસભં ગન્ત્વા અલઙ્કતાસને નિસીદિત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ આહ. ''ભન્તે, રાહુલસ્સ સિક્ખાકામકથાય, ન અઞ્ઞાય કથાયા''તિ. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, રાહુલો ઇદાનેવ સિક્ખાકામો, પુબ્બે તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તોપિ સિક્ખાકામોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે રાજગહે એકો મગધરાજા રજ્જં કારેસિ. તદા બોધિસત્તો મિગયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા મિગગણપરિવુતો અરઞ્ઞે વસતિ. અથસ્સ ભગિની અત્તનો પુત્તકં ઉપનેત્વા ''ભાતિક, ઇમં તે ભાગિનેય્યં મિગમાયં સિક્ખાપેહી''તિ આહ. બોધિસત્તો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા ''ગચ્છ, તાત, અસુકવેલાય નામ આગન્ત્વા સિક્ખેય્યાસી''તિ આહ. સો માતુલેન વુત્તવેલં અનતિક્કમિત્વા તં ઉપસઙ્કમિત્વા મિગમાયં સિક્ખિ. સો એકદિવસં વને વિચરન્તો પાસેન બદ્ધો બદ્ધરવં રવિ, મિગગણો પલાયિત્વા ''પુત્તો તે પાસેન બદ્ધો''તિ તસ્સ માતુયા આરોચેસિ. સા ભાતુ સન્તિકં ગન્ત્વા ''ભાતિક, ભાગિનેય્યો તે મિગમાયં સિક્ખાપિતો''તિ પુચ્છિ. બોધિસત્તો ''મા ત્વં પુત્તસ્સ કિઞ્ચિ પાપકં આસઙ્કિ, સુગ્ગહિતા તેન મિગમાયા, ઇદાનિ તં હાસયમાનો આગચ્છિસ્સતી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૬. ''મિગં તિપલ્લત્થમનેકમાયં, અટ્ઠક્ખુરં અડ્ઢરત્તાપપાયિં;
એકેન સોતેન છમાસ્સસન્તો, છહિ કલાહિતિભોતિ ભાગિનેય્યો''તિ.

તત્થ **મિગન્તિ** ભાગિનેય્યમિગં. **તિપલ્લત્થન્તિ** પલ્લત્થં વુચ્ચતિ સયનં, ઉભોહિ પસ્સેહિ ઉજુકમેવ ચ નિપન્નકવસેનાતિ તીહાકારેહિ પલ્લત્થં અસ્સ, તીણિ વા પલ્લત્થાનિ અસ્સાતિ તિપલ્લત્થો, તં તિપલ્લત્થં. **અનેકમાયન્તિ** બહુમાયં બહુવઞ્ચનં. **અટ્ઠક્ખુરન્તિ** એકેકસ્મિં પાદે દ્વિન્નં દ્વિન્નં વસેન અટ્ઠહિ ખુરેહિ સમન્નાગતં. **અડ્ઢરત્તાપપાયિન્તિ** પુરિમયામં અતિક્કમિત્વા મજ્ઝિમયામે અરઞ્ઞતો આગમ્મ પાનીયસ્સ પિવનતો અડ્ઢરત્તે આપં પિવતીતિ અડ્ઢરત્તાપપાયી. તં અડ્ઢરત્તે અપાયિન્તિ અત્થો. મમ ભાગિનેય્યં મિગં અહં સાધુકં મિગમાયં ઉગ્ગણ્હાપેસિં. કથં? યથા **એકેન સોતેન છમાસ્સસન્તો, છહિ કલાહિતિભોતિ ભાગિનેય્યો**તિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – અહઞ્હિ તવ પુત્તં તથા ઉગ્ગણ્હાપેસિં, યથા એકસ્મિં ઉપરિમનાસિકાસોતે વાતં સન્નિરુમ્ભિત્વા પથવિયા અલ્લીનેન એકેન હેટ્ઠિમસોતેન તત્થેવ છમાયં અસ્સસન્તો છહિ કલાહિ લુદ્દકં અતિભોતિ, છહિ કોટ્ઠાસેહિ અજ્ઝોત્થરતિ વઞ્ચેતીતિ અત્થો. કતમાહિ છહિ? ચત્તારો પાદે પસારેત્વા એકેન પસ્સેન સેય્યાય, ખુરેહિ તિણપંસુખણનેન, જિવ્હાનિન્નામનેન ઉદરસ્સ ઉદ્ધુમાતભાવકરણેન, ઉચ્ચારપસ્સાવવિસ્સજ્જનેન, વાતસન્નિરુમ્ભનેનાતિ.

અપરો નયો – પાદેન પંસું ગહેત્વા અભિમુખાકડ્ઢનેન, પટિપણામનેન, ઉભોસુ પસ્સેસુ સઞ્ચરણેન, ઉદરં ઉદ્ધં પક્ખિપનેન, અધો અવક્ખિપનેનાતિ ઇમાહિ છહિ કલાહિ યથા અતિભોતિ, ''મતો અય''ન્તિ સઞ્ઞં ઉપ્પાદેત્વા વઞ્ચેતિ, એવં તં મિગમાયં ઉગ્ગણ્હાપેસિન્તિ દીપેતિ.

અપરો નયો – તથા નં ઉગ્ગણ્હાપેસિં, યથા એકેન સોતેન છમાસ્સસન્તો છહિ કલાહિતિ દ્વીસુપિ નયેસુ દસ્સિતેહિ છહિ કારણેહિ કલાહિતિ કલાયિસ્સતિ, લુદ્દં વઞ્ચેસ્સતીતિ અત્થો. **ભોતી**તિ ભગિનિં આલપતિ. **ભાગિનેય્યો**તિ એવં છહિ કારણેહિ વઞ્ચનકં ભાગિનેય્યં નિદ્દિસતિ. એવં બોધિસત્તો ભાગિનેય્યસ્સ મિગમાયાય સાધુકં ઉગ્ગહિતભાવં દસ્સેન્તો ભગિનિં સમસ્સાસેતિ.

સોપિ મિગપોતકો પાસે બદ્ધો અવિપ્ફન્દિત્વાયેવ ભૂમિયં મહાફાસુકપસ્સેન પાદે પસારેત્વા નિપન્નો પાદાનં આસન્નટ્ઠાને ખુરેહેવ પહરિત્વા પંસુઞ્ચ તિણાનિ ચ ઉપ્પાટેત્વા ઉચ્ચારપસ્સાવં વિસ્સજ્જેત્વા સીસં પાતેત્વા જિવ્હં નિન્નામેત્વા સરીરં ખેળકિલિન્નં કત્વા વાતગ્ગહણેન ઉદરં ઉદ્ધુમાતકં કત્વા અક્ખીનિ પરિવત્તેત્વા હેટ્ઠા નાસિકાસોતેન વાતં સઞ્ચરાપેન્તો ઉપરિમનાસિકાસોતેન વાતં સન્નિરુમ્ભિત્વા સકલસરીરં થદ્ધભાવં ગાહાપેત્વા મતાકારં દસ્સેસિ. નીલમક્ખિકાપિ નં સમ્પરિવારેસું, તસ્મિં તસ્મિં ઠાને કાકા નિલીયિંસુ. લુદ્દો આગન્ત્વા ઉદરં હત્થેન પહરિત્વા ''અતિપાતોવ બદ્ધો ભવિસ્સતિ, પૂતિકો જાતો''તિ તસ્સ બન્ધનરજ્જુકં મોચેત્વા ''એત્થેવદાનિ નં ઉક્કન્તિત્વા મંસં આદાય ગમિસ્સામી''તિ નિરાસઙ્કો હુત્વા સાખાપલાસં ગહેતું આરદ્ધો. મિગપોતકોપિ ઉટ્ઠાય ચતૂહિ પાદેહિ ઠત્વા કાયં વિધુનિત્વા ગીવં પસારેત્વા મહાવાતેન છિન્નવલાહકો વિય વેગેન માતુ સન્તિકં અગમાસિ.

સત્થાપિ ''ન, ભિક્ખવે, રાહુલો ઇદાનેવ સિક્ખાકામો, પુબ્બેપિ સિક્ખાકામોયેવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ભાગિનેય્યમિગપોતકો રાહુલો અહોસિ, માતા ઉપ્પલવણ્ણા, માતુલમિગો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

તિપલ્લત્થમિગજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૭] ૭. માલુતજાતકવણ્ણના

કાળે વા યદિ વા જુણ્હેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દ્વે વુડ્ઢપબ્બજિતે આરબ્ભ કથેસિ. તે કિર કોસલજનપદે એકસ્મિં અરઞ્ઞાવાસે વસન્તિ. એકો કાળત્થેરો નામ, એકો જુણ્હત્થેરો નામ. અથેકદિવસં જુણ્હો કાળં પુચ્છિ ''ભન્તે કાળ, સીતં નામ કસ્મિં કાલે હોતી''તિ. સો ''કાળે હોતી''તિ આહ. અથેકદિવસં કાળો જુણ્હં પુચ્છિ – ''ભન્તે જુણ્હ, સીતં નામ કસ્મિં કાલે હોતી''તિ. સો ''જુણ્હે હોતી''તિ આહ. તે ઉભોપિ અત્તનો કઙ્ખં છિન્દિતું અસક્કોન્તા સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા ''ભન્તે, સીતં નામ કસ્મિં કાલે હોતી''તિ પુચ્છિંસુ. સત્થા તેસં કથં સુત્વા ''પુબ્બેપિ અહં, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં ઇમં પઞ્હં કથેસિં, ભવસઙ્ખેપગતત્તા પન ન સલ્લક્ખયિત્થા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે એકસ્મિં પબ્બતપાદે સીહો ચ બ્યગ્ઘો ચ દ્વે સહાયા એકિસ્સાયેવ ગુહાય વસન્તિ. તદા બોધિસત્તોપિ ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા તસ્મિંયેવ પબ્બતપાદે વસતિ. અથેકદિવસં તેસં સહાયકાનં સીતં નિસ્સાય વિવાદો ઉદપાદિ. બ્યગ્ઘો ''કાળેયેવ સીતં હોતી''તિ આહ. સીહો ''જુણ્હેયેવ સીતં હોતી''તિ આહ. તે ઉભોપિ અત્તનો કઙ્ખં છિન્દિતું અસક્કોન્તા બોધિસત્તં પુચ્છિંસુ. બોધિસત્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૭. ''કાળે વા યદિ વા જુણ્હે, યદા વાયતિ માલુતો;
વાતજાનિ હિ સીતાનિ, ઉભોત્થમપરાજિતા''તિ.

તત્થ **કાળે વા યદિ વા જુણ્હે**તિ કાળપક્ખે વા જુણ્હપક્ખે વા. **યદા વાયતિ માલુતો**તિ યસ્મિં સમયે પુરત્થિમાદિભેદો વાતો વાયતિ, તસ્મિં સમયે સીતં હોતિ. કિંકારણા? **વાતજાનિ હિ સીતાનિ**, યસ્મા વાતે વિજ્જન્તેયેવ સીતાનિ હોન્તિ, કાળપક્ખો વા જુણ્હપક્ખો વા એત્થ અપમાણન્તિ વુત્તં હોતિ. **ઉભોત્થમપરાજિતા**તિ ઉભોપિ તુમ્હે ઇમસ્મિં પઞ્હે અપરાજિતાતિ. એવં બોધિસત્તો તે સહાયકે સઞ્ઞાપેસિ.

સત્થાપિ ''ભિક્ખવે, પુબ્બેપિ મયા તુમ્હાકં અયં પઞ્હો કથિતો''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને દ્વેપિ થેરા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિંસુ. સત્થા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા બ્યગ્ઘો કાળો અહોસિ, સીહો જુણ્હો, પઞ્હવિસ્સજ્જનકતાપસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

માલુતજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૧૮] ૮. મતકભત્તજાતકવણ્ણના

એવં ચે સત્તા જાનેય્યુન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મતકભત્તં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ કાલે મનુસ્સા બહૂ અજેળકાદયો મારેત્વા કાલકતે ઞાતકે ઉદ્દિસ્સ મતકભત્તં નામ દેન્તિ. ભિક્ખૂ તે મનુસ્સે તથા કરોન્તે દિસ્વા સત્થારં પુચ્છિંસુ ''એતરહિ, ભન્તે, મનુસ્સા બહૂ પાણે જીવિતક્ખયં પાપેત્વા મતકભત્તં નામ દેન્તિ. અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, એત્થ વુડ્ઢી''તિ? સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, 'મતકભત્તં દસ્સામા'તિ કતેપિ પાણાતિપાતે કાચિ વુડ્ઢિ નામ અત્થિ, પુબ્બે પણ્ડિતા આકાસે નિસજ્જ ધમ્મં દેસેત્વા એત્થ આદીનવં કથેત્વા સકલજમ્બુદીપવાસિકે એતં કમ્મં જહાપેસું. ઇદાનિ પન ભવસઙ્ખેપગતત્તા પુન પાતુભૂત''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે એકો તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ દિસાપામોક્ખો આચરિયબ્રાહ્મણો ''મતકભત્તં દસ્સામી''તિ એકં એળકં ગાહાપેત્વા અન્તેવાસિકે આહ – ''તાતા, ઇમં એળકં નદિં નેત્વા ન્હાપેત્વા કણ્ઠે માલં પરિક્ખિપિત્વા પઞ્ચઙ્ગુલિકં દત્વા મણ્ડેત્વા આનેથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા તં આદાય નદિં ગન્ત્વા ન્હાપેત્વા મણ્ડેત્વા નદીતીરે ઠપેસું. સો એળકો અત્તનો પુબ્બકમ્મં દિસ્વા ''એવરૂપા નામ દુક્ખા અજ્જ મુચ્ચિસ્સામી''તિ સોમનસ્સજાતો મત્તિકાઘટં ભિન્દન્તો વિય મહાહસિતં હસિત્વા પુન ''અયં બ્રાહ્મણો મં ઘાતેત્વા મયા લદ્ધદુક્ખં લભિસ્સતી''તિ બ્રાહ્મણે કારુઞ્ઞં ઉપ્પાદેત્વા મહન્તેન સદ્દેન પરોદિ.

અથ નં તે માણવા પુચ્છિંસુ ''સમ્મ એળક , ત્વં મહાસદ્દેન હસિ ચેવ રોદિ ચ, કેન નુ ખો કારણેન હસિ, કેન કારણેન પરોદી''તિ? ''તુમ્હે મં ઇમં કારણં અત્તનો આચરિયસ્સ સન્તિકે પુચ્છેય્યાથા''તિ. તે તં આદાય ગન્ત્વા ઇદં કારણં આચરિયસ્સ આરોચેસું. આચરિયો તેસં વચનં સુત્વા એળકં પુચ્છિ ''કસ્મા ત્વં એળક, હસિ, કસ્મા રોદી''તિ? એળકો અત્તના કતકમ્મં જાતિસ્સરઞાણેન અનુસ્સરિત્વા બ્રાહ્મણસ્સ કથેસિ ''અહં, બ્રાહ્મણ, પુબ્બે તાદિસોવ મન્તજ્ઝાયકબ્રાહ્મણો હુત્વા 'મતકભત્તં દસ્સામી'તિ એકં એળકં મારેત્વા મતકભત્તં અદાસિં, સ્વાહં એકસ્સ એળકસ્સ ઘાતિતત્તા એકેનૂનેસુ પઞ્ચસુ અત્તભાવસતેસુ સીસચ્છેદં પાપુણિં, અયં મે કોટિયં ઠિતો પઞ્ચસતિમો અત્તભાવો, સ્વાહં 'અજ્જ એવરૂપા દુક્ખા મુચ્ચિસ્સામી'તિ સોમનસ્સજાતો ઇમિના કારણેન હસિં. રોદન્તો પન 'અહં તાવ એકં એળકં મારેત્વા પઞ્ચ જાતિસતાનિ સીસચ્છેદદુક્ખં પત્વા અજ્જ તમ્હા દુક્ખા મુચ્ચિસ્સામિ, અયં પન બ્રાહ્મણો મં મારેત્વા અહં વિય પઞ્ચ જાતિસતાનિ સીસચ્છેદદુક્ખં લભિસ્સતી'તિ તયિ કારુઞ્ઞેન રોદિ''ન્તિ. ''એળક, મા ભાયિ, નાહં તં મારેસ્સામી''તિ. ''બ્રાહ્મણ, કિં વદેસિ, તયિ મારેન્તેપિ અમારેન્તેપિ ન સક્કા અજ્જ મયા મરણા મુચ્ચિતુ''ન્તિ. ''એળક, મા ભાયિ, અહં તે આરક્ખં ગહેત્વા તયા સદ્ધિંયેવ વિચરિસ્સામી''તિ. ''બ્રાહ્મણ, અપ્પમત્તકો તવ આરક્ખો, મયા કતપાપં પન મહન્તં બલવ''ન્તિ.

બ્રાહ્મણો એળકં મુઞ્ચિત્વા ‘‘ઇમં એળકં કસ્સચિપિ મારેતું ન દસ્સામી’’તિ અન્તેવાસિકે આદાય એળકેનેવ સદ્ધિં વિચરિ. એળકો વિસ્સટ્ઠમત્તોવ એકં પાસાણપિટ્ઠિં નિસ્સાય જાતગુમ્બે ગીવં ઉક્ખિપિત્વા પણ્ણાનિ ખાદિતું આરદ્ધો. તઙ્ખણઞ્ઞેવ તસ્મિં પાસાણપિટ્ઠે અસનિ પતિ, તતો એકા પાસાણસકલિકા છિજ્જિત્વા એળકસ્સ પસારિતગીવાય પતિત્વા સીસં છિન્દિ, મહાજનો સન્નિપતિ. તદા બોધિસત્તો તસ્મિં ઠાને રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તો. સો પસ્સન્તસ્સેવ તસ્સ મહાજનસ્સ દેવતાનુભાવેન આકાસે પલ્લઙ્કેન નિસીદિત્વા ‘‘ઇમે સત્તા એવં પાપસ્સ ફલં જાનમાના અપ્પેવનામ પાણાતિપાતં ન કરેય્યુ’’ન્તિ મધુરસ્સરેન ધમ્મં દેસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૮. ‘‘એવં ચે સત્તા જાનેય્યું, દુક્ખાયં જાતિસમ્ભવો;
ન પાણો પાણિનં હઞ્ઞે, પાણઘાતી હિ સોચતી’’તિ.

તત્થ **એવં ચે સત્તા જાનેય્યુ**ન્તિ ઇમે સત્તા એવં ચે જાનેય્યું. કથં? **દુક્ખાયં જાતિસમ્ભવો**તિ અયં તત્થ તત્થ જાતિ ચ જાતસ્સ અનુક્કમેન વડ્ઢિસઙ્ખાતો સમ્ભવો ચ જરાબ્યાધિમરણઅપ્પિયસમ્પયોગપિયવિપ્પયોગહત્થપાદચ્છેદાદીનં દુક્ખાનં વત્થુભૂતત્તા ‘‘દુક્ખો’’તિ યદિ જાનેય્યું. **ન પાણો પાણિનં હઞ્ઞે**તિ ‘‘પરં વધન્તો જાતિસમ્ભવે વધં લભતિ, પીળેન્તો પીળં લભતી’’તિ જાતિસમ્ભવસ્સ દુક્ખવત્થુતાય દુક્ખભાવં જાનન્તો કોચિ પાણો અઞ્ઞં પાણિનં ન હઞ્ઞે, સત્તો સત્તં ન હનેય્યાતિ અત્થો. કિંકારણા? **પાણઘાતી હિ સોચતી**તિ, યસ્મા સાહત્થિકાદીસુ છસુ પયોગેસુ યેન કેનચિ પયોગેન પરસ્સ જીવિતિન્દ્રિયુપચ્છેદનેન પાણઘાતી પુગ્ગલો અટ્ઠસુ મહાનિરયેસુ સોળસસુ ઉસ્સદનિરયેસુ નાનપ્પકારાય તિરચ્છાનયોનિયા પેત્તિવિસયે અસુરકાયેતિ ઇમેસુ ચતૂસુ અપાયેસુ મહાદુક્ખં અનુભવમાનો દીઘરત્તં અન્તોનિજ્ઝાયનલક્ખણેન સોકેન સોચતિ. યથા વાયં એળકો મરણભયેન સોચતિ, એવં દીઘરત્તં સોચતીતિપિ ઞત્વા ન પાણો પાણિનં હઞ્ઞે, કોચિ પાણાતિપાતકમ્મં નામ ન કરેય્ય. મોહેન પન મૂળ્હા અવિજ્જાય અન્ધીકતા ઇમં આદીનવં અપસ્સન્તા પાણાતિપાતં કરોન્તીતિ.

એવં મહાસત્તો નિરયભયેન તજ્જેત્વા ધમ્મં દેસેસિ. મનુસ્સા તં ધમ્મદેસનં સુત્વા નિરયભયભીતા પાણાતિપાતા વિરમિંસુ. બોધિસત્તોપિ ધમ્મં દેસેત્વા મહાજનં સીલે પતિટ્ઠાપેત્વા યથાકમ્મં ગતો, મહાજનોપિ બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા દેવનગરં પૂરેસિ. સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ‘‘અહં તેન સમયેન રુક્ખદેવતા અહોસિ’’ન્તિ.

મતકભત્તજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૯] ૯. આયાચિતભત્તજાતકવણ્ણના

સચે મુચ્ચે પેચ્ચ મુચ્ચેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દેવતાનં આયાચનબલિકમ્મં આરબ્ભ કથેસિ. તદા કિર મનુસ્સા વણિજ્જાય ગચ્છન્તા પાણે વધિત્વા દેવતાનં બલિકમ્મં કત્વા ‘‘મયં અનન્તરાયેન અત્થસિદ્ધિં પત્વા આગન્ત્વા પુન તુમ્હાકં બલિકમ્મં કરિસ્સામા’’તિ આયાચિત્વા ગચ્છન્તિ. તત્થાનન્તરાયેન અત્થસિદ્ધિં પત્વા આગતા ‘‘દેવતાનુભાવેન ઇદં જાત’’ન્તિ મઞ્ઞમાના બહૂ પાણે વધિત્વા આયાચનતો મુચ્ચિતું બલિકમ્મં કરોન્તિ, તં દિસ્વા ભિક્ખૂ ‘‘અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, એત્થ અત્થો’’તિ ભગવન્તં પુચ્છિંસુ. ભગવા અતીતં આહરિ.

અતીતે કાસિરટ્ઠે એકસ્મિં ગામકે કુટુમ્બિકો ગામદ્વારે ઠિતનિગ્રોધરુક્ખે દેવતાય બલિકમ્મં પટિજાનિત્વા અનન્તરાયેન આગન્ત્વા બહૂ પાણે વધિત્વા ‘‘આયાચનતો મુચ્ચિસ્સામી’’તિ રુક્ખમૂલં ગતો. રુક્ખદેવતા

ખન્ધવિટપે ઠત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૯. ‘‘સચે મુચ્ચે પેચ્ચ મુચ્ચે, મુચ્ચમાનો હિ બજ્ઝતિ;
ન હેવં ધીરા મુચ્ચન્તિ, મુત્તિ બાલસ્સ બન્ધન’’ન્તિ.

તત્થ **સચે મુચ્ચે પેચ્ચ મુચ્ચે**તિ ભો પુરિસ, ત્વં સચે મુચ્ચે યદિ મુચ્ચિતુકામોસિ. **પેચ્ચ મુચ્ચે**તિ યથા પરલોકે ન બજ્ઝસિ, એવં મુચ્ચાહિ. **મુચ્ચમાનો હિ બજ્ઝતી**તિ યથા પન ત્વં પાણં વધિત્વા મુચ્ચિતું ઇચ્છસિ, એવં મુચ્ચમાનો હિ પાપકમ્મેન બજ્ઝતિ. તસ્મા **ન હેવં ધીરા મુચ્ચન્તી**તિ યે પણ્ડિતપુરિસા, તે એવં પટિસ્સવતો ન મુચ્ચન્તિ. કિંકારણા? એવરૂપા હિ **મુત્તિ બાલસ્સ બન્ધનં**, એસા પાણાતિપાતં કત્વા મુત્તિ નામ બાલસ્સ બન્ધનમેવ હોતીતિ ધમ્મં દેસેસિ. તતો પટ્ઠાય મનુસ્સા એવરૂપા પાણાતિપાતકમ્મા વિરતા ધમ્મં ચરિત્વા દેવનગરં પૂરયિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ‘‘અહં તેન સમયેન રુક્ખદેવતા અહોસિ’’ન્તિ.

આયાચિતભત્તજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૦] ૧૦. નળપાનજાતકવણ્ણના

દિસ્વા પદમનુત્તિણ્ણન્તિ ઇદં સત્થા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો નળકપાનગામં પત્વા નળકપાનપોક્ખરણિયં કેતકવને વિહરન્તો નળદણ્ડકે આરબ્ભ કથેસિ. તદા કિર ભિક્ખૂ નળકપાનપોક્ખરણિયં ન્હત્વા સૂચિઘરત્થાય સામણેરેહિ નળદણ્ડકે ગાહાપેત્વા તે સબ્બત્થકમેવ છિદ્દે દિસ્વા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘ભન્તે, મયં સૂચિઘરત્થાય નળદણ્ડકે ગણ્હાપેમ, તે મૂલતો યાવ અગ્ગા સબ્બત્થકમેવ છિદ્દા, કિં નુ ખો એત’’ન્તિ પુચ્છિંસુ. સત્થા ‘‘ઇદં, ભિક્ખવે, મય્હં પોરાણકઅધિટ્ઠાન’’ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

પુબ્બે કિર સો વનસણ્ડો અરઞ્ઞો અહોસિ. તસ્સાપિ પોક્ખરણિયા એકો દકરક્ખસો ઓતિણ્ણોતિણ્ણે ખાદતિ. તદા બોધિસત્તો રોહિતમિગપોતકપ્પમાણો કપિરાજા હુત્વા અસીતિસહસ્સમત્તવાનરપરિવુતો યૂથં પરિહરન્તો તસ્મિં અરઞ્ઞે વસતિ. સો વાનરગણસ્સ ઓવાદં અદાસિ ‘‘તાતા, ઇમસ્મિં અરઞ્ઞે વિસરુક્ખાપિ અમનુસ્સપરિગ્ગહિતપોક્ખરણિયોપિ હોન્તિ, તુમ્હે અખાદિતપુબ્બં ફલાફલં ખાદન્તા વા અપીતપુબ્બં પાનીયં પિવન્તા વા મં પટિપુચ્છેય્યાથા’’તિ. તે ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા એકદિવસં અગતપુબ્બટ્ઠાનં ગતા તત્થ બહુદેવ દિવસં ચરિત્વા પાનીયં ગવેસમાના એકં પોક્ખરણિં દિસ્વા પાનીયં અપિવિત્વાવ બોધિસત્તસ્સાગમનં ઓલોકયમાના નિસીદિંસુ. બોધિસત્તો આગન્ત્વા ‘‘કિં તાતા, પાનીયં ન પિવથા’’તિ આહ. ‘‘તુમ્હાકં આગમનં ઓલોકેમા’’તિ. ‘‘સુટ્ઠુ, તાતા’’તિ બોધિસત્તો પોક્ખરણિં આવિજ્ઝિત્વા પદં પરિચ્છિન્દન્તો ઓતિણ્ણમેવ પસ્સિ, ન ઉત્તિણ્ણં. સો ‘‘નિસ્સંસયં એસા અમનુસ્સપરિગ્ગહિતા’’તિ ઞત્વા ‘‘સુટ્ઠુ વો કતં, તાતા, પાનીયં અપિવન્તેહિ, અમનુસ્સપરિગ્ગહિતા અય’’ન્તિ આહ.

દકરક્ખસોપિ તેસં અનોતરણભાવં ઞત્વા નીલોદરો પણ્ડરમુખો સુરત્તહત્થપાદો બીભચ્છદસ્સનો હુત્વા ઉદકં દ્વિધા કત્વા નિક્ખમિત્વા ‘‘કસ્મા નિસિન્નાત્થ, ઓતરિત્વા પાનીયં પિવથા’’તિ આહ. અથ નં બોધિસત્તો પુચ્છિ ‘‘ત્વં ઇધ નિબ્બત્તદકરક્ખસોસી’’તિ? ‘‘આમ, અહ’’ન્તિ. ‘‘ત્વં પોક્ખરણિં ઓતિણ્ણકે લભસી’’તિ? ‘‘આમ, લભામિ, અહં

ઇધોતિણ્ણં અન્તમસો સકુણિકં ઉપાદાય ન કિઞ્ચિ મુઞ્ચામિ, તુમ્હેપિ સબ્બે ખાદિસ્સામી''તિ. ''ન મયં અત્તાનં તુય્હં ખાદિતું દસ્સામા''તિ. ''પાનીયં પન પિવિસ્સથા''તિ. ''આમ, પાનીયં પિવિસ્સામ, ન ચ તે વસં ગમિસ્સામા''તિ. ''અથ કથં પાનીયં પિવિસ્સથા''તિ? કિં પન ત્વં મઞ્ઞસિ ''ઓતરિત્વા પિવિસ્સન્તી''તિ. ''મયઞ્હિ અનોતરિત્વા અસીતિસહસ્સાનિપિ એકમેકં નળદણ્ડકં ગહેત્વા ઉપ્પલનાળેન ઉદકં પિવન્તા વિય તવ પોક્ખરણિયા પાનીયં પિવિસ્સામ, એવં નો ત્વં ખાદિતું ન સક્ખિસ્સસી''તિ. એતમત્થં વિદિત્વા સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમિસ્સા ગાથાય પુરિમપદદ્વયં અભાસિ –

૨૦. ''દિસ્વા પદમનુત્તિણ્ણં, દિસ્વાનોતરિતં પદ''ન્તિ.

તસ્સત્થો – ભિક્ખવે, સો કપિરાજા તસ્સા પોક્ખરણિયા એકમ્પિ ઉત્તિણ્ણપદં નાદ્દસ, ઓતરિતં પન ઓતિણ્ણપદમેવ અદ્દસ. એવં **દિસ્વા પદં અનુત્તિણ્ણં દિસ્વાન ઓતરિતં પદં** ''અદ્ધાયં પોક્ખરણી અમનુસ્સપરિગ્ગહિતા''તિ ઞત્વા તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો સપરિસો આહ –

''**નળેન વારિં પિસ્સામા**''તિ;

તસ્સત્થો – મયં તવ પોક્ખરણિયં નળેન પાનીયં પિવિસ્સામાતિ. પુન મહાસત્તો આહ –

''**નેવ મં ત્વં વધિસ્સસી**''તિ;

એવં નળેન પાનીયં પિવન્તં સપરિસમ્પિ મં ત્વં નેવ વધિસ્સસીતિ અત્થો.

એવઞ્ચ પન વત્વા બોધિસત્તો એકં નળદણ્ડકં આહરાપેત્વા પારમિયો આવજ્જેત્વા સચ્ચકિરિયં કત્વા મુખેન ધમિ, નળો અન્તો કિઞ્ચિ ગણ્ઠિં અસેસેત્વા સબ્બત્થકમેવ સુસિરો અહોસિ . ઇમિના નિયામેન અપરમ્પિ અપરમ્પિ આહરાપેત્વા મુખેન ધમિત્વા અદાસિ. એવં સન્તેપિ ન સક્કા નિટ્ઠાપેતું, તસ્મા એવં ન ગહેતબ્બં. બોધિસત્તો પન ''ઇમં પોક્ખરણિં પરિવારેત્વા જાતા સબ્બેપિ નળા એકચ્છિદ્દા હોન્તૂ''તિ અધિટ્ઠાસિ . બોધિસત્તાનઞ્હિ હિતૂપચારસ્સ મહન્તતાય અધિટ્ઠાનં સમિજ્ઝતિ. તતો પટ્ઠાય સબ્બેપિ તં પોક્ખરણિં પરિવારેત્વા ઉટ્ઠિતનળા એકચ્છિદ્દા જાતા. ઇમસ્મિઞ્હિ કપ્પે **ચત્તારિ કપ્પટ્ઠિયપાટિહારિયાનિ** નામ. કતમાનિ ચત્તારિ? ચન્દે સસલક્ખણં સકલમ્પિ ઇમં કપ્પં ઠસ્સતિ, વટ્ટકજાતકે અગ્ગિનો નિબ્બુતટ્ઠાનં સકલમ્પિ ઇમં કપ્પં અગ્ગિ ન ઝાયિસ્સતિ, ઘટીકારનિવેસનટ્ઠાનં સકલમ્પિ ઇમં કપ્પં અનોવસ્સકં ઠસ્સતિ, ઇમં પોક્ખરણિં પરિવારેત્વા ઉટ્ઠિતનળા સકલમ્પિ ઇમં કપ્પં એકચ્છિદ્દા ભવિસ્સન્તીતિ ઇમાનિ ચત્તારિ કપ્પટ્ઠિયપાટિહારિયાનિ નામ.

બોધિસત્તો એવં અધિટ્ઠહિત્વા એકં નળં આદાય નિસીદિ. તેપિ અસીતિસહસ્સવાનરા એકેકં આદાય પોક્ખરણિં પરિવારેત્વા નિસીદિંસુ. તેપિ બોધિસત્તસ્સ નળેન આકડ્ઢિત્વા પાનીયં પિવનકાલે સબ્બે તીરે નિસિન્નાવ પિવિંસુ. એવં તેહિ પાનીયે પિવિતે દકરક્ખસો કિઞ્ચિ અલભિત્વા અનત્તમનો સકનિવેસનમેવ ગતો. બોધિસત્તોપિ સપરિવારો અરઞ્ઞમેવ પાવિસિ.

સત્થા પન ''ઇમેસં, ભિક્ખવે, નળાનં એકચ્છિદ્દભાવો નામ મય્હમેવેતં પોરાણકઅધિટ્ઠાન''ન્તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા દકરક્ખસો દેવદત્તો અહોસિ, અસીતિસહસ્સવાનરા બુદ્ધપરિસા, ઉપાયકુસલો પન કપિરાજા અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

નળપાનજાતકવણ્ણના દસમા.

તસ્સુદ્દાનં –

> નિગ્રોધં લક્ખણં કણ્ડિ, વાતમિગં ખરાદિયં;
> તિપલ્લત્થં માલુતઞ્ચ, મતભત્ત અયાચિતં;
> નળપાનન્તિ તે દસાતિ.

૩. કુરુઙ્ગવગ્ગો

[૨૧] ૧. કુરુઙ્ગમિગજાતકવણ્ણના

ઞાતમેતં કુરુઙ્ગસ્સાતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ સમયે ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ભિક્ખૂ ‘‘આવુસો દેવદત્તો તથાગતસ્સ ઘાતનત્થાય ધનુગ્ગહે પયોજેસિ, સિલં પવિજ્ઝિ, ધનપાલં વિસ્સજ્જેસિ, સબ્બથાપિ દસબલસ્સ વધાય પરિસક્કતી’’તિ દેવદત્તસ્સ અવણ્ણં કથેન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસિન્નો ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિ. ભન્તે, દેવદત્તો તુમ્હાકં વધાય પરિસક્કતીતિ તસ્સ અગુણકથાય સન્નિસિન્નામ્હાતિ. સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ મમ વધાય પરિસક્કતિ, પુબ્બેપિ મમ વધાય પરિસક્કિયેવ, ન ચ પન મં વધિતું અસક્ખી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કુરુઙ્ગમિગો હુત્વા એકસ્મિં અરઞ્ઞાયતને ફલાનિ ખાદન્તો વસતિ. સો એકસ્મિં કાલે ફલસમ્પન્ને સેપણ્ણિરુક્ખે સેપણ્ણિફલાનિ ખાદતિ. અથેકો ગામવાસી અટ્ટકલુદ્દકો ફલરુક્ખમૂલેસુ મિગાનં પદાનિ ઉપધારેત્વા ઉપરિરુક્ખે અટ્ટકં બન્ધિત્વા તત્થ નિસીદિત્વા ફલાનિ ખાદિતું આગતાગતે મિગે સત્તિયા વિજ્ઝિત્વા તેસં મંસં વિક્કિણન્તો જીવિકં કપ્પેતિ. સો એકદિવસં તસ્મિં રુક્ખમૂલે બોધિસત્તસ્સ પદવળઞ્જં દિસ્વા તસ્મિં સેપણ્ણિરુક્ખે અટ્ટકં બન્ધિત્વા પાતોવ ભુઞ્જિત્વા સત્તિં આદાય વનં પવિસિત્વા તં રુક્ખં આરુહિત્વા અટ્ટકે નિસીદિ. બોધિસત્તોપિ પાતોવ વસનટ્ઠાના નિક્ખમિત્વા ‘‘સેપણ્ણિફલાનિ ખાદિસ્સામી’’તિ આગમ્મ તં રુક્ખમૂલં સહસાવ અપવિસિત્વા ‘‘કદાચિ અટ્ટકલુદ્દકા રુક્ખેસુ અટ્ટકં બન્ધન્તિ, અત્થિ નુ ખો એવરૂપો ઉપદ્દવો’’તિ પરિગ્ગણ્હન્તો બાહિરતોવ અટ્ઠાસિ.

લુદ્દકોપિ બોધિસત્તસ્સ અનાગમનભાવં ઞત્વા અટ્ટકે નિસિન્નોવ સેપણ્ણિફલાનિ ખિપિત્વા ખિપિત્વા તસ્સ પુરતો પાતેસિ. બોધિસત્તો ‘‘ઇમાનિ ફલાનિ આગન્ત્વા મય્હં પુરતો પતન્તિ, અત્થિ નુ ખો ઉપરિ લુદ્દકો’’તિ પુનપ્પુનં ઉલ્લોકેન્તો લુદ્દકં દિસ્વા અપસ્સન્તો વિય હુત્વા ‘‘અમ્ભો, રુક્ખ-પુબ્બે ત્વં ઓલમ્બકં ચારેન્તો વિય ઉજુકમેવ ફલાનિ પાતેસિ, અજ્જ પન તે રુક્ખધમ્મો પરિચ્ચત્તો, એવં તયા રુક્ખધમ્મે પરિચ્ચત્તે અહમ્પિ અઞ્ઞં રુક્ખમૂલં ઉપસઙ્કમિત્વા મય્હં આહારં પરિયેસિસ્સામી’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

> **૨૧**. ‘‘ઞાતમેતં કુરુઙ્ગસ્સ, યં ત્વં સેપણ્ણિ સેય્યસિ;
> અઞ્ઞં સેપણ્ણિ ગચ્છામિ, ન મે તે રુચ્ચતે ફલ’’ન્તિ.

તત્થ **ઞાત**ન્તિ પાકટં જાતં. **એત**ન્તિ ઇદં. **કુરુઙ્ગસ્સા**તિ કુરુઙ્ગમિગસ્સ. **યં ત્વં સેપણ્ણિ સેય્યસી**તિ યં ત્વં અમ્ભો સેપણ્ણિરુક્ખ પુરતો ફલાનિ પાતયમાનો સેય્યસિ વિસેય્યસિ વિસિણ્ણફલો હોસિ, તં સબ્બં કુરુઙ્ગમિગસ્સ પાકટં

જાતં. **ન મે તે રુચ્ચતે** ફલન્તિ એવં ફલં દદમાનાય ન મે તવ ફલં રુચ્ચતિ, તિટ્ઠ ત્વં, અહં અઞ્ઞત્થ ગચ્છિસ્સામીતિ અગમાસિ.

અથસ્સ લુદ્દકો અટ્ટકે નિસિન્નોવ સત્તિં ખિપિત્વા ''ગચ્છ, વિરદ્ધો દાનિમ્હિ ત''ન્તિ આહ. બોધિસત્તો નિવત્તિત્વા ઠિતો આહ ''અમ્ભો પુરિસ, ઇદાનીસિ કિઞ્ચાપિ મં વિરદ્ધો, અટ્ઠ પન મહાનિરયે સોળસઉસ્સદનિરયે પઞ્ચવિધબન્ધનાદીનિ ચ કમ્મકારણાનિ અવિરદ્ધોયેવાસી''તિ. એવઞ્ચ પન વત્વા પલાયિત્વા યથારુચિં ગતો, લુદ્દોપિ ઓતરિત્વા યથારુચિં ગતો.

સત્થાપિ ''ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ મમ વધાય પરિસક્કતિ, પુબ્બેપિ પરિસક્કિયેવ, ન ચ પન મં વધિતું અસક્ખી''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અટ્ટકલુદ્દકો દેવદત્તો અહોસિ, કુરુઙ્ગમિગો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કુરુઙ્ગમિગજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૨૨] ૨. કુક્કુરજાતકવણ્ણના

યે કુક્કુરાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઞાતત્થચરિયં આરબ્ભ કથેસિ. સા દ્વાદસકનિપાતે ભદ્દસાલજાતકે આવિભવિસ્સતિ. ઇદં પન વત્થું પતિટ્ઠપેત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તથારૂપં કમ્મં પટિચ્ચ કુક્કુરયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા અનેકસતકુક્કુરપરિવુતો મહાસુસાને વસતિ. અથેકદિવસં રાજા સેતસિન્ધવયુત્તં સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતં રથં આરુય્હ ઉય્યાનં ગન્ત્વા તત્થ દિવસભાગં કીળિત્વા અત્થઙ્ગતે સૂરિયે નગરં પાવિસિ. તસ્સ તં રથવરત્તં યથાનદ્ધમેવ રાજઙ્ગણે ઠપયિંસુ, સો રત્તિભાગે દેવે વસ્સન્તે તિન્તો. ઉપરિપાસાદતો કોલેય્યકસુનખા ઓતરિત્વા તસ્સ ચમ્મઞ્ચ નદ્ધિઞ્ચ ખાદિંસુ. પુનદિવસે રઞ્ઞો આરોચેસું ''દેવ, નિદ્ધમનમુખેન સુનખા પવિસિત્વા રથસ્સ ચમ્મઞ્ચ નદ્ધિઞ્ચ ખાદિંસૂ''તિ. રાજા સુનખાનં કુજ્ઝિત્વા ''દિટ્ઠદિટ્ઠટ્ઠાને સુનખે ઘાતેથા''તિ આહ. તતો પટ્ઠાય સુનખાનં મહાબ્યસનં ઉદપાદિ. તે દિટ્ઠદિટ્ઠટ્ઠાને ઘાતિયમાના પલાયિત્વા સુસાનં ગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં અગમંસુ.

બોધિસત્તો 'તુમ્હે બહૂ સન્નિપતિતા, કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ પુચ્છિ. તે ''અન્તેપુરે કિર રથસ્સ ચમ્મઞ્ચ નદ્ધિ ચ સુનખેહિ ખાદિતા'તિ કુદ્ધો રાજા સુનખવધં આણાપેસિ, બહૂ સુનખા વિનસ્સન્તિ, મહાભયં ઉપ્પન્ન''ન્તિ આહંસુ. બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ''આરક્ખટ્ઠાને બહિ સુનખાનં ઓકાસો નત્થિ, અન્તોરાજનિવેસને કોલેય્યકસુનખાનમેવ તં કમ્મં ભવિસ્સતિ. ઇદાનિ પન ચોરાનં કિઞ્ચિ ભયં નત્થિ, અચોરા મરણં લભન્તિ, યંનૂનાહં ચોરે રઞ્ઞો દસ્સેત્વા ઞાતિસઙ્ઘસ્સ જીવિતદાનં દદેય્ય''ન્તિ. સો ઞાતકે સમસ્સાસેત્વા ''તુમ્હે મા ભાયિત્થ, અહં વો અભયં આહરિસ્સામિ, યાવ રાજાનં પસ્સામિ, તાવ ઇધેવ હોથા''તિ પારમિયો આવજ્જેત્વા મેત્તાભાવનં પુરેચારિકં કત્વા ''મય્હં ઉપરિ લેડ્ડું વા મુગ્ગરં વા મા કોચિ ખિપિતું ઉસ્સહી''તિ અધિટ્ઠાય એકકોવ અન્તોનગરં પાવિસિ. અથ નં દિસ્વા એકસત્તોપિ કુજ્ઝિત્વા ઓલોકેન્તો નામ નાહોસિ. રાજાપિ સુનખવધં આણાપેત્વા સયં વિનિચ્છયે નિસિન્નો હોતિ. બોધિસત્તો તત્થેવ ગન્ત્વા પક્ખન્દિત્વા રઞ્ઞો આસનસ્સ હેટ્ઠા પાવિસિ. અથ નં રાજપુરિસા નીહરિતું આરદ્ધા, રાજા પન વારેસિ.

સો થોકં વિસ્સમિત્વા હેટ્ઠાસના નિક્ખમિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા ‘‘દેવ, તુમ્હે કુક્કુરે મારાપેથા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, મારાપેમહ’’ન્તિ . ‘‘કો નેસં અપરાધો નરિન્દા’’તિ? ‘‘રથસ્સ મે પરિવારચમ્મઞ્ચ નદ્ધિઞ્ચ ખાદિંસૂ’’તિ. ‘‘યે ખાદિંસુ, તે જાનાથા’’તિ? ‘‘ન જાનામા’’તિ. ‘‘‘ઇમે નામ ચમ્મખાદકચોરા’તિ તથતો અજાનિત્વા દિટ્ઠદિટ્ઠાનેયેવ મારાપનં ન યુત્તં, દેવા’’તિ. ‘‘રથચમ્મસ્સ કુક્કુરેહિ ખાદિતત્તા ‘દિટ્ઠદિટ્ઠે સબ્બેવ મારેથા’તિ સુનખવધં આણાપેસિ’’ન્તિ. ‘‘કિં પન વો મનુસ્સા સબ્બેવ કુક્કુરે મારેન્તિ, ઉદાહુ મરણં અલભન્તાપિ અત્થી’’તિ? ‘‘અત્થિ, અમ્હાકં ઘરે કોલેય્યકા મરણં ન લભન્તી’’તિ. મહારાજ ઇદાનેવ તુમ્હે ‘‘રથચમ્મસ્સ કુક્કુરેહિ ખાદિતત્તા ‘દિટ્ઠદિટ્ઠે સબ્બેવ મારેથા’તિ સુનખવધં આણાપેસિ’’ન્તિ અવોચુત્થ, ઇદાનિ પન ‘‘અમ્હાકં ઘરે કોલેય્યકા મરણં ન લભન્તી’’તિ વદેથ. ‘‘નનુ એવં સન્તે તુમ્હે છન્દાદિવસેન અગતિગમનં ગચ્છથ, અગતિગમનઞ્ચ નામ ન યુત્તં, ન ચ રાજધમ્મો, રઞ્ઞા નામ કારણગવેસકેન તુલાસદિસેન ભવિતું વટ્ટતિ, ઇદાનિ ચ કોલેય્યકા મરણં ન લભન્તિ, દુબ્બલસુનખાવ લભન્તિ, એવં સન્તે નાયં સબ્બસુનખઘચ્ચા, દુબ્બલઘાતિકા નામેસા’’તિ. એવઞ્ચ પન વત્વા મહાસત્તો મધુરસ્સરં નિચ્છારેત્વા ‘‘મહારાજ, યં તુમ્હે કરોથ, નાયં ધમ્મો’’તિ રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૨૨. ‘‘યે કુક્કુરા રાજકુલમ્હિ વદ્ધા, કોલેય્યકા વણ્ણબલૂપપન્ના;
તેમે ન વજ્ઝા મયમસ્મ વજ્ઝા, નાયં સઘચ્ચા દુબ્બલઘાતિકાય’’ન્તિ.

તત્થ **યે કુક્કુરા**તિ યે સુનખા. યથા હિ ધારુણ્હોપિ પસ્સાવો ‘‘પૂતિમુત્ત’’ન્તિ, તદહુજાતોપિ સિઙ્ગાલો ‘‘જરસિઙ્ગાલો’’તિ, કોમલાપિ ગલોચિલતા ‘‘પૂતિલતા’’તિ, સુવણ્ણવણ્ણોપિ કાયો ‘‘પૂતિકાયો’’તિ વુચ્ચતિ, એવમેવં વસ્સસતિકોપિ સુનખો ‘‘કુક્કુરો’’તિ વુચ્ચતિ. તસ્મા મહલ્લકા કાયબલૂપપન્નાપિ તે ‘‘કુક્કુરા’’ત્વેવ વુત્તા. **વદ્ધા**તિ વડ્ઢિતા. **કોલેય્યકા**તિ રાજકુલે જાતા સમ્ભૂતા સંવડ્ઢા. **વણ્ણબલૂપપન્ના**તિ સરીરવણ્ણેન ચેવ કાયબલેન ચ સમ્પન્ના. **તેમે ન વજ્ઝા**તિ તે ઇમે સસ્સામિકા સારક્ખા ન વજ્ઝા. **મયમસ્મ વજ્ઝા**તિ અસ્સામિકા અનારક્ખા મયં વજ્ઝા નામ જાતા. **નાયં સઘચ્ચા**તિ એવં સન્તે અયં અવિસેસેન સઘચ્ચા નામ ન હોતિ. **દુબ્બલઘાતિકાય**ન્તિ અયં પન દુબ્બલાનંયેવ ઘાતનતો દુબ્બલઘાતિકા નામ હોતિ. રાજૂહિ નામ ચોરા નિગ્ગણ્હિતબ્બા, નો અચોરા. ઇધ પન ચોરાનં કિઞ્ચિ ભયં નત્થિ, અચોરા મરણં લભન્તિ. અહો ઇમસ્મિં લોકે અયુત્તં વત્તતિ, અહો અધમ્મો વત્તતીતિ.

રાજા બોધિસત્તસ્સ વચરં સુત્વા આહ – ‘‘જાનાસિ ત્વં, પણ્ડિત, અસુકેહિ નામ રથચમ્મં ખાદિત’’ન્તિ? ‘‘આમ, જાનામી’’તિ. ‘‘કેહિ ખાદિત’’ન્તિ? ‘‘તુમ્હાકં ગેહે વસનકેહિ કોલેય્યકસુનખેહી’’તિ. ‘‘કથં તેહિ ખાદિતભાવો જાનિતબ્બો’’તિ? ‘‘અહં તેહિ ખાદિતભાવં દસ્સેસામી’’તિ. ‘‘દસ્સેહિ પણ્ડિતા’’તિ. ‘‘તુમ્હાકં ઘરે કોલેય્યકસુનખે આહરાપેત્વા થોકં તક્કઞ્ચ દબ્બતિણાનિ ચ આહરાપેથા’’તિ. રાજા તથા અકાસિ. અથ નં મહાસત્તો ‘‘ઇમાનિ તિણાનિ તક્કેન મદ્દાપેત્વા એતે સુનખે પાયેથા’’તિ આહ. રાજા તથા કત્વા પાયાપેસિ, પીતા પીતા સુનખા સદ્ધિં ચમ્મેહિ વમિંસુ. રાજા ‘‘સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધસ્સ બ્યાકરણં વિયા’’તિ તુટ્ઠો બોધિસત્તસ્સ સેતચ્છત્તેન પૂજં અકાસિ. બોધિસત્તો ‘‘ધમ્મં ચર, મહારાજ, માતાપિતૂસુ ખત્તિયા’’તિઆદીહિ (જા॰ ૨.૧૭.૩૯) તેસકુણજાતકે આગતાહિ દસહિ ધમ્મચરિયગાથાહિ રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેત્વા ‘‘મહારાજ, ઇતો પટ્ઠાય અપ્પમત્તો હોહી’’તિ રાજાનં પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા સેતચ્છત્તં રઞ્ઞોવ પટિઅદાસિ.

રાજા મહાસત્તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા સબ્બસત્તાનં અભયં દત્વા બોધિસત્તં આદિં કત્વા સબ્બસુનખાનં અત્તનો ભોજનસદિસમેવ નિચ્ચભત્તં પટ્ઠપેત્વા બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠિતો યાવતાયુકં દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા કાલં કત્વા દેવલોકે ઉપ્પજ્જિ. કુક્કુરોવાદો દસ વસ્સસહસ્સાનિ પવત્તિ. બોધિસત્તોપિ યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ ઞાતકાનં અત્થં ચરતિ, પુબ્બેપિ ચરિયેવા’’તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, અવસેસા પરિસા બુદ્ધપરિસા, કુક્કુરપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કુક્કુરજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૩] ૩. ભોજાજાનીયજાતકવણ્ણના

અપિ પસ્સેન સેમાનોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઓસ્સટ્ઠવીરિયં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ સમયે સત્થા તં ભિક્ખું આમન્તેત્વા ‘‘ભિક્ખુ, પુબ્બે પણ્ડિતા અનાયતનેપિ વીરિયં અકંસુ, પહારં લદ્ધાપિ નેવ ઓસ્સજિંસૂ’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ભોજાજાનીયસિન્ધવકુલે નિબ્બત્તો સબ્બાલઙ્કારસમ્પન્નો બારાણસિરઞ્ઞો મઙ્ગલસ્સો અહોસિ. સો સતસહસ્સગ્ઘનિકાય સુવણ્ણપાતિયંયેવ નાનગ્ગરસસમ્પન્નં તિવસ્સિકગન્ધસાલિભોજનં ભુઞ્જતિ, ચાતુજ્જાતિકગન્ધૂપલિત્તાયમેવ ભૂમિયં તિટ્ઠતિ, તં ઠાનં રત્તકમ્બલસાણિપરિક્ખિત્તં ઉપરિ સુવણ્ણતારકખચિતચેલવિતાનં સમોસરિતગન્ધદામમાલાદામં અવિજહિતગન્ધતેલપદીપં હોતિ. બારાણસિરજ્જં પન અપત્થેન્તા રાજાનો નામ નત્થિ. એકં સમયં સત્ત રાજાનો બારાણસિં પરિક્ખિપિત્વા ‘‘અમ્હાકં રજ્જં વા દેતુ, યુદ્ધં વા’’તિ બારાણસિરઞ્ઞો પણ્ણં પેસેસું. રાજા અમચ્ચે સન્નિપાતેત્વા તં પવત્તિં આચિક્ખિત્વા ‘‘ઇદાનિ કિં કરોમ, તાતા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘દેવ, તુમ્હેહિ તાવ આદિતોવ યુદ્ધાય ન ગન્તબ્બં, અસુકં નામ અસ્સારોહં પેસેત્વા યુદ્ધં કારેથ, તસ્મિં અસક્કોન્તે પચ્છા જાનિસ્સામા’’તિ. રાજા તં પક્કોસાપેત્વા ‘‘સક્ખિસ્સસિ, તાત, સત્તહિ રાજૂહિ સદ્ધિં યુદ્ધં કાતુ’’ન્તિ આહ. ‘‘દેવ, સચે ભોજાજાનીયસિન્ધવં લભામિ, તિટ્ઠન્તુ સત્ત રાજાનો, સકલજમ્બુદીપે રાજૂહિપિ સદ્ધિં યુજ્ઝિતું સક્ખિસ્સામી’’તિ. ‘‘તાત, ભોજાજાનીયસિન્ધવો વા હોતુ અઞ્ઞો વા, યં ઇચ્છસિ, તં ગહેત્વા યુદ્ધં કરોહી’’તિ.

સો ‘‘સાધુ, દેવા’’તિ રાજાનં વન્દિત્વા પાસાદા ઓરુય્હ ભોજાજાનીયસિન્ધવં આહરાપેત્વા સુવમ્મિતં કત્વા અત્તનાપિ સબ્બસન્નાહસન્નદ્ધો ખગ્ગં બન્ધિત્વા સિન્ધવપિટ્ઠિવરગતો નગરા નિક્ખમ્મ વિજ્જુલતા વિય ચરમાનો પઠમં બલકોટ્ઠકં ભિન્દિત્વા એકં રાજાનં જીવગ્ગાહમેવ ગહેત્વા આગન્ત્વા નગરે બલસ્સ નિય્યાદેત્વા પુન ગન્ત્વા દુતિયં બલકોટ્ઠકં ભિન્દિત્વા તથા તતિયન્તિ એવં પઞ્ચ રાજાનો જીવગ્ગાહં ગહેત્વા છટ્ઠં બલકોટ્ઠકં ભિન્દિત્વા છટ્ઠસ્સ રઞ્ઞો ગહિતકાલે ભોજાજાનીયો પહારં લભતિ, લોહિતં પગ્ઘરતિ, વેદના બલવતિયો વત્તન્તિ. અસ્સારોહો તસ્સ પહટભાવં ઞત્વા ભોજાજાનીયસિન્ધવં રાજદ્વારે નિપજ્જાપેત્વા સન્નાહં સિથિલં કત્વા અઞ્ઞં અસ્સં સન્નય્હિતું આરદ્ધો. બોધિસત્તો મહાફાસુકપસ્સેન નિપન્નોવ અક્ખીનિ ઉમ્મિલેત્વા અસ્સારોહં દિસ્વા ‘‘અયં અઞ્ઞં અસ્સં સન્નય્હતિ, અયઞ્ચ અસ્સો સત્તમં બલકોટ્ઠકં ભિન્દિત્વા સત્તમં રાજાનં ગણ્હિતું ન સક્ખિસ્સતિ, મયા કતકમ્મઞ્ચ નસ્સિસ્સતિ, અપ્પટિસમો અસ્સારોહોપિ નસ્સિસ્સતિ, રાજાપિ પરહત્થં ગમિસ્સતિ, ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો અસ્સો સત્તમં બલકોટ્ઠકં ભિન્દિત્વા સત્તમં રાજાનં ગહેતું સમત્થો નામ નત્થી’’તિ નિપન્નકોવ અસ્સારોહં પક્કોસાપેત્વા ‘‘સમ્મ અસ્સારોહ, સત્તમં બલકોટ્ઠકં ભિન્દિત્વા સત્તમં રાજાનં ગહેતું સમત્થો ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો અસ્સો નામ નત્થિ, નાહં મયા કતકમ્મં નાસેસ્સામિ, મમઞ્ઞેવ ઉટ્ઠાપેત્વા સન્નય્હાહી’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૨૩. ‘‘અપિ પસ્સેન સેમાનો, સલ્લેભિ સલ્લલીકતો;
સેય્યોવ વળવા ભોજ્ઝો, યુઞ્જ મઞ્ઞેવ સારથી’’તિ.

તત્થ **અપિ પસ્સેન સેમાનો**તિ એકેન પસ્સેન સયમાનકોપિ. **સલ્લેભિ સલ્લલીકતો**તિ સલ્લેહિ વિદ્ધોપિ સમાનો. **સેય્યોવ વળવા ભોજ્ઝો**તિ **વળવા**તિ સિન્ધવકુલેસુ અજાતો ખલુઙ્કસ્સો. **ભોજ્ઝો**તિ ભોજાજાનીયસિન્ધવો. ઇતિ એતસ્મા વળવા સલ્લેહિ વિદ્ધોપિ ભોજાજાનીયસિન્ધવોવ સેય્યો વરો ઉત્તમો. **યુઞ્જ મઞ્ઞેવ સારથી**તિ યસ્મા એવ ગતોપિ અહમેવ સેય્યો, તસ્મા મમઞ્ઞેવ યોજેહિ, મં વમ્મેહીતિ વદતિ.

અસ્સારોહો બોધિસત્તં ઉટ્ઠાપેત્વા વણં બન્ધિત્વા સુસન્નદ્ધં સન્નય્હિત્વા તસ્સ પિટ્ઠિયં નિસીદિત્વા સત્તમં બલકોટ્ઠકં ભિન્દિત્વા સત્તમં રાજાનં જીવગ્ગાહં ગહેત્વા રાજબલસ્સ નિય્યાદેસિ, બોધિસત્તમ્પિ રાજદ્વારં આનયિંસુ. રાજા તસ્સ દસ્સનત્થાય નિક્ખમિ. મહાસત્તો રાજાનં આહ – ''મહારાજ, સત્ત રાજાનો મા ઘાતયિત્થ, સપથં કારેત્વા વિસ્સજ્જેથ, મય્હઞ્ચ અસ્સારોહસ્સ ચ દાતબ્બં યસં અસ્સારોહસ્સેવ દેથ , સત્ત રાજાનો ગહેત્વા દિન્નયોધં નામ નાસેતું ન વટ્ટતિ. તુમ્હેપિ દાનં દેથ, સીલં રક્ખથ, ધમ્મેન સમેન રજ્જં કારેથા''તિ. એવં બોધિસત્તેન રઞ્ઞો ઓવાદે દિન્ને બોધિસત્તસ્સ સન્નાહં મોચયિંસુ, સો સન્નાહે મુત્તમત્તેયેવ નિરુજ્ઝિ. રાજા તસ્સ સરીરકિચ્ચં કારેત્વા અસ્સારોહસ્સ મહન્તં યસં દત્વા સત્ત રાજાનો પુન અત્તનો અદુબ્ભાય સપથં કારેત્વા સકસકટ્ઠાનાનિ પેસેત્વા ધમ્મેન સમેન રજ્જં કારેત્વા જીવિતપરિયોસાને યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ''એવં ભિક્ખુ પુબ્બે પણ્ડિતા અનાયતનેપિ વીરિયં અકંસુ, એવરૂપં પહારં લદ્ધાપિ ન ઓસ્સજિંસુ, ત્વં પન એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા કસ્મા વીરિયં ઓસ્સજસી''તિ વત્વા ચત્તારિ સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ અરહત્તફલે પતિટ્ઠાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, અસ્સારોહો સારિપુત્તો, ભોજાજાનીયસિન્ધવો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ભોજાજાનીયજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૪] ૪. આજઞ્ઞજાતકવણ્ણના

યદા યદાતિ ઇદમ્પિ સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઓસ્સટ્ઠવીરિયમેવ ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તં પન ભિક્ખું સત્થા આમન્તેત્વા ''ભિક્ખુ પુબ્બે પણ્ડિતા અનાયતનેપિ લદ્ધપ્પહારાપિ હુત્વા વીરિયં અકંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે પુરિમનયેનેવ સત્ત રાજાનો નગરં પરિવારયિંસુ. અથેકો રથિકયોધો દ્વે ભાતિકસિન્ધવે રથે યોજેત્વા નગરા નિક્ખમ્મ છ બલકોટ્ઠકે ભિન્દિત્વા છ રાજાનો અગ્ગહેસિ. તસ્મિં ખણે જેટ્ઠકઅસ્સો પહારં લભિ. રથિકો રથં પેસેન્તો રાજદ્વારં આગન્ત્વા જેટ્ઠભાતિકં રથા મોચેત્વા સન્નાહં સિથિલં કત્વા એકેનેવ પસ્સેન નિપજ્જાપેત્વા અઞ્ઞં અસ્સં સન્નય્હિતું આરદ્ધો. બોધિસત્તો તં દિસ્વા પુરિમનયેનેવ ચિન્તેત્વા રથિકં પક્કોસાપેત્વા નિપન્નકોવ ઇમં ગાથમાહ –

૨૪. ''યદા યદા યત્થ યદા, યત્થ યત્થ યદા યદા;
આજઞ્ઞો કુરુતે વેગં, હાયન્તિ તત્થ વાળવા''તિ.

તત્થ **યદા યદા**તિ પુબ્બણ્હાદીસુ યસ્મિં યસ્મિં કાલે. **યત્થા**તિ યસ્મિં ઠાને મગ્ગે વા સઙ્ગામસીસે વા. **યદા**તિ યસ્મિં ખણે. **યત્થ યત્થા**તિ સત્તન્નં બલકોટ્ઠકાનં વસેન બહૂસુ યુદ્ધમણ્ડલેસુ. **યદા યદા**તિ યસ્મિં યસ્મિં કાલે પહારં

લદ્ધકાલે વા અલદ્ધકાલે વા. **આજઞ્ઞો કુરુતે વેગ**ન્તિ સારથિસ્સ ચિત્તરુચિતં કારણં આજાનનસભાવો આજઞ્ઞો વરસિન્ધવો વેગં કરોતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ. **હાયન્તિ તત્થ વાળવા**તિ તસ્મિં વેગે કરિયમાને ઇતરે વળવસઙ્ખાતા ખળુઙ્કસ્સા હાયન્તિ પરિહાયન્તિ, તસ્મા ઇમસ્મિં રથે મંયેવ યોજેહીતિ આહ.

સારથિ બોધિસત્તં ઉટ્ઠાપેત્વા રથે યોજેત્વા સત્તમં બલકોટ્ઠકં ભિન્દિત્વા સત્તમં રાજાનં આદાય રથં પેસેન્તો રાજદ્વારં આગન્ત્વા સિન્ધવં મોચેસિ. બોધિસત્તો એકેન પસ્સેન નિપન્નો પુરિમનયેનેવ રઞ્ઞો ઓવાદં દત્વા નિરુજ્ઝિ. રાજા તસ્સ સરીરકિચ્ચં કારેત્વા સારથિસ્સ સમ્માનં કત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ અરહત્તે પતિટ્ઠાસિ. સત્થા જાતકં સમોધાનેસિ ‘‘તદા રાજા આનન્દત્થેરો અહોસિ, અસ્સો સમ્માસમ્બુદ્ધો’’તિ.

આજઞ્ઞજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૫] ૫. તિત્થજાતકવણ્ણના

અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ તિત્થેહીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ધમ્મસેનાપતિસ્સ સદ્ધિવિહારિકં એકં સુવણ્ણકારપુબ્બકં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. આસયાનુસયઞાણઞ્હિ બુદ્ધાનંયેવ હોતિ, ન અઞ્ઞેસં. તસ્મા ધમ્મસેનાપતિ અત્તનો આસયાનુસયઞાણસ્સ નત્થિતાય સદ્ધિવિહારિકસ્સ આસયાનુસયં અજાનન્તો અસુભકમ્મટ્ઠાનમેવ કથેસિ, તસ્સ તં ન સપ્પાયમહોસિ. કસ્મા? સો કિર પટિપાટિયા પઞ્ચ જાતિસતાનિ સુવણ્ણકારગેહેયેવ પટિસન્ધિં ગણ્હિ, અથસ્સ દીઘરત્તં પરિસુદ્ધસુવણ્ણદસ્સનવસેન પરિચિતત્તા અસુભં ન સપ્પાયમહોસિ. સો તત્થ નિમિત્તમત્તમ્પિ ઉપ્પાદેતું અસક્કોન્તો ચત્તારો માસે ખેપેસિ.

ધમ્મસેનાપતિ અત્તનો સદ્ધિવિહારિકસ્સ અરહત્તં દાતું અસક્કોન્તો ‘‘અદ્ધા અયં બુદ્ધવેનેય્યો ભવિસ્સતિ, તથાગતસ્સ સન્તિકં નેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા પાતોવ તં આદાય સત્થુ સન્તિકં અગમાસિ. સત્થા ‘‘કિં નુ ખો, સારિપુત્ત, એકં ભિક્ખું આદાય આગતોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘અહં, ભન્તે, ઇમસ્સ કમ્મટ્ઠાનં અદાસિં, અયં પન ચતૂહિ માસેહિ નિમિત્તમત્તમ્પિ ન ઉપ્પાદેસિ, સ્વાહં ‘બુદ્ધવેનેય્યો એસો ભવિસ્સતી’તિ ચિન્તેત્વા તુમ્હાકં સન્તિકં આદાય આગતો’’તિ. ‘‘સારિપુત્ત, કતરં પન તે કમ્મટ્ઠાનં સદ્ધિવિહારિકસ્સ દિન્ન’’ન્તિ? ‘‘અસુભકમ્મટ્ઠાનં ભગવા’’તિ. ‘‘સારિપુત્ત, નત્થિ તવ સન્તાને આસયાનુસયઞાણં, ગચ્છ, ત્વં સાયન્હસમયે આગન્ત્વા તવ સદ્ધિવિહારિકં આદાય ગચ્છેય્યાસી’’તિ. એવં સત્થા થેરં ઉય્યોજેત્વા તસ્સ ભિક્ખુસ્સ મનાપં ચીવરઞ્ચ નિવાસનઞ્ચ દાપેત્વા તં આદાય ગામં પિણ્ડાય પવિસિત્વા પણીતં ખાદનીયભોજનીયં દાપેત્વા મહાભિક્ખુસઙ્ઘપરિવારો પુન વિહારં આગન્ત્વા ગન્ધકુટિયં દિવસભાગં ખેપેત્વા સાયન્હસમયે તં ભિક્ખું ગહેત્વા વિહારચારિકં ચરમાનો અમ્બવને એકં પોક્ખરણિં માપેત્વા તત્થ મહન્તં પદુમિનિગચ્છં, તત્રાપિ ચ મહન્તં એકં પદુમપુપ્ફં માપેત્વા ‘‘ભિક્ખુ ઇમં પુપ્ફં ઓલોકેન્તો નિસીદા’’તિ નિસીદાપેત્વા ગન્ધકુટિં પાવિસિ.

સો ભિક્ખુ તં પુપ્ફં પુનપ્પુનં ઓલોકેતિ. ભગવા તં પુપ્ફં જરં પાપેસિ, તં તસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ જરં પત્વા વિવણ્ણં અહોસિ. અથસ્સ પરિયન્તતો પટ્ઠાય પત્તાનિ પતન્તાનિ મુહુત્તેન સબ્બાનિ પતિંસુ. તતો કિઞ્જક્ખં પતિ, કણ્ણિકાવ અવસિસ્સિ. સો ભિક્ખુ તં પસ્સન્તો ચિન્તેસિ ‘‘ઇદં પદુમપુપ્ફં ઇદાનેવ અભિરૂપં અહોસિ દસ્સનીયં, અથસ્સ વણ્ણો પરિણતો, પત્તાનિ ચ કિઞ્ચક્ખઞ્ચ પતિતં, કણ્ણિકામત્તમેવ અવસિટ્ઠં, એવરૂપસ્સ નામ પદુમસ્સ જરા

પત્તા, મય્હં સરીરસ્સ કિં ન પાપુણિસ્સતિ, સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા''તિ વિપસ્સનં પટ્ઠપેસિ. સત્થા ''તસ્સ ચિત્તં વિપસ્સનં આરુળ્હ''ન્તિ ઞત્વા ગન્ધકુટિયં નિસિન્નોવ ઓભાસં ફરિત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''ઉચ્છિન્દ સિનેહમત્તનો, કુમુદં સારદિકંવ પાણિના;
સન્તિમગ્ગમેવ બ્રૂહય, નિબ્બાનં સુગતેન દેસિત''ન્તિ. (ધ॰ પ॰ ૨૮૫);

સો ભિક્ખુ ગાથાપરિયોસાને અરહત્તં પત્વા ''મુત્તો વતમ્હિ સબ્બભવેહી''તિ ચિન્તેત્વા –

''સો વુત્થવાસો પરિપુણ્ણમાનસો, ખીણાસવો અન્તિમદેહધારી;
વિસુદ્ધસીલો સુસમાહિતિન્દ્રિયો, ચન્દો યથા રાહુમુખા પમુત્તો.

''સમોતતં મોહમહન્ધકારં, વિનોદયિં સબ્બમલં અસેસં;
આલોકપજ્જોતકરો પભઙ્કરો, સહસ્સરંસી વિય ભાણુમા નભે''તિ. –

આદીહિ ગાથાહિ ઉદાનં ઉદાનેસિ. ઉદાનેત્વા ચ પન ગન્ત્વા ભગવન્તં વન્દિ. થેરોપિ આગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા અત્તનો સદ્ધિવિહારિકં ગહેત્વા અગમાસિ. અયં પવત્તિ ભિક્ખૂનં અન્તરે પાકટા જાતા. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં દસબલસ્સ ગુણે વણ્ણયમાના નિસીદિંસુ – ''આવુસો, સારિપુત્તત્થેરો આસયાનુસયઞાણસ્સ અભાવેન અત્તનો સદ્ધિવિહારિકસ્સ આસયં ન જાનાતિ, સત્થા પન ઞત્વા એકદિવસેનેવ તસ્સ સહ પટિસમ્ભિદાહિ અરહત્તં અદાસિ, અહો બુદ્ધા નામ મહાનુભાવા''તિ.

સત્થા આગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિ. ''ન ભગવા અઞ્ઞાય કથાય, તુમ્હાકઞ્ઞેવ પન ધમ્મસેનાપતિનો સદ્ધિવિહારિકસ્સ આસયાનુસયઞાણકથાયા''તિ. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, એતં અચ્છરિયં, સ્વાહં એતરહિ બુદ્ધો હુત્વા તસ્સ આસયં જાનામિ, પુબ્બેપાહં તસ્સ આસયં જાનામિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તો રજ્જં કારેસિ. તદા બોધિસત્તો તં રાજાનં અત્થે ચ ધમ્મે ચ અનુસાસતિ. તદા રઞ્ઞો મઙ્ગલઅસ્સન્હાનતિત્થે અઞ્ઞતરં વળવં ખળુઙ્કસ્સં ન્હાપેસું. મઙ્ગલસ્સો વળવેન ન્હાનતિત્થં ઓતારિયમાનો જિગુચ્છિત્વા ઓતરિતું ન ઇચ્છિ. અસ્સગોપકો ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ ''દેવ, મઙ્ગલસ્સો તિત્થં ઓતરિતું ન ઇચ્છતી''તિ. રાજા બોધિસત્તં પેસેસિ – ''ગચ્છ, પણ્ડિત, જાનાહિ કેન કારણેન અસ્સો તિત્થં ઓતારિયમાનો ન ઓતરતી''તિ. બોધિસત્તો ''સાધુ, દેવા''તિ નદીતીરં ગન્ત્વા અસ્સં ઓલોકેત્વા નિરોગભાવમસ્સ ઞત્વા ''કેન નુ ખો કારણેન અયં ઇમં તિત્થં ન ઓતરતી''તિ ઉપધારેન્તો ''પઠમતરં એત્થ અઞ્ઞો ન્હાપિતો ભવિસ્સતિ, તેનેસ જિગુચ્છમાનો તિત્થં ન ઓતરતિ મઞ્ઞે''તિ ચિન્તેત્વા અસ્સગોપકે પુચ્છિ ''અમ્ભો, ઇમસ્મિં તિત્થે કં પઠમં ન્હાપયિત્થા''તિ? ''અઞ્ઞતરં વળવસ્સં, સામી''તિ.

બોધિસત્તો ''એસ અત્તનો સિન્ધવતાય જિગુચ્છન્તો એત્થ ન્હાયિતું ન ઇચ્છતિ, ઇમં અઞ્ઞતિત્થે ન્હાપેતું વટ્ટતી''તિ તસ્સ આસયં ઞત્વા ''ભો અસ્સગોપક, સપ્પિમધુફાણિતાદિભિસઙ્ખતપાયાસમ્પિ તાવ પુનપ્પુનં ભુઞ્જન્તસ્સ તિત્તિ હોતિ. અયં અસ્સો બહૂ વારે ઇધ તિત્થે ન્હાતો, અઞ્ઞમ્પિ તાવ નં તિત્થં ઓતારેત્વા ન્હાપેથ ચ પાયેથ ચા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૨૫. ‘‘અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ તિત્થેહિ, અસ્સં પાયેહિ સારથિ;
અચ્ચાસનસ્સ પુરિસો, પાયાસસ્સપિ તપ્પતી’’તિ.

તત્થ **અઞ્ઞમઞ્ઞેહી**તિ અઞ્ઞેહિ અઞ્ઞેહિ. **પાયેહી**તિ દેસનાસીસમેતં, ન્હાપેહિ ચ પાયેહિ ચાતિ અત્થો. **અચ્ચાસનસ્સા**તિ કરણત્થે સામિવચનં , અતિઅસનેન અતિભુત્તેનાતિ અત્થો. **પાયાસસ્સપિ તપ્પતી**તિ સપ્પિઆદીહિ અભિસઙ્ખતેન મધુરપાયાસેન તપ્પતિ તિત્તો હોતિ, ધાતો સુહિતો ન પુન ભુઞ્જિતુકામતં આપજ્જતિ. તસ્મા અયમ્પિ અસ્સો ઇમસ્મિં તિત્થે નિબદ્ધં ન્હાનેન પરિયત્તિં આપન્નો ભવિસ્સતિ, અઞ્ઞત્થ નં ન્હાપેથાતિ.

તે તસ્સ વચનં સુત્વા અસ્સં અઞ્ઞતિત્થં ઓતારેત્વા પાયિંસુ ચેવ ન્હાપયિંસુ ચ. બોધિસત્તો અસ્સસ્સ પાનીયં પિવિત્વા ન્હાનકાલે રઞ્ઞો સન્તિકં અગમાસિ. રાજા ‘‘કિં, તાત, અસ્સો ન્હાતો ચ પીતો ચા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, દેવા’’તિ. ‘‘પઠમં કિં કારણા ન ઇચ્છતી’’તિ? ‘‘ઇમિના નામ કારણેના’’તિ સબ્બં આચિક્ખિ. રાજા ‘‘એવરૂપસ્સ તિરચ્છાનસ્સાપિ નામ આસયં જાનાતિ, અહો પણ્ડિતો’’તિ બોધિસત્તસ્સ મહન્તં યસં દત્વા જીવિતપરિયોસાને યથાકમ્મં ગતો. બોધિસત્તોપિ યથાકમ્મમેવ ગતો.

સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, અહં એતસ્સ ઇદાનેવ આસયં જાનામિ, પુબ્બેપિ જાનામિયેવા’’તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા મઙ્ગલઅસ્સો અયં ભિક્ખુ અહોસિ, રાજા આનન્દો, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

તિત્થજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૨૬] ૬. મહિળામુખજાતકવણ્ણના

પુરાણચોરાન વચો નિસમ્માતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. દેવદત્તો અજાતસત્તુકુમારં પસાદેત્વા લાભસક્કારં નિપ્ફાદેસિ. અજાતસત્તુકુમારો દેવદત્તસ્સ ગયાસીસે વિહારં કારેત્વા નાનગ્ગરસેહિ તિવસ્સિકગન્ધસાલિભોજનસ્સ દિવસે દિવસે પઞ્ચ થાલિપાકસતાનિ અભિહરિ. લાભસક્કારં નિસ્સાય દેવદત્તસ્સ પરિવારો મહન્તો જાતો, દેવદત્તો પરિવારેન સદ્ધિં વિહારેયેવ હોતિ. તેન સમયેન રાજગહવાસિકા દ્વે સહાયા. તેસુ એકો સત્થુ સન્તિકે પબ્બજિતો, એકો દેવદત્તસ્સ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં તસ્મિં તસ્મિં ઠાનેપિ પસ્સન્તિ, વિહારં ગન્ત્વાપિ પસ્સન્તિયેવ.

અથેકદિવસં દેવદત્તસ્સ નિસ્સિતકો ઇતરં આહ – ‘‘આવુસો, કિં ત્વં દેવસિકં સેદેહિ મુચ્ચમાનેહિ પિણ્ડાય ચરસિ, દેવદત્તો ગયાસીસવિહારે નિસીદિત્વાવ નાનગ્ગરસેહિ સુભોજનં ભુઞ્જતિ, એવરૂપો ઉપાયો નત્થિ, કિં ત્વં દુક્ખં અનુભોસિ, કિં તે પાતોવ ગયાસીસં આગન્ત્વા સઉત્તરિભઙ્ગં યાગું પિવિત્વા અટ્ઠારસવિધં ખજ્જકં ખાદિત્વા નાનગ્ગરસેહિ સુભોજનં ભુઞ્જિતું ન વટ્ટતી’’તિ? સો પુનપ્પુનં વુચ્ચમાનો ગન્તુકામો હુત્વા તતો પટ્ઠાય ગયાસીસં ગન્ત્વા ભુઞ્જિત્વા કાલસ્સેવ વેળુવનં આગચ્છતિ. સો સબ્બકાલં પટિચ્છાદેતું નાસક્ખિ, ‘‘ગયાસીસં ગન્ત્વા દેવદત્તસ્સ પટ્ઠપિતં ભત્તં ભુઞ્જતી’’તિ ન ચિરસ્સેવ પાકટો જાતો . અથ નં સહાયા પુચ્છિંસુ ‘‘સચ્ચં કિર, ત્વં આવુસો, દેવદત્તસ્સ પટ્ઠપિતં ભત્તં ભુઞ્જસી’’તિ. ‘‘કો એવમાહા’’તિ? ‘‘અસુકો ચ અસુકો ચા’’તિ. ‘‘સચ્ચં અહં આવુસો ગયાસીસં ગન્ત્વા ભુઞ્જામિ, ન પન મે દેવદત્તો ભત્તં દેતિ, અઞ્ઞે મનુસ્સા દેન્તી’’તિ. ‘‘આવુસો, દેવદત્તો બુદ્ધાનં પટિકણ્ટકો દુસ્સીલો અજાતસત્તું પસાદેત્વા અધમ્મેન અત્તનો લાભસક્કારં ઉપ્પાદેસિ, ત્વં એવરૂપે

નિચ્ચાનિકે બુદ્ધસાસને પબ્બજિત્વા દેવદત્તસ્સ અધમ્મેન ઉપ્પન્નં ભોજનં ભુઞ્જસિ, એહિ તં સત્થુ સન્તિકં નેસ્સામા''તિ તં ભિક્ખું આદાય ધમ્મસભં આગમિંસુ.

સત્થા દિસ્વાવ ''કિં, ભિક્ખવે, એતં ભિક્ખું અનિચ્છન્તઞ્ઞેવ આદાય આગતત્થા''તિ? ''આમ ભન્તે, અયં ભિક્ખુ તુમ્હાકં સન્તિકે પબ્બજિત્વા દેવદત્તસ્સ અધમ્મેન ઉપ્પન્નં ભોજનં ભુઞ્જતી''તિ. ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ દેવદત્તસ્સ અધમ્મેન ઉપ્પન્નં ભોજનં ભુઞ્જસી''તિ? ''ન ભન્તે, દેવદત્તો મય્હં દેતિ, અઞ્ઞે મનુસ્સા દેન્તિ, તમહં ભુઞ્જામી''તિ. સત્થા ''મા ભિક્ખુ એત્થ પરિહારં કરિ, દેવદત્તો અનાચારો દુસ્સીલો, કથઞ્હિ નામ ત્વં ઇધ પબ્બજિત્વા મમ સાસનં ભજન્તોયેવ દેવદત્તસ્સ ભત્તં ભુઞ્જસિ, નિચ્ચકાલમ્પિ ભજનસીલકોવ ત્વં દિટ્ઠદિટ્ઠેયેવ ભજસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અમચ્ચો અહોસિ. તદા રઞ્ઞો મહિળામુખો નામ મઙ્ગલહત્થી અહોસિ સીલવા આચારસમ્પન્નો, ન કઞ્ચિ વિહેઠેતિ. અથેકદિવસં તસ્સ સાલાય સમીપે રત્તિભાગસમનન્તરે ચોરા આગન્ત્વા તસ્સ અવિદૂરે નિસિન્ના ચોરમન્તં મન્તયિંસુ ''એવં ઉમ્મઙ્ગો ભિન્દિતબ્બો, એવં સન્ધિચ્છેદકમ્મં કત્તબ્બં, ઉમ્મઙ્ગઞ્ચ સન્ધિચ્છેદઞ્ચ મગ્ગસદિસં તિત્થસદિસં નિજ્જટં નિગ્ગુમ્બં કત્વા ભણ્ડં હરિતું વટ્ટતિ, હરન્તેન મારેત્વાવ હરિતબ્બં, એવં ઉટ્ઠાતું સમત્થો નામ ન ભવિસ્સતિ, ચોરેન ચ નામ સીલાચારયુત્તેન ન ભવિતબ્બં, કક્ખળેન ફરુસેન સાહસિકેન ભવિતબ્બ''ન્તિ. એવં મન્તેત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉગ્ગણ્હાપેત્વા અગમંસુ. એતેનેવ ઉપાયેન પુનદિવસેપિ પુનદિવસેપીતિ બહૂ દિવસે તત્થ આગન્ત્વા મન્તયિંસુ. સો તેસં વચનં સુત્વા ''તે મં સિક્ખાપેન્તી''તિ સઞ્ઞાય ''ઇદાનિ મયા કક્ખળેન ફરુસેન સાહસિકેન ભવિતબ્બ''ન્તિ તથારૂપોવ અહોસિ. પાતોવ આગતં હત્થિગોપકં સોણ્ડાય ગહેત્વા ભૂમિયં પોથેત્વા મારેસિ. અપરમ્પિ તથા અપરમ્પિ તથાતિ આગતાગતં મારેતિયેવ.

''મહિળામુખો ઉમ્મત્તકો જાતો દિટ્ઠદિટ્ઠે મારેતી''તિ રઞ્ઞો આરોચયિંસુ. રાજા બોધિસત્તં પહિણિ ''ગચ્છ પણ્ડિત, જાનાહિ કેન કારણેન સો દુટ્ઠો જાતો''તિ. બોધિસત્તો ગન્ત્વા તસ્સ સરીરે અરોગભાવં ઞત્વા ''કેન નુ ખો કારણેન એસ દુટ્ઠો જાતો''તિ ઉપધારેન્તો ''અદ્ધા અવિદૂરે કેસઞ્ચિ વચનં સુત્વા 'મં એતે સિક્ખાપેન્તી'તિ સઞ્ઞાય દુટ્ઠો જાતો''તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા હત્થિગોપકે પુચ્છિ ''અત્થિ નુ ખો હત્થિસાલાય સમીપે રત્તિભાગે કેહિચિ કિઞ્ચિ કથિતપુબ્બ''ન્તિ? ''આમ, સામિ, ચોરા આગન્ત્વા કથયિંસૂ''તિ. બોધિસત્તો ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ ''દેવ, અઞ્ઞો હત્થિસ્સ સરીરે વિકારો નત્થિ, ચોરાનં કથં સુત્વા દુટ્ઠો જાતો''તિ. ''ઇદાનિ કિં કાતું વટ્ટતી''તિ? ''સીલવન્તે સમણબ્રાહ્મણે હત્થિસાલાયં નિસીદાપેત્વા સીલાચારકથં કથાપેતું વટ્ટતી''તિ. ''એવં કારેહિ, તાતા''તિ.

બોધિસત્તો ગન્ત્વા સીલવન્તે સમણબ્રાહ્મણે હત્થિસાલાયં નિસીદાપેત્વા ''સીલકથં કથેથ, ભન્તે''તિ આહ. તે હત્થિસ્સ અવિદૂરે નિસિન્ના ''ન કોચિ પરામસિતબ્બો ન મારેતબ્બો, સીલાચારસમ્પન્નેન ખન્તિમેત્તાનુદ્દયયુત્તેન ભવિતું વટ્ટતી''તિ સીલકથં કથયિંસુ. સો તં સુત્વા ''મં ઇમે સિક્ખાપેન્તિ, ઇતો દાનિ પટ્ઠાય સીલવન્તેન ભવિતબ્બ''ન્તિ સીલવા અહોસિ. રાજા બોધિસત્તં પુચ્છિ ''કિં, તાત, સીલવા જાતો''તિ ? બોધિસત્તો ''આમ, દેવા''તિ. ''એવરૂપો દુટ્ઠહત્થી પણ્ડિતે નિસ્સાય પોરાણકધમ્મેયેવ પતિટ્ઠિતો''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૨૬. ''પુરાણચોરાન વચો નિસમ્મ, મહિળામુખો પોથયમન્વચારી;
સુસઞ્ઞતાનઞ્હિ વચો નિસમ્મ, ગજુત્તમો સબ્બગુણેસુ અટ્ઠા''તિ.

તત્થ **પુરાણચોરાન**ન્તિ પોરાણચોરાનં. **નિસમ્મા**તિ સુત્વા, પઠમં ચોરાનં વચનં સુત્વાતિ અત્થો. **મહિળામુખો**તિ હત્થિનિમુખેન સદિસમુખો. યથા મહિળા પુરતો ઓલોકિયમાના સોભતિ, ન પચ્છતો, તથા સોપિ પુરતો ઓલોકિયમાનો સોભતિ. તસ્મા ''મહિળામુખો''તિસ્સ નામં અકંસુ. **પોથયમન્વચારી**તિ પોથયન્તો મારેન્તો અનુચારી. અયમેવ વા પાઠો. **સુસઞ્ઞતાન**ન્તિ સુટ્ઠુ સઞ્ઞતાનં સીલવન્તાનં. **ગજુત્તમો**તિ ઉત્તમગજો મઙ્ગલહત્થી. **સબ્બગુણેસુ અટ્ઠા**તિ સબ્બેસુ પોરાણગુણેસુ પતિટ્ઠિતો. રાજા ''તિરચ્છાનગતસ્સાપિ આસયં જાનાતી''તિ બોધિસત્તસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ. સો યાવતાયુકં ઠત્વા સદ્ધિં બોધિસત્તેન યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ''પુબ્બેપિ ત્વં ભિક્ખુ દિટ્ઠદિટ્ઠેયેવ ભજિ, ચોરાનં વચનં સુત્વા ચોરે ભજિ, ધમ્મિકાનં વચનં સુત્વા ધમ્મિકે ભજી''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મહિળામુખો વિપક્ખસેવકભિક્ખુ અહોસિ, રાજા આનન્દો, અમચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મહિળામુખજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૨૭] ૭. અભિણ્હજાતકવણ્ણના

નાલં કબળં પદાતવેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉપાસકઞ્ચ મહલ્લકત્થેરઞ્ચ આરબ્ભ કથેસિ . સાવત્થિયં કિર દ્વે સહાયકા. તેસુ એકો પબ્બજિત્વા દેવસિકં ઇતરસ્સ ઘરં ગચ્છતિ. સો તસ્સ ભિક્ખં દત્વા સયમ્પિ ભુઞ્જિત્વા તેનેવ સદ્ધિં વિહારં ગન્ત્વા યાવ સૂરિયત્થઙ્ગમના આલાપસલ્લાપેન નિસીદિત્વા નગરં પવિસતિ, ઇતરોપિ નં યાવ નગરદ્વારા અનુગન્ત્વા નિવત્તતિ. સો તેસં વિસ્સાસો ભિક્ખૂનં અન્તરે પાકટો જાતો. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ તેસં વિસ્સાસકથં કથેન્તા ધમ્મસભાયં નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિ, તે ''ઇમાય નામ, ભન્તે''તિ કથયિંસુ. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ ઇમે વિસ્સાસિકા, પુબ્બેપિ વિસ્સાસિકાયેવ અહેસુ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અમચ્ચો અહોસિ. તદા એકો કુક્કુરો મઙ્ગલહત્થિસાલં ગન્ત્વા મઙ્ગલહત્થિસ્સ ભુઞ્જનટ્ઠાને પતિતાનિ ભત્તસિત્થાનિ ખાદતિ. સો તેનેવ ભોજનેન સંવડ્ઢમાનો મઙ્ગલહત્થિસ્સ વિસ્સાસિકો જાતો હત્થિસ્સેવ સન્તિકે ભુઞ્જતિ, ઉભોપિ વિના વત્તિતું ન સક્કોન્તિ. સો હત્થી નં સોણ્ડાય ગહેત્વા અપરાપરં કરોન્તો કીળતિ, ઉક્ખિપિત્વા કુમ્ભે પતિટ્ઠાપેતિ. અથેકદિવસં એકો ગામિકમનુસ્સો હત્થિગોપકસ્સ મૂલં દત્વા તં કુક્કુરં આદાય અત્તનો ગામં અગમાસિ. તતો પટ્ઠાય સો હત્થી કુક્કુરં અપસ્સન્તો નેવ ખાદતિ ન પિવતિ ન ન્હાયતિ. તમત્થં રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા બોધિસત્તં પહિણિ ''ગચ્છ પણ્ડિત, જાનાહિ કિંકારણા હત્થી એવં કરોતી''તિ.

બોધિસત્તો હત્થિસાલં ગન્ત્વા હત્થિસ્સ દુમ્મનભાવં ઞત્વા ''ઇમસ્સ સરીરે રોગો ન પઞ્ઞાયતિ, કેનચિ પનસ્સ સદ્ધિં મિત્તસન્થવેન ભવિતબ્બં, તં અપસ્સન્તો એસ મઞ્ઞે સોકાભિભૂતો''તિ હત્થિગોપકે પુચ્છિ ''અત્થિ નુ ખો ઇમસ્સ કેનચિ સદ્ધિં વિસ્સાસો''તિ? ''આમ, અત્થિ સામિ એકેન સુનખેન સદ્ધિં બલવા મેત્તી''તિ. ''કહં સો એતરહી''તિ? ''એકેન મનુસ્સેન નીતો''તિ. ''જાનાથ પનસ્સ નિવાસનટ્ઠાન''ન્તિ? ''ન જાનામ, સામી''તિ. બોધિસત્તો રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ''નત્થિ, દેવ, હત્થિસ્સ કોચિ આબાધો , એકેન પનસ્સ સુનખેન સદ્ધિં બલવવિસ્સાસો , તં અપસ્સન્તો ન ભુઞ્જતિ મઞ્ઞે''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૨૭. ''નાલં કબળં પદાતવે, ન ચ પિણ્ડં ન કુસે ન ઘંસિતું;

મઞ્ઞામિ અભિણ્હદસ્સના, નાગો સ્નેહમકાસિ કુક્કુરે''તિ.

તત્થ **નાલ**ન્તિ ન સમત્થો. **કબળ**ન્તિ ભોજનકાલે પઠમમેવ દિન્નં કટુકકબળં. **પદાતવે**તિ પઆદાતવે, સન્ધિવસેન આકારલોપો વેદિતબ્બો, ગહેતુન્તિ અત્થો. **ન ચ પિણ્ડ**ન્તિ વડ્ઢેત્વા દીયમાનં ભત્તપિણ્ડમ્પિ નાલં ગહેતું. **ન કુસે**તિ ખાદનત્થાય દિન્નાનિ તિણાનિપિ નાલં ગહેતું. **ન ઘંસિતુ**ન્તિ ન્હાપિયમાનો સરીરમ્પિ ઘંસિતું નાલં. એવં યં યં સો હત્થી કાતું ન સમત્થો, તં તં સબ્બં રઞ્ઞો આરોચેત્વા તસ્સ અસમત્થભાવે અત્તના સલ્લક્ખિતકારણં આરોચેન્તો "**મઞ્ઞામી**"તિઆદિમાહ.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા "ઇદાનિ કિં કાતબ્બં પણ્ડિતા"તિ પુચ્છિ. "'અમ્હાકં કિર મઙ્ગલહત્થિસ્સ સહાયં સુનખં એકો મનુસ્સો ગહેત્વા ગતો, યસ્સ ઘરે તં સુનખં પસ્સન્તિ, તસ્સ અયં નામ દણ્ડો'તિ ભેરિં ચરાપેથ દેવા"તિ. રાજા તથા કારેસિ. તં પવત્તિં સુત્વા સો પુરિસો સુનખં વિસ્સજ્જેસિ, સુનખો વેગેનાગન્ત્વા હત્થિસ્સ સન્તિકમેવ અગમાસિ. હત્થી તં સોણ્ડાય ગહેત્વા કુમ્ભે ઠપેત્વા રોદિત્વા પરિદેવિત્વા કુમ્ભા ઓતારેત્વા તેન ભુત્તે પચ્છા અત્તનાપિ ભુઞ્જિ. "તિરચ્છાનગતસ્સ આસયં જાનાતી"તિ રાજા બોધિસત્તસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ.

સત્થા "ન, ભિક્ખવે, ઇમે ઇદાનેવ વિસ્સાસિકા, પુબ્બેપિ વિસ્સાસિકાયેવા"તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ચતુસચ્ચકથાય વિનિવટ્ટેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ. ઇદં ચતુસચ્ચકથાય વિનિવટ્ટનં નામ સબ્બજાતકેસુપિ અત્થિયેવ. મયં પન યત્થસ્સ આનિસંસો પઞ્ઞાયતિ , તત્થેવ દસ્સયિસ્સામ.

તદા સુનખો ઉપાસકો અહોસિ, હત્થી મહલ્લકત્થેરો, રાજા આનન્દો, અમચ્ચપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

અભિણ્હજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૮] ૮. નન્દિવિસાલજાતકવણ્ણના

મનુઞ્ઞમેવ ભાસેય્યાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો છબ્બગ્ગિયાનં ભિક્ખૂનં ઓમસવાદં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ સમયે છબ્બગ્ગિયા કલહં કરોન્તા પેસલે ભિક્ખૂ ખુંસેન્તિ વમ્ભેન્તિ ઓવિજ્ઝન્તિ, દસહિ અક્કોસવત્થૂહિ અક્કોસન્તિ. ભિક્ખૂ ભગવતો આરોચેસું. ભગવા છબ્બગ્ગિયે પક્કોસાપેત્વા "સચ્ચં કિર ભિક્ખવો"તિ પુચ્છિત્વા "સચ્ચ"ન્તિ વુત્તે વિગરહિત્વા "ભિક્ખવે, ફરુસવાચા નામ તિરચ્છાનગતાનમ્પિ અમનાપા, પુબ્બેપિ એકો તિરચ્છાનગતો અત્તાનં ફરુસેન સમુદાચરન્તં સહસ્સં પરાજેસી"તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે ગન્ધારરટ્ઠે તક્કસિલાયં ગન્ધારરાજા રજ્જં કારેસિ. તદા બોધિસત્તો ગોયોનિયં નિબ્બત્તિ. અથ નં તરુણવચ્છકકાલેયેવ એકો બ્રાહ્મણો ગોદક્ખિણાદાયકાનં સન્તિકા લભિત્વા "નન્દિવિસાલો"તિ નામં કત્વા પુત્તટ્ઠાને ઠપેત્વા સમ્પિયાયમાનો યાગુભત્તાદીનિ દત્વા પોસેસિ. બોધિસત્તો વયપ્પત્તો ચિન્તેસિ "અહં ઇમિના બ્રાહ્મણેન કિચ્છેન પટિજગ્ગિતો, મયા ચ સદ્ધિં સકલજમ્બુદીપે અઞ્ઞો સમધુરો ગોણો નામ નત્થિ, યંનૂનાહં અત્તનો બલં દસ્સેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ પોસાવનિયં દદેય્ય"ન્તિ સો એકદિવસં બ્રાહ્મણં આહ "ગચ્છ, બ્રાહ્મણ, એકં ગોવિત્તકસેટ્ઠિં ઉપસઙ્કમિત્વા 'મય્હં બલિબદ્દો અતિબદ્ધં સકટસતં પવટ્ટેતી'તિ વત્વા સહસ્સેન અબ્ભુતં કરોહી"તિ. સો બ્રાહ્મણો સેટ્ઠિસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા કથં સમુટ્ઠાપેસિ "ઇમસ્મિં નગરે કસ્સ ગોણો થામસમ્પન્નો"તિ. અથ નં સેટ્ઠિ "અસુકસ્સ ચ અસુકસ્સ ચા"તિ વત્વા "સકલનગરે પન અમ્હાકં ગોણેહિ સદિસો નામ નત્થી"તિ આહ. બ્રાહ્મણો "મય્હં એકો

ગોણો અતિબદ્ધં સકટસતં પવટ્ટેતું સમત્થો અત્થી''તિ આહ. સેટ્ઠિ ગહપતિ ''કુતો એવરૂપો ગોણો''તિ આહ. બ્રાહ્મણો ''મય્હં ગેહે અત્થી''તિ. ''તેન હિ અબ્ભુતં કરોહી''તિ. ''સાધુ કરોમી''તિ સહસ્સેન અબ્ભુતં અકાસિ.

સો સકટસતં વાલુકાસક્ખરપાસાણાનંયેવ પૂરેત્વા પટિપાટિયા ઠપેત્વા સબ્બાનિ અક્ખબન્ધનયોત્તેન એકતો બન્ધિત્વા નન્દિવિસાલં ન્હાપેત્વા ગન્ધપઞ્ચઙ્ગુલિકં કત્વા કણ્ઠે માલં પિળન્ધિત્વા પુરિમસકટધુરે એકકમેવ યોજેત્વા સયં ધુરે નિસીદિત્વા પતોદં ઉક્ખિપિત્વા ''ગચ્છ કૂટ, વહસ્સુ કૂટા''તિ આહ. બોધિસત્તો ''અયં મં અકૂટં કૂટવાદેન સમુદાચરતી''તિ ચત્તારો પાદે થમ્ભે વિય નિચ્ચલે કત્વા અટ્ઠાસિ. સેટ્ઠિ તઙ્ખણઞ્ઞેવ બ્રાહ્મણં સહસ્સં આહરાપેસિ. બ્રાહ્મણો સહસ્સપરાજિતો ગોણં મુઞ્ચિત્વા ઘરં ગન્ત્વા સોકાભિભૂતો નિપજ્જિ. નન્દિવિસાલો ચરિત્વા આગતો બ્રાહ્મણં સોકાભિભૂતં દિસ્વા ઉપસઙ્કમિત્વા ''કિં, બ્રાહ્મણ, નિદ્દાયસી''તિ આહ. ''કુતો મે, નિદ્દા, સહસ્સપરાજિતસ્સાતિ, બ્રાહ્મણ, મયા એત્તકં કાલં તવ ગેહે વસન્તેન અત્થિ કિઞ્ચિ ભાજનં વા ભિન્દિતપુબ્બં, કોચિ વા મદ્દિતપુબ્બો, અટ્ઠાને વા પન ઉચ્ચારપસ્સાવો કતપુબ્બો''તિ? ''નત્થિ તાતા''તિ. અથ ત્વં મં કસ્મા કૂટવાદેન સમુદાચરસિ, તવેવેસો દોસો, મય્હં દોસો નત્થિ, ગચ્છ, તેન સદ્ધિં દ્વીહિ સહસ્સેહિ અબ્ભુતં કરોહિ, કેવલં મં અકૂટં કૂટવાદેન મા સમુદાચરસીતિ.

બ્રાહ્મણો તસ્સ વચનં સુત્વા ગન્ત્વા દ્વીહિ સહસ્સેહિ અબ્ભુતં કત્વા પુરિમનયેનેવ સકટસતં અતિબન્ધિત્વા નન્દિવિસાલં મણ્ડેત્વા પુરિમસકટધુરે યોજેસિ. કથં યોજેસીતિ? યુગં ધુરે નિચ્ચલં બન્ધિત્વા એકાય કોટિયા નન્દિવિસાલં યોજેત્વા એકં કોટિં ધુરયોત્તેન પલિવેઠેત્વા યુગકોટિઞ્ચ અક્ખપાદઞ્ચ નિસ્સાય મુણ્ડરુક્ખદણ્ડકં દત્વા તેન યોત્તેન નિચ્ચલં બન્ધિત્વા ઠપેસિ. એવઞ્હિ કતે યુગં એત્તો વા ઇતો વા ન ગચ્છતિ, સક્કા હોતિ એકેનેવ ગોણેન આકડ્ઢિતું. અથસ્સ બ્રાહ્મણો ધુરે નિસીદિત્વા નન્દિવિસાલસ્સ પિટ્ઠિં પરિમજ્જિત્વા ''ગચ્છ ભદ્ર, વહસ્સુ, ભદ્રા''તિ આહ. બોધિસત્તો અતિબદ્ધં સકટસતં એકવેગેનેવ આકડ્ઢિત્વા પચ્છા ઠિતં સકટં પુરતો ઠિતસ્સ સકટસ્સ ઠાને ઠપેસિ . ગોવિત્તકસેટ્ઠિ પરાજિતો બ્રાહ્મણસ્સ દ્વે સહસ્સાનિ અદાસિ. અઞ્ઞેપિ મનુસ્સા બોધિસત્તસ્સ બહું ધનં અદંસુ, સબ્બં બ્રાહ્મણસ્સેવ અહોસિ. એવં સો બોધિસત્તં નિસ્સાય બહું ધનં લભિ.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ફરુસવચનં નામ કસ્સચિ મનાપ''ન્તિ છબ્બગ્ગિયે ભિક્ખૂ ગરહિત્વા સિક્ખાપદં પઞ્ઞપેત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૨૮. ''મનુઞ્ઞમેવ ભાસેય્ય, નામનુઞ્ઞં કુદાચનં;
મનુઞ્ઞં ભાસમાનસ્સ, ગરું ભારં ઉદદ્ધરિ;
ધનઞ્ચ નં અલાભેસિ, તેન ચત્તમનો અહૂ''તિ.

તત્થ **મનુઞ્ઞમેવ ભાસેય્યા**તિ પરેન સદ્ધિં ભાસમાનો ચતુદોસવિરહિતં મધુરં મનાપં સણ્હં મુદુકં પિયવચનમેવ ભાસેય્ય. **ગરું ભારં ઉદદ્ધરી**તિ નન્દિવિસાલો બલિબદ્દો અમનાપં ભાસમાનસ્સ ભારં અનુદ્ધરિત્વા પચ્છા મનાપં પિયવચનં ભાસમાનસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ ગરું ભારં ઉદ્ધરિ, ઉદ્ધરિત્વા કડ્ઢિત્વા પવટ્ટેસીતિ અત્થો, દ-કારો પનેત્થ બ્યઞ્જનસન્ધિવસેન પદસન્ધિકરો.

ઇતિ સત્થા ''મનુઞ્ઞમેવ ભાસેય્યા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા બ્રાહ્મણો આનન્દો અહોસિ, નન્દિવિસાલો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

નન્દિવિસાલજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૨૯] ૯. કણ્હજાતકવણ્ણના

યતો યતો ગરુ ધુરન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો યમકપાટિહારિયં આરબ્ભ કથેસિ. તં સદ્ધિં દેવોરોહણેન તેરસકનિપાતે **સરભમિગજાતકે** (જા॰ ૧.૧૩.૧૩૪ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. સમ્માસમ્બુદ્ધે પન યમકપાટિહારિયં કત્વા દેવલોકે તેમાસં વસિત્વા મહાપવારણાય સઙ્કસ્સનગરદ્વારે ઓરુય્હ મહન્તેન પરિવારેન જેતવનં પવિટ્ઠે ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિપતિત્વા ''આવુસો, તથાગતો નામ અસમધુરો, તથાગતેન વુળ્હધુરં અઞ્ઞો વહિતું સમત્થો નામ નત્થિ, છ સત્થારો 'મયમેવ પાટિહારિયં કરિસ્સામ, મયમેવ પાટિહારિયં કરિસ્સામા'તિ વત્વા એકમ્પિ પાટિહારિયં ન અકંસુ, અહો સત્થા અસમધુરો''તિ સત્થુ ગુણકથં કથેન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિ. ''મયં, ભન્તે, ન અઞ્ઞાય કથાય, એવરૂપાય નામ તુમ્હાકમેવ ગુણકથાયા''તિ. સત્થા ''ભિક્ખવે, ઇદાનિ મયા વુળ્હધુરં કો વહિસ્સતિ, પુબ્બે તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તોપિ અહં અત્તના સમધુરં કઞ્ચિ નાલત્થ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ગોયોનિયં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. અથ નં સામિકા તરુણવચ્છકકાલેયેવ એકિસ્સા મહલ્લિકાય ઘરે વસિત્વા તસ્સા નિવાસવેતનતો પરિચ્છિન્દિત્વા અદંસુ. સા તં યાગુભત્તાદીહિ પટિજગ્ગમાના પુત્તટ્ઠાને ઠપેત્વા વડ્ઢેસિ. સો ''અય્યિકાકાળકો'' ત્વેવ નામં પઞ્ઞાયિત્થ. વયપ્પત્તો ચ અઞ્જનવણ્ણો હુત્વા ગામગોણેહિ સદ્ધિં ચરતિ, સીલાચારસમ્પન્નો અહોસિ. ગામદારકા સિઙ્ગેસુપિ કણ્ણેસુપિ ગલેપિ ગહેત્વા ઓલમ્બન્તિ, નઙ્ગુટ્ઠેપિ ગહેત્વા કીળન્તિ, પિટ્ઠિયમ્પિ નિસીદન્તિ. સો એકદિવસં ચિન્તેસિ ''મય્હં માતા દુગ્ગતા, મં પુત્તટ્ઠાને ઠપેત્વા દુક્ખેન પોસેસિ, યંનૂનાહં ભતિં કત્વા ઇમં દુગ્ગતભાવતો મોચેય્ય''ન્તિ. સો તતો પટ્ઠાય ભતિં ઉપધારેન્તો ચરતિ.

અથેકદિવસં એકો સત્થવાહપુત્તો પઞ્ચહિ સકટસતેહિ વિસમતિત્થં સમ્પત્તો, તસ્સ ગોણા સકટાનિ ઉત્તારેતું ન સક્કોન્તિ, પઞ્ચસુ સકટસતેસુ ગોણા યુગપરમ્પરાય યોજિતા એકમ્પિ સકટં ઉત્તારેતું નાસક્ખિંસુ. બોધિસત્તોપિ ગામગોણેહિ સદ્ધિં તત્થ સમીપે ચરતિ. સત્થવાહપુત્તોપિ ગોસુત્તવિત્તકો, સો ''અત્થિ નુ ખો એતેસં ગુન્નં અન્તરે ઇમાનિ સકટાનિ ઉત્તારેતું સમત્થો ઉસભાજાનીયો''તિ ઉપધારયમાનો બોધિસત્તં દિસ્વા ''અયં આજાનીયો સક્ખિસ્સતિ મય્હં સકટાનિ ઉત્તારેતું, કો નુ ખો અસ્સ સામિકો''તિ ગોપાલકે પુચ્છિ ''કો નુ ખો ભો ઇમસ્સ સામિકો, અહં ઇમં સકટે યોજેત્વા સકટેસુ ઉત્તારિતેસુ વેતનં દસ્સામી''તિ. તે આહંસુ ''ગહેત્વા નં યોજેથ, નત્થિ ઇમસ્સ ઇમસ્મિં ઠાને સામિકો''તિ. સો નં નાસાય રજ્જુકેન બન્ધિત્વા આકડ્ઢન્તો ચાલેતુમ્પિ નાસક્ખિ. બોધિસત્તો કિર ''ભતિયા કથિતાય ગમિસ્સામી''તિ ન અગમાસિ. સત્થવાહપુત્તો તસ્સાધિપ્પાયં ઞત્વા ''સામિ, તયા પઞ્ચસુ સકટસતેસુ ઉત્તારિતેસુ એકેકસ્સ સકટસ્સ દ્વે દ્વે કહાપણે ભતિં કત્વા સહસ્સં દસ્સામી''તિ આહ. તદા બોધિસત્તો સયમેવ અગમાસિ. અથ નં પુરિસા પુરિમસકટેસુ યોજેસું. અથ નં એકવેગેનેવ ઉક્ખિપિત્વા થલે પતિટ્ઠાપેસિ. એતેનુપાયેન સબ્બસકટાનિ ઉત્તારેસિ.

સત્થવાહપુત્તો એકેકસ્સ સકટસ્સ એકેકં કત્વા પઞ્ચસતાનિ ભણ્ડિકં કત્વા તસ્સ ગલે બન્ધિ. સો ''અયં મય્હં યથાપરિચ્છિન્નં ભતિં ન દેતિ, ન દાનિસ્સ ગન્તું દસ્સામી''તિ ગન્ત્વા સબ્બપુરિમસકટસ્સ પુરતો મગ્ગં નિવારેત્વા અટ્ઠાસિ. અપનેતું વાયમન્તાપિ નં અપનેતું નાસક્ખિંસુ. સત્થવાહપુત્તો ''જાનાતિ મઞ્ઞે એસ અત્તનો ભતિયા ઊનભાવ''ન્તિ એકેકસ્મિં સકટે દ્વે દ્વે કત્વા સહસ્સભણ્ડિકં બન્ધિત્વા ''અયં તે સકટુત્તરણભતી''તિ ગીવાયં લગ્ગેસિ.

સો સહસ્સભણ્ડિકં આદાય માતુ સન્તિકં અગમાસિ. ગામદારકા ‘‘કિં નામેતં અય્યિકાકાળકસ્સ ગલે’’તિ બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં આગચ્છન્તિ. સો તે અનુબન્ધિત્વા દૂરતોવ પલાપેન્તો માતુ સન્તિકં ગતો. પઞ્ચન્નં પન સકટસતાનં ઉત્તારિતત્તા રત્તેહિ અક્ખીહિ કિલન્તરૂપો પઞ્ઞાયિત્થ. અય્યિકા તસ્સ ગીવાય સહસ્સત્થવિકં દિસ્વા ‘‘તાત, અયં તે કહં લદ્ધા’’તિ ગોપાલકદારકે પુચ્છિત્વા તમત્થં સુત્વા ‘‘તાત, કિં અહં તયા લદ્ધભતિયા જીવિતુકામા, કિંકારણા એવરૂપં દુક્ખં અનુભોસી’’તિ વત્વા બોધિસત્તં ઉણ્હોદકેન ન્હાપેત્વા સકલસરીરં તેલેન મક્ખેત્વા પાનીયં પાયેત્વા સપ્પાયં ભોજનં ભોજેત્વા જીવિતપરિયોસાને સદ્ધિં બોધિસત્તેન યથાકમ્મં ગતા.

સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ અસમધુરો, પુબ્બેપિ અસમધુરોયેવા’’તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૨૯. ‘‘યતો યતો ગરુ ધુરં, યતો ગમ્ભીરવત્તની;
તદાસ્સુ કણ્હં યુઞ્જન્તિ, સ્વાસ્સુ તં વહતે ધુર’’ન્તિ.

તત્થ **યતો યતો ગરુ ધુર**ન્તિ યસ્મિં યસ્મિં ઠાને ધુરં ગરુ ભારિયં હોતિ, અઞ્ઞે બલિબદ્દા ઉક્ખિપિતું ન સક્કોન્તિ. **યતો ગમ્ભીરવત્તની**તિ વત્તન્તિ એત્થાતિ વત્તની, મગ્ગસ્સેતં નામં, યસ્મિં ઠાને ઉદકચિક્ખલ્લમહન્તતાય વા વિસમચ્છિન્નતટભાવેન વા મગ્ગો ગમ્ભીરો હોતીતિ અત્થો. **તદાસ્સુ કણ્હં યુઞ્જન્તી**તિ એત્થ **અસ્સૂ**તિ નિપાતમત્તં, તદા કણ્હં યુઞ્જન્તીતિ અત્થો. યદા ધુરઞ્ચ ગરુ હોતિ મગ્ગો ચ ગમ્ભીરો, તદા અઞ્ઞે બલિબદ્દે અપનેત્વા કણ્હમેવ યોજેન્તીતિ વુત્તં હોતિ. **સ્વાસ્સુ તં વહતે ધુર**ન્તિ એત્થાપિ **અસ્સૂ**તિ નિપાતમત્તમેવ, સો તં ધુરં વહતીતિ અત્થો.

એવં ભગવા ‘‘તદા, ભિક્ખવે, કણ્હોવ તં ધુરં વહતી’’તિ દસ્સેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા મહલ્લિકા ઉપ્પલવણ્ણા અહોસિ, અય્યિકાકાળકો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કણ્હજાતકવણ્ણના નવમા.

[૩૦] ૧૦. મુનિકજાતકવણ્ણના

મા મુનિકસ્સ પિહયીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો થુલ્લકુમારિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. તં તેરસકનિપાતે **ચૂળનારદકસ્સપજાતકે** (જા॰ ૧.૧૩.૪૦ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. સત્થા પન તં ભિક્ખું ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, ભન્તે’’તિ. ‘‘કિં નિસ્સાયા’’તિ? ‘‘થુલ્લકુમારિકાપલોભનં ભન્તે’’તિ. સત્થા ‘‘ભિક્ખુ એસા તવ અનત્થકારિકા, પુબ્બેપિ ત્વં ઇમિસ્સા વિવાહદિવસે જીવિતક્ખયં પત્વા મહાજનસ્સ ઉત્તરિભઙ્ગભાવં પત્તો’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં ગામકે એકસ્સ કુટુમ્બિકસ્સ ગેહે ગોયોનિયં નિબ્બત્તિ ‘‘મહાલોહિતો’’તિ નામેન, કનિટ્ઠભાતાપિસ્સ ચૂળલોહિતો નામ અહોસિ. તેયેવ દ્વે ભાતિકે નિસ્સાય તસ્મિં કુલે કમ્મધુરં વત્તતિ. તસ્મિં પન કુલે એકા કુમારિકા અત્થિ, તં એકો નગરવાસી કુલપુત્તો અત્તનો પુત્તસ્સ વારેસિ. તસ્સા માતાપિતરો ‘‘કુમારિકાય વિવાહકાલે આગતાનં પાહુનકાનં ઉત્તરિભઙ્ગો ભવિસ્સતી’’તિ યાગુભત્તં દત્વા મુનિકં નામ સૂકરં પોસેસું. તં દિસ્વા ચૂળલોહિતો ભાતરં પુચ્છિ ‘‘ઇમસ્મિં કુલે કમ્મધુરં વત્તમાનં અમ્હે દ્વે ભાતિકે નિસ્સાય વત્તતિ, ઇમે પન અમ્હાકં તિણપલાલાદીનેવ દેન્તિ, સૂકરં યાગુભત્તેન પોસેન્તિ, કેન નુ ખો કારણેન એસ

એતં લભતી''તિ. અથસ્સ ભાતા ''તાત ચૂળલોહિત, મા ત્વં એતસ્સ ભોજનં પિહયિ, અયં સૂકરો મરણભત્તં ભુઞ્જતિ. એતિસ્સા હિ કુમારિકાય વિવાહકાલે આગતાનં પાહુનકાનં ઉત્તરિભઙ્ગો ભવિસ્સતીતિ ઇમે એતં સૂકરં પોસેન્તિ, ઇતો કતિપાહચ્ચયેન તે મનુસ્સા આગમિસ્સન્તિ, અથ નં સૂકરં પાદેસુ ગહેત્વા કડ્ઢેન્તા હેટ્ઠામઞ્ચતો નીહરિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા પાહુનકાનં સૂપબ્યઞ્જનં કરિયમાનં પસ્સિસ્સસી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

30. ''મા મુનિકસ્સ પિહયિ, આતુરન્નાનિ ભુઞ્જતિ;
અપ્પોસ્સુક્કો ભુસં ખાદ, એતં દીઘાયુલક્ખણ''ન્તિ.

તત્થ **મા મુનિકસ્સ પિહયી**તિ મુનિકસ્સ ભોજને પિહં મા ઉપ્પાદયિ, ''એસ મુનિકો સુભોજનં ભુઞ્જતી''તિ મા મુનિકસ્સ પિહયિ, ''કદા નુ ખો અહમ્પિ એવં સુખિતો ભવેય્ય''ન્તિ મા મુનિકભાવં પત્થયિ. અયઞ્હિ આતુરન્નાનિ ભુઞ્જતિ. **આતુરન્નાની**તિ મરણભોજનાનિ. **અપ્પોસ્સુક્કો ભુસં ખાદા**તિ તસ્સ ભોજને નિરુસ્સુક્કો હુત્વા અત્તના લદ્ધં ભુસં ખાદ. **એતં દીઘાયુલક્ખણ**ન્તિ એતં દીઘાયુભાવસ્સ કારણં. તતો ન ચિરસ્સેવ તે મનુસ્સા આગમિંસુ, મુનિકં ઘાતેત્વા નાનપ્પકારેહિ પચિંસુ. બોધિસત્તો ચૂળલોહિતં આહ ''દિટ્ઠો તે, તાત, મુનિકો''તિ. દિટ્ઠં મે, ભાતિક, મુનિકસ્સ ભોજનફલં, એતસ્સ ભોજનતો સતગુણેન સહસ્સગુણેન અમ્હાકં તિણપલાલભુસમત્તમેવ ઉત્તમઞ્ચ અનવજ્જઞ્ચ દીઘાયુલક્ખણઞ્ચાતિ.

સત્થા ''એવં ખો ત્વં ભિક્ખુ પુબ્બેપિ ઇમં કુમારિકં નિસ્સાય જીવિતક્ખયં પત્વા મહાજનસ્સ ઉત્તરિભઙ્ગભાવં ગતો''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાસિ. સત્થા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મુનિકસૂકરો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ અહોસિ, થુલ્લકુમારિકા એસા એવ, ચૂળલોહિતો આનન્દો, મહાલોહિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મુનિકજાતકવણ્ણના દસમા.

કુરુઙ્ગવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

કુરુઙ્ગં કુક્કુરઞ્ચેવ, ભોજાજાનીયઞ્ચ આજઞ્ઞં;
તિત્થં મહિળામુખાભિણ્હં, નન્દિકણ્હઞ્ચ મુનિકન્તિ.

૪. કુલાવકવગ્ગો

[૩૧] ૧. કુલાવકજાતકવણ્ણના

કુલાવકાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અપરિસ્સાવેત્વા પાનીયં પીતં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિતો કિર દ્વે સહાયકા દહરભિક્ખૂ જનપદં ગન્ત્વા એકસ્મિં ફાસુકટ્ઠાને યથાજ્ઝાસયં વસિત્વા ''સમ્માસમ્બુદ્ધં પસ્સિસ્સામા''તિ પુન તતો નિક્ખમિત્વા જેતવનાભિમુખા પાયિંસુ. એકસ્સ હત્થે પરિસ્સાવનં અત્થિ, એકસ્સ નત્થિ. દ્વેપિ એકતો પાનીયં પરિસ્સાવેત્વા પિવન્તિ. તે એકદિવસં વિવાદં અકંસુ. પરિસ્સાવનસામિકો ઇતરસ્સ પરિસ્સાવનં અદત્વા સયમેવ પાનીયં પરિસ્સાવેત્વા પિવિ, ઇતરો પન પરિસ્સાવનં અલભિત્વા પિપાસં સન્ધારેતું અસક્કોન્તો અપરિસ્સાવેત્વા પાનીયં પિવિ. તે ઉભોપિ અનુપુબ્બેન જેતવનં પત્વા સત્થારં વન્દિત્વા નિસીદિંસુ.

સત્થા સમ્મોદનીયં કથં કથેત્વા ''કુતો આગતત્થા''તિ પુચ્છિ. ''ભન્તે, મયં કોસલજનપદે એકસ્મિં ગામકે વસિત્વા તતો નિક્ખમિત્વા તુમ્હાકં દસ્સનત્થાય આગતા''તિ. ''કચ્ચિ પન વો સમગ્ગા આગતત્થા''તિ? અપરિસ્સાવનકો આહ ''અયં, ભન્તે, અન્તરામગ્ગે મયા સદ્ધિં વિવાદં કત્વા પરિસ્સાવનં નાદાસી''તિ. ઇતરોપિ આહ ''અયં, ભન્તે, અપરિસ્સાવેત્વાવ જાનં સપાણકં ઉદકં પિવી''તિ. ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ જાનં સપાણકં ઉદકં પિવી''તિ? ''આમ, ભન્તે, અપરિસ્સાવિતં ઉદકં પિવિન્તિ . સત્થા ''ભિક્ખુ પુબ્બે પણ્ડિતા દેવનગરે રજ્જં કારેન્તા યુદ્ધપરાજિતા સમુદ્દપિટ્ઠેન પલાયન્તા 'ઇસ્સરિયં નિસ્સાય પાણવધં ન કરિસ્સામા'તિ તાવ મહન્તં યસં પરિચ્ચજિત્વા સુપણ્ણપોતકાનં જીવિતં દત્વા રથં નિવત્તયિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે મગધરટ્ઠે રાજગહે એકો માગધરાજા રજ્જં કારેસિ. તદા બોધિસત્તો યથા એતરહિ સક્કો પુરિમત્તભાવે મગધરટ્ઠે મચલગામકે નિબ્બત્તિ, એવં તસ્મિંયેવ મચલગામકે મહાકુલસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. નામગ્ગહણદિવસે ચસ્સ ''મઘકુમારો''ત્વેવ નામં અકંસુ. સો વયપ્પત્તો ''મઘમાણવો''તિ પઞ્ઞાયિત્થ. અથસ્સ માતાપિતરો સમાનજાતિકકુલતો દારિકં આનયિંસુ. સો પુત્તધીતાહિ વડ્ઢમાનો દાનપતિ અહોસિ, પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખતિ. તસ્મિઞ્ચ ગામે તેત્તિંસેવ કુલાનિ હોન્તિ, તેપિ તેત્તિંસ કુલા મનુસ્સા એકદિવસં ગામમજ્ઝે ઠત્વા ગામકમ્મં કરોન્તિ. બોધિસત્તો ઠિતટ્ઠાને પાદેહિ પંસું વિયૂહિત્વા તં પદેસં રમણીયં કત્વા અટ્ઠાસિ, અથઞ્ઞો એકો આગન્ત્વા તસ્મિં ઠાને ઠિતો. બોધિસત્તો અપરં ઠાનં રમણીયં કત્વા અટ્ઠાસિ, તત્રાપિ અઞ્ઞો ઠિતો. બોધિસત્તો અપરમ્પિ અપરમ્પીતિ સબ્બેસમ્પિ ઠિતટ્ઠાનં રમણીયં કત્વા અપરેન સમયેન તસ્મિં ઠાને મણ્ડપં કારેસિ, મણ્ડપમ્પિ અપનેત્વા સાલં કારેસિ, તત્થ ફલકાસનાનિ સન્થરિત્વા પાનીયચાટિં ઠપેસિ.

અપરેન સમયેન તેપિ તેત્તિંસજના બોધિસત્તેન સમાનચ્છન્દા અહેસું. તે બોધિસત્તો પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા તતો પટ્ઠાય તેહિ સદ્ધિં પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો વિચરતિ. તેપિ તેનેવ સદ્ધિં પુઞ્ઞાનિ કરોન્તા કાલસ્સેવ વુટ્ઠાય વાસિફરસુમુસલહત્થા ચતુમહાપથાદીસુ મુસલેન પાસાણે ઉબ્બત્તેત્વા પવટ્ટેન્તિ, યાનાનં અક્ખપટિઘાતરુક્ખે હરન્તિ, વિસમં સમં કરોન્તિ, સેતું અત્થરન્તિ, પોક્ખરણિયો ખણન્તિ, સાલં કરોન્તિ, દાનાનિ દેન્તિ, સીલાનિ રક્ખન્તિ. એવં યેભુય્યેન સકલગામવાસિનો બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા સીલાનિ રક્ખિંસુ.

અથ નેસં ગામભોજકો ચિન્તેસિ ''અહં પુબ્બે એતેસુ સુરં પિવન્તેસુ પાણાતિપાતાદીનિ કરોન્તેસુ ચાટિકહાપણાદિવસેન ચેવ દણ્ડબલિવસેન ચ ધનં લભામિ, ઇદાનિ પન મઘો માણવો સીલં રક્ખાપેતિ, તેસં પાણાતિપાતાદીનિ કાતું ન દેતિ, ઇદાનિ પન તે પઞ્ચ સીલાનિ ન રક્ખાપેસ્સામી''તિ કુદ્ધો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''દેવ, બહૂ ચોરા ગામઘાતાદીનિ કરોન્તા વિચરન્તી''તિ આહ. રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા ''ગચ્છ, તે આનેહી''તિ આહ. સો ગન્ત્વા સબ્બેપિ તે બન્ધિત્વા આનેત્વા ''આનીતા, દેવ, ચોરા''તિ રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા તેસં કમ્મં અસોધેત્વાવ ''હત્થિના ને મદ્દાપેથા''તિ આહ. તતો સબ્બેપિ તે રાજઙ્ગણે નિપજ્જાપેત્વા હત્થિં આનયિંસુ. બોધિસત્તો તેસં ઓવાદં અદાસિ ''તુમ્હે સીલાનિ આવજ્જેથ, પેસુઞ્ઞકારકે ચ રઞ્ઞે ચ હત્થિમ્હિ ચ અત્તનો સરીરે ચ એકસદિસમેવ મેત્તં ભાવેથા''તિ. તે તથા અકંસુ. અથ નેસં મદ્દનત્થાય હત્થિં ઉપનેસું. સો ઉપનીયમાનોપિ ન ઉપગચ્છતિ, મહાવિરવં વિરવિત્વા પલાયતિ. અઞ્ઞં અઞ્ઞં હત્થિં આનયિંસુ, તેપિ તથેવ પલાયિંસુ.

રાજા ''એતેસં હત્થે કિઞ્ચિ ઓસધં ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા ''વિચિનથા''તિ આહ. વિચિનન્તા અદિસ્વા ''નત્થિ, દેવા''તિ આહંસુ. તેન હિ કિઞ્ચિ મન્તં પરિવત્તેસ્સન્તિ, પુચ્છથ ને ''અત્થિ વો પરિવત્તનમન્તો''તિ? રાજપુરિસા પુચ્છિંસુ, બોધિસત્તો ''અત્થી''તિ આહ. રાજપુરિસા ''અત્થિ કિર, દેવા''તિ આરોચયિંસુ, રાજા સબ્બેપિ

તે પક્કોસાપેત્વા ‘‘તુમ્હાકં જાનનમન્તં કથેથા’’તિ આહ. બોધિસત્તો અવોચ ‘‘દેવ, અઞ્ઞો અમ્હાકં મન્તો નામ નત્થિ, અમ્હે પન તેત્તિંસમત્તા જના પાણં ન હનામ, અદિન્નં નાદિયામ, મિચ્છાચારં ન ચરામ, મુસાવાદં ન ભણામ, મજ્જં ન પિવામ, મેત્તં ભાવેમ, દાનં દેમ, મગ્ગં સમં કરોમ, પોક્ખરણિયો ખણામ, સાલં કરોમ, અયં અમ્હાકં મન્તો ચ પરિત્તઞ્ચ વુદ્ધિ ચા’’તિ. રાજા તેસં પસન્નો પેસુઞ્ઞકારકસ્સ સબ્બં ગેહવિભવં તઞ્ચ તેસંયેવ દાસં કત્વા અદાસિ, તં હત્થિઞ્ચ ગામઞ્ચ તેસંયેવ અદાસિ.

તે તતો પટ્ઠાય યથારુચિયા પુઞ્ઞાનિ કરોન્તા ‘‘ચતુમહાપથે મહન્તં સાલં કારેસ્સામા’’તિ વડ્ઢકિં પક્કોસાપેત્વા સાલં પટ્ઠપેસું. માતુગામેસુ પન વિગતચ્છન્દતાય તસ્સા સાલાય માતુગામાનં પત્તિં નાદંસુ. તેન ચ સમયેન બોધિસત્તસ્સ ગેહે સુધમ્મા, ચિત્તા, નન્દા, સુજાતિ ચતસ્સો ઇત્થિયો હોન્તિ. તાસુ સુધમ્મા વડ્ઢકિના સદ્ધિં એકતો હુત્વા ‘‘ભાતિક, ઇમિસ્સા સાલાય મં જેટ્ઠિકં કરોહી’’તિ વત્વા લઞ્જં અદાસિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા પઠમમેવ કણ્ણિકારુક્ખં સુક્ખાપેત્વા તચ્છેત્વા વિજ્ઝિત્વા કણ્ણિકં નિટ્ઠાપેત્વા વત્થેન પલિવેઠેત્વા ઠપેસિ. અથ સાલં નિટ્ઠાપેત્વા કણ્ણિકારોપનકાલે ‘‘અહો, અય્યા, એકં ન સરિમ્હા’’તિ આહ. ‘‘કિં નામ, ભો’’તિ. ‘‘કણ્ણિકા લદ્ધું વટ્ટતી’’તિ. ‘‘હોતુ આહરિસ્સામા’’તિ? ‘‘ઇદાનિ છિન્નરુક્ખેન કાતું ન સક્કા, પુબ્બેયેવ છિન્દિત્વા તચ્છેત્વા વિજ્ઝિત્વા ઠપિતકણ્ણિકા લદ્ધું વટ્ટતી’’તિ. ‘‘ઇદાનિ કિં કાતબ્બ’’ન્તિ? ‘‘સચે કસ્સચિ ગેહે નિટ્ઠાપેત્વા ઠપિતા વિક્કાયિકકણ્ણિકા અત્થિ, સા પરિયેસિતબ્બા’’તિ. તે પરિયેસન્તા સુધમ્માય ગેહે દિસ્વા મૂલેન ન લભિંસુ. ‘‘સચે મં સાલાય પત્તિકં કરોથ, દસ્સામી’’તિ વુત્તે ‘‘ન મયં માતુગામાનં પત્તિં દમ્હા’’તિ આહંસુ.

અથ ને વડ્ઢકી આહ ‘‘અય્યા, તુમ્હે કિં કથેથ, ઠપેત્વા બ્રહ્મલોકં અઞ્ઞં માતુગામરહિતટ્ઠાનં નામ નત્થિ, ગણ્હથ કણ્ણિકં, એવં સન્તે અમ્હાકં કમ્મં નિટ્ઠં ગમિસ્સતી’’તિ. તે ‘‘સાધૂ’’તિ કણ્ણિકં ગહેત્વા સાલં નિટ્ઠાપેત્વા આસનફલકાનિ સન્થરિત્વા પાનીયચાટિયો ઠપેત્વા યાગુભત્તં નિબન્ધિંસુ. સાલં પાકારેન પરિક્ખિપિત્વા દ્વારં યોજેત્વા અન્તોપાકારે વાલુકં આકિરિત્વા બહિપાકારે તાલપન્તિયો રોપેસું. ચિત્તાપિ તસ્મિં ઠાને ઉય્યાનં કારેસિ, ‘‘પુપ્ફૂપગફલૂપગરુક્ખો અસુકો નામ તસ્મિં નત્થી’’તિ નાહોસિ. નન્દાપિ તસ્મિંયેવ ઠાને પોક્ખરણિં કારેસિ પઞ્ચવણ્ણેહિ પદુમેહિ સઞ્છન્નં રમણીયં. સુજા ન કિઞ્ચિ અકાસિ.

બોધિસત્તો માતુ ઉપટ્ઠાનં પિતુ ઉપટ્ઠાનં કુલે જેટ્ઠાપચાયિકકમ્મં સચ્ચવાચં અફરુસવાચં અપિસુણવાચં મચ્છેરવિનયન્તિ ઇમાનિ સત્ત વતપદાનિ પૂરેત્વા –

‘‘માતાપેત્તિભરં જન્તું, કુલે જેટ્ઠાપચાયિનં;
સણ્હં સખિલસમ્ભાસં, પેસુણેય્યપ્પહાયિનં.

‘‘મચ્છેરવિનયે યુત્તં, સચ્ચં કોધાભિભું નરં;
તં વે દેવા તાવતિંસા, આહુ સપ્પુરિસો ઇતી’’તિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૨૫૭) –

એવં પસંસિયભાવં આપજ્જિત્વા જીવિતપરિયોસાને તાવતિંસભવને સક્કો દેવરાજા હુત્વા નિબ્બત્તિ, તેપિસ્સ સહાયા તત્થેવ નિબ્બત્તિંસુ. તસ્મિં કાલે તાવતિંસભવને અસુરા પટિવસન્તિ. સક્કો દેવરાજા ‘‘કિં નો સાધારણેન રજ્જેના’’તિ અસુરે દિબ્બપાનં પાયેત્વા મત્તે સમાને પાદેસુ ગાહાપેત્વા સિનેરુપબ્બતપાદે ખિપાપેસિ. તે અસુરભવનમેવ સમ્પાપુણિંસુ.

અસુરભવનં નામ સિનેરુસ્સ હેટ્ઠિમતલે તાવતિંસદેવલોકપ્પમાણમેવ, તત્થ દેવાનં પારિચ્છત્તકો વિય ચિત્તપાટલિ નામ કપ્પટ્ઠિયરુક્ખો હોતિ. તે ચિત્તપાટલિયા પુપ્ફિતાય જાનન્તિ ''નાયં અમ્હાકં દેવલોકો, દેવલોકસ્મિઞ્હિ પારિચ્છત્તકો પુપ્ફતી''તિ. અથ તે ''જરસક્કો અમ્હે મત્તે કત્વા મહાસમુદ્દપિટ્ઠે ખિપિત્વા અમ્હાકં દેવનગરં ગણ્હિ, તે મયં તેન સદ્ધિં યુજ્ઝિત્વા અમ્હાકં દેવનગરમેવ ગણ્હિસ્સામા''તિ કિપિલ્લિકા વિય થમ્ભં સિનેરું અનુસઞ્ચરમાના ઉટ્ઠહિંસુ. સક્કો ''અસુરા કિર ઉટ્ઠિતા''તિ સુત્વા સમુદ્દપિટ્ઠેયેવ અબ્ભુગ્ગન્ત્વા યુજ્ઝમાનો તેહિ પરાજિતો દિયડ્ઢયોજનસતિકેન વેજયન્તરથેન દક્ખિણસમુદ્દસ્સ મત્થકેન પલાયિતું આરદ્ધો. અથસ્સ રથો સમુદ્દપિટ્ઠેન વેગેન ગચ્છન્તો સિમ્બલિવનં પક્ખન્તો, તસ્સ ગમનમગ્ગે સિમ્બલિવનં નળવનં વિય છિજ્જિત્વા છિજ્જિત્વા સમુદ્દપિટ્ઠે પતતિ. સુપણ્ણપોતકા સમુદ્દપિટ્ઠે પરિપતન્તા મહાવિરવં રવિંસુ. સક્કો માતલિં પુચ્છિ ''સમ્મ માતલિ, કિં સદ્દો નામેસ, અતિકારુઞ્ઞરવો વત્તતી''તિ? ''દેવ, તુમ્હાકં રથવેગેન વિચુણ્ણિતે સિમ્બલિવને પતન્તે સુપણ્ણપોતકા મરણભયતજ્જિતા એકવિરવં વિરવન્તી''તિ.

મહાસત્તો ''સમ્મ માતલિ, મા અમ્હે નિસ્સાય એતે કિલમન્તુ, ન મયં ઇસ્સરિયં નિસ્સાય પાણવધકમ્મં કરોમ, એતેસં પન અત્થાય મયં જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા અસુરાનં દસ્સામ, નિવત્તયેતં રથ''ન્તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૩૧. ''કુલાવકા માતલિ સિમ્બલિસ્મિં, ઈસામુખેન પરિવજ્જયસ્સુ;
કામં ચજામ અસુરેસુ પાણં, મામે દિજા વિકુલાવા અહેસુ''ન્તિ.

તત્થ **કુલાવકા**તિ સુપણ્ણપોતકા. **માતલી**તિ સારથિં આમન્તેસિ. **સિમ્બલિસ્મિ**ન્તિ પસ્સ એતે સિમ્બલિરુક્ખે ઓલમ્બન્તા ઠિતાતિ દસ્સેતિ. **ઈસામુખેન પરિવજ્જયસ્સૂ**તિ એતે એતસ્સ રથસ્સ ઈસામુખેન યથા ન હઞ્ઞન્તિ, એવં તે પરિવજ્જયસ્સુ. **કામં ચજામ અસુરેસુ પાણ**ન્તિ યદિ અમ્હેસુ અસુરાનં પાણં ચજન્તેસુ એતેસં સોત્થિ હોતિ, કામં ચજામ એકંસેનેવ મયં અસુરેસુ અમ્હાકં પાણં ચજામ. **મામે દિજા વિકુલાવા અહેસુ**ન્તિ ઇમે પન દિજા ઇમે ગરુળપોતકા વિદ્ધસ્તવિચુણ્ણિતકુલાવકતાય વિકુલાવા મા અહેસું, મા અમ્હાકં દુક્ખં એતેસં ઉપરિ ખિપ, નિવત્તય નિવત્તય રથન્તિ. માતલિસઙ્ગાહકો તસ્સ વચનં સુત્વા રથં નિવત્તેત્વા અઞ્ઞેન મગ્ગેન દેવલોકાભિમુખં અકાસિ. અસુરા પન તં નિવત્તયમાનમેવ દિસ્વા ''અદ્ધા અઞ્ઞેહિપિ ચક્કવાળેહિ સક્કા આગચ્છન્તિ, બલં લભિત્વા રથો નિવત્તો ભવિસ્સતી''તિ મરણભયભીતા પલાયિત્વા અસુરભવનમેવ પવિસિંસુ.

સક્કોપિ દેવનગરં પવિસિત્વા દ્વીસુ દેવલોકેસુ દેવગણેન પરિવુતો નગરમજ્ઝે અટ્ઠાસિ. તસ્મિં ખણે પથવિં ભિન્દિત્વા યોજનસહસ્સુબ્બેધો વેજયન્તપાસાદો ઉટ્ઠહિ. વિજયન્તે ઉટ્ઠિતત્તા ''વેજયન્તો'' ત્વેવ નામં અકંસુ. અથ સક્કો પુન અસુરાનં અનાગમનત્થાય પઞ્ચસુ ઠાનેસુ આરક્ખં ઠપેસિ. યં સન્ધાય વુત્તં –

''અન્તરા દ્વિન્નં અયુજ્ઝપુરાનં, પઞ્ચવિધા ઠપિતા અભિરક્ખા;
ઉરગકરોટિપયસ્સ ચ હારી, મદનયુતા ચતુરો ચ મહન્તા''તિ. (સં॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧.૨૪૭);

દ્વે નગરાનિપિ યુદ્ધેન ગહેતું અસક્કુણેય્યતાય અયુજ્ઝપુરાનિ નામ જાતાનિ દેવનગરઞ્ચ અસુરનગરઞ્ચ. યદા હિ અસુરા બલવન્તા હોન્તિ, અથ દેવેહિ પલાયિત્વા દેવનગરં પવિસિત્વા દ્વારે પિહિતે અસુરાનં સતસહસ્સમ્પિ કિઞ્ચિ કાતું ન સક્કોતિ. યદા દેવા બલવન્તા હોન્તિ, અથ અસુરેહિ પલાયિત્વા અસુરનગરં પવિસિત્વા દ્વારે પિહિતે સક્કાનં સતસહસ્સમ્પિ કિઞ્ચિ કાતું ન સક્કોતિ. ઇતિ ઇમાનિ દ્વે નગરાનિ અયુજ્ઝપુરાનિ નામ. તેસં અન્તરા એતેસુ ઉરગાદીસુ પઞ્ચસુ ઠાનેસુ સક્કેન આરક્ખા ઠપિતા. તત્થ **ઉરગ**-સદ્દેન નાગા ગહિતા. તે ઉદકે બલવન્તા હોન્તિ,

તસ્મા સિનેરુસ્સ પઠમાલિન્દે તેસં આરક્ખા. **કરોટિ**-સદ્દેન સુપણ્ણા ગહિતા. તેસં કિર કરોટિ નામ પાનભોજનં, તેન તં નામં લભિંસુ, દુતિયાલિન્દે તેસં આરક્ખા. **પયસ્સહારિ**-સદ્દેન કુમ્ભણ્ડા ગહિતા. દાનવરક્ખસા કિરેતે, તતિયાલિન્દે તેસં આરક્ખા. **મદનયુત**-સદ્દેન યક્ખા ગહિતા. વિસમચારિનો કિર તે યુદ્ધસોણ્ડા, ચતુત્થાલિન્દે તેસં આરક્ખા. **ચતુરો ચ મહન્તા**તિ ચત્તારો મહારાજાનો વુત્તા, પઞ્ચમાલિન્દે તેસં આરક્ખા. તસ્મા યદિ અસુરા કુપિતા આવિલચિત્તા દેવપુરં ઉપયન્તિ, પઞ્ચવિધેસુ યં ગિરિનો પઠમં પરિભણ્ડં, તં ઉરગા પરિબાહિય તિટ્ઠન્તિ. એવં સેસેસુ સેસા.

ઇમેસુ પન પઞ્ચસુ ઠાનેસુ આરક્ખં ઠપેત્વા સક્કે દેવાનમિન્દે દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવમાને સુધમ્મા ચવિત્વા તસ્સેવ પાદપરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ, કણ્ણિકાય દિન્નનિસ્સન્દેન ચસ્સા પઞ્ચયોજનસતિકા સુધમ્મા નામ દેવસભા ઉદપાદિ, યત્થ દિબ્બસેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા યોજનપ્પમાણે કઞ્ચનપલ્લઙ્કે નિસિન્નો સક્કો દેવાનમિન્દો દેવમનુસ્સાનં કત્તબ્બકિચ્ચાનિ કરોતિ. ચિત્તાપિ ચવિત્વા તસ્સેવ પાદપરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ, ઉય્યાનસ્સ કરણનિસ્સન્દેન ચસ્સા ચિત્તલતાવનં નામ ઉય્યાનં ઉદપાદિ. નન્દાપિ ચવિત્વા તસ્સેવ પાદપરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ, પોક્ખરણિયા નિસ્સન્દેન ચસ્સા નન્દા નામ પોક્ખરણી ઉદપાદિ.

સુજા પન કુસલકમ્મસ્સ અકતત્તા એકસ્મિં અરઞ્ઞે કન્દરાય બકસકુણિકા હુત્વા નિબ્બત્તા. સક્કો ''સુજા ન પઞ્ઞાયતિ, કત્થ નુ ખો નિબ્બત્તા''તિ આવજ્જેન્તો તં દિસ્વા તત્થ ગન્ત્વા તં આદાય દેવલોકં આગન્ત્વા તસ્સા રમણીયં દેવનગરં સુધમ્મં દેવસભં ચિત્તલતાવનં નન્દાપોક્ખરણિઞ્ચ દસ્સેત્વા ''એતા કુસલં કત્વા મય્હં પાદપરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તા, ત્વં પન કુસલં અકત્વા તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તા , ઇતો પટ્ઠાય સીલં રક્ખાહી''તિ તં ઓવદિત્વા પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા તત્થેવ નેત્વા વિસ્સજ્જેસિ. સાપિ તતો પટ્ઠાય સીલં રક્ખતિ. સક્કો કતિપાહચ્ચયેન ''સક્કા નુ ખો સીલં રક્ખિતુ''ન્તિ ગન્ત્વા મચ્છરૂપેન ઉત્તાનો હુત્વા પુરતો નિપજ્જિ, સા ''મતમચ્છકો''તિ સઞ્ઞાય સીસે અગ્ગહેસિ, મચ્છો નઙ્ગુટ્ઠં ચાલેસિ, અથ નં ''જીવતિ મઞ્ઞે''તિ વિસ્સજ્જેસિ. સક્કો ''સાધુ સાધુ, સક્ખિસ્સસિ સીલં રક્ખિતુ''ન્તિ અગમાસિ. સા તતો ચુતા બારાણસિયં કુમ્ભકારગેહે નિબ્બત્તિ.

સક્કો ''કહં નુ ખો નિબ્બત્તા''તિ તત્થ નિબ્બત્તભાવં ઞત્વા સુવણ્ણએળાલુકાનં યાનકં પૂરેત્વા મજ્ઝે ગામસ્સ મહલ્લકવેસેન નિસીદિત્વા ''એળાલુકાનિ ગણ્હથ, એળાલુકાનિ ગણ્હથા''તિ ઉગ્ઘોસેસિ. મનુસ્સા આગન્ત્વા ''દેહિ, તાતા''તિ આહંસુ. ''અહં સીલરક્ખકાનં દમ્મિ, તુમ્હે સીલં રક્ખથા''તિ? ''મયં સીલં નામ ન જાનામ, મૂલેન દેહી''તિ. ''ન મય્હં મૂલેન અત્થો, સીલરક્ખકાનઞ્ઞેવાહં દમ્મી''તિ. મનુસ્સા ''કો ચાયં એળાલુકો''તિ પક્કમિંસુ. સુજા તં પવત્તિં સુત્વા ''મય્હં આનીતં ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા ગન્ત્વા તં ''દેહિ, તાતા''તિ આહ. ''સીલં રક્ખસિ, અમ્મા''તિ? ''આમ, રક્ખામી''તિ. ''ઇદં મયા તુય્હમેવ અત્થાય આભત''ન્તિ સદ્ધિં યાનકેન ગેહદ્વારે ઠપેત્વા પક્કામિ.

સાપિ યાવજીવં સીલં રક્ખિત્વા તતો ચુતા વેપચિત્તિસ્સ અસુરિન્દસ્સ ધીતા હુત્વા નિબ્બત્તિ, સીલાનિસંસેન અભિરૂપા અહોસિ. સો તસ્સા વયપ્પત્તકાલે ''મય્હં ધીતા અત્તનો ચિત્તરુચિતં સામિકં ગણ્હતૂ''તિ અસુરે સન્નિપાતેસિ . સક્કો ''કહં નુ ખો સા નિબ્બત્તા''તિ ઓલોકેન્તો તત્થ નિબ્બત્તભાવં ઞત્વા ''સુજા ચિત્તરુચિતં સામિકં ગણ્હન્તી મં ગણ્હિસ્સતી''તિ અસુરવણ્ણં માપેત્વા તત્થ અગમાસિ. સુજં અલઙ્કરિત્વા સન્નિપાતટ્ઠાનં આનેત્વા ''ચિત્તરુચિતં સામિકં ગણ્હા''તિ આહંસુ. સા ઓલોકેન્તી સક્કં દિસ્વા પુબ્બેપિ સિનેહવસેન ઉપ્પન્નપેમેન મહોઘેન

વિય અજ્ઝોત્થટહદયા હુત્વા ‘‘અયં મે સામિકો’’તિ વત્વા તસ્સ ઉપરિ પુપ્ફદામં ખિપિત્વા અગ્ગહેસિ. અસુરા ‘‘અમ્હાકં રાજા એત્તકં કાલં ધીતુ અનુચ્છવિકં અલભિત્વા ઇદાનિ લભતિ , અયમેવસ્સા ધીતુ પિતામહતો મહલ્લકો અનુચ્છવિકો’’તિ લજ્જમાના પક્કમિંસુ. સો તં દેવનગરં આનેત્વા અડ્ઢતેય્યાનં નાટિકાકોટીનં જેટ્ઠિકં કત્વા યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘એવં ભિક્ખુ પુબ્બે પણ્ડિતા દેવનગરે રજ્જં કારયમાના અત્તનો જીવિતં પરિચ્ચજન્તાપિ પાણાતિપાતં ન કરિંસુ, ત્વં નામ એવરૂપે નિય્યાનિકે સાસને પબ્બજિત્વા અપરિસ્સાવિતં સપાણકં ઉદકં પિવિસ્સસી’’તિ તં ભિક્ખું ગરહિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા માતલિસઙ્ગાહકો આનન્દો અહોસિ, સક્કો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કુલાવકજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૩૨] ૨. નચ્ચજાતકવણ્ણના

રુદં મનુઞ્ઞન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં બહુભણ્ડિકં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા **દેવધમ્મજાતકે** (જા॰ ૧.૧.૬) વુત્તસદિસમેવ. સત્થા તં ભિક્ખું ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ બહુભણ્ડો’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, ભન્તે’’તિ. ‘‘કિંકારણા ત્વં ભિક્ખુ બહુભણ્ડો જાતોસી’’તિ? સો એત્તકં સુત્વાવ કુદ્ધો નિવાસનપારુપનં છડ્ડેત્વા ‘‘ઇમિના દાનિ નીહારેન વિચરામી’’તિ સત્થુ પુરતો નગ્ગો અટ્ઠાસિ. મનુસ્સા ‘‘ધી ધી’’તિ આહંસુ. સો તતો પલાયિત્વા હીનાયાવત્તો. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિસિન્ના ‘‘સત્થુ નામ પુરતો એવરૂપં કરિસ્સતી’’તિ તસ્સ અગુણકથં કથેસું. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ ભિક્ખૂ પુચ્છિ. ભન્તે, ‘‘સો હિ નામ ભિક્ખુ તુમ્હાકં પુરતો ચતુપરિસમજ્ઝે હિરોત્તપ્પં પહાય ગામદારકો વિય નગ્ગો ઠત્વા મનુસ્સેહિ જિગુચ્છિયમાનો હીનાયાવત્તિત્વા સાસના પરિહીનો’’તિ તસ્સ અગુણકથાય નિસિન્નામ્હાતિ. સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ સો ભિક્ખુ હિરોત્તપ્પાભાવેન રતનસાસના પરિહીનો, પુબ્બે ઇત્થિરતનપટિલાભતોપિ પરિહીનોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે પઠમકપ્પે ચતુપ્પદા સીહં રાજાનં અકંસુ, મચ્છા આનન્દમચ્છં, સકુણા સુવણ્ણહંસં. તસ્સ પન સુવણ્ણહંસરાજસ્સ ધીતા હંસપોતિકા અભિરૂપા અહોસિ. સો તસ્સા વરં અદાસિ, સા અત્તનો ચિત્તરુચિતં સામિકં વારેસિ. હંસરાજા તસ્સા વરં દત્વા હિમવન્તે સબ્બે સકુણે સન્નિપાતાપેસિ, નાનપ્પકારા હંસમોરાદયો સકુણગણા સમાગન્ત્વા એકસ્મિં મહન્તે પાસાણતલે સન્નિપતિંસુ. હંસરાજા ‘‘અત્તનો ચિત્તરુચિતં સામિકં આગન્ત્વા ગણ્હાતૂ’’તિ ધીતરં પક્કોસાપેસિ. સા સકુણસઙ્ઘં ઓલોકેન્તી મણિવણ્ણગીવં ચિત્રપેખુણં મોરં દિસ્વા ‘‘અયં મે સામિકો હોતૂ’’તિ આરોચેસિ. સકુણસઙ્ઘા મોરં ઉપસઙ્કમિત્વા આહંસુ ‘‘સમ્મ મોર, અયં રાજધીતા એત્તકાનં સકુણાનં મજ્ઝે સામિકં રોચેન્તી તયિ રુચિં ઉપ્પાદેસી’’તિ. મોરો ‘‘અજ્જાપિ તાવ મે બલં ન પસ્સતી’’તિ અતિતુટ્ઠિયા હિરોત્તપ્પં ભિન્દિત્વા તાવ મહતો સકુણસઙ્ઘસ્સ મજ્ઝે પક્ખે પસારેત્વા નચ્ચિતું આરભિ, નચ્ચન્તો અપ્પટિચ્છન્નો અહોસિ.

સુવણ્ણહંસરાજા લજ્જિતો ‘‘ઇમસ્સ નેવ અજ્ઝત્તસમુટ્ઠાના હિરી અત્થિ, ન બહિદ્ધાસમુટ્ઠાનં ઓત્તપ્પં, નાસ્સ ભિન્નહિરોત્તપ્પસ્સ મમ ધીતરં દસ્સામી’’તિ સકુણસઙ્ઘમજ્ઝે ઇમં ગાથમાહ –

૩૨. ‘‘રુદં મનુઞ્ઞં રુચિરા ચ પિટ્ઠિ, વેળુરિયવણ્ણૂપનિભા ચ ગીવા;
બ્યામમત્તાનિ ચ પેખુણાનિ, નચ્ચેન તે ધીતરં નો દદામી’’તિ.

તત્થ **રુદં મનુઞ્ઞન્તિ** ત-કારસ્સ દ-કારો કતો, રુતં મનાપં, વસ્સિતસદ્દો મધુરોતિ અત્થો. **રુચિરા ચ પિટ્ઠીતિ** પિટ્ઠિપિ તે ચિત્રા ચેવ સોભના ચ. **વેળુરિયવણ્ણૂપનિભાતિ** વેળુરિયમણિવણ્ણસદિસા. **બ્યામમત્તાનીતિ** એકબ્યામપ્પમાણાનિ. **પેખુણાનીતિ** પિઞ્છાનિ. **નચ્ચેન તે ધીતરં નો દદામીતિ** હિરોત્તપ્પં ભિન્દિત્વા નચ્ચિતભાવેનેવ તે એવરૂપસ્સ નિલ્લજ્જસ્સ ધીતરં નો દદામીતિ વત્વા હંસરાજા તસ્મિંયેવ પરિસમજ્ઝે અત્તનો ભાગિનેય્યસ્સ હંસપોતકસ્સ ધીતરં અદાસિ. મોરો હંસપોતિકં અલભિત્વા લજ્જિત્વા તતોવ ઉપ્પતિત્વા પલાયિ. હંસરાજાપિ અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ ગતો.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ એસ હિરોત્તપ્પં ભિન્દિત્વા રતનસાસના પરિહીનો, પુબ્બેપિ ઇત્થિરતનપટિલાભતો પરિહીનોયેવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મોરો બહુભણ્ડિકો અહોસિ, હંસરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

નચ્ચજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[33] 3. સમ્મોદમાનજાતકવણ્ણના

સમ્મોદમાનાતિ ઇદં સત્થા કપિલવત્થું ઉપનિસ્સાય નિગ્રોધારામે વિહરન્તો ચુમ્બટકકલહં આરબ્ભ કથેસિ. સો **કુણાલજાતકે** (જા॰ ૨.૨૧.કુણાલજાતક) આવિ ભવિસ્સતિ. તદા પન સત્થા ઞાતકે આમન્તેત્વા ''મહારાજા ઞાતકાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં વિગ્ગહો નામ ન યુત્તો, તિરચ્છાનગતાપિ હિ પુબ્બે સમગ્ગકાલે પચ્ચામિત્તે અભિભવિત્વા સોત્થિં પત્તા યદા વિવાદમાપન્ના, તદા મહાવિનાસં પત્તા''તિ વત્વા ઞાતિરાજકુલેહિ આયાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો વટ્ટકયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા અનેકવટ્ટકસહસ્સપરિવારો અરઞ્ઞે પટિવસતિ. તદા એકો વટ્ટકલુદ્દકો તેસં વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા વટ્ટકવસ્સિતં કત્વા તેસં સન્નિપતિતભાવં ઞત્વા તેસં ઉપરિ જાલં ખિપિત્વા પરિયન્તેસુ મદ્દન્તો સબ્બે એકતો કત્વા પચ્છિં પૂરેત્વા ઘરં ગન્ત્વા તે વિક્કિણિત્વા તેન મૂલેન જીવિકં કપ્પેતિ. અથેકદિવસં બોધિસત્તો તે વટ્ટકે આહ – ''અયં સાકુણિકો અમ્હાકં ઞાતકે વિનાસં પાપેતિ, અહં એકં ઉપાયં જાનામિ, એનેસ અમ્હે ગણ્હિતું ન સક્ખિસ્સતિ, ઇતો દાનિ પટ્ઠાય એતેન તુમ્હાકં ઉપરિ જાલે ખિત્તમત્તે એકેકો એકેકસ્મિં જાલક્ખિકે સીસં ઠપેત્વા જાલં ઉક્ખિપિત્વા ઇચ્છિતટ્ઠાનં હરિત્વા એકસ્મિં કણ્ટકગુમ્બે પક્ખિપથ, એવં સન્તે હેટ્ઠા તેન તેન ઠાનેન પલાયિસ્સામા''તિ. તે સબ્બે ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિંસુ. દુતિયદિવસે ઉપરિ જાલે ખિત્તે તે બોધિસત્તેન વુત્તનયેનેવ જાલં ઉક્ખિપિત્વા એકસ્મિં કણ્ટકગુમ્બે ખિપિત્વા સયં હેટ્ઠાભાગેન તતો તતો પલાયિંસુ. સાકુણિકસ્સ ગુમ્બતો જાલં મોચેન્તસ્સેવ વિકાલો જાતો, સો તુચ્છહત્થોવ અગમાસિ.

પુનદિવસતો પટ્ઠાયપિ વટ્ટકા તથેવ કરોન્તિ. સોપિ યાવ સૂરિયત્થઙ્ગમના જાલમેવ મોચેન્તો કિઞ્ચિ અલભિત્વા તુચ્છહત્થોવ ગેહં ગચ્છતિ. અથસ્સ ભરિયા કુજ્ઝિત્વા ''ત્વં દિવસે દિવસે તુચ્છહત્થો આગચ્છસિ, અઞ્ઞમ્પિ તે બહિ પોસિતબ્બટ્ઠાનં અત્થિ મઞ્ઞે''તિ આહ. સાકુણિકો ''ભદ્દે, મમ અઞ્ઞં પોસિતબ્બટ્ઠાનં નત્થિ, અપિચ ખો પન તે વટ્ટકા સમગ્ગા હુત્વા ચરન્તિ, મયા ખિત્તમત્તે જાલં આદાય કણ્ટકગુમ્બે ખિપિત્વા ગચ્છન્તિ, ન ખો પનેતે સબ્બકાલમેવ સમ્મોદમાના વિહરિસ્સન્તિ, ત્વં મા ચિન્તયિ, યદા તે વિવાદમાપજ્જિસ્સન્તિ, તદા તે સબ્બેવ આદાય તવ મુખં હાસયમાનો આગચ્છિસ્સામી''તિ વત્વા ભરિયાય ઇમં ગાથમાહ –

33. ''સમ્મોદમાના ગચ્છન્તિ, જાલમાદાય પક્ખિનો;
યદા તે વિવદિસ્સન્તિ, તદા એહિન્તિ મે વસ''ન્તિ.

તત્થ **યદા તે વિવદિસ્સન્તી**તિ યસ્મિં કાલે તે વટ્ટકા નાનાલદ્ધિકા નાનાગાહા હુત્વા વિવદિસ્સન્તિ, કલહં કરિસ્સન્તીતિ અત્થો. **તદા એહિન્તિ મે વસ**ન્તિ તસ્મિં કાલે સબ્બેપિ તે મમ વસં આગચ્છિસ્સન્તિ. અથાહં તે ગહેત્વા તવ મુખં હાસેન્તો આગચ્છિસ્સામીતિ ભરિયં સમસ્સાસેસિ.

કતિપાહસ્સેવ પન અચ્ચયેન એકો વટ્ટકો ગોચરભૂમિં ઓતરન્તો અસલ્લક્ખેત્વા અઞ્ઞસ્સ સીસં અક્કમિ, ઇતરો ''કો મં સીસે અક્કમી''તિ કુજ્ઝિ. ''અહં અસલ્લક્ખેત્વા અક્કમિં, મા કુજ્ઝી''તિ વુત્તેપિ કુજ્ઝિયેવ. તે પુનપ્પુનં કથેન્તા ''ત્વમેવ મઞ્ઞે જાલં ઉક્ખિપસી''તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં વિવાદં કરિંસુ. તેસુ વિવદન્તેસુ બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ''વિવાદકે સોત્થિભાવો નામ નત્થિ, ઇદાનેવ તે જાલં ન ઉક્ખિપિસ્સન્તિ, તતો મહન્તં વિનાસં પાપુણિસ્સન્તિ, સાકુણિકો ઓકાસં લભિસ્સતિ, મયા ઇમસ્મિં ઠાને ન સક્કા વસિતુ''ન્તિ. સો અત્તનો પરિસં આદાય અઞ્ઞત્થ ગતો. સાકુણિકોપિ ખો કતિપાહચ્ચયેન આગન્ત્વા વટ્ટકવસ્સિતં વસ્સિત્વા તેસં સન્નિપતિતાનં ઉપરિ જાલં ખિપિ. અથેકો વટ્ટકો ''તુય્હં કિર જાલં ઉક્ખિપન્તસ્સેવ મત્થકે લોમાનિ પતિતાનિ, ઇદાનિ ઉક્ખિપા''તિ આહ. અપરો ''તુય્હં કિર જાલં ઉક્ખિપન્તસ્સેવ દ્વીસુ પક્ખેસુ પત્તાનિ પતિતાનિ, ઇદાનિ ઉક્ખિપા''તિ આહ. ઇતિ તેસં ''ત્વં ઉક્ખિપ, ત્વં ઉક્ખિપા''તિ વદન્તાનઞ્ઞેવ સાકુણિકો જાલં ઉક્ખિપિત્વા સબ્બેવ તે એકતો કત્વા પચ્છિં પૂરેત્વા ભરિયં હાસયમાનો ગેહં અગમાસિ.

સત્થા ''એવં મહારાજા ઞાતકાનં કલહો નામ ન યુત્તો, કલહો વિનાસમૂલમેવ હોતી''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અપણ્ડિતવટ્ટકો દેવદત્તો અહોસિ, પણ્ડિતવટ્ટકો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સમ્મોદમાનજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૩૪] ૪. મચ્છજાતકવણ્ણના

ન મં સીતં ન મં ઉણ્હન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પુરાણદુતિયિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા તં ભિક્ખું ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ પુચ્છિ. ''સચ્ચં, ભગવા''તિ. ''કેનાસિ ઉક્કણ્ઠાપિતો''તિ? ''પુરાણદુતિયિકા મે, ભન્તે મધુરહત્થરસા, તં જહિતું ન સક્કોમી''તિ. અથ નં સત્થા ''ભિક્ખુ એસા ઇત્થી તવ અનત્થકારિકા , પુબ્બેપિ ત્વં એતં નિસ્સાય મરણં પાપુણન્તો મં આગમ્મ મરણા મુત્તો''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ પુરોહિતો અહોસિ. તદા કેવટ્ટા નદિયં જાલં ખિપિંસુ. અથેકો મહામચ્છો રતિવસેન અત્તનો મચ્છિયા સદ્ધિં કીળમાનો આગચ્છતિ. તસ્સ સા મચ્છી પુરતો ગચ્છમાના જાલગન્ધં ઘાયિત્વા જાલં પરિહરમાના ગતા. સો પન કામગિદ્ધો લોલમચ્છો જાલકુચ્છિમેવ પવિટ્ઠો. કેવટ્ટા તસ્સ જાલં પવિટ્ઠભાવં ઞત્વા જાલં ઉક્ખિપિત્વા મચ્છં ગહેત્વા અમારેત્વાવ વાલિકાપિટ્ઠે ખિપિત્વા ''ઇમં અઙ્ગારેસુ પચિત્વા ખાદિસ્સામા''તિ અઙ્ગારે કરોન્તિ, સૂલં તચ્છેન્તિ. મચ્છો ''એતં અઙ્ગારતાપનં વા સૂલવિજ્ઝનં વા અઞ્ઞં વા પન દુક્ખં ન મં કિલમેતિ, યં પનેસા મચ્છી 'અઞ્ઞં સો નૂન રતિયા ગતો'તિ મયિ દોમનસ્સં આપજ્જતિ, તમેવ મં બાધતી''તિ પરિદેવમાનો ઇમં ગાથમાહ –

૩૪. ''ન મં સીતં ન મં ઉણ્હં, ન મં જાલસ્મિ બાધનં;
યઞ્ચ મં મઞ્ઞતે મચ્છી, અઞ્ઞં સો રતિયા ગતો''તિ.

તત્થ **ન મં સીતં ન મં ઉણ્હ**ન્તિ મચ્છાનં ઉદકા નીહટકાલે સીતં હોતિ, તસ્મિં વિગતે ઉણ્હં હોતિ, તદુભયમ્પિ સન્ધાય ''ન મં સીતં ન મં ઉણ્હં બાધતી''તિ પરિદેવતિ. યમ્પિ અઙ્ગારેસુ પચ્ચનમૂલકં દુક્ખં ભવિસ્સતિ, તમ્પિ સન્ધાય ''ન મં ઉણ્હ''ન્તિ પરિદેવતેવ. **ન મં જાલસ્મિં બાધન**ન્તિ યમ્પિ મે જાલસ્મિં બાધનં અહોસિ, તમ્પિ મં ન બાધેતીતિ પરિદેવતિ. ''**યઞ્ચ મ**''ન્તિઆદીસુ અયં પિણ્ડત્થો – સા મચ્છી મમ જાલે પતિતસ્સ ઇમેહિ કેવટ્ટેહિ ગહિતભાવં અજાનન્તી મં અપસ્સમાના ''સો મચ્છો ઇદાનિ અઞ્ઞં મચ્છિં કામરતિયા ગતો ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેતિ, તં તસ્સા દોમનસ્સપ્પત્તાય ચિન્તનં મં બાધતીતિ વાલિકાપિટ્ઠે નિપન્નો પરિદેવતિ.

તસ્મિં સમયે પુરોહિતો દાસપરિવુતો ન્હાનત્થાય નદીતીરં આગતો. સો પન સબ્બરુતઞ્ઞૂ હોતિ. તેનસ્સ મચ્છપરિદેવનં સુત્વા એતદહોસિ ''અયં મચ્છો કિલેસવસેન પરિદેવતિ, એવં આતુરચિત્તો ખો પનેસ મીયમાનો નિરયેયેવ નિબ્બત્તિસ્સતિ, અહમસ્સ અવસ્સયો ભવિસ્સામી''તિ કેવટ્ટાનં સન્તિકં ગન્ત્વા ''અમ્ભો તુમ્હે અમ્હાકં એકદિવસમ્પિ બ્યઞ્જનત્થાય મચ્છં ન દેથા''તિ આહ. કેવટ્ટા ''કિં વદેથ, સામિ, તુમ્હાકં રુચ્ચનકમચ્છં ગણ્હિત્વા ગચ્છથા''તિ આહંસુ. ''અમ્હાકં અઞ્ઞેન કમ્મં નત્થિ, ઇમઞ્ઞેવ દેથા''તિ. ''ગણ્હથ સામી''તિ. બોધિસત્તો તં ઉભોહિ હત્થેહિ ગહેત્વા નદીતીરે નિસીદિત્વા ''અમ્ભો મચ્છ, સચે તાહં અજ્જ ન પસ્સેય્યં, જીવિતક્ખયં પાપુણેય્યાસિ, ઇદાનિ ઇતો પટ્ઠાય મા કિલેસવસિકો અહોસી''તિ ઓવદિત્વા ઉદકે વિસ્સજ્જેત્વા ન્હત્વા નગરં પાવિસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાસિ. સત્થાપિ અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મચ્છી પુરાણદુતિયિકા અહોસિ, મચ્છો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ પુરોહિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મચ્છજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૩૫] ૫. વટ્ટકજાતકવણ્ણના

સન્તિ પક્ખા અપતનાતિ ઇદં સત્થા મગધેસુ ચારિકં ચરમાનો દાવગ્ગિનિબ્બાનં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ સમયે સત્થા મગધેસુ ચારિકં ચરમાનો અઞ્ઞતરસ્મિં મગધગામકે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો ભિક્ખુગણપરિવુતો મગ્ગં પટિપજ્જિ. તસ્મિં સમયે મહાડાહો ઉટ્ઠહિ, પુરતો ચ પચ્છતો ચ બહૂ ભિક્ખૂ દિસ્સન્તિ, સોપિ ખો અગ્ગિ એકધૂમો એકજાલો હુત્વા અવત્થરમાનો આગચ્છતેવ. તત્થેકે પુથુજ્જનભિક્ખૂ મરણભયભીતા ''પટગ્ગિં દસ્સામ, તેન દડ્ઢટ્ઠાનં ઇતરો અગ્ગિ ન ઓત્થરિસ્સતી''તિ અરણિસહિતં નીહરિત્વા અગ્ગિં કરોન્તિ. અપરે આહંસુ ''આવુસો, તુમ્હે કિં નામ કરોથ, ગગનમજ્ઝે ઠિતં ચન્દમણ્ડલં, પાચીનલોકધાતુતો ઉગ્ગચ્છન્તં સહસ્સરંસિપટિમણ્ડિતં સૂરિયમણ્ડલં, વેલાય તીરે ઠિતા સમુદ્દં, સિનેરું નિસ્સાય ઠિતા સિનેરું અપસ્સન્તા વિય સદેવકે લોકે અગ્ગપુગ્ગલં અત્તના સદ્ધિં ગચ્છન્તમેવ સમ્માસમ્બુદ્ધં અનોલોકેત્વા 'પટગ્ગિં દેમા'તિ વદથ, બુદ્ધબલં નામ ન જાનાથ, એથ સત્થુ સન્તિકં ગમિસ્સામા''તિ. તે પુરતો ચ પચ્છતો ચ ગચ્છન્તા સબ્બેપિ એકતો હુત્વા દસબલસ્સ સન્તિકં અગમંસુ. સત્થા મહાભિક્ખુસઙ્ઘપરિવારો અઞ્ઞતરસ્મિં પદેસે અટ્ઠાસિ. દાવગ્ગિ અભિભવન્તો વિય વિરવન્તો આગચ્છતિ. આગન્ત્વા તથાગતસ્સ ઠિતટ્ઠાનં પત્વા તસ્સ પદેસસ્સ સમન્તા સોળસકરીસમત્તટ્ઠાનં પત્તો ઉદકે ઓપિલાપિતતિણુક્કા વિય નિબ્બાયિ, વિનિબ્બેધતો દ્વત્તિંસકરીસમત્તટ્ઠાનં અવત્થરિતું નાસક્ખિ.

ભિક્ખૂ સત્થુ ગુણકથં આરભિંસુ – ''અહો બુદ્ધાનં ગુણા નામ, અયઞ્હિ નામ અચેતનો અગ્ગિ બુદ્ધાનં ઠિતટ્ઠાનં અવત્થરિતું ન સક્કોતિ, ઉદકે તિણુક્કા વિય નિબ્બાયતિ, અહો બુદ્ધાનં આનુભાવો નામા''તિ. સત્થા તેસં કથં સુત્વા

‘‘ન, ભિક્ખવે, એતં એતરહિ મય્હં બલં, યં ઇમં ભૂમિપ્પદેસં પત્વા એસ અગ્ગિ નિબ્બાયતિ. ઇદં પન મય્હં પોરાણકસચ્ચબલં. ઇમસ્મિઞ્હિ પદેસે સકલમ્પિ ઇમં કપ્પં અગ્ગિ ન જલિસ્સતિ, કપ્પટ્ઠિયપાટિહારિયં નામેત’’ન્તિ આહ. અથાયસ્મા આનન્દો સત્થુ નિસીદનત્થાય ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞપેસિ, નિસીદિ સત્થા પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા. ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ તથાગતં વન્દિત્વા પરિવારેત્વા નિસીદિ. અથ સત્થા ‘‘ઇદં તાવ, ભન્તે, અમ્હાકં પાકટં, અતીતં પટિચ્છન્નં, તં નો પાકટં કરોથા’’તિ ભિક્ખૂહિ આયાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે મગધરટ્ઠે તસ્મિંયેવ પદેસે બોધિસત્તો વટ્ટકયોનિયં પટિસન્ધિં ગહેત્વા માતુકુચ્છિતો જાતો અણ્ડકોસં પદાલેત્વા નિક્ખન્તકાલે મહાગેણ્ડુકપ્પમાણો વટ્ટકપોતકો અહોસિ. અથ નં માતાપિતરો કુલાવકે નિપજ્જાપેત્વા મુખતુણ્ડકેન ગોચરં આહરિત્વા પોસેન્તિ. તસ્સ પક્ખે પસારેત્વા આકાસે ગમનબલં વા પાદે ઉક્ખિપિત્વા થલે ગમનબલં વા નત્થિ. તઞ્ચ પદેસં સંવચ્છરે સંવચ્છરે દાવગ્ગિ ગણ્હાતિ, સો તસ્મિમ્પિ સમયે મહારવં રવન્તો તં પદેસં ગણ્હિ, સકુણસઙ્ઘા અત્તનો અત્તનો કુલાવકેહિ નિક્ખમિત્વા મરણભયભીતા વિરવન્તા પલાયન્તિ, બોધિસત્તસ્સપિ માતાપિતરો મરણભયભીતા બોધિસત્તં છડ્ડેત્વા પલાયિંસુ. બોધિસત્તો કુલાવકે નિપન્નકોવ ગીવં ઉક્ખિપિત્વા અવત્થરિત્વા આગચ્છન્તં અગ્ગિં દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘સચે મય્હં પક્ખે પસારેત્વા આકાસેન ગમનબલં ભવેય્ય, ઉપ્પતિત્વા અઞ્ઞત્થ ગચ્છેય્યં. સચે પાદે ઉક્ખિપિત્વા ગમનબલં ભવેય્ય, પદવારેન અઞ્ઞત્થ ગચ્છેય્યં. માતાપિતરોપિ ખો મે મરણભયભીતા મં એકકં પહાય અત્તાનં પરિત્તાયન્તા પલાતા. ઇદાનિ મે અઞ્ઞં પટિસરણં નત્થિ, અતાણોમ્હિ અસરણો, કિં નુ ખો અજ્જ મયા કાતું વટ્ટતી’’તિ.

અથસ્સ એતદહોસિ ‘‘ઇમસ્મિં લોકે સીલગુણો નામ અત્થિ, સચ્ચગુણો નામ અત્થિ, અતીતે પારમિયો પૂરેત્વા બોધિમૂલે નિસીદિત્વા અભિસમ્બુદ્ધા સીલસમાધિપઞ્ઞાવિમુત્તિવિમુત્તિઞાણદસ્સનસમ્પન્ના સચ્ચાનુદ્દયકારુઞ્ઞખન્તિસમન્નાગતા સબ્બસત્તેસુ સમપ્પવત્તમેત્તાભાવના સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધા નામ અત્થિ, તેહિ ચ પટિવિદ્ધા ધમ્મગુણા નામ અત્થિ, મયિ ચાપિ એકં સચ્ચં અત્થિ, સંવિજ્જમાનો એકો સભાવધમ્મો પઞ્ઞાયતિ, તસ્મા અતીતે બુદ્ધે ચેવ તેહિ પટિવિદ્ધગુણે ચ આવજ્જેત્વા મયિ વિજ્જમાનં સચ્ચસભાવધમ્મં ગહેત્વા સચ્ચકિરિયં કત્વા અગ્ગિં પટિક્કમાપેત્વા અજ્જ મયા અત્તનો ચેવ સેસસકુણાનઞ્ચ સોત્થિભાવં કાતું વટ્ટતી’’તિ. તેન વુત્તં –

‘‘અત્થિ લોકે સીલગુણો, સચ્ચં સોચેય્યનુદ્દયા;
તેન સચ્ચેન કાહામિ, સચ્ચકિરિયમનુત્તરં.

‘‘આવજ્જેત્વા ધમ્મબલં, સરિત્વા પુબ્બકે જિને;
સચ્ચબલમવસ્સાય, સચ્ચકિરિયમકાસહ’’ન્તિ. (ચરિયા॰ ૩.૭૯-૮૦);

અથ બોધિસત્તો અતીતે પરિનિબ્બુતાનં બુદ્ધાનં ગુણે આવજ્જેત્વા અત્તનિ વિજ્જમાનં સચ્ચસભાવં આરબ્ભ સચ્ચકિરિયં કરોન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૩૫. ‘‘સન્તિ પક્ખા અપતના, સન્તિ પાદા અવઞ્ચના;
માતાપિતા ચ નિક્ખન્તા, જાતવેદ પટિક્કમા’’તિ.

તત્થ **સન્તિ પક્ખા અપતના**તિ મય્હં પક્ખા નામ અત્થિ ઉપલબ્ભન્તિ, નો ચ ખો સક્કા એતેહિ ઉપ્પતિતું આકાસેન ગન્તુન્તિ અપતના. **સન્તિ પાદા અવઞ્ચના**તિ પાદાપિ મે અત્થિ, તેહિ પન વઞ્ચિતું પદવારગમનેન ગન્તું ન સક્કાતિ અવઞ્ચના. **માતાપિતા ચ નિક્ખન્તા**તિ યે ચ મં અઞ્ઞત્થ નેય્યું, તેપિ મરણભયેન માતાપિતરો નિક્ખન્તા. **જાતવેદા**તિ અગ્ગિં આલપતિ. સો હિ જાતોવ વેદયતિ પઞ્ઞાયતિ, તસ્મા ''જાતવેદો''તિ વુચ્ચતિ. **પટિક્કમા**તિ પટિગચ્છ નિવત્તાતિ જાતવેદં આણાપેતિ.

ઇતિ મહાસત્તો ''સચે મય્હં પક્ખાનં અત્થિભાવો, તે ચ પસારેત્વા આકાસે અપતનભાવો, પાદાનં અત્થિભાવો, તે ચ ઉક્ખિપિત્વા અવઞ્ચનભાવો, માતાપિતૂનં મં કુલાવકેયેવ છડ્ડેત્વા પલાતભાવો ચ સચ્ચો સભાવભૂતોયેવ, જાતવેદ, એતેન સચ્ચેન ત્વં ઇતો પટિક્કમા''તિ કુલાવકે નિપન્નકોવ સચ્ચકિરિયં અકાસિ. તસ્સ સહ સચ્ચકિરિયાય સોળસકરીસમત્તે ઠાને જાતવેદો પટિક્કમિ. પટિક્કમન્તો ચ ન ઝાયમાનોવ અઞ્ઞં ગતો, ઉદકે પન ઓપિલાપિતા ઉક્કા વિય તત્થેવ નિબ્બાયિ. તેન વુત્તં –

> ''સહ સચ્ચે કતે મય્હં, મહાપજ્જલિતો સિખી;
> વજ્જેસિ સોળસ કરીસાનિ, ઉદકં પત્વા યથા સિખી''તિ. (ચરિયા॰ ૩.૮૨);

તં પન ઠાનં સકલેપિ ઇમસ્મિં કપ્પે અગ્ગિના અનભિભવનીયત્તા કપ્પટ્ઠિયપાટિહારિયં નામ જાતં. એવં બોધિસત્તો સચ્ચકિરિયં કત્વા જીવિતપરિયોસાને યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ વનસ્સ અગ્ગિના અનજ્ઝોત્થરણં એતરહિ મય્હં બલં, પોરાણં પનેતં વટ્ટપોતકકાલે મય્હમેવ સચ્ચબલ''ન્તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ. સચ્ચપરિયોસાને કેચિ સોતાપન્ના અહેસું, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો, કેચિ અરહત્તં પત્તાતિ. સત્થાપિ અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા માતાપિતરો એતરહિ માતાપિતરોવ અહેસું, વટ્ટકરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વટ્ટકજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૩૬] ૬. સકુણજાતકવણ્ણના

યં નિસ્સિતાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દડ્ઢપણ્ણસાલં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. એકો કિર ભિક્ખુ સત્થુ સન્તિકે કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા જેતવનતો નિક્ખમ્મ કોસલેસુ એકં પચ્ચન્તગામં નિસ્સાય એકસ્મિં અરઞ્ઞસેનાસને વસતિ. અથસ્સ પઠમમાસેયેવ પણ્ણસાલા ડય્હિત્થ. સો ''પણ્ણસાલા મે દડ્ઢા, દુક્ખં વસામી''તિ મનુસ્સાનં આચિક્ખિ. મનુસ્સા ''ઇદાનિ નો ખેત્તં પરિસુક્ખં, કેદારે પાયેત્વા કરિસ્સામ'', તસ્મિં પાયિતે ''બીજં વપિત્વા'', બીજે વુત્તે ''વતિં કત્વા'', વતિયા કતાય ''નિદ્દાયિત્વા, લાયિત્વા, મદ્દિત્વા''તિ એવં તં તં કમ્મં અપદિસન્તાયેવ તેમાસં વીતિનામેસું. સો ભિક્ખુ તેમાસં અજ્ઝોકાસે દુક્ખં વસન્તો કમ્મટ્ઠાનં વડ્ઢેત્વા વિસેસં નિબ્બત્તેતું નાસક્ખિ. પવારેત્વા પન સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. સત્થા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ''કિં ભિક્ખુ સુખેન વસ્સંવુત્થોસિ, કમ્મટ્ઠાનં તે મત્થકં પત્ત''ન્તિ પુચ્છિ. સો તં પવત્તિં આચિક્ખિત્વા ''સેનાસનસપ્પાયસ્સ મે અભાવેન કમ્મટ્ઠાનં મત્થકં ન પત્ત''ન્તિ આહ. સત્થા ''પુબ્બે ભિક્ખુ તિરચ્છાનગતાપિ અત્તનો સપ્પાયાસપ્પાયં જાનિંસુ, ત્વં કસ્મા ન અઞ્ઞાસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સકુણયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા સકુણસઙ્ઘપરિવુતો અરઞ્ઞાયતને સાખાવિટપસમ્પન્નં મહારુક્ખં નિસ્સાય વસતિ. અથેકદિવસં તસ્સ રુક્ખસ્સ સાખાસુ અઞ્ઞમઞ્ઞં ઘંસન્તીસુ ચુણ્ણં પતતિ, ધૂમો ઉટ્ઠાતિ. તં દિસ્વા બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ''ઇમા દ્વે સાખા એવં ઘંસમાના અગ્ગિં વિસ્સજ્જેસ્સન્તિ, સો પતિત્વા પુરાણપણ્ણાનિ ગણ્હિસ્સતિ, તતો પટ્ઠાય ઇમમ્પિ રુક્ખં ઝાપેસ્સતિ, ન સક્કા ઇધ અમ્હેહિ વસિતું, ઇતો પલાયિત્વા અઞ્ઞત્થ ગન્તું વટ્ટતી''તિ. સો સકુણસઙ્ઘસ્સ ઇમં ગાથમાહ –

૩૬. ''યં નિસ્સિતા જગતિરુહં વિહઙ્ગમા, સ્વાયં અગ્ગિં પમુઞ્ચતિ;
દિસા ભજથ વક્કઙ્ગા, જાતં સરણતો ભય''ન્તિ.

તત્થ **જગતિરુહન્તિ** જગતિ વુચ્ચતિ પથવી, તત્થ જાતત્તા રુક્ખો ''જગતિરુહો''તિ વુચ્ચતિ. **વિહઙ્ગમાતિ** વિહં વુચ્ચતિ આકાસં, તત્થ ગમનતો પક્ખી ''વિહઙ્ગમા''તિ વુચ્ચન્તિ. **દિસા ભજથાતિ** ઇમં રુક્ખં મુઞ્ચિત્વા ઇતો પલાયન્તા ચતસ્સો દિસા ભજથ. **વક્કઙ્ગાતિ** સકુણે આલપતિ. તે હિ ઉત્તમઙ્ગં ગલં કદાચિ કદાચિ વઙ્કં કરોન્તિ, તસ્મા ''વક્કઙ્ગા''તિ વુચ્ચન્તિ. વઙ્કા વા તેસં ઉભોસુ પસ્સેસુ પક્ખા જાતાતિ વક્કઙ્ગા. **જાતં સરણતો ભયન્તિ** અમ્હાકં અવસ્સયરુક્ખતોયેવ ભયં નિબ્બત્તં, એથ અઞ્ઞત્થ ગચ્છામાતિ.

બોધિસત્તસ્સ વચનકરા પણ્ડિતસકુણા તેન સદ્ધિં એકપ્પહારેનેવ ઉપ્પતિત્વા અઞ્ઞત્થ ગતા. યે પન અપણ્ડિતા, તે ''એવમેવ એસ બિન્દુમત્તે ઉદકે કુમ્ભીલે પસ્સતી''તિ તસ્સ વચનં અગ્ગહેત્વા તત્થેવ વસિંસુ. તતો ન ચિરસ્સેવ બોધિસત્તેન ચિન્તિતાકારેનેવ અગ્ગિ નિબ્બત્તિત્વા તં રુક્ખં અગ્ગહેસિ. ધૂમેસુ ચ જાલાસુ ચ ઉટ્ઠિતાસુ ધૂમન્ધા સકુણા અઞ્ઞત્થ ગન્તું નાસક્ખિંસુ, અગ્ગિમ્હિ પતિત્વા પતિત્વા વિનાસં પાપુણિંસુ.

સત્થા ''એવં ભિક્ખુ પુબ્બે તિરચ્છાનગતાપિ રુક્ખગ્ગે વસન્તા અત્તનો સપ્પાયાસપ્પાયં જાનન્તિ, ત્વં કસ્મા ન અઞ્ઞાસી''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ. સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠિતો. સત્થાપિ અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા બોધિસત્તસ્સ વચનકરા સકુણા બુદ્ધપરિસા અહેસું, પણ્ડિતસકુણો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સકુણજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૩૭] ૭. તિત્તિરજાતકવણ્ણના

યે વુડ્ઢમપચાયન્તીતિ ઇદં સત્થા સાવત્થિં ગચ્છન્તો સારિપુત્તત્થેરસ્સ સેનાસનપટિબાહનં આરબ્ભ કથેસિ. અનાથપિણ્ડિકેન હિ વિહારં કારેત્વા દૂતે પેસિતે સત્થા રાજગહા નિક્ખમ્મ વેસાલિં પત્વા તત્થ યથાભિરન્તં વિહરિત્વા ''સાવત્થિં ગમિસ્સામી''તિ મગ્ગં પટિપજ્જિ. તેન ચ સમયેન છબ્બગ્ગિયાનં અન્તેવાસિકા પુરતો પુરતો ગન્ત્વા થેરાનં સેનાસનેસુ અગ્ગહિતેસ્વેવ ''ઇદં સેનાસનં અમ્હાકં ઉપજ્ઝાયસ્સ, ઇદં આચરિયસ્સ, ઇદં અમ્હાકમેવ ભવિસ્સતી''તિ સેનાસનાનિ પલિબુન્ધેન્તિ. પચ્છા આગતા થેરા સેનાસનાનિ ન લભન્તિ. સારિપુત્તત્થેરસ્સાપિ અન્તેવાસિકા થેરસ્સ સેનાસનં પરિયેસન્તા ન લભિંસુ. થેરો સેનાસનં અલભન્તો સત્થુ સેનાસનસ્સ અવિદૂરે એકસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસજ્જાય ચ ચઙ્કમેન ચ રત્તિં વીતિનામેસિ. સત્થા પચ્ચૂસસમયે નિક્ખમિત્વા ઉક્કાસિ, થેરોપિ ઉક્કાસિ. ''કો એસો''તિ? ''અહં, ભન્તે, સારિપુત્તો''તિ. ''સારિપુત્ત, ઇમાય વેલાય ઇધ કિં કરોસી''તિ? ''સો તં પવત્તિં આરોચેસિ''. સત્થા થેરસ્સ વચનં સુત્વા ''ઇદાનિ તાવ મયિ જીવન્તેયેવ ભિક્ખૂ અઞ્ઞમઞ્ઞં અગારવા અપતિસ્સા વિહરન્તિ, પરિનિબ્બુતે કિં નુ ખો કરિસ્સન્તી''તિ આવજ્જેન્તસ્સ ધમ્મસંવેગો ઉદપાદિ.

સો પભાતાય રત્તિયા ભિક્ખુસઙ્ઘં સન્નિપાતાપેત્વા ભિક્ખૂ પુચ્છિ "સચ્ચં કિર, ભિક્ખવે, છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ પુરતો પુરતો ગન્ત્વા થેરાનં ભિક્ખૂનં સેનાસનં પટિબાહન્તી"તિ. "સચ્ચં, ભગવા"તિ? તતો છબ્બગ્ગિયે ગરહિત્વા ધમ્મિં કથં કત્વા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ "કો નુ ખો, ભિક્ખવે, અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં અરહતી"તિ? એકચ્ચે "ખત્તિયકુલા પબ્બજિતો"તિ આહંસુ, એકચ્ચે "બ્રાહ્મણકુલા, ગહપતિકુલા પબ્બજિતો"તિ, અપરે "વિનયધરો, ધમ્મકથિકો, પઠમસ્સ ઝાનસ્સ લાભી, દુતિયસ્સ, તતિયસ્સ, ચતુત્થસ્સ ઝાનસ્સ લાભી"તિ. અપરે "સોતાપન્નો, સકદાગામી, અનાગામી, અરહા, તેવિજ્જો, છળભિઞ્ઞો"તિ આહંસુ. એવં તેહિ ભિક્ખૂહિ અત્તનો અત્તનો રુચિવસેન અગ્ગાસનાદિરહાનં કથિતકાલે સત્થા આહ – "ન, ભિક્ખવે, મય્હં સાસને અગ્ગાસનાદીનિ પત્વા ખત્તિયકુલા પબ્બજિતો પમાણં, ન બ્રાહ્મણકુલા પબ્બજિતો, ન ગહપતિકુલા પબ્બજિતો, ન વિનયધરો, ન સુત્તન્તિકો, ન આભિધમ્મિકો, ન પઠમજ્ઝાનાદિલાભિનો, ન સોતાપન્નાદયો પમાણં, અથ ખો, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં સાસને યથાવુડ્ઢં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મં કાતબ્બં, અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડો લદ્ધબ્બો. ઇદમેત્થ પમાણં. તસ્મા વુડ્ઢતરો ભિક્ખુ એતેસં અનુચ્છવિકો. ઇદાનિ ખો પન, ભિક્ખવે, સારિપુત્તો મય્હં અગ્ગસાવકો અનુધમ્મચક્કપ્પવત્તકો મમાનન્તરં સેનાસનં લદ્ધું અરહતિ, સો ઇમં રત્તિં સેનાસનં અલભન્તો રુક્ખમૂલે વીતિનામેસિ, તુમ્હે ઇદાનેવ એવં અગારવા અપતિસ્સા, ગચ્છન્તે ગચ્છન્તે કાલે કિન્તિ કત્વા વિહરિસ્સથા"તિ. અથ નેસં ઓવાદદાનત્થાય "પુબ્બે, ભિક્ખવે, તિરચ્છાનગતાપિ 'ન ખો પનેતં અમ્હાકં પતિરૂપં, યં મયં અઞ્ઞમઞ્ઞં અગારવા અપતિસ્સા અસભાગવુત્તિનો વિહરેય્યામ, અમ્હેસુ મહલ્લકતરં જાનિત્વા તસ્સ અભિવાદનાદીનિ કરિસ્સામા'તિ સાધુકં વીમંસિત્વા 'અયં નો મહલ્લકો'તિ ઞત્વા તસ્સ અભિવાદનાદીનિ કત્વા દેવપથં પૂરયમાના ગતા"તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે હિમવન્તપ્પદેસે એકં મહાનિગ્રોધં ઉપનિસ્સાય તયો સહાયા વિહરિંસુ – તિત્તિરો, મક્કટો, હત્થીતિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં અગારવા અપતિસ્સા અસભાગવુત્તિનો અહેસું. અથ નેસં એતદહોસિ "ન યુત્તં અમ્હાકં એવં વિહરિતું, યંનૂન મયં યો નો મહલ્લકતરો, તસ્સ અભિવાદનાદીનિ કરોન્તા વિહરેય્યામા"તિ. "કો પન નો મહલ્લકતરો"તિ ચિન્તેન્તા એકદિવસં "અત્થેસો ઉપાયો"તિ તયોપિ જના નિગ્રોધમૂલે નિસીદિત્વા તિત્તિરો ચ મક્કટો ચ હત્થિં પુચ્છિંસુ "સમ્મ હત્થિ, ત્વં ઇમં નિગ્રોધરુક્ખં કીવપ્પમાણકાલતો પટ્ઠાય જાનાસી"તિ? સો આહ "સમ્મા, અહં તરુણપોતકકાલે ઇમં નિગ્રોધગચ્છં અન્તરસત્થીસુ કત્વા ગચ્છામિ, અવત્થરિત્વા ઠિતકાલે ચ પન મે એતસ્સ અગ્ગસાખા નાભિં ઘટ્ટેતિ, એવાહં ઇમં ગચ્છકાલતો પટ્ઠાય જાનામી"તિ પુન ઉભોપિ જના પુરિમનયેનેવ મક્કટં પુચ્છિંસુ. સો આહ "અહં સમ્મા મક્કટચ્છાપકો સમાનો ભૂમિયં નિસીદિત્વા ગીવં અનુક્ખિપિત્વાવ ઇમસ્સ નિગ્રોધપોતકસ્સ અગ્ગઙ્કુરે ખાદામિ, એવાહં ઇમં ખુદ્દકકાલતો પટ્ઠાય જાનામી"તિ. અથ ઇતરે ઉભોપિ પુરિમનયેનેવ તિત્તિરં પુચ્છિંસુ. સો આહ "સમ્મા, પુબ્બે અસુકસ્મિં નામ ઠાને મહાનિગ્રોધરુક્ખો અહોસિ, અહં તસ્સ ફલાનિ ખાદિત્વા ઇમસ્મિં ઠાને વચ્ચં પાતેસિં, તતો એસ રુક્ખો જાતો, એવાહં ઇમં અજાતકાલતો પટ્ઠાય જાનામિ, તસ્મા અહં તુમ્હેહિ જાતિયા મહલ્લકતરો"તિ.

એવં વુત્તે મક્કટો ચ હત્થી ચ તિત્તિરપણ્ડિતં આહંસુ "સમ્મ, ત્વં અમ્હેહિ મહલ્લકતરો, ઇતો પટ્ઠાય મયં તવ સક્કારગરુકારમાનનવન્દનપૂજનાનિ ચેવ અભિવાદનપચ્ચુટ્ઠાનઅઞ્જલિકમ્મસામીચિકમ્માનિ ચ કરિસ્સામ, ઓવાદે ચ તે ઠસ્સામ, ત્વં પન ઇતો પટ્ઠાય અમ્હાકં ઓવાદાનુસાસનિં દદેય્યાસી"તિ. તતો પટ્ઠાય તિત્તિરો તેસં ઓવાદં અદાસિ, સીલેસુ પતિટ્ઠાપેસિ, સયમ્પિ સીલાનિ સમાદિયિ. તે તયોપિ જના પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાય અઞ્ઞમઞ્ઞં

સગારવા સપ્પતિસ્સા સભાગવુત્તિનો હુત્વા જીવિતપરિયોસાને દેવલોકપરાયણા અહેસું. તેસં તિણ્ણં સમાદાનં તિત્તિરિયં બ્રહ્મચરિયં નામ અહોસિ.

તે હિ નામ, ભિક્ખવે, તિરચ્છાનગતા અઞ્ઞમઞ્ઞં સગારવા સપ્પતિસ્સા વિહરિંસુ, તુમ્હે એવં સ્વાખાતે ધમ્મવિનયે પબ્બજિત્વા કસ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં અગારવા અપતિસ્સા વિહરથ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઇતો પટ્ઠાય તુમ્હાકં યથાવુડ્ઢં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મં, યથાવુડ્ઢં અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં, ન ઇતો પટ્ઠાય ચ નવકતરેન વુડ્ઢતરો સેનાસનેન પટિબાહિતબ્બો, યો પટિબાહેય્ય, આપત્તિદુક્કટસ્સાતિ એવં સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૩૭. ‘‘યે વુડ્ઢમપચાયન્તિ, નરા ધમ્મસ્સ કોવિદા;
દિટ્ઠેવ ધમ્મે પાસંસા, સમ્પરાયે ચ સુગ્ગતી’’તિ.

તત્થ **યે વુડ્ઢમપચાયન્તી**તિ જાતિવુડ્ઢો, વયોવુડ્ઢો, ગુણવુડ્ઢોતિ તયો વુડ્ઢા. તેસુ જાતિસમ્પન્નો જાતિવુડ્ઢો નામ, વયે ઠિતો વયોવુડ્ઢો નામ , ગુણસમ્પન્નો ગુણવુડ્ઢો નામ. તેસુ ગુણસમ્પન્નો વયોવુડ્ઢો ઇમસ્મિં ઠાને ‘‘વુડ્ઢો’’તિ અધિપ્પેતો. **અપચાયન્તી**તિ જેટ્ઠાપચાયિકકમ્મેન પૂજેન્તિ. **ધમ્મસ્સ કોવિદા**તિ જેટ્ઠાપચાયનધમ્મસ્સ કોવિદા કુસલા. **દિટ્ઠેવ ધમ્મે**તિ ઇમસ્મિંયેવ અત્તભાવે. **પાસંસા**તિ પસંસારહા. **સમ્પરાયે ચ સુગ્ગતી**તિ સમ્પરેતબ્બે ઇમં લોકં હિત્વા ગન્તબ્બે પરલોકેપિ તેસં સુગતિયેવ હોતીતિ. અયં પનેત્થ પિણ્ડત્થો – ભિક્ખવે, ખત્તિયા વા હોન્તુ બ્રાહ્મણા વા વેસ્સા વા સુદ્દા વા ગહટ્ઠા વા પબ્બજિતા વા તિરચ્છાનગતા વા, યે કેચિ સત્તા જેટ્ઠાપચિતિકમ્મે છેકા કુસલા ગુણસમ્પન્નાનં વયોવુડ્ઢાનં અપચિતિં કરોન્તિ, તે ઇમસ્મિઞ્ચ અત્તભાવે જેટ્ઠાપચિતિકારકાતિ પસંસં વણ્ણનં થોમનં લભન્તિ, કાયસ્સ ચ ભેદા સગ્ગે નિબ્બત્તન્તીતિ.

એવં સત્થા જેટ્ઠાપચિતિકમ્મસ્સ ગુણં કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા હત્થિનાગો મોગ્ગલ્લાનો અહોસિ, મક્કટો સારિપુત્તો, તિત્તિરપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

તિત્તિરજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૩૮] ૮. બકજાતકવણ્ણના

નાચ્ચન્તં નિકતિપ્પઞ્ઞોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ચીવરવડ્ઢકં ભિક્ખુ આરબ્ભ કથેસિ. એકો કિર જેતવનવાસિકો ભિક્ખુ યંકિઞ્ચિ ચીવરે કત્તબ્બં છેદનઘટ્ટનવિચારણસિબ્બનાદિકં કમ્મં, તત્થ સુકુસલો. સો તાય કુસલતાય ચીવરં વડ્ઢેતિ, તસ્મા ‘‘ચીવરવડ્ઢકો’’ ત્વેવ પઞ્ઞાયિત્થ. કિં પનેસ કરોતીતિ? જિણ્ણપિલોતિકાસુ હત્થકમ્મં દસ્સેત્વા સુફસ્સિકં મનાપં ચીવરં કત્વા રજનપરિયોસાને પિટ્ઠોદકેન રજિત્વા સઙ્ખેન ઘંસિત્વા ઉજ્જલં મનુઞ્ઞં કત્વા નિક્ખિપતિ. ચીવરકમ્મં કાતું અજાનન્તા ભિક્ખૂ અહતે સાટકે ગહેત્વા તસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા ‘‘મયં ચીવરં કાતું ન જાનામ, ચીવરં નો કત્વા દેથા’’તિ વદન્તિ. સો ‘‘ચીવરં આવુસો કરિયમાનં ચિરેન નિટ્ઠાતિ, મયા કતચીવરમેવ અત્થિ, ઇમે સાટકે ઠપેત્વા તં ગણ્હિત્વા ગચ્છથા’’તિ નીહરિત્વા દસ્સેતિ. તે તસ્સ વણ્ણસમ્પત્તિમેવ દિસ્વા અન્તરં અજાનન્તા ‘‘થિર’’ન્તિ સઞ્ઞાય અહતસાટકે ચીવરવડ્ઢકસ્સ દત્વા તં ગણ્હિત્વા ગચ્છન્તિ. તં તેહિ થોકં કિલિટ્ઠકાલે ઉણ્હોદકેન ધોવિયમાનં અત્તનો પકતિં દસ્સેતિ, તત્થ તત્થ જિણ્ણટ્ઠાનં પઞ્ઞાયતિ, તે વિપ્પટિસારિનો હોન્તિ. એવં આગતાગતે પિલોતિકાહિ વઞ્ચેન્તો સો ભિક્ખુ સબ્બત્થ પાકટો જાતો.

યથા ચેસ જેતવને, તથા અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકેપિ એકો ચીવરવડ્ઢકો લોકં વઞ્ચેતિ. તસ્સ સમ્ભત્તા ભિક્ખૂ ''ભન્તે, જેતવને કિર એકો ચીવરવડ્ઢકો એવં લોકં વઞ્ચેતી''તિ આરોચેસું. અથસ્સ એતદહોસિ ''હન્દાહં, તં નગરવાસિકં વઞ્ચેમી''તિ પિલોતિકચીવરં અતિમનાપં કત્વા સુરત્તં રજિત્વા તં પારુપિત્વા જેતવનં અગમાસિ. ઇતરો તં દિસ્વાવ લોભં ઉપ્પાદેત્વા ''ભન્તે, ઇમં ચીવરં તુમ્હેહિ કત''ન્તિ પુચ્છિ. ''આમાવુસો''તિ. ''ભન્તે, ઇમં ચીવરં મય્હં દેથ, તુમ્હે અઞ્ઞં લભિસ્સથા''તિ? ''આવુસો, મયં ગામવાસિકા દુલ્લભપચ્ચયા, ઇમાહં તુય્હં દત્વા અત્તના કિં પારુપિસ્સામી''તિ? ''ભન્તે, મમ સન્તિકે અહતસાટકા અત્થિ, તે ગહેત્વા તુમ્હાકં ચીવરં કરોથા''તિ. ''આવુસો, મયા એત્થ હત્થકમ્મં દસ્સિતં, તયિ પન એવં વદન્તે કિં સક્કા કાતું, ગણ્હાહિ ન''ન્તિ તસ્સ પિલોતિકચીવરં દત્વા અહતસાટકે આદાય તં વઞ્ચેત્વા પક્કામિ. જેતવનવાસિકોપિ તં ચીવરં પારુપિત્વા કતિપાહચ્ચયેન ઉણ્હોદકેન ધોવન્તો જિણ્ણપિલોતિકભાવં દિસ્વા લજ્જિતો ''ગામવાસિચીવરવડ્ઢકેન કિર જેતવનવાસિકો વઞ્ચિતો''તિ તસ્સ વઞ્ચિતભાવો સઙ્ઘમજ્ઝે પાકટો જાતો.

અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં તં કથં કથેન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિ. તે તમત્થં આરોચેસું. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, જેતવનવાસી ચીવરવડ્ઢકો ઇદાનેવ અઞ્ઞે વઞ્ચેતિ, પુબ્બેપિ વઞ્ચેસિયેવ. ન ગામવાસિકેનાપિ ઇદાનેવ એસ જેતવનવાસી ચીવરવડ્ઢકો વઞ્ચિતો, પુબ્બેપિ વઞ્ચિતોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે એકસ્મિં અરઞ્ઞાયતને બોધિસત્તો અઞ્ઞતરં પદુમસરં નિસ્સાય ઠિતે વરણરુક્ખે રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તદા અઞ્ઞતરસ્મિં નાતિમહન્તે સરે નિદાઘસમયે ઉદકં મન્દં અહોસિ, બહૂ ચેત્થ મચ્છા હોન્તિ. અથેકો બકો તે મચ્છે દિસ્વા ''એકેન ઉપાયેન ઇમે મચ્છે વઞ્ચેત્વા ખાદિસ્સામી''તિ ગન્ત્વા ઉદકપરિયન્તે ચિન્તેન્તો નિસીદિ. અથ નં મચ્છા દિસ્વા ''કિં, અય્ય, ચિન્તેન્તો નિસિન્નોસી''તિ પુચ્છિંસુ. ''તુમ્હાકં ચિન્તેન્તો નિસિન્નોમ્હી''તિ. ''કિં અમ્હાકં ચિન્તેસિ, અય્યા''તિ? '''ઇમસ્મિં સરે ઉદકં પરિત્તં, ગોચરો મન્દો, નિદાઘો ચ મહન્તો, ઇદાનિમે મચ્છા કિં નામ કરિસ્સન્તી'તિ તુમ્હાકં ચિન્તેન્તો નિસિન્નોમ્હી''તિ. ''અથ કિં કરોમ, અય્યા''તિ? ''તુમ્હે સચે મય્હં વચનં કરેય્યાથ , અહં વો એકેકં મુખતુણ્ડકેન ગહેત્વા એકં પઞ્ચવણ્ણપદુમસઞ્છન્નં મહાસરં નેત્વા વિસ્સજ્જેય્ય''ન્તિ. ''અય્ય, પઠમકપ્પિકતો પટ્ઠાય મચ્છાનં ચિન્તનકબકો નામ નત્થિ, ત્વં અમ્હેસુ એકેકં ખાદિતુકામોસી''તિ. ''નાહં તુમ્હે મય્હં સદ્દહન્તે ખાદિસ્સામિ''. ''સચે પન સરસ્સ અત્થિભાવં મય્હં ન સદ્દહથ, એકં મચ્છં મયા સદ્ધિં સરં પસ્સિતું પેસેથા''તિ. મચ્છા તસ્સ સદ્દહિત્વા ''અયં જલેપિ થલેપિ સમત્થો''તિ એકં કાળમહામચ્છં અદંસુ ''ઇમં ગહેત્વા ગચ્છથા''તિ. સો તં ગહેત્વા નેત્વા સરે વિસ્સજ્જેત્વા સબ્બં સરં દસ્સેત્વા પુન આનેત્વા તેસં મચ્છાનં સન્તિકે વિસ્સજ્જેસિ. સો તેસં મચ્છાનં સરસ્સ સમ્પત્તિં વણ્ણેસિ. તે તસ્સ કથં સુત્વા ગન્તુકામા હુત્વા ''સાધુ, અય્ય, અમ્હે ગણ્હિત્વા ગચ્છાહી''તિ આહંસુ.

બકો પઠમં તં કાળમહામચ્છમેવ ગહેત્વા સરતીરં નેત્વા સરં દસ્સેત્વા સરતીરે જાતે વરણરુક્ખે નિલીયિત્વા તં વિટપન્તરે પક્ખિપિત્વા તુણ્ડેન વિજ્ઝન્તો જીવિતક્ખયં પાપેત્વા મંસં ખાદિત્વા કણ્ટકે રુક્ખમૂલે પાતેત્વા પુન ગન્ત્વા ''વિસ્સટ્ઠો, મે સો મચ્છો, અઞ્ઞો આગચ્છતૂ''તિ એતેનુપાયેન એકેકં ગહેત્વા સબ્બે મચ્છે ખાદિત્વા પુન આગતો એકં મચ્છમ્પિ નાદ્દસ. એકો પનેત્થ કક્કટકો અવસિટ્ઠો. બકો તમ્પિ ખાદિતુકામો હુત્વા ''ભો, કક્કટક, મયા સબ્બેતે મચ્છા નેત્વા પદુમસઞ્છન્ને મહાસરે વિસ્સજ્જિતા, એહિ તમ્પિ નેસ્સામી''તિ. ''મં ગહેત્વા ગચ્છન્તો કથં ગણ્હિસ્સસી''તિ? ''ડંસિત્વા ગણ્હિસ્સામી''તિ. ''ત્વં એવં ગહેત્વા ગચ્છન્તો મં પાતેસ્સસિ, નાહં તયા સદ્ધિં ગમિસ્સામી''તિ. ''મા ભાયિ, અહં તં સુગ્ગહિતં ગહેત્વા ગમિસ્સામી''તિ. કક્કટકો ચિન્તેસિ ''ઇમસ્સ મચ્છે નેત્વા

સરે વિસ્સજ્જનં નામ નત્થિ. સચે પન મં સરે વિસ્સજ્જેસ્સતિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે વિસ્સજ્જેસ્સતિ, ગીવમસ્સ છિન્દિત્વા જીવિતં હરિસ્સામી''તિ.

અથ નં એવમાહ ''સમ્મ બક, ન ખો ત્વં સુગ્ગહિતં ગહેતું સક્ખિસ્સસિ, અમ્હાકં પન ગહણં સુગ્ગહણં , સચાહં અળેહિ તવ ગીવં ગહેતું લભિસ્સામિ, તવ ગીવં સુગ્ગહિતં કત્વા તયા સદ્ધિં ગમિસ્સામી''તિ. સો તં ''વઞ્ચેતુકામો એસ મ''ન્તિ અજાનન્તો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિ. કક્કટકો અત્તનો અળેહિ કમ્મારસણ્ડાસેન વિય તસ્સ ગીવં સુગ્ગહિતં કત્વા ''ઇદાનિ ગચ્છા''તિ આહ. સો તં નેત્વા સરં દસ્સેત્વા વરણરુક્ખાભિમુખો પાયાસિ. કક્કટકો આહ ''માતુલ, અયં સરો એત્તો, ત્વં પન ઇતો કિં નેસી''તિ? બકો ''ન તે માતુલો અહં, ન ભગિનિપુત્તોસિ વત મે ત્વ''ન્તિ વત્વા ''ત્વં 'એસ મં ઉક્ખિપિત્વા વિચરન્તો મય્હં દાસો'તિ સઞ્ઞં કરોસિ મઞ્ઞે, પસ્સેતં વરણરુક્ખસ્સ મૂલે કણ્ટકરાસિં, યથા મે તે સબ્બે મચ્છા ખાદિતા, તમ્પિ તથેવ ખાદિસ્સામી''તિ આહ. કક્કટકો ''એતે મચ્છા અત્તનો બાલતાય તયા ખાદિતા, અહં પન તે મં ખાદિતું ન દસ્સામિ, તઞ્ઞેવ પન વિનાસં પાપેસ્સામિ. ત્વઞ્હિ બાલતાય મયા વઞ્ચિતભાવં ન જાનાસિ, મરન્તા ઉભોપિ મરિસ્સામ, અહં તે સીસં છિન્દિત્વા ભૂમિયં ખિપિસ્સામી''તિ વત્વા કમ્મારસણ્ડાસેન વિય અળેહિ તસ્સ ગીવં નિપ્પીળેસિ. સો વિવટેન મુખેન અક્ખીહિ અસ્સુના પગ્ઘરન્તેન મરણભયતજ્જિતો ''સામિ, અહં તં ન ખાદિસ્સામિ, જીવિતં મે દેહી''તિ આહ. ''યદિ એવં ઓતરિત્વા મં સરસ્મિં વિસ્સજ્જેહી''તિ. સો નિવત્તિત્વા સરમેવ ઓતરિત્વા કક્કટકં સરપરિયન્તે પઙ્કપિટ્ઠે ઠપેસિ, કક્કટકો કત્તરિકાય કુમુદનાળં કપ્પેન્તો વિય તસ્સ ગીવં કપ્પેત્વા ઉદકં પાવિસિ.

તં અચ્છરિયં દિસ્વા વરણરુક્ખે અધિવત્થા દેવતા સાધુકારં દદમાના વનં ઉન્નાદયમાના મધુરસ્સરેન ઇમં ગાથમાહ –

૩૮. ''નાચ્ચન્તં નિકતિપ્પઞ્ઞો, નિકત્યા સુખમેધતિ;
આરાધેતિ નિકતિપ્પઞ્ઞો, બકો કક્કટકામિવા''તિ.

તત્થ **નાચ્ચન્તં નિકતિપ્પઞ્ઞો, નિકત્યા સુખમેધતી**તિ નિકતિ વુચ્ચતિ વઞ્ચના, નિકતિપ્પઞ્ઞો વઞ્ચનપઞ્ઞો પુગ્ગલો તાય નિકત્યા નિકતિયા વઞ્ચનાય ન અચ્ચન્તં સુખમેધતિ, નિચ્ચકાલે સુખસ્મિંયેવ પતિટ્ઠાતું ન સક્કોતિ, એકંસેન પન વિનાસં પાપુણાતિયેવાતિ અત્થો. **આરાધેતી**તિ પટિલભતિ. **નિકતિપ્પઞ્ઞો**તિ કેરાટિકભાવં સિક્ખિતપઞ્ઞો પાપપુગ્ગલો અત્તના કતસ્સ પાપસ્સ ફલં આરાધેતિ પટિલભતિ વિન્દતીતિ અત્થો. કથં? **બકો કક્કટકામિવ**, યથા બકો કક્કટકા ગીવચ્છેદં પાપુણાતિ, એવં પાપપુગ્ગલો અત્તના કતપાપતો દિટ્ઠધમ્મે વા સમ્પરાયે વા ભયં આરાધેતિ પટિલભતીતિ ઇમમત્થં પકાસેન્તો મહાસત્તો વનં ઉન્નાદેન્તો ધમ્મં દેસેસિ.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ ગામવાસિચીવરવડ્ઢકેનેસ વઞ્ચિતો, અતીતેપિ વઞ્ચિતોયેવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સો બકો જેતવનવાસી ચીવરવડ્ઢકો અહોસિ, કક્કટકો ગામવાસી ચીવરવડ્ઢકો, રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

બકજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૩૯] ૯. નન્દજાતકવણ્ણના

મજ્ઝે સોવણ્ણયો રાસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સારિપુત્તત્થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિકં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર ભિક્ખુ સુબ્બચો અહોસિ વચનક્ખમો, થેરસ્સ મહન્તેનુસ્સાહેન ઉપકારં કરોતિ. અથેકં સમયં થેરો સત્થારં આપુચ્છિત્વા ચારિકં ચરન્તો દક્ખિણાગિરિજનપદં અગમાસિ. સો ભિક્ખુ તત્થ ગતકાલે માનત્થદ્ધો હુત્વા થેરસ્સ વચનં ન કરોતિ ''આવુસો, ઇદં નામ કરોહી''તિ વુત્તે પન થેરસ્સ પટિપક્ખો હોતિ. થેરો તસ્સ આસયં ન જાનાતિ. સો તત્થ ચારિકં ચરિત્વા પુન જેતવનં આગતો. સો ભિક્ખુ થેરસ્સ જેતવનવિહારં આગતકાલતો પટ્ઠાય પુન તાદિસોવ જાતો. થેરો તથાગતસ્સ આરોચેસિ ''ભન્તે, મય્હં એકો સદ્ધિવિહારિકો એકસ્મિં ઠાને સતેન કીતદાસો વિય હોતિ, એકસ્મિં ઠાને માનત્થદ્ધો હુત્વા 'ઇદં નામ કરોહી'તિ વુત્તે પટિપક્ખો હોતી''તિ. સત્થા ''નાયં, સારિપુત્ત, ભિક્ખુ ઇદાનેવ એવંસીલો, પુબ્બેપેસ એકં ઠાનં ગતો સતેન કીતદાસો વિય હોતિ. એકં ઠાનં ગતો પટિપક્ખો પટિસત્તુ હોતી''તિ વત્વા થેરેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં કુટુમ્બિયકુલે પટિસન્ધિં ગણ્હિ. તસ્સેકો સહાયકો કુટુમ્બિકો સયં મહલ્લકો, ભરિયા પનસ્સ તરુણી. સા તં નિસ્સાય પુત્તં પટિલભિ. સો ચિન્તેસિ ''અયં ઇત્થી તરુણત્તા મમચ્ચયેન કઞ્ચિદેવ પુરિસં ગહેત્વા ઇમં ધનં વિનાસેય્ય, પુત્તસ્સ મે ન દદેય્ય, યંનૂનાહં ઇમં ધનં પથવિગતં કરેય્ય''ન્તિ ઘરે નન્દં નામ દાસં ગહેત્વા અરઞ્ઞં ગન્ત્વા એકસ્મિં ઠાને તં ધનં નિદહિત્વા તસ્સ આચિક્ખિત્વા ''તાત, નન્દ, ઇમં ધનં મમચ્ચયેન મય્હં પુત્તસ્સ આચિક્ખેય્યાસિ, મા ચ નં પરિચ્ચજસી''તિ ઓવદિત્વા કાલમકાસિ.

પુત્તોપિસ્સ અનુક્કમેન વયપ્પત્તો જાતો. અથ નં માતા આહ – ''તાત, તવ પિતા નન્દં દાસં ગહેત્વા ધનં નિધેસિ, તં આહરાપેત્વા કુટુમ્બં સણ્ઠપેહી''તિ. સો એકદિવસં નન્દં આહ – ''માતુલ, અત્થિ કિઞ્ચિ મય્હં પિતરા ધનં નિદહિત''ન્તિ. ''આમ, સામી''તિ. ''કુહિં તં નિદહિત''ન્તિ. ''અરઞ્ઞે, સામી''તિ. ''તેન હિ ગચ્છામા''તિ કુદ્દાલપિટકં આદાય નિધિટ્ઠાનં ગન્ત્વા ''કહં માતુલ, ધન''ન્તિ આહ. નન્દો આરુય્હ ધનમત્થકે ઠત્વા ધનં નિસ્સાય માનં ઉપ્પાદેત્વા ''અરે દાસિપુત્ત ચેટક, કુતો તે ઇમસ્મિં ઠાને ધન''ન્તિ કુમારં અક્કોસતિ. કુમારો તસ્સ ફરુસવચનં સુત્વા અસુણન્તો વિય ''તેન હિ ગચ્છામા''તિ તં ગહેત્વા પટિનિવત્તિત્વા પુન દ્વે તયો દિવસે અતિક્કમિત્વા અગમાસિ, નન્દો તથેવ અક્કોસતિ. કુમારો તેન સદ્ધિં ફરુસવચનં અવત્વાવ નિવત્તિત્વા ''અયં દાસો ઇતો પટ્ઠાય 'ધનં આચિક્ખિસ્સામી'તિ ગચ્છતિ, ગન્ત્વા પન મં અક્કોસતિ, તત્થ કારણં ન જાનામિ, અત્થિ ખો પન મે પિતુ સહાયો કુટુમ્બિકો, તં પટિપુચ્છિત્વા જાનિસ્સામી''તિ બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા સબ્બં તં પવત્તિં આરોચેત્વા ''કિં નુ ખો, તાત, કારણ''ન્તિ પુચ્છિ.

બોધિસત્તો ''યસ્મિં તે, તાત, ઠાને ઠિતો નન્દો અક્કોસતિ, તત્થેવ તે પિતુ સન્તકં ધનં, તસ્મા યદા તે નન્દો અક્કોસતિ, તદા નં 'એહિ રે દાસ, કિં અક્કોસસી'તિ આકડ્ઢિત્વા તં ઠાનં ભિન્દિત્વા કુલસન્તકં ધનં નીહરિત્વા દાસં ઉક્ખિપાપેત્વા ધનં આહરા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૩૯. ''મજ્ઝે સોવણ્ણયો રાસિ, સોવણ્ણમાલા ચ નન્દકો;
યત્થ દાસો આમજાતો, ઠિતો થુલ્લાનિ ગજ્જતી''તિ.

તત્થ **મજ્ઝે**તિ એવં અહં જાનામિ. **સોવણ્ણયો**તિ સુન્દરો વણ્ણો એતેસન્તિ સોવણ્ણાનિ. કાનિ તાનિ? રજતમણિકઞ્ચનપવાળાદીનિ રતનાનિ. ઇમસ્મિઞ્હિ ઠાને સબ્બાનેતાનિ ''સુવણ્ણાની''તિ અધિપ્પેતાનિ, તેસં રાસિ

સોવણ્ણયો રાસિ. **સોવણ્ણમાલા ચા**તિ તુય્હં પિતુસન્તકા સુવણ્ણમાલા ચ એત્થેવાતિ મઞ્ઞામિ. **નન્દકો યત્થ દાસો**તિ યસ્મિં ઠાને ઠિતો નન્દકો દાસો. **આમજાતો**તિ ''આમ, અહં વો દાસી''તિ એવં દાસબ્યં ઉપગતાય આમદાસિસઙ્ખાતાય દાસિયા પુત્તો. **ઠિતો થુલ્લાનિ ગજ્જતી**તિ ''સો યસ્મિં ઠાને ઠિતો થુલ્લાનિ ફરુસવચનાનિ વદતિ, તત્થેવ તે કુલસન્તકં ધનં, એવં અહં તં મઞ્ઞામી''તિ બોધિસત્તો કુમારસ્સ ધનગ્ગહણૂપાયં આચિક્ખિ.

કુમારો બોધિસત્તં વન્દિત્વા ઘરં ગન્ત્વા નન્દં આદાય નિધિટ્ઠાનં ગન્ત્વા યથાનુસિટ્ઠં પટિપજ્જિત્વા તં ધનં આહરિત્વા કુટુમ્બં સણ્ઠપેત્વા બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠિતો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા જીવિતપરિયોસાને યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ''પુબ્બેપેસ એવંસીલોયેવા''તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા નન્દો સારિપુત્તસ્સ સદ્ધિવિહારિકો અહોસિ, પણ્ડિતકુટુમ્બિકો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

નન્દજાતકવણ્ણના નવમા.

[૪૦] ૧૦. ખદિરઙ્ગારજાતકવણ્ણના

કામં પતામિ નિરયન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અનાથપિણ્ડિકં આરબ્ભ કથેસિ. અનાથપિણ્ડિકો હિ વિહારમેવ આરબ્ભ ચતુપઞ્ઞાસકોટિધનં બુદ્ધસાસને પરિચ્ચજિત્વા વિકિરિત્વા ઠપેત્વા તીણિ રતનાનિ અઞ્ઞત્થ રતનસઞ્ઞમેવ અનુપ્પાદેત્વા સત્થરિ જેતવને વિહરન્તે દેવસિકં તીણિ મહાઉપટ્ઠાનાનિ ગચ્છતિ. પાતોવ એકવારં ગચ્છતિ, કતપાતરાસો એકવારં, સાયન્હે એકવારં. અઞ્ઞાનિપિ અન્તરન્તરુપટ્ઠાનાનિ હોન્તિયેવ. ગચ્છન્તો ચ ''કિં નુ ખો આદાય આગતોતિ સામણેરા વા દહરા વા હત્થમ્પિ મે ઓલોકેય્યુ''ન્તિ તુચ્છહત્થો નામ ન ગતપુબ્બો. પાતોવ ગચ્છન્તો યાગું ગાહાપેત્વા ગચ્છતિ, કતપાતરાસો સપ્પિનવનીતમધુફાણિતાદીનિપિ, સાયન્હસમયે ગન્ધમાલાવત્થાદિહત્થોતિ. એવં દિવસે દિવસે પરિચ્ચજન્તસ્સ પનસ્સ પરિચ્ચાગે પમાણં નત્થિ.

બહૂ વોહારૂપજીવિનોપિસ્સ હત્થતો પણ્ણે આરોપેત્વા અટ્ઠારસકોટિસઙ્ખ્યં ધનં ઇણં ગણ્હિંસુ, તે મહાસેટ્ઠિ ન આહરાપેતિ. અઞ્ઞા પનસ્સ કુલસન્તકા અટ્ઠારસ કોટિયો નદીતીરે નિદહિત્વા ઠપિતા અચિરવતોદકેન નદીકૂલે ભિન્ને મહાસમુદ્દં પવિટ્ઠા, તા યથાપિહિતલઞ્છિ તાવ લોહચાટિયો અણ્ડવકુચ્છિયં પવટ્ટન્તા વિચરન્તિ. ગેહે પનસ્સ પઞ્ચન્નં ભિક્ખુસતાનં નિચ્ચભત્તં નિબદ્ધમેવ હોતિ. સેટ્ઠિનો હિ ગેહં ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચતુમહાપથે ખતપોક્ખરણિસદિસં, સબ્બભિક્ખૂનં માતાપિતુટ્ઠાને ઠિતં. તેનસ્સ ઘરં સમ્માસમ્બુદ્ધોપિ ગચ્છતિ, અસીતિમહાથેરાપિ ગચ્છન્તિયેવ. સેસભિક્ખૂનં પન ગચ્છન્તાનઞ્ચ આગચ્છન્તાનઞ્ચ પમાણં નત્થિ. તં પન ઘરં સત્તભૂમકં સત્તદ્વારકોટ્ઠકપટિમણ્ડિતં, તસ્સ ચતુત્થે દ્વારકોટ્ઠકે એકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા દેવતા વસતિ, સા સમ્માસમ્બુદ્ધે ગેહં પવિસન્તે અત્તનો વિમાને ઠાતું ન સક્કોતિ, દારકે ગહેત્વા ઓતરિત્વા ભૂમિયં તિટ્ઠતિ. અસીતિમહાથેરેસુપિ અવસેસત્થેરેસુપિ પવિસન્તેસુ ચ નિક્ખમન્તેસુ ચ તથેવ કરોતિ. સા ચિન્તેસિ ''સમણે ગોતમે ચ સાવકેસુ ચસ્સ ઇમં ગેહં પવિસન્તેસુ મય્હં સુખં નામ નત્થિ, નિચ્ચકાલં ઓતરિત્વા ઓતરિત્વા ભૂમિયં ઠાતું ન સક્ખિસ્સામિ. યથા ઇમે એતં ઘરં ન પવિસન્તિ, તથા મયા કાતું વટ્ટતી''તિ. અથેકદિવસં સયનૂપગતસ્સેવ મહાકમ્મન્તિકસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ઓભાસં ફરિત્વા અટ્ઠાસિ. ''કો એત્થા''તિ ચ વુત્તે ''અહં ચતુત્થદ્વારકોટ્ઠકે નિબ્બત્તદેવતા''તિ આહ. ''કસ્મા આગતાસી''તિ? ''કિં તુમ્હે સેટ્ઠિસ્સ કિરિયં ન પસ્સથ, અત્તનો પચ્છિમકાલં અનોલોકેત્વા ધનં નીહરિત્વા સમણં ગોતમંયેવ પૂજેતિ, નેવ વણિજ્જં પયોજેતિ, ન કમ્મન્તે પટ્ઠપેતિ, તુમ્હે સેટ્ઠિં તથા ઓવદથ, યથા અત્તનો કમ્મન્તં કરોતિ. યથા ચ સમણો ગોતમો સસાવકો ઇમં ઘરં ન પવિસતિ, તથા કરોથા''તિ. અથ નં સો આહ ''બાલદેવતે, સેટ્ઠિ ધનં વિસ્સજ્જેન્તો

નિય્યાનિકે બુદ્ધસાસને વિસ્સજ્જેતિ, સો સચે મં ચૂળાયં ગહેત્વા વિક્કિણિસ્સતિ, નેવાહં કિઞ્ચિ કથેસ્સામિ, ગચ્છ ત્વં''ન્તિ. સા પુનેકદિવસં સેટ્ઠિનો જેટ્ઠપુત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા તથેવ ઓવદિ, સોપિ તં પુરિમનયેનેવ તજ્જેસિ. સેટ્ઠિના પન સદ્ધિં કથેતુંયેવ ન સક્કોતિ.

સેટ્ઠિનોપિ નિરન્તરં દાનં દેન્તસ્સ વોહારે અકરોન્તસ્સ આયે મન્દીભૂતે ધનં પરિક્ખયં અગમાસિ. અથસ્સ અનુક્કમેન દાલિદ્દિયપ્પત્તસ્સ પરિભોગસાટકસયનભોજનાનિપિ પુરાણસદિસાનિ ન ભવિંસુ. એવંભૂતોપિ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાનં દેતિ, પણીતં પન કત્વા દાતું ન સક્કોતિ . અથ નં એકદિવસં વન્દિત્વા નિસિન્નં સત્થા ''દીયતિ પન તે, ગહપતિ, કુલે દાન''ન્તિ પુચ્છિ. સો ''દીયતિ, ભન્તે, તઞ્ચ ખો કણાજકં બિલઙ્ગદુતિય''ન્તિ આહ. અથ નં સત્થા ''ગહપતિ, 'લૂખં દાનં દેમી'તિ મા ચિત્તં સઙ્કોચયિત્થ . ચિત્તસ્મિઞ્હિ પણીતે બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધબુદ્ધસાવકાનં દિન્નદાનં લૂખં નામ ન હોતિ. કસ્મા? વિપાકમહન્તત્તા''તિ આહ. ચિત્તઞ્હિ પણીતં કાતું સક્કોન્તસ્સ દાનં લૂખં નામ નત્થીતિ ચેતં એવં વેદિતબ્બં –

''નત્થિ ચિત્તે પસન્નમ્હિ, અપ્પકા નામ દક્ખિણા;
તથાગતે વા સમ્બુદ્ધે, અથ વા તસ્સ સાવકે. (વિ॰ વ॰ ૮૦૪);

''ન કિરત્થિ અનોમદસ્સિસુ, પારિચરિયા બુદ્ધેસુ અપ્પકા;
સુક્ખાય અલોણિકાય ચ, પસ્સ ફલં કુમ્માસપિણ્ડિયા''તિ.

અપરમ્પિ નં આહ ''ગહપતિ, ત્વં તાવ લૂખં દાનં દદમાનો અટ્ઠન્નં અરિયપુગ્ગલાનં દેસિ, અહં વેલામકાલે સકલજમ્બુદીપં ઉન્નઙ્ગલં કત્વા સત્ત રતનાનિ દદમાનો પઞ્ચ મહાનદિયો એકોઘપુણ્ણં કત્વા વિય ચ મહાદાનં પવત્તયમાનો તિસરણગતં વા પઞ્ચસીલરક્ખનકં વા કઞ્ચિ નાલત્થં, દક્ખિણેય્યપુગ્ગલા નામ એવં દુલ્લભા. તસ્મા 'લૂખં મે દાન'ન્તિ મા ચિત્તં સઙ્કોચયિત્થા''તિ એવઞ્ચ પન વત્વા **વેલામસુત્તં** (અ॰ નિ॰ ૯.૨૦) કથેસિ.

અથ ખો સા દેવતા ઇસ્સરકાલે સેટ્ઠિના સદ્ધિં કથેતુમ્પિ અસક્કોન્તી ''ઇદાનાયં દુગ્ગતત્તા મમ વચનં ગણ્હિસ્સતી''તિ મજ્ઝિમયામે અડ્ઢરત્તસમયે સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા ઓભાસં ફરિત્વા આકાસે અટ્ઠાસિ. સેટ્ઠિ તં દિસ્વા ''કો એસો''તિ આહ. ''અહં મહાસેટ્ઠિ ચતુત્થદ્વારકોટ્ઠકે અધિવત્થા, દેવતા''તિ. ''કિમત્થમાગતાસી''તિ? ''તુય્હં ઓવાદં કથેતુકામા હુત્વા આગચ્છામી''તિ. ''તેન હિ કથેહી''તિ. મહાસેટ્ઠિ ત્વં પચ્છિમકાલં ન ચિન્તેસિ, પુત્તધીતરો ન ઓલોકેસિ, સમણસ્સ તે ગોતમસ્સ સાસને બહું ધનં વિપ્પકિણ્ણં, સો ત્વં અતિવેલં ધનવિસ્સજ્જનેન વા વણિજ્જાદિકમ્માનં અકરણેન વા સમણં ગોતમં નિસ્સાય દુગ્ગતો જાતો, એવંભૂતોપિ સમણં ગોતમં ન મુઞ્ચસિ, અજ્જપિ તે સમણા ઘરં પવિસન્તિયેવ. યં તાવ તેહિ નીતં, તં ન સક્કા પચ્ચાહરાપેતું, ગહિતં ગહિતમેવ હોતુ, ઇતો પટ્ઠાય પન સયઞ્ચ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સન્તિકં મા ગમિત્થ, સાવકાનઞ્ચસ્સ ઇમં ઘરં પવિસિતું મા અદાસિ, સમણં ગોતમં નિવત્તિત્વાપિ અનોલોકેન્તો અત્તનો વોહારે ચ વણિજ્જઞ્ચ કત્વા કુટુમ્બં સણ્ઠપેહી''તિ. અથ નં સો એવમાહ ''અયં તયા મય્હં દાતબ્બઓવાદો''તિ. ''આમ, અય્યા''તિ. તાદિસાનં દેવતાનં સતેનપિ સહસ્સેનપિ સતસહસ્સેનપિ અકમ્પનીયો અહં દસબલેન કતો. મમ હિ સદ્ધા સિનેરુ વિય અચલા સુપ્પતિટ્ઠિતા, મયા નિય્યાનિકે રતનસાસને ધનં વિસ્સજ્જિતં, અયુત્તં તે કથિતં, બુદ્ધસાસને પહારો દિન્નો, એવરૂપાય અનાચારાય દુસ્સીલાય કાળકણ્ણિયા સદ્ધિં તયા મમ એકગેહે વસનકિચ્ચં નત્થિ, સીઘં મમ ગેહા નિક્ખમિત્વા અઞ્ઞત્થ ગચ્છાતિ.

સા સોતાપન્નસ્સ અરિયસાવકસ્સ વચનં સુત્વા ઠાતું અસક્કોન્તી અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા દારકે હત્થેન ગહેત્વા નિક્ખમિ. નિક્ખમિત્વા ચ પન અઞ્ઞત્થ વસનટ્ઠાનં અલભમાના ''સેટ્ઠિં ખમાપેત્વા તત્થેવ વસિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા નગરપરિગ્ગાહકદેવપુત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તં વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. ''કેનટ્ઠેન આગતાસી''તિ ચ વુત્તે ''અહં સામિ, અત્તનો બાલતાય અનુપધારેત્વા અનાથપિણ્ડિકેન સેટ્ઠિના સદ્ધિં કથેસિં, સો મં કુજ્ઝિત્વા વસનટ્ઠાના નિક્કડ્ઢિ, મં સેટ્ઠિસ્સ સન્તિકં નેત્વા ખમાપેત્વા વસનટ્ઠાનં મે દેથા''તિ. ''કિં પન તયા સેટ્ઠિ વુત્તો''તિ ''ઇતો પટ્ઠાય બુદ્ધુપટ્ઠાનં સઙ્ઘુપટ્ઠાનં મા કરિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઘરપ્પવેસનં મા અદાસી''તિ ''એવં મે વુત્તો, સામી''તિ. અયુત્તં તયા વુત્તં, સાસને પહારો દિન્નો, ''અહં તં આદાય સેટ્ઠિનો સન્તિકં ગન્તું ન ઉસ્સહામી''તિ. સા તસ્સ સન્તિકા સઙ્ગહં અલભિત્વા ચતુન્નં મહારાજાનં સન્તિકં અગમાસિ.

તેહિપિ તથેવ પટિક્ખિત્તા સક્કં દેવરાજં ઉપસઙ્કમિત્વા તં પવત્તિં આચિક્ખિત્વા ''અહં, દેવ, વસનટ્ઠાનં અલભમાના દારકે હત્થેન ગહેત્વા અનાથા વિચરામિ, તુમ્હાકં સિરિયા મય્હં વસનટ્ઠાનં દાપેથા''તિ સુટ્ઠુતરં યાચિ. સોપિ નં આહ ''તયા અયુત્તં કતં, જિનસાસને પહારો દિન્નો, અહમ્પિ તં નિસ્સાય સેટ્ઠિના સદ્ધિં કથેતું ન સક્કોમિ, એકં પન તે સેટ્ઠિસ્સ ખમનૂપાયં કથેસ્સામી''તિ. ''સાધુ, દેવ, કથેહી''તિ. મહાસેટ્ઠિસ્સ હત્થતો મનુસ્સેહિ પણ્ણે આરોપેત્વા અટ્ઠારસકોટિસઙ્ખ્યં ધનં ગહિતં અત્થિ, ત્વં તસ્સ આયુત્તકવેસં ગહેત્વા કઞ્ચિ અજાનાપેત્વા તાનિ પણ્ણાનિ આદાય કતિપયેહિ યક્ખતરુણેહિ પરિવારિતા એકેન હત્થેન પણ્ણં, એકેન લેખનિં ગહેત્વા તેસં ગેહં ગન્ત્વા ગેહમજ્ઝે ઠિતા અત્તનો યક્ખાનુભાવેન તે ઉત્તાસેત્વા ''ઇદં તુમ્હાકં ઇણપણ્ણં, અમ્હાકં સેટ્ઠિ અત્તનો ઇસ્સરકાલે તુમ્હે ન કિઞ્ચિ આહ, ઇદાનિ દુગ્ગતો જાતો, તુમ્હેહિ ગહિતકહાપણાનિ દેથા''તિ અત્તનો યક્ખાનુભાવં દસ્સેત્વા સબ્બાપિ તા અટ્ઠારસ હિરઞ્ઞકોટિયો સાધેત્વા સેટ્ઠિસ્સ તુચ્છકોટ્ઠકે પૂરેત્વા અઞ્ઞં અચિરવતિનદીતીરે નિદહિતં ધનં નદીકૂલે ભિન્ને સમુદ્દં પવિટ્ઠં અત્થિ, તમ્પિ અત્તનો આનુભાવેન આહરિત્વા તુચ્છકોટ્ઠકે પૂરેત્વા, અઞ્ઞમ્પિ અસુકટ્ઠાને નામ અસ્સામિકં અટ્ઠારસકોટિમત્તમેવ ધનં અત્થિ, તમ્પિ આહરિત્વા તુચ્છકોટ્ઠકે પૂરેહિ, ઇમાહિ ચતુપઞ્ઞાસકોટીહિ ઇમં તુચ્છકોટ્ઠકપૂરકં દણ્ડકમ્મં કત્વા મહાસેટ્ઠિં ખમાપેહીતિ.

સા ''સાધુ, દેવા''તિ તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા વુત્તનયેનેવ સબ્બં ધનં આહરિત્વા કોટ્ઠકે પૂરેત્વા અડ્ઢરત્તસમયે સેટ્ઠિસ્સ સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા ઓભાસં ફરિત્વા આકાસે અટ્ઠાસિ. ''કો એસો''તિ વુત્તે ''અહં તે મહાસેટ્ઠિ ચતુત્થદ્વારકોટ્ઠકે અધિવત્થા અન્ધબાલદેવતા, મયા મહામોહમૂળ્હાય બુદ્ધગુણે અજાનિત્વા પુરિમેસુ દિવસેસુ તુમ્હેહિ સદ્ધિં કિઞ્ચિ કથિતં અત્થિ, તં મે દોસં ખમથ. સક્કસ્સ હિ મે દેવરાજસ્સ વચનેન તુમ્હાકં ઇણં સોધેત્વા અટ્ઠારસ કોટિયો, સમુદ્દં ગતા અટ્ઠારસ કોટિયો, તસ્મિં તસ્મિં ઠાને અસ્સામિકધનસ્સ અટ્ઠારસ કોટિયોતિ ચતુપણ્ણાસ કોટિયો આહરિત્વા તુચ્છકોટ્ઠકપૂરણેન દણ્ડકમ્મં કતં, જેતવનવિહારં આરબ્ભ પરિક્ખયં ગતધનં સબ્બં સમ્પિણ્ડિતં, વસનટ્ઠાનં અલભમાના કિલમામિ, મયા અઞ્ઞાણતાય કથિતં મનસિ અકત્વા ખમથ મહાસેટ્ઠી''તિ આહ.

અનાથપિણ્ડિકો તસ્સા વચનં સુત્વા ચિન્તેસિ ''અયં દેવતા 'દણ્ડકમ્મઞ્ચ મે કત'ન્તિ વદતિ, અત્તનો ચ દોસં પટિજાનાતિ, સત્થા ઇમં વિનેત્વા અત્તનો ગુણે જાનાપેસ્સતિ, સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ નં દસ્સેસ્સામી''તિ. અથ નં આહ ''અમ્મ, દેવતે, સચેસિ મં ખમાપેતુકામા, સત્થુ સન્તિકે મં ખમાપેહી''તિ. સાધુ એવં કરિસ્સામિ, ''સત્થુ પન મં સન્તિકં ગહેત્વા ગચ્છાહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ વત્વા વિભાતાય રત્તિયા પાતોવ તં ગહેત્વા સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા તાય કતકમ્મં સબ્બં તથાગતસ્સ આરોચેસિ. સત્થા તસ્સ વચનં સુત્વા ''ઇધ, ગહપતિ, પાપપુગ્ગલોપિ યાવ પાપં ન પચ્ચતિ , તાવ ભદ્રાનિ પસ્સતિ. યદા પનસ્સ પાપં પચ્ચતિ, તદા પાપમેવ પસ્સતિ. ભદ્રપુગ્ગલોપિ યાવ ભદ્રં

ન પચ્ચતિ, તાવ પાપાનિ પસ્સતિ. યદા પનસ્સ ભદ્રં પચ્ચતિ, તદા ભદ્રમેવ પસ્સતી''તિ વત્વા ઇમા ધમ્મપદે દ્વે ગાથા અભાસિ –

''પાપોપિ પસ્સતી ભદ્રં, યાવ પાપં ન પચ્ચતિ;
યદા ચ પચ્ચતી પાપં, અથ પાપો પાપાનિ પસ્સતિ.

''ભદ્રોપિ પસ્સતી પાપં, યાવ ભદ્રં ન પચ્ચતિ;
યદા ચ પચ્ચતી ભદ્રં, અથ ભદ્રો ભદ્રાનિ પસ્સતી''તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૧૯-૧૨૦);

ઇમાસઞ્ચ પન ગાથાનં પરિયોસાને સા દેવતા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાસિ. સા ચક્કઙ્કિતેસુ સત્થુ પાદેસુ નિપતિત્વા ''મયા, ભન્તે, રાગરત્તાય દોસપદુટ્ઠાય મોહમૂળ્હાય અવિજ્જન્ધાય તુમ્હાકં ગુણે અજાનન્તિયા પાપકં વચનં વુત્તં, તં મે ખમથા''તિ સત્થારં ખમાપેત્વા મહાસેટ્ઠિમ્પિ ખમાપેસિ.

તસ્મિં સમયે અનાથપિણ્ડિકો સત્થુ પુરતો અત્તનો ગુણં કથેસિ ''ભન્તે, અયં દેવતા 'બુદ્ધુપટ્ઠાનાદીનિ મા કરોહી'તિ વારયમાનાપિ મં વારેતું નાસક્ખિ, 'દાનં ન દાતબ્બ'ન્તિ ઇમાય વારિયમાનોપહં દાનં અદાસિમેવ, નૂન એસ, ભન્તે, મય્હં ગુણો''તિ. સત્થા ''ત્વં ખોસિ ગહપતિ સોતાપન્નો અરિયસાવકો અચલસદ્ધો વિસુદ્ધદસ્સનો, તુય્હં ઇમાય અપ્પેસક્ખદેવતાય વારેન્તિયા અવારિતભાવો ન અચ્છરિયો . યં પન પુબ્બે પણ્ડિતા અનુપ્પન્ને બુદ્ધે અપરિપક્કઞાણે ઠિતા કામાવચરિસ્સરેન મારેન આકાસે ઠત્વા 'સચે દાનં દસ્સસિ, ઇમસ્મિં નિરયે પચ્ચિસ્સસી'તિ અસીતિહત્થગમ્ભીરં અઙ્ગારકાસું દસ્સેત્વા 'મા દાનં અદાસી'તિ વારિતાપિ પદુમકણ્ણિકામજ્ઝે ઠત્વા દાનં અદંસુ, ઇદં અચ્છરિય''ન્તિ વત્વા અનાથપિણ્ડિકેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બારાણસિસેટ્ઠિસ્સ કુલે નિબ્બત્તિત્વા નાનપ્પકારેહિ સુખૂપકરણેહિ દેવકુમારો વિય સંવડ્ઢિયમાનો અનુક્કમેન વિઞ્ઞુતં પત્વા સોળસવસ્સકાલેયેવ સબ્બસિપ્પેસુ નિપ્ફત્તિં પત્તો. સો પિતુ અચ્ચયેન સેટ્ઠિટ્ઠાને ઠત્વા ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ ચતસ્સો દાનસાલાયો, મજ્ઝે નગરસ્સ એકં, અત્તનો નિવેસનદ્વારે એકન્તિ છ દાનસાલાયો કારેત્વા મહાદાનં દેતિ, સીલં રક્ખતિ, ઉપોસથકમ્મં કરોતિ.

અથેકદિવસં પાતરાસવેલાય બોધિસત્તસ્સ નાનગ્ગરસે મનુઞ્ઞભોજને ઉપનીયમાને એકો પચ્ચેકબુદ્ધો સત્તાહચ્ચયેન નિરોધા વુટ્ઠાય ભિક્ખાચારવેલં સલ્લક્ખેત્વા ''અજ્જ મયા બારાણસિસેટ્ઠિસ્સ ગેહદ્વારં ગન્તું વટ્ટતી''તિ નાગલતાદન્તકટ્ઠં ખાદિત્વા અનોતત્તદહે મુખધોવનં કત્વા મનોસિલાતલે ઠિતો નિવાસેત્વા વિજ્જુલતાસદિસં કાયબન્ધનં બન્ધિત્વા ચીવરં પારુપિત્વા ઇદ્ધિમયમત્તિકાપત્તં આદાય આકાસેનાગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ ભત્તે ઉપનીતમત્તે ગેહદ્વારે અટ્ઠાસિ. બોધિસત્તો તં દિસ્વાવ આસના વુટ્ઠાય નિપચ્ચકારં દસ્સેત્વા પરિકમ્મકારકં ઓલોકેસિ. ''કિં કરોમિ, સામી''તિ ચ વુત્તે ''અય્યસ્સ પત્તં આહરથા''તિ આહ. તઙ્ખણઞ્ઞેવ મારો પાપિમા વિકમ્પમાનો ઉટ્ઠાય ''અયં પચ્ચેકબુદ્ધો ઇતો સત્તમે દિવસે આહારં લભિ, અજ્જ અલભમાનો વિનસ્સિસ્સતિ, ઇમઞ્ચ વિનાસેસ્સામિ, સેટ્ઠિનો ચ દાનન્તરાયં કરિસ્સામી''તિ તઙ્ખણઞ્ઞેવ આગન્ત્વા અન્તરવત્થુમ્હિ અસીતિહત્થમત્તં અઙ્ગારકાસું નિમ્મિનિ. સા ખદિરઙ્ગારપુણ્ણા સમ્પજ્જલિતા સજોતિભૂતા અવીચિમહાનિરયો વિય ખાયિત્થ. તં પન માપેત્વા સયં આકાસે અટ્ઠાસિ. પત્તાહરણત્થાય ગચ્છમાનો પુરિસો તં દિસ્વા મહાભયપ્પત્તો નિવત્તિ. બોધિસત્તો ''કિં, તાત, નિવત્તોસી''તિ પુચ્છિ. અયં સામિ અન્તરવત્થુમ્હિ મહતી અઙ્ગારકાસુ સમ્પજ્જલિતા સજોતિભૂતાતિ . અથઞ્ઞો અથઞ્ઞોતિ એવં આગતાગતા સબ્બેપિ ભયપ્પત્તા વેગેન પલાયિંસુ.

બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ''અજ્જ મય્હં દાનન્તરાયં કાતુકામો વસવત્તી મારો ઉય્યુત્તો ભવિસ્સતિ, ન ખો પન જાનાતિ મારસતેન મારસહસ્સેનપિ મય્હં અકમ્પિયભાવં, અજ્જ દાનિ મય્હં વા મારસ્સ વા બલમહન્તતં, આનુભાવમહન્તતં જાનિસ્સામી''તિ તં યથાસજ્જિતમેવ ભત્તપાતિં સયં આદાય ગેહા નિક્ખમ્મ અઙ્ગારકાસુતટે ઠત્વા આકાસં ઉલ્લોકેત્વા મારં દિસ્વા ''કોસિ ત્વ''ન્તિ આહ. ''અહં, મારો''તિ. ''અયં અઙ્ગારકાસુ તયા નિમ્મિતા''તિ? ''આમ, મયા''તિ . ''કિમત્થાયા''તિ. ''તવ દાનસ્સ અન્તરાયકરણત્થાય ચ પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ ચ જીવિતનાસનત્થાયા''તિ. બોધિસત્તો ''નેવ તે અહં અત્તનો દાનસ્સ અન્તરાયં, ન પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ જીવિતન્તરાયં કાતું દસ્સામિ, અજ્જ દાનિ મય્હં વા તુય્હં વા બલમહન્તતં, આનુભાવમહન્તતં જાનિસ્સામી''તિ અઙ્ગારકાસુતટે ઠત્વા ''ભન્તે, પચ્ચેકબુદ્ધ અહં ઇમિસ્સા અઙ્ગારકાસુયા અધોસીસો પતમાનોપિ ન નિવત્તિસ્સામિ, કેવલં તુમ્હે મયા દિન્નં ભોજનં પટિગ્ગણ્હથા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૪૦. ''કામં પતામિ નિરયં, ઉદ્ધંપાદો અવંસિરો;
નાનરિયં કરિસ્સામિ, હન્દ પિણ્ડં પટિગ્ગહા''તિ.

તત્થાયં પિણ્ડત્થો – ભન્તે, પચ્ચેકવરબુદ્ધ સચેપહં તુમ્હાકં પિણ્ડપાતં દેન્તો એકંસેનેવ ઇમં નિરયં ઉદ્ધંપાદો અવંસિરો હુત્વા પતામિ, તથાપિ યદિદં અદાનઞ્ચ અસીલઞ્ચ અરિયેહિ અકત્તબ્બત્તા અનરિયેહિ ચ કત્તબ્બત્તા **''અનરિય**''ન્તિ વુચ્ચતિ, ''ન તં અનરિયં કરિસ્સામિ , હન્દ ઇમં મયા દીયમાનં પિણ્ડં પટિગ્ગહ પટિગ્ગણ્હાહી''તિ. એત્થ ચ **હન્દા**તિ વોસ્સગ્ગત્થે નિપાતો.

એવં વત્વા બોધિસત્તો દળ્હસમાદાનેન ભત્તપાતિં ગહેત્વા અઙ્ગારકાસુમત્થકેન પક્ખન્તો, તાવદેવ અસીતિહત્થગમ્ભીરાય અઙ્ગારકાસુયા તલતો ઉપરૂપરિજાતં સતપત્તપુપ્ફિતં એકં મહાપદુમં ઉગ્ગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ પાદે સમ્પટિચ્છિ. તતો મહાતુમ્બમત્તા રેણુ ઉગ્ગન્ત્વા મહાસત્તસ્સ મુદ્ધનિ ઠત્વા સકલસરીરં સુવણ્ણચુણ્ણસમોકિણ્ણમિવ અકાસિ. સો પદુમકણ્ણિકાય ઠત્વા નાનગ્ગરસભોજનં પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ પત્તે પતિટ્ઠાપેસિ. સો તં પટિગ્ગહેત્વા અનુમોદનં કત્વા પત્તં આકાસે ખિપિત્વા પસ્સન્તસ્સેવ મહાજનસ્સ સયમ્પિ વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા નાનપ્પકારં વલાહકપન્તિં મદ્દમાનો વિય હિમવન્તમેવ ગતો. મારોપિ પરાજિતો દોમનસ્સં પત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ ગતો. બોધિસત્તો પન પદુમકણ્ણિકાય ઠિતકોવ મહાજનસ્સ દાનસીલસંવણ્ણનેન ધમ્મં દેસેત્વા મહાજનેન પરિવુતો અત્તનો નિવેસનમેવ પવિસિત્વા યાવજીવં દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ''નયિદં, ગહપતિ, અચ્છરિયં, યં ત્વં એવં દસ્સનસમ્પન્નો એતરહિ દેવતાય ન કમ્પિતો, પુબ્બે પણ્ડિતેહિ કતમેવ અચ્છરિય''ન્તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા પચ્ચેકબુદ્ધો તત્થેવ પરિનિબ્બાયિ, મારં પરાજેત્વા પદુમકણ્ણિકાય ઠત્વા પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ પિણ્ડપાતદાયકો બારાણસિસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ખદિરઙ્ગારજાતકવણ્ણના દસમા.

કુલાવકવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

કુલાવકઞ્ચ નચ્ચઞ્ચ, સમ્મોદમચ્છવટ્ટકં;
સકુણં તિત્તિરં બકં, નન્દઞ્ચ ખદિરઙ્ગારન્તિ.

૫. અત્થકામવગ્ગો

[૪૧] ૧. લોસકજાતકવણ્ણના

યો અત્થકામસ્સાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો લોસકતિસ્સત્થેરં નામ આરબ્ભ કથેસિ. કો પનેસ લોસકતિસ્સત્થેરો નામાતિ? કોસલરટ્ઠે એકો અત્તનો કુલનાસકો કેવટ્ટપુત્તકો અલાભી ભિક્ખુ. સો કિર નિબ્બત્તટ્ઠાનેતા ચવિત્વા કોસલરટ્ઠે એકસ્મિં કુલસહસ્સવાસે કેવટ્ટગામે એકિસ્સા કેવટ્ટિયા કુચ્છિસ્મિં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. તસ્સ પટિસન્ધિગ્ગહણદિવસે તં કુલસહસ્સં જાલહત્થં નદિયઞ્ચ તળાકાદીસુ ચ મચ્છે પરિયેસન્તં એકં ખુદ્દકમચ્છમ્પિ નાલત્થ. તતો પટ્ઠાય ચ તે કેવટ્ટા પરિહાયન્તિયેવ. તસ્મિઞ્હિ કુચ્છિગતેયેવ નેસં ગામો સત્ત વારે અગ્ગિના દડ્ઢો, સત્ત વારે રઞ્ઞા દણ્ડિતો. એવં અનુક્કમેન દુગ્ગતા જાતા. તે ચિન્તયિંસુ ''પુબ્બે અમ્હાકં એવરૂપં નત્થિ, ઇદાનિ પન પરિહાયામ, અમ્હાકં અન્તરે એકાય કાળકણ્ણિયા ભવિતબ્બં, દ્વે ભાગા હોમા''તિ પઞ્ચ પઞ્ચ કુલસતાનિ એકતો અહેસું. તતો યત્થ તસ્સ માતાપિતરો, સોવ કોટ્ઠાસો પરિહાયતિ, ઇતરો વડ્ઢતિ. તે તમ્પિ કોટ્ઠાસં દ્વિધા, તમ્પિ દ્વિધાતિ એવં યાવ તમેવ કુલં એકં અહોસિ, તાવ વિભજિત્વા તેસં કાળકણ્ણિભાવં ઞત્વા પોથેત્વા નિક્કડ્ઢિંસુ.

અથસ્સ માતા કિચ્છેન જીવમાના પરિપક્કે ગબ્ભે એકસ્મિં ઠાને વિજાયિ. પચ્છિમભવિકસત્તં ન સક્કા નાસેતું, અન્તોઘટે પદીપો વિય તસ્સ હદયે અરહત્તસ્સ ઉપનિસ્સયો જલતિ. સા તં દારકં પટિજગ્ગિત્વા આધાવિત્વા પરિધાવિત્વા વિચરણકાલે એકમસ્સ કપાલકં હત્થે દત્વા ''પુત્ત, એતં ઘરં પવિસા''તિ પેસેત્વા પલાતા. સો તતો પટ્ઠાય એકકોવ હુત્વા તત્થ તત્થ ભિક્ખં પરિયેસિત્વા એકસ્મિં ઠાને સયતિ, ન ન્હાયતિ, ન સરીરં પટિજગ્ગતિ, પંસુપિસાચકો વિય કિચ્છેન જીવિકં કપ્પેતિ. સો અનુક્કમેન સત્તવસ્સિકો હુત્વા એકસ્મિં ગેહદ્વારે ઉક્ખલિધોવનસ્સ છડ્ડિતટ્ઠાને કાકો વિય એકેકં ભત્તસિત્થં ઉચ્ચિનિત્વા ખાદતિ.

અથ નં ધમ્મસેનાપતિ સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરમાનો દિસ્વા ''અયં સત્તો અતિકારુઞ્ઞપ્પત્તો , કતરગામવાસિકો નુ ખો''તિ તસ્મિં મેત્તચિત્તં વડ્ઢેત્વા ''એહિ, રે''તિ આહ. સો આગન્ત્વા થેરં વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. અથ નં થેરો ''કતરગામવાસિકોસિ, કહં વા તે માતાપિતરો''તિ પુચ્છિ. ''અહં, ભન્તે, નિપ્પચ્ચયો, મય્હં માતાપિતરો મં નિસ્સાય 'કિલન્તમ્હા'તિ મં છડ્ડેત્વા પલાતા''તિ. ''અપિ પન પબ્બજિસ્સસી''તિ. ''ભન્તે, અહં તાવ પબ્બજેય્યં, માદિસં પન કપણં કો પબ્બાજેસ્સસી''તિ? ''અહં પબ્બાજેસ્સામી''તિ. ''સાધુ, ભન્તે, પબ્બાજેથા''તિ. થેરો તસ્સ ખાદનીયભોજનીયં દત્વા તં વિહારં નેત્વા સહત્થેનેવ ન્હાપેત્વા પબ્બાજેત્વા પરિપુણ્ણવસ્સં ઉપસમ્પાદેસિ. સો મહલ્લકકાલે ''લોસકતિસ્સત્થેરો''તિ પઞ્ઞાયિત્થ અપ્પપુઞ્ઞો અપ્પલાભો. તેન કિર અસદિસદાનેપિ કુચ્છિપૂરો ન લદ્ધપુબ્બો, જીવિતઘટનમત્તમેવ લભતિ. તસ્સ હિ પત્તે એકસ્મિંયેવ યાગુઉળુઙ્કે દિન્ને પત્તો સમતિત્તિકો વિય હુત્વા પઞ્ઞાયતિ. અથ મનુસ્સા ''ઇમસ્સ પત્તો પૂરો''તિ હેટ્ઠા યાગું દેન્તિ. તસ્સ પત્તે યાગું દાનકાલે મનુસ્સાનં ભાજને યાગુ અન્તરધાયતીતિપિ વદન્તિ. ખજ્જકાદીસુપિ એસેવ નયો.

સો અપરેન સમયેન વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અગ્ગફલે અરહત્તે પતિટ્ઠિતોપિ અપ્પલાભોવ અહોસિ. અથસ્સ અનુપુબ્બેન આયુસઙ્ખારેસુ પરિહીનેસુ પરિનિબ્બાનદિવસો સમ્પાપુણિ. ધમ્મસેનાપતિ આવજ્જેન્તો તસ્સ પરિનિબ્બાનભાવં ઞત્વા ''અયં લોસકતિસ્સત્થેરો અજ્જ પરિનિબ્બાયિસ્સતિ, અજ્જ મયા એતસ્સ યાવદત્થં

આહારં દાતું વટ્ટતી''તિ તં આદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. થેરો તં નિસ્સાય તાવ બહુમનુસ્સાય સાવત્થિયા હત્થં પસારેત્વા વન્દનમત્તમ્પિ નાલત્થ. અથ નં થેરો ''ગચ્છાવુસો, આસનસાલાય નિસીદા''તિ ઉય્યોજેત્વા ગતો. તં આગતમેવ મનુસ્સા ''અય્યો, આગતો''તિ આસને નિસીદાપેત્વા ભોજેસિ. થેરોપિ ''ઇમં લોસકસ્સ દેથા''તિ લદ્ધાહારં પેસેસિ. તં ગહેત્વા ગતા લોસકતિસ્સત્થેરં અસરિત્વા સયમેવ ભુઞ્જિંસુ. અથ થેરસ્સ ઉટ્ઠાય વિહારં ગમનકાલે લોસકતિસ્સત્થેરો આગન્ત્વા થેરં વન્દિ, થેરો નિવત્તિત્વા ઠિતકોવ ''લદ્ધં તે, આવુસો, ભત્ત''ન્તિ પુચ્છિ. લભિસ્સામ નો, ભન્તેતિ. થેરો સંવેગપત્તો કાલં ઓલોકેસિ, કાલો અતિક્કન્તો. થેરો ''હોતાવુસો, ઇધેવ નિસીદા''તિ લોસકત્થેરં આસનસાલાયં નિસીદાપેત્વા કોસલરઞ્ઞો નિવેસનં અગમાસિ. રાજા થેરસ્સ પત્તં ગાહાપેત્વા ''ભત્તસ્સ અકાલો''તિ પત્તપૂરં ચતુમધુરં દાપેસિ. થેરો તં આદાય ગન્ત્વા ''એહાવુસો, તિસ્સ ઇમં ચતુમધુરં ભુઞ્જા''તિ વત્વા પત્તં ગહેત્વા અટ્ઠાસિ. સો થેરે ગારવેન લજ્જન્તો ન પરિભુઞ્જતિ. અથ નં થેરો ''એહાવુસો તિસ્સ, અહં ઇમં પત્તં ગહેત્વાવ ઠસ્સામિ, ત્વં નિસીદિત્વા પરિભુઞ્જ. સચે અહં પત્તં હત્થતો મુઞ્ચેય્યં, કિઞ્ચિ ન ભવેય્યા''તિ આહ. અથાયસ્મા લોસકતિસ્સત્થેરો અગ્ગસાવકે ધમ્મસેનાપતિમ્હિ પત્તં ગહેત્વા ઠિતે ચતુમધુરં પરિભુઞ્જિ. તં થેરસ્સ અરિયિદ્ધિબલેન પરિક્ખયં ન અગમાસિ. તદા લોસકતિસ્સત્થેરો યાવદત્થં ઉદરપૂરં કત્વા પરિભુઞ્જિ, તં દિવસંયેવ ચ અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાયિ. સમ્માસમ્બુદ્ધો સન્તિકે ઠત્વા સરીરનિક્ખેપં કારેસિ, ધાતુયો ગહેત્વા ચેતિયં કરિંસુ.

તદા ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિપતિત્વા ''આવુસો, અહો લોસકતિસ્સત્થેરો અપ્પપુઞ્ઞો અપ્પલાભી, એવરૂપેન નામ અપ્પપુઞ્ઞેન અપ્પલાભિના કથં અરિયધમ્મો લદ્ધો''તિ કથેન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા ધમ્મસભં ગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિ. તે ''ઇમાય નામ, ભન્તે''તિ આરોચયિંસુ. સત્થા ''ભિક્ખવે, એસો ભિક્ખુ અત્તનો અલાભિભાવઞ્ચ અરિયધમ્મલાભિભાવઞ્ચ અત્તનાવ અકાસિ. અયઞ્હિ પુબ્બે પરેસં લાભન્તરાયં કત્વા અપ્પલાભી જાતો, ''અનિચ્ચં, દુક્ખં, અનત્તા''તિ વિપસ્સનાય યુત્તભાવસ્સ બલેન અરિયધમ્મલાભી જાતો''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કિર કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધકાલે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ એકં કુટુમ્બિકં નિસ્સાય ગામકાવાસે વસતિ પકતત્તો સીલવા વિપસ્સનાય યુત્તપ્પયુત્તો. અથેકો ખીણાસવત્થેરો સમવત્તવાસં વસમાનો અનુપુબ્બેન તસ્સ ભિક્ખુનો ઉપટ્ઠાકકુટુમ્બિકસ્સ વસનગામં સમ્પત્તો. કુટુમ્બિકો થેરસ્સ ઇરિયાપથેયેવ પસીદિત્વા પત્તં આદાય ઘરં પવેસેત્વા સક્કચ્ચં ભોજેત્વા થોકં ધમ્મકથં સુત્વા થેરં વન્દિત્વા ''ભન્તે, અમ્હાકં ધુરવિહારમેવ ગચ્છથ, મયં સાયન્હસમયે આગન્ત્વા પસ્સિસ્સામા''તિ આહ. થેરો વિહારં ગન્ત્વા નેવાસિકત્થેરં વન્દિત્વા આપુચ્છિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. સોપિ તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ''લદ્ધો તે, આવુસો, ભિક્ખાહારો''તિ પુચ્છિ. ''આમ, લદ્ધો''તિ. ''કહં લદ્ધો''તિ? ''તુમ્હાકં ધુરગામે કુટુમ્બિકઘરે''તિ. એવઞ્ચ પન વત્વા અત્તનો સેનાસનં પુચ્છિત્વા પટિજગ્ગિત્વા પત્તચીવરં પટિસામેત્વા ઝાનસુખેન ફલસુખેન ચ વીતિનામેન્તો નિસીદિ.

સોપિ કુટુમ્બિકો સાયન્હે ગન્ધમાલઞ્ચેવ પદીપેય્યઞ્ચ ગાહાપેત્વા વિહારં ગન્ત્વા નેવાસિકત્થેરં વન્દિત્વા ''ભન્તે, એકો આગન્તુકત્થેરો અત્થિ, આગતો નુ ખો''તિ પુચ્છિ. ''આમ, આગતો''તિ. ''ઇદાનિ કહ''ન્તિ. ''અસુકસેનાસને નામા''તિ. સો તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો ધમ્મકથં સુત્વા સીતલવેલાય ચેતિયઞ્ચ બોધિઞ્ચ પૂજેત્વા દીપે જાલેત્વા ઉભોપિ જને નિમન્તેત્વા ગતો. નેવાસિકત્થેરોપિ ખો ''અયં કુટુમ્બિકો પરિભિન્નો, સચાયં ભિક્ખુ ઇમસ્મિં વિહારે વસિસ્સતિ, ન મં એસ કિસ્મિઞ્ચિ ગણયિસ્સતી''તિ થેરે અનત્તમનતં આપજ્જિત્વા ''ઇમસ્મિં વિહારે એતસ્સ અવસનાકારો મયા કાતું વટ્ટતી''તિ તેન ઉપટ્ઠાનવેલાય આગતેન સદ્ધિં કિઞ્ચિ ન કથેસિ.

ખીણાસવત્થેરો તસ્સ અજ્ઝાસયં જાનિત્વા ''અયં થેરો મમ કુલે વા ગણે વા અપલિબુદ્ધભાવં ન જાનાતી''તિ અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા ઝાનસુખેન ફલસુખેન વીતિનામેસિ.

નેવાસિકોપિ પુનદિવસે નખપિટ્ઠેન ગણ્ડિં પહરિત્વા નખેન દ્વારં આકોટેત્વા કુટુમ્બિકસ્સ ગેહં અગમાસિ. સો તસ્સ પત્તં ગહેત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદાપેત્વા ''આગન્તુકત્થેરો કહં, ભન્તે''તિ પુચ્છિ. ''નાહં તવ કુલૂપકસ્સ પવત્તિં જાનામિ, ગણ્ડિં પહરન્તોપિ દ્વારં આકોટેન્તોપિ પબોધેતું નાસક્ખિં, હિય્યો તવ ગેહે પણીતભોજનં ભુઞ્જિત્વા જીરાપેતું અસક્કોન્તો ઇદાનિ નિદ્દં ઓક્કન્તોયેવ ભવિસ્સતિ, ત્વં પસીદમાનો એવરૂપેસુયેવ ઠાનેસુ પસીદસી''તિ આહ – ''ખીણાસવત્થેરોપિ અત્તનો ભિક્ખાચારવેલં સલ્લક્ખેત્વા સરીરં પટિજગ્ગિત્વા પત્તચીવરમાદાય આકાસે ઉપ્પતિત્વા અઞ્ઞત્થ અગમાસિ. સો કુટુમ્બિકો નેવાસિકત્થેરં સપ્પિમધુસક્ખરાભિસઙ્ખતં પાયાસં પાયેત્વા પત્તં ગન્ધચુણ્ણેહિ ઉબ્બટ્ટેત્વા પુન પૂરેત્વા ''ભન્તે, સો થેરો મગ્ગકિલન્તો ભવિસ્સતિ, ઇદમસ્સ હરથા''તિ અદાસિ. ઇતરો અપટિક્ખિપિત્વાવ ગહેત્વા ગચ્છન્તો ''સચે સો ભિક્ખુ ઇમં પાયાસં પિવિસ્સતિ, ગીવાયં ગહેત્વા નિક્કડ્ઢિયમાનોપિ ન ગમિસ્સતિ. સચે પનાહં ઇમં પાયાસં મનુસ્સાનં દસ્સામિ, પાકટં મે કમ્મં ભવિસ્સતિ. સચે ઉદકે ઓપિલાપેસ્સામિ, ઉદકપિટ્ઠે સપ્પિ પઞ્ઞાયિસ્સતિ . સચે ભૂમિયં છડ્ડેસ્સામિ, કાકસન્નિપાતેન પઞ્ઞાયિસ્સતિ. કત્થ નુ ખો ઇમં છડ્ડેય્ય''ન્તિ ઉપધારેન્તો એકં ઝામક્ખેત્તં દિસ્વા અઙ્ગારે વિયૂહિત્વા તત્થ પક્ખિપિત્વા ઉપરિ અઙ્ગારેહિ પટિચ્છાદેત્વા વિહારં ગતો તં ભિક્ખું અદિસ્વા ચિન્તેસિ ''અદ્ધા સો ભિક્ખુ ખીણાસવો મમ અજ્ઝાસયં વિદિત્વા અઞ્ઞત્થ ગતો ભવિસ્સતિ, અહો મયા ઉદરહેતુ અયુત્તં કત''ન્તિ તાવદેવસ્સ મહન્તં દોમનસ્સં ઉદપાદિ. તતો પટ્ઠાયેવ ચ મનુસ્સપેતો હુત્વા ન ચિરસ્સેવ કાલં કત્વા નિરયે નિબ્બત્તિ.

સો બહૂનિ વસ્સસતસહસ્સાનિ નિરયે પચ્ચિત્વા પક્કાવસેસેન પટિપાટિયા પઞ્ચજાતિસતેસુ યક્ખો હુત્વા એકદિવસમ્પિ ઉદરપૂરં આહારં ન લભિ. એકદિવસં પન ગબ્ભમલં ઉદરપૂરં લભિ. પુન પઞ્ચજાતિસતેસુ સુનખો અહોસિ. તદાપિ એકદિવસં ભત્તવમનં ઉદરપૂરં લભિ, સેસકાલે પન તેન ઉદરપૂરો આહારો નામ ન લદ્ધપુબ્બો. સુનખયોનિતો પન ચવિત્વા કાસિરટ્ઠે એકસ્મિં ગામે દુગ્ગતકુલે નિબ્બત્તિ. તસ્સ નિબ્બત્તિતો પટ્ઠાય તં કુલં પરમદુગ્ગતમેવ જાતં, જાતિતો ઉદ્ધં ઉદકકઞ્જિકામત્તમ્પિ ન લભિ. તસ્સ પન ''મિત્તવિન્દકો''તિ નામં અહોસિ. માતાપિતરો છાતકદુક્ખં અધિવાસેતું અસક્કોન્તા ''ગચ્છ કાળકણ્ણી''તિ તં પોથેત્વા નીહરિંસુ. સો અપટિસરણો વિચરન્તો બારાણસિં અગમાસિ. તદા બોધિસત્તો બારાણસિયં દિસાપામોક્ખો આચરિયો હુત્વા પઞ્ચ માણવકસતાનિ સિપ્પં વાચેતિ. તદા બારાણસિવાસિનો દુગ્ગતાનં પરિબ્બયં દત્વા સિપ્પં સિક્ખાપેન્તિ. અયમ્પિ મિત્તવિન્દકો બોધિસત્તસ્સ સન્તિકે સિપ્પં સિક્ખતિ. સો ફરુસો અનોવાદક્ખમો તં તં પહરન્તો વિચરતિ, બોધિસત્તેન ઓવદિયમાનોપિ ઓવાદં ન ગણ્હાતિ. તં નિસ્સાય આયોપિસ્સ મન્દો જાતો.

અથ સો માણવકેહિ સદ્ધિં ભણ્ડિત્વા ઓવાદં અગ્ગણ્હન્તો તતો પલાયિત્વા આહિણ્ડન્તો એકં પચ્ચન્તગામં પત્વા ભતિં કત્વા જીવતિ. સો તત્થ એકાય દુગ્ગતિત્થિયા સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેસિ. સા તં નિસ્સાય દ્વે દારકે વિજાયિ. ગામવાસિનો ''અમ્હાકં સુસાસનં દુસ્સાસનં આરોચેય્યાસી''તિ મિત્તવિન્દકસ્સ ભતિં દત્વા તં ગામદ્વારે કુટિકાય વસાપેસું. તં પન મિત્તવિન્દકં નિસ્સાય તે પચ્ચન્તગામવાસિનો સત્તક્ખત્તું રાજદણ્ડં અગમંસુ, સત્તક્ખત્તું નેસં ગેહાનિ ઝાયિંસુ, સત્તક્ખત્તું તળાકં ભિજ્જિ. તે ચિન્તયિંસુ ''અમ્હાકં પુબ્બે ઇમસ્સ મિત્તવિન્દકસ્સ અનાગમનકાલે એવરૂપં નત્થિ, ઇદાનિ પનસ્સ આગતકાલતો પટ્ઠાય પરિહાયામા''તિ તં પોથેત્વા નીહરિંસુ.

સો અત્તનો દારકે ગહેત્વા અઞ્ઞત્થ ગચ્છન્તો એકં અમનુસ્સપરિગ્ગહં અટવિં પાવિસિ. તત્થસ્સ અમનુસ્સા દારકે ચ ભરિયઞ્ચ મારેત્વા મંસં ખાદિંસુ. સો તતો પલાયિત્વા તતો તતો આહિણ્ડન્તો એકં ગમ્ભીરં નામ પટ્ટનગામં નાવાવિસ્સજ્જનદિવસેયેવ પત્વા કમ્મકારકો હુત્વા નાવં અભિરુહિ. નાવા સમુદ્દપિટ્ઠે સત્તાહં ગન્ત્વા સત્તમે દિવસે સમુદ્દમજ્ઝે આકોટેત્વા ઠપિતા વિય અટ્ઠાસિ. તે કાળકણ્ણિસલાકં ચારેસું, સત્તક્ખત્તું મિત્તવિન્દકસ્સેવ પાપુણિ. મનુસ્સા તસ્સેકં વેળુકલાપં દત્વા હત્થે ગહેત્વા સમુદ્દપિટ્ઠે ખિપિંસુ, તસ્મિં ખિત્તમત્તે નાવા અગમાસિ. મિત્તવિન્દકો વેળુકલાપે નિપજ્જિત્વા સમુદ્દપિટ્ઠે ગચ્છન્તો કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધકાલે રક્ખિતસીલસ્સ ફલેન સમુદ્દપિટ્ઠે એકસ્મિં ફલિકવિમાને ચતસ્સો દેવધીતરો પટિલભિત્વા તાસં સન્તિકે સુખં અનુભવમાનો સત્તાહં વસિ. તા પન વિમાનપેતિયો સત્તાહં સુખં અનુભવન્તિ, સત્તાહં દુક્ખં. સત્તાહં દુક્ખં અનુભવિતું ગચ્છમાના ''યાવ મયં આગચ્છામ, તાવ ઇધેવ હોહી''તિ વત્વા અગમંસુ.

મિત્તવિન્દકો તાસં ગતકાલે વેળુકલાપે નિપજ્જિત્વા પુરતો ગચ્છન્તો રજતવિમાને અટ્ઠ દેવધીતરો લભિ. તતોપિ પરં ગચ્છન્તો મણિવિમાને સોળસ, કનકવિમાને દ્વત્તિંસ દેવધીતરો લભિ. તાસમ્પિ વચનં અકત્વા પરતો ગચ્છન્તો અન્તરદીપકે એકં યક્ખનગરં અદ્દસ. તત્થેકા યક્ખિની અજરૂપેન વિચરતિ. મિત્તવિન્દકો તસ્સા યક્ખિનિભાવં અજાનન્તો ''અજમંસં ખાદિસ્સામી''તિ તં પાદે અગ્ગહેસિ, સા યક્ખાનુભાવેન તં ઉક્ખિપિત્વા ખિપિ. સો તાય ખિત્તો સમુદ્દમત્થકેન ગન્ત્વા બારાણસિયં પરિખાપિટ્ઠે એકસ્મિં કણ્ટકગુમ્બમત્થકે પતિત્વા પવટ્ટમાનો ભૂમિયં પતિટ્ઠાસિ. તસ્મિઞ્ચ સમયે તસ્મિં પરિખાપિટ્ઠે રઞ્ઞો અજિકા ચરમાના ચોરા હરન્તિ. અજિકગોપકા ''ચોરે ગણ્હિસ્સામા''તિ એકમન્તં નિલીના અટ્ઠંસુ. મિત્તવિન્દકો પવટ્ટિત્વા ભૂમિયં ઠિતો તા અજિકા દિસ્વા ચિન્તેસિ ''અહં સમુદ્દે એકસ્મિં દીપકે અજિકં પાદે ગહેત્વા તાય ખિત્તો ઇધ પતિતો. સચે ઇદાનિ એકં અજિકં પાદે ગહેસ્સામિ, સા મં પરતો સમુદ્દપિટ્ઠે વિમાનદેવતાનં સન્તિકે ખિપિસ્સતી''તિ. સો એવં અયોનિસો મનસિકરિત્વા અજિકં પાદે ગણ્હિ, સા ગહિતમત્તા વિરવિ. અજિકગોપકા ઇતો ચિતો ચ આગન્ત્વા તં ગહેત્વા ''એત્તકં કાલં રાજકુલે અજિકખાદકો એસ ચોરો''તિ તં કોટ્ટેત્વા બન્ધિત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં નેન્તિ.

તસ્મિં ખણે બોધિસત્તો પઞ્ચસતમાણવકપરિવુતો નગરા નિક્ખમ્મ ન્હાયિતું ગચ્છન્તો મિત્તવિન્દકં દિસ્વા સઞ્જાનિત્વા તે મનુસ્સે આહ – ''તાતા, અયં અમ્હાકં અન્તેવાસિકો, કસ્મા નં ગણ્હથા''તિ? ''અજિકચોરકો, અય્ય, એકં અજિકં પાદે ગણ્હિ, તસ્મા ગહિતો''તિ. ''તેન હેતં અમ્હાકં દાસં કત્વા દેથ, અમ્હે નિસ્સાય જીવિસ્સતી''તિ. તે, ''સાધુ અય્યા''તિ તં વિસ્સજ્જેત્વા અગમંસુ. અથ નં બોધિસત્તો ''મિત્તવિન્દક, ત્વં એત્તકં કાલં કહં વસી''તિ પુચ્છિ. સો સબ્બં અત્તના કતકમ્મં આરોચેસિ. બોધિસત્તો ''અત્થકામાનં વચનં અકરોન્તો એવં દુક્ખં પાપુણાતી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૪૧. ''યો અત્થકામસ્સ હિતાનુકમ્પિનો, ઓવજ્જમાનો ન કરોતિ સાસનં;
અજિયા પાદમોલમ્બ, મિત્તકો વિય સોચતી''તિ.

તત્થ **અત્થકામસ્સા**તિ વુડ્ઢિં ઇચ્છન્તસ્સ. **હિતાનુકમ્પિનો**તિ હિતેન અનુકમ્પમાનસ્સ. **ઓવજ્જમાનો**તિ મુદુકેન હિતચિત્તેન ઓવદિયમાનો. **ન કરોતિ સાસનન્તિ** અનુસિટ્ઠં ન કરોતિ, દુબ્બચો અનોવાદકો હોતિ. **મિત્તકો વિય સોચતી**તિ યથાયં મિત્તવિન્દકો અજિકાય પાદં ગહેત્વા સોચતિ કિલમતિ, એવં નિચ્ચકાલં સોચતીતિ ઇમાય ગાથાય બોધિસત્તો ધમ્મં દેસેસિ.

એવં તેન થેરેન એત્તકે અદ્ધાને તીસુયેવ અત્તભાવેસુ કુચ્છિપૂરો લદ્ધપુબ્બો. યક્ખેન હુત્વા એકદિવસં ગબ્ભમલં લદ્ધં, સુનખેન હુત્વા એકદિવસં ભત્તવમનં, પરિનિબ્બાનદિવસે ધમ્મસેનાપતિસ્સાનુભાવેન ચતુમધુરં લદ્ધં. એવં પરસ્સ લાભન્તરાયકરણં નામ મહાદોસન્તિ વેદિતબ્બં. તસ્મિં પન કાલે સોપિ આચરિયો મિત્તવિન્દકોપિ યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ''એવં, ભિક્ખવે, અત્તનો અપ્પલાભિભાવઞ્ચ અરિયધમ્મલાભિભાવઞ્ચ સયમેવ એસ અકાસી''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મિત્તવિન્દકો લોસકતિસ્સત્થેરો અહોસિ, દિસાપામોક્ખાચરિયો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

લોસકજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૪૨] ૨. કપોતજાતકવણ્ણના

યો અત્થકામસ્સાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં લોલભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ લોલભાવો નવકનિપાતે **કાકજાતકે** આવિ ભવિસ્સતિ. તદા પન તં ભિક્ખૂ ''અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ લોલો''તિ સત્થુ આરોચેસું. અથ નં સત્થા ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ લોલોસી''તિ પુચ્છિ. ''આમ, ભન્તે''તિ. સત્થા ''પુબ્બેપિ ત્વં ભિક્ખુ લોલો લોલકારણા જીવિતક્ખયં પત્તો, પણ્ડિતાપિ તં નિસ્સાય અત્તનો વસનટ્ઠાના પરિહીના''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો પારાવતયોનિયં નિબ્બત્તિ. તદા બારાણસિવાસિનો પુઞ્ઞકામતાય તસ્મિં તસ્મિં ઠાને સકુણાનં સુખવસનત્થાય થુસપચ્છિયો ઓલમ્બેન્તિ. બારાણસિસેટ્ઠિનોપિ ભત્તકારકો અત્તનો મહાનસે એકં થુસપચ્છિં ઓલમ્બેત્વા ઠપેસિ, બોધિસત્તો તત્થ વાસં કપ્પેસિ. સો પાતોવ નિક્ખમિત્વા ગોચરે ચરિત્વા સાયં આગન્ત્વા તત્થ વસન્તો કાલં ખેપેસિ. અથેકદિવસં એકો કાકો મહાનસમત્થકેન ગચ્છન્તો અમ્બિલાનમ્બિલમચ્છમંસાનં ધૂપનવાસં ઘાયિત્વા લોભં ઉપ્પાદેત્વા ''કં નુ ખો નિસ્સાય ઇમં મચ્છમંસં લભિસ્સામી''તિ અવિદૂરે નિસીદિત્વા પરિગ્ગણ્હન્તો સાયં બોધિસત્તં આગન્ત્વા મહાનસં પવિસન્તં દિસ્વા ''ઇમં પારાવતં નિસ્સાય મચ્છમંસં લભિસ્સામી''તિ પુનદિવસે પાતોવ આગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ નિક્ખમિત્વા ગોચરત્થાય ગમનકાલે પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અગમાસિ. અથ નં બોધિસત્તો ''કસ્મા ત્વં, સમ્મ, અમ્હેહિ સદ્ધિં ચરસી''તિ આહ. ''સામિ, તુમ્હાકં કિરિયા મય્હં રુચ્ચતિ, ઇતો પટ્ઠાય તુમ્હે ઉપટ્ઠહિસ્સામી''તિ. ''સમ્મ, તુમ્હે અઞ્ઞગોચરા, મયં અઞ્ઞગોચરા, તુમ્હેહિ અમ્હાકં ઉપટ્ઠાનં દુક્કર''ન્તિ. ''સામિ, તુમ્હાકં ગોચરગ્ગહણકાલે અહમ્પિ ગોચરં ગહેત્વા તુમ્હેહિ સદ્ધિંયેવ ગમિસ્સામી''તિ. ''સાધુ, કેવલં તે અપ્પમત્તેન ભવિતબ્બ''ન્તિ એવં બોધિસત્તો કાકં ઓવદિત્વા ગોચરં ચરન્તો તિણબીજાદીનિ ખાદતિ. બોધિસત્તસ્સ પન ગોચરગ્ગહણકાલે કાકો ગન્ત્વા ગોમયપિણ્ડં અપનેત્વા પાણકે ખાદિત્વા ઉદરં પૂરેત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા ''સામિ, તુમ્હે અતિવેલં ચરથ, અતિબહુભક્ખેન નામ ભવિતું ન વટ્ટતી''તિ વત્વા બોધિસત્તેન ગોચરં ગહેત્વા સાયં આગચ્છન્તેન સદ્ધિંયેવ મહાનસં પાવિસિ. ભત્તકારકો ''અમ્હાકં કપોતો અઞ્ઞમ્પિ ગહેત્વા આગતો''તિ કાકસ્સપિ પચ્છિં ઠપેસિ. તતો પટ્ઠાય દ્વે જના વસન્તિ.

અથેકદિવસં સેટ્ઠિસ્સ બહું મચ્છમંસં આહરિંસુ. તં આદાય ભત્તકારકો મહાનસે તત્થ તત્થ ઓલમ્બેસિ. કાકો તં દિસ્વા લોભં ઉપ્પાદેત્વા ''સ્વે ગોચરભૂમિં અગન્ત્વા મયા ઇદમેવ ખાદિતબ્બ''ન્તિ રત્તિં નિત્થુનન્તો નિપજ્જિ. પુનદિવસે બોધિસત્તો ગોચરાય ગચ્છન્તો ''એહિ, સમ્મ, કાકા''તિ આહ. ''સામિ, તુમ્હે ગચ્છથ, મય્હં કુચ્છિરોગો અત્થી''તિ. ''સમ્મ, કાકાનં કુચ્છિરોગો નામ ન કદાચિ ભૂતપુબ્બો, રત્તિં તીસુ યામેસુ એકેકસ્મિં યામે મુચ્છિતા હોન્તિ, દીપવટ્ટિં ગિલિતકાલે પન નેસં મુહુત્તં તિત્તિ હોતિ, ત્વં ઇમં મચ્છમંસં ખાદિતુકામો ભવિસ્સસિ, એહિ

મનુસ્સપરિભોગો નામ તુમ્હાકં દુપ્પરિભુઞ્જિયો, મા એવરૂપં અકાસિ, મયા સદ્ધિંયેવ ગોચરાય ગચ્છાહી''તિ. ''ન સક્કોમિ, સામી''તિ. ''તેન હિ પઞ્ઞાયિસ્સસિ સકેન કમ્મેન, લોભવસં અગન્ત્વા અપ્પમત્તો હોહી''તિ તં ઓવદિત્વા બોધિસત્તો ગોચરાય ગતો.

ભત્તકારકો નાનપ્પકારં મચ્છમંસવિકતિં સમ્પાદેત્વા ઉસુમનિક્ખમનત્થં ભાજનાનિ થોકં વિવરિત્વા રસપરિસ્સાવનકરોટિં ભાજનમત્થકે ઠપેત્વા બહિ નિક્ખમિત્વા સેદં પુઞ્છમાનો અટ્ઠાસિ. તસ્મિં ખણે કાકો પચ્છિતો સીસં ઉક્ખિપિત્વા ભત્તગેહં ઓલોકેન્તો તસ્સ નિક્ખન્તભાવં ઞત્વા ''અયંદાનિ મય્હં મનોરથં પૂરેત્વા મંસં ખાદિતું કાલો, કિં નુ ખો મહામંસં ખાદામિ, ઉદાહુ ચુણ્ણિકમંસ''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''ચુણ્ણિકમંસેન નામ ખિપ્પં કુચ્છિં પૂરેતું ન સક્કા, મહન્તં મંસખણ્ડં આહરિત્વા પચ્છિયં નિક્ખિપિત્વા ખાદમાનો નિપજ્જિસ્સામી''તિ પચ્છિતો ઉપ્પતિત્વા રસકરોટિયં નિલીયિ. સા ''કિરી''તિ સદ્દમકાસિ. ભત્તકારકો તં સદ્દં સુત્વા ''કિં નુ ખો એત''ન્તિ પવિટ્ઠો કાકં દિસ્વા ''અયં દુટ્ઠકાકો મહાસેટ્ઠિનો પક્કમંસં ખાદિતુકામો, અહં ખો પન સેટ્ઠિં નિસ્સાય જીવામિ, ન ઇમં બાલં, કિં મે ઇમિના''તિ દ્વારં પિધાય કાકં ગહેત્વા સકલસરીરે પત્તાનિ લુઞ્ચિત્વા અલ્લસિઙ્ગીવેરલોણજીરકાદયો કોટ્ટેત્વા અમ્બિલતક્કેન આલોળેત્વા તેનસ્સ સકલસરીરં મક્ખેત્વા તં કાકં પચ્છિયં ખિપિ. સો અધિમત્તવેદનાભિભૂતો નિત્થુનન્તો નિપજ્જિ.

બોધિસત્તો સાયં આગન્ત્વા તં બ્યસનપ્પત્તં દિસ્વા ''લોલકાક, મમ વચનં અકત્વા તવ લોભં નિસ્સાય મહાદુક્ખં પત્તોસી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૪૨. ''યો અત્થકામસ્સ હિતાનુકમ્પિનો, ઓવજ્જમાનો ન કરોતિ સાસનં;
કપોતકસ્સ વચનં અકત્વા, અમિત્તહત્થત્થગતોવ સેતી''તિ.

તત્થ **કપોતકસ્સ વચનં અકત્વા**તિ પારાવતસ્સ હિતાનુસાસનવચનં અકત્વા. **અમિત્તહત્થત્થગતોવ સેતી**તિ અમિત્તાનં અનત્થકારકાનં દુક્ખુપ્પાદકપુગ્ગલાનં હત્થત્થં હત્થપથં ગતો અયં કાકો વિય સો પુગ્ગલો મહન્તં બ્યસનં પત્વા અનુસોચમાનો સેતીતિ.

બોધિસત્તો ઇમં ગાથં વત્વા ''ઇદાનિ મયા ચ ઇમસ્મિં ઠાને ન સક્કા વસિતુ''ન્તિ અઞ્ઞત્થ ગતો. કાકોપિ તત્થેવ જીવિતક્ખયં પત્તો. અથ નં ભત્તકારકો સદ્ધિં પચ્છિયા ગહેત્વા સઙ્કારટ્ઠાને છડ્ડેસિ.

સત્થાપિ ''ન ત્વં ભિક્ખુ ઇદાનેવ લોલો, પુબ્બેપિ લોલોયેવ, તઞ્ચ પન તે લોલ્યં નિસ્સાય પણ્ડિતાપિ સકાવાસા પરિહીના''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ અનાગામિફલં પત્તો. સત્થા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કાકો લોલભિક્ખુ અહોસિ, પારાવતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કપોતજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૪૩] ૩. વેળુકજાતકવણ્ણના

યો અત્થકામસ્સાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં દુબ્બચભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ ભગવા ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ દુબ્બચોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ન ત્વં ભિક્ખુ ઇદાનેવ દુબ્બચો, પુબ્બેપિ દુબ્બચોયેવ, દુબ્બચત્તાયેવ ચ પણ્ડિતાનં વચનં અકત્વા સપ્પમુખે જીવિતક્ખયં પત્તો''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે મહાભોગકુલે નિબ્બત્તો વિઞ્ઞુતં પત્વા કામેસુ આદીનવં નેક્ખમ્મે ચાનિસંસં દિસ્વા કામે પહાય હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા કસિણપરિકમ્મં કત્વા પઞ્ચાભિઞ્ઞા અટ્ઠ સમાપત્તિયો ચ ઉપ્પાદેત્વા ઝાનસુખેન વીતિનામેન્તો અપરભાગે મહાપરિવારો પઞ્ચહિ તાપસસતેહિ પરિવુતો ગણસ્સ સત્થા હુત્વા વિહાસિ. અથેકો આસિવિસપોતકો અત્તનો ધમ્મતાય ચરન્તો અઞ્ઞતરસ્સ તાપસસ્સ અસ્સમપદં પત્તો. તાપસો તસ્મિં પુત્તસિનેહં ઉપ્પાદેત્વા તં એકસ્મિં વેળુપબ્બે સયાપેત્વા પટિજગ્ગતિ. તસ્સ વેળુપબ્બે સયનતો ''વેળુકો''ત્વેવ નામં અકંસુ. તં પુત્તસિનેહેન પટિજગ્ગનતો તાપસસ્સ ''વેળુકપિતા''ત્વેવ નામં અકંસુ.

તદા બોધિસત્તો ''એકો કિર તાપસો આસિવિસં પટિજગ્ગતી''તિ સુત્વા તં પક્કોસાપેત્વા ''સચ્ચં કિર ત્વં આસિવિસં પટિજગ્ગસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચ''ન્તિ વુત્તે ''આસિવિસેન સદ્ધિં વિસ્સાસો નામ નત્થિ, મા એવં જગ્ગાહી''તિ આહ. ''સો મે આચરિય પુત્તો, નાહં તેન વિના વત્તિતું સક્ખિસ્સામી''તિ. ''તેન હિ એતસ્સેવ સન્તિકા જીવિતક્ખયં પાપુણિસ્સસી''તિ. તાપસો બોધિસત્તસ્સ વચનં ન ગણ્હિ, આસિવિસમ્પિ જહિતું નાસક્ખિ. તતો કતિપાહચ્ચયેનેવ સબ્બે તાપસા ફલાફલત્થાય ગન્ત્વા ગતટ્ઠાને ફલાફલસ્સ સુલભભાવં દિસ્વા દ્વે તયો દિવસે તત્થેવ વસિંસુ, વેળુકપિતાપિ તેહિ સદ્ધિં ગચ્છન્તો આસિવિસં વેળુપબ્બેયેવ સયાપેત્વા પિદહિત્વા ગતો. સો પુન તાપસેહિ સદ્ધિં દ્વીહતીહચ્ચયેન આગન્ત્વા ''વેળુકસ્સ ગોચરં દસ્સામી''તિ વેળુપબ્બં ઉગ્ઘાટેત્વા ''એહિ, પુત્તક, છાતકોસી''તિ હત્થં પસારેસિ. આસિવિસો દ્વીહતીહં નિરાહારતાય કુજ્ઝિત્વા પસારિતહત્થં ડંસિત્વા તાપસં તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપેત્વા અરઞ્ઞં પાવિસિ. તાપસા તં દિસ્વા બોધિસત્તસ્સ આરોચેસું. બોધિસત્તો તસ્સ સરીરકિચ્ચં કારેત્વા ઇસિગણસ્સ મજ્ઝે નિસીદિત્વા ઇસીનં ઓવાદવસેન ઇમં ગાથમાહ –

૪૩. ''યો અત્થકામસ્સ હિતાનુકમ્પિનો, ઓવજ્જમાનો ન કરોતિ સાસનં;
એવં સો નિહતો સેતિ, વેળુકસ્સ યથા પિતા''તિ.

તત્થ **એવં સો નિહતો સેતી**તિ યો હિ ઇસીનં ઓવાદં ન ગણ્હાતિ, સો યથા એસ તાપસો આસિવિસમુખે પૂતિભાવં પત્વા નિહતો સેતિ, એવં મહાવિનાસં પત્વા નિહતો સેતીતિ અત્થો. એવં બોધિસત્તો ઇસિગણં ઓવદિત્વા ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકે ઉપ્પજ્જિ.

સત્થા ''ન ત્વં ભિક્ખુ ઇદાનેવ દુબ્બચો, પુબ્બેપિ દુબ્બચોયેવ, દુબ્બચભાવેનેવ ચ આસિવિસમુખે પૂતિભાવં પત્તો''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા વેળુકપિતા દુબ્બચભિક્ખુ અહોસિ, સેસપરિસા બુદ્ધપરિસા, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વેળુકજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૪૪] ૪. મકસજાતકવણ્ણના

સેય્યો અમિત્તોતિ ઇદં સત્થા મગધેસુ ચારિકં ચરમાનો અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકે બાલગામિકમનુસ્સે આરબ્ભ કથેસિ. તથાગતો કિર એકસ્મિં સમયે સાવત્થિતો મગધરટ્ઠં ગન્ત્વા તત્થ ચારિકં ચરમાનો અઞ્ઞતરં ગામકં સમ્પાપુણિ. સો ચ ગામકો યેભુય્યેન અન્ધબાલમનુસ્સેહિયેવ ઉસ્સન્નો. તત્થેકદિવસં તે અન્ધબાલમનુસ્સા સન્નિપતિત્વા ''ભો, અમ્હે અરઞ્ઞં પવિસિત્વા કમ્મં કરોન્તે મકસા ખાદન્તિ, તપ્પચ્ચયા અમ્હાકં કમ્મચ્છેદો હોતિ, સબ્બેવ ધનૂનિ ચેવ આવુધાનિ ચ આદાય ગન્ત્વા મકસેહિ સદ્ધિં યુજ્ઝિત્વા સબ્બમકસે વિજ્ઝિત્વા છિન્દિત્વા ચ

મારેસ્સામા''તિ મન્તયિત્વા અરઞ્ઞં ગન્ત્વા ''મકસે વિજ્ઝિસ્સામા''તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં વિજ્ઝિત્વા ચ પહરિત્વા ચ દુક્ખપ્પત્તા આગન્ત્વા અન્તોગામે ચ ગામમજ્ઝે ચ ગામદ્વારે ચ નિપજ્જિંસુ.

સત્થા ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો તં ગામં પિણ્ડાય પાવિસિ. અવસેસા પણ્ડિતમનુસ્સા ભગવન્તં દિસ્વા ગામદ્વારે મણ્ડપં કારેત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા સત્થારં વન્દિત્વા નિસીદિંસુ. સત્થા તસ્મિં તસ્મિં ઠાને પતિતમનુસ્સે દિસ્વા તે ઉપાસકે પુચ્છિ ''બહૂ ઇમે ગિલાના મનુસ્સા, કિં એતેહિ કત''ન્તિ? ''ભન્તે, એતે મનુસ્સા 'મકસયુદ્ધં કરિસ્સામા'તિ ગન્ત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં વિજ્ઝિત્વા સયં ગિલાના જાતા''તિ. સત્થા ''ન ઇદાનેવ અન્ધબાલમનુસ્સા 'મકસે પહરિસ્સામા'તિ અત્તાનં પહરન્તિ, પુબ્બેપિ 'મકસં પહરિસ્સામા'તિ પરં પહરણકમનુસ્સા અહેસુંયેવા''તિ વત્વા તેહિ મનુસ્સેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો વણિજ્જાય જીવિકં કપ્પેતિ. તદા કાસિરટ્ઠે એકસ્મિં પચ્ચન્તગામે બહૂ વડ્ઢકી વસન્તિ. તત્થેકો ખલિતવડ્ઢકી રુક્ખં તચ્છતિ, અથસ્સ એકો મકસો તમ્બલોહથાલકપિટ્ઠિસદિસે સીસે નિસીદિત્વા સત્તિયા પહરન્તો વિય સીસં મુખતુણ્ડકેન વિજ્ઝિ. સો અત્તનો સન્તિકે નિસિન્નં પુત્તં આહ – ''તાત, મય્હં સીસં મકસો સત્તિયા પહરન્તો વિય વિજ્ઝતિ, વારેહિ ન''ન્તિ. ''તાત, અધિવાસેહિ, એકપ્પહારેનેવ તં મારેસ્સામી''તિ. તસ્મિં સમયે બોધિસત્તોપિ અત્તનો ભણ્ડં પરિયેસમાનો તં ગામં પત્વા તસ્સા વડ્ઢકિસાલાય નિસિન્નો હોતિ. અથ સો વડ્ઢકી પુત્તં આહ – ''તાત, ઇમં મકસં વારેહી''તિ. સો ''વારેસ્સામિ, તાતા''તિ તિખિણં મહાફરસું ઉક્ખિપિત્વા પિતુ પિટ્ઠિપસ્સે ઠત્વા ''મકસં પહરિસ્સામી''તિ પિતુ મત્થકં દ્વિધા ભિન્દિ, વડ્ઢકી તત્થેવ જીવિતક્ખયં પત્તો.

બોધિસત્તો તસ્સ તં કમ્મં દિસ્વા ''પચ્ચામિત્તોપિ પણ્ડિતોવ સેય્યો. સો હિ દણ્ડભયેનપિ મનુસ્સે ન મારેસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૪૪. ''સેય્યો અમિત્તો મતિયા ઉપેતો, ન ત્વેવ મિત્તો મતિવિપ્પહીનો;
'મકસં વધિસ્સ'ન્તિ હિ એળમૂગો, પુત્તો પિતુ અબ્ભિદા ઉત્તમઙ્ગ''ન્તિ.

તત્થ **સેય્યો**તિ પવરો ઉત્તમો. **મતિયા ઉપેતો**તિ પઞ્ઞાય સમન્નાગતો. **એળમૂગો**તિ લાલામુખો બાલો. **પુત્તો પિતુ અબ્ભિદા ઉત્તમઙ્ગ**ન્તિ અત્તનો બાલતાય પુત્તોપિ હુત્વા પિતુ ઉત્તમઙ્ગં મત્થકં ''મકસં પહરિસ્સામી''તિ દ્વિધા ભિન્દિ. તસ્મા બાલમિત્તતો પણ્ડિતઅમિત્તોવ સેય્યોતિ ઇમં ગાથં વત્વા બોધિસત્તો ઉટ્ઠાય યથાકમ્મં ગતો. વડ્ઢકિસ્સપિ ઞાતકા સરીરકિચ્ચં અકંસુ.

સત્થા ''એવં ઉપાસકા પુબ્બેપિ 'મકસં પહરિસ્સામા'તિ પરં પહરણકમનુસ્સા અહેસુંયેવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા ગાથં વત્વા પક્કન્તો પણ્ડિતવાણિજો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મકસજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૪૫] ૫. રોહિણિજાતકવણ્ણના

સેય્યો અમિત્તોતિઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં અનાથપિણ્ડિકસેટ્ઠિનો દાસિં આરબ્ભ કથેસિ. અનાથપિણ્ડિકસ્સ કિર એકા રોહિણી નામ દાસી અહોસિ. તસ્સા વીહિપહરણટ્ઠાને આગન્ત્વા મહલ્લિકા માતા

નિપજ્જિ, તં મક્ખિકા પરિવારેત્વા સૂચિયાવિજ્ઝમાના વિય ખાદન્તિ. સા ધીતરં આહ – ‘‘અમ્મ, મક્ખિકા મં ખાદન્તિ, એતા વારેહી’’તિ. સા ‘‘વારેસ્સામિ, અમ્મા’’તિ મુસલં ઉક્ખિપિત્વા ‘‘માતુ સરીરે મક્ખિકા મારેત્વા વિનાસં પાપેસ્સામી’’તિ માતરં મુસલેન પહરિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસિ. તં દિસ્વા ‘‘માતા મે મતા’’તિ રોદિતું આરભિ. તં પવત્તિં સેટ્ઠિસ્સ આરોચેસું. સેટ્ઠિ તસ્સા સરીરકિચ્ચં કારેત્વા વિહારં ગન્ત્વા સબ્બં તં પવત્તિં સત્થુ આરોચેસિ. સત્થા ‘‘ન ખો, ગહપતિ, એસા ‘માતુ સરીરે મક્ખિકા મારેસ્સામી’તિ ઇદાનેવ મુસલેન પહરિત્વા માતરં મારેસિ, પુબ્બેપિ મારેસિયેવા’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સેટ્ઠિકુલે નિબ્બત્તિત્વા પિતુઅચ્ચયેન સેટ્ઠિટ્ઠાનં પાપુણિ. તસ્સાપિ રોહિણીયેવ નામ દાસી અહોસિ. સાપિ અત્તનો વીહિપહરણટ્ઠાનં આગન્ત્વા નિપન્નં માતરં ‘‘મક્ખિકા મે, અમ્મ, વારેહી’’તિ વુત્તા એવમેવ મુસલેન પહરિત્વા માતરં જીવિતક્ખયં પાપેત્વા રોદિતું આરભિ. બોધિસત્તો તં પવત્તિં સુત્વા ‘‘અમિત્તોપિ હિ ઇમસ્મિં લોકે પણ્ડિતોવ સેય્યો’’તિ ચિન્તેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૪૫. ‘‘સેય્યો અમિત્તો મેધાવી, યઞ્ચે બાલાનુકમ્પકો;
પસ્સ રોહિણિકં જમ્મિં, માતરં હન્ત્વાન સોચતી’’તિ.

તત્થ **મેધાવી**તિ પણ્ડિતો ઞાણી વિભાવી. **યઞ્ચે બાલાનુકમ્પકો**તિ એત્થ **યન્તિ** લિઙ્ગવિપલ્લાસો કતો, **ચે**તિ નામત્થે નિપાતો. યો નામ બાલો અનુકમ્પકો, તતો સતગુણેન સહસ્સગુણેન પણ્ડિતો અમિત્તો હોન્તોપિ સેય્યોયેવાતિ અત્થો. અથ વા **યન્તિ** પટિસેધનત્થે નિપાતો, નો ચે બાલાનુકમ્પકોતિ અત્થો. **જમ્મિન્તિ** લામિકં દન્ધં. **માતરં હન્ત્વાન સોચતી**તિ ‘‘મક્ખિકા મારેસ્સામી’’તિ માતરં હન્ત્વા ઇદાનિ અયં બાલા સયમેવ રોદતિ પરિદેવતિ. ઇમિના કારણેન ઇમસ્મિં લોકે અમિત્તોપિ પણ્ડિતો સેય્યોતિ બોધિસત્તો પણ્ડિતં પસંસન્તો ઇમાય ગાથાય ધમ્મં દેસેસિ.

સત્થા ‘‘ન ખો, ગહપતિ, એસા ઇદાનેવ ‘મક્ખિકા મારેસ્સામી’તિ માતરં ઘાતેસિ, પુબ્બેપિ ઘાતેસિયેવા’’તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા માતાયેવ માતા અહોસિ, ધીતાયેવ ધીતા, મહાસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

રોહિણિજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૪૬] ૬. આરામદૂસકજાતકવણ્ણના

ન વે અનત્થકુસલેનાતિ ઇદં સત્થા અઞ્ઞતરસ્મિં કોસલગામકે વિહરન્તો ઉય્યાનદૂસકં આરબ્ભ કથેસિ. સત્થા કિર કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો અઞ્ઞતરં ગામકં સમ્પાપુણિ. તત્થેકો કુટુમ્બિકો તથાગતં નિમન્તેત્વા અત્તનો ઉય્યાને નિસીદાપેત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ સઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા ‘‘ભન્તે, યથારુચિયા ઇમસ્મિં ઉય્યાને વિચરથા’’તિ આહ. ભિક્ખૂ ઉટ્ઠાય ઉય્યાનપાલં ગહેત્વા ઉય્યાને વિચરન્તા એકં અઙ્ગણટ્ઠાનં દિસ્વા ઉય્યાનપાલં પુચ્છિંસુ ‘‘ઉપાસક, ઇમં ઉય્યાનં અઞ્ઞત્થ સન્દચ્છાયં, ઇમસ્મિં પન ઠાને ન કોચિ રુક્ખો વા ગચ્છો વા અત્થિ, કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ? ‘‘ભન્તે, ઇમસ્સ ઉય્યાનસ્સ રોપનકાલે એકો ગામદારકો ઉદકં સિઞ્ચન્તો ઇમસ્મિં ઠાને રુક્ખપોતકે ઉમ્મૂલં કત્વા મૂલપ્પમાણેન ઉદકં સિઞ્ચિ . તે રુક્ખપોતકા મિલાયિત્વા મતા. ઇમિના કારણેન ઇદં ઠાનં અઙ્ગણં જાત’’ન્તિ. ભિક્ખૂ સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં આરોચેસું. સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, સો ગામદારકો ઇદાનેવ આરામદૂસકો, પુબ્બેપિ આરામદૂસકોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બારાણસિયં નક્ખત્તં ઘોસયિંસુ. નક્ખત્તભેરિસદ્દસવનકાલતો પટ્ઠાય સકલનગરવાસિનો નક્ખત્તનિસ્સિતકા હુત્વા વિચરન્તિ. તદા રઞ્ઞો ઉય્યાને બહૂ મક્કટા વસન્તિ. ઉય્યાનપાલો ચિન્તેસિ ''નગરે નક્ખત્તં ઘુટ્ઠં, ઇમે વાનરે 'ઉદકં સિઞ્ચથા'તિ વત્વા અહં નક્ખત્તં કીળિસ્સામી''તિ જેટ્ઠકવાનરં ઉપસઙ્કમિત્વા ''સમ્મ વાનરજેટ્ઠક, ઇમં ઉય્યાનં તુમ્હાકમ્પિ બહૂપકારં, તુમ્હે એત્થ પુપ્ફફલપલ્લવાનિ ખાદથ, નગરે નક્ખત્તં ઘુટ્ઠં, અહં નક્ખત્તં કીળિસ્સામિ. યાવાહં આગચ્છામિ, તાવ ઇમસ્મિં ઉય્યાને રુક્ખપોતકેસુ ઉદકં સિઞ્ચિતું સક્ખિસ્સથા''તિ પુચ્છિ. ''સાધુ, સિઞ્ચિસ્સામી''તિ. ''તેન હિ અપ્પમત્તા હોથા''તિ ઉદકસિઞ્ચનત્થાય તેસં ચમ્મકુટે ચ દારુકુટે ચ દત્વા ગતો. વાનરા ચમ્મકુટે ચેવ દારુકુટે ચ ગહેત્વા રુક્ખપોતકેસુ ઉદકં સિઞ્ચન્તિ. અથ ને વાનરજેટ્ઠકો એવમાહ ''ભોન્તો વાનરા, ઉદકં નામ રક્ખિતબ્બં, તુમ્હે રુક્ખપોતકેસુ ઉદકં સિઞ્ચન્તા ઉપ્પાટેત્વા ઉપ્પાટેત્વા મૂલં ઓલોકેત્વા ગમ્ભીરગતેસુ મૂલેસુ બહું ઉદકં સિઞ્ચથ, અગમ્ભીરગતેસુ અપ્પં, પચ્છા અમ્હાકં ઉદકં દુલ્લભં ભવિસ્સતી''તિ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તથા અકંસુ.

તસ્મિં સમયે એકો પણ્ડિતપુરિસો રાજુય્યાને તે વાનરે તથા કરોન્તે દિસ્વા એવમાહ ''ભોન્તો વાનરા, કસ્મા તુમ્હે રુક્ખપોતકે ઉપ્પાટેત્વા ઉપ્પાટેત્વા મૂલપ્પમાણેન ઉદકં સિઞ્ચથા''તિ? તે ''એવં નો વાનરજેટ્ઠકો ઓવદતી''તિ આહંસુ. સો તં વચનં સુત્વા ''અહો વત ભો બાલા અપણ્ડિતા, 'અત્થં કરિસ્સામા'તિ અનત્થમેવ કરોન્તી''તિ ચિન્તેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૪૬. ''ન વે અનત્થકુસલેન, અત્થચરિયા સુખાવહા;
હાપેતિ અત્થં દુમ્મેધો, કપિ આરામિકો યથા''તિ.

તત્થ **વે**તિ નિપાતમત્તં. **અનત્થકુસલેના**તિ અનત્થે અનાયતને કુસલેન, અત્થે આયતને કારણે અકુસલેન વાતિ અત્થો. **અત્થચરિયા**તિ વુડ્ઢિકિરિયા. **સુખાવહા**તિ એવરૂપેન અનત્થકુસલેન કાયિકચેતસિકસુખસઙ્ખાતસ્સ અત્થસ્સ ચરિયા ન સુખાવહા, ન સક્કા આવહિતુન્તિ અત્થો. કિંકારણા? એકન્તેનેવ હિ **હાપેતિ અત્થં દુમ્મેધો**તિ, બાલપુગ્ગલો ''અત્થં કરિસ્સામી''તિ અત્થં હાપેત્વા અનત્થમેવ કરોતિ. **કપિ આરામિકો યથા**તિ યથા આરામે નિયુત્તો આરામરક્ખનકો મક્કટો ''અત્થં કરિસ્સામી''તિ અનત્થમેવ કરોતિ, એવં યો કોચિ અનત્થકુસલો, તેન ન સક્કા અત્થચરિયં આવહિતું, સો એકંસેન અત્થં હાપેતિયેવાતિ. એવં સો પણ્ડિતો પુરિસો ઇમાય ગાથાય વાનરજેટ્ઠકં ગરહિત્વા અત્તનો પરિસં આદાય ઉય્યાના નિક્ખમિ.

સત્થાપિ ''ન, ભિક્ખવે, એસ ગામદારકો ઇદાનેવ આરામદૂસકો, પુબ્બેપિ આરામદૂસકોયેવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા વાનરજેટ્ઠકો આરામદૂસકગામદારકો અહોસિ, પણ્ડિતપુરિસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

આરામદૂસકજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૪૭] ૭. વારુણિદૂસકજાતકવણ્ણના

ન વે અનત્થકુસલેનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો વારુણિદૂસકં આરબ્ભ કથેસિ. અનાથપિણ્ડિકસ્સ કિર સહાયો એકો વારુણિવાણિજો તિખિણં વારુણિં યોજેત્વા હિરઞ્ઞસુવણ્ણાદીનિ ગહેત્વા વિક્કિણન્તો મહાજને સન્નિપતિતે ''તાત, ત્વં મૂલં ગહેત્વા વારુણિં દેહી''તિ અન્તેવાસિકં આણાપેત્વા સયં ન્હાયિતું અગમાસિ. અન્તેવાસિકો મહાજનસ્સ વારુણિં દેન્તો મનુસ્સે અન્તરન્તરા લોણસક્ખરા આહરાપેત્વા ખાદન્તે દિસ્વા ''અયં

સુરા અલોણિકા ભવિસ્સતિ, લોણમેત્થ પક્ખિપિસ્સામી''તિ સુરાચાટિયં નાળિમત્તં લોણં પક્ખિપિત્વા તેસં સુરં અદાસિ. તે મુખં પૂરેત્વા પૂરેત્વા છડ્ડેત્વા ''કિં તે કત''ન્તિ પુચ્છિંસુ. ''તુમ્હે સુરં પિવિત્વા લોણં આહરાપેન્તે દિસ્વા લોણેન યોજેસિ''ન્તિ. ''એવરૂપં નામ મનાપં વારુણિં નાસેસિ બાલા''તિ તં ગરહિત્વા ઉટ્ઠાયુટ્ઠાય પક્કન્તા. વારુણિવાણિજો આગન્ત્વા એકમ્પિ અદિસ્વા ''વારુણિપાયકા કહં ગતા''તિ પુચ્છિ, સો તમત્થં આરોચેસિ. અથ નં આચરિયો ''બાલ, એવરૂપા નામ તે સુરા નાસિતા''તિ ગરહિત્વા ઇમં કારણં અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરોચેસિ. અનાથપિણ્ડિકો ''અત્થિદાનિ મે ઇદં કથાપાભત''ન્તિ જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા એતમત્થં આરોચેસિ. સત્થા ''ન એસ, ગહપતિ, ઇદાનેવ વારુણિદૂસકો, પુબ્બેપિ વારુણિદૂસકોયેવા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બારાણસિયં સેટ્ઠિ અહોસિ. તં ઉપનિસ્સાય એકો વારુણિવાણિજો જીવતિ. સો તિખિણં સુરં યોજેત્વા ''ઇમં વિક્કિણાહી''તિ અન્તેવાસિકં વત્વા ન્હાયિતું ગતો. અન્તેવાસિકો તસ્મિં ગતમત્તેયેવ સુરાય લોણં પક્ખિપિત્વા ઇમિનાવ નયેન સુરં વિનાસેસિ. અથસ્સ આચરિયો આગન્ત્વા તં કારણં ઞત્વા સેટ્ઠિસ્સ આરોચેસિ. સેટ્ઠિ ''અનત્થકુસલા નામ બાલા 'અત્થં કરિસ્સામા'તિ અનત્થમેવ કરોન્તી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૪૭. ''ન વે અનત્થકુસલેન, અત્થચરિયા સુખાવહા;
હાપેતિ અત્થં દુમ્મેધો, કોણ્ડઞ્ઞો વારુણિં યથા''તિ.

તત્થ **કોણ્ડઞ્ઞો વારુણિં યથા**તિ યથા અયં કોણ્ડઞ્ઞનામકો અન્તેવાસિકો ''અત્થં કરિસ્સામી''તિ લોણં પક્ખિપિત્વા વારુણિં હાપેસિ પરિહાપેસિ વિનાસેસિ, એવં સબ્બોપિ અનત્થકુસલો અત્થં હાપેતીતિ બોધિસત્તો ઇમાય ગાથાય ધમ્મં દેસેસિ.

સત્થાપિ ''ન એસ ગહપતિ ઇદાનેવ વારુણિદૂસકો, પુબ્બેપિ વારુણિદૂસકોયેવા''તિ વત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા વારુણિદૂસકો ઇદાનિપિ વારુણિદૂસકોવ અહોસિ, બારાણસિસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વારુણિદૂસકજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૪૮] ૮. વેદબ્બજાતકવણ્ણના

અનુપાયેન યો અત્થન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દુબ્બચભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ ભિક્ખું સત્થા ''ન ત્વં ભિક્ખુ ઇદાનેવ દુબ્બચો, પુબ્બેપિ દુબ્બચોયેવ, તેનેવ ચ કારણેન પણ્ડિતાનં વચનં અકત્વા તિણ્હેન અસિના દ્વિધા કત્વા છિન્નો હુત્વા મગ્ગે નિપતિત્થ, તઞ્ચ એકકં નિસ્સાય પુરિસસહસ્સં જીવિતક્ખયં પત્ત''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે એકસ્મિં ગામકે અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણો વેદબ્બં નામ મન્તં જાનાતિ. સો કિર મન્તો અનગ્ઘો મહારહો, નક્ખત્તયોગે લદ્ધે તં મન્તં પરિવત્તેત્વા આકાસે ઉલ્લોકિતે આકાસતો સત્તરતનવસ્સં વસ્સતિ. તદા બોધિસત્તો તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હાતિ. અથેકદિવસં બ્રાહ્મણો બોધિસત્તં આદાય કેનચિદેવ કરણીયેન અત્તનો ગામા નિક્ખમિત્વા ચેતરટ્ઠં અગમાસિ, અન્તરામગ્ગે ચ એકસ્મિં

અરઞ્ઞાને પઞ્ચસતા પેસનકચોરા નામ પન્થઘાતં કરોન્તિ. તે બોધિસત્તઞ્ચ વેદબ્બબ્રાહ્મણઞ્ચ ગણ્હિંસુ. કસ્મા પનેતે ‘‘પેસનકચોરા’’તિ વુચ્ચન્તિ? તે કિર દ્વે જને ગહેત્વા એકં ધનાહરણત્થાય પેસેન્તિ, તસ્મા ‘‘પેસનકચોરા’’ત્વેવ વુચ્ચન્તિ. તેપિ ચ પિતાપુત્તે ગહેત્વા પિતરં ‘‘ત્વં અમ્હાકં ધનં આહરિત્વા પુત્તં ગહેત્વા યાહી’’તિ વદન્તિ. એતેનુપાયેન માતુધીતરો ગહેત્વા માતરં વિસ્સજ્જેન્તિ, જેટ્ઠકનિટ્ઠે ગહેત્વા જેટ્ઠભાતિકં વિસ્સજ્જેન્તિ, આચરિયન્તેવાસિકે ગહેત્વા અન્તેવાસિકં વિસ્સજ્જેન્તિ. તે તસ્મિં કાલે વેદબ્બબ્રાહ્મણં ગહેત્વા બોધિસત્તં વિસ્સજ્જેસું.

બોધિસત્તો આચરિયં વન્દિત્વા ‘‘અહં એકાહદ્વીહચ્ચયેન આગમિસ્સામિ, તુમ્હે મા ભાયિત્થ, અપિચ ખો પન મમ વચનં કરોથ, અજ્જ ધનવસ્સાપનકનક્ખત્તયોગો ભવિસ્સતિ, મા ખો તુમ્હે દુક્ખં અસહન્તા મન્તં પરિવત્તેત્વા ધનં વસ્સાપયિત્થ. સચે વસ્સાપેસ્સથ, તુમ્હે ચ વિનાસં પાપુણિસ્સથ, ઇમે ચ પઞ્ચસતા ચોરા’’તિ એવં આચરિયં ઓવદિત્વા ધનત્થાય અગમાસિ. ચોરાપિ સૂરિયે અત્થઙ્ગતે બ્રાહ્મણં બન્ધિત્વા નિપજ્જાપેસું. તઙ્ખણઞ્ઞેવ પાચીનલોકધાતુતો પરિપુણ્ણચન્દમણ્ડલં ઉટ્ઠહિ. બ્રાહ્મણો નક્ખત્તં ઓલોકેન્તો ‘‘ધનવસ્સાપનકનક્ખત્તયોગો લદ્ધો, કિં મે દુક્ખેન અનુભૂતેન, મન્તં પરિવત્તેત્વા રતનવસ્સં વસ્સાપેત્વા ચોરાનં ધનં દત્વા યથાસુખં ગમિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ચોરે આમન્તેસિ ‘‘ભોન્તો ચોરા, તુમ્હે મં કિમત્થાય ગણ્હથા’’તિ? ‘‘ધનત્થાય, અય્યા’’તિ. ‘‘સચે વો, ધનેન અત્થો, ખિપ્પં મં બન્ધના મોચેત્વા સીસં ન્હાપેત્વા અહતવત્થાનિ અચ્છાદેત્વા ગન્ધેહિ વિલિમ્પાપેત્વા પુપ્ફાનિ પિલન્ધાપેત્વા ઠપેથા’’તિ. ‘‘ચોરા તસ્સ કથં સુત્વા તથા અકંસુ’’.

બ્રાહ્મણો નક્ખત્તયોગં ઞત્વા મન્તં પરિવત્તેત્વા આકાસં ઉલ્લોકેસિ, તાવદેવ આકાસતો રતનાનિ પતિંસુ. ચોરા તં ધનં સઙ્કડ્ઢિત્વા ઉત્તરાસઙ્ગેસુ ભણ્ડિકં કત્વા પાયિંસુ. બ્રાહ્મણોપિ તેસં પચ્છતોવ અગમાસિ. અથ તે ચોરે અઞ્ઞે પઞ્ચસતા ચોરા ગણ્હિંસુ. ‘‘કિમત્થં અમ્હે ગણ્હથા’’તિ ચ વુત્તા ‘‘ધનત્થાયા’’તિ આહંસુ. ‘‘યદિ વો ધનેન અત્થો, એતં બ્રાહ્મણં ગણ્હથ, એસો આકાસં ઉલ્લોકેત્વા ધનં વસ્સાપેસિ, અમ્હાકમ્પેતં એતેનેવ દિન્ન’’ન્તિ. ચોરા ચોરે વિસ્સજ્જેત્વા ‘‘અમ્હાકમ્પિ ધનં દેહી’’તિ બ્રાહ્મણં ગણ્હિંસુ. બ્રાહ્મણો ‘‘અહં તુમ્હાકં ધનં દદેય્યં, ધનવસ્સાપનકનક્ખત્તયોગો પન ઇતો સંવચ્છરમત્થકે ભવિસ્સતિ. યદિ વો ધનેનત્થો, અધિવાસેથ, તદા ધનવસ્સં વસ્સાપેસ્સામી’’તિ આહ. ચોરા કુજ્ઝિત્વા ‘‘અમ્ભો, દુટ્ઠબ્રાહ્મણ, અઞ્ઞેસં ઇદાનેવ ધનં વસ્સાપેત્વા અમ્હે અઞ્ઞં સંવચ્છરં અધિવાસાપેસી’’તિ તિણ્હેન અસિના બ્રાહ્મણં દ્વિધા છિન્દિત્વા મગ્ગે છડ્ડેત્વા વેગેન અનુબન્ધિત્વા તેહિ ચોરેહિ સદ્ધિં યુજ્ઝિત્વા તે સબ્બેપિ મારેત્વા ધનં આદાય પુન દ્વે કોટ્ઠાસા હુત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં યુજ્ઝિત્વા અડ્ઢતેય્યાનિ પુરિસસતાનિ ઘાતેત્વા એતેન ઉપાયેન યાવ દ્વે જના અવસિટ્ઠા અહેસું, તાવ અઞ્ઞમઞ્ઞં ઘાતયિંસુ. એવં તં પુરિસસહસ્સં વિનાસં પત્તં.

તે પન દ્વે જના ઉપાયેન તં ધનં આહરિત્વા એકસ્મિં ગામસમીપે ગહનટ્ઠાને ધનં પટિચ્છાદેત્વા એકો ખગ્ગં ગહેત્વા રક્ખન્તો નિસીદિ, એકો તણ્ડુલે ગહેત્વા ભત્તં પચાપેતું ગામં પાવિસિ. લોભો ચ નામેસ વિનાસમૂલમેવાતિ ધનસન્તિકે નિસિન્નો ચિન્તેસિ ‘‘તસ્મિં આગતે ઇદં ધનં દ્વે કોટ્ઠાસા ભવિસ્સન્તિ, યંનૂનાહં તં આગતમત્તમેવ ખગ્ગેન પહરિત્વા ઘાતેય્ય’’ન્તિ. સો ખગ્ગં સન્નય્હિત્વા તસ્સ આગમનં ઓલોકેન્તો નિસીદિ. ઇતરોપિ ચિન્તેસિ ‘‘તં ધનં દ્વે કોટ્ઠાસા ભવિસ્સન્તિ, યંનૂનાહં ભત્તે વિસં પક્ખિપિત્વા તં પુરિસં ભોજેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા એકકોવ ધનં ગણ્હેય્ય’’ન્તિ. સો નિટ્ઠિતે ભત્તે સયં ભુઞ્જિત્વા સેસકે વિસં પક્ખિપિત્વા તં આદાય તત્થ અગમાસિ. તં ભત્તં ઓતારેત્વા ઠિતમત્તમેવ ઇતરો ખગ્ગેન દ્વિધા છિન્દિત્વા તં પટિચ્છન્નટ્ઠાને છડ્ડેત્વા તઞ્ચ ભત્તં ભુઞ્જિત્વા સયમ્પિ તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપુણિ. એવઞ્ચ તં ધનં નિસ્સાય સબ્બેવ વિનાસં પાપુણિંસુ.

બોધિસત્તોપિ ખો એકાહદ્વીહચ્ચયેન ધનં આદાય આગતો તસ્મિં ઠાને આચરિયં અદિસ્વા વિપ્પકિણ્ણં પન ધનં દિસ્વા ''આચરિયેન મમ વચનં અકત્વા ધનં વસ્સાપિતં ભવિસ્સતિ, સબ્બેહિ વિનાસં પત્તેહિ ભવિતબ્બ''ન્તિ મહામગ્ગેન પાયાસિ. ગચ્છન્તો આચરિયં મહામગ્ગે દ્વિધા છિન્નં દિસ્વા ''મમ વચનં અકત્વા મતો''તિ દારૂનિ ઉદ્ધરિત્વા ચિતકં કત્વા આચરિયં ઝાપેત્વા વનપુપ્ફેહિ પૂજેત્વા પુરતો ગચ્છન્તો જીવિતક્ખયં પત્તે પઞ્ચસતે, પુરતો અડ્ઢતેય્યસતેતિ અનુક્કમેન અવસાને દ્વે જને જીવિતક્ખયં પત્તે દિસ્વા ચિન્તેસિ ''ઇમં દ્વીહિ ઊનં પુરિસસહસ્સં વિનાસં પત્તં, અઞ્ઞેહિ દ્વીહિ ચોરેહિ ભવિતબ્બં, તેપિ સન્થમ્ભિતું ન સક્ખિસ્સન્તિ, કહં નુ ખો તે ગતા''તિ ગચ્છન્તો તેસં ધનં આદાય ગહનટ્ઠાનં પવિટ્ઠમગ્ગં દિસ્વા ગચ્છન્તો ભણ્ડિકબદ્ધસ્સ ધનસ્સ રાસિં દિસ્વા એકં ભત્તપાતિં અવત્થરિત્વા મતં અદ્દસ. તતો ''ઇદં નામ તેહિ કતં ભવિસ્સતી''તિ સબ્બં ઞત્વા ''કહં નુ ખો સો પુરિસો''તિ વિચિનન્તો તમ્પિ પટિચ્છન્નટ્ઠાને અપવિદ્ધં દિસ્વા ''અમ્હાકં આચરિયો મમ વચનં અકત્વા અત્તનો દુબ્બચભાવેન અત્તનાપિ વિનાસં પત્તો, અપરમ્પિ તેન પુરિસસહસ્સં વિનાસિતં, અનુપાયેન વત અકારણેન અત્તનો વુડ્ઢિં પત્થયમાના અમ્હાકં આચરિયો વિય મહાવિનાસમેવ પાપુણિસ્સન્તી''તિ ચિન્તેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૪૮. ''અનુપાયેન યો અત્થં, ઇચ્છતિ સો વિહઞ્ઞતિ;
ચેતા હનિંસુ વેદબ્બં, સબ્બે તે બ્યસનમજ્ઝગૂ''તિ.

તત્થ **સો વિહઞ્ઞતી**તિ સો અનુપાયેન ''અત્તનો અત્થં વુડ્ઢિં સુખં ઇચ્છામી''તિ અકાલે વાયામં કરોન્તો પુગ્ગલો વિહઞ્ઞતિ કિલમતિ મહાવિનાસં પાપુણાતિ. **ચેતા**તિ ચેતરટ્ઠવાસિનો ચોરા. **હનિંસુ વેદબ્બ**ન્તિ વેદબ્બમન્તવસેન ''વેદબ્બો''તિ લદ્ધનામં બ્રાહ્મણં હનિંસુ. **સબ્બે તે બ્યસનમજ્ઝગૂ**તિ તેપિ ચ અનવસેસા અઞ્ઞમઞ્ઞં ઘાતયમાના બ્યસનં અધિગચ્છિંસુ પટિલભિંસૂતિ.

એવં બોધિસત્તો ''યથા અમ્હાકં આચરિયો અનુપાયેન અટ્ઠાને પરક્કમં કરોન્તો ધનં વસ્સાપેત્વા અત્તનાપિ જીવિતક્ખયં પત્તો, અઞ્ઞેસઞ્ચ વિનાસપચ્ચયો જાતો, એવમેવ યો અઞ્ઞોપિ અનુપાયેન અત્તનો અત્થં ઇચ્છન્તો વાયામં કરિસ્સતિ, સબ્બો સો અત્તના ચ વિનસ્સિસ્સતિ, પરેસઞ્ચ વિનાસપચ્ચયો ભવિસ્સતી''તિ વનં ઉન્નાદેન્તો દેવતાસુ સાધુકારં દદમાનાસુ ઇમાય ગાથાય ધમ્મં દેસેત્વા તં ધનં ઉપાયેન અત્તનો ગેહં આહરિત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તો યાવતાયુકં ઠત્વા જીવિતપરિયોસાને સગ્ગપથં પૂરયમાનો અગમાસિ.

સત્થાપિ ''ન ત્વં ભિક્ખુ ઇદાનેવ દુબ્બચો, પુબ્બેપિ દુબ્બચોવ, દુબ્બચત્તા પન મહાવિનાસં પત્તો''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા વેદબ્બબ્રાહ્મણો દુબ્બચભિક્ખુ અહોસિ, અન્તેવાસિકો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વેદબ્બજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૪૯] ૯. નક્ખત્તજાતકવણ્ણના

નક્ખત્તં પતિમાનેન્તન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં આજીવકં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિરેકં કુલધીતરં જનપદે એકો કુલપુત્તો અત્તનો પુત્તસ્સ વારેત્વા ''અસુકદિવસે નામ ગણ્હિસ્સામી''તિ દિવસં ઠપેત્વા તસ્મિં દિવસે સમ્પત્તે અત્તનો કુલૂપકં આજીવકં પુચ્છિ ''ભન્તે, અજ્જ મયં એકં મઙ્ગલં કરિસ્સામ, સોભનં નુ ખો નક્ખત્ત''ન્તિ. સો ''અયં મં પઠમં અપુચ્છિત્વાવ દિવસં ઠપેત્વા ઇદાનિ પટિપુચ્છતિ, હોતુ, સિક્ખાપેસ્સામિ ન''ન્તિ કુજ્ઝિત્વા ''અજ્જ અસોભનં નક્ખત્તં, મા અજ્જ મઙ્ગલં કરિત્થ, સચે કરિસ્સથ, મહાવિનાસો ભવિસ્સતી''તિ આહ.

તસ્મિં કુલે મનુસ્સા તસ્સ સદ્દહિત્વા તં દિવસં ન ગચ્છિંસુ. નગરવાસિનો સબ્બં મઙ્ગલકિરિયં કત્વા તેસં અનાગમનં દિસ્વા ''તેહિ અજ્જ દિવસો ઠપિતો, નો ચ ખો આગતા, અમ્હાકમ્પિ બહુ વયકમ્મં કતં, કિં નો તેહિ, અમ્હાકં ધીતરં અઞ્ઞસ્સ દસ્સામા''તિ યથાકતેનેવ મઙ્ગલેન ધીતરં અઞ્ઞસ્સ કુલસ્સ અદંસુ.

ઇતરે પુનદિવસે આગન્ત્વા ''દેથ નો દારિક''ન્તિ આહંસુ. અથ ને સાવત્થિવાસિનો ''જનપદવાસિનો નામ તુમ્હે ગહપતિકા પાપમનુસ્સા દિવસં ઠપેત્વા અવઞ્ઞાય ન આગતા, આગતમગ્ગેનેવ પટિગચ્છથ , અમ્હેહિ અઞ્ઞેસં દારિકા દિન્ના''તિ પરિભાસિંસુ. તે તેહિ સદ્ધિં કલહં કત્વા દારિકં અલભિત્વા યથાગતમગ્ગેનેવ ગતા. તેનપિ આજીવકેન તેસં મનુસ્સાનં મઙ્ગલન્તરાયસ્સ કતભાવો ભિક્ખૂનં અન્તરે પાકટો જાતો. તે ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ''આવુસો, આજીવકેન કુલસ્સ મઙ્ગલન્તરાયો કતો''તિ કથયમાના નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિ. તે ''ઇમાય નામા''તિ કથયિંસુ. ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ આજીવકો તસ્સ કુલસ્સ મઙ્ગલન્તરાયં કરોતિ, પુબ્બેપિ એસ તેસં કુજ્ઝિત્વા મઙ્ગલન્તરાયં અકાસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે નગરવાસિનો જનપદવાસીનં ધીતરં વારેત્વા દિવસં ઠપેત્વા અત્તનો કુલૂપકં આજીવકં પુચ્છિંસુ ''ભન્તે, અજ્જ અમ્હાકં એકા મઙ્ગલકિરિયા, સોભનં નુ ખો નક્ખત્ત''ન્તિ. સો ''ઇમે અત્તનો રુચિયા દિવસં ઠપેત્વા ઇદાનિ મં પુચ્છન્તી''તિ કુજ્ઝિત્વા ''અજ્જ નેસં મઙ્ગલન્તરાયં કરિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''અજ્જ અસોભનં નક્ખત્તં, સચે કરોથ, મહાવિનાસં પાપુણિસ્સથા''તિ આહ. તે તસ્સ સદ્દહિત્વા ન ગમિંસુ. જનપદવાસિનો તેસં અનાગમનં ઞત્વા ''તે અજ્જ દિવસં ઠપેત્વાપિ ન આગતા, કિં નો તેહિ, અઞ્ઞેસં ધીતરં દસ્સામા''તિ અઞ્ઞેસં ધીતરં અદંસુ. નગરવાસિનો પુનદિવસે આગન્ત્વા દારિકં યાચિંસુ. જનપદવાસિનો ''તુમ્હે નગરવાસિનો નામ છિન્નહિરિકા ગહપતિકા, દિવસં ઠપેત્વા દારિકં ન ગણ્હિત્થ, મયં તુમ્હાકં અનાગમનભાવેન અઞ્ઞેસં અદમ્હા''તિ. મયં આજીવકં પટિપુચ્છિત્વા '''નક્ખત્તં ન સોભન'ન્તિ નાગતા, દેથ નો દારિક''ન્તિ. ''અમ્હેહિ તુમ્હાકં અનાગમનભાવેન અઞ્ઞેસં દિન્ના, ઇદાનિ દિન્નદારિકં કથં પુન આનેસ્સામા''તિ.

એવં તેસુ અઞ્ઞમઞ્ઞં કલહં કરોન્તેસુ એકો નગરવાસી પણ્ડિતપુરિસો એકેન કમ્મેન જનપદં ગતો તેસં નગરવાસીનં ''મયં આજીવકં પુચ્છિત્વા નક્ખત્તસ્સ અસોભનભાવેન નાગતા''તિ કથેન્તાનં સુત્વા ''નક્ખત્તેન કો અત્થો, નનુ દારિકાય લદ્ધભાવોવ નક્ખત્ત''ન્તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૪૯. ''નક્ખત્તં પતિમાનેન્તં, અત્થો બાલં ઉપચ્ચગા;
અત્થો અત્થસ્સ નક્ખત્તં, કિં કરિસ્સન્તિ તારકા''તિ.

તત્થ **પતિમાનેન્ત**ન્તિ ઓલોકેન્તં, ''ઇદાનિ નક્ખત્તં ભવિસ્સતિ, ઇદાનિ નક્ખત્તં ભવિસ્સતી''તિ આગમયમાનં. **અત્થો બાલં ઉપચ્ચગા**તિ એતં નગરવાસિકં બાલં દારિકાપટિલાભસઙ્ખાતો અત્થો અતિક્કન્તો. **અત્થો અત્થસ્સ નક્ખત્ત**ન્તિ યં અત્થં પરિયેસન્તો ચરતિ, સો પટિલદ્ધો અત્થોવ અત્થસ્સ નક્ખત્તં નામ. **કિં કરિસ્સન્તિ તારકા**તિ ઇતરે પન આકાસે તારકા કિં કરિસ્સન્તિ, કતરં અત્થં સાધેસ્સન્તીતિ અત્થો. નગરવાસિનો કલહં કત્વા દારિકં અલભિત્વાવ અગમંસુ.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, એસ આજીવકો ઇદાનેવ કુલસ્સ મઙ્ગલન્તરાયં કરોતિ, પુબ્બેપિ અકાસિયેવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા આજીવકો એતરહિ આજીવકોવ અહોસિ,

તાનિપિ કુલાનિ એતરહિ કુલાનિયેવ, ગાથં વત્વા ઠિતો પણ્ડિતપુરિસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

નક્ખત્તજાતકવણ્ણના નવમા.

[૫૦] ૧૦. દુમ્મેધજાતકવણ્ણના

દુમ્મેધાનન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો લોકત્થચરિયં આરબ્ભ કથેસિ. સા દ્વાદસકનિપાતે **મહાકણ્હજાતકે** (જા॰ ૧.૧૨.૬૧ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ. તસ્સ માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તસ્સ નામગ્ગહણદિવસે ''બ્રહ્મદત્તકુમારો''તિ નામં અકંસુ. સો સોળસવસ્સુદ્દેસિકો હુત્વા તક્કસિલાયં સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા તિણ્ણં વેદાનં પારં ગન્ત્વા અટ્ઠારસન્નં વિજ્જટ્ઠાનાનં નિપ્ફત્તિં પાપુણિ, અથસ્સ પિતા ઓપરજ્જં અદાસિ. તસ્મિં સમયે બારાણસિવાસિનો દેવતામઙ્ગલિકા હોન્તિ, દેવતા નમસ્સન્તિ, બહૂ અજેળકકુક્કુટસૂકરાદયો વધિત્વા નાનપ્પકારેહિ પુપ્ફગન્ધેહિ ચેવ મંસલોહિતેહિ ચ બલિકમ્મં કરોન્તિ. બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ''ઇદાનિ સત્તા દેવતામઙ્ગલિકા, બહું પાણવધં કરોન્તિ, મહાજનો યેભુય્યેન અધમ્મસ્મિંયેવ નિવિટ્ઠો, અહં પિતુ અચ્ચયેન રજ્જં લભિત્વા એકમ્પિ અકિલમેત્વા ઉપાયેનેવ પાણવધં કાતું ન દસ્સામી''તિ. સો એકદિવસં રથં અભિરુય્હ નગરા નિક્ખન્તો અદ્દસ એકસ્મિં મહન્તે વટરુક્ખે મહાજનં સન્નિપતિતં, તસ્મિં રુક્ખે નિબ્બત્તદેવતાય સન્તિકે પુત્તધીતુયસધનાદીસુ યં યં ઇચ્છતિ, તં તં પત્થેન્તં. સો તં દિસ્વા રથા ઓરુય્હ તં રુક્ખં ઉપસઙ્કમિત્વા ગન્ધપુપ્ફેહિ પૂજેત્વા ઉદકેન અભિસેકં કત્વા રુક્ખં પદક્ખિણં કત્વા દેવતામઙ્ગલિકો વિય હુત્વા દેવતં નમસ્સિત્વા રથં અભિરુય્હ નગરં પાવિસિ. તતો પટ્ઠાય ઇમિનાવ નિયામેન અન્તરન્તરે તત્થ ગન્ત્વા દેવતામઙ્ગલિકો વિય પૂજં કરોતિ.

સો અપરેન સમયેન પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠાય ચતસ્સો અગતિયો વજ્જેત્વા દસ રાજધમ્મે અકોપેન્તો ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો ચિન્તેસિ ''મય્હં મનોરથો મત્થકં પત્તો, રજ્જે પતિટ્ઠિતોમ્હિ. યં પનાહં પુબ્બે એકં અત્થં ચિન્તયિં, ઇદાનિ તં મત્થકં પાપેસ્સામી''તિ અમચ્ચે ચ બ્રાહ્મણગહપતિકાદયો ચ સન્નિપાતાપેત્વા આમન્તેસિ ''જાનાથ ભો મયા કેન કારણેન રજ્જં પત્ત''ન્તિ? ''ન જાનામ, દેવા''તિ. ''અપિ વોહં અસુકં નામ વટરુક્ખં ગન્ધાદીહિ પૂજેત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા નમસ્સમાનો દિટ્ઠપુબ્બો''તિ. ''આમ, દેવા''તિ. તદાહં પત્થનં અકાસિં ''સચે રજ્જં પાપુણિસ્સામિ, બલિકમ્મં તે કરિસ્સામી''તિ. ''તસ્સા મે દેવતાય આનુભાવેન ઇદં રજ્જં લદ્ધં, ઇદાનિસ્સા બલિકમ્મં કરિસ્સામિ, તુમ્હે પપઞ્ચં અકત્વા ખિપ્પં દેવતાય બલિકમ્મં સજ્જેથા''તિ. ''કિં કિં ગણ્હામ, દેવા''તિ? ભો અહં દેવતાય આયાચમાનો ''યે મય્હં રજ્જે પાણાતિપાતાદીનિ પઞ્ચ દુસ્સીલકમ્માનિ દસ અકુસલકમ્મપથે સમાદાય વત્તિસ્સન્તિ, તે ઘાતેત્વા અન્તવટ્ટિમંસલોહિતાદીહિ બલિકમ્મં કરિસ્સામી''તિ આયાચિં. તસ્મા તુમ્હે એવં ભેરિં ચરાપેથ ''અમ્હાકં રાજા ઉપરાજકાલેયેવ એવં આયાચિ 'સચાહં રજ્જં પાપુણિસ્સામિ, યે મે રજ્જે દુસ્સીલા ભવિસ્સન્તિ, તે સબ્બે ઘાતેત્વા બલિકમ્મં કરિસ્સામી'તિ, સો ઇદાનિ પઞ્ચવિધં દુસ્સીલકમ્મં દસવિધં અકુસલકમ્મપથં સમાદાય વત્તમાનાનં દુસ્સીલાનં સહસ્સં ઘાતેત્વા તેસં હદયમંસાદીનિ ગાહાપેત્વા દેવતાય બલિકમ્મં કાતુકામો, એવં નગરવાસિનો જાનન્તૂ''તિ. એવઞ્ચ પન વત્વા ''યેદાનિ ઇતો પટ્ઠાય દુસ્સીલકમ્મે વત્તિસ્સન્તિ, તેસં સહસ્સં ઘાતેત્વા યઞ્ઞં યજિત્વા આયાચનતો મુચ્ચિસ્સામી''તિ એતમત્થં પકાસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૫૦. ''દુમ્મેધાનં સહસ્સેન, યઞ્ઞો મે ઉપયાચિતો;

ઇદાનિ ખોહં યજિસ્સામિ, બહુ અધમ્મિકો જનો’’તિ.

તત્થ **દુમ્મેધાનં સહસ્સેના**તિ ‘‘ઇદં કમ્મં કાતું વટ્ટતિ, ઇદં ન વટ્ટતી’’તિ અજાનનભાવેન, દસસુ વા પન અકુસલકમ્મપથેસુ સમાદાય વત્તનભાવેન દુટ્ઠા મેધા એતેસન્તિ દુમ્મેધા, તેસં દુમ્મેધાનં નિપ્પઞ્ઞાનં બાલપુગ્ગલાનં ગણિત્વા ગહિતેન સહસ્સેન. **યઞ્ઞો મે ઉપયાચિતો**તિ મયા દેવતં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘એવં યજિસ્સામી’’તિ યઞ્ઞો યાચિતો. **ઇદાનિ ખોહં યજિસ્સામી**તિ સો અહં ઇમિના આયાચનેન રજ્જસ્સ પટિલદ્ધત્તા ઇદાનિ યજિસ્સામિ. કિંકારણા? ઇદાનિ હિ **બહુ અધમ્મિકો જનો**, તસ્મા ઇદાનેવ નં ગહેત્વા બલિકમ્મં કરિસ્સામીતિ.

અમચ્ચા બોધિસત્તસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘સાધુ, દેવા’’તિ દ્વાદસયોજનિકે બારાણસિનગરે ભેરિં ચરાપેસું. ભેરિયા આણં સુત્વા એકમ્પિ દુસ્સીલકમ્મં સમાદાય ઠિતો એકપુરિસોપિ નાહોસિ. ઇતિ યાવ બોધિસત્તો રજ્જં કારેસિ, તાવ એકપુગ્ગલોપિ પઞ્ચસુ દસસુ વા દુસ્સીલકમ્મેસુ એકમ્પિ કમ્મં કરોન્તો ન પઞ્ઞાયિત્થ. એવં બોધિસત્તો એકપુગ્ગલમ્પિ અકિલમેન્તો સકલરટ્ઠવાસિનો સીલં રક્ખાપેત્વા સયમ્પિ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા જીવિતપરિયોસાને અત્તનો પરિસં આદાય દેવનગરં પૂરેન્તો અગમાસિ.

સત્થાપિ ‘‘ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ લોકસ્સ અત્થં ચરતિ, પુબ્બેપિ ચરિયેવા’’તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદાપરિસા બુદ્ધપરિસા અહેસું, બારાણસિરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

દુમ્મેધજાતકવણ્ણના દસમા.

અત્થકામવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

લોસકતિસ્સકપોત, વેળુકં મકસમ્પિ ચ;
રોહિણી આરામદૂસં, વારુણીદૂસવેદબ્બં;
નક્ખત્તં દુમ્મેધં દસાતિ.

પઠમો પણ્ણાસકો.

૬. આસીસવગ્ગો

[૫૧] ૧. મહાસીલવજાતકવણ્ણના

આસીસેથેવ પુરિસોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઓસ્સટ્ઠવીરિયં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ સત્થા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઓસ્સટ્ઠવીરિયોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, ભન્તે’’તિ ચ વુત્તે ‘‘કસ્મા ત્વં ભિક્ખુ એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા વીરિયં ઓસ્સજિ, પુબ્બે પણ્ડિતા રજ્જા પરિહાયિત્વાપિ અત્તનો વીરિયે ઠત્વાવ નટ્ઠમ્પિ યસં પુન ઉપ્પાદયિંસૂ’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તો. તસ્સ નામગ્ગહણદિવસે ''સીલવકુમારો''તિ નામં અકંસુ. સો સોળસવસ્સુદ્દેસિકોવ સબ્બસિપ્પેસુ નિપ્ફત્તિં પત્વા અપરભાગે પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠિતો મહાસીલવરાજા નામ અહોસિ ધમ્મિકો ધમ્મરાજા. સો નગરસ્સ ચતૂસુ દ્વારેસુ ચતસ્સો, મજ્ઝે એકં, નિવેસનદ્વારે એકન્તિ નિચ્ચં છ દાનસાલાયો કારાપેત્વા કપણદ્ધિકાનં દાનં દેતિ, સીલં રક્ખતિ, ઉપોસથકમ્મં કરોતિ, ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પન્નો અઙ્કે નિસિન્નં પુત્તં પરિતોસયમાનો વિય સબ્બસત્તે પરિતોસયમાનો ધમ્મેન રજ્જં કારેતિ. તસ્સેકો અમચ્ચો અન્તેપુરે પદુબ્ભિત્વા અપરભાગે પાકટો જાતો. અમચ્ચા રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા પરિગ્ગણ્હન્તો અત્તના પચ્ચક્ખતો ઞત્વા તં અમચ્ચં પક્કોસાપેત્વા ''અન્ધબાલ અયુત્તં તે કતં, ન ત્વં મમ વિજિતે વસિતું અરહસિ, અત્તનો ધનઞ્ચ પુત્તદારે ચ ગહેત્વા અઞ્ઞત્થ યાહી''તિ રટ્ઠા પબ્બાજેસિ. સો નિક્ખમિત્વા કાસિરટ્ઠં અતિક્કમ્મ કોસલજનપદં ગન્ત્વા કોસલરાજાનં ઉપટ્ઠહન્તો અનુક્કમેન રઞ્ઞો અબ્ભન્તરિકો વિસ્સાસિકો જાતો.

સો એકદિવસં કોસલરાજાનં આહ – ''દેવ બારાણસિરજ્જં નામ નિમ્મક્ખિકમધુપટલસદિસં, રાજા અતિમુદુકો, અપ્પેનેવ બલવાહનેન સક્કા બારાણસિરજ્જં ગણ્હિતુ''ન્તિ. રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા ''બારાણસિરજ્જં નામ મહા, અયઞ્ચ 'અપ્પેનેવ બલવાહનેન સક્કા બારાણસિરજ્જં ગણ્હિતુ'ન્તિ આહ, કિં નુ ખો પન પયુત્તકચોરો સિયા''તિ ચિન્તેત્વા ''પયુત્તકોસિ મઞ્ઞે''તિ આહ. ''નાહં, દેવ, પયુત્તકો, સચ્ચમેવ વદામિ. સચે મે ન સદ્દહથ, મનુસ્સે પેસેત્વા પચ્ચન્તગામં હનાપેથ, તે મનુસ્સે ગહેત્વા અત્તનો સન્તિકં નીતે ધનં દત્વા વિસ્સજ્જેસ્સતી''તિ. રાજા ''અયં અતિવિય સૂરો હુત્વા વદતિ, વીમંસિસ્સામિ તાવા''તિ અત્તનો પુરિસે પેસેત્વા પચ્ચન્તગામં હનાપેસિ. મનુસ્સા તે ચોરે ગહેત્વા બારાણસિરઞ્ઞો દસ્સેસું. રાજા તે દિસ્વા ''તાતા, કસ્મા ગામં હનથા''તિ પુચ્છિ. ''જીવિતું અસક્કોન્તા, દેવા''તિ વુત્તે રાજા ''અથ કસ્મા મમ સન્તિકં નાગમિત્થ, ઇતોદાનિ પટ્ઠાય એવરૂપં કમ્મં મા કરિત્થા''તિ તેસં ધનં દત્વા વિસ્સજ્જેસિ. તે ગન્ત્વા કોસલરઞ્ઞો તં પવત્તિં આરોચેસું. સો એત્તકેનાપિ ગન્તું અવિસહન્તો પુન મજ્ઝેજનપદં હનાપેસિ. તેપિ ચોરે રાજા તથેવ ધનં દત્વા વિસ્સજ્જેસિ. સો એત્તકેનાપિ અગન્ત્વા પુન પેસેત્વા અન્તરવીથિયં વિલુમ્પાપેસિ, રાજા તેસમ્પિ ચોરાનં ધનં દત્વા વિસ્સજ્જેસિયેવ. તદા કોસલરાજા ''અતિવિય ધમ્મિકો રાજા''તિ ઞત્વા ''બારાણસિરજ્જં ગહેસ્સામી''તિ બલવાહનં આદાય નિય્યાસિ.

તદા પન બારાણસિરઞ્ઞો મત્તવારણેપિ અભિમુખં આગચ્છન્તે અનિવત્તનધમ્મા અસનિયાપિ સીસે પતન્તિયા અસન્તસનસભાવા સીલવમહારાજસ્સ રુચિયા સતિ સકલજમ્બુદીપે રજ્જં ગહેતું સમત્થા સહસ્સમત્તા અભેજ્જવરસૂરા મહાયોધા હોન્તિ. તે ''કોસલરાજા આગચ્છતી''તિ સુત્વા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''દેવ, કોસલરાજા કિર 'બારાણસિરજ્જં ગણ્હિસ્સામી'તિ આગચ્છતિ, ગચ્છામ, નં અમ્હાકં રજ્જસીમં અનોક્કન્તમેવ પોથેત્વા ગણ્હામા''તિ વદિંસુ. રાજા ''તાતા, મં નિસ્સાય અઞ્ઞેસં કિલમનકિચ્ચં નત્થિ, રજ્જત્થિકો રજ્જં ગણ્હાતુ, માગમિત્થા''તિ નિવારેસિ. કોસલરાજા રજ્જસીમં અતિક્કમિત્વા જનપદમજ્ઝં પાવિસિ. અમચ્ચા પુનપિ રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા તથેવ વદિંસુ, રાજા પુરિમનયેનેવ નિવારેસિ. કોસલરાજા બહિનગરે ઠત્વા ''રજ્જં વા દેતુ યુદ્ધં વા''તિ સીલવમહારાજસ્સ સાસનં પેસેસિ. રાજા તં સુત્વા ''નત્થિ મયા સદ્ધિં યુદ્ધં, રજ્જં ગણ્હાતૂ''તિ પટિસાસનં પેસેસિ. પુનપિ અમચ્ચા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''દેવ, ન મયં કોસલરઞ્ઞો નગરં પવિસિતું દેમ, બહિનગરેયેવ નં પોથેત્વા ગણ્હામા''તિ આહંસુ, રાજા પુરિમનયેનેવ નિવારેત્વા નગરદ્વારાનિ વિવરાપેત્વા સદ્ધિં અમચ્ચસહસ્સેન મહાતલે પલ્લઙ્કમજ્ઝે નિસીદિ.

કોસલરાજા મહન્તેન બલવાહનેન બારાણસિં પાવિસિ. સો એકમ્પિ પટિસત્તું અપસ્સન્તો રઞ્ઞો નિવેસનદ્વારં ગન્ત્વા અમચ્ચગણપરિવુતો અપારુતદ્વારે નિવેસને અલઙ્કતપટિયત્તં મહાતલં આરુય્હ નિસિન્નં નિરાપરાધં સીલવમહારાજાનં સદ્ધિં અમચ્ચસહસ્સેન ગણ્હાપેત્વા "ગચ્છથ, ઇમં રાજાનં સદ્ધિં અમચ્ચેહિ પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા આમકસુસાનં નેત્વા ગલપ્પમાણે આવાટે ખનિત્વા યથા એકોપિ હત્થં ઉક્ખિપિતું ન સક્કોતિ, એવં પંસું પક્ખિપિત્વા નિખનથ, રત્તિં સિઙ્ગાલા આગન્ત્વા એતેસં કાતબ્બયુત્તકં કરિસ્સન્તી"તિ આહ. મનુસ્સા ચોરરઞ્ઞો આણં સુત્વા રાજાનં સદ્ધિં અમચ્ચેહિ પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા નિક્ખમિંસુ. તસ્મિમ્પિ કાલે સીલવમહારાજા ચોરરઞ્ઞો આઘાતમત્તમ્પિ નાકાસિ. તેસુપિ અમચ્ચેસુ એવં બન્ધિત્વા નીયમાનેસુ એકોપિ રઞ્ઞો વચનં ભિન્દિતું સમત્થો નામ નાહોસિ. એવં સુવિનીતા કિરસ્સ પરિસા. અથ તે રાજપુરિસા સામચ્ચં સીલવમહારાજાનં આમકસુસાનં નેત્વા ગલપ્પમાણે આવાટે ખનિત્વા સીલવમહારાજાનં મજ્ઝે , ઉભોસુ પસ્સેસુ સેસઅમચ્ચેતિ એવં સબ્બેપિ આવાટેસુ ઓતારેત્વા પંસું આકિરિત્વા ઘનં આકોટેત્વા અગમંસુ. તદા સીલવમહારાજા અમચ્ચે આમન્તેત્વા "ચોરરઞ્ઞો ઉપરિ કોપં અકત્વા મેત્તં એવ ભાવેથ, તાતા"તિ ઓવદિ.

અથ અડ્ઢરત્તસમયે "મનુસ્સમંસં ખાદિસ્સામા"તિ સિઙ્ગાલા આગમિંસુ. તે દિસ્વા રાજા ચ અમચ્ચા ચ એકપ્પહારેનેવ સદ્દમકંસુ, સિઙ્ગાલા ભીતા પલાયિંસુ. તે નિવત્તિત્વા ઓલોકેન્તા પચ્છતો કસ્સચિ અનાગમનભાવં ઞત્વા પુન પચ્ચાગમિંસુ. ઇતરેપિ તથેવ સદ્દમકંસુ. એવં યાવતતિયં પલાયિત્વા પુન ઓલોકેન્તા તેસુ એકસ્સપિ અનાગમનભાવં ઞત્વા "વજ્ઝપ્પત્તા એતે ભવિસ્સન્તી"તિ સૂરા હુત્વા નિવત્તિત્વા પુન તેસુ સદ્દં કરોન્તેસુપિ ન પલાયિંસુ. જેટ્ઠકસિઙ્ગાલો રાજાનં ઉપગચ્છિ, સેસા સિઙ્ગાલા સેસાનં અમચ્ચાનં સન્તિકં અગમંસુ. ઉપાયકુસલો રાજા તસ્સ અત્તનો સન્તિકં આગતભાવં ઞત્વા ડંસિતું ઓકાસં દેન્તો વિય ગીવં ઉક્ખિપિત્વા તં ગીવાય ડંસમાનં હનુકટ્ઠિકેન આકડ્ઢિત્વા યન્તે પક્ખિપિત્વા વિય ગાળ્હં ગણ્હિ, નાગબલેન રઞ્ઞા હનુકટ્ઠિકેન આકડ્ઢિત્વા ગીવાય ગાળ્હં ગહિતસિઙ્ગાલો અત્તાનં મોચેતું અસક્કોન્તો મરણભયતજ્જિતો મહાવિરવં વિરવિ. અવસેસા સિઙ્ગાલા તસ્સ તં અટ્ટસ્સરં સુત્વા "એકેન પુરિસેન સુગ્ગહિતો ભવિસ્સતી"તિ અમચ્ચે ઉપસઙ્કમિતું અસક્કોન્તા મરણભયતજ્જિતા સબ્બે પલાયિંસુ. રઞ્ઞો હનુકટ્ઠિકેન દળ્હં કત્વા ગહિતસિઙ્ગાલે અપરાપરં સઞ્ચરન્તે પંસુ સિથિલા અહોસિ. સોપિ સિઙ્ગાલો મરણભયભીતો ચતૂહિ પાદેહિ રઞ્ઞો ઉપરિભાગે પંસું અપબ્યૂહિ, રાજા પંસુનો સિથિલભાવં ઞત્વા સિઙ્ગાલં વિસ્સજ્જેત્વા નાગબલો થામસમ્પન્નો અપરાપરં સઞ્ચરન્તો ઉભો હત્થે ઉક્ખિપિત્વા આવાટમુખવટ્ટિયં ઓલુબ્ભ વાતચ્છિન્નવલાહકો વિય નિક્ખમિત્વા ઠિતો અમચ્ચે અસ્સાસેત્વા પંસું વિયૂહિત્વા સબ્બે ઉદ્ધરિત્વા અમચ્ચપરિવુતો આમકસુસાને અટ્ઠાસિ.

તસ્મિં સમયે મનુસ્સા એકં મતમનુસ્સં આમકસુસાને છડ્ડેન્તા દ્વિન્નં યક્ખાનં સીમન્તરિકાય છડ્ડેસું. તે યક્ખા તં મતમનુસ્સં ભાજેતું અસક્કોન્તા "ન મયં ઇમં ભાજેતું સક્કોમ, અયં સીલવરાજા ધમ્મિકો, એસ નો ભાજેત્વા દસ્સતિ, એતસ્સ સન્તિકં ગચ્છામા"તિ તં મતમનુસ્સં પાદે ગહેત્વા આકડ્ઢન્તા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા "દેવ, અમ્હાકં ઇમં મતકં ભાજેત્વા દેહી"તિ આહંસુ. "ભો યક્ખા, અહં ઇમં તુમ્હાકં ભાજેત્વા દદેય્યં, અપરિસુદ્ધો પનમ્હિ, ન્હાયિસ્સામિ તાવા"તિ. યક્ખા ચોરરઞ્ઞો ઠપિતં વાસિતઉદકં અત્તનો આનુભાવેન આહરિત્વા રઞ્ઞો ન્હાનત્થાય અદંસુ. ન્હત્વા ઠિતસ્સ સંહરિત્વા ઠપિતે ચોરરઞ્ઞો સાટકે આહરિત્વા અદંસુ, તે નિવાસેત્વા ઠિતસ્સ ચતુજ્જાતિયગન્ધસમુગ્ગં આહરિત્વા અદંસુ, ગન્ધે વિલિમ્પિત્વા ઠિતસ્સ સુવણ્ણસમુગ્ગે મણિતાલવણ્ટેસુ ઠપિતાનિ નાનાપુપ્ફાનિ આહરિત્વા અદંસુ. પુપ્ફાનિ પિળન્ધિત્વા ઠિતકાલે "અઞ્ઞં કિં કરોમા"તિ પુચ્છિંસુ. રાજા અત્તનો છાતકાકારં દસ્સેસિ, તે ગન્ત્વા ચોરરઞ્ઞો સમ્પાદિતં નાનગ્ગરસભોજનં આહરિત્વા અદંસુ, રાજા ન્હાતાનુલિત્તો

સુમણ્ડિતપ્પસાધિતો નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિ. યક્ખા ચોરરઞ્ઞો ઠપિતં વાસિતપાનીયં સુવણ્ણભિઙ્કારેનેવ સુવણ્ણસરકેનપિ સદ્ધિં આહરિંસુ. અથસ્સ પાનીયં પિવિત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા હત્થે ધોવિત્વા ઠિતકાલે ચોરરઞ્ઞો સમ્પાદિતં પઞ્ચસુગન્ધિકસુપરિભાવિતં તમ્બૂલં આહરિત્વા અદંસુ. તં ખાદિત્વા ઠિતકાલે ''અઞ્ઞં કિં કરોમા''તિ પુચ્છિંસુ. ગન્ત્વા ચોરરઞ્ઞો ઉસ્સીસકે નિક્ખિત્તં મઙ્ગલખગ્ગં આહરથાતિ. તમ્પિ ગન્ત્વા આહરિંસુ. રાજા તં ખગ્ગં ગહેત્વા તં મતમનુસ્સં ઉજુકં ઠપાપેત્વા મત્થકમજ્ઝે અસિના પહરિત્વા દ્વે કોટ્ઠાસે કત્વા દ્વિન્નં યક્ખાનં સમવિભત્તમેવ વિભજિત્વા અદાસિ, દત્વા ચ પન ખગ્ગં ધોવિત્વા સન્નય્હિત્વા અટ્ઠાસિ. અથ તે યક્ખા મનુસ્સમંસં ખાદિત્વા સુહિતા હુત્વા તુટ્ઠચિત્તા ''અઞ્ઞં તે, મહારાજ, કિં કરોમા''તિ પુચ્છિંસુ. તેન હિ તુમ્હે અત્તનો આનુભાવેન મં ચોરરઞ્ઞો સિરિગબ્ભે ઓતારેથ, ઇમે ચ અમચ્ચે અત્તનો અત્તનો ગેહેસુ પતિટ્ઠાપેથાતિ. તે ''સાધુ દેવા''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તથા અકંસુ.

તસ્મિં સમયે ચોરરાજા અલઙ્કતસિરિગબ્ભે સિરિસયનપિટ્ઠે નિપન્નો નિદ્દાયતિ. રાજા તસ્સ પમત્તસ્સ નિદ્દાયન્તસ્સ ખગ્ગતલેન ઉદરં પહરિ. સો ભીતો પબુજ્ઝિત્વા દીપાલોકેન સીલવમહારાજાનં સઞ્જાનિત્વા સયના ઉટ્ઠાય સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા ઠિતો રાજાનં આહ ''મહારાજ, એવરૂપાય રત્તિયા ગહિતારક્ખે પિહિતદ્વારે ભવને આરક્ખમનુસ્સેહિ નિરોકાસે ઠાને ખગ્ગં સન્નય્હિત્વા અલઙ્કતપટિયત્તો કથં નામ ત્વં ઇમં સયનપિટ્ઠં આગતોસી''તિ. રાજા અત્તનો આગમનાકારં સબ્બં વિત્થારતો કથેસિ. તં સુત્વા ચોરરાજા સંવિગ્ગમાનસો ''મહારાજ, અહં મનુસ્સભૂતોપિ સમાનો તુમ્હાકં ગુણે ન જાનામિ, પરેસં લોહિતમંસખાદકેહિ પન કક્ખળેહિ ફરુસેહિ યક્ખેહિ તવ ગુણા ઞાતા, ન દાનાહં, નરિન્દ , એવરૂપે સીલસમ્પન્ને તયિ દુબ્ભિસ્સામી''તિ ખગ્ગં આદાય સપથં કત્વા રાજાનં ખમાપેત્વા મહાસયને નિપજ્જાપેત્વા અત્તના ખુદ્દકમઞ્ચકે નિપજ્જિત્વા પભાતાય રત્તિયા ઉટ્ઠિતે સૂરિયે ભેરિં ચરાપેત્વા સબ્બસેનિયો ચ અમચ્ચબ્રાહ્મણગહપતિકે ચ સન્નિપાતાપેત્વા તેસં પુરતો આકાસે પુણ્ણચન્દં ઉક્ખિપન્તો વિય સીલવરઞ્ઞો ગુણે કથેત્વા પરિસમજ્ઝેયેવ પુન રાજાનં ખમાપેત્વા રજ્જં પટિચ્છાપેત્વા ''મહારાજ, ઇતો પટ્ઠાય તુમ્હાકં ઉપ્પન્નો ચોરૂપદ્દવો મય્હં ભારો, મયા ગહિતારક્ખા તુમ્હે રજ્જં કરોથા''તિ વત્વા પેસુઞ્ઞકારકસ્સ આણં કારેત્વા અત્તનો બલવાહનં આદાય સકરટ્ઠમેવ ગતો.

સીલવરાજાપિ ખો અલઙ્કતપટિયત્તો સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા સરભપાદકે કઞ્ચનપલ્લઙ્કે નિસિન્નો અત્તનો સમ્પત્તિં ઓલોકેત્વા ''અયઞ્ચ એવરૂપા સમ્પત્તિ અમચ્ચસહસ્સસ્સ ચ જીવિતપટિલાભો મયિ વીરિયં અકરોન્તે ન કિઞ્ચિ અભવિસ્સ, વીરિયબલેન પનાહં નટ્ઠઞ્ચ ઇમં યસં પટિલભિં, અમચ્ચસહસ્સસ્સ ચ જીવિતદાનં અદાસિં, આસચ્છેદં વત અકત્વા વીરિયમેવ કત્તબ્બં. કતવીરિયસ્સ હિ ફલં નામ એવં સમિજ્ઝતી''તિ ચિન્તેત્વા ઉદાનવસેન ઇમં ગાથમાહ –

૫૧. ''આસીસેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
પસ્સામિ વોહં અત્તાનં, યથા ઇચ્છિં તથા અહૂ''તિ.

તત્થ **આસીસેથેવા**તિ ''એવાહં વીરિયં આરભન્તો ઇમમ્હા દુક્ખા મુચ્ચિસ્સામી''તિ અત્તનો વીરિયબલેન આસં કરોથેવ. **ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો**તિ પણ્ડિતો ઉપાયકુસલો યુત્તટ્ઠાને વીરિયં કરોન્તો ''અહં ઇમસ્સ વીરિયસ્સ ફલં ન લભિસ્સામી''તિ ન ઉક્કણ્ઠેય્ય, આસચ્છેદં કરેય્યાતિ અત્થો. **પસ્સામિ વોહં અત્તાનન્તિ** એત્થ **વો**તિ નિપાતમત્તં , અહં અજ્જ અત્તાનં પસ્સામિ. **યથા ઇચ્છિં તથા અહૂ**તિ અહઞ્હિ આવાટે નિખાતો તમ્હા દુક્ખા મુચ્ચિત્વા પુન અત્તનો રજ્જસમ્પત્તિં ઇચ્છિં, સો અહં ઇમં સમ્પત્તિં પત્તં અત્તાનં પસ્સામિ. યથેવાહં પુબ્બે ઇચ્છિં, તથેવ મે અત્તા

જાતોતિ. એવં બોધિસત્તો ‘‘અહો વત ભો સીલસમ્પન્નાનં વીરિયફલં નામ સમિજ્ઝતી’’તિ ઇમાય ગાથાય ઉદાનં ઉદાનેત્વા યાવજીવં પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થાપિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ અરહત્તે પતિટ્ઠાસિ. સત્થા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા પદુટ્ઠામચ્ચો દેવદત્તો અહોસિ, અમચ્ચસહસ્સં બુદ્ધપરિસા, સીલવમહારાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

મહાસીલવજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૫૨] ૨. ચૂળજનકજાતકવણ્ણના

વાયમેથેવ પુરિસોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઓસ્સટ્ઠવીરિયમેવારબ્ભ કથેસિ. તત્થ યં વત્તબ્બં, તં સબ્બં **મહાજનકજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૧૨૩ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. જનકરાજા પન સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા નિસિન્નો ઇમં ગાથમાહ –

૫૨. ‘‘વાયમેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
પસ્સામિ વોહં અત્તાનં, ઉદકા થલમુબ્ભત’’ન્તિ.

તત્થ **વાયમેથેવા**તિ વાયામં કરોથેવ. **ઉદકા થલમુબ્ભત**ન્તિ ઉદકતો થલમુત્તિણ્ણં થલે પતિટ્ઠિતં અત્તાનં પસ્સામીતિ. ઇધાપિ ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ અરહત્તં પત્તો, જનકરાજા સમ્માસમ્બુદ્ધોવ અહોસીતિ.

ચૂળજનકજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૫૩] ૩. પુણ્ણપાતિજાતકવણ્ણના

તથેવ પુણ્ણા પાતિયોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો વિસવારુણિં આરબ્ભ કથેસિ. એકં સમયં સાવત્થિયં સુરાધુત્તા સન્નિપતિત્વા મન્તયિંસુ – ‘‘સુરામૂલં નો ખીણં, કહં નુ ખો લભિસ્સામા’’તિ. અથેકો કક્ખળધુત્તો આહ ‘‘મા ચિન્તયિત્થ, અત્થેકો ઉપાયો’’તિ. ‘‘કતરો ઉપાયો નામા’’તિ? ‘‘અનાથપિણ્ડિકો અઙ્ગુલિમુદ્દિકા પિળન્ધિત્વા મટ્ઠસાટકનિવત્થો રાજુપટ્ઠાનં ગચ્છતિ, મયં સુરાપાતિયં વિસઞ્ઞીકરણં ભેસજ્જં પક્ખિપિત્વા આપાનં સજ્જેત્વા નિસીદિત્વા અનાથપિણ્ડિકસ્સ આગમનકાલે ‘ઇતો એહિ મહાસેટ્ઠી’તિ પક્કોસિત્વા તં સુરં પાયેત્વા વિસઞ્ઞીભૂતસ્સ અઙ્ગુલિમુદ્દિકા ચ સાટકે ચ ગહેત્વા સુરામૂલં કરિસ્સામા’’તિ. તે ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તથા કત્વા સેટ્ઠિસ્સ આગમનકાલે પટિમગ્ગં ગન્ત્વા ‘‘સામિ, ઇતો તાવ આગચ્છથ , અયં અમ્હાકં સન્તિકે અતિમનાપા સુરા, થોકં પિવિત્વા ગચ્છથા’’તિ વદિંસુ. સોતાપન્નો અરિયસાવકો કિં સુરં પિવિસ્સતિ, અનત્થિકો સમાનોપિ પન ‘‘ઇમે ધુત્તે પરિગ્ગણ્હિસ્સામી’’તિ તેસં આપાનભૂમિં ગન્ત્વા તેસં કિરિયં ઓલોકેત્વા ‘‘અયં સુરા ઇમેહિ ઇમિના નામ કારણેન યોજિતા’’તિ ઞત્વા ‘‘ઇતો દાનિ પટ્ઠાય ઇમે ઇતો પલાપેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા આહ – ‘‘હરે દુટ્ઠધુત્તા, તુમ્હે ‘સુરાપાતિયં ભેસજ્જં પક્ખિપિત્વા આગતાગતે પાયેત્વા વિસઞ્ઞી કત્વા વિલુમ્પિસ્સામા’તિ આપાનમણ્ડલં સજ્જેત્વા નિસિન્ના કેવલં ઇમં સુરં વણ્ણેથ, એકોપિ તં ઉક્ખિપિત્વા પિવિતું ન ઉસ્સહતિ. સચે અયં અયોજિતા અસ્સ, ઇમં તુમ્હેવ પિવેય્યાથા’’તિ તે ધુત્તે તજ્જેત્વા તતો પલાપેત્વા અત્તનો ગેહં ગન્ત્વા ‘‘ધુત્તેહિ કતકારણં તથાગતસ્સ આરોચેસ્સામી’’તિ ચિન્તેન્તો જેતવનં ગન્ત્વા આરોચેસિ. સત્થા ‘‘ઇદાનિ તાવ ગહપતિ તે ધુત્તા તં વઞ્ચેતુકામા જાતા, પુબ્બે પન પણ્ડિતેપિ વઞ્ચેતુકામા અહેસુ’’ન્તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બારાણસિસેટ્ઠિ અહોસિ. તદાપેતે ધુત્તા એવમેવ સમ્મન્તેત્વા સુરં યોજેત્વા બારાણસિસેટ્ઠિસ્સ આગમનકાલે પટિમગ્ગં ગન્ત્વા એવમેવ કથયિંસુ. સેટ્ઠિ અનત્થિકોપિ હુત્વા તે પરિગ્ગણ્હિતુકામો ગન્ત્વા તેસં કિરિયં ઓલોકેત્વા ''ઇદં નામેતે કાતુકામા, પલાપેસ્સામિ ને ઇતો''તિ ચિન્તેત્વા એવમાહ ''ભોન્તો, ધુત્તા સુરં પિવિત્વા રાજકુલં ગન્તું નામ અયુત્તં, રાજાનં દિસ્વા પુન આગચ્છન્તો જાનિસ્સામિ, તુમ્હે ઇધેવ નિસીદથા''તિ રાજુપટ્ઠાનં ગન્ત્વા પચ્ચાગઞ્છિ. ધુત્તા ''ઇતો એથ, સામી''તિ. સોપિ તત્થ ગન્ત્વા ભેસજ્જેન સંયોજિતા સુરાપાતિયો ઓલોકેત્વા એવમાહ ''ભોન્તો ધુત્તા તુમ્હાકં કિરિયા મય્હં ન રુચ્ચતિ, તુમ્હાકં સુરાપાતિયો યથાપૂરિતાવ ઠિતા, તુમ્હે કેવલં સુરં વણ્ણેથ, ન પન પિવથ. સચાયં મનાપા અસ્સ, તુમ્હેપિ પિવેય્યાથ, ઇમાય પન વિસસંયુત્તાય ભવિતબ્બ''ન્તિ તેસં મનોરથં ભિન્દન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૫૩. ''તથેવ પુણ્ણા પાતિયો, અઞ્ઞાયં વત્તતે કથા;
આકારણેન જાનામિ, ન ચાયં ભદ્દિકા સુરા''તિ.

તત્થ **તથેવા**તિ યથા મયા ગમનકાલે દિટ્ઠા, ઇદાનિપિ ઇમા સુરાપાતિયો તથેવ પુણ્ણા. **અઞ્ઞાયં વત્તતે કથા**તિ યા અયં તુમ્હાકં સુરાવણ્ણનકથા વત્તતિ, સા અઞ્ઞાવ અભૂતા અતચ્છા. યદિ હિ એસા સુરા મનાપા અસ્સ, તુમ્હેપિ પિવેય્યાથ, ઉપડ્ઢપાતિયો અવસિસ્સેય્યું. તુમ્હાકં પન એકેનાપિ સુરા ન પીતા. **આકારણેન જાનામી**તિ તસ્મા ઇમિના કારણેન જાનામિ. **ન ચાયં ભદ્દિકા સુરા**તિ ''નેવાયં ભદ્દિકા સુરા, વિસસંયોજિતાય એતાય ભવિતબ્બ''ન્તિ ધુત્તે નિગ્ગણ્હિત્વા યથા ન પુન એવરૂપં કરોન્તિ, તથા તે તજ્જેત્વા વિસ્સજ્જેસિ. સો યાવજીવં દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ધુત્તા એતરહિ ધુત્તા, બારાણસિસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

પુણ્ણપાતિજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૫૪] ૪. કિંફલજાતકવણ્ણના

નાયં રુક્ખો દુરારુહાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ફલકુસલં ઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. એકો કિર સાવત્થિવાસી કુટુમ્બિકો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિમન્તેત્વા અત્તનો આરામે નિસીદાપેત્વા યાગુખજ્જકં દત્વા ઉય્યાનપાલં આણાપેસિ ''ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ઉય્યાને વિચરિત્વા અય્યાનં અમ્બાદીનિ નાનાફલાનિ દેહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા ભિક્ખૂસઙ્ઘમાદાય ઉય્યાને વિચરન્તો રુક્ખં ઉલ્લોકેત્વાવ ''એતં ફલં આમં, એતં ન સુપક્કં, એતં સુપક્ક''ન્તિ જાનાતિ. યં સો વદતિ, તં તથેવ હોતિ. ભિક્ખૂ ગન્ત્વા તથાગતસ્સ આરોચેસું ''ભન્તે, અયં ઉય્યાનપાલો ફલકુસલો ભૂમિયં ઠિતોવ રુક્ખં ઉલ્લોકેત્વા 'એતં ફલં આમં, એતં ન સુપક્કં, એતં સુપક્ક'ન્તિ જાનાતિ. યં સો વદતિ, તં તથેવ હોતી''તિ. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, અયમેવ ઉય્યાનપાલો ફલકુસલો, પુબ્બે પણ્ડિતાપિ ફલકુસલાયેવ અહેસુ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સત્થવાહકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો પઞ્ચહિ સકટસતેહિ વણિજ્જં કરોન્તો એકસ્મિં કાલે મહાવત્તનિઅટવિં પત્વા અટવિમુખે ઠત્વા સબ્બે મનુસ્સે સન્નિપાતાપેત્વા ''ઇમિસ્સા અટવિયા વિસરુક્ખા નામ હોન્તિ, વિસપત્તાનિ, વિસપુપ્ફાનિ, વિસફલાનિ, વિસમધૂનિ હોન્તિયેવ, પુબ્બે તુમ્હેહિ અપરિભુત્તં, યં કિઞ્ચિ પત્તં વા પુપ્ફં વા ફલં વા પલ્લવં વા મં અપરિપુચ્છિત્વા મા

ખાદથા''તિ આહ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા અટવિં ઓતરિંસુ. અટવિમુખે ચ એકસ્મિં ગામદ્વારે કિંફલરુક્ખો નામ અત્થિ, તસ્સ ખન્ધસાખાપલાસપુપ્ફફલાનિ સબ્બાનિ અમ્બસદિસાનેવ હોન્તિ. ન કેવલં વણ્ણસણ્ઠાનતોવ, ગન્ધરસેહિપિસ્સ આમપક્કાનિ ફલાનિ અમ્બફલસદિસાનેવ, ખાદિતાનિ પન હલાહલવિસં વિય તઙ્ખણઞ્ઞેવ જીવિતક્ખયં પાપેન્તિ. પુરતો ગચ્છન્તા એકચ્ચે લોલપુરિસા ''અમ્બુરુક્ખો અય''ન્તિ સઞ્ઞાય ફલાનિ ખાદિંસુ, એકચ્ચે ''સત્થવાહં પુચ્છિત્વાવ ખાદિસ્સામા''તિ હત્થેન ગહેત્વા અટ્ઠંસુ. તે સત્થવાહે આગતે ''અય્ય, ઇમાનિ અમ્બફલાનિ ખાદામા''તિ પુચ્છિંસુ. બોધિસત્તો ''નાયં અમ્બરુક્ખો''તિ ઞત્વા ''કિં ફલરુક્ખો નામેસ, નાયં અમ્બરુક્ખો, મા ખાદિત્થા''તિ વારેત્વા યે ખાદિંસુ. તેપિ વમાપેત્વા ચતુમધુરં પાયેત્વા નિરોગે અકાસિ.

પુબ્બે પન ઇમસ્મિં રુક્ખમૂલે મનુસ્સા નિવાસં કપ્પેત્વા ''અમ્બફલાની''તિ સઞ્ઞાય ઇમાનિ વિસફલાનિ ખાદિત્વા જીવિતક્ખયં પાપુણન્તિ. પુનદિવસે ગામવાસિનો નિક્ખમિત્વા મતમનુસ્સે દિસ્વા પાદે ગણ્હિત્વા પટિચ્છન્નટ્ઠાને છડ્ડેત્વા સકટેહિ સદ્ધિંયેવ સબ્બં તેસં સન્તકં ગહેત્વા ગચ્છન્તિ. તે તં દિવસમ્પિ અરુણુગ્ગમનકાલેયેવ ''મય્હં બલિબદ્દો ભવિસ્સતિ, મય્હં સકટં, મય્હં ભણ્ડ''ન્તિ વેગેન તં રુક્ખમૂલં ગન્ત્વા મનુસ્સે નિરોગે દિસ્વા ''કથં તુમ્હે ઇમં રુક્ખં 'નાયં અમ્બરુક્ખો'તિ જાનિત્થા''તિ પુચ્છિંસુ. તે ''મયં ન જાનામ, સત્થવાહજેટ્ઠકો નો જાનાતી''તિ આહંસુ. મનુસ્સા બોધિસત્તં પુચ્છિંસુ ''પણ્ડિત, કિન્તિ કત્વા ત્વં ઇમસ્સ રુક્ખસ્સ અનમ્બરુક્ખભાવં અઞ્ઞાસી''તિ? સો ''દ્વીહિ કારણેહિ અઞ્ઞાસિ''ન્તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૫૪. ''નાયં રુક્ખો દુરારુહો, નપિ ગામતો આરકા;
આકારણેન જાનામિ, નાયં સાદુફલો દુમો''તિ.

તત્થ **નાયં રુક્ખો દુરારુહો**તિ અયં વિસરુક્ખો ન દુક્ખારુહો, ઉક્ખિપિત્વા ઠપિતનિસ્સેણી વિય સુખેનારોહિતું સક્કાતિ વદતિ. **નપિ ગામતો આરકા**તિ ગામતો દૂરે ઠિતોપિ ન હોતિ, ગામદ્વારે ઠિતોયેવાતિ દીપેતિ. **આકારણેન જાનામી**તિ ઇમિના દુવિધેન કારણેનાહં ઇમં રુક્ખં જાનામિ. કિન્તિ? **નાયં સાદુફલો દુમો**તિ. સચે હિ અયં મધુરફલો અમ્બરુક્ખો અભવિસ્સ, એવં સુખારુળ્હે અવિદૂરે ઠિતે એતસ્મિં એકમ્પિ ફલં ન તિટ્ઠેય્ય, ફલખાદકમનુસ્સેહિ નિચ્ચં પરિવુતોવ અસ્સ. એવં અહં અત્તનો ઞાણેન પરિચ્છિન્દિત્વા ઇમસ્સ વિસરુક્ખભાવં અઞ્ઞાસિન્તિ મહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા સોત્થિગમનં ગતો.

સત્થાપિ ''એવં, ભિક્ખવે, પુબ્બે પણ્ડિતાપિ ફલકુસલા અહેસુ''ન્તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પરિસા બુદ્ધપરિસા અહેસું, સત્થવાહો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કિંફલજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૫૫] ૫. પઞ્ચાવુધજાતકવણ્ણના

યો અલીનેન ચિત્તેનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઓસ્સટ્ઠવીરિયં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ ભિક્ખું સત્થા આમન્તેત્વા ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઓસ્સટ્ઠવીરિયોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભગવા''તિ વુત્તે ''ભિક્ખુ પુબ્બે પણ્ડિતા વીરિયં કાતું યુત્તટ્ઠાને વીરિયં કત્વા રજ્જસમ્પત્તિં પાપુણિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિસ્મિં નિબ્બત્તિ. તસ્સ નામગ્ગહણદિવસે અટ્ઠસતે બ્રાહ્મણે સબ્બકામેહિ સન્તપ્પેત્વા લક્ખણાનિ પુચ્છિંસુ. લક્ખણકુસલા બ્રાહ્મણા

લક્ખણસમ્પત્તિં દિસ્વા ‘‘પુઞ્ઞસમ્પન્નો, મહારાજ, કુમારો તુમ્હાકં અચ્ચયેન રજ્જં પાપુણિસ્સતિ, પઞ્ચાવુધકમ્મે પઞ્ઞાતો પાકટો જમ્બુદીપે અગ્ગપુરિસો ભવિસ્સતી’’તિ બ્યાકરિંસુ. રાજા બ્રાહ્મણાનં વચનં સુત્વા કુમારસ્સ નામં ગણ્હન્તો ‘‘પઞ્ચાવુધકુમારો’’તિ નામં અકાસિ. અથ નં વિઞ્ઞુતં પત્વા સોળસવસ્સુદ્દેસે ઠિતં રાજા આમન્તેત્વા ‘‘તાત, સિપ્પં ઉગ્ગણ્હાહી’’તિ આહ. ‘‘કસ્સ સન્તિકે ઉગ્ગણ્હામિ, દેવા’’તિ? ‘‘ગચ્છ, તાત, ગન્ધારરટ્ઠે તક્કસિલનગરે દિસાપામોક્ખસ્સ આચરિયસ્સ સન્તિકે ઉગ્ગણ્હ, ઇદઞ્ચસ્સ આચરિયભાગં દજ્જેય્યાસી’’તિ સહસ્સં દત્વા ઉય્યોજેસિ. સો તત્થ ગન્ત્વા સિપ્પં સિક્ખિત્વા આચરિયેન દિન્નં પઞ્ચાવુધં ગહેત્વા આચરિયં વન્દિત્વા તક્કસિલનગરતો નિક્ખમિત્વા સન્નદ્ધપઞ્ચાવુધો બારાણસિમગ્ગં પટિપજ્જિ.

સો અન્તરામગ્ગે સિલેસલોમયક્ખેન નામ અધિટ્ઠિતં એકં અટવિં પાપુણિ. અથ નં અટવિમુખે મનુસ્સા દિસ્વા ‘‘ભો માણવ, મા ઇમં અટવિં પવિસ, સિલેસલોમયક્ખો નામેત્થ અત્થિ, સો દિટ્ઠદિટ્ઠે મનુસ્સે જીવિતક્ખયં પાપેતી’’તિ વારયિંસુ. બોધિસત્તો અત્તાનં તક્કેન્તો અસમ્ભીતકેસરસીહો વિય અટવિં પાવિસિયેવ. તસ્મિં અટવિમજ્ઝં સમ્પત્તે સો યક્ખો તાલમત્તો હુત્વા કૂટાગારમત્તં સીસં પત્તપ્પમાણાનિ અક્ખીનિ, દકલિમકુળમત્તા દ્વે દાઠા ચ માપેત્વા સેતમુખો કબરકુચ્છિ નીલહત્થપાદો હુત્વા બોધિસત્તસ્સ અત્તાનં દસ્સેત્વા ‘‘કહં યાસિ, તિટ્ઠ ભક્ખોસિ મે’’તિ આહ. અથ નં બોધિસત્તો ‘‘યક્ખ, અહં અત્તાનં તક્કેત્વા ઇધ પવિટ્ઠો, ત્વં અપ્પમત્તો હુત્વા મં ઉપગચ્છેય્યાસિ. વિસપીતેન હિ સરેન તં વિજ્ઝિત્વા એત્થેવ પાતેસ્સામી’’તિ સન્તજ્જેત્વા હલાહલવિસપીતં સરં સન્નય્હિત્વા મુઞ્ચિ, સો યક્ખસ્સ લોમેસુયેવ અલ્લીયિ. તતો અઞ્ઞં, તતો અઞ્ઞન્તિ એવં પઞ્ઞાસ સરે મુઞ્ચિ, સબ્બે તસ્સ લોમેસુયેવ અલ્લીયિંસુ. યક્ખો સબ્બેપિ તે સરે ફોટેત્વા અત્તનો પાદમૂલેયેવ પાતેત્વા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિ.

બોધિસત્તો પુનપિ તં તજ્જેત્વા ખગ્ગં કડ્ઢિત્વા પહરિ, તેત્તિંસઙ્ગુલાયતો ખગ્ગો લોમેસુયેવ અલ્લીયિ. અથ નં કણયેન પહરિ, સોપિ લોમેસુયેવ અલ્લીયિ. તસ્સ અલ્લીનભાવં ઞત્વા મુગ્ગરેન પહરિ, સોપિ લોમેસુયેવ અલ્લીયિ. તસ્સ અલ્લીનભાવં ઞત્વા કુન્તેન પહરિ, સોપિ લોમેસુયેવ અલ્લીયિ. તસ્સ અલ્લીનભાવં ઞત્વા ‘‘ભો યક્ખન, તે અહં ‘પઞ્ચાવુધકુમારો નામા’તિ સુતપુબ્બો, અહં તયા અધિટ્ઠિતં અટવિં પવિસન્તો ન ધનુઆદીનિ તક્કેત્વા પવિટ્ઠો, અત્તાનંયેવ પન તક્કેત્વા પવિટ્ઠો, અજ્જ તં પોથેત્વા ચુણ્ણવિચુણ્ણં કરિસ્સામી’’તિ ઉન્નાદેન્તો અત્તાનં તક્કેત્વા દક્ખિણહત્થેન યક્ખં પહરિ, હત્થો લોમેસુયેવ અલ્લીયિ. વામહત્થેન પહરિ, સોપિ અલ્લીયિ. દક્ખિણપાદેન પહરિ, સોપિ અલ્લીયિ. વામપાદેન પહરિ, સોપિ અલ્લીયિ. ‘‘સીસેન તં પોથેત્વા ચુણ્ણવિચુણ્ણં કરિસ્સામી’’તિ સીસેન પહરિ, તમ્પિ લોમેસુયેવ અલ્લીયિ. સો પઞ્ચોટ્ઠિતો પઞ્ચસુ ઠાનેસુ બદ્ધો ઓલમ્બન્તોપિ નિબ્ભયો નિસ્સારજ્જોવ અહોસિ.

યક્ખો ચિન્તેસિ ‘‘અયં એકો પુરિસસીહો પુરિસાજાનીયો, ન પુરિસમત્તોવ, માદિસેન નામસ્સ યક્ખેન ગહિતસ્સ સન્તાસમત્તમ્પિ ન ભવિસ્સતિ, મયા ઇમં મગ્ગં હનન્તેન એકોપિ એવરૂપો પુરિસો ન દિટ્ઠપુબ્બો, કસ્મા નુ ખો એસ ન ભાયતી’’તિ. સો તં ખાદિતું અવિસહન્તો ‘‘કસ્મા નુ ખો, ત્વં માણવ, મરણભયં ન ભાયસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘કિંકારણા, યક્ખ, ભાયિસ્સામિ. એકસ્મિઞ્હિ અત્તભાવે એકં મરણં નિયતમેવ, અપિચ મય્હં કુચ્છિમ્હિ વજિરાવુધં અત્થિ. સચે મં ખાદિસ્સસિ, તં આવુધં જીરાપેતું ન સક્ખિસ્સસિ, તં તે અન્તાનિ ખણ્ડાખણ્ડિકં છિન્દિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસ્સતિ. ઇતિ ઉભોપિ નસ્સિસ્સામ, ઇમિના કારણેનાહં ન ભાયામી’’તિ. ઇદં કિર બોધિસત્તો અત્તનો અબ્ભન્તરે ઞાણાવુધં સન્ધાય કથેસિ. તં સુત્વા યક્ખો ચિન્તેસિ ‘‘અયં માણવો સચ્ચમેવ ભણતિ, ઇમસ્સ પુરિસસીહસ્સ સરીરતો મુગ્ગબીજમત્તમ્પિ મંસખણ્ડં મય્હં કુચ્છિ જીરેતું ન સક્ખિસ્સતિ, વિસ્સજ્જેસ્સામિ ન’’ન્તિ

મરણભયતજ્જિતો બોધિસત્તં વિસ્સજ્જેત્વા ‘‘માણવ, પુરિસસીહો ત્વં, ન તે અહં મંસં ખાદિસ્સામિ, ત્વં અજ્જ રાહુમુખા મુત્તચન્દો વિય મમ હત્થતો મુચ્ચિત્વા ઞાતિસુહજ્જમણ્ડલં તોસેન્તો યાહી’’તિ આહ.

અથ નં બોધિસત્તો આહ – ‘‘યક્ખ, અહં તાવ ગચ્છિસ્સામિ, ત્વં પન પુબ્બેપિ અકુસલં કત્વા લુદ્દો લોહિતપાણિ પરરુહિરમંસભક્ખો યક્ખો હુત્વા નિબ્બત્તો. સચે ઇધાપિ ઠત્વા અકુસલમેવ કરિસ્સસિ, અન્ધકારા અન્ધકારમેવ ગમિસ્સસિ, મં દિટ્ઠકાલતો પટ્ઠાય પન ન સક્કા તયા અકુસલં કાતું, પાણાતિપાતકમ્મં નામ નિરયે તિરચ્છાનયોનિયં પેત્તિવિસયે અસુરકાયે ચ નિબ્બત્તેતિ, મનુસ્સેસુ નિબ્બત્તનિબ્બત્તટ્ઠાને અપ્પાયુકસંવત્તનિકં હોતી’’તિ એવમાદિના નયેન પઞ્ચન્નં દુસ્સીલ્યકમ્માનં આદીનવં, પઞ્ચન્નં સીલાનં આનિસંસઞ્ચ કથેત્વા નાનાકારણેહિ યક્ખં તજ્જેત્વા ધમ્મં દેસેત્વા દમેત્વા નિબ્બિસેવનં કત્વા પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા તસ્સાયેવ નં અટવિયા બલિપટિગ્ગાહકં દેવતં કત્વા અપ્પમાદેન ઓવદિત્વા અટવિતો નિક્ખમિત્વા અટવિમુખે મનુસ્સાનં આચિક્ખિત્વા સન્નદ્ધપઞ્ચાવુધો બારાણસિં ગન્ત્વા માતાપિતરો દિસ્વા અપરભાગે રજ્જે પતિટ્ઠાય ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થાપિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૫૫. ‘‘યો અલીનેન ચિત્તેન, અલીનમનસો નરો;
ભાવેતિ કુસલં ધમ્મં, યોગક્ખેમસ્સ પત્તિયા;
પાપુણે અનુપુબ્બેન, સબ્બસંયોજનક્ખય’’ન્તિ.

તત્રાયં પિણ્ડત્થો – યો પુરિસો અલીનેન અસંકુટિતેન ચિત્તેન પકતિયાપિ અલીનમનો અલીનજ્ઝાસયોવ હુત્વા અનવજ્જટ્ઠેન કુસલં સત્તતિં સબોધિપક્ખિયભેદં ધમ્મં ભાવેતિ વડ્ઢેતિ, વિસાલેન ચિત્તેન વિપસ્સનં અનુયુઞ્જતિ ચતૂહિ યોગેહિ ખેમસ્સ નિબ્બાનસ્સ પત્તિયા, સો એવં સબ્બસઙ્ખારેસુ ‘‘અનિચ્ચં દુક્ખં અનત્તા’’તિ તિલક્ખણં આરોપેત્વા તરુણવિપસ્સનતો પટ્ઠાય ઉપ્પન્ને બોધિપક્ખિયધમ્મે ભાવેન્તો અનુપુબ્બેન એકસંયોજનમ્પિ અનવસેસેત્વા સબ્બસંયોજનક્ખયકરસ્સ ચતુત્થમગ્ગસ્સ પરિયોસાને ઉપ્પન્નત્તા ‘‘સબ્બસંયોજનક્ખયો’’તિ સઙ્ખ્યં ગતં અરહત્તં પાપુણેય્યાતિ.

એવં સત્થા અરહત્તેન ધમ્મદેસનાય કૂટં ગહેત્વા મત્થકે ચત્તારિ સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ અરહત્તં પાપુણિ. સત્થા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા યક્ખો અઙ્ગુલિમાલો અહોસિ, પઞ્ચાવુધકુમારો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

પઞ્ચાવુધજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૫૬] ૬. કઞ્ચનક્ખન્ધજાતકવણ્ણના

યો પહટ્ઠેન ચિત્તેનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. એકો કિર સાવત્થિવાસી કુલપુત્તો સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા રતનસાસને ઉરં દત્વા પબ્બજિ. અથસ્સ આચરિયુપજ્ઝાયા ‘‘આવુસો, એકવિધેન સીલં નામ, દુવિધેન, તિવિધેન, ચતુબ્બિધેન, પઞ્ચવિધેન, છબ્બિધેન, સત્તવિધેન, અટ્ઠવિધેન, નવવિધેન, દસવિધેન, બહુવિધેન સીલં નામ. ઇદં ચૂળસીલં નામ, ઇદં મજ્ઝિમસીલં નામ, ઇદં મહાસીલં નામ. ઇદં પાતિમોક્ખસંવરસીલં નામ, ઇદં ઇન્દ્રિયસંવરસીલં નામ, ઇદં આજીવપારિસુદ્ધિસીલં નામ,

ઇદં પચ્ચયપટિસેવનસીલં નામા’’તિ સીલં આચિક્ખન્તિ. સો ચિન્તેસિ ‘‘ઇદં સીલં નામ અતિબહુ, અહં એત્તકં સમાદાય વત્તિતું ન સક્ખિસ્સામિ, સીલં પૂરેતું અસક્કોન્તસ્સ ચ નામ પબ્બજ્જાય કો અત્થો, અહં ગિહી હુત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ ચ કરિસ્સામિ, પુત્તદારઞ્ચ પોસેસ્સામી’’તિ. એવઞ્ચ પન ચિન્તેત્વા ‘‘ભન્તે, અહં સીલં રક્ખિતું ન સક્ખિસ્સામિ, અસક્કોન્તસ્સ ચ નામ પબ્બજ્જાય કો અત્થો, અહં હીનાયાવત્તિસ્સામિ, તુમ્હાકં પત્તચીવરં ગણ્હથા’’તિ આહ.

અથ નં આહંસુ ‘‘આવુસો એવં સન્તે દસબલં વન્દિત્વાવ યાહી’’તિ તે તં આદાય સત્થુ સન્તિકં ધમ્મસભં અગમંસુ. સત્થા દિસ્વાવ ‘‘કિં, ભિક્ખવે, અનત્થિકં ભિક્ખું આદાય આગતત્થા’’તિ આહ. ભન્તે, અયં ભિક્ખુ ‘‘અહં સીલં રક્ખિતું ન સક્ખિસ્સામી’’તિ પત્તચીવરં નિય્યાદેતિ, અથ નં મયં ગહેત્વા આગતમ્હાતિ. ‘‘કસ્મા પન તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો બહું સીલં આચિક્ખથ. યત્તકં એસ રક્ખિતું સક્કોતિ, તત્તકમેવ રક્ખિસ્સતિ. ઇતો પટ્ઠાય તુમ્હે એતં મા કિઞ્ચિ અવચુત્થ, અહમેત્થ કત્તબ્બં જાનિસ્સામિ, એહિ ત્વં ભિક્ખુ, કિં તે બહુના સીલેન, તીણિયેવ સીલાનિ રક્ખિતું સક્ખિસ્સસી’’તિ? ‘‘રક્ખિસ્સામિ, ભન્તે’’તિ. તેન હિ ત્વં ઇતો પટ્ઠાય કાયદ્વારં વચીદ્વારં મનોદ્વારન્તિ તીણિ દ્વારાનિ રક્ખ, મા કાયેન પાપકમ્મં કરિ, મા વાચાય, મા મનસા. ‘‘ગચ્છ મા હીનાયાવત્તિ, ઇમાનિ તીણિયેવ સીલાનિ રક્ખા’’તિ. એત્તાવતા સો ભિક્ખુ તુટ્ઠમાનસો ‘‘સાધુ, ભન્તે, રક્ખિસ્સામિ ઇમાનિ તીણિ સીલાની’’તિ સત્થારં વન્દિત્વા આચરિયુપજ્ઝાયેહિ સદ્ધિંયેવ અગમાસિ. સો તાનિ તીણિ સીલાનિ પૂરેન્તોવ અઞ્ઞાસિ ‘‘આચરિયુપજ્ઝાયેહિ મય્હં આચિક્ખિતં સીલમ્પિ એત્તકમેવ, તે પન અત્તનો અબુદ્ધભાવેન મં બુજ્ઝાપેતું નાસક્ખિંસુ, સમ્માસમ્બુદ્ધો અત્તનો બુદ્ધસુબુદ્ધતાય અનુત્તરધમ્મરાજતાય એત્તકં સીલં તીસુયેવ દ્વારેસુ પક્ખિપિત્વા મં ગણ્હાપેસિ, અવસ્સયો વત મે સત્થા જાતો’’તિ વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા કતિપાહેનેવ અરહત્તે પતિટ્ઠાસિ.

તં પવત્તિં ઞત્વા ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ભિક્ખૂ ‘‘આવુસો, તં કિર ભિક્ખું ‘બહુસીલાનિ રક્ખિતું ન સક્કોમી’તિ હીનાયાવત્તન્તં સબ્બાનિ સીલાનિ તીહિ કોટ્ઠાસેહિ સઙ્ખિપિત્વા ગાહાપેત્વા સત્થા અરહત્તં પાપેસિ, અહો બુદ્ધાનં બલં નામ અચ્છરિય’’ન્તિ બુદ્ધગુણે કથેન્તા નિસીદિંસુ. અથ સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ભિક્ખવે, અતિગરુકોપિ ભારો કોટ્ઠાસવસેન ભાજેત્વા દિન્નો લહુકો વિય હોતિ, પુબ્બેપિ પણ્ડિતા મહન્તં કઞ્ચનક્ખન્ધં લભિત્વા ઉક્ખિપિતું અસક્કોન્તા વિભાગં કત્વા ઉક્ખિપિત્વા અગમંસૂ’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં ગામકે કસ્સકો અહોસિ. સો એકદિવસં અઞ્ઞતરસ્મિં છડ્ડિતગામકે ખેત્તે કસિં કસતિ. પુબ્બે ચ તસ્મિં ગામે એકો વિભવસમ્પન્નો સેટ્ઠિ ઊરુમત્તપરિણાહં ચતુહત્થાયામં કઞ્ચનક્ખન્ધં નિદહિત્વા કાલમકાસિ. તસ્મિં બોધિસત્તસ્સ નઙ્ગલં લગિત્વા અટ્ઠાસિ. સો ‘‘મૂલસન્તાનકં ભવિસ્સતી’’તિ પંસું વિયૂહન્તો તં દિસ્વા પંસુના પટિચ્છાદેત્વા દિવસં કસિત્વા અત્થઙ્ગતે સૂરિયે યુગનઙ્ગલાદીનિ એકમન્તે નિક્ખિપિત્વા ‘‘કઞ્ચનક્ખન્ધં ગણ્હિત્વા ગચ્છિસ્સામી’’તિ તં ઉક્ખિપિતું નાસક્ખિ. અસક્કોન્તો નિસીદિત્વા ‘‘એત્તકં કુચ્છિભરણાય ભવિસ્સતિ, એત્તકં નિદહિત્વા ઠપેસ્સામિ, એત્તકેન કમ્મન્તે પયોજેસ્સામિ, એત્તકં દાનાદિપુઞ્ઞકિરિયાય ભવિસ્સતી’’તિ ચત્તારો કોટ્ઠાસે અકાસિ. તસ્સેવં વિભત્તકાલે સો કઞ્ચનક્ખન્ધો સલ્લહુકો વિય અહોસિ. સો તં ઉક્ખિપિત્વા ઘરં નેત્વા ચતુધા વિભજિત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

ઇતિ ભગવા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૫૬. ''યો પહટ્ઠેન ચિત્તેન, પહટ્ઠમનસો નરો;
ભાવેતિ કુસલં ધમ્મં, યોગક્ખેમસ્સ પત્તિયા;
પાપુણે અનુપુબ્બેન, સબ્બસંયોજનક્ખય''ન્તિ.

તત્થ **પહટ્ઠેના**તિ વિનીવરણેન. **પહટ્ઠમનસો**તિ તાય એવ વિનીવરણતાય પહટ્ઠમાનસો, સુવણ્ણં વિય પહંસિત્વા સમુજ્જોતિતસપ્પભાસચિત્તો હુત્વાતિ અત્થો.

એવં સત્થા અરહત્તકૂટેન દેસનં નિટ્ઠાપેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કઞ્ચનક્ખન્ધલદ્ધપુરિસો અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કઞ્ચનક્ખન્ધજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૫૭] ૭. વાનરિન્દજાતકવણ્ણના

યસ્સેતે ચતુરો ધમ્માતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ વધાય પરિસક્કનં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ સમયે સત્થા ''દેવદત્તો વધાય પરિસક્કતી''તિ સુત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ દેવદત્તો મય્હં વધાય પરિસક્કતિ, પુબ્બેપિ પરિસક્કિયેવ, તાસમત્તમ્પિ પન કાતું નાસક્ખી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કપિયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા વુડ્ઢિમન્વાય અસ્સપોતકપ્પમાણો થામસમ્પન્નો એકચરો હુત્વા નદીતીરે વિહરતિ. તસ્સા પન નદિયા વેમજ્ઝે એકો દીપકો નાનપ્પકારેહિ અમ્બપનસાદીહિ ફલરુક્ખેહિ સમ્પન્નો. બોધિસત્તો નાગબલો થામસમ્પન્નો નદિયા ઓરિમતીરતો ઉપ્પતિત્વા દીપકસ્સ ઓરતો નદીમજ્ઝે એકો પિટ્ઠિપાસાણો અત્થિ, તસ્મિં નિપતતિ, તતો ઉપ્પતિત્વા તસ્મિં દીપકે પતતિ. તત્થ નાનપ્પકારાનિ ફલાનિ ખાદિત્વા સાયં તેનેવ ઉપાયેન પચ્ચાગન્ત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાને વસિત્વા પુનદિવસેપિ તથેવ કરોતિ. ઇમિના નિયામેન તત્થ વાસં કપ્પેતિ.

તસ્મિં પન કાલે એકો કુમ્ભીલો સપજાપતિકો તસ્સા નદિયા વસતિ. તસ્સ ભરિયા બોધિસત્તં અપરાપરં ગચ્છન્તં દિસ્વા બોધિસત્તસ્સ હદયમંસે દોહળં ઉપ્પાદેત્વા કુમ્ભીલં આહ – ''મય્હં ખો, અય્ય, ઇમસ્સ વાનરિન્દસ્સ હદયમંસે દોહળો ઉપ્પન્નો''તિ. કુમ્ભીલો ''સાધુ, ભદ્દે, લચ્છસી''તિ વત્વા ''અજ્જ તં સાયં દીપકતો આગચ્છન્તમેવ ગણ્હિસ્સામી''તિ ગન્ત્વા પિટ્ઠિપાસાણે નિપજ્જિ.

બોધિસત્તો દિવસં ચરિત્વા સાયન્હસમયે દીપકે ઠિતોવ પાસાણં ઓલોકેત્વા – ''અયં પાસાણો ઇદાનિ ઉચ્ચતરો ખાયતિ, કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ ચિન્તેસિ. તસ્સ કિર ઉદકપ્પમાણઞ્ચ પાસાણપ્પમાણઞ્ચ સુવવત્થાપિતમેવ હોતિ. તેનસ્સ એતદહોસિ ''અજ્જ ઇમિસ્સા નદિયા ઉદકં નેવ હાયતિ, ન ચ વડ્ઢતિ, અથ ચ પનાયં પાસાણો મહા હુત્વા પઞ્ઞાયતિ, કચ્ચિ નુ ખો એત્થ મય્હં ગહણત્થાય કુમ્ભીલો નિપન્નો''તિ. સો ''વીમંસામિ તાવ ન''ન્તિ તત્થેવ ઠત્વા પાસાણેન સદ્ધિં કથેન્તો વિય ''ભો પાસાણા''તિ વત્વા પટિવચનં અલભન્તો યાવતતિયં ''ભો પાસાણા''તિ આહ. પાસાણો કિં પટિવચનં દસ્સતિ. પુનપિ વાનરો ''કિં ભો પાસાણ, અજ્જ મય્હં પટિવચનં ન દેસી''તિ આહ. કુમ્ભીલો ''અદ્ધા અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ અયં પાસાણો વાનરિન્દસ્સ પટિવચનં અદાસિ, દસ્સામિ દાનિસ્સ પટિવચન''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''કિં, ભો વાનરિન્દા''તિ આહ. ''કોસિ ત્વ''ન્તિ? ''અહં કુમ્ભીલો''તિ. ''કિમત્થં એત્થ નિપન્નોસી''તિ? ''તવ હદયમંસં પત્થયમાનો''તિ. બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ''અઞ્ઞો મે ગમનમગ્ગો નત્થિ, અજ્જ મયા

એસ કુમ્ભીલો વઞ્ચેતબ્બો’’તિ. અથ નં એવમાહ ‘‘સમ્મ કુમ્ભીલ, અહં અત્તાનં તુય્હં પરિચ્ચજિસ્સામિ, ત્વં મુખં વિવરિત્વા મં તવ સન્તિકં આગતકાલે ગણ્હાહી’’તિ. કુમ્ભીલાનઞ્હિ મુખે વિવટે અક્ખીનિ નિમ્મીલન્તિ. સો તં કારણં અસલ્લક્ખેત્વા મુખં વિવરિ, અથસ્સ અક્ખીનિ પિથીયિંસુ. સો મુખં વિવરિત્વા અક્ખીનિ નિમ્મીલેત્વા નિપજ્જિ. બોધિસત્તો તથાભાવં ઞત્વા દીપકા ઉપ્પતિતો ગન્ત્વા કુમ્ભીલસ્સ મત્થકે અક્કમિત્વા તતો ઉપ્પતિતો વિજ્જુલતા વિય વિજ્જોતમાનો પરતીરે અટ્ઠાસિ.

કુમ્ભીલો તં અચ્છરિયં દિસ્વા ‘‘ઇમિના વાનરિન્દેન અતિઅચ્છેરકં કત’’ન્તિ ચિન્તેત્વા ‘‘ભો વાનરિન્દ, ઇમસ્મિં લોકે ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પુગ્ગલો પચ્ચામિત્તે અધિભવતિ. તે સબ્બેપિ તુય્હં અબ્ભન્તરે અત્થિ મઞ્ઞે’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૫૭. ‘‘યસ્સેતે ચતુરો ધમ્મા, વાનરિન્દ યથા તવ;
સચ્ચં ધમ્મો ધિતિ ચાગો, દિટ્ઠં સો અતિવત્તતી’’તિ.

તત્થ **યસ્સા**તિ યસ્સ કસ્સચિ પુગ્ગલસ્સ. **એતે**તિ ઇદાનિ વત્તબ્બે પચ્ચક્ખતો નિદ્દિસતિ. **ચતુરો ધમ્મા**તિ ચત્તારો ગુણા. **સચ્ચન્તિ** વચીસચ્ચં, ‘‘મમ સન્તિકં આગમિસ્સામી’’તિ વત્વા મુસાવાદં અકત્વા આગતોયેવાતિ એતં તે વચીસચ્ચં. **ધમ્મો**તિ વિચારણપઞ્ઞા, ‘‘એવં કતે ઇદં નામ ભવિસ્સતી’’તિ એસા તે વિચારણપઞ્ઞા અત્થિ. **ધિતી**તિ અબ્બોચ્છિન્નં વીરિયં વુચ્ચતિ, એતમ્પિ તે અત્થિ. **ચાગો**તિ અત્તપરિચ્ચાગો, ત્વં અત્તાનં પરિચ્ચજિત્વા મમ સન્તિકં આગતો. યં પનાહં ગણ્હિતું નાસક્ખિં, મય્હમેવેસ દોસો. **દિટ્ઠન્તિ** પચ્ચામિત્તં. **સો અતિવત્તતી**તિ યસ્સ પુગ્ગલસ્સ યથા તવ, એવં એતે ચત્તારો ધમ્મા અત્થિ, સો યથા મં અજ્જ ત્વં અતિક્કન્તો, તથેવ અત્તનો પચ્ચામિત્તં અતિક્કમતિ અભિભવતીતિ. એવં કુમ્ભીલો બોધિસત્તં પસંસિત્વા અત્તનો વસટ્ઠાનં ગતો.

સત્થાપિ ‘‘ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ મય્હં વધાય પરિસક્કતિ, પુબ્બેપિ પરિસક્કિયેવા’’તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા કુમ્ભીલો દેવદત્તો અહોસિ, ભરિયાસ્સ ચિઞ્ચમાણવિકા, વાનરિન્દો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

વાનરિન્દજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૫૮] ૮. તયોધમ્મજાતકવણ્ણના

યસ્સ એતે તયો ધમ્માતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ વધાય પરિસક્કનમેવારબ્ભ કથેસિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે દેવદત્તો વાનરયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા હિમવન્તપ્પદેસે યૂથં પરિહરન્તો અત્તાનં પટિચ્ચ જાતાનં વાનરપોતકાનં ‘‘વુડ્ઢિપ્પત્તા ઇમે યૂથં પરિહરેય્યુ’’ન્તિ ભયેન દન્તેહિ ડંસિત્વા તેસં બીજાનિ ઉપ્પાટેતિ. તદા બોધિસત્તોપિ તઞ્ઞેવ પટિચ્ચ એકિસ્સા વાનરિયા કુચ્છિસ્મિં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. અથ સા વાનરી ગબ્ભસ્સ પતિટ્ઠિતભાવં ઞત્વા અત્તનો ગબ્ભં અનુરક્ખમાના અઞ્ઞં પબ્બતપાદં અગમાસિ. સા પરિપક્કગબ્ભા બોધિસત્તં વિજાયિ. સો વુડ્ઢિમન્વાય વિઞ્ઞુતં પત્તો થામસમ્પન્નો અહોસિ. સો એકદિવસં માતરં પુચ્છિ ‘‘અમ્મ, મય્હં પિતા કહ’’ન્તિ? ‘‘તાત, અસુકસ્મિં નામ પબ્બતપાદે યૂથં પરિહરન્તો વસતી’’તિ. ‘‘અમ્મ, તસ્સ મં સન્તિકં નેહી’’તિ. ‘‘તાત, ન સક્કા તયા પિતુ સન્તિકં ગન્તું. પિતા હિ તે અત્તાનં પટિચ્ચ જાતાનં

વાનરપોતકાનં યૂથપરિહરણભયેન દન્તેહિ ડંસિત્વા બીજાનિ ઉપ્પાટેતી''તિ. ''અમ્મ, નેહિ મં તત્થ, અહં જાનિસ્સામી''તિ. સા પુત્તં આદાય તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ.

સો વાનરો અત્તનો પુત્તં દિસ્વાવ ''અયં વડ્ઢન્તો મય્હં યૂથં પરિહરિતું ન દસ્સતિ, ઇદાનેવ મારેતબ્બો''તિ ''એતં આલિઙ્ગન્તો વિય ગાળ્હં પીળેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''એહિ, તાત, એત્તકં કાલં કહં ગતોસી''તિ બોધિસત્તં આલિઙ્ગન્તો વિય નિપ્પીળેસિ. બોધિસત્તો પન નાગબલો થામસમ્પન્નો, સોપિ નં નિપ્પીળેસિ, અથસ્સ અટ્ઠીનિ ભિજ્જનાકારપ્પત્તાનિ અહેસું. અથસ્સ એતદહોસિ ''અયં વડ્ઢન્તો મં મારેસ્સતિ, કેન નુ ખો ઉપાયેન પુરેતરઞ્ઞેવ મારેય્ય''ન્તિ. તતો ચિન્તેસિ ''અયં અવિદૂરે રક્ખસપરિગ્ગહિતો સરો અત્થિ, તત્થ નં રક્ખસેન ખાદાપેસ્સામી''તિ. અથ નં એવમાહ ''તાત, અહં મહલ્લકો, ઇમં યૂથં તુય્હં નિય્યાદેમિ, અજ્જેવ તં રાજાનં કરોમિ, અસુકસ્મિં નામ ઠાને સરો અત્થિ, તત્થ દ્વે કુમુદિનિયો, તિસ્સો ઉપ્પલિનિયો, પઞ્ચ પદુમિનિયો ચ પુપ્ફન્તિ, ગચ્છ, તતો પુપ્ફાનિ આહરા''તિ. સો ''સાધુ, તાત, આહરિસ્સામી''તિ ગન્ત્વા સહસા અનોતરિત્વા સમન્તા પદં પરિચ્છિન્દન્તો ઓતિણ્ણપદઞ્ઞેવ અદ્દસ, ન ઉત્તિણ્ણપદં. સો ''ઇમિના સરેન રક્ખસપરિગ્ગહિતેન ભવિતબ્બં, મય્હં પિતા અત્તના મારેતું અસક્કોન્તો રક્ખસેન મં ખાદાપેતુકામો ભવિસ્સતિ , અહં ઇમઞ્ચ સરં ન ઓતરિસ્સામિ, પુપ્ફાનિ ચ ગહેસ્સામી''તિ નિરુદકટ્ઠાનં ગન્ત્વા વેગં ગહેત્વા ઉપ્પતિત્વા પરતો ગચ્છન્તો નિરુદકે ઓકાસે ઠિતાનેવ દ્વે પુપ્ફાનિ ગહેત્વા પરતીરે પતિ. પરતીરતોપિ ઓરિમતીરં આગચ્છન્તો તેનેવુપાયેન દ્વે ગણ્હિ. એવં ઉભોસુ પસ્સેસુ રાસિં કરોન્તો પુપ્ફાનિ ચ ગણ્હિ, રક્ખસસ્સ ચ આણટ્ઠાનં ન ઓતરિ.

અથસ્સ ''ઇતો ઉત્તરિ ઉક્ખિપિતું ન સક્ખિસ્સામી''તિ તાનિ પુપ્ફાનિ ગહેત્વા એકસ્મિં ઠાને રાસિં કરોન્તસ્સ સો રક્ખસો ''મયા એત્તકં કાલં એવરૂપો પઞ્ઞવા અચ્છરિયપુરિસો ન દિટ્ઠપુબ્બો, પુપ્ફાનિ ચ નામ યાવદિચ્છકં ગહિતાનિ, મય્હઞ્ચ આણટ્ઠાનં ન ઓતરી''તિ ઉદકં દ્વિધા ભિન્દન્તો ઉદકતો ઉટ્ઠાય બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''વાનરિન્દ, ઇમસ્મિં લોકે યસ્સ તયો ધમ્મા અત્થિ, સો પચ્ચામિત્તં અભિભવતિ, તે સબ્બેપિ તવ અબ્ભન્તરે અત્થિ મઞ્ઞે''તિ વત્વા બોધિસત્તસ્સ થુતિં કરોન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૫૮. ''યસ્સ એતે તયો ધમ્મા, વાનરિન્દ યથા તવ;
દક્ખિયં સૂરિયં પઞ્ઞા, દિટ્ઠં સો અતિવત્તતી''તિ.

તત્થ **દક્ખિયન્તિ** દક્ખભાવો, સમ્પત્તભયં વિધમિતું જાનનપઞ્ઞાય સમ્પયુત્તઉત્તમવીરિયસ્સેતં નામં. **સૂરિયન્તિ** સૂરભાવો, નિબ્ભયભાવસ્સેતં નામં. **પઞ્ઞાતિ** પઞ્ઞાપદટ્ઠાનાય ઉપાયપઞ્ઞાયેતં નામં.

એવં સો દકરક્ખસો ઇમાય ગાથાય બોધિસત્તસ્સ થુતિં કત્વા ''ઇમાનિ પુપ્ફાનિ કિમત્થં હરસી''તિ પુચ્છિ. ''પિતા મં રાજાનં કાતુકામો, તેન કારણેન હરામી''તિ. ''ન સક્કા તાદિસેન ઉત્તમપુરિસેન પુપ્ફાનિ વહિતું અહં વહિસ્સામી''તિ ઉક્ખિપિત્વા તસ્સ પચ્છતો પચ્છતો અગમાસિ. અથસ્સ પિતા દૂરતોવ તં દિસ્વા ''અહં ઇમં 'રક્ખસભત્તં ભવિસ્સતી'તિ પહિણિં, સો દાનેસ રક્ખસં પુપ્ફાનિ ગાહાપેન્તો આગચ્છતિ, ઇદાનિમ્હિ નટ્ઠો''તિ ચિન્તેન્તો સત્તધા હદયફાલનં પત્વા તત્થેવ જીવિતક્ખયં પત્તો. સેસવાનરા સન્નિપતિત્વા બોધિસત્તં રાજાનં અકંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા યૂથપતિ દેવદત્તો અહોસિ, યૂથપતિપુત્તો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

તયોધમ્મજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૫૯] ૯. ભેરિવાદકજાતકવણ્ણના

ધમે ધમેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં દુબ્બચભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ ભિક્ખું સત્થા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ દુબ્બચોસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં, ભગવા’’તિ વુત્તે ‘‘ન ત્વં ભિક્ખુ ઇદાનેવ દુબ્બચો, પુબ્બેપિ દુબ્બચોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ભેરિવાદકકુલે નિબ્બત્તિત્વા ગામકે વસતિ. સો ‘‘બારાણસિયં નક્ખત્તં ઘુટ્ઠ’’ન્તિ સુત્વા ‘‘સમજ્જમણ્ડલે ભેરિં વાદેત્વા ધનં આહરિસ્સામી’’તિ પુત્તં આદાય તત્થ ગન્ત્વા ભેરિં વાદેત્વા બહુધનં લભિ. સો તં આદાય અત્તનો ગામં ગચ્છન્તો ચોરાટવિં પત્વા પુત્તં નિરન્તરં ભેરિં વાદેન્તં વારેસિ ‘‘તાત, નિરન્તરં અવાદેત્વા મગ્ગપટિપન્નસ્સ ઇસ્સરસ્સ ભેરિં વિય અન્તરન્તરા વાદેહી’’તિ સો પિતરા વારિયમાનોપિ ‘‘ભેરિસદ્દેનેવ ચોરે પલાપેસ્સામી’’તિ વત્વા નિરન્તરમેવ વાદેસિ. ચોરા પઠમઞ્ઞેવ ભેરિસદ્દં સુત્વા ‘‘ઇસ્સરભેરી ભવિસ્સતી’’તિ પલાયિત્વા અતિ વિય એકાબદ્ધં સદ્દં સુત્વા ‘‘નાયં ઇસ્સરભેરી ભવિસ્સતી’’તિ આગન્ત્વા ઉપધારેન્તા દ્વેયેવ જને દિસ્વા પોથેત્વા વિલુમ્પિંસુ. બોધિસત્તો ‘‘કિચ્છેન વત નો લદ્ધં ધનં એકાબદ્ધં કત્વા વાદેન્તો નાસેસી’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૫૯. ‘‘ધમે ધમે નાતિધમે, અતિધન્તઞ્હિ પાપકં;
ધન્તેન હિ સતં લદ્ધં, અતિધન્તેન નાસિત’’ન્તિ.

તત્થ **ધમે ધમે**તિ ધમેય્ય નો ન ધમેય્ય, ભેરિં વાદેય્ય નો ન વાદેય્યાતિ અત્થો. **નાતિધમે**તિ અતિક્કમિત્વા પન નિરન્તરમેવ કત્વા ન વાદેય્ય. કિંકારણા? **અતિધન્તઞ્હિ પાપકં**, નિરન્તરં ભેરિવાદનં ઇદાનિ અમ્હાકં પાપકં લામકં જાતં. **ધન્તેન હિ સતં લદ્ધન્તિ** નગરે ધમન્તેન ભેરિવાદનેન કહાપણસતં લદ્ધં. **અતિધન્તેન નાસિત**ન્તિ ઇદાનિ પન મે પુત્તેન વચનં અકત્વા યદિદં અટવિયં અતિધન્તં, તેન અતિધન્તેન સબ્બં નાસિતન્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા પુત્તો દુબ્બચભિક્ખુ અહોસિ, પિતા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ભેરિવાદકજાતકવણ્ણના નવમા.

[૬૦] ૧૦. સઙ્ખધમજાતકવણ્ણના

ધમે ધમેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દુબ્બચમેવારબ્ભ કથેસિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સઙ્ખધમકકુલે નિબ્બત્તિત્વા બારાણસિયં નક્ખત્તે ઘુટ્ઠે પિતરં આદાય સઙ્ખધમનકમ્મેન ધનં લભિત્વા આગમનકાલે ચોરાટવિયં પિતરં નિરન્તરં સઙ્ખં ધમન્તં વારેસિ. સો ‘‘સઙ્ખસદ્દેન ચોરે પલાપેસ્સામી’’તિ નિરન્તરમેવ ધમિ, ચોરા પુરિમનયેનેવ આગન્ત્વા વિલુમ્પિંસુ. બોધિસત્તો પુરિમનયેનેવ ગાથં અભાસિ –

૬૦. ‘‘ધમે ધમે નાતિધમે, અતિધન્તઞ્હિ પાપકં;
ધન્તેનાધિગતા ભોગા, તે તાતો વિધમી ધમ’’ન્તિ.

તત્થ **તે તાતો વિધમી ધમ**ન્તિ તે સઙ્ખં ધમિત્વા લદ્ધભોગે મમ પિતા પુનપ્પુનં ધમન્તો વિધમિ વિદ્ધંસેસિ વિનાસેસીતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પિતા દુબ્બચભિક્ખુ અહોસિ, પુત્તો પનસ્સ અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સઙ્ખધમજાતકવણ્ણના દસમા.

આસીસવગ્ગો છટ્ઠો.

તસ્સુદ્દાનં –

મહાસીલવજનકં, પુણ્ણપાતિ ચ કિંફલં;
પઞ્ચાવુધકઞ્ચનક્ખન્ધં, વાનરિન્દં તયોધમ્મં;
ભેરિવાદસઙ્ખધમન્તિ.

૭. ઇત્થિવગ્ગો

[૬૧] ૧. અસાતમન્તજાતકવણ્ણના

અસા લોકિત્થિયો નામાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉક્કણ્ઠિતં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ વત્થુ ઉમ્માદન્તિજાતકે આવિ ભવિસ્સતિ. તં પન ભિક્ખું સત્થા ''ભિક્ખુ ઇત્થિયો નામ અસાતા અસતિયો લામિકા પચ્છિમિકા, ત્વં એવરૂપં લામિકં ઇત્થિં નિસ્સાય કસ્મા ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ગન્ધારરટ્ઠે તક્કસિલાયં બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વિઞ્ઞુતં પત્તો તીસુ વેદેસુ સબ્બસિપ્પેસુ ચ નિપ્ફત્તિં પત્તો દિસાપામોક્ખો આચરિયો અહોસિ. તદા બારાણસિયં એકસ્મિં બ્રાહ્મણકુલે પુત્તસ્સ જાતદિવસે અગ્ગિં ગહેત્વા અનિબ્બાયન્તં ઠપયિંસુ. અથ નં બ્રાહ્મણકુમારં સોળસવસ્સકાલે માતાપિતરો આહંસુ ''પુત્ત, મયં તવ જાતદિવસે અગ્ગિં ગહેત્વા ઠપયિમ્હ. સચે બ્રહ્મલોકપરાયણો ભવિતુકામો, ત્વં અગ્ગિં આદાય અરઞ્ઞં પવિસિત્વા અગ્ગિં ભગવન્તં નમસ્સમાનો બ્રહ્મલોકપરાયણો હોહિ. સચે અગારં અજ્ઝાવસિતુકામો, તક્કસિલં ગન્ત્વા દિસાપામોક્ખસ્સ આચરિયસ્સ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા કુટુમ્બં સણ્ઠપેહી''તિ. માણવો ''નાહં સક્ખિસ્સામિ અરઞ્ઞે અગ્ગિં પરિચરિતું, કુટુમ્બમેવ સણ્ઠપેસ્સામી''તિ માતાપિતરો વન્દિત્વા આચરિયભાગં સહસ્સં ગહેત્વા તક્કસિલં ગન્ત્વા સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા પચ્ચાગમાસિ.

માતાપિતરો પનસ્સ અનત્થિકા ઘરાવાસેન, અરઞ્ઞે અગ્ગિં પરિચરાપેતુકામા હોન્તિ. અથ નં માતા ઇત્થીનં દોસં દસ્સેત્વા અરઞ્ઞં પેસેતુકામા ''સો આચરિયો પણ્ડિતો બ્યત્તો સક્ખિસ્સતિ મે પુત્તસ્સ ઇત્થીનં દોસં કથેતુ''ન્તિ ચિન્તેત્વા આહ – ''ઉગ્ગહિતં તે, તાત, સિપ્પ''ન્તિ. ''આમ, અમ્મા''તિ. ''અસાતમન્તોપિ તે ઉગ્ગહિતો''તિ. ''ન ઉગ્ગહિતો, અમ્મા''તિ. ''તાત, યદિ તે અસાતમન્તો ન ઉગ્ગહિતો, કિં નામ તે સિપ્પં ઉગ્ગહિતં, ગચ્છ, ઉગ્ગણ્હિત્વા એહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ પુન તક્કસિલાભિમુખો પાયાસિ. તસ્સપિ આચરિયસ્સ માતા મહલ્લિકા વીસતિવસ્સસતિકા . સો તં સહત્થા ન્હાપેન્તો ભોજેન્તો પાયેન્તો પટિજગ્ગતિ. અઞ્ઞે મનુસ્સા નં તથા કરોન્તં જિગુચ્છન્તિ. સો ચિન્તેસિ ''યંનૂનાહં અરઞ્ઞં પવિસિત્વા તત્થ માતરં પટિજગ્ગન્તો વિહરેય્ય''ન્તિ. અથેકસ્મિં

વિવિત્તે અરઞ્ઞે ઉદકફાસુકટ્ઠાને પણ્ણસાલં કારેત્વા સપ્પિતણ્ડુલાદીનિ આહરાપેત્વા માતરં ઉક્ખિપિત્વા તત્થ ગન્ત્વા માતરં પટિજગ્ગન્તો વાસં કપ્પેસિ.

સોપિ ખો માણવો તક્કસિલં ગન્ત્વા આચરિયં અપસ્સન્તો ''કહં આચરિયો''તિ પુચ્છિત્વા તં પવત્તિં સુત્વા તત્થ ગન્ત્વા વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. અથ નં આચરિયો ''કિં નુ ખો, તાત, અતિસીઘં આગતોસી''તિ? ''નનુ અહં તુમ્હેહિ અસાતમન્તો નામ ન ઉગ્ગણ્હાપિતો''તિ? ''કો પન તે અસાતમન્તે ઉગ્ગણ્હિતબ્બે કત્વા કથેસી''તિ? ''મય્હં માતા આચરિયા''તિ. બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ''અસાતમન્તો નામ કોચિ નત્થિ, ઇમસ્સ પન માતા ઇમં ઇત્થિદોસે જાનાપેતુકામા ભવિસ્સતી''તિ. અથ નં ''સાધુ, તાત, દસ્સામિ તે અસાતમન્તે, ત્વં અજ્જ આદિં કત્વા મમ ઠાને ઠત્વા મમ માતરં સહત્થા ન્હાપેન્તો ભોજેન્તો પાયેન્તો પટિજગ્ગાહિ, હત્થપાદસીસપિટ્ઠિસમ્બાહનાદીનિ ચસ્સા કરોન્તો 'અય્યે જરં પત્તકાલેપિ તાવ તે એવરૂપં સરીરં, દહરકાલે કીદિસં અહોસી'તિ હત્થપાદપરિકમ્માદિકરણકાલે હત્થપાદાદીનં વણ્ણં કથેય્યાસિ. યઞ્ચ તે મમ માતા કથેતિ, તં અલજ્જન્તો અનિગુહન્તો મય્હં આરોચેય્યાસિ, એવં કરોન્તો અસાતમન્તે લચ્છસિ, અકરોન્તો ન લચ્છસી''તિ આહ. સો ''સાધુ આચરિયા''તિ તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા તતો પટ્ઠાય સબ્બં યથાવુત્તવિધાનં અકાસિ.

અથસ્સા તસ્મિં માણવે પુનપ્પુનં વણ્ણયમાને ''અયં મયા સદ્ધિં અભિરમિતુકામો ભવિસ્સતી''તિ અન્ધાય જરાજિણ્ણાય અબ્ભન્તરે કિલેસો ઉપ્પજ્જિ . સા એકદિવસં અત્તનો સરીરવણ્ણં કથયમાનં માણવં આહ ''મયા સદ્ધિં અભિરમિતું ઇચ્છસી''તિ? ''અય્યે, અહં તાવ ઇચ્છેય્યં, આચરિયો પન ગરુકો''તિ. ''સચે મં ઇચ્છસિ, પુત્તં મે મારેહી''તિ. ''અહં આચરિયસ્સ સન્તિકે એત્તકં સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા કિલેસમત્તં નિસ્સાય કિન્તિ કત્વા આચરિયં મારેસ્સામી''તિ. ''તેન હિ સચે ત્વં મં ન પરિચ્ચજસિ, અહમેવ નં મારેસ્સામી''તિ. એવં ઇત્થિયો નામ અસાતા લામિકા પચ્છિમિકા, તથારૂપે નામ વયે ઠિતા રાગચિત્તં ઉપ્પાદેત્વા કિલેસં અનુવત્તમાના એવં ઉપકારકં પુત્તં મારેતુકામા જાતા. માણવો સબ્બં તં કથં બોધિસત્તસ્સ આરોચેસિ.

બોધિસત્તો ''સુટ્ઠુ તે, માણવ, કતં મય્હં આરોચેન્તેના''તિ વત્વા માતુ આયુસઙ્ખારં ઓલોકેન્તો ''અજ્જેવ મરિસ્સતી''તિ ઞત્વા ''એહિ, માણવ, વીમંસિસ્સામ ન''ન્તિ એકં ઉદુમ્બરરુક્ખં છિન્દિત્વા અત્તનો પમાણેન કટ્ઠરૂપકં કત્વા સસીસં પારુપિત્વા અત્તનો સયનટ્ઠાને ઉત્તાનં નિપજ્જાપેત્વા રજ્જુકં બન્ધિત્વા અન્તેવાસિકં આહ – ''તાત, ફરસું આદાય ગન્ત્વા મમ માતુ સઞ્ઞં દેહી''તિ. માણવો ગન્ત્વા ''અય્યે, આચરિયો પણ્ણસાલાયં અત્તનો સયનટ્ઠાને નિપન્નો, રજ્જુસઞ્ઞા મે બદ્ધા, ઇમં ફરસું આદાય ગન્ત્વા સચે સક્કોસિ, મારેહિ ન''ન્તિ આહ. ''ત્વં પન મં ન પરિચ્ચજિસ્સસી''તિ? ''કિંકારણા પરિચ્ચજિસ્સામી''તિ? સા ફરસું આદાય પવેધમાના ઉટ્ઠાય રજ્જુસઞ્ઞાય ગન્ત્વા હત્થેન પરામસિત્વા ''અયં મે પુત્તો''તિ સઞ્ઞાય કટ્ઠરૂપકસ્સ મુખતો સાટકં અપનેત્વા ફરસું આદાય ''એકપ્પહારેનેવ મારેસ્સામી''તિ ગીવાયમેવ પહરિત્વા ''ધ''ન્તિ સદ્દે ઉપ્પન્ને રુક્ખભાવં અઞ્ઞાસિ. અથ બોધિસત્તેન ''કિં કરોસિ, અમ્મા''તિ વુત્તે સા ''વઞ્ચિતામ્હી''તિ તત્થેવ મરિત્વા પતિતા. અત્તનો કિર પણ્ણસાલાય નિપન્નાયપિ તક્ખણઞ્ઞેવ તાય મરિતબ્બમેવ.

સો તસ્સા મતભાવં ઞત્વા સરીરકિચ્ચં કત્વા આળાહનં નિબ્બાપેત્વા વનપુપ્ફેહિ પૂજેત્વા માણવં આદાય પણ્ણસાલદ્વારે નિસીદિત્વા ''તાત, પાટિયેક્કો અસાતમન્તો નામ નત્થિ, ઇત્થિયો અસાતા નામ, તવ માતા 'અસાતમન્તં ઉગ્ગણ્હા'તિ મમ સન્તિકં પેસયમાના ઇત્થીનં દોસં જાનનત્થં પેસેસિ. ઇદાનિ પન તે પચ્ચક્ખમેવ મમ માતુ દોસો દિટ્ઠો, ઇમિના કારણેન 'ઇત્થિયો નામ અસાતા લામિકા પચ્છિમિકા'તિ જાનેય્યાસી''તિ તં

ઓવદિત્વા ઉય્યોજેસિ. સોપિ આચરિયં વન્દિત્વા માતાપિતૂનં સન્તિકં અગમાસિ. અથ નં માતા પુચ્છિ ''તાત, ઉગ્ગહિતો તે અસાતમન્તો''તિ? ''આમ, અમ્મા''તિ. ''ઇદાનિ કિં કરિસ્સસિ, પબ્બજિત્વા અગ્ગિં વા પરિચરિસ્સસિ, અગારમજ્ઝે વા વસિસ્સસી''તિ? માણવો ''મયા, અમ્મ, પચ્ચક્ખતો ઇત્થીનં દોસા દિટ્ઠા , અગારેન મે કિચ્ચં નત્થિ, પબ્બજિસ્સામહ''ન્તિ અત્તનો અધિપ્પાયં પકાસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૬૧. ''અસા લોકિત્થિયો નામ, વેલા તાસં ન વિજ્જતિ;
સારત્તા ચ પગબ્ભા ચ, સિખી સબ્બઘસો યથા;
તા હિત્વા પબ્બજિસ્સામિ, વિવેકમનુબ્રૂહય''ન્તિ.

તત્થ **અસા**તિ અસતિયો લામિકા. અથ વા સાતં વુચ્ચતિ સુખં, તં તાસુ નત્થિ. અત્તનિ પટિબદ્ધચિત્તાનં અસાતમેવ દેન્તીતિપિ અસા, દુક્ખા દુક્ખવત્થુભૂતાતિ અત્થો. ઇમસ્સ પનત્થસ્સ સાધનત્થાય ઇદં સુત્તં આહરિતબ્બં –

''માયા ચેતા મરીચી ચ, સોકો રોગો ચુપદ્દવો;
ખરા ચ બન્ધના ચેતા, મચ્ચુપાસા ગુહાસયા;
તાસુ યો વિસ્સસે પોસો, સો નરેસુ નરાધમો''તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૧૧૮);

લોકિત્થિયોતિ લોકે ઇત્થિયો. **વેલા તાસં ન વિજ્જતી**તિ અમ્મ, તાસં ઇત્થીનં કિલેસુપ્પત્તિં પત્વા વેલા સંવરો મરિયાદા પમાણં નામ નત્થિ. **સારત્તા ચ પગબ્ભા ચા**તિ વેલા ચ એતાસં નત્થિ, પઞ્ચસુ કામગુણેસુ સારત્તા અલ્લીના, તથા કાયપાગબ્ભિયેન, વાચાપાગબ્ભિયેન, મનોપાગબ્ભિયેનાતિ તિવિધેન પાગબ્ભિયેન સમન્નાગતત્તા પગબ્ભા ચેતા. એતાસઞ્હિ અબ્ભન્તરે કાયદ્વારાદીનિ પત્વા સંવરો નામ નત્થિ, લોલા કાકપટિભાગાતિ દસ્સેતિ. **સિખી સબ્બઘસો યથા**તિ અમ્મ, યથા જાલસિખાય ''સિખી''તિ સઙ્ખં ગતો અગ્ગિ નામ ગૂથગતાદિભેદં અસુચિમ્પિ, સપ્પિમધુફાણિતાદિભેદં સુચિમ્પિ, ઇટ્ઠમ્પિ અનિટ્ઠમ્પિ યં યદેવ લભતિ, સબ્બં ઘસતિ ખાદતિ, તસ્મા ''સબ્બઘસો''તિ વુચ્ચતિ. તથેવ તા ઇત્થિયોપિ હત્થિમેણ્ડગોમેણ્ડાદયો વા હોન્તુ હીનજચ્ચા હીનકમ્મન્તા, ખત્તિયાદયો વા હોન્તુ ઉત્તમકમ્મન્તા, હીનુક્કટ્ઠભાવં અચિન્તેત્વા લોકસ્સાદવસેન કિલેસસન્થવે ઉપ્પન્ને યં યં લભન્તિ, સબ્બમેવ સેવન્તીતિ સબ્બઘસસિખિસદિસા હોન્તિ. તસ્મા સિખી સબ્બઘસો યથા, તથેવેતાતિ વેદિતબ્બા.

તા હિત્વા પબ્બજિસ્સામીતિ અહં તા લામિકા દુક્ખવત્થુભૂતા ઇત્થિયો હિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિસ્સામિ. **વિવેકમનુબ્રૂહયન્તિ** કાયવિવેકો ચિત્તવિવેકો ઉપધિવિવેકોતિ તયો વિવેકા, તેસુ ઇધ કાયવિવેકોપિ વટ્ટતિ ચિત્તવિવેકોપિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – અહં, અમ્મ, પબ્બજિત્વા કસિણપરિકમ્મં કત્વા અટ્ઠ સમાપત્તિયો ચ પઞ્ચાભિઞ્ઞા ચ ઉપ્પાદેત્વા ગણતો કાયં, કિલેસેહિ ચ ચિત્તં વિવેચેત્વા ઇમં વિવેકં બ્રૂહેન્તો વડ્ઢેન્તો બ્રહ્મલોકપરાયણો ભવિસ્સામિ, અલં મે અગારેનાતિ. એવં ઇત્થિયો ગરહિત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા પબ્બજિત્વા વુત્તપ્પકારં વિવેકં બ્રૂહેન્તો બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થાપિ ''એવં ભિક્ખુ ઇત્થિયો નામ અસાતા લામિકા પચ્છિમિકા દુક્ખદાયિકા''તિ ઇત્થીનં અગુણં કથેત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાસિ. સત્થા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં

સમોધાનેસિ – ''તદા માતા ભદ્દકાપિલાની, પિતા મહાકસ્સપો અહોસિ, અન્તેવાસિકો આનન્દો, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અસાતમન્તજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૬૨] ૨. અણ્ડભૂતજાતકવણ્ણના

યં બ્રાહ્મણો અવાદેસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉક્કણ્ઠિતમેવારબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ સત્થા ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચ''ન્તિ વુત્તે ''ભિક્ખુ ઇત્થિયો નામ અરક્ખિયા, પુબ્બે પણ્ડિતા ઇત્થિં ગબ્ભતો પટ્ઠાય રક્ખન્તાપિ રક્ખિતું નાસક્ખિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિસ્મિં નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો સબ્બસિપ્પેસુ નિપ્ફત્તિં પત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠાય ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. સો પુરોહિતેન સદ્ધિં જૂતં કીળતિ. કીળન્તો પન –

> ''સબ્બા નદી વઙ્કગતી, સબ્બે કટ્ઠમયા વના;
> સબ્બિત્થિયો કરે પાપં, લભમાને નિવાતકે''તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૩૦૮) –

ઇમં જૂતગીતં ગાયન્તો રજતફલકે સુવણ્ણપાસકે ખિપતિ. એવં કીળન્તો પન રાજા નિચ્ચં જિનાતિ, પુરોહિતો પરાજીયતિ.

સો અનુક્કમેન ઘરે વિભવે પરિક્ખયં ગચ્છન્તે ચિન્તેસિ ''એવં સન્તે સબ્બં ઇમસ્મિં ઘરે ધનં ખીયિસ્સતિ, પરિયેસિત્વા પુરિસન્તરં અગતં એકં માતુગામં ઘરે કરિસ્સામી''તિ. અથસ્સ એતદહોસિ ''અઞ્ઞં પુરિસં દિટ્ઠપુબ્બં ઇત્થિં રક્ખિતું ન સક્ખિસ્સામિ, ગબ્ભતો પટ્ઠાયેકં માતુગામં રક્ખિત્વા તં વયપ્પત્તં વસે ઠપેત્વા એકપુરિસિકં કત્વા ગાળ્હં આરક્ખં સંવિદહિત્વા રાજકુલતો ધનં આહરિસ્સામી''તિ. સો ચ અઙ્ગવિજ્જાય છેકો હોતિ, અથેકં દુગ્ગતિત્થિં ગબ્ભિનિં દિસ્વા ''ધીતરં વિજાયિસ્સતી''તિ ઞત્વા તં પક્કોસાપેત્વા પરિબ્બયં દત્વા ઘરેયેવ વસાપેત્વા વિજાતકાલે ધનં દત્વા ઉય્યોજેત્વા તં કુમારિકં અઞ્ઞેસં પુરિસાનં દટ્ઠું અદત્વા ઇત્થીનંયેવ હત્થે દત્વા પોસાપેત્વા વયપ્પત્તકાલે તં અત્તનો વસે ઠપેસિ. યાવ ચેસા વડ્ઢતિ, તાવ રઞ્ઞા સદ્ધિં જૂતં ન કીળિ. તં પન વસે ઠપેત્વા બ્રાહ્મણો ''મહારાજ, જૂતં કીળામા''તિ આહ. રાજા ''સાધૂ''તિ પુરિમનિયામેનેવ કીળિ. પુરોહિતો રઞ્ઞો ગાયિત્વા પાસકં ખિપનકાલે ''ઠપેત્વા મમ માણવિક''ન્તિ આહ. તતો પટ્ઠાય પુરોહિતો જિનાતિ, રાજા પરાજીયતિ.

બોધિસત્તો ''ઇમસ્સ ઘરે એકપુરિસિકાય એકાય ઇત્થિયા ભવિતબ્બ''ન્તિ પરિગ્ગણ્હાપેન્તો અત્થિભાવં ઞત્વા ''સીલમસ્સા ભિન્દાપેસ્સામી''તિ એકં ધુત્તં પક્કોસાપેત્વા ''સક્ખિસ્સસિ પુરોહિતસ્સ ઇત્થિયા સીલં ભિન્દિતુ''ન્તિ આહ. ''સક્કોમિ, દેવા''તિ. અથસ્સ રાજા ધનં દત્વા ''તેન હિ ખિપ્પં નિટ્ઠાપેહી''તિ તં પહિણિ. સો રઞ્ઞો સન્તિકા ધનં આદાય ગન્ધધૂમચુણ્ણકપ્પૂરાદીનિ ગહેત્વા તસ્સ ઘરતો અવિદૂરે સબ્બગન્ધાપણં પસારેસિ. પુરોહિતસ્સપિ ગેહં સત્તભૂમકં સત્તદ્વારકોટ્ઠકં હોતિ, સબ્બેસુ દ્વારકોટ્ઠકેસુ ઇત્થીનંયેવ આરક્ખા. ઠપેત્વા પન બ્રાહ્મણં અઞ્ઞો પુરિસો ગેહં પવિસિતું લભન્તો નામ નત્થિ, કચવરછડ્ડનપચ્છિમ્પિ સોધેત્વાયેવ પવેસેન્તિ. તં માણવિકં પુરોહિતોયેવ દટ્ઠું લભતિ. તસ્સા ચ એકા પરિચારિકા ઇત્થી અત્થિ. અથસ્સા સા પરિચારિકા ગન્ધપુપ્ફમૂલં ગહેત્વા ગચ્છન્તી તસ્સ ધુત્તસ્સ આપણસમીપેન ગચ્છતિ. સો ''અયં તસ્સા પરિચારિકા''તિ સુટ્ઠુ ઞત્વા એકદિવસં તં આગચ્છન્તિં દિસ્વા

આપણા ઉટ્ઠાય ગન્ત્વા તસ્સા પાદમૂલે પતિત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ પાદે ગાળ્હં ગહેત્વા "અમ્મ, એત્તકં કાલં કહં ગતાસી"તિ પરિદેવિ, અવસેસાપિ પયુત્તકધુત્તા એકમન્તં ઠત્વા "હત્થપાદમુખસણ્ઠાનેહિ ચ આકપ્પેન ચ માતાપુત્તા એકસદિસાયેવા"તિ આહંસુ. સા ઇત્થી તેસુ તેસુ કથેન્તેસુ અત્તનો અસદ્દહિત્વા "અયં મે પુત્તો ભવિસ્સતી"તિ સયમ્પિ રોદિતું આરભિ. તે ઉભોપિ કન્દિત્વા રોદિત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં આલિઙ્ગિત્વા અટ્ઠંસુ.

અથ સો ધુત્તો આહ "અમ્મ, કહં વસસી"તિ? "કિન્નરિલીલાય વસમાનાય રૂપસોભગ્ગપ્પત્તાય પુરોહિતસ્સ દહરિત્થિયા ઉપટ્ઠાનં કુરુમાના વસામિ, તાતા"તિ. "ઇદાનિ કહં યાસિ, અમ્મા"તિ? "તસ્સા ગન્ધમાલાદીનં અત્થાયા"તિ. "અમ્મ, કિં તે અઞ્ઞત્થ ગતાય, ઇતો પટ્ઠાય મમેવ સન્તિકા હરા"તિ મૂલં અગ્ગહેત્વાવ બહૂનિ તમ્બૂલતક્કોલકાદીનિ ચેવ નાનાપુપ્ફાનિ ચ અદાસિ. માણવિકા બહૂનિ ગન્ધપુપ્ફાદીનિ દિસ્વા "કિં, અમ્મ, અજ્જ અમ્હાકં બ્રાહ્મણો પસન્નો"તિ આહ. "કસ્મા એવં વદસી"તિ? "ઇમેસં બહુભાવં દિસ્વા"તિ. ન બ્રાહ્મણો બહુમૂલં અદાસિ, મયા પનેતં મય્હં પુત્તસ્સ સન્તિકા આભતન્તિ. તતો પટ્ઠાય સા બ્રાહ્મણેન દિન્નમૂલં અત્તના ગહેત્વા તસ્સેવ સન્તિકા ગન્ધપુપ્ફાદીનિ આહરતિ. ધુત્તો કતિપાહચ્ચયેન ગિલાનાલયં કત્વા નિપજ્જિ. સા તસ્સ આપણદ્વારં ગન્ત્વા તં અદિસ્વા "કહં મે પુત્તો"તિ પુચ્છિ. "પુત્તસ્સ તે અફાસુકં જાત"ન્તિ? સા તસ્સ નિપન્નટ્ઠાનં ગન્ત્વા નિસીદિત્વા પિટ્ઠિં પરિમજ્જન્તી "કિં તે, તાત, અફાસુક"ન્તિ પુચ્છિ. સો તુણ્હી અહોસિ. "કિં ન કથેસિ પુત્તા"તિ? "અમ્મ, મરન્તેનાપિ તુય્હં કથેતું ન સક્કા"તિ. "તાત, મય્હં અકથેત્વા કસ્સ કથેય્યાસિ, કથેહિ, તાતા"તિ. "અમ્મ, મય્હં અઞ્ઞં અફાસુકં નત્થિ, તસ્સા પન માણવિકાય વણ્ણં સુત્વા પટિબદ્ધચિત્તોસ્મિ , તં લભન્તો જીવિસ્સામિ, અલભન્તો ઇધેવ મરિસ્સામી"તિ. "તાત, મય્હં એસ ભારો, મા ત્વં એતં નિસ્સાય ચિન્તયી"તિ તં અસ્સાસેત્વા બહૂનિ ગન્ધપુપ્ફાદીનિ આદાય માણવિકાય સન્તિકં ગન્ત્વા "પુત્તો મે, અમ્મ, મમ સન્તિકા તવ વણ્ણં સુત્વા પટિબદ્ધચિત્તો જાતો, કિં કાતબ્બ"ન્તિ? "સચે આનેતું સક્કોથ, મયા કતોકાસોયેવા"તિ.

સા તસ્સા વચનં સુત્વા તતો પટ્ઠાય તસ્સ ગેહસ્સ કણ્ણકણ્ણેહિ બહું કચવરં સઙ્કડ્ઢિત્વા આરક્ખિત્થિયા ઉપરિ છડ્ડેસિ. સા તેન અટ્ટીયમાના અપેતિ. ઇતરા તેનેવ નિયામેન યા યા કિઞ્ચિ કથેતિ, તસ્સા તસ્સા ઉપરિ કચવરં છડ્ડેસિ. તતો પટ્ઠાય પન સા યં યં આહરતિ વા હરતિ વા, તં તં ન કાચિ સોધેતું ઉસ્સહતિ. તસ્મિં કાલે સા તં ધુત્તં પુપ્ફપચ્છિયં નિપજ્જાપેત્વા માણવિકાય સન્તિકં અભિહરિ. ધુત્તો માણવિકાય સીલં ભિન્દિત્વા એકાહદ્વીહં પાસાદેયેવ અહોસિ. પુરોહિતે બહિ નિક્ખન્તે ઉભો અભિરમન્તિ. તસ્મિં આગતે ધુત્તો નિલીયતિ.

અથ નં સા એકાહદ્વીહચ્ચયેન "સામિ, ઇદાનિ તયા ગન્તું વટ્ટતી"તિ આહ. "અહં બ્રાહ્મણં પહરિત્વા ગન્તુકામો"તિ. સા "એવં હોતૂ"તિ ધુત્તં નિલીયાપેત્વા બ્રાહ્મણે આગતે એવમાહ "અહં, અય્ય, તુમ્હેસુ વીણં વાદેન્તેસુ નચ્ચિતું ઇચ્છામી"તિ. "સાધુ, ભદ્દે, નચ્ચસ્સૂ"તિ વીણં વાદેસિ. "તુમ્હેસુ ઓલોકેન્તેસુ લજ્જામિ, મુખં પન વો સાટકેન બન્ધિત્વા નચ્ચિસ્સામી"તિ. "સચે લજ્જસિ, એવં કરોહી"તિ. માણવિકા ઘનસાટકં ગહેત્વા તસ્સ અક્ખીનિ પિદહમાના મુખં બન્ધિ. બ્રાહ્મણો મુખં બન્ધાપેત્વા વીણં વાદેસિ. સા મુહુત્તં નચ્ચિત્વા "અય્ય, અહં તે એકવારં સીસે પહરિતુકામા"તિ આહ. ઇત્થિલોલો બ્રાહ્મણો કિઞ્ચિ કારણં અજાનન્તો "પહરાહી"તિ આહ, માણવિકા ધુત્તસ્સ સઞ્ઞં અદાસિ. સો સણિકં આગન્ત્વા બ્રાહ્મણસ્સ પિટ્ઠિપસ્સે ઠત્વા સીસે કપ્પરેન પહરિ, અક્ખીનિ પતનાકારપ્પત્તાનિ અહેસું, સીસે ગણ્ડો ઉટ્ઠહિ. સો વેદનાટ્ટો હુત્વા "આહર તે હત્થ"ન્તિ આહ. માણવિકા અત્તનો હત્થં ઉક્ખિપિત્વા તસ્સ હત્થે ઠપેસિ. બ્રાહ્મણો "હત્થો મુદુકો, પહારો પન થદ્ધો"તિ આહ . ધુત્તો બ્રાહ્મણં પહરિત્વા નિલીયિ. માણવિકા તસ્મિં નિલીને બ્રાહ્મણસ્સ મુખતો સાટકં મોચેત્વા તેલં આદાય સીસં પરિસમ્બાહિ. બ્રાહ્મણે બહિ નિક્ખન્તે પુન સા ઇત્થી ધુત્તં પચ્છિયં નિપજ્જાપેત્વા નીહરિ.

સો રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા સબ્બં તં પવત્તિં આરોચેસિ. રાજા અત્તનો ઉપટ્ઠાનં આગતં બ્રાહ્મણં આહ ''જૂતં કીળામ બ્રાહ્મણા''તિ? ''સાધુ, મહારાજા''તિ. રાજા જૂતમણ્ડલં સજ્જાપેત્વા પુરિમનયેનેવ જૂતગીતં ગાયિત્વા પાસકે ખિપતિ. બ્રાહ્મણો માણવિકાય તપસ્સ ભિન્નભાવં અજાનન્તો ''ઠપેત્વા મમ માણવિક''ન્તિ આહ. એવં વદન્તોપિ પરાજિતોયેવ. રાજા જિનિત્વા ''બ્રાહ્મણ, કિં વદેસિ, માણવિકાય તે તપો ભિન્નો, ત્વં 'માતુગામં ગબ્ભતો પટ્ઠાય રક્ખન્તો સત્તસુ ઠાનેસુ આરક્ખં કરોન્તો રક્ખિતું સક્ખિસ્સામી'તિ મઞ્ઞસિ, માતુગામો નામ કુચ્છિયં પક્ખિપિત્વા ચરન્તેનાપિ રક્ખિતું ન સક્કા, એકપુરિસિકા ઇત્થી નામ નત્થિ, તવ માણવિકા 'નચ્ચિતુકામામ્હી'તિ વત્વા વીણં વાદેન્તસ્સ તવ સાટકેન મુખં બન્ધિત્વા અત્તનો જારં તવ સીસે કપ્પરેન પહરાપેત્વા ઉય્યોજેસિ, ઇદાનિ કિં કથેસી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૬૨. ''યં બ્રાહ્મણો અવાદેસિ, વીણં સમુખવેઠિતો;
અણ્ડભૂતાભતા ભરિયા, તાસુ કો જાતુ વિસ્સસે''તિ.

તત્થ **યં બ્રાહ્મણો અવાદેસિ, વીણં સમુખવેઠિતો**તિ યેન કારણેન બ્રાહ્મણો ઘનસાટકેન સહ મુખેન વેઠિતો હુત્વા વીણં વાદેસિ, તં કારણં ન જાનાતીતિ અત્થો. તઞ્હિ સા વઞ્ચેતુકામા એવમકાસિ. બ્રાહ્મણો પન તં ઇત્થિં બહુમાયાભાવં અજાનન્તો માતુગામસ્સ સદ્દહિત્વા ''મં એસા લજ્જતી''તિ એવંસઞ્ઞી અહોસિ, તેનસ્સ અઞ્ઞાણભાવં પકાસેન્તો રાજા એવમાહ, અયમેત્થાધિપ્પાયો . **અણ્ડભૂતાભતા ભરિયા**તિ અણ્ડં વુચ્ચતિ બીજં, બીજભૂતા માતુકુચ્છિતો અનિક્ખન્તકાલેયેવ આભતા આનીતા, **ભતા**તિ વા પુટ્ઠાતિ અત્થો. કા સા? **ભરિયા** પજાપતિ પાદપરિચારિકા. સા હિ ભત્તવત્થાદીહિ ભરિતબ્બતાય, ભિન્નસંવરતાય, લોકધમ્મેહિ ભરિતતાય વા ''ભરિયા''તિ વુચ્ચતિ. **તાસુ કો જાતુ વિસ્સસે**તિ **જાતૂ**તિ એકંસાધિવચનં, તાસુ માતુકુચ્છિતો પટ્ઠાય રક્ખિયમાનાસુપિ એવં વિપ્પકારં આપજ્જન્તીસુ ભરિયાસુ કો નામ પણ્ડિતો પુરિસો એકંસેન વિસ્સસે, ''નિબ્બિકારા એસા મયી''તિ કો સદ્દહેય્યાતિ અત્થો. અસદ્ધમ્મવસેન હિ આમન્તકેસુ નિમન્તકેસુ વિજ્જમાનેસુ માતુગામો નામ ન સક્કા રક્ખિતુન્તિ.

એવં બોધિસત્તો બ્રાહ્મણસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. બ્રાહ્મણો બોધિસત્તસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા નિવેસનં ગન્ત્વા તં માણવિકં આહ – ''તયા કિર એવરૂપં પાપકમ્મં કત''ન્તિ? ''અય્ય, કો એવમાહ, ન કરોમિ, 'અહમેવ પહરિં, ન અઞ્ઞો કોચિ'. સચે ન સદ્દહથ, અહં 'તુમ્હે ઠપેત્વા અઞ્ઞસ્સ પુરિસસ્સ હત્થસમ્ફસ્સં ન જાનામી'તિ સચ્ચકિરિયં કત્વા અગ્ગિં પવિસિત્વા તુમ્હે સદ્દહાપેસ્સામી''તિ. બ્રાહ્મણો ''એવં હોતૂ''તિ મહન્તં દારુરાસિં કારેત્વા અગ્ગિં કત્વા તં પક્કોસાપેત્વા ''સચે અત્તનો સદ્દહસિ, અગ્ગિં પવિસાહી''તિ આહ.

માણવિકા અત્તનો પરિચારિકં પઠમમેવ સિક્ખાપેસિ ''અમ્મ, તવ પુત્તં તત્થ ગન્ત્વા મમ અગ્ગિં પવિસનકાલે હત્થગ્ગહણં કાતું વદેહી''તિ. સા ગન્ત્વા તથા અવચ. ધુત્તો આગન્ત્વા પરિસમજ્ઝે અટ્ઠાસિ. સા માણવિકા બ્રાહ્મણં વઞ્ચેતુકામા મહાજનમજ્ઝે ઠત્વા ''બ્રાહ્મણ, તં ઠપેત્વા અઞ્ઞસ્સ પુરિસસ્સ હત્થસમ્ફસ્સં નામ ન જાનામિ, ઇમિના સચ્ચેન અયં અગ્ગિ મા મં ઝાપેસી''તિ અગ્ગિં પવિસિતું આરદ્ધા. તસ્મિં ખણે ધુત્તો ''પસ્સથ ભો પુરોહિતબ્રાહ્મણસ્સ કમ્મં, એવરૂપં માતુગામં અગ્ગિં પવેસાપેતી''તિ ગન્ત્વા તં માણવિકં હત્થે ગણ્હિ. સા હત્થં વિસ્સજ્જાપેત્વા પુરોહિતં આહ – ''અય્ય, મમ સચ્ચકિરિયા ભિન્ના, ન સક્કા અગ્ગિં પવિસિતુ''ન્તિ. ''કિંકારણા''તિ? ''અજ્જ મયા એવરૂપા સચ્ચકિરિયા કતા 'ઠપેત્વા મમ સામિકં અઞ્ઞસ્સ પુરિસસ્સ હત્થસમ્ફસ્સં ન જાનામી'તિ , ઇદાનિ ચમ્હિ ઇમિના પુરિસેન હત્થે ગહિતા''તિ. બ્રાહ્મણો ''વઞ્ચિતો અહં ઇમાયા''તિ ઞત્વા તં પોથેત્વા નીહરાપેસિ. એવં

અસદ્ધમ્મસમન્નાગતા કિરેતા ઇત્થિયો તાવ મહન્તમ્પિ પાપકમ્મં કત્વા અત્તનો સામિકં વઞ્ચેતું ‘‘નાહં એવરૂપં કમ્મં કરોમી’’તિ દિવસમ્પિ સપથં કુરુમાના નાનાચિત્તાવ હોન્તિ. તેન વુત્તં –

‘‘ચોરીનં બહુબુદ્ધીનં, યાસુ સચ્ચં સુદુલ્લભં;
થીનં ભાવો દુરાજાનો, મચ્છસ્સેવોદકે ગતં. (જા॰ ૨.૨૧.૩૪૭);

‘‘મુસા તાસં યથા સચ્ચં, સચ્ચં તાસં યથા મુસા;
ગાવો બહિ તિણસ્સેવ, ઓમસન્તિ વરં વરં.

‘‘ચોરિયો કથિના હેતા, વાળા ચ લપસક્ખરા;
ન તા કિઞ્ચિ ન જાનન્તિ, યં મનુસ્સેસુ વઞ્ચન’’ન્તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૩૩૨, ૩૩૪);

સત્થા ‘‘એવં અરક્ખિયો માતુગામો’’તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સત્થાપિ અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ‘‘તદા બારાણસિરાજા અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

અણ્ડભૂતજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૬૩] ૩. તક્કપણ્ડિતજાતકવણ્ણના

કોધના અકતઞ્ઞૂ ચાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુઞ્ઞેવારબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ સત્થા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘ઇત્થિયો નામ ભિક્ખુ અકતઞ્ઞૂ મિત્તદુબ્ભા, કસ્મા તા નિસ્સાય ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ગઙ્ગાતીરે અસ્સમં માપેત્વા સમાપત્તિયો ચેવ અભિઞ્ઞાયો ચ નિબ્બત્તેત્વા ઝાનસુખેન વિહરતિ. તસ્મિં સમયે બારાણસિસેટ્ઠિનો ધીતા દુટ્ઠકુમારી નામ ચણ્ડા અહોસિ ફરુસા, દાસકમ્મકરે અક્કોસતિ પરિભાસતિ પહરતિ. અથ નં એકદિવસં પરિવારમનુસ્સા ગહેત્વા ‘‘ગઙ્ગાય કીળિસ્સામા’’તિ અગમંસુ. તેસં કીળન્તાનઞ્ઞેવ સૂરિયત્થઙ્ગમનવેલા જાતા, મેઘો ઉટ્ઠહિ, મનુસ્સા મેઘં દિસ્વા ઇતો ચિતો ચ વેગેન પલાયિંસુ. સેટ્ઠિધીતાયપિ દાસકમ્મકરા ‘‘અજ્જ અમ્હેહિ એતિસ્સા પિટ્ઠિં પસ્સિતું વટ્ટતી’’તિ તં અન્તોઉદકસ્મિંયેવ છડ્ડેત્વા ઉત્તરિંસુ. દેવો પાવસ્સિ, સૂરિયોપિ અત્થઙ્ગતો, અન્ધકારો જાતો. તે તાય વિનાવ ગેહં ગન્ત્વા ‘‘કહં સા’’તિ વુત્તે ‘‘ગઙ્ગાતો તાવ ઉત્તિણ્ણા, અથ નં ન જાનામ કહં ગતા’’તિ. ઞાતકા વિચિનિત્વાપિ ન પસ્સિંસુ.

સા મહાવિરવં વિરવન્તી ઉદકેન વુય્હમાના અડ્ઢરત્તસમયે બોધિસત્તસ્સ પણ્ણસાલાસમીપં પાપુણિ. સો તસ્સા સદ્દં સુત્વા ‘‘માતુગામસ્સ સદ્દો એસો, પરિત્તાણમસ્સા કરિસ્સામી’’તિ તિણુક્કં આદાય નદીતીરં ગન્ત્વા તં દિસ્વા ‘‘મા ભાયિ, મા ભાયી’’તિ અસ્સાસેત્વા નાગબલો થામસમ્પન્નો બોધિસત્તો નદિં તરમાનો ગન્ત્વા તં ઉક્ખિપિત્વા અસ્સમપદં આનેત્વા અગ્ગિં કત્વા અદાસિ. સીતે વિગતે મધુરાનિ ફલાફલાનિ ઉપનામેસિ. તાનિ ખાદિત્વા ઠિતં ‘‘કત્થ વાસિકાસિ, કથઞ્ચ ગઙ્ગાય પતિતાસી’’તિ પુચ્છિ. સા તં પવત્તિં આરોચેસિ. અથ નં ‘‘ત્વં ઇધેવ વસા’’તિ પણ્ણસાલાય વસાપેન્તો દ્વીહતીહં સયં અબ્ભોકાસે વસિત્વા ‘‘ઇદાનિ ગચ્છા’’તિ આહ. સા ‘‘ઇમં તાપસં સીલભેદં પાપેત્વા ગહેત્વા ગમિસ્સામી’’તિ ન ગચ્છતિ. અથ ગચ્છન્તે કાલે ઇત્થિકુત્તં ઇત્થિલીલં દસ્સેત્વા તસ્સ સીલભેદં

કત્વા ઝાનં અન્તરધાપેસિ. સો તં ગહેત્વા અરઞ્ઞેયેવ વસતિ. અથ નં સા આહ ‘‘અય્ય, કિં નો અરઞ્ઞવાસેન, મનુસ્સપથં ગમિસ્સામા’’તિ? સો તં આદાય એકં પચ્ચન્તગામકં ગન્ત્વા તક્કભતિયા જીવિકં કપ્પેત્વા તં પોસેતિ. તસ્સ તક્કં વિક્કિણિત્વા જીવતીતિ ‘‘તક્કપણ્ડિતો’’તિ નામં અકંસુ. અથસ્સ ગામવાસિનો પરિબ્બયં દત્વા ‘‘અમ્હાકં સુયુત્તદુયુત્તકં આચિક્ખન્તો એત્થ વસા’’તિ ગામદ્વારે કુટિયં વાસેસું.

તેન ચ સમયેન ચોરા પબ્બતા ઓરુય્હ પચ્ચન્તં પહરન્તિ. તે એકદિવસં તં ગામં પહરિત્વા ગામવાસિકેહિયેવ ભણ્ડિકા ઉક્ખિપાપેત્વા ગચ્છન્તા તમ્પિ સેટ્ઠિધીતરં ગહેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા સેસજને વિસ્સજ્જેસું. ચોરજેટ્ઠકો પન તસ્સા રૂપે બજ્ઝિત્વા તં અત્તનો ભરિયં અકાસિ. બોધિસત્તો ‘‘ઇત્થન્નામા કહ’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘ચોરજેટ્ઠકેન ગહેત્વા અત્તનો ભરિયા કતા’’તિ ચ સુત્વાપિ ‘‘ન સા તત્થ મયા વિના વસિસ્સતિ, પલાયિત્વા આગચ્છિસ્સતી’’તિ તસ્સા આગમનં ઓલોકેન્તો તત્થેવ વસિ.

સેટ્ઠિધીતાપિ ચિન્તેસિ ‘‘અહં ઇધ સુખં વસામિ, કદાચિ મં તક્કપણ્ડિતો કિઞ્ચિદેવ નિસ્સાય આગન્ત્વા ઇતો આદાય ગચ્છેય્ય, અથ એતસ્મા સુખા પરિહાયિસ્સામિ, યન્નૂનાહં સમ્પિયાયમાના વિય તં પક્કોસાપેત્વા ઘાતાપેય્ય’’ન્તિ. સા એકં મનુસ્સં પક્કોસિત્વા ‘‘અહં ઇધ દુક્ખં જીવામિ, તક્કપણ્ડિતો આગન્ત્વા મં આદાય ગચ્છતૂ’’તિ સાસનં પેસેસિ. સો તં સાસનં સુત્વા સદ્દહિત્વા તત્થ ગન્ત્વા ગામદ્વારે ઠત્વા સાસનં પેસેસિ. સા નિક્ખમિત્વા તં દિસ્વા ‘‘અય્ય, સચે મયં ઇદાનિ ગચ્છિસ્સામ, ચોરજેટ્ઠકો અનુબન્ધિત્વા ઉભોપિ અમ્હે ઘાતેસ્સતિ, રત્તિભાગે ગચ્છિસ્સામા’’તિ તં આનેત્વા ભોજેત્વા કોટ્ઠકે નિસીદાપેત્વા સાયં ચોરજેટ્ઠકસ્સ આગન્ત્વા સુરં પિવિત્વા મત્તકાલે ‘‘સામિ, સચે ઇમાય વેલાય તવ સત્તું પસ્સેય્યાસિ, કિન્તિ નં કરેય્યાસી’’તિ આહ. ‘‘ઇદઞ્ચિદઞ્ચ કરિસ્સામીતિ’’. ‘‘કિં પન સો દૂરે, નનુ કોટ્ઠકે નિસિન્નો’’તિ? ચોરજેટ્ઠકો ઉક્કં આદાય તત્થ ગન્ત્વા તં દિસ્વા ગહેત્વા ગેહમજ્ઝે પાતેત્વા કપ્પરાદીહિ યથારુચિં પોથેસિ. સો પોથિયમાનોપિ અઞ્ઞં કિઞ્ચિ અવત્વા ‘‘કોધના અકતઞ્ઞૂ ચ, પિસુણા મિત્તભેદિકા’’તિ એત્તકમેવ વદતિ. ચોરો તં પોથેત્વા બન્ધિત્વા નિપજ્જાપેત્વા સાયમાસં ભુઞ્જિત્વા સયિ. પબુદ્ધો જિણ્ણાય સુરાય પુન તં પોથેતું આરભિ, સોપિ તાનેવ ચત્તારિ પદાનિ વદતિ.

ચોરો ચિન્તેસિ ‘‘અયં એવં પોથિયમાનોપિ અઞ્ઞં કિઞ્ચિ અવત્વા ઇમાનેવ ચત્તારિ પદાનિ વદતિ, પુચ્છિસ્સામિ ન’’ન્તિ તસ્સા સુત્તભાવં ઞત્વા તં પુચ્છિ ‘‘અમ્ભો ત્વં એવં પોથિયમાનોપિ કસ્મા એતાનેવ પદાનિ વદસી’’તિ? તક્કપણ્ડિતો ‘‘તેન હિ સુણાહી’’તિ તં કારણં આદિતો પટ્ઠાય કથેસિ. ‘‘અહં પુબ્બે અરઞ્ઞવાસિકો એકો તાપસો ઝાનલાભી, સ્વાહં એતં ગઙ્ગાય વુય્હમાનં ઉત્તારેત્વા પટિજગ્ગિં. અથ મં એસા પલોભેત્વા ઝાના પરિહાપેસિ, સ્વાહં અરઞ્ઞં પહાય એતં પોસેન્તો પચ્ચન્તગામકે વસામિ, અથેસા ચોરેહિ ઇધાનીતા ‘અહં દુક્ખં વસામિ, આગન્ત્વા મં નેતૂ’તિ મય્હં સાસનં પેસેત્વા ઇદાનિ તવ હત્થે પાતેસિ, ઇમિના કારણેનાહં એવં કથેમી’’તિ. ચોરો ચિન્તેસિ ‘‘યા એસા એવરૂપે ગુણસમ્પન્ને ઉપકારકે એવં વિપ્પટિપજ્જિ, સા મય્હં કતરં નામ ઉપદ્દવં ન કરેય્ય, મારેતબ્બા એસા’’તિ સો તક્કપણ્ડિતં અસ્સાસેત્વા તં પબોધેત્વા ખગ્ગં આદાય નિક્ખમ્મ ‘‘એતં પુરિસં ગામદ્વારે ઘાતેસ્સામી’’તિ વત્વા તાય સદ્ધિં બહિગામં ગન્ત્વા ‘‘એતં હત્થે ગણ્હા’’તિ તં તાય હત્થે ગાહાપેત્વા ખગ્ગં આદાય તક્કપણ્ડિતં પહરન્તો વિય તં દ્વિધા છિન્દિત્વા સસીસં ન્હાપેત્વા તક્કપણ્ડિતં કતિપાહં પણીતેન ભોજનેન સન્તપ્પેત્વા ઇદાનિ કહં ગમિસ્સસી’’તિ આહ. તક્કપણ્ડિતો ‘‘ઘરાવાસેન મે કિચ્ચં નત્થિ, ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા તત્થેવ અરઞ્ઞે વસિસ્સામી’’તિ આહ. ‘‘તેન હિ અહમ્પિ પબ્બજિસ્સામી’’તિ ઉભોપિ પબ્બજિત્વા તં અરઞ્ઞાયતનં ગન્ત્વા પઞ્ચ અભિઞ્ઞા અટ્ઠ ચ સમાપત્તિયો નિબ્બત્તેત્વા જીવિતપરિયોસાને બ્રહ્મલોકૂપગા અહેસું.

સત્થા ઇમાનિ દ્વે વત્થૂનિ કથેત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૬૩. ‘‘કોધના અકતઞ્ઞૂ ચ, પિસુણા મિત્તભેદિકા;
બ્રહ્મચરિયં ચર ભિક્ખુ, સો સુખં ન વિહાહિસી’’તિ.

તત્રાયં પિણ્ડત્થો – **ભિક્ખુ** ઇત્થિયો નામેતા **કોધના**, ઉપ્પન્નં કોધં નિવારેતું ન સક્કોન્તિ. **અકતઞ્ઞૂ ચ**, અતિમહન્તમ્પિ ઉપકારં ન જાનન્તિ. **પિસુણા** ચ, પિયસુઞ્ઞભાવકરણમેવ કથં કથેન્તિ. **મિત્તભેદિકા**, મિત્તે ભિન્દન્તિ, મિત્તભેદનકથં કથનસીલાયેવ , એવરૂપેહિ પાપધમ્મેહિ સમન્નાગતા એતા. કિં તે એતાહિ, **બ્રહ્મચરિયં ચર ભિક્ખુ**, અયઞ્હિ મેથુનવિરતિ પરિસુદ્ધટ્ઠેન બ્રહ્મચરિયં નામ, તં ચર. **સો સુખં ન વિહાહિસી**તિ સો ત્વં એતં બ્રહ્મચરિયવાસં વસન્તો ઝાનસુખં મગ્ગસુખં ફલસુખઞ્ચ ન વિહાહિસિ, એતં સુખં ન વિજહિસ્સતિ, એતસ્મા સુખા ન પરિહાયિસ્સસીતિ અત્થો. ‘‘ન પરિહાહિસી’’તિપિ પાઠો, અયમેવત્થો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સત્થા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ચોરજેટ્ઠકો આનન્દો અહોસિ, તક્કપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

તક્કપણ્ડિતજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૬૪] ૪. દુરાજાનજાતકવણ્ણના

માસુ નન્દિ ઇચ્છતિ મન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. એકો કિર સાવત્થિવાસી ઉપાસકો તીસુ સરણેસુ પઞ્ચસુ ચ સીલેસુ પતિટ્ઠિતો બુદ્ધમામકો, ધમ્મમામકો, સઙ્ઘમામકો, ભરિયા પનસ્સ દુસ્સીલા પાપધમ્મા. યં દિવસં મિચ્છાચારં ચરતિ, તં દિવસં સતકીતદાસી વિય હોતિ, મિચ્છાચારસ્સ પન અકતદિવસે સામિની વિય હોતિ ચણ્ડા ફરુસા. સો તસ્સા ભાવં જાનિતું ન સક્કોતિ, અથ તાય ઉબ્બાળ્હો બુદ્ધૂપટ્ઠાનં ન ગચ્છતિ. અથ નં એકદિવસં ગન્ધપુપ્ફાદીનિ આદાય આગન્ત્વા વન્દિત્વા નિસિન્નં સત્થા આહ – ‘‘કિં નુ ખો ત્વં, ઉપાસક, સત્તટ્ઠ દિવસે બુદ્ધૂપટ્ઠાનં નાગચ્છસી’’તિ. ઘરણી મે, ભન્તે, એકસ્મિં દિવસે સતકીતદાસી વિય હોતિ, એકસ્મિં દિવસે સામિની વિય ચણ્ડા ફરુસા. અહં તસ્સા ભાવં જાનિતું ન સક્કોમિ, સ્વાહં તાય ઉબ્બાળ્હો બુદ્ધૂપટ્ઠાનં નાગચ્છામીતિ. અથસ્સ વચનં સુત્વા સત્થા ‘‘ઉપાસક, ‘માતુગામસ્સ ભાવો નામ દુજ્જાનો’તિ પુબ્બેપિ તે પણ્ડિતા કથયિંસુ, ત્વં પન તં ભવસઙ્ખેપગતત્તા સલ્લક્ખેતું ન સક્કોસી’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો દિસાપામોક્ખો આચરિયો હુત્વા પઞ્ચ માણવકસતાનિ સિપ્પં સિક્ખાપેતિ. અથેકો તિરોરટ્ઠવાસિકો બ્રાહ્મણમાણવકો આગન્ત્વા તસ્સ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હન્તો એકાય ઇત્થિયા પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા તં ભરિયં કત્વા તસ્મિંયેવ બારાણસિનગરે વસન્તો દ્વે તિસ્સો વેલાયો આચરિયસ્સ ઉપટ્ઠાનં ન ગચ્છતિ. સા પનસ્સ ભરિયા દુસ્સીલા પાપધમ્મા. મિચ્છાચારં ચિણ્ણદિવસે દાસી વિય હોતિ, અચિણ્ણદિવસે સામિની વિય હોતિ ચણ્ડા ફરુસા. સો તસ્સા ભાવં જાનિતું અસક્કોન્તો તાય ઉબ્બાળ્હો આકુલચિત્તો આચરિયસ્સ ઉપટ્ઠાનં ન ગચ્છતિ. અથ નં સત્તટ્ઠ દિવસે અતિક્કમિત્વા આગતં ‘‘કિં, માણવ , ન પઞ્ઞાયસી’’તિ આચરિયો પુચ્છિ. સો ‘‘ભરિયા મં, આચરિય, એકદિવસં ઇચ્છતિ પત્થેતિ, દાસી વિય નિહતમાના હોતિ. એકદિવસં સામિની વિય થદ્ધા ચણ્ડા ફરુસા, અહં તસ્સા ભાવં જાનિતું ન સક્કોમિ, તાય ઉબ્બાળ્હો આકુલચિત્તો તુમ્હાકં ઉપટ્ઠાનં નાગતોમ્હી’’તિ. આચરિયો ‘‘એવમેતં, માણવ, ઇત્થિયો નામ અનાચારં ચિણ્ણદિવસે સામિકં અનુવત્તન્તિ, દાસી વિય નિહતમાના હોન્તિ. અનાચિણ્ણદિવસે પન માનત્થદ્ધા હુત્વા સામિકં ન ગણેન્તિ. એવં

ઇત્થિયો નામેતા અનાચારા દુસ્સીલા, તાસં ભાવો નામ દુજ્જાનો, તાસુ ઇચ્છન્તીસુપિ અનિચ્છન્તીસુપિ મજ્ઝત્તેનેવ ભવિતબ્બ''ન્તિ વત્વા તસ્સોવાદવસેન ઇમં ગાથમાહ –

૬૪. ''મા સુ નન્દિ ઇચ્છતિ મં, મા સુ સોચિ ન મિચ્છતિ;
થીનં ભાવો દુરાજાનો, મચ્છસ્સેવોદકે ગત''ન્તિ.

તત્થ **મા સુ નન્દિ ઇચ્છતિ મ**ન્તિ **સુ**-કારો નિપાતમત્તં, ''અયં ઇત્થી મં ઇચ્છતિ પત્થેતિ, મયિ સિનેહં કરોતી''તિ મા તુસ્સિ. **મા સુ સોચિ ન મિચ્છતી**તિ ''અયં મં ન ઇચ્છતી''તિપિ મા સોચિ, તસ્સા ઇચ્છમાનાય નન્દિં, ન ઇચ્છમાનાય ચ સોકં અકત્વા મજ્ઝત્તોવ હોહીતિ દીપેતિ. **થીનં ભાવો દુરાજાનો**તિ ઇત્થીનં ભાવો નામ ઇત્થિમાયાય પટિચ્છન્નત્તા દુરાજાનો. યથા કિં? **મચ્છસ્સેવોદકે ગત**ન્તિ યથા મચ્છસ્સ ગમનં ઉદકેન પટિચ્છન્નત્તા દુજ્જાનં, તેનેવ સો કેવટ્ટે આગતે ઉદકેન ગમનં પટિચ્છાદેત્વા પલાયતિ, અત્તાનં ગણ્હિતું ન દેતિ, એવમેવ ઇત્થિયો મહન્તમ્પિ દુસ્સીલકમ્મં કત્વા ''મયં એવરૂપં ન કરોમા''તિ અત્તના કતકમ્મં ઇત્થિમાયાય પટિચ્છાદેત્વા સામિકે વઞ્ચેન્તિ . એવં ઇત્થિયો નામેતા પાપધમ્મા દુરાજાના, તાસુ મજ્ઝત્તોયેવ સુખિતો હોતીતિ.

એવં બોધિસત્તો અન્તેવાસિકસ્સ ઓવાદં અદાસિ. તતો પટ્ઠાય સો તસ્સા ઉપરિ મજ્ઝત્તોવ અહોસિ. સાપિસ્સ ભરિયા ''આચરિયેન કિર મે દુસ્સીલભાવો ઞાતો''તિ તતો પટ્ઠાય ન અનાચારં ચરિ. સાપિ તસ્સ ઉપાસકસ્સ ઇત્થી ''સમ્માસમ્બુદ્ધેન કિર મય્હં દુરાચારભાવો ઞાતો''તિ તતો પટ્ઠાય પાપકમ્મં નામ ન અકાસિ.

સત્થાપિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ઉપાસકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ, સત્થા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા જયમ્પતિકાયેવ ઇદાનિ જયમ્પતિકા, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

દુરાજાનજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૬૫] ૫. અનભિરતિજાતકવણ્ણના

યથા નદી ચ પન્થો ચાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો તથારૂપંયેવ ઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. સો પન પરિગ્ગણ્હન્તો તસ્સા દુસ્સીલભાવં ઞત્વા ભણ્ડિતો ચિત્તબ્યાકુલતાય સત્તટ્ઠ દિવસે ઉપટ્ઠાનં નાગમાસિ. સો એકદિવસં વિહારં ગન્ત્વા તથાગતં વન્દિત્વા નિસિન્નો ''કસ્મા સત્તટ્ઠ દિવસાનિ નાગતોસી''તિ વુત્તે ''ભરિયા મે, ભન્તે, દુસ્સીલા, તસ્સા ઉપરિ બ્યાકુલચિત્તતાય નાગતોમ્હી''તિ આહ. સત્થા ''ઉપાસક, ઇત્થીસુ 'અનાચારા એતા'તિ કોપં અકત્વા મજ્ઝત્તેનેવ ભવિતું વટ્ટતીતિ પુબ્બેપિ તે પણ્ડિતા કથયિંસુ, ત્વં પન ભવન્તરેન પટિચ્છન્નત્તા તં કારણં ન સલ્લક્ખેસી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો પુરિમનયેનેવ દિસાપામોક્ખો આચરિયો અહોસિ. અથસ્સ અન્તેવાસિકો ભરિયાય દોસં દિસ્વા બ્યાકુલચિત્તતાય કતિપાહં અનાગન્ત્વા એકદિવસં આચરિયેન પુચ્છિતો તં કારણં નિવેદેસિ. અથસ્સ આચરિયો ''તાત, ઇત્થિયો નામ સબ્બસાધારણા , તાસુ 'દુસ્સીલા એતા'તિ પણ્ડિતા કોપં ન કરોન્તી''તિ વત્વા ઓવાદવસેન ઇમં ગાથમાહ –

૬૫. ''યથા નદી ચ પન્થો ચ, પાનાગારં સભા પપા;
એવં લોકિત્થિયો નામ, નાસં કુજ્ઝન્તિ પણ્ડિતા''તિ.

તત્થ **યથા નદી**તિ યથા અનેકતિત્થા નદી ન્હાનત્થાય સમ્પત્તસમ્પત્તાનં ચણ્ડાલાદીનમ્પિ ખત્તિયાદીનમ્પિ સાધારણા, ન તત્થ કોચિ ન્હાયિતું ન લભતિ નામ. ‘‘**પન્થો**’’તિઆદીસુપિ યથા મહામગ્ગોપિ સબ્બેસં સાધારણો , ન કોચિ તેન ગન્તું ન લભતિ. **પાનાગાર**મ્પિ સુરાગેહં સબ્બેસં સાધારણં, યો યો પાતુકામો, સબ્બો તત્થ પવિસતેવ. પુઞ્ઞત્થિકેહિ તત્થ તત્થ મનુસ્સાનં નિવાસત્થાય કતા **સભા**પિ સાધારણા, ન તત્થ કોચિ પવિસિતું ન લભતિ. મહામગ્ગે પાનીયચાટિયો ઠપેત્વા કતા **પપા**પિ સબ્બેસં સાધારણા, ન તત્થ કોચિ પાનીયં પિવિતું ન લભતિ. **એવં લોકિત્થિયો નામા**તિ એવમેવ તાત માણવ ઇમસ્મિં લોકે ઇત્થિયોપિ સબ્બસાધારણાવ, તેનેવ ચ સાધારણટ્ઠેન નદીપન્થપાનાગારસભાપપાસદિસા. તસ્મા **નાસં કુજ્ઝન્તિ પણ્ડિતા**, એતાસં ઇત્થીનં ‘‘લામિકા એતા અનાચારા દુસ્સીલા સબ્બસાધારણા’’તિ ચિન્તેત્વા પણ્ડિતા છેકા બુદ્ધિસમ્પન્ના ન કુજ્ઝન્તીતિ.

એવં બોધિસત્તો અન્તેવાસિકસ્સ ઓવાદં અદાસિ, સો તં ઓવાદં સુત્વા મજ્ઝત્તો અહોસિ. ભરિયાપિસ્સ ‘‘આચરિયેન કિરમ્હિ ઞાતા’’તિ તતો પટ્ઠાય પાપકમ્મં ન અકાસિ. તસ્સપિ ઉપાસકસ્સ ભરિયા ‘‘સત્થારા કિરમ્હિ ઞાતા’’તિ તતો પટ્ઠાય પાપકમ્મં ન અકાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉપાસકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સત્થાપિ અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા જયમ્પતિકાવ એતરહિ જયમ્પતિકા, આચરિયબ્રાહ્મણો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

અનભિરતિજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૬૬] ૬. મુદુલક્ખણજાતકવણ્ણના

એકા ઇચ્છા પુરે આસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સંકિલેસં આરબ્ભ કથેસિ. એકો કિર સાવત્થિવાસી કુલપુત્તો સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા રતનસાસને ઉરં દત્વા પબ્બજિત્વા પટિપન્નકો યોગાવચરો અવિસ્સટ્ઠકમ્મટ્ઠાનો હુત્વા એકદિવસં સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરન્તો એકં અલઙ્કતપટિયત્તં ઇત્થિં દિસ્વા સુભવસેન ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા ઓલોકેસિ. તસ્સ અબ્ભન્તરે કિલેસો ચલિ, વાસિયા આકોટિતખીરરુક્ખો વિય અહોસિ. સો તતો પટ્ઠાય કિલેસવસિકો હુત્વા નેવ કાયસ્સાદં ન ચિત્તસ્સાદં લભતિ, ભન્તમિગસપ્પટિભાગો સાસને અનભિરતો પરૂળ્હકેસલોમનખો કિલિટ્ઠચીવરો અહોસિ. અથસ્સ ઇન્દ્રિયવિકારં દિસ્વા સહાયકા ભિક્ખૂ ‘‘કિં નુ ખો તે, આવુસો, ન યથા પોરાણાનિ ઇન્દ્રિયાની’’તિ પુચ્છિંસુ. અનભિરતોસ્મિ, આવુસોતિ.

અથ નં તે સત્થુ સન્તિકં નયિંસુ. સત્થા ‘‘કિં, ભિક્ખવે, અનિચ્છમાનં ભિક્ખું આદાય આગતત્થા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ અનભિરતો’’તિ? ‘‘સચ્ચં ભિક્ખૂ’’તિ. ‘‘સચ્ચં ભગવા’’તિ. ‘‘કો તં ઉક્કણ્ઠાપેસી’’તિ? ‘‘અહં, ભન્તે, પિણ્ડાય ચરન્તો એકં ઇત્થિં દિસ્વા ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા ઓલોકેસિં, અથ મે કિલેસો ચલિ, તેનમ્હિ ઉક્કણ્ઠિતો’’તિ. અથ નં સત્થા ‘‘અનચ્છરિયમેતં ભિક્ખુ, યં ત્વં ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા વિસભાગારમ્મણં સુભવસેન ઓલોકેન્તો કિલેસેહિ કમ્પિતો, પુબ્બે પઞ્ચાભિઞ્ઞા અટ્ઠસમાપત્તિલાભિનો ઝાનબલેન કિલેસે વિક્ખમ્ભેત્વા વિસુદ્ધચિત્તા ગગનતલચરા બોધિસત્તાપિ ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા વિસભાગારમ્મણં ઓલોકયમાના ઝાના પરિહાયિત્વા કિલેસેહિ કમ્પિતા મહાદુક્ખં અનુભવિંસુ. ન હિ સિનેરુઉપ્પાટનકવાતો હત્થિમત્તં મુણ્ડપબ્બતં, મહાજમ્બુઉમ્મૂલકવાતો છિન્નતટે વિરૂળ્હગચ્છકં, મહાસમુદ્દં વા પન સોસનકવાતો ખુદ્દકતળાકં કિસ્મિઞ્ચિદેવ ગણેતિ, એવં ઉત્તમબુદ્ધીનં નામ વિસુદ્ધચિત્તાનં બોધિસત્તાનં અઞ્ઞાણભાવકરા કિલેસા તયિ કિં લજ્જિસ્સન્તિ, વિસુદ્ધાપિ સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ, ઉત્તમયસસમઙ્ગિનોપિ આયસક્યં પાપુણન્તી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે એકસ્સ મહાવિભવસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ કુલે નિબ્બત્તિત્વા વિઞ્ઞુતં પત્તો સબ્બસિપ્પાનં પારં ગન્ત્વા કામે પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા કસિણપરિકમ્મં કત્વા પઞ્ચ અભિઞ્ઞા ચ અટ્ઠ સમાપત્તિયો ચ ઉપ્પાદેત્વા ઝાનસુખેન વીતિનામેન્તો હિમવન્તપ્પદેસે વાસં કપ્પેસિ. સો એકસ્મિં કાલે લોણમ્બિલસેવનત્થાય હિમવન્તા ઓતરિત્વા બારાણસિં પત્વા રાજુય્યાને વસિત્વા પુનદિવસે કતસરીરપટિજગ્ગનો રત્તવાકમયં નિવાસનપારુપનં સણ્ઠાપેત્વા અજિનચમ્મં એકસ્મિં અંસે કત્વા જટામણ્ડલં બન્ધિત્વા ભિક્ખાભાજનમાદાય બારાણસિયં ભિક્ખાય ચરમાનો રઞ્ઞો ઘરદ્વારં સમ્પાપુણિ. રાજા તસ્સ ઇરિયાપથેયેવ પસીદિત્વા પક્કોસાપેત્વા મહારહે આસને નિસીદાપેત્વા પણીતેન ખાદનીયભોજનીયેન સન્તપ્પેત્વા કતાનુમોદનં ઉય્યાને વસનત્થાય યાચિ. સો સમ્પટિચ્છિત્વા રાજગેહે ભુઞ્જિત્વા રાજકુલં ઓવદમાનો તસ્મિં ઉય્યાને સોળસ વસ્સાનિ વસિ.

અથેકદિવસં રાજા કુપિતં પચ્ચન્તં વૂપસમેતું ગચ્છન્તો મુદુલક્ખણં નામ અગ્ગમહેસિં ''અપ્પમત્તા અય્યસ્સ ઉપટ્ઠાનં કરોહી''તિ વત્વા અગમાસિ. બોધિસત્તો રઞ્ઞો ગતકાલતો પટ્ઠાય અત્તનો રુચ્ચનવેલાય રાજગેહં ગચ્છતિ. અથેકદિવસં મુદુલક્ખણા બોધિસત્તસ્સ આહારં સમ્પાદેત્વા – ''અજ્જ અય્યો ચિરાયતી''તિ ગન્ધોદકેન ન્હાયિત્વા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતા મહાતલે ચૂળસયનં પઞ્ઞાપેત્વા બોધિસત્તસ્સ આગમનં ઓલોકયમાના નિપજ્જિ. બોધિસત્તોપિ અત્તનો વેલં સલ્લક્ખેત્વા ઝાના વુટ્ઠાય આકાસેનેવ રાજનિવેસનં અગમાસિ. મુદુલક્ખણા વાકચીરસદ્દં સુત્વાવ ''અય્યો, આગતો''તિ વેગેન ઉટ્ઠહિ, તસ્સા વેગેન ઉટ્ઠહન્તિયા મટ્ઠસાટકો ભસ્સિ. તાપસોપિ સીહપઞ્જરેન પવિસન્તો દેવિયા વિસભાગરૂપારમ્મણં ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા સુભવસેન ઓલોકેસિ. અથસ્સ અબ્ભન્તરે કિલેસો ચલિ, વાસિયા પહટખીરરુક્ખો વિય અહોસિ. તાવદેવસ્સ ઝાનં અન્તરધાયિ, છિન્નપક્ખો કાકો વિય અહોસિ. સો ઠિતકોવ આહારં ગહેત્વા અભુઞ્જિત્વાવ કિલેસકમ્પિતો પાસાદા ઓરુય્હ ઉય્યાનં ગન્ત્વા પણ્ણસાલં પવિસિત્વા ફલકત્થરણસયનસ્સ હેટ્ઠા આહારં ઠપેત્વા વિસભાગારમ્મણેન બદ્ધો કિલેસગ્ગિના ડય્હમાનો નિરાહારતાય સુસ્સમાનો સત્ત દિવસાનિ ફલકત્થરણે નિપજ્જિ.

સત્તમે દિવસે રાજા પચ્ચન્તં વૂપસમેત્વા આગતો નગરં પદક્ખિણં કત્વા નિવેસનં અગન્ત્વાવ ''અય્યં પસ્સિસ્સામી''તિ ઉય્યાનં ગન્ત્વા પણ્ણસાલં પવિસિત્વા તં નિપન્નકં દિસ્વા ''એકં અફાસુકં જાતં મઞ્ઞે''તિ પણ્ણસાલં સોધાપેત્વા પાદે પરિમજ્જન્તો ''કિં, અય્ય, અફાસુક''ન્તિ પુચ્છિ. ''મહારાજ અઞ્ઞં મે અફાસુકં નત્થિ, કિલેસવસેન પનમ્હિ પટિબદ્ધચિત્તો જાતો''તિ. ''કહં પટિબદ્ધં તે, અય્ય, ચિત્ત''ન્તિ? ''મુદુલક્ખણાય, મહારાજા''તિ. ''સાધુ અય્ય, અહં મુદુલક્ખણં તુમ્હાકં દમ્મી''તિ તાપસં આદાય નિવેસનં પવિસિત્વા દેવિં સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતં કત્વા તાપસસ્સ અદાસિ. દદમાનોયેવ ચ મુદુલક્ખણાય સઞ્ઞમદાસિ ''તયા અત્તનો બલેન અય્યં રક્ખિતું વાયમિતબ્બ''ન્તિ. ''સાધુ, દેવ, રક્ખિસ્સામી''તિ. તાપસો દેવિં ગહેત્વા રાજનિવેસના ઓતરિ.

અથ નં મહાદ્વારતો નિક્ખન્તકાલે ''અય્ય, અમ્હાકં એકં ગેહં લદ્ધું વટ્ટતિ, ગચ્છ, રાજાનં ગેહં યાચાહી''તિ આહ. તાપસો ગન્ત્વા ગેહં યાચિ. રાજા મનુસ્સાનં વચ્ચકુટિકિચ્ચં સાધયમાનં એકં છડ્ડિતગેહં દાપેસિ. સો દેવિં ગહેત્વા તત્થ અગમાસિ, સા પવિસિતું ન ઇચ્છતિ. ''કિંકારણા ન પવિસસી''તિ? ''અસુચિભાવેના''તિ. ઇદાનિ ''કિં કરોમી''તિ. ''પટિજગ્ગાહિ ન''ન્તિ વત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં પેસેત્વા ''ગચ્છ, કુદ્દાલં આહર, પચ્છિં આહરા''તિ આહરાપેત્વા અસુચિઞ્ચ સઙ્કારઞ્ચ છડ્ડાપેત્વા ગામયં આહરાપેત્વા લિમ્પાપેત્વા પુનપિ ''ગચ્છ, મઞ્ચં આહર, પીઠં આહર, અત્થરણં આહર, ચાટિં આહર, ઘટં આહરા''તિ એકમેકં આહરાપેત્વા પુન ઉદકાહરણાદીનં અત્થાય આણાપેસિ. સો ઘટં આદાય ઉદકં આહરિત્વા ચાટિં પૂરેત્વા ન્હાનોદકં સજ્જેત્વા સયનં અત્થરિ. અથ નં સયને

એકતો નિસિન્નં દાઠિકાસુ ગહેત્વા ''તવ સમણભાવં વા બ્રાહ્મણભાવં વા ન જાનાસી''તિ ઓણમેત્વા અત્તનો અભિમુખં આકડ્ઢિ. સો તસ્મિં કાલે સતિં પટિલભિ, એત્તકં પન કાલં અઞ્ઞાણી અહોસિ. એવં અઞ્ઞાણકરણા કિલેસા નામ. ''કામચ્છન્દનીવરણં, ભિક્ખવે, અન્ધકરણં અઞ્ઞાણકરણ''ન્તિઆદિ (સં॰ નિ॰ ૫.૨૨૧) ચેત્થ વત્તબ્બં.

સો સતિં પટિલભિત્વા ચિન્તેસિ ''અયં તણ્હા વડ્ઢમાના મમ ચતૂહિ અપાયેહિ સીસં ઉક્ખિપિતું ન દસ્સતિ, અજ્જેવ મયા ઇમં રઞ્ઞો નિય્યાદેત્વા હિમવન્તં પવિસિતું વટ્ટતી''તિ. સો તં આદાય રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''મહારાજ, તવ દેવિયા મય્હં અત્થો નત્થિ, કેવલં મે ઇમં નિસ્સાય તણ્હા વડ્ઢિતા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૬૬. ''એકા ઇચ્છા પુરે આસિ, અલદ્ધા મુદુલક્ખણં;
યતો લદ્ધા અળારક્ખી, ઇચ્છા ઇચ્છં વિજાયથા''તિ.

તત્રાયં પિણ્ડત્થો – મહારાજ, મય્હં ઇમં તવ દેવિં મુદુલક્ખણં અલભિત્વા પુરે ''અહો વતાહં એતં લભેય્ય''ન્તિ **એકા ઇચ્છા આસિ**, એકાવ તણ્હા ઉપ્પજ્જિ. યતો પન મે અયં **અળારક્ખી** વિસાલનેત્તા સોભનલોચના લદ્ધા, અથ મે સા પુરિમિકા **ઇચ્છા** ગેહતણ્હં ઉપકરણતણ્હં ઉપભોગતણ્હન્તિ ઉપરૂપરિ અઞ્ઞં નાનપ્પકારં **ઇચ્છં વિજાયથ** જનેસિ ઉપ્પાદેસિ. સા ખો પન મે એવં વડ્ઢમાના ઇચ્છા અપાયતો સીસં ઉક્ખિપિતું ન દસ્સતિ, અલં મે ઇમાય, ત્વઞ્ઞેવ તવ ભરિયં ગણ્હ, અહં પન હિમવન્તં ગમિસ્સામીતિ તાવદેવ નટ્ઠં ઝાનં ઉપ્પાદેત્વા આકાસે નિસિન્નો ધમ્મં દેસેત્વા રઞ્ઞો ઓવાદં દત્વા આકાસેનેવ હિમવન્તં ગન્ત્વા પુન મનુસ્સપથં નામ નાગમાસિ, બ્રહ્મવિહારે પન ભાવેત્વા અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ અરહત્તફલે પતિટ્ઠહિ. સત્થાપિ અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, મુદુલક્ખણા ઉપ્પલવણ્ણા, ઇસિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મુદુલક્ખણજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૬૭] ૭. ઉચ્છઙ્ગજાતકવણ્ણના

ઉચ્છઙ્ગે દેવ મે પુત્તોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં જાનપદિત્થિં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ સમયે કોસલરટ્ઠે તયો જના અઞ્ઞતરસ્મિં અટવિમુખે કસન્તિ. તસ્મિં સમયે અન્તોઅટવિયં ચોરા મનુસ્સે વિલુમ્પિત્વા પલાયિંસુ. મનુસ્સા તે ચોરે પરિયેસિત્વા અપસ્સન્તા તં ઠાનં આગમ્મ ''તુમ્હે અટવિયં વિલુમ્પિત્વા ઇદાનિ કસ્સકા વિય હોથા''તિ ''તે ચોરા ઇમે''તિ બન્ધિત્વા આનેત્વા કોસલરઞ્ઞો અદંસુ. અથેકા ઇત્થી આગન્ત્વા ''અચ્છાદનં મે દેથ, અચ્છાદનં મે દેથા''તિ પરિદેવન્તી પુનપ્પુનં રાજનિવેસનં પરિયાતિ. રાજા તસ્સા સદ્દં સુત્વા ''ગચ્છથ, દેથ ઇમિસ્સા અચ્છાદન''ન્તિ આહ. મનુસ્સા સાટકં ગહેત્વા અદંસુ. સા તં દિસ્વા ''નાહં એતં અચ્છાદનં યાચામિ , સામિકચ્છાદનં યાચામી''તિ આહ. મનુસ્સા ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચયિંસુ ''ન કિરેસા ઇદં અચ્છાદનં કથેતિ, સામિકચ્છાદનં કથેતી''તિ. અથ નં રાજા પક્કોસાપેત્વા ''ત્વં કિર સામિકચ્છાદનં યાચસી''તિ પુચ્છિ. આમ, દેવ, ઇત્થિયા હિ સામિકો અચ્છાદનં નામ, સામિકે હિ અસતિ સહસ્સમૂલમ્પિ સાટકં નિવત્થા ઇત્થી નગ્ગાયેવ નામ. ઇમસ્સ પનત્થસ્સ સાધનત્થં –

''નગ્ગા નદી અનૂદકા, નગ્ગં રટ્ઠં અરાજકં;

ઇત્થીપિ વિધવા નગ્ગા, યસ્સાપિ દસ ભાતરો’’તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૧૮૪૦) –

ઇદં સુત્તં આહરિતબ્બં.

રાજા તસ્સા પસન્નો ‘‘ઇમે તે તયો જના કે હોન્તી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘એકો મે, દેવ, સામિકો, એકો ભાતા, એકો પુત્તો’’તિ. રાજા ‘‘અહં તે તુટ્ઠો, ઇમેસુ તીસુ એકં દેમિ, કતરં ઇચ્છસી’’તિ પુચ્છિ. સા આહ ‘‘અહં, દેવ, જીવમાના એકં સામિકં લભિસ્સામિ, પુત્તમ્પિ લભિસ્સામિયેવ, માતાપિતૂનં પન મે મતત્તા ભાતાવ દુલ્લભો, ભાતરં મે દેહિ, દેવા’’તિ. રાજા તુસ્સિત્વા તયોપિ વિસ્સજ્જેસિ. એવં તં એકિકં નિસ્સાય તે તયો જના દુક્ખતો મુત્તા. તં કારણં ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટં જાતં. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ‘‘આવુસો, એકં ઇત્થિં નિસ્સાય તયો જના દુક્ખતો મુત્તા’’તિ તસ્સા ગુણકથાય નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, એસા ઇત્થી ઇદાનેવ તે તયો જને દુક્ખા મોચેતિ, પુબ્બેપિ મોચેસિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે તયો જના અટવિમુખે કસન્તીતિ સબ્બં પુરિમસદિસમેવ. તદા પન રઞ્ઞા ‘‘તીસુ જનેસુ કં ઇચ્છસી’’તિ વુત્તે સા આહ – ‘‘તયોપિ દાતું ન સક્કોથ, દેવા’’તિ? ‘‘આમ, ન સક્કોમી’’તિ. ‘‘સચે તયો દાતું ન સક્કોથ, ભાતરં મે દેથા’’તિ. ‘‘પુત્તં વા સામિકં વા ગણ્હ, કિં તે ભાતરા’’તિ ચ વુત્તા ‘‘એતે નામ દેવ સુલભા, ભાતા પન દુલ્લભો’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૬૭. ‘‘ઉચ્છઙ્ગે દેવ મે પુત્તો, પથે ધાવન્તિયા પતિ;
તઞ્ચ દેસં ન પસ્સામિ, યતો સોદરિયમાનયે’’તિ.

તત્થ **ઉચ્છઙ્ગે, દેવ, મે પુત્તો**તિ દેવ, મય્હં પુત્તો ઉચ્છઙ્ગેયેવ. યથા હિ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા ઉચ્છઙ્ગં કત્વા ડાકં ઉચ્ચિનિત્વા તત્થ પક્ખિપન્તિયા ઉચ્છઙ્ગે ડાકં નામ સુલભં હોતિ, એવં ઇત્થિયા પુત્તોપિ સુલભો ઉચ્છઙ્ગે ડાકસદિસોવ. તેન વુત્તં ‘‘ઉચ્છઙ્ગે, દેવ, મે પુત્તો’’તિ. **પથે ધાવન્તિયા પતી**તિ મગ્ગં આરુય્હ એકિકાય ગચ્છમાનાયપિ હિ ઇત્થિયા પતિ નામ સુલભો, દિટ્ઠદિટ્ઠોયેવ હોતિ. તેન વુત્તં ‘‘પથે ધાવન્તિયા પતી’’તિ. **તઞ્ચ દેસં ન પસ્સામિ, યતો સોદરિયમાનયે**તિ યસ્મા પન મે માતાપિતરો નત્થિ, તસ્મા ઇદાનિ તં માતુકુચ્છિસઙ્ખાતં અઞ્ઞં દેસં ન પસ્સામિ. યતો અહં સમાને ઉદરે જાતત્તા સઉદરિયસઙ્ખાતં ભાતરં આનેય્યં, તસ્મા ભાતરંયેવ મે દેથાતિ.

રાજા ‘‘સચ્ચં એસા વદતી’’તિ તુટ્ઠચિત્તો તયોપિ જને બન્ધનાગારતો આનેત્વા અદાસિ, સા તયોપિ તે ગહેત્વા ગતા.

સત્થાપિ ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસા ઇમે તયો જને દુક્ખતો મોચેસિયેવા’’તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘અતીતે ચત્તારોવ એતરહિ ચત્તારો, રાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ઉચ્છઙ્ગજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૬૮] ૮. સાકેતજાતકવણ્ણના

યસ્મિં મનો નિવિસતીતિ ઇદં સત્થા સાકેતં નિસ્સાય અઞ્જનવને વિહરન્તો એકં બ્રાહ્મણં આરબ્ભ કથેસિ. ભગવતો કિર ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતસ્સ સાકેતં પિણ્ડાય પવિસનકાલે એકો સાકેતનગરવાસી મહલ્લકબ્રાહ્મણો નગરતો બહિ ગચ્છન્તો અન્તરદ્વારે દસબલં દિસ્વા પાદેસુ પતિત્વા ગોપ્ફકેસુ ગાળ્હં ગહેત્વા ''તાત, નનુ નામ પુત્તેહિ જિણ્ણકાલે માતાપિતરો પટિજગ્ગિતબ્બા, કસ્મા એત્તકં કાલં અમ્હાકં અત્તાનં ન દસ્સેસિ? મયા તાવ દિટ્ઠોસિ, માતરં પન પસ્સિતું એહી''તિ સત્થારં ગહેત્વા અત્તનો ગેહં અગમાસિ. સત્થા તત્થ ગન્ત્વા નિસીદિ પઞ્ઞત્તે આસને સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. બ્રાહ્મણીપિ આગન્ત્વા સત્થુ પાદેસુ પતિત્વા ''તાત, એત્તકં કાલં કહં ગતોસિ, નનુ નામ માતાપિતરો મહલ્લકકાલે ઉપટ્ઠાતબ્બા''તિ પરિદેવિ. પુત્તધીતરોપિ ''એથ, ભાતરં વન્દથા''તિ વન્દાપેસિ. ઉભો તુટ્ઠમાનસા મહાદાનં અદંસુ. સત્થા ભત્તકિચ્ચં નિટ્ઠાપેત્વા તેસં દ્વિન્નમ્પિ જનાનં **જરાસુત્તં** (સુ॰ નિ॰ ૮૧૦ આદયો) કથેસિ. સુત્તપરિયોસાને ઉભોપિ અનાગામિફલે પતિટ્ઠહિંસુ. સત્થા ઉટ્ઠાયાસના અઞ્જનવનમેવ અગમાસિ.

ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિસિન્ના કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, બ્રાહ્મણો 'તથાગતસ્સ પિતા સુદ્ધોદનો, માતા મહામાયા'તિ જાનાતિ, જાનન્તોવ સદ્ધિં બ્રાહ્મણિયા તથાગતં 'અમ્હાકં પુત્તો'તિ વદતિ, સત્થાપિ અધિવાસેતિ. કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ? સત્થા તેસં કથં સુત્વા ''ભિક્ખવે, ઉભોપિ તે અત્તનો પુત્તમેવ 'પુત્તો'તિ વદન્તી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

ભિક્ખવે, અયં બ્રાહ્મણો અતીતે નિરન્તરં પઞ્ચ જાતિસતાનિ મય્હં પિતા અહોસિ, પઞ્ચ જાતિસતાનિ ચૂળપિતા, પઞ્ચ જાતિસતાનિ મહાપિતા. એસાપિ બ્રાહ્મણી નિરન્તરમેવ પઞ્ચ જાતિસતાનિ માતા અહોસિ, પઞ્ચ જાતિસતાનિ ચૂળમાતા, પઞ્ચ જાતિસતાનિ મહામાતા. એવાહં દિયડ્ઢજાતિસહસ્સં બ્રાહ્મણસ્સ હત્થે સંવડ્ઢો, દિયડ્ઢજાતિસહસ્સં બ્રાહ્મણિયા હત્થે સંવડ્ઢોતિ તીણિ જાતિસહસ્સાનિ કથેત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૬૮. ''યસ્મિં મનો નિવિસતિ, ચિત્તઞ્ચાપિ પસીદતિ;
અદિટ્ઠપુબ્બકે પોસે, કામં તસ્મિમ્પિ વિસ્સસે''તિ.

તત્થ **યસ્મિં મનો નિવિસતી**તિ યસ્મિં પુગ્ગલે દિટ્ઠમત્તેયેવ ચિત્તં પતિટ્ઠાતિ. **ચિત્તઞ્ચાપિ પસીદતી**તિ યસ્મિં દિટ્ઠમત્તે ચિત્તં પસીદતિ, મુદુકં હોતિ. **અદિટ્ઠપુબ્બકે પોસે**તિ પકતિયા તસ્મિં અત્તભાવે અદિટ્ઠપુબ્બેપિ પુગ્ગલે. **કામં તસ્મિમ્પિ વિસ્સસે**તિ અનુભૂતપુબ્બસિનેહેનેવ તસ્મિમ્પિ પુગ્ગલે એકંસેન વિસ્સસે, વિસ્સાસં આપજ્જતિયેવાતિ અત્થો.

એવં સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા બ્રાહ્મણો ચ બ્રાહ્મણી ચ એતે એવ અહેસું, પુત્તો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સાકેતજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૬૯] ૯. વિસવન્તજાતકવણ્ણના

ધિરત્થુ તં વિસં વન્તન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ધમ્મસેનાપતિં આરબ્ભ કથેસિ. થેરસ્સ કિર પિટ્ઠખજ્જકખાદનકાલે મનુસ્સા સઙ્ઘસ્સ બહું પિટ્ઠખાદનીયં ગહેત્વા વિહારં અગમંસુ, ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ગહિતાવસેસં બહુ અતિરિત્તં અહોસિ. મનુસ્સા ''ભન્તે, અન્તોગામગતાનમ્પિ ગણ્હથા''તિ આહંસુ. તસ્મિં ખણે થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિકો દહરો અન્તોગામે હોતિ, તસ્સ કોટ્ઠાસં ગહેત્વા તસ્મિં અનાગચ્છન્તે ''અતિદિવા હોતી''તિ થેરસ્સ અદંસુ. થેરેન

તસ્મિં પરિભુત્તે દહરો અગમાસિ. અથ નં થેરો ''મયં, આવુસો, તુય્હં ઠપિતખાદનીયં પરિભુઞ્જિમ્હા''તિ આહ. સો ''મધુરં નામ, ભન્તે, કસ્સ અપ્પિય''ન્તિ આહ. મહાથેરસ્સ સંવેગો ઉપ્પજ્જિ. સો ઇતો પટ્ઠાય ''પિટ્ઠખાદનીયં ન ખાદિસ્સામી''તિ અધિટ્ઠાસિ. તતો પટ્ઠાય કિર સારિપુત્તત્થેરેન પિટ્ઠખાદનીયં નામ ન ખાદિતપુબ્બં. તસ્સ પિટ્ઠખાદનીયં અખાદનભાવો ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટો જાતો. ભિક્ખૂ તં કથં કથેન્તા ધમ્મસભાયં નિસીદિંસુ. અથ સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ભિક્ખવે, સારિપુત્તો એકવારં જહિતકં જીવિતં પરિચ્ચજન્તોપિ પુન ન ગણ્હાતિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો વિસવેજ્જકુલે નિબ્બત્તિત્વા વેજ્જકમ્મેન જીવિકં કપ્પેસિ. અથેકં જનપદમનુસ્સં સપ્પો ડંસિ, તસ્સ ઞાતકા પમાદં અકત્વા ખિપ્પં વેજ્જં આનયિંસુ . વેજ્જો આહ ''કિં તાવ ઓસધેન, પરિભાવેત્વા વિસં હરામિ, દટ્ઠસપ્પં આવાહેત્વા દટ્ઠટ્ઠાનતો તેનેવ વિસં આકડ્ઢાપેમી''તિ. ''સપ્પં આવાહેત્વા વિસં આકડ્ઢાપેહી''તિ. સો સપ્પં આવાહેત્વા ''તયા અયં દટ્ઠો''તિ આહ. ''આમ, મયા''તિ . ''તયા દટ્ઠટ્ઠાનતો ત્વઞ્ઞેવ મુખેન વિસં આકડ્ઢાહી''તિ. ''મયા એકવારં જહિતકં પુન ન ગહિતપુબ્બં, નાહં મયા જહિતવિસં આકડ્ઢિસ્સામી''તિ. સો દારૂનિ આહરાપેત્વા અગ્ગિં કત્વા આહ ''સચે અત્તનો વિસં નાકડ્ઢસિ, ઇમં અગ્ગિં પવિસા''તિ. સપ્પો ''અપિ અગ્ગિં પવિસિસ્સામિ, નેવત્તના એકવારં જહિતવિસં પચ્ચાહરિસ્સામી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૬૯. ''ધિરત્થુ તં વિસં વન્તં, યમહં જીવિતકારણા;
વન્તં પચ્ચાહરિસ્સામિ, મતં મે જીવિતા વર''ન્તિ.

તત્થ **ધિરત્થૂ**તિ ગરહત્થે નિપાતો. **તં વિસ**ન્તિ યમહં જીવિતકારણા વન્તં વિસં પચ્ચાહરિસ્સામિ, તં વન્તં વિસં ધિરત્થુ. **મતં મે જીવિતા વર**ન્તિ તસ્સ વિસસ્સ અપચ્ચાહરણકારણા યં અગ્ગિં પવિસિત્વા મરણં, તં મમ જીવિતતો વરન્તિ અત્થો.

એવઞ્ચ પન વત્વા અગ્ગિં પવિસિતું પાયાસિ. અથ નં વેજ્જો નિવારેત્વા તં પુરિસં ઓસધેહિ ચ મન્તેહિ ચ નિબ્બિસં અરોગં કત્વા સપ્પસ્સ સીલાનિ દત્વા ''ઇતો પટ્ઠાય મા કઞ્ચિ વિહેઠેસી''તિ વત્વા વિસ્સજ્જેસિ.

સત્થાપિ ''ન, ભિક્ખવે, સારિપુત્તો એકવારં જહિતકં જીવિતમ્પિ પરિચ્ચજન્તો પુન ગણ્હાતી''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા સપ્પો સારિપુત્તો અહોસિ, વેજ્જો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વિસવન્તજાતકવણ્ણના નવમા.

[૭૦] ૧૦. કુદ્દાલજાતકવણ્ણના

ન તં જિતં સાધુ જિતન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ચિત્તહત્થસારિપુત્તં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સાવત્થિયં એકો કુલદારકો. અથેકદિવસં કસિત્વા આગચ્છન્તો વિહારં પવિસિત્વા એકસ્સ થેરસ્સ પત્તતો સિનિદ્ધં મધુરં પણીતભોજનં લભિત્વા ચિન્તેસિ ''મયં રત્તિન્દિવં સહત્થેન નાનાકમ્માનિ કુરુમાનાપિ એવરૂપં મધુરાહારં ન લભામ, મયાપિ સમણેન ભવિતબ્બ''ન્તિ . સો પબ્બજિત્વા માસડ્ઢમાસચ્ચયેન અયોનિસો મનસિકરોન્તો કિલેસવસિકો હુત્વા વિબ્ભમિત્વા પુન ભત્તેન કિલમન્તો આગન્ત્વા પબ્બજિત્વા અભિધમ્મં ઉગ્ગણ્હિ. ઇમિનાવ

ઉપાયેન છ વારે વિબ્ભમિત્વા પબ્બજિતો. તતો સત્તમે ભિક્ખુભાવે સત્તપ્પકરણિકો હુત્વા બહૂ ભિક્ખૂ ધમ્મં વાચેન્તો વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અરહત્તં પાપુણિ. અથસ્સ સહાયકા ભિક્ખૂ ''કિં નુ ખો, આવુસો ચિત્તહત્થ, પુબ્બે વિય તે એતરહિ કિલેસા ન વડ્ઢન્તી''તિ પરિહાસં કરિંસુ. ''આવુસો, અભબ્બો દાનિ અહં ઇતો પટ્ઠાય ગિહિભાવાયા''તિ.

એવં તસ્મિં અરહત્તં પત્તે ધમ્મસભાયં કથા ઉદપાદિ ''આવુસો, એવરૂપસ્સ નામ અરહત્તસ્સ ઉપનિસ્સયે સતિ આયસ્મા ચિત્તહત્થસારિપુત્તો છક્ખત્તું ઉપ્પબ્બજિતો, અહો મહાદોસો પુથુજ્જનભાવો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ભિક્ખવે, પુથુજ્જનચિત્તં નામ લહુકં દુન્નિગ્ગહં, આરમ્મણવસેન ગન્ત્વા અલ્લીયતિ, એકવારં અલ્લીનં ન સક્કા હોતિ ખિપ્પં મોચેતું, એવરૂપસ્સ ચિત્તસ્સ દમથો સાધુ. દન્તમેવ હિ તં સુખં આવહતિ.

''દુન્નિગ્ગહસ્સ લહુનો, યત્થકામનિપાતિનો;
ચિત્તસ્સ દમથો સાધુ, ચિત્તં દન્તં સુખાવહં''. (ધ॰ પ॰ ૩૫);

તસ્સ પન દુન્નિગ્ગહતાય પુબ્બે પણ્ડિતા એકં કુદ્દાલકં નિસ્સાય તં જહિતું અસક્કોન્તા લોભવસેન છક્ખત્તું ઉપ્પબ્બજિત્વા સત્તમે પબ્બજિતભાવે ઝાનં ઉપ્પાદેત્વા તં લોભં નિગ્ગણ્હિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો પણ્ણિકકુલે નિબ્બત્તિત્વા વિઞ્ઞુતં પાપુણિ, ''કુદ્દાલપણ્ડિતો''તિસ્સ નામં અહોસિ. સો કુદ્દાલકેન ભૂમિપરિકમ્મં કત્વા ડાકઞ્ચેવ અલાબુકુમ્ભણ્ડએળાલુકાદીનિ ચ વપિત્વા તાનિ વિક્કિણન્તો કપણજીવિકં કપ્પેસિ. તઞ્હિસ્સ એકં કુદ્દાલકં ઠપેત્વા અઞ્ઞં ધનં નામ નત્થિ. સો એકદિવસં ચિન્તેસિ ''કિં મે ઘરાવાસેન, નિક્ખમિત્વા પબ્બજિસ્સામી''તિ. અથેકદિવસં કુદ્દાલકં પટિચ્છન્નટ્ઠાને ઠપેત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા તં કુદ્દાલકં અનુસ્સરિત્વા લોભં છિન્દિતું અસક્કોન્તો કુણ્ઠકુદ્દાલકં નિસ્સાય ઉપ્પબ્બજિ. એવં દુતિયમ્પિ, તતિયમ્પીતિ છ વારે તં કુદ્દાલકં પટિચ્છન્નટ્ઠાને નિક્ખિપિત્વા પબ્બજિતો ચેવ ઉપ્પબ્બજિતો ચ.

સત્તમે પન વારે ચિન્તેસિ ''અહં ઇમં કુણ્ઠકુદ્દાલકં નિસ્સાય પુનપ્પુનં ઉપ્પબ્બજિતો, ઇદાનિ નં મહાનદિયં પક્ખિપિત્વા પબ્બજિસ્સામી''તિ નદીતીરં ગન્ત્વા ''સચસ્સ પતિતટ્ઠાનં પસ્સિસ્સામિ, પુનાગન્ત્વા ઉદ્ધરિતુકામતા ભવેય્યા''તિ તં કુદ્દાલકં દણ્ડે ગહેત્વા નાગબલો થામસમ્પન્નો સીસસ્સ ઉપરિભાગે તિક્ખત્તું આવિજ્ઝિત્વા અક્ખીનિ નિમ્મીલેત્વા નદીમજ્ઝે ખિપિત્વા ''જિતં મે જિતં મે''તિ તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિ. તસ્મિં ખણે બારાણસિરાજા પચ્ચન્તં વૂપસમેત્વા આગતો નદિયા સીસં ન્હાયિત્વા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો હત્થિક્ખન્ધેન ગચ્છમાનો તં બોધિસત્તસ્સ સદ્દં સુત્વા ''અયં પુરિસો 'જિતં મે જિતં મે'તિ વદતિ, કો નુ ખો એતેન જિતો, પક્કોસથ ન''ન્તિ પક્કોસાપેત્વા ''ભો પુરિસ, અહં તાવ વિજિતસઙ્ગામો ઇદાનિ જયં ગહેત્વા આગચ્છામિ, તયા પન કો જિતો''તિ પુચ્છિ. બોધિસત્તો ''મહારાજ, તયા સઙ્ગામસતમ્પિ સઙ્ગામસહસ્સમ્પિ સઙ્ગામસતસહસ્સમ્પિ જિનન્તેન દુજ્જિતમેવ કિલેસાનં અજિતત્તા. અહં પન મમ અબ્ભન્તરે લોભં નિગ્ગણ્હન્તો કિલેસે જિનિ''ન્તિ કથેન્તોયેવ મહાનદિં ઓલોકેત્વા આપોકસિણારમ્મણં ઝાનં નિબ્બત્તેત્વા સમ્પત્તાનુભાવો આકાસે નિસીદિત્વા રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૭૦. ''ન તં જિતં સાધુ જિતં, યં જિતં અવજીયતિ;
તં ખો જિતં સાધુ જિતં, યં જિતં નાવજીયતી''તિ.

તત્થ **ન તં જિતં સાધુ જિતં, યં જિતં અવજીયતી**તિ યં પચ્ચામિત્તે પરાજિનિત્વા રટ્ઠં જિતં પટિલદ્ધં પુનપિ તેહિ પચ્ચામિત્તેહિ અવજીયતિ, તં જિતં સાધુજિતં નામ ન હોતિ. કસ્મા? પુન અવજીયનતો. અપરો નયો – જિતં વુચ્ચતિ જયો. યો પચ્ચામિત્તેહિ સદ્ધિં યુજ્ઝિત્વા અધિગતો જયો પુન તેસુ જિનન્તેસુ , પરાજયો હોતિ, સો ન સાધુ ન સોભનો. કસ્મા? યસ્મા પુન પરાજયોવ હોતિ. **તં ખો જિતં સાધુ જિતં, યં જિતં નાવજીયતી**તિ યં ખો પન પચ્ચામિત્તે નિમ્મથેત્વા જિતં પુન તેહિ નાવજીયતિ, યો વા એકવારં લદ્ધો જયો ન પુન પરાજયો હોતિ, તં જિતં સાધુ જિતં સોભનં, સો જયો સાધુ સોભનો નામ હોતિ. કસ્મા? પુન નાવજીયનતો. તસ્મા, ત્વં મહારાજ, સતક્ખત્તુમ્પિ સહસ્સક્ખત્તુમ્પિ સતસહસ્સક્ખત્તુમ્પિ સઙ્ગામસીસં જિનિત્વાપિ સઙ્ગામયોધો નામ ન હોસિ. કિંકારણા? અત્તનો કિલેસાનં અજિતત્તા. યો પન એકવારમ્પિ અત્તનો અબ્ભન્તરે કિલેસે જિનાતિ, અયં ઉત્તમો સઙ્ગામસીસયોધોતિ આકાસે નિસિન્નકોવ બુદ્ધલીલાય રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેસિ. ઉત્તમસઙ્ગામયોધભાવો પનેત્થ –

''યો સહસ્સં સહસ્સેન, સઙ્ગામે માનુસે જિને;
એકઞ્ચ જેય્યમત્તાનં, સ વે સઙ્ગામજુત્તમો''તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૦૩) –

ઇદં સુત્તં સાધકં.

રઞ્ઞો પન ધમ્મં સુણન્તસ્સેવ તદઙ્ગપ્પહાનવસેન કિલેસા પહીના, પબ્બજ્જાય ચિત્તં નમિ. રાજબલસ્સપિ તથેવ કિલેસા પહીયિંસુ. રાજા ''ઇદાનિ તુમ્હે કહં ગમિસ્સથા''તિ બોધિસત્તં પુચ્છિ. ''હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિસ્સામિ, મહારાજા''તિ. ''તેન હિ અહમ્પિ પબ્બજિસ્સામી''તિ બોધિસત્તેનેવ સદ્ધિં નિક્ખમિ, બલકાયો બ્રાહ્મણગહપતિકા સબ્બા સેનિયોતિ સબ્બોપિ તસ્મિં ઠાને સન્નિપતિતો મહાજનકાયો રઞ્ઞા સદ્ધિંયેવ નિક્ખમિ. બારાણસિવાસિનોપિ ''અમ્હાકં કિર રાજા કુદ્દાલપણ્ડિતસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા પબ્બજ્જાભિમુખો હુત્વા સદ્ધિં બલકાયેન નિક્ખન્તો, મયં ઇધ કિં કરિસ્સામા''તિ દ્વાદસયોજનિકાય બારાણસિયા સકલનગરવાસિનો નિક્ખમિંસુ. દ્વાદસયોજનિકા પરિસા અહોસિ. તં આદાય બોધિસત્તો હિમવન્તં પાવિસિ.

તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો નિસિન્નાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સો આવજ્જમાનો ''કુદ્દાલપણ્ડિતો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તો''તિ દિસ્વા ''મહાસમાગમો ભવિસ્સતિ, વસનટ્ઠાનં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ વિસ્સકમ્મં આમન્તેત્વા ''તાત, કુદ્દાલપણ્ડિતો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તો , વસનટ્ઠાનં લદ્ધું વટ્ટતિ, ત્વં હિમવન્તપ્પદેસં ગન્ત્વા સમે ભૂમિભાગે દીઘતો તિંસયોજનં વિત્થારતો પન્નરસયોજનં અસ્સમપદં માપેહી''તિ આહ. સો ''સાધુ, દેવા''તિ પટિસ્સુણિત્વા ગન્ત્વા તથા અકાસિ. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન હત્થિપાલજાતકે આવિ ભવિસ્સતિ. ઇદઞ્ચ હિ તઞ્ચ એકપરિચ્છેદમેવ. વિસ્સકમ્મોપિ અસ્સમપદે પણ્ણસાલં માપેત્વા દુસ્સદ્દે મિગે ચ સકુણે ચ અમનુસ્સે ચ પટિક્કમાપેત્વા તેન તેન દિસાભાગેન એકપદિકમગ્ગં માપેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ અગમાસિ. કુદ્દાલપણ્ડિતોપિ તં પરિસં આદાય હિમવન્તં પવિસિત્વા સક્કદત્તિયં અસ્સમપદં ગન્ત્વા વિસ્સકમ્મેન માપિતં પબ્બજિતપરિક્ખારં ગહેત્વા પઠમં અત્તના પબ્બજિત્વા પચ્છા પરિસં પબ્બાજેત્વા અસ્સમપદં ભાજેત્વા અદાસિ. સત્ત રાજાનો સત્ત રજ્જાનિ છડ્ડયિંસુ. તિંસયોજનં અસ્સમપદં પૂરિ. કુદ્દાલપણ્ડિતો સેસકસિણેસુપિ પરિકમ્મં કત્વા બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા પરિસાય કમ્મટ્ઠાનં આચિક્ખિ. સબ્બે સમાપત્તિલાભિનો હુત્વા બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણા અહેસું. યે પન તેસં પારિચરિયં અકંસુ, તે દેવલોકપરાયણા અહેસું.

સત્થા ‘‘એવં, ભિક્ખવે, ચિત્તં નામેતં કિલેસવસેન અલ્લીનં દુમ્મોચયં હોતિ, ઉપ્પન્ના લોભધમ્મા દુપ્પજહા, એવરૂપેપિ પણ્ડિતે અઞ્ઞાણે કરોન્તી’’તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને કેચિ સોતાપન્ના અહેસું, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો, કેચિ અરહત્તં પાપુણિંસુ. સત્થાપિ અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, પરિસા બુદ્ધપરિસા, કુદ્દાલપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કુદ્દાલજાતકવણ્ણના દસમા.

ઇત્થિવગ્ગો સત્તમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અસાતમન્તણ્ડભૂતં , તક્કપણ્ડિ દુરાજાનં;
અનભિરતિ મુદુલક્ખણં, ઉચ્છઙ્ગમ્પિ ચ સાકેતં;
વિસવન્તં કુદ્દાલકન્તિ.

૮. વરુણવગ્ગો

[૭૧] ૧. વરુણજાતકવણ્ણના

યો પુબ્બે કરણીયાનીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કુટુમ્બિકપુત્તતિસ્સત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિં કિર દિવસે સાવત્થિવાસિનો અઞ્ઞમઞ્ઞસહાયકા તિંસમત્તા કુલપુત્તા ગન્ધપુપ્ફવત્થાદીનિ ગહેત્વા ‘‘સત્થુ ધમ્મદેસનં સુણિસ્સામા’’તિ મહાજનપરિવુતા જેતવનં ગન્ત્વા નાગમાળકસાલમાળકાદીસુ થોકં નિસીદિત્વા સાયન્હસમયે સત્થરિ સુરભિગન્ધવાસિતાય ગન્ધકુટિતો નિક્ખમિત્વા ધમ્મસભં ગન્ત્વા અલઙ્કતબુદ્ધાસને નિસિન્ને સપરિવારા ધમ્મસભં ગન્ત્વા સત્થારં ગન્ધપુપ્ફેહિ પૂજેત્વા ચક્કઙ્કિતતલેસુ ફુલ્લપદુમસસ્સિરિકેસુ પાદેસુ વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્ના ધમ્મં સુણિંસુ.

અથ નેસં એતદહોસિ ‘‘યથા યથા ખો મયં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામ, પબ્બજેય્યામા’’તિ. તે તથાગતસ્સ ધમ્મસભાતો નિક્ખન્તકાલે તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા પબ્બજ્જં યાચિંસુ, સત્થા તેસં પબ્બજ્જં અદાસિ. તે આચરિયુપજ્ઝાયે આરાધેત્વા ઉપસમ્પદં લભિત્વા પઞ્ચ વસ્સાનિ આચરિયુપજ્ઝાયાનં સન્તિકે વસિત્વા દ્વે માતિકા પગુણં કત્વા કપ્પિયાકપ્પિયં ઞત્વા તિસ્સો અનુમોદના ઉગ્ગણ્હિત્વા ચીવરાનિ સિબ્બેત્વા રજિત્વા ‘‘સમણધમ્મં કરિસ્સામા’’તિ આચરિયુપજ્ઝાયે આપુચ્છિત્વા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા ‘‘મયં, ભન્તે, ભવેસુ ઉક્કણ્ઠિતા જાતિજરાબ્યાધિમરણભયભીતા, તેસં નો સંસારપરિમોચનત્થાય કમ્મટ્ઠાનં કથેથા’’તિ યાચિંસુ. સત્થા તેસં અટ્ઠતિંસાય કમ્મટ્ઠાનેસુ સપ્પાયં વિચિનિત્વા કમ્મટ્ઠાનં કથેસિ. તે સત્થુ સન્તિકે કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા સત્થારં વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા પરિવેણં ગન્ત્વા આચરિયુપજ્ઝાયે ઓલોકેત્વા પત્તચીવરમાદાય ‘‘સમણધમ્મં કરિસ્સામા’’તિ નિક્ખમિંસુ.

અથ નેસં અબ્ભન્તરે એકો ભિક્ખુ નામેન કુટુમ્બિકપુત્તતિસ્સત્થેરો નામ કુસીતો હીનવીરિયો રસગિદ્ધો. સો એવં ચિન્તેસિ ‘‘અહં નેવ અરઞ્ઞે વસિતું, ન પધાનં પદહિતું, ન ભિક્ખાચરિયાય યાપેતું સક્ખિસ્સામિ, કો મે ગમનેન અત્થો, નિવત્તિસ્સામી’’તિ સો વીરિયં ઓસ્સજિત્વા તે ભિક્ખૂ અનુગન્ત્વા નિવત્તિ. તેપિ ખો ભિક્ખૂ કોસલેસુ ચારિકં ચરમાના અઞ્ઞતરં પચ્ચન્તગામં ગન્ત્વા તં ઉપનિસ્સાય એકસ્મિં અરઞ્ઞાયતને વસ્સં

ઉપગન્ત્વા અન્તોતેમાસં અપ્પમત્તા ઘટેન્તા વાયમન્તા વિપસ્સનાગબ્ભં ગાહાપેત્વા પથવિં ઉન્નાદયમાના અરહત્તં પત્વા વુત્થવસ્સા પવારેત્વા ''પટિલદ્ધગુણં સત્થુ આરોચેસ્સામા''તિ તતો નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન જેતવનં પત્વા પત્તચીવરં પટિસામેત્વા આચરિયુપજ્ઝાયે દિસ્વા તથાગતં દટ્ઠુકામા સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા નિસીદિંસુ. સત્થા તેહિ સદ્ધિં મધુરપટિસન્થારં અકાસિ. તે કતપટિસન્થારા અત્તના પટિલદ્ધગુણં તથાગતસ્સ આરોચેસું, સત્થા તે ભિક્ખૂ પસંસિ. કુટુમ્બિકપુત્તતિસ્સત્થેરો સત્થારં તેસં ગુણકથં કથેન્તં દિસ્વા સયમ્પિ સમણધમ્મં કાતુકામો જાતો. તેપિ ખો ભિક્ખૂ ''મયં, ભન્તે, તમેવ અરઞ્ઞવાસં ગન્ત્વા વસિસ્સામા''તિ સત્થારં આપુચ્છિંસુ. સત્થા ''સાધૂ''તિ અનુજાનિ. તે સત્થારં વન્દિત્વા પરિવેણં અગમંસુ.

અથ સો કુટુમ્બિકપુત્તતિસ્સત્થેરો રત્તિભાગસમનન્તરે અચ્ચારદ્ધવીરિયો હુત્વા અતિવેગેન સમણધમ્મં કરોન્તો મજ્ઝિમયામસમનન્તરે આલમ્બનફલકં નિસ્સાય ઠિતકોવ નિદ્દાયન્તો પરિવત્તિત્વા પતિ, ઊરુટ્ઠિકં ભિજ્જિ, વેદના મહન્તા જાતા. તેસં ભિક્ખૂનં તં પટિજગ્ગન્તાનં ગમનં ન સમ્પજ્જિ. અથ ને ઉપટ્ઠાનવેલાયં આગતે સત્થા પુચ્છિ ''નનુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, 'સ્વે ગમિસ્સામા'તિ હિય્યો આપુચ્છિત્થા''તિ? ''આમ, ભન્તે, અપિચ ખો પન અમ્હાકં સહાયકો કુટુમ્બિકપુત્તતિસ્સત્થેરો અકાલે અતિવેગેન સમણધમ્મં કરોન્તો નિદ્દાભિભૂતો પરિવત્તિત્વા પતિતો, ઊરુટ્ઠિસ્સ ભિન્નં, તં નિસ્સાય અમ્હાકં ગમનં ન સમ્પજ્જી''તિ. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ અત્તનો હીનવીરિયભાવેન અકાલે અતિવેગેન વીરિયં કરોન્તો તુમ્હાકં ગમનન્તરાયં કરોતિ, પુબ્બેપેસ તુમ્હાકં ગમનન્તરાયં અકાસિયેવા''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે ગન્ધારરટ્ઠે તક્કસિલાયં બોધિસત્તો દિસાપામોક્ખો આચરિયો હુત્વા પઞ્ચ માણવકસતાનિ સિપ્પં ઉગ્ગણ્હાપેસિ. અથસ્સ તે માણવા એકદિવસં દારું આહરણત્થાય અરઞ્ઞં ગન્ત્વા દારૂનિ ઉદ્ધરિંસુ. તેસં અન્તરે એકો કુસીતમાણવો મહન્તં વરુણરુક્ખં દિસ્વા ''સુક્ખરુક્ખો એસો''તિ સઞ્ઞાય ''મુહુત્તં તાવ નિપજ્જિત્વા પચ્છા રુક્ખં અભિરુહિત્વા દારૂનિ પાતેત્વા આદાય ગમિસ્સામી''તિ ઉત્તરિસાટકં પત્થરિત્વા નિપજ્જિત્વા કાકચ્છમાનો નિદ્દં ઓક્કમિ. ઇતરે માણવકા દારુકલાપે બન્ધિત્વા આદાય ગચ્છન્તા તં પાદેન પિટ્ઠિયં પહરિત્વા પબોધેત્વા અગમંસુ. કુસીતમાણવો ઉટ્ઠાય અક્ખીનિ પુઞ્છિત્વા પુઞ્છિત્વા અવિગતનિદ્દોવ વરુણરુક્ખં અભિરુહિત્વા સાખં ગહેત્વા અત્તનો અભિમુખં આકડ્ઢિત્વા ભઞ્જન્તો ભિજ્જિત્વા ઉટ્ઠિતકોટિયા અત્તનો અક્ખિં ભિન્દાપેત્વા એકેન હત્થેન તં પિધાય એકેન હત્થેન અલ્લદારૂનિ ભઞ્જિત્વા રુક્ખતો ઓરુય્હ દારુકલાપં બન્ધિત્વા ઉક્ખિપિત્વા વેગેન ગન્ત્વા તેહિ પાતિતાનં દારૂનં ઉપરિ પાતેસિ.

તં દિવસઞ્ચ જનપદગામકે એકં કુલં ''સ્વે બ્રાહ્મણવાચનકં કરિસ્સામા''તિ આચરિયં નિમન્તેસિ. આચરિયો માણવકે આહ ''તાતા, સ્વે એકં ગામકં ગન્તબ્બં, તુમ્હે પન નિરાહારા ન સક્ખિસ્સથ ગન્તું, પાતોવ યાગું પચાપેત્વા તત્થ ગન્ત્વા અત્તના લદ્ધકોટ્ઠાસઞ્ચ અમ્હાકં પત્તકોટ્ઠાસઞ્ચ સબ્બમાદાય આગચ્છથા''તિ. તે પાતોવ યાગુપચનત્થાય દાસિં ઉટ્ઠાપેત્વા ''ખિપ્પં નો યાગું પચાહી''તિ આહંસુ. સા દારૂનિ ગણ્હન્તી ઉપરિ ઠિતાનિ અલ્લવરુણદારૂનિ ગહેત્વા પુનપ્પુનં મુખવાતં દદમાનાપિ અગ્ગિં ઉજ્જાલેતું અસક્કોન્તી સૂરિયં ઉટ્ઠાપેસિ. માણવકા ''અતિદિવા જાતો, ઇદાનિ ન સક્કા ગન્તુ''ન્તિ આચરિયસ્સ સન્તિકં અગમિંસુ. આચરિયો ''કિં, તાતા, ન ગતત્થા''તિ? ''આમ, આચરિય ન ગતમ્હા''તિ. ''કિંકારણા''તિ? ''અસુકો નામ કુસીતમાણવો અમ્હેહિ સદ્ધિં દારૂનમત્થાય અરઞ્ઞં ગન્ત્વા વરુણરુક્ખમૂલે નિદ્દાયિત્વા પચ્છા વેગેન રુક્ખં આરુય્હ અક્ખિં ભિન્દાપેત્વા અલ્લવરુણદારૂનિ આહરિત્વા અમ્હેહિ આનીતદારૂનં ઉપરિ પક્ખિપિ. યાગુપાચિકા તાનિ સુક્ખદારુસઞ્ઞાય ગહેત્વા

યાવ સૂરિયુગ્ગમના ઉજ્જાલેતું નાસક્ખિ. ઇમિના નો કારણેન ગમનન્તરાયો જાતો''તિ. આચરિયો માણવેન કતકમ્મં સુત્વા ''અન્ધબાલાનં કમ્મં નિસ્સાય એવરૂપા પરિહાનિ હોતી''તિ વત્વા ઇમં ગાથં સમુટ્ઠાપેસિ –

૭૧. ''યો પુબ્બે કરણીયાનિ, પચ્છા સો કાતુમિચ્છતિ;
વરુણકટ્ઠભઞ્જોવ, સ પચ્છા મનુતપ્પતી''તિ.

તત્થ **સ પચ્છા મનુતપ્પતી**તિ યો કોચિ પુગ્ગલો ''ઇદં પુબ્બે કત્તબ્બં, ઇદં પચ્છા''તિ અવીમંસિત્વા પુબ્બે કરણીયાનિ પઠમમેવ કત્તબ્બકમ્માનિ પચ્છા કરોતિ, અયં વરુણકટ્ઠભઞ્જો અમ્હાકં માણવકો વિય સો બાલપુગ્ગલો પચ્છા અનુતપ્પતિ સોચતિ પરિદેવતીતિ અત્થો.

એવં બોધિસત્તો અન્તેવાસિકાનં ઇમં કારણં કથેત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરિત્વા જીવિતપરિયોસાને યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ તુમ્હાકં અન્તરાયં કરોતિ, પુબ્બેપિ અકાસિયેવા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા અક્ખિભેદં પત્તો માણવો ઊરુભેદં પત્તભિક્ખુ અહોસિ, સેસમાણવા બુદ્ધપરિસા, આચરિયબ્રાહ્મણો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વરુણજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૭૨] ૨. સીલવનાગરાજજાતકવણ્ણના

અકતઞ્ઞુસ્સ પોસસ્સાતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. ધમ્મસભાયઞ્હિ ભિક્ખૂ ''આવુસો, દેવદત્તો અકતઞ્ઞૂ તથાગતસ્સ ગુણે ન જાનાતી''તિ કથેન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ દેવદત્તો અકતઞ્ઞૂ, પુબ્બેપિ અકતઞ્ઞૂયેવ, ન કદાચિ મય્હં ગુણં જાનાતી''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપ્પદેસે હત્થિયોનિયં નિબ્બત્તિ. સો માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તો સબ્બસેતો અહોસિ રજતપુઞ્જસન્નિભો, અક્ખીનિ પનસ્સ મણિગુળસદિસાનિ, પઞ્ઞાયમાનાનિ પઞ્ચ પસાદાનિ અહેસું, મુખં રત્તકમ્બલસદિસં, સોણ્ડા રત્તસુવણ્ણબિન્દુપટિમણ્ડિતં રજતદામં વિય, ચત્તારો પાદા કતલાખારસપરિકમ્મા વિય. એવમસ્સ દસહિ પારમીહિ અલઙ્કતો રૂપસોભગ્ગપ્પત્તો અત્તભાવો અહોસિ. અથ નં વિઞ્ઞુતં પત્તં સકલહિમવન્તે વારણા સન્નિપતિત્વા ઉપટ્ઠહન્તા વિચરિંસુ. એવં સો અસીતિસહસ્સવારણપરિવારો હિમવન્તપ્પદેસે વસમાનો અપરભાગે ગણે દોસં દિસ્વા ગણમ્હા કાયવિવેકાય એકકોવ અરઞ્ઞે વાસં કપ્પેસિ. સીલવન્તતાય ચ પનસ્સ ''સીલવનાગરાજા'' ત્વેવ નામં અહોસિ.

અથેકો બારાણસિવાસિકો વનચરકો હિમવન્તં પવિસિત્વા અત્તનો આજીવભણ્ડકં ગવેસમાનો દિસા વવત્થાપેતું અસક્કોન્તો મગ્ગમૂળ્હો હુત્વા મરણભયભીતો બાહા પગ્ગય્હ પરિદેવમાનો વિચરતિ. બોધિસત્તો તસ્સ તં બલવપરિદેવિતં સુત્વા ''ઇમં પુરિસં દુક્ખા મોચેસ્સામી''તિ કારુઞ્ઞેન ચોદિતો તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. સો તં દિસ્વાવ ભીતો પલાયિ. બોધિસત્તો તં પલાયન્તં દિસ્વા તત્થેવ અટ્ઠાસિ. સો પુરિસો બોધિસત્તં ઠિતં દિસ્વા અટ્ઠાસિ . બોધિસત્તો પુન અગમાસિ, સો પુન પલાયિત્વા તસ્સ ઠિતકાલે ઠત્વા ચિન્તેસિ ''અયં વારણો મમ પલાયનકાલે તિટ્ઠતિ, ઠિતકાલે આગચ્છતિ, નાયં મય્હં અનત્થકામો, ઇમમ્હા પન મં દુક્ખા માચેતુકામો ભવિસ્સતી''તિ સૂરો

હુત્વા અટ્ઠાસિ. બોધિસત્તો તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘કસ્મા ભો ત્વં પુરિસ, પરિદેવમાનો વિચરસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘સામિ, દિસા વવત્થાપેતું અસક્કોન્તો મગ્ગમૂળ્હો હુત્વા મરણભયેના’’તિ. અથ નં બોધિસત્તો અત્તનો વસનટ્ઠાનં નેત્વા કતિપાહં ફલાફલેહિ સન્તપ્પેત્વા ‘‘ભો, પુરિસ, મા ભાયિ, અહં તં મનુસ્સપથં નેસ્સામી’’તિ અત્તનો પિટ્ઠે નિસીદાપેત્વા મનુસ્સપથં પાયાસિ.

અથ ખો સો મિત્તદુબ્ભી પુરિસો ‘‘સચે કોચિ પુચ્છિસ્સતિ, આચિક્ખિતબ્બં ભવિસ્સતી’’તિ બોધિસત્તસ્સ પિટ્ઠે નિસિન્નોયેવ રુક્ખનિમિત્તં પબ્બતનિમિત્તં ઉપધારેન્તોવ ગચ્છતિ. અથ નં બોધિસત્તો અરઞ્ઞા નીહરિત્વા બારાણસિગામિમહામગ્ગે ઠપેત્વા ‘‘ભો પુરિસ, ઇમિના મગ્ગેન ગચ્છ, મય્હં પન વસનટ્ઠાનં પુચ્છિતોપિ અપુચ્છિતોપિ મા કસ્સચિ આચિક્ખી’’તિ તં ઉય્યોજેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનંયેવ અગમાસિ. અથ સો પુરિસો બારાણસિં ગન્ત્વા અનુવિચરન્તો દન્તકારવીથિં પત્વા દન્તકારે દન્તવિકતિયો કુરુમાને દિસ્વા ‘‘કિં પન ભો, જીવદન્તમ્પિ લભિત્વા ગણ્હેય્યાથા’’તિ? ‘‘ભો, કિં વદેસિ, જીવદન્તો નામ મતહત્થિદન્તતો મહગ્ઘતરો’’તિ. ‘‘તેન હિ અહં વો જીવદન્તં આહરિસ્સામી’’તિ પાથેય્યં ગહેત્વા ખરકકચં આદાય બોધિસત્તસ્સ વસનટ્ઠાનં અગમાસિ.

બોધિસત્તો તં દિસ્વા ‘‘કિમત્થં આગતોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘અહં, સામિ, દુગ્ગતો કપણો જીવિતું અસક્કોન્તો તુમ્હે દન્તખણ્ડં યાચિત્વા સચે દસ્સથ, તં આદાય ગન્ત્વા વિક્કિણિત્વા તેન મૂલેન જીવિસ્સામી’’તિ આગતોતિ. ‘‘હોતુ ભો, દન્તં તે દસ્સામિ, સચે દન્તકપ્પનત્થાય કકચં અત્થી’’તિ. ‘‘કકચં ગહેત્વા આગતોમ્હિ સામી’’તિ. ‘‘તેન હિ દન્તે કકચેન કન્તિત્વા આદાય ગચ્છા’’તિ બોધિસત્તો પાદે સમિઞ્જિત્વા ગોનિસિન્નકં નિસીદિ. સો દ્વેપિ અગ્ગદન્તે છિન્દિ. બોધિસત્તો તે દન્તે સોણ્ડાય ગહેત્વા ‘‘ભો પુરિસ, નાહં ‘એતે દન્તા મય્હં અપ્પિયા અમનાપા’તિ દમ્મિ, ઇમેહિ પન મે દન્તેહિ સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન સબ્બધમ્મપટિવેધનસમત્થા સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણદન્તાવ પિયતરા, તસ્સ મે ઇદં દન્તદાનં સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણપટિવિજ્ઝનત્થાય હોતૂ’’તિ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસ્સ આરાધનં કત્વા દન્તયુગલં અદાસિ.

સો તં આદાય ગન્ત્વા વિક્કિણિત્વા તસ્મિં મૂલે ખીણે પુન બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘સામિ, તુમ્હાકં દન્તે વિક્કિણિત્વા લદ્ધમૂલં મય્હં ઇણસોધનમત્તમેવ જાતં, અવસેસદન્તે દેથા’’તિ આહ. બોધિસત્તો ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા પુરિમનયેનેવ કપ્પાપેત્વા અવસેસદન્તે અદાસિ. સો તેપિ વિક્કિણિત્વા પુન આગન્ત્વા ‘‘સામિ, જીવિતું ન સક્કોમિ, મૂલદાઠા મે દેથા’’તિ આહ. બોધિસત્તો ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા પુરિમનયેનેવ નિસીદિ. સો પાપપુરિસો મહાસત્તસ્સ રજતદામસદિસં સોણ્ડં મદ્દમાનો કેલાસકૂટસદિસં કુમ્ભં અભિરુહિત્વા ઉભો દન્તકોટિયો પણ્હિયા પહરન્તો મંસં વિયૂહિત્વા કુમ્ભં આરુય્હ ખરકકચેન મૂલદાઠા કપ્પેત્વા પક્કામિ. બોધિસત્તસ્સ દસ્સનૂપચારં વિજહન્તેયેવ પન તસ્મિં પાપપુરિસે ચતુનહુતાધિકદ્વિયોજનસતસહસ્સબહલા ઘનપથવી સિનેરુયુગન્ધરાદયો મહાભારે દુગ્ગન્ધજેગુચ્છાનિ ગૂથમુત્તાદીનિ ચ ધારેતું સમત્થાપિ તસ્સ અગુણરાસિં ધારેતું અસક્કોન્તી વિય ભિજ્જિત્વા વિવરં અદાસિ. તાવદેવ અવીચિમહાનિરયતો અગ્ગિજાલા નિક્ખમિત્વા તં મિત્તદુબ્ભિપુરિસં કુલસન્તકેન કમ્બલેન પારુપન્તી વિય પરિક્ખિપિત્વા ગણ્હિ.

એવં તસ્સ પાપપુગ્ગલસ્સ પથવિં પવિટ્ઠકાલે તસ્મિં વનસણ્ડે અધિવત્થા રુક્ખદેવતા ‘‘અકતઞ્ઞૂ મિત્તદુબ્ભી પુગ્ગલો ચક્કવત્તિરજ્જં દત્વાપિ તોસેતું ન સક્કા’’તિ વનં ઉન્નાદેત્વા ધમ્મં દેસયમાના ઇમં ગાથમાહ –

૭૨. ‘‘અકતઞ્ઞુસ્સ પોસસ્સ, નિચ્ચં વિવરદસ્સિનો;

સબ્બં ચે પથવિં દજ્જા, નેવ નં અભિરાધયે''તિ.

તત્થ **અકતઞ્ઞુસ્સા**તિ અત્તનો કતગુણં અજાનન્તસ્સ. **પોસસ્સા**તિ પુરિસસ્સ. **વિવરદસ્સિનો**તિ છિદ્દમેવ ઓકાસમેવ ઓલોકેન્તસ્સ. **સબ્બં ચે પથવિં દજ્જા**તિ સચેપિ તાદિસસ્સ પુગ્ગલસ્સ સકલં ચક્કવત્તિરજ્જં, ઇમં વા પન મહાપથવિં પરિવત્તેત્વા પથવોજં દદેય્ય. **નેવ નં અભિરાધયે**તિ એવં કરોન્તોપિ એવરૂપં કતગુણવિદ્ધંસકં કોચિ પરિતોસેતું વા પસાદેતું વા ન સક્કુણેય્યાતિ અત્થો.

એવં સા દેવતા વનં ઉન્નાદેત્વા ધમ્મં દેસેસિ. બોધિસત્તો યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં અગમાસિ.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ અકતઞ્ઞૂ, પુબ્બેપિ અકતઞ્ઞૂયેવા''તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા મિત્તદુબ્ભી પુગ્ગલો દેવદત્તો અહોસિ, રુક્ખદેવતા સારિપુત્તો, સીલવનાગરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સીલવનાગરાજજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૭૩] ૩. સચ્ચંકિરજાતકવણ્ણના

સચ્ચં કિરેવમાહંસૂતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ વધાય પરિસક્કનં આરબ્ભ કથેસિ. ભિક્ખુસઙ્ઘસ્મિઞ્હિ ધમ્મસભાયં નિસીદિત્વા ''આવુસો, દેવદત્તો સત્થુ ગુણં ન જાનાતિ, વધાયયેવ પરિસક્કતી''તિ દેવદત્તસ્સ અગુણં કથેન્તે સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ દેવદત્તો મય્હં વધાય પરિસક્કતિ, પુબ્બેપિ પરિસક્કિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે તસ્સ દુટ્ઠકુમારો નામ પુત્તો અહોસિ કક્ખળો ફરુસો પહટાસીવિસૂપમો, અનક્કોસિત્વા વા અપહરિત્વા વા કેનચિ સદ્ધિં ન કથેતિ. સો અન્તોજનસ્સ ચ બહિજનસ્સ ચ અક્ખિમ્હિ પતિતરજં વિય, ખાદિતું આગતપિસાચો વિય ચ અમનાપો અહોસિ ઉબ્બેજનીયો. સો એકદિવસં નદીકીળં કીળિતુકામો મહન્તેન પરિવારેન નદીતીરં અગમાસિ. તસ્મિં ખણે મહામેઘો ઉટ્ઠહિ, દિસા અન્ધકારા જાતા. સો દાસપેસ્સજનં આહ ''એથ ભણે, મં ગહેત્વા નદીમજ્ઝં નેત્વા ન્હાપેત્વા આનેથા''તિ. તે તં તત્થ નેત્વા ''કિં નો રાજા કરિસ્સતિ, ઇમં પાપપુરિસં એત્થેવ મારેમા''તિ મન્તયિત્વા ''એત્થ ગચ્છ કાળકણ્ણી''તિ ઉદકે નં ઓપિલાપેત્વા પચ્ચુત્તરિત્વા તીરે અટ્ઠંસુ. ''કહં કુમારો''તિ ચ વુત્તે ''ન મયં કુમારં પસ્સામ, મેઘં ઉટ્ઠિતં દિસ્વા ઉદકે નિમુજ્જિત્વા પુરતો આગતો ભવિસ્સતી''તિ. અમચ્ચા રઞ્ઞો સન્તિકં અગમંસુ. રાજા ''કહં મે પુત્તો''તિ પુચ્છિ. ન જાનામ દેવ, મેઘે ઉટ્ઠિતે ''પુરતો આગતો ભવિસ્સતી''તિ સઞ્ઞાય આગતમ્હાતિ. રાજા દ્વારં વિવરાપેત્વા ''નદીતીરં ગન્ત્વા વિચિનથા''તિ તત્થ તત્થ વિચિનાપેસિ, કોચિ કુમારં નાદ્દસ.

સોપિ ખો મેઘન્ધકારે દેવે વસ્સન્તે નદિયા વુય્હમાનો એકં દારુક્ખન્ધં દિસ્વા તત્થ નિસીદિત્વા મરણભયતજ્જિતો પરિદેવમાનો ગચ્છતિ. તસ્મિં પન કાલે બારાણસિવાસી એકો સેટ્ઠિ નદીતીરે ચત્તાલીસકોટિધનં નિદહિત્વાવ મરન્તો ધનતણ્હાય ધનપિટ્ઠે સપ્પો હુત્વા નિબ્બત્તિ. અપરો તસ્મિંયેવ પદેસે તિંસ કોટિયો નિદહિત્વા ધનતણ્હાય તત્થેવ ઉન્દૂરો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તેસં વસનટ્ઠાનં ઉદકં પાવિસિ. તે ઉદકસ્સ પવિટ્ઠમગ્ગેનેવ નિક્ખમિત્વા સોતં છિન્દન્તા ગન્ત્વા તં રાજકુમારેન અભિનિસિન્નં દારુક્ખન્ધં પત્વા એકો એકં કોટિં, ઇતરો ઇતરં આરુય્હ

ખન્ધપિટ્ઠેયેવ નિપજ્જિંસુ. તસ્સાયેવ ખો પન નદિયા તીરે એકો સિમ્બલિરુક્ખો અત્થિ, તત્થેકો સુવપોતકો વસતિ. સોપિ રુક્ખો ઉદકેન ધોતમૂલો નદીપિટ્ઠે પતિ, સુવપોતકો દેવે વસ્સન્તે ઉપ્પતિત્વા ગન્તું અસક્કોન્તો ગન્ત્વા તસ્સેવ ખન્ધસ્સ એકપસ્સે નિલીયિ. એવં તે ચત્તારો જના એકતો વુય્હમાના ગચ્છન્તિ.

બોધિસત્તોપિ ખો તસ્મિં કાલે કાસિરટ્ઠે ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વુદ્ધિપ્પત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા એકસ્મિં નદીનિવત્તને પણ્ણસાલં માપેત્વા વસતિ. સો અડ્ઢરત્તસમયે ચઙ્કમમાનો તસ્સ રાજકુમારસ્સ બલવપરિદેવનસદ્દં સુત્વા ચિન્તેસિ ''માદિસે નામ મેત્તાનુદ્દયસમ્પન્ને તાપસે પસ્સન્તે એતસ્સ પુરિસસ્સ મરણં અયુત્તં, ઉદકતો ઉદ્ધરિત્વા તસ્સ જીવિતદાનં દસ્સામી''તિ. સો તં ''મા ભાયિ, મા ભાયી''તિ અસ્સાસેત્વા ઉદકસોતં છિન્દન્તો ગન્ત્વા તં દારુક્ખન્ધં એકાય કોટિયા ગહેત્વા આકડ્ઢન્તો નાગબલો થામસમ્પન્નો એકવેગેન તીરં પત્વા કુમારં ઉક્ખિપિત્વા તીરે પતિટ્ઠાપેસિ. તેપિ સપ્પાદયો દિસ્વા ઉક્ખિપિત્વા અસ્સમપદં નેત્વા અગ્ગિં જાલેત્વા ''ઇમે દુબ્બલતરા''તિ પઠમં સપ્પાદીનં સરીરં સેદેત્વા પચ્છા રાજકુમારસ્સ સરીરં સેદેત્વા તમ્પિ અરોગં કત્વા આહારં દેન્તોપિ પઠમં સપ્પાદીનંયેવ દત્વા પચ્છા તસ્સ ફલાફલાનિ ઉપનામેસિ. રાજકુમારો ''અયં કૂટતાપસો મં રાજકુમારં અગણેત્વા તિરચ્છાનગતાનં સમ્માનં કરોતી''તિ બોધિસત્તે આઘાતં બન્ધિ.

તતો કતિપાહચ્ચયેન સબ્બેસુપિ તેસુ થામબલપ્પત્તેસુ નદિયા ઓઘે પચ્છિન્ને સપ્પો તાપસં વન્દિત્વા આહ ''ભન્તે, તુમ્હેહિ મય્હં મહાઉપકારો કતો, ન ખો પનાહં દલિદ્દો, અસુકટ્ઠાને મે ચત્તાલીસ હિરઞ્ઞકોટિયો નિદહિત્વા ઠપિતા, તુમ્હાકં ધનેન કિચ્ચે સતિ સબ્બમ્પેતં ધનં તુમ્હાકં દાતું સક્કોમિ, તં ઠાનં આગન્ત્વા 'દીઘા'તિ પક્કોસેય્યાથા''તિ વત્વા પક્કામિ. ઉન્દૂરોપિ તથેવ તાપસં નિમન્તેત્વા ''અસુકટ્ઠાને ઠત્વા 'ઉન્દૂરા'તિ પક્કોસેય્યાથા''તિ વત્વા પક્કામિ. સુવપોતકો પન તાપસં વન્દિત્વા ''ભન્તે, મય્હં ધનં નત્થિ, રત્તસાલીહિ પન વો અત્થે સતિ અસુકં નામ મય્હં વસનટ્ઠાનં, તત્થ ગન્ત્વા 'સુવા'તિ પક્કોસેય્યાથ, અહં ઞાતકાનં આરોચેત્વા અનેકસકટપૂરમત્તા રત્તસાલિયો આહરાપેત્વા દાતું સક્કોમી''તિ વત્વા પક્કામિ. ઇતરો પન મિત્તદુબ્ભી ''ધમ્મસુધમ્મતાય કિઞ્ચિ અવત્વા ગન્તું અયુત્તં, એવં તં અત્તનો સન્તિકં આગતં મારેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''ભન્તે, મયિ રજ્જે પતિટ્ઠિતે આગચ્છેય્યાથ, અહં વો ચતૂહિ પચ્ચયેહિ ઉપટ્ઠહિસ્સામી''તિ વત્વા પક્કામિ. સો ગન્ત્વા ન ચિરસ્સેવ રજ્જે પતિટ્ઠાસિ.

બોધિસત્તો ''વીમંસિસ્સામિ તાવ ને''તિ પઠમં સપ્પસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા અવિદૂરે ઠત્વા ''દીઘા''તિ પક્કોસિ. સો એકવચનેનેવ નિક્ખમિત્વા બોધિસત્તં વન્દિત્વા ''ભન્તે, ઇમસ્મિં ઠાને ચત્તાલીસ હિરઞ્ઞકોટિયો, તા સબ્બાપિ નીહરિત્વા ગણ્હથા''તિ આહ. બોધિસત્તો ''એવમત્થુ, ઉપ્પન્ને કિચ્ચે જાનિસ્સામી''તિ તં નિવત્તેત્વા ઉન્દૂરસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા સદ્દમકાસિ. સોપિ તથેવ પટિપજ્જિ. બોધિસત્તો તમ્પિ નિવત્તેત્વા સુવસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''સુવા''તિ પક્કોસિ. સોપિ એકવચનેનેવ રુક્ખગ્ગતો ઓતરિત્વા બોધિસત્તં વન્દિત્વા ''કિં, ભન્તે, મય્હં ઞાતકાનં સન્તિકં ગન્ત્વા હિમવન્તપ્પદેસતો તુમ્હાકં સયંજાતસાલી આહરાપેમી''તિ પુચ્છિ. બોધિસત્તો ''અત્થે સતિ જાનિસ્સામી''તિ તમ્પિ નિવત્તેત્વા ''ઇદાનિ રાજાનં પરિગ્ગણ્હિસ્સામી''તિ ગન્ત્વા રાજુય્યાને વસિત્વા પુનદિવસે આકપ્પસમ્પત્તિં કત્વા ભિક્ખાચારવત્તેન નગરં પાવિસિ. તસ્મિં ખણે સો મિત્તદુબ્ભી રાજા અલઙ્કતહત્થિક્ખન્ધવરગતો મહન્તેન પરિવારેન નગરં પદક્ખિણં કરોતિ. સો બોધિસત્તં દૂરતોવ દિસ્વા ''અયં સો કૂટતાપસો મમ સન્તિકે ભુઞ્જિત્વા વસિતુકામો આગતો, યાવ પરિસમજ્ઝે અત્તનો મય્હં કતગુણં નપ્પકાસેતિ, તાવદેવસ્સ સીસં છિન્દાપેસ્સામી''તિ પુરિસે ઓલોકેસિ. ''કિં કરોમ, દેવા''તિ ચ વુત્તે ''એસ કૂટતાપસો મં કિઞ્ચિ યાચિતુકામો આગચ્છતિ મઞ્ઞે, એતસ્સ કાળકણ્ણિતાપસસ્સ મં પસ્સિતું અદત્વાવ એતં ગહેત્વા પચ્છાબાહં

બન્ધિત્વા ચતુક્કે ચતુક્કે પહરન્તા નગરા નિક્ખામેત્વા આઘાતને સીસમસ્સ છિન્દિત્વા સરીરં સૂલે ઉત્તાસેથા''તિ આહ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ગન્ત્વા નિરપરાધં મહાસત્તં બન્ધિત્વા ચતુક્કે ચતુક્કે પહરન્તા આઘાતનં નેતું આરભિંસુ. બોધિસત્તો પહટપહટટ્ઠાને ''અમ્મ, તાતા''તિ અકન્દિત્વા નિબ્બિકારો ઇમં ગાથમાહ –

૭૩. ''સચ્ચં કિરેવમાહંસુ, નરા એકચ્ચિયા ઇધ;
કટ્ઠં નિપ્લવિતં સેય્યો, ન ત્વેવેકચ્ચિયો નરો''તિ.

તત્થ **સચ્ચં કિરેવમાહંસૂ**તિ અવિતથમેવ કિર એવં વદન્તિ. **નરા એકચ્ચિયા ઇધા**તિ ઇધેકચ્ચે પણ્ડિતપુરિસા. **કટ્ઠં નિપ્લવિતં સેય્યો**તિ નદિયા વુય્હમાનં સુક્ખદારું નિપ્લવિતં ઉત્તારેત્વા થલે ઠપિતં સેય્યો સુન્દરતરો. એવઞ્હિ વદમાના તે પુરિસા સચ્ચં કિર વદન્તિ. કિંકારણા? તઞ્હિ યાગુભત્તાદીનં પચનત્થાય, સીતાતુરાનં વિસિબ્બનત્થાય, અઞ્ઞેસમ્પિ ચ પરિસ્સયાનં હરણત્થાય ઉપકારં હોતિ. **ન ત્વેવેકચ્ચિયો નરો**તિ એકચ્ચો પન મિત્તદુબ્ભી અકતઞ્ઞૂ પાપપુરિસો ઓઘેન વુય્હમાનો હત્થેન ગહેત્વા ઉત્તારિતો ન ત્વેવ સેય્યો. તથા હિ અહં ઇમં પાપપુરિસં ઉત્તારેત્વા ઇમં અત્તનો દુક્ખં આહરિન્તિ. એવં પહટપહટટ્ઠાને ઇમં ગાથમાહ.

તં સુત્વા યે તત્થ પણ્ડિતપુરિસા, તે આહંસુ ''કિં પન, ભો પબ્બજિત, તયા અમ્હાકં રઞ્ઞો અત્થિ કોચિ ગુણો કતો''તિ? બોધિસત્તો તં પવત્તિં આરોચેત્વા ''એવમિમં મહોઘતો ઉત્તારેન્તો અહમેવ અત્તનો દુક્ખં અકાસિં, 'ન વત મે પોરાણકપણ્ડિતાનં વચનં કત'ન્તિ અનુસ્સરિત્વા એવં વદામી''તિ આહ. તં સુત્વા ખત્તિયબ્રાહ્મણાદયો નગરવાસિનો ''સ્વાયં મિત્તદુબ્ભી રાજા એવં ગુણસમ્પન્નસ્સ અત્તનો જીવિતદાયકસ્સ ગુણમત્તમ્પિ ન જાનાતિ, તં નિસ્સાય કુતો અમ્હાકં વુદ્ધિ, ગણ્હથ ન''ન્તિ કુપિતા સમન્તતો ઉટ્ઠહિત્વા ઉસુસત્તિપાસાણમુગ્ગરાદિપ્પહારેહિ હત્થિક્ખન્ધગતમેવ નં ઘાતેત્વા પાદે ગહેત્વા કડ્ઢિત્વા પરિખાપિટ્ઠે છડ્ડેત્વા બોધિસત્તં અભિસિઞ્ચિત્વા રજ્જે પતિટ્ઠાપેસું.

સો ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો પુન એકદિવસં સપ્પાદયો પરિગ્ગણ્હિતુકામો મહન્તેન પરિવારેન સપ્પસ્સ વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા ''દીઘા''તિ પક્કોસિ. સપ્પો આગન્ત્વા વન્દિત્વા ''ઇદં તે સામિ ધનં ગણ્હા''તિ આહ. રાજા ચત્તાલીસહિરઞ્ઞકોટિધનં અમચ્ચે પટિચ્છાપેત્વા ઉન્દૂરસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''ઉન્દૂરા''તિ પક્કોસિ. સોપિ આગન્ત્વા વન્દિત્વા તિંસકોટિધનં નિય્યાદેસિ. રાજા તમ્પિ અમચ્ચે પટિચ્છાપેત્વા સુવસ્સ વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા ''સુવા''તિ પક્કોસિ. સોપિ આગન્ત્વા પાદે વન્દિત્વા ''કિં, સામિ, સાલિં આહરામી''તિ આહ. રાજા ''સાલીહિ અત્થે સતિ આહરિસ્સસિ, એહિ ગચ્છામા''તિ સત્તતિયા હિરઞ્ઞકોટીહિ સદ્ધિં તે તયોપિ જને ગાહાપેત્વા નગરં ગન્ત્વા પાસાદવરે મહાતલં આરુય્હ ધનં સઙ્ગોપેત્વા સપ્પસ્સ વસનત્થાય સુવણ્ણનાળિં, ઉન્દૂરસ્સ ફલિકગુહં, સુવસ્સ સુવણ્ણપઞ્જરં કારાપેત્વા સપ્પસ્સ ચ સુવસ્સ ચ ભોજનત્થાય દેવસિકં કઞ્ચનતટ્ટકે મધુલાજે, ઉન્દૂરસ્સ ગન્ધસાલિતણ્ડુલે દાપેસિ, દાનાદીનિ ચ પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. એવં તે ચત્તારોપિ જના યાવજીવં સમગ્ગા સમ્મોદમાના વિહરિત્વા જીવિતક્ખયે યથાકમ્મં અગમંસુ.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ મય્હં વધાય પરિસક્કતિ, પુબ્બેપિ પરિસક્કિયેવા''તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા દુટ્ઠરાજા દેવદત્તો અહોસિ, સપ્પો સારિપુત્તો, ઉન્દૂરો મોગ્ગલ્લાનો, સુવો આનન્દો, પચ્છા રજ્જપ્પત્તો ધમ્મરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સચ્ચંકિરજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૭૪] ૪. રુક્ખધમ્મજાતકવણ્ણના

સાધૂ સમ્બહુલા ઞાતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉદકકલહે અત્તનો ઞાતકાનં મહાવિનાસં પચ્ચુપટ્ઠિતં ઞત્વા આકાસેન ગન્ત્વા રોહિણીનદિયા ઉપરિ પલ્લઙ્કેન નિસીદિત્વા નીલરંસિં વિસ્સજ્જેત્વા ઞાતકે સંવેજેત્વા આકાસા ઓરુય્હ નદીતીરે નિસિન્નો તં કલહં આરબ્ભ કથેસિ. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન કુણાલજાતકે (જા॰ ૨.૨૧.કુણાલજાતક) આવિ ભવિસ્સતિ. તદા પન સત્થા ઞાતકે આમન્તેત્વા ''મહારાજા , તુમ્હે ઞાતકા, ઞાતકેહિ નામ સમગ્ગેહિ સમ્મોદમાનેહિ ભવિતું વટ્ટતિ. ઞાતકાનઞ્હિ સામગ્ગિયા સતિ પચ્ચામિત્તા ઓકાસં ન લભન્તિ, તિટ્ઠન્તુ તાવ મનુસ્સભૂતા, અચેતનાનં રુક્ખાનમ્પિ સામગ્ગિં લદ્ધું વટ્ટતિ. અતીતસ્મિઞ્હિ હિમવન્તપ્પદેસે મહાવાતો સાલવનં પહરિ, તસ્સ પન સાલવનસ્સ અઞ્ઞમઞ્ઞં રુક્ખગચ્છગુમ્બલતાહિ સમ્બન્ધત્તા એકરુક્ખમ્પિ પાતેતું અસક્કોન્તો મત્થકમત્થકેનેવ અગમાસિ. એકં પન અઙ્ગણે ઠિતં સાખાવિટપસમ્પન્નમ્પિ મહારુક્ખં અઞ્ઞેહિ રુક્ખેહિ અસમ્બન્ધત્તા ઉમ્મૂલેત્વા ભૂમિયં પાતેસિ, ઇમિના કારણેન તુમ્હેહિપિ સમગ્ગેહિ સમ્મોદમાનેહિ ભવિતું વટ્ટતી''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે પઠમં ઉપ્પન્નો વેસ્સવણો મહારાજા ચવિ, સક્કો અઞ્ઞં વેસ્સવણં ઠપેસિ. એતસ્મિં વેસ્સવણે પરિવત્તે પચ્છા નિબ્બત્તવેસ્સવણો ''રુક્ખગચ્છગુમ્બલતાનં અત્તનો અત્તનો રુચ્ચનટ્ઠાને વિમાનં ગણ્હન્તૂ''તિ સાસનં પેસેસિ. તદા બોધિસત્તો હિમવન્તપ્પદેસે એકસ્મિં સાલવને રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. સો ઞાતકે આહ ''તુમ્હે વિમાનાનિ ગણ્હન્તા અઙ્ગણે ઠિતરુક્ખેસુ મા ગણ્હથ, ઇમસ્મિં પન સાલવને મયા ગહિતવિમાનં પરિવારેત્વા ઠિતવિમાનાનિ ગણ્હથા''તિ. તત્થ બોધિસત્તસ્સ વચનકરા પણ્ડિતદેવતા બોધિસત્તસ્સ વિમાનં પરિવારેત્વા ઠિતવિમાનાનિ ગણ્હિંસુ. અપણ્ડિતા પન દેવતા ''કિં અમ્હાકં અત્થો અરઞ્ઞવિમાનેહિ, મયં મનુસ્સપથે ગામનિગમરાજધાનિદ્વારેસુ વિમાનાનિ ગણ્હિસ્સામ. ગામાદયો હિ ઉપનિસ્સાય વસમાના દેવતા લાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તા હોન્તી''તિ મનુસ્સપથે અઙ્ગણટ્ઠાને નિબ્બત્તમહારુક્ખેસુ વિમાનાનિ ગણ્હિંસુ.

અથેકસ્મિં દિવસે મહતી વાતવુટ્ઠિ ઉપ્પજ્જિ. વાતસ્સ અતિબલવતાય દળ્હમૂલા વનજેટ્ઠકરુક્ખાપિ સંભગ્ગસાખાવિટપા સમૂલા નિપતિંસુ. તં પન અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્બન્ધનેન ઠિતં સાલવનં પત્વા ઇતો ચિતો ચ પહરન્તો એકરુક્ખમ્પિ પાતેતું નાસક્ખિ. ભગ્ગવિમાના દેવતા નિપ્પટિસરણા દારકે હત્થેસુ ગહેત્વા હિમવન્તં ગન્ત્વા અત્તનો પવત્તિં સાલવનદેવતાનં કથયિંસુ. તા તાસં એવં આગતભાવં બોધિસત્તસ્સ આરોચેસું. બોધિસત્તો ''પણ્ડિતાનં વચનં અગ્ગહેત્વા નિપ્પચ્ચયટ્ઠાનં ગતા નામ એવરૂપાવ હોન્તી''તિ વત્વા ધમ્મં દેસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૭૪. ''સાધૂ સમ્બહુલા ઞાતી, અપિ રુક્ખા અરઞ્ઞજા;
વાતો વહતિ એકટ્ઠં, બ્રહન્તમ્પિ વનપ્પતિ''ન્તિ.

તત્થ **સમ્બહુલા ઞાતી**તિ ચત્તારો ઉપાદાય તતુત્તરિ સતસહસ્સમ્પિ સમ્બહુલા નામ, એવં સમ્બહુલા અઞ્ઞમઞ્ઞં નિસ્સાય વસન્તા ઞાતકા. **સાધૂ**તિ સોભના પસત્થા, પરેહિ અપ્પધંસિયાતિ અત્થો. **અપિ રુક્ખા અરઞ્ઞજા**તિ તિટ્ઠન્તુ મનુસ્સભૂતા, અરઞ્ઞે જાતરુક્ખાપિ સમ્બહુલા અઞ્ઞમઞ્ઞૂપત્થમ્ભેન ઠિતા સાધુયેવ. રુક્ખાનમ્પિ હિ સપચ્ચયભાવો લદ્ધું વટ્ટતિ. **વાતો વહતિ એકટ્ઠન્તિ** પુરત્થિમાદિભેદો વાતો વાયન્તો અઙ્ગણટ્ઠાને ઠિતં

એકકં એકકમેવ ઠિતં **બ્રહન્તમ્પિ વનપ્પતિં** સાખાવિટપસમ્પન્નં મહારુક્ખમ્પિ વહતિ, ઉમ્મૂલેત્વા પાતેતીતિ અત્થો. બોધિસત્તો ઇમં કારણં કથેત્વા આયુક્ખયે યથાકમ્મં ગતો.

સત્થાપિ ''એવં, મહારાજા, ઞાતકાનં તાવ સામગ્ગિયેવ લદ્ધું વટ્ટતિ, સમગ્ગા સમ્મોદમાના પિયસંવાસમેવ વસથા''તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા દેવતા બુદ્ધપરિસા અહેસું, પણ્ડિતદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

રુક્ખધમ્મજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૭૫] ૫. મચ્છજાતકવણ્ણના

અભિત્થનય પજ્જુન્નાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અત્તના વસ્સાપિતવસ્સં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિં કિર સમયે કોસલરટ્ઠે દેવો ન વસ્સિ, સસ્સાનિ મિલાયન્તિ, તેસુ તેસુ ઠાનેસુ તળાકપોક્ખરણિસરાનિ સુસ્સન્તિ. જેતવનદ્વારકોટ્ઠકસમીપે જેતવનપોક્ખરણિયાપિ ઉદકં છિજ્જિ. કલલગહનં પવિસિત્વા નિપન્ને મચ્છકચ્છપે કાકકુલલાદયો કણયગ્ગસદિસેહિ તુણ્ડેહિ કોટ્ટેત્વા નીહરિત્વા નીહરિત્વા વિપ્ફન્દમાને ખાદન્તિ.

સત્થા મચ્છકચ્છપાનં તં બ્યસનં દિસ્વા મહાકરુણાય ઉસ્સાહિતહદયો ''અજ્જ મયા દેવં વસ્સાપેતું વટ્ટતી''તિ પભાતાય રત્તિયા સરીરપટિજગ્ગનં કત્વા ભિક્ખાચારવેલં સલ્લક્ખેત્વા મહાભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો બુદ્ધલીલાય સાવત્થિયં પિણ્ડાય પવિસિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો સાવત્થિતો વિહારં ગચ્છન્તો જેતવનપોક્ખરણિયા સોપાને ઠત્વા આનન્દત્થેરં આમન્તેસિ ''આનન્દ, ઉદકસાટિકં આહર, જેતવનપોક્ખરણિયં ન્હાયિસ્સામી''તિ. ''નનુ, ભન્તે, જેતવનપોક્ખરણિયં ઉદકં છિન્નં, કલલમત્તમેવ અવસિટ્ઠ''ન્તિ? ''આનન્દ, બુદ્ધબલં નામ મહન્તં, આહર ત્વં ઉદકસાટિક''ન્તિ. થેરો આહરિત્વા અદાસિ. સત્થા એકેનન્તેન ઉદકસાટિકં નિવાસેત્વા એકેનન્તેન સરીરં પારુપિત્વા ''જેતવનપોક્ખરણિયં ન્હાયિસ્સામી''તિ સોપાને અટ્ઠાસિ. તઙ્ખણઞ્ઞેવ સક્કસ્સ પણ્ડુકમ્બલસિલાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સો ''કિં નુ ખો''તિ આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા વસ્સવલાહકદેવરાજાનં પક્કોસાપેત્વા ''તાત, સત્થા 'જેતવનપોક્ખરણિયં ન્હાયિસ્સામી'તિ ધુરસોપાને ઠિતો, ખિપ્પં સકલકોસલરટ્ઠં એકમેઘં કત્વા વસ્સાપેહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા એકં વલાહકં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા મેઘગીતં ગાયન્તો પાચીનલોકધાતુઅભિમુખો પક્ખન્દિ. પાચીનદિસાભાગે ખલમણ્ડલમત્તં એકં મેઘપટલં ઉટ્ઠાય સતપટલં સહસ્સપટલં હુત્વા અભિત્થનન્તં વિજ્જુલતા નિચ્છારેન્તં અધોમુખં ઠપિતઉદકકુમ્ભાકારેન વસ્સમાનં સકલકોસલરટ્ઠં મહોઘેન વિય અજ્ઝોત્થરિ. દેવો અચ્છિન્નધારં વસ્સન્તો મુહુત્તેનેવ જેતવનપોક્ખરણિં પૂરેસિ, ધુરસોપાનં આહચ્ચ ઉદકં અટ્ઠાસિ.

સત્થા પોક્ખરણિયં ન્હાયિત્વા સુરત્તદુપટ્ટં નિવાસેત્વા કાયબન્ધનં બન્ધિત્વા સુગતમહાચીવરં એકંસં કત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો ગન્ત્વા ગન્ધકુટિપરિવેણે પઞ્ઞત્તવરબુદ્ધાસને નિસીદિત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘેન વત્તે દસ્સિતે ઉટ્ઠાય મણિસોપાનફલકે ઠત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ઓવાદં દત્વા ઉય્યોજેત્વા સુરભિગન્ધકુટિં પવિસિત્વા દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેત્વા સાયન્હસમયે ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતાનં ભિક્ખૂનં ''પસ્સથાવુસો, દસબલસ્સ ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પત્તિં, વિવિધસસ્સેસુ મિલાયન્તેસુ નાનાજલાસયેસુ સુસ્સન્તેસુ મચ્છકચ્છપેસુ મહાદુક્ખં પાપુણન્તેસુ કારુઞ્ઞં પટિચ્ચ 'મહાજનં દુક્ખા મોચેસ્સામી'તિ ઉદકસાટિકં નિવાસેત્વા જેતવનપોક્ખરણિયા ધુરસોપાને ઠત્વા મુહુત્તેન સકલકોસલરટ્ઠં મહોઘેન ઓપિલાપેન્તો વિય દેવં વસ્સાપેત્વા મહાજનં કાયિકચેતસિકદુક્ખતો મોચેત્વા વિહારં પવિટ્ઠો''તિ કથાય વત્તમાનાય ગન્ધકુટિતો નિક્ખમિત્વા ધમ્મસભં

આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ મહાજને કિલમન્તે દેવં વસ્સાપેતિ, પુબ્બે તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા મચ્છરાજકાલેપિ વસ્સાપેસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે ઇમસ્મિંયેવ કોસલરટ્ઠે ઇમિસ્સા સાવત્થિયા ઇમસ્મિંયેવ જેતવનપોક્ખરણિટ્ઠાને એકા વલ્લિગહનપરિક્ખિત્તા કન્દરા અહોસિ. તદા બોધિસત્તો મચ્છયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા મચ્છગણપરિવુતો તત્થ પટિવસતિ. યથા પન ઇદાનિ, એવમેવ તદાપિ તસ્મિં રટ્ઠે દેવો ન વસ્સિ, મનુસ્સાનં સસ્સાનિ મિલાયિંસુ, વાપિતળાકકન્દરાદીસુ ઉદકં છિજ્જિ, મચ્છકચ્છપા કલલગહનં પવિસિંસુ. ઇમિસ્સાપિ કન્દરાય મચ્છકચ્છપા કલલગહનં પવિસિત્વા તસ્મિં તસ્મિં ઠાને નિલીયિંસુ. કાકાદયો તુણ્ડેન કોટ્ટેત્વા નીહરિત્વા ખાદિંસુ.

બોધિસત્તો ઞાતિસઙ્ઘસ્સ તં બ્યસનં દિસ્વા ''ઇમં તેસં દુક્ખં ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો મોચેતું સમત્થો નામ નત્થિ, સચ્ચકિરિયં કત્વા દેવં વસ્સાપેત્વા ઞાતકે મરણદુક્ખા મોચેસ્સામી''તિ કાળવણ્ણં કદ્દમં દ્વિધા વિયૂહિત્વા નિક્ખમિત્વા અઞ્જનરુક્ખસારઘટિકવણ્ણો મહામચ્છો સુધોતલોહિતઙ્ગમણિગુળસદિસાનિ અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા આકાસં ઉલ્લોકેત્વા પજ્જુન્નદેવરાજસ્સ સદ્દં દત્વા ''ભો પજ્જુન્ન, અહં ઞાતકે નિસ્સાય દુક્ખિતો, ત્વં મયિ સીલવન્તે કિલમન્તે કસ્મા દેવં ન વસ્સાપેસિ? મયા સમાનજાતિકાનં ખાદનટ્ઠાને નિબ્બત્તિત્વા તણ્ડુલપ્પમાણમ્પિ મચ્છં આદિં કત્વા ખાદિતપુબ્બો નામ નત્થિ, અઞ્ઞોપિ મે પાણો જીવિતા ન વોરોપિતપુબ્બો, ઇમિના સચ્ચેન દેવં વસ્સાપેત્વા ઞાતિસઙ્ઘં મે દુક્ખા મોચેહી''તિ વત્વા પરિચારકચેટકં આણાપેન્તો વિય પજ્જુન્નદેવરાજાનં આલપન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૭૫. ''અભિત્થનય પજ્જુન્ન, નિધિં કાકસ્સ નાસય;
કાકં સોકાય રન્ધેહિ, મઞ્ચ સોકા પમોચયા''તિ.

તત્થ **અભિત્થનય પજ્જુન્ના**તિ પજ્જુન્નો વુચ્ચતિ મેઘો, અયં પન મેઘવસેન લદ્ધનામં વસ્સવલાહકદેવરાજાનં આલપતિ. અયં કિરસ્સ અધિપ્પાયો – દેવો નામ અનભિત્થનન્તો વિજ્જુલતા અનિચ્છારેન્તો વસ્સન્તોપિ ન સોભતિ, તસ્મા ત્વં અભિત્થનન્તો વિજ્જુલતા નિચ્છારેન્તો વસ્સાપેહીતિ. **નિધિં કાકસ્સ નાસયા**તિ કાકા કલલં પવિસિત્વા ઠિતે મચ્છે તુણ્ડેન કોટ્ટેત્વા નીહરિત્વા ખાદન્તિ, તસ્મા તેસં અન્તોકલલે મચ્છા ''નિધી''તિ વુચ્ચન્તિ, તં કાકસઙ્ઘસ્સ નિધિં દેવં વસ્સાપેન્તો ઉદકેન પટિચ્છાદેત્વા નાસેહીતિ. **કાકં સોકાય રન્ધેહી**તિ કાકસઙ્ઘો ઇમિસ્સા કન્દરાય ઉદકેન પુણ્ણાય મચ્છે અલભમાનો સોચિસ્સતિ, તં કાકગણં ત્વં ઇમં કન્દરં પૂરેન્તો સોકાય રન્ધેહિ, સોકસ્સત્થાય મચ્છસ્સ અસ્સાસત્થાય દેવં વસ્સાપેહિ. યથા અન્તોનિજ્ઝાનલક્ખણં સોકં પાપુણાતિ, એવં કરોહીતિ અત્થો, **મઞ્ચ સોકા પમોચયા**તિ એત્થ **ચ**-કારો સમ્પિણ્ડનત્થો, મઞ્ચ મમ ઞાતકે ચ સબ્બેવ ઇમમ્હા મરણસોકા મોચેહીતિ.

એવં બોધિસત્તો પરિચારકચેટકં આણાપેન્તો વિય પજ્જુન્નં આલપિત્વા સકલકોસલરટ્ઠે મહાવસ્સં વસ્સાપેત્વા મહાજનં મરણદુક્ખા મોચેત્વા જીવિતપરિયોસાને યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ દેવં વસ્સાપેતિ, પુબ્બે મચ્છયોનિયં નિબ્બત્તોપિ વસ્સાપેસિયેવા''તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મચ્છગણા બુદ્ધપરિસા અહેસું, પજ્જુન્નદેવરાજા આનન્દો, મચ્છરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

[૭૬] ૬. અસઙ્કિયજાતકવણ્ણના

અસઙ્કિયોમ્હિ ગામમ્હીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં સાવત્થિવાસિં ઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સોતાપન્નો અરિયસાવકો કેનચિદેવ કરણીયેન એકેન સકટસત્થવાહેન સદ્ધિં મગ્ગં પટિપજ્જિત્વા એકસ્મિં અરઞ્ઞટ્ઠાને સકટાનિ મોચેત્વા ખન્ધાવારબન્ધે કતે સત્થવાહસ્સ અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે ચઙ્કમતિ. અથત્તનો કાલં સલ્લક્ખેત્વા પઞ્ચસતા ચોરા ''ખન્ધાવારં વિલુમ્પિસ્સામા''તિ ધનુમુગ્ગરાદિહત્થા તં ઠાનં પરિવારયિંસુ. ઉપાસકોપિ ચઙ્કમતિયેવ. ચોરા નં દિસ્વા ''અદ્ધા એસ ખન્ધાવારરક્ખકો ભવિસ્સતિ, ઇમસ્સ નિદ્દં ઓક્કન્તકાલે વિલુમ્પિસ્સામા''તિ અજ્ઝોત્થરિતું અસક્કોન્તા તત્થ તત્થેવ અટ્ઠંસુ. સોપિ ઉપાસકો પઠમયામેપિ મજ્ઝિમયામેપિ પચ્છિમયામેપિ ચઙ્કમન્તોયેવ અટ્ઠાસિ. પચ્ચૂસકાલે જાતે ચોરા ઓકાસં અલભન્તા ગહિતે પાસાણમુગ્ગરાદયો છડ્ડેત્વા પલાયિંસુ.

ઉપાસકોપિ અત્તનો કમ્મં નિટ્ઠાપેત્વા પુન સાવત્થિં આગન્ત્વા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા ''ભન્તે, અત્તાનં રક્ખમાના પરરક્ખકા હોન્તી''તિ પુચ્છિ. ''આમ, ઉપાસક, અત્તાનં રક્ખન્તો પરમ્પિ રક્ખતિ, પરં રક્ખન્તો અત્તાનમ્પિ રક્ખતી''તિ. સો ''યાવ સુભાસિતઞ્ચિદં, ભન્તે, ભગવતા, અહં એકેન સત્થવાહેન સદ્ધિં મગ્ગં પટિપન્નો રુક્ખમૂલે ચઙ્કમન્તો 'મં રક્ખિસ્સામી'તિ સકલસત્થં રક્ખિ''ન્તિ આહ. સત્થા ''ઉપાસક, પુબ્બેપિ પણ્ડિતા અત્તાનં રક્ખન્તા પરં રક્ખિંસૂ''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કામેસુ આદીનવં દિસ્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા હિમવન્તે વસન્તો લોણમ્બિલસેવનત્થાય જનપદં આગન્ત્વા જનપદચારિકં ચરન્તો એકેન સત્થવાહેન સદ્ધિં મગ્ગં પટિપજ્જિત્વા એકસ્મિં અરઞ્ઞટ્ઠાને સત્થે નિવિટ્ઠે સત્થતો અવિદૂરે ઝાનસુખેન વીતિનામેન્તો અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે ચઙ્કમન્તો અટ્ઠાસિ. અથ ખો પઞ્ચસતા ચોરા ''સાયમાસભત્તસ્સ ભુત્તકાલે તં સકટસત્થં વિલુમ્પિસ્સામા''તિ આગન્ત્વા પરિવારયિંસુ. તે તં તાપસં દિસ્વા ''સચે અયં અમ્હે પસ્સિસ્સતિ, સત્થવાસિકાનં આરોચેસ્સતિ, એતસ્સ નિદ્દૂપગતવેલાય વિલુમ્પિસ્સામા''તિ તત્થેવ અટ્ઠંસુ. તાપસો સકલમ્પિ રત્તિં ચઙ્કમિયેવ. ચોરા ઓકાસં અલભિત્વા ગહિતગહિતે મુગ્ગરપાસાણે છડ્ડેત્વા સકટસત્થવાસીનં સદ્દં દત્વા ''ભોન્તો, સત્થવાસિનો સચે એસ રુક્ખમૂલે ચઙ્કમનકતાપસો અજ્જ નાભવિસ્સ, સબ્બે મહાવિલોપં પત્તા અભવિસ્સથ, સ્વે તાપસસ્સ મહાસક્કારં કરેય્યાથા''તિ વત્વા પક્કમિંસુ.

તે પભાતાય રત્તિયા ચોરેહિ છડ્ડિતે મુગ્ગરપાસાણાદયો દિસ્વા ભીતા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા ''ભન્તે, દિટ્ઠા વો ચોરા''તિ પુચ્છિંસુ. ''આમાવુસો, દિટ્ઠા''તિ. ''ભન્તે, એત્તકેવો ચોરે દિસ્વા ભયં વા સારજ્જં વા ન ઉપ્પજ્જી''તિ? બોધિસત્તો ''આવુસો ચોરે દિસ્વા ભયં નામ સધનસ્સ હોતિ, અહં પન નિદ્ધનો, સ્વાહં કિં ભાયિસ્સામિ. મય્હઞ્હિ ગામેપિ અરઞ્ઞેપિ વસન્તસ્સ ભયં વા સારજ્જં વા નત્થી''તિ વત્વા તેસં ધમ્મં દેસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૭૬. ''અસઙ્કિયોમ્હિ ગામમ્હિ, અરઞ્ઞે નત્થિ મે ભયં;
ઉજુમગ્ગં સમારુળ્હો, મેત્તાય કરુણાય ચા''તિ.

તત્થ **અસક્કિયોમ્હિ ગામમ્હી**તિ સક્કાય નિયુત્તો પતિટ્ઠિતોતિ સક્કિયો, ન સક્કિયો અસક્કિયો. અહં ગામે વસન્તોપિ સક્કાય અપ્પતિટ્ઠિતત્તા અસક્કિયો નિબ્ભયો નિરાસઙ્કોતિ દીપેતિ. **અરઞ્ઞે**તિ ગામગામૂપચારવિનિમુત્તે ઠાને. **ઉજુમગ્ગં સમારુળ્હો, મેત્તાય કરુણાય ચા**તિ અહં તિકચતુક્કજ્ઝાનિકાહિ મેત્તાકરુણાહિ કાયવઙ્કાદિવિરહિતં ઉજું બ્રહ્મલોકગામિમગ્ગં આરુળ્હોતિ વદતિ. અથ વા પરિસુદ્ધસીલતાય કાયવચીમનોવઙ્કવિરહિતં ઉજું દેવલોકમગ્ગં આરુળ્હોમ્હીતિ દસ્સેત્વા તતો ઉત્તરિ મેત્તાય કરુણાય ચ પતિટ્ઠિતત્તા ઉજું બ્રહ્મલોકમગ્ગમ્પિ આરુળ્હોમ્હીતિપિ દસ્સેતિ. અપરિહીનજ્ઝાનસ્સ હિ એકન્તેન બ્રહ્મલોકપરાયણત્તા મેત્તાકરુણાદયો ઉજુમગ્ગા નામ.

એવં બોધિસત્તો ઇમાય ગાથાય ધમ્મં દેસેત્વા તુટ્ઠચિત્તેહિ તેહિ મનુસ્સેહિ સક્કતો પૂજિતો યાવજીવં ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સત્થવાસિનો બુદ્ધપરિસા અહેસું, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અસક્કિયજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૭૭] ૭. મહાસુપિનજાતકવણ્ણના

લાબૂનિ સીદન્તીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સોળસ મહાસુપિને આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસં કિર કોસલમહારાજા રત્તિં નિદ્દૂપગતો પચ્છિમયામે સોળસ મહાસુપિને દિસ્વા ભીતતસિતો પબુજ્ઝિત્વા ''ઇમેસં સુપિનાનં દિટ્ઠત્તા કિં નુ ખો મે ભવિસ્સતી''તિ મરણભયતજ્જિતો સયનપિટ્ઠે નિસિન્નકોવ રત્તિં વીતિનામેસિ.

અથ નં પભાતાય રત્તિયા બ્રાહ્મણપુરોહિતા ઉપસઙ્કમિત્વા ''સુખં સયિત્થ, મહારાજા''તિ પુચ્છિંસુ. ''કુતો મે આચરિયા સુખં, અજ્જાહં પચ્ચૂસસમયે સોળસ મહાસુપિને પસ્સિં, સોમ્હિ તેસં દિટ્ઠકાલતો પટ્ઠાય ભયપ્પત્તો''તિ. ''વદેથ, મહારાજ, સુત્વા જાનિસ્સામા''તિ વુત્તં બ્રાહ્મણાનં દિટ્ઠસુપિને કથેત્વા ''કિં નુ ખો મે ઇમેસં દિટ્ઠકારણા ભવિસ્સતી''તિ પુચ્છિ. બ્રાહ્મણા હત્થે વિધુનિંસુ. ''કસ્મા હત્થે વિધુનથા''તિ ચ વુત્તે ''કક્ખળા, મહારાજ, સુપિના''તિ. ''કા તેસં નિપ્ફત્તિ ભવિસ્સતી''તિ? ''રજ્જન્તરાયો જીવિતન્તરાયો ભોગન્તરાયોતિ ઇમેસં તિણ્ણં અન્તરાયાનં અઞ્ઞતરો''તિ. ''સપ્પટિકમ્મા, અપ્પટિકમ્મા''તિ? ''કામં એતે સુપિના અતિફરુસત્તા અપ્પટિકમ્મા, મયં પન તે સપ્પટિકમ્મે કરિસ્સામ, એતે પટિક્કમાપેતું અસક્કોન્તાનં અમ્હાકં સિક્ખિતભાવો નામ કિં કરિસ્સતી''તિ. ''કિં પન કત્વા પટિક્કમાપેસ્સથા''તિ? ''સબ્બચતુક્કેન યઞ્ઞં યજિસ્સામ, મહારાજા''તિ. રાજા ભીતતસિતો ''તેન હિ આચરિયા મમ જીવિતં તુમ્હાકં હત્થે હોતુ, ખિપ્પં મે સોત્થિં કરોથા''તિ આહ. બ્રાહ્મણા ''બહું ધનં લભિસ્સામ, બહું ખજ્જભોજ્જં આહરાપેસ્સામા''તિ હટ્ઠતુટ્ઠા ''મા ચિન્તયિત્થ, મહારાજા''તિ રાજાનં સમસ્સાસેત્વા રાજનિવેસના નિક્ખમિત્વા બહિનગરે યઞ્ઞાવાટં કત્વા બહૂ ચતુપ્પદગણે થૂણૂપનીતે કત્વા પક્ખિગણે સમાહરિત્વા ''ઇદઞ્ચિદઞ્ચ લદ્ધું વટ્ટતી''તિ પુનપ્પુનં સઞ્ચરન્તિ.

અથ ખો મલ્લિકા દેવી તં કારણં ઞત્વા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિ ''કિં નુ ખો, મહારાજ, બ્રાહ્મણા પુનપ્પુનં સઞ્ચરન્તી''તિ? ''સુખિતા, ત્વં ભદ્દે, અમ્હાકં કણ્ણમૂલે આસીવિસં ચરન્તં ન જાનાસી''તિ. ''કિં એતં, મહારાજા''તિ? મયા એવરૂપા દુસ્સુપિના દિટ્ઠા, બ્રાહ્મણા ''તિણ્ણં અન્તરાયાનં અઞ્ઞતરો પઞ્ઞાયતી''તિ વત્વા '''તેસં પટિઘાતાય યઞ્ઞં યજિસ્સામા'તિ વત્વા પુનપ્પુનં સઞ્ચરન્તી''તિ. ''કિં પન તે, મહારાજ, સદેવકે લોકે અગ્ગબ્રાહ્મણો સુપિનપટિકમ્મં પુચ્છિતો''તિ? ''કતરો પનેસ, ભદ્દે, સદેવકે લોકે અગ્ગબ્રાહ્મણો''તિ. ''સદેવકે લોકે અગ્ગપુગ્ગલં

સબ્બઞ્ઞું વિસુદ્ધં નિક્કિલેસં મહાબ્રાહ્મણં ન જાનાસિ. સો હિ ભગવા સુપિનન્તરં જાનેય્ય, ગચ્છ ત્વં પુચ્છ તં, મહારાજા''તિ. ''સાધુ, દેવી''તિ રાજા વિહારં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા નિસીદિ.

સત્થા મધુરસ્સરં નિચ્છારેત્વા ''કિં નુ ખો, મહારાજ, અતિપ્પગોવ આગતોસી''તિ આહ. અહં, ભન્તે, પચ્ચૂસસમયે સોળસ મહાસુપિને દિસ્વા ભીતો બ્રાહ્મણાનં આરોચેસિં. બ્રાહ્મણા ''કક્ખળા, મહારાજ , સુપિના, એતેસં પટિઘાતત્થાય સબ્બચતુક્કેન યઞ્ઞં યજિસ્સામા''તિ યઞ્ઞં સજ્જેન્તિ, બહૂ પાણા મરણભયતજ્જિતા, તુમ્હે ચ સદેવકે લોકે અગ્ગપુગ્ગલા, અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં ઉપાદાય નત્થિ સો ઞેય્યધમ્મો, યો વો ઞાણમુખે આપાથં નાગચ્છતિ. ''એતેસં મે સુપિનાનં નિપ્ફત્તિં કથેથ ભગવા''તિ. ''એવમેતં, મહારાજ, સદેવકે લોકે મં ઠપેત્વા અઞ્ઞો એતેસં સુપિનાનં અન્તરં વા નિપ્ફત્તિં વા જાનિતું સમત્થો નામ નત્થિ, અહં તે કથેસ્સામિ, અપિચ ખો ત્વં દિટ્ઠદિટ્ઠનિયામેનેવ સુપિને કથેહી''તિ. ''સાધુ, ભન્તે''તિ રાજા દિટ્ઠનિયામેનેવ કથેન્તો –

''ઉસભા રુક્ખા ગાવિયો ગવા ચ,
અસ્સો કંસો સિઙ્ગાલી ચ કુમ્ભો;
પોક્ખરણી ચ અપાકચન્દનં.

''લાબૂનિ સીદન્તિ સિલા પ્લવન્તિ, મણ્ડૂકિયો કણ્હસપ્પે ગિલન્તિ;
કાકં સુવણ્ણા પરિવારયન્તિ, તસા વકા એળકાનં ભયા હી''તિ. –

ઇમં માતિકં નિક્ખિપિત્વા કથેસિ.

(૧) અહં, ભન્તે, એકં તાવ સુપિનં એવં અદ્દસં – ચત્તારો અઞ્જનવણ્ણા કાળઉસભા ''યુજ્ઝિસ્સામા''તિ ચતૂહિ દિસાહિ રાજઙ્ગણં આગન્ત્વા ''ઉસભયુદ્ધં પસ્સિસ્સામા''તિ મહાજને સન્નિપતિતે યુજ્ઝનાકારં દસ્સેત્વા નદિત્વા ગજ્જિત્વા અયુજ્ઝિત્વાવ પટિક્કન્તા. ઇમં પઠમં સુપિનં અદ્દસં, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ''મહારાજ, ઇમસ્સ વિપાકો નેવ તવ, ન મમ કાલે ભવિસ્સતિ, અનાગતે પન અધમ્મિકાનં કપણરાજૂનં અધમ્મિકાનઞ્ચ મનુસ્સાનં કાલે લોકે વિપરિવત્તમાને કુસલે ઓસ્સન્ને, અકુસલે ઉસ્સન્ને, લોકસ્સ પરિહાયનકાલે દેવો ન સમ્મા વસ્સિસ્સતિ, મેઘપાદા પચ્છિજ્જિસ્સન્તિ, સસ્સાનિ મિલાયિસ્સન્તિ, દુબ્ભિક્ખં ભવિસ્સતિ, વસ્સિતુકામા વિય ચતૂહિ દિસાહિ મેઘા ઉટ્ઠહિત્વા ઇત્થિકાહિ આતપે પત્થટાનં વીહિઆદીનં તેમનભયેન અન્તોપવેસિતકાલે પુરિસેસુ કુદ્દાલપિટકહત્થેસુ આળિબન્ધનત્થાય નિક્ખન્તેસુ વસ્સનાકારં દસ્સેત્વા ગજ્જિત્વા વિજ્જુલતા નિચ્છારેત્વા તે ઉસભા વિય અયુજ્ઝિત્વા અવસ્સિત્વાવ પલાયિસ્સન્તિ. અયમેતસ્સ વિપાકો. તુય્હં પન તપ્પચ્ચયા કોચિ અન્તરાયો નત્થિ, અનાગતં આરબ્ભ દિટ્ઠો સુપિનો એસ, બ્રાહ્મણા પન અત્તનો જીવિતવુત્તિં નિસ્સાય કથયિંસૂ''તિ એવં સત્થા સુપિનસ્સ નિપ્ફત્તિં કથેત્વા આહ ''દુતિયં કથેહિ, મહારાજા''તિ.

(૨) દુતિયાહં, ભન્તે, એવં અદ્દસં – ખુદ્દકા રુક્ખા ચેવ ગચ્છા ચ પથવિં ભિન્દિત્વા વિદત્થિમત્તમ્પિ રતનમત્તમ્પિ અનુગ્ગન્ત્વાવ પુપ્ફન્તિ ચેવ ફલન્તિ ચ. ઇમં દુતિયં અદ્દસં, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? મહારાજ, ઇમસ્સાપિ વિપાકો લોકસ્સ પરિહાયનકાલે મનુસ્સાનં પરિત્તાયુકકાલે ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ સત્તા તિબ્બરાગા ભવિસ્સન્તિ, અસમ્પત્તવયાવ કુમારિયો પુરિસન્તરં ગન્ત્વા ઉતુનિયો ચેવ ગબ્ભિનિયો ચ હુત્વા પુત્તધીતાહિ વડ્ઢિસ્સન્તિ. ખુદ્દકરુક્ખાનં પુપ્ફં વિય હિ તાસં ઉતુનિભાવો, ફલં વિય ચ પુત્તધીતરો ભવિસ્સન્તિ. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, તતિયં કથેહિ, મહારાજાતિ.

(૩) ગાવિયો, ભન્તે, તદહુજાતાનં વચ્છકાનં ખીરં પિવન્તિયો અદ્દસં. અયં મે તતિયો સુપિનો, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સાપિ વિપાકો અનાગતે એવ મનુસ્સાનં જેટ્ઠાપચાયિકકમ્મસ્સ નટ્ઠકાલે ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ સત્તા માતાપિતૂસુ વા સસ્સુસસુરેસુ વા લજ્જં અનુપટ્ઠાપેત્વા સયમેવ કુટુમ્બં સંવિદહન્તાવ ઘાસચ્છાદનમત્તમ્પિ મહલ્લકાનં દાતુકામા દસ્સન્તિ, અદાતુકામા ન દસ્સન્તિ. મહલ્લકા અનાથા અસયંવસી દારકે આરાધેત્વા જીવિસ્સન્તિ તદહુજાતાનં વચ્છકાનં ખીરં પિવન્તિયો મહાગાવિયો વિય. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, ચતુત્થં કથેહિ, મહારાજાતિ.

(૪) ધુરવાહે, ભન્તે, આરોહપરિણાહસમ્પન્ને મહાગોણેયુગપરમ્પરાય અયોજેત્વા તરુણે ગોદમ્મે ધુરે યોજેન્તે અદ્દસં. તે ધુરં વહિતું અસક્કોન્તા છડ્ડેત્વા અટ્ઠંસુ, સકટાનિ નપ્પવટ્ટિંસુ. અયં મે ચતુત્થો સુપિનો, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સાપિ વિપાકો અનાગતે એવ અધમ્મિકરાજૂનં કાલે ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ અધમ્મિકકપણરાજાનો પણ્ડિતાનં પવેણિકુસલાનં કમ્મં નિત્થરણસમત્થાનં મહામત્તાનં યસં ન દસ્સન્તિ. ધમ્મસભાયં વિનિચ્છયટ્ઠાનેપિ પણ્ડિતે વોહારકુસલે મહલ્લકે અમચ્ચે ન ઠપેસ્સન્તિ, તબ્બિપરીતાનં પન તરુણતરુણાનં યસં દસ્સન્તિ, તથારૂપે એવ વિનિચ્છયટ્ઠાને ઠપેસ્સન્તિ, તે રાજકમ્માનિ ચેવ યુત્તાયુત્તઞ્ચ અજાનન્તા નેવ તં યસં ઉક્ખિપિતું સક્ખિસ્સન્તિ, ન રાજકમ્માનિ નિત્થરિતું. તે અસક્કોન્તા કમ્મધુરં છડ્ડેસ્સન્તિ, મહલ્લકાપિ પણ્ડિતામચ્ચા યસં અલભન્તા કિચ્ચાનિ નિત્થરિતું સમત્થાપિ ''કિં અમ્હાકં એતેહિ, મયં બાહિરકા જાતા, અબ્ભન્તરિકા તરુણદારકા જાનિસ્સન્તી''તિ ઉપ્પન્નાનિ કમ્માનિ ન કરિસ્સન્તિ, એવં સબ્બથાપિ તેસં રાજૂનં હાનિયેવ ભવિસ્સતિ, ધુરં વહિતું અસમત્થાનં વચ્છદમ્માનં ધુરે યોજિતકાલો વિય, ધુરવાહાનઞ્ચ મહાગોણાનં યુગપરમ્પરાય અયોજિતકાલો વિય ભવિસ્સતિ. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, પઞ્ચમં કથેહિ, મહારાજાતિ.

(૫) ભન્તે, એકં ઉભતોમુખં અસ્સં અદ્દસં, તસ્સ દ્વીસુ પસ્સેસુ યવસં દેન્તિ, સો દ્વીહિ મુખેહિ ખાદતિ. અયં મે પઞ્ચમો સુપિનો, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સાપિ અનાગતે અધમ્મિકરાજકાલેયેવ વિપાકો ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ અધમ્મિકા બાલરાજાનો અધમ્મિકે લોલમનુસ્સે વિનિચ્છયે ઠપેસ્સન્તિ, તે પાપપુઞ્ઞેસુ અનાદરા બાલા સભાયં નિસીદિત્વા વિનિચ્છયં દેન્તા ઉભિન્નમ્પિ અત્થપચ્ચત્થિકાનં હત્થતો લઞ્જં ગહેત્વા ખાદિસ્સન્તિ અસ્સો વિય દ્વીહિ મુખેહિ યવસં. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, છટ્ઠં કથેહિ, મહારાજાતિ.

(૬) ભન્તે, મહાજનો સતસહસ્સગ્ઘનિકં સુવણ્ણપાતિં સમ્મજ્જિત્વા ''ઇધ પસ્સાવં કરોહી''તિ એકસ્સ જરસિઙ્ગાલસ્સ ઉપનામેસિ, તં તત્થ પસ્સાવં કરોન્તં અદ્દસં. અયં મે છટ્ઠો સુપિનો, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સાપિ વિપાકો અનાગતેયેવ ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ અધમ્મિકા વિજાતિરાજાનો જાતિસમ્પન્નાનં કુલપુત્તાનં આસઙ્કાય યસં ન દસ્સન્તિ, અકુલીનાનંયેવ દસ્સન્તિ. એવં મહાકુલાનિ દુગ્ગતાનિ ભવિસ્સન્તિ, લામકકુલાનિ ઇસ્સરાનિ. તે ચ કુલીનપુરિસા જીવિતું અસક્કોન્તા ''ઇમે નિસ્સાય જીવિસ્સામા''તિ અકુલીનાનં ધીતરો દસ્સન્તિ, ઇતિ તાસં કુલધીતાનં અકુલીનેહિ સદ્ધિં સંવાસો જરસિઙ્ગાલસ્સ સુવણ્ણપાતિયં પસ્સાવકરણસદિસો ભવિસ્સતિ. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, સત્તમં કથેહીતિ.

(૭) ભન્તે, એકો પુરિસો રજ્જું વટ્ટેત્વા વટ્ટેત્વા પાદમૂલે નિક્ખિપતિ, તેન નિસિન્નપીઠસ્સ હેટ્ઠા સયિતા એકા છાતસિઙ્ગાલી તસ્સ અજાનન્તસ્સેવ તં ખાદતિ, એવાહં અદ્દસં. અયં મે સત્તમો સુપિનો, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સાપિ અનાગતેયેવ વિપાકો ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ ઇત્થિયો પુરિસલોલા સુરાલોલા અલઙ્કારલોલા વિસિખાલોલા આમિસલોલા ભવિસ્સન્તિ દુસ્સીલા દુરાચારા, તા સામિકેહિ કસિગોરક્ખાદીનિ કમ્માનિ કત્વા

કિચ્છેન કસિરેન સમ્ભતં ધનં જારેહિ સદ્ધિં સુરં પિવન્તિયો માલાગન્ધવિલેપનં ધારયમાના અન્તોગેહે અચ્ચાયિકમ્પિ કિચ્ચં અનોલોકેત્વા ગેહે પરિક્ખેપસ્સ ઉપરિભાગેનપિ છિદ્દટ્ઠાનેહિપિ જારે ઉપધારયમાના સ્વે વપિતબ્બયુત્તકં બીજમ્પિ કોટ્ટેત્વા યાગુભત્તખજ્જકાદીનિ સમ્પાદેત્વા ખાદમાના વિલુમ્પિસ્સન્તિ હેટ્ઠાપીઠકે નિપન્નછાતસિઙ્ગાલી વિય વટ્ટેત્વા વટ્ટેત્વા પાદમૂલે નિક્ખિત્તરજ્જું. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, અટ્ઠમં કથેહીતિ.

(૮) ભન્તે, રાજદ્વારે બહૂહિ તુચ્છકુમ્ભેહિ પરિવારેત્વા ઠપિતં એકં મહન્તં પૂરિતકુમ્ભં અદ્દસં. ચત્તારોપિ પન વણ્ણા ચતૂહિ દિસાહિ ચતૂહિ અનુદિસાહિ ચ ઘટેહિ ઉદકં આહરિત્વા આહરિત્વા પૂરિતકુમ્ભમેવ પૂરેન્તિ, પૂરિતપૂરિતં ઉદકં ઉત્તરિત્વા પલાયતિ, તેપિ પુનપ્પુનં તત્થેવ ઉદકં આસિઞ્ચન્તિ, તુચ્છકુમ્ભે પન ઓલોકેન્તાપિ નત્થિ. અયં મે અટ્ઠમો સુપિનો, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સાપિ અનાગતેયેવ વિપાકો ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ લોકો પરિહાયિસ્સતિ, રટ્ઠં નિરોજં ભવિસ્સતિ, રાજાનો દુગ્ગતા કપણા ભવિસ્સન્તિ. યો ઇસ્સરો ભવિસ્સતિ, તસ્સ ભણ્ડાગારે સતસહસ્સમત્તા કહાપણા ભવિસ્સન્તિ, તે એવં દુગ્ગતા સબ્બે જાનપદે અત્તનોવ કમ્મે કારેસ્સન્તિ, ઉપદ્દુતા મનુસ્સા સકે કમ્મન્તે છડ્ડેત્વા રાજૂનઞ્ઞેવ અત્થાય પુબ્બણ્ણાપરણ્ણાનિ વપન્તા રક્ખન્તા લાયન્તા મદ્દન્તા પવેસેન્તા ઉચ્છુખેત્તાનિ કરોન્તા યન્તાનિ કરોન્તા યન્તાનિ વાહેન્તા ફાણિતાદીનિ પચન્તા પુપ્ફારામે ચ ફલારામે ચ કરોન્તા તત્થ તત્થ નિપ્ફન્નાનિ પુબ્બણ્ણાદીનિ આહરિત્વા રઞ્ઞો કોટ્ઠાગારમેવ પૂરેસ્સન્તિ, અત્તનો ગેહેસુ તુચ્છકોટ્ઠે ઓલોકેન્તાપિ ન ભવિસ્સન્તિ, તુચ્છકુમ્ભે અનોલોકેત્વા પૂરિતકુમ્ભે પૂરણસદિસમેવ ભવિસ્સતિ. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, નવમં કથેહીતિ.

(૯) ભન્તે, એકં પઞ્ચવણ્ણપદુમસઞ્છન્નં ગમ્ભીરં સબ્બતો તિત્થં પોક્ખરણિં અદ્દસં. સમન્તતો દ્વિપદચતુપ્પદા ઓતરિત્વા તત્થ પાનીયં પિવન્તિ. તસ્સા મજ્ઝે ગમ્ભીરટ્ઠાને ઉદકં આવિલં, તીરપ્પદેસેસુ દ્વિપદચતુપ્પદાનં અક્કમટ્ઠાને અચ્છં વિપ્પસન્નં અનાવિલં. એવાહં અદ્દસં. અયં મે નવમો સુપિનો, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સાપિ અનાગતેયેવ વિપાકો ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ રાજાનો અધમ્મિકા ભવિસ્સન્તિ, છન્દાદિવસેન અગતિં ગચ્છન્તા રજ્જં કારેસ્સન્તિ, ધમ્મેન વિનિચ્છયં નામ ન દસ્સન્તિ, લઞ્જવિત્તકા ભવિસ્સન્તિ ધનલોલા, રટ્ઠવાસિકેસુ નેસં ખન્તિમેત્તાનુદ્દયા નામ ન ભવિસ્સન્તિ, કક્ખળા ફરુસા ઉચ્છુયન્તે ઉચ્છુગણ્ઠિકા વિય મનુસ્સે પીળેન્તા નાનપ્પકારેન બલિં ઉપ્પાદેન્તા ધનં ગણ્હિસ્સન્તિ. મનુસ્સા બલિપીળિતા કિઞ્ચિ દાતું અસક્કોન્તા ગામનિગમાદયો છડ્ડેત્વા પચ્ચન્તં ગન્ત્વા વાસં કપ્પેસ્સન્તિ, મજ્ઝિમજનપદો સુઞ્ઞો ભવિસ્સતિ, પચ્ચન્તો ઘનવાસો સેય્યથાપિ પોક્ખરણિયા મજ્ઝે ઉદકં આવિલં પરિયન્તે વિપ્પસન્નં. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, દસમં કથેહીતિ.

(૧૦) ભન્તે, એકિસ્સાયેવ કુમ્ભિયા પચ્ચમાનં ઓદનં અપાકં અદ્દસં ''અપાક''ન્તિ વિચારેત્વા વિભજિત્વા ઠપિતં વિય તીહાકારેહિ પચ્ચમાનં, એકસ્મિં પસ્સે અતિકિલિન્નો હોતિ, એકસ્મિં ઉત્તણ્ડુલો, એકસ્મિં સુપક્કોતિ. અયં મે દસમો સુપિનો, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સાપિ અનાગતેયેવ વિપાકો ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ રાજાનો અધમ્મિકા ભવિસ્સન્તિ, તેસુ અધમ્મિકેસુ રાજયુત્તાપિ બ્રાહ્મણગહપતિકાપિ નેગમજાનપદાપીતિ સમણબ્રાહ્મણે ઉપાદાય સબ્બે મનુસ્સા અધમ્મિકા ભવિસ્સન્તિ, તતો તેસં આરક્ખદેવતા, બલિપટિગ્ગાહિકા દેવતા, રુક્ખદેવતા, આકાસટ્ઠદેવતાતિ એવં દેવતાપિ અધમ્મિકા ભવિસ્સન્તિ. અધમ્મિકરાજૂનઞ્ચ રજ્જે વાતા વિસમા ખરા વાયિસ્સન્તિ, તે આકાસટ્ઠવિમાનાનિ કમ્પેસ્સન્તિ, તેસુ કમ્પિતેસુ દેવતા કુપિતા દેવં વસ્સિતું ન દસ્સન્તિ, વસ્સમાનોપિ સકલરટ્ઠે એકપ્પહારેન ન વસ્સિસ્સતિ, વસ્સમાનોપિ સબ્બત્થ કસિકમ્મસ્સ વા વપ્પકમ્મસ્સ વા ઉપકારકો હુત્વા ન વસ્સિસ્સતિ. યથા ચ રટ્ઠે, એવં જનપદેપિ ગામેપિ એકતળાકેપિ એકસરેપિ એકપ્પહારેનેવ ન વસ્સિસ્સતિ, તળાકસ્સ ઉપરિભાગે વસ્સન્તો હેટ્ઠાભાગે ન વસ્સિસ્સતિ, હેટ્ઠા વસ્સન્તો ઉપરિ ન વસ્સિસ્સતિ. એકસ્મિં

ભાગે સસ્સં અતિવસ્સેન નસ્સિસ્સતિ, એકસ્મિં અવસ્સનેન મિલાયિસ્સતિ, એકસ્મિં સમ્મા વસ્સમાનો સમ્પાદેસ્સતિ. એવં એકસ્સ રઞ્ઞો રજ્જે વુત્તસસ્સા તિપ્પકારા ભવિસ્સન્તિ એકકુમ્ભિયા ઓદનો વિય. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, એકાદસમં કથેહીતિ.

(૧૧) ભન્તે, સતસહસ્સગ્ઘનિકં ચન્દનસારં પૂતિતક્કેન વિક્કિણન્તે અદ્દસં. અયં મે એકાદસમો સુપિનો, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સાપિ અનાગતેયેવ મય્હં સાસને પરિહાયન્તે વિપાકો ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ પચ્ચયલોલા અલજ્જી ભિક્ખૂ બહૂ ભવિસ્સન્તિ, તે મયા પચ્ચયલોલુપ્પં નિમ્મથેત્વા કથિતધમ્મદેસનં ચીવરાદિચતુપચ્ચયહેતુ પરેસં દેસેસ્સન્તિ, પચ્ચયેહિ મુચ્છિતા નિસ્સરણપક્ખે ઠિતા નિબ્બાનાભિમુખં કત્વા દેસેતું ન સક્ખિસ્સન્તિ, કેવલં ‘‘પદબ્યઞ્જનસમ્પત્તિઞ્ચેવ મધુરસદ્દઞ્ચ સુત્વા મહગ્ઘાનિ ચીવરાદીનિ દસ્સન્તિ’’ ઇચ્ચેવં દેસેસ્સન્તિ. અપરે અન્તરવીથિચતુક્કરાજદ્વારાદીસુ નિસીદિત્વા કહાપણઅડ્ઢકહાપણપાદમાસકરૂપાદીનિપિ નિસ્સાય દેસેસ્સન્તિ. ઇતિ મયા નિબ્બાનગ્ઘનકં કત્વા દેસિતં ધમ્મં ચતુપચ્ચયત્થાય ચેવ કહાપણડ્ઢકહાપણાદીનં અત્થાય ચ વિક્કિણિત્વા દેસેન્તા સતસહસ્સગ્ઘનકં ચન્દનસારં પૂતિતક્કેન વિક્કિણન્તા વિય ભવિસ્સન્તિ. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, દ્વાદસમં કથેહીતિ.

(૧૨) ભન્તે, તુચ્છલાબૂનિ ઉદકે સીદન્તાનિ અદ્દસં, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સપિ અનાગતે અધમ્મિકરાજકાલે લોકે વિપરિવત્તન્તેયેવ વિપાકો ભવિસ્સતિ. તદા હિ રાજાનો જાતિસમ્પન્નાનં કુલપુત્તાનં યસં ન દસ્સન્તિ, અકુલીનાનંયેવ દસ્સન્તિ, તે ઇસ્સરા ભવિસ્સન્તિ, ઇતરે દલિદ્દા. રાજસમ્મુખેપિ રાજદ્વારેપિ અમચ્ચસમ્મુખેપિ વિનિચ્છયટ્ઠાનેપિ તુચ્છલાબુસદિસાનં અકુલીનાનંયેવ કથા ઓસીદિત્વા ઠિતા વિય નિચ્ચલા સુપ્પતિટ્ઠિતા ભવિસ્સતિ. સઙ્ઘસન્નિપાતેસુપિ સઙ્ઘકમ્મગણકમ્મટ્ઠાનેસુ ચેવ પત્તચીવરપરિવેણાદિવિનિચ્છયટ્ઠાનેસુ ચ દુસ્સીલાનં પાપપુગ્ગલાનંયેવ કથા નિય્યાનિકા ભવિસ્સતિ, ન લજ્જિભિક્ખૂનન્તિ એવં સબ્બથાપિ તુચ્છલાબુસીદનકાલો વિય ભવિસ્સતિ. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, તેરસમં કથેહીતિ.

(૧૩) ભન્તે, મહન્તમહન્તા કૂટાગારપ્પમાણા ઘનસિલા નાવા વિય ઉદકે પ્લવમાના અદ્દસં, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સપિ તાદિસેયેવ કાલે વિપાકો ભવિસ્સતિ. તદા હિ અધમ્મિકરાજાનો અકુલીનાનં યસં દસ્સન્તિ, તે ઇસ્સરા ભવિસ્સન્તિ, કુલીના દુગ્ગતા. તેસુ ન કેચિ ગારવં કરિસ્સન્તિ, ઇતરેસુયેવ કરિસ્સન્તિ. રાજસમ્મુખે વા અમચ્ચસમ્મુખે વા વિનિચ્છયટ્ઠાને વા વિનિચ્છયકુસલાનં ઘનસિલાસદિસાનં કુલપુત્તાનં કથા ન ઓગાહિત્વા પતિટ્ઠહિસ્સતિ. તેસુ કથેન્તેસુ ‘‘કિં ઇમે કથેન્તી’’તિ ઇતરે પરિહાસમેવ કરિસ્સન્તિ. ભિક્ખુસન્નિપાતેસુપિ વુત્તપ્પકારેસુ ઠાનેસુ નેવ પેસલે ભિક્ખૂ ગરુકાતબ્બે મઞ્ઞિસ્સન્તિ, નાપિ તેસં કથા પરિયોગાહિત્વા પતિટ્ઠહિસ્સતિ, સિલાનં પ્લવનકાલો વિય ભવિસ્સતિ. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, ચુદ્દસમં કથેહીતિ.

(૧૪) ભન્તે , ખુદ્દકમધુકપુપ્ફપ્પમાણા મણ્ડૂકિયો મહન્તમહન્તે કણ્હસપ્પે વેગેન અનુબન્ધિત્વા ઉપ્પલનાળે વિય છિન્દિત્વા છિન્દિત્વા મંસં ખાદિત્વા ગિલન્તિયો અદ્દસં, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સપિ લોકે પરિહાયન્તે અનાગતે એવ વિપાકો ભવિસ્સતિ. તદા હિ મનુસ્સા તિબ્બરાગજાતિકા કિલેસાનુવત્તકા હુત્વા તરુણતરુણાનં અત્તનો ભરિયાનં વસે વત્તિસ્સન્તિ, ગેહે દાસકમ્મકરાદયોપિ ગોમહિંસાદયોપિ હિરઞ્ઞસુવણ્ણમ્પિ સબ્બં તાસઞ્ઞેવ આયત્તં ભવિસ્સતિ. ‘‘અસુકં હિરઞ્ઞસુવણ્ણં વા પરિચ્છદાદિજાતં વા કહ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘યત્થ વા તત્થ વા હોતુ, કિં તુય્હિમિના બ્યાપારેન, ત્વં મય્હં ઘરે સન્તં વા અસન્તં વા જાનિતુકામો જાતો’’તિ વત્વા નાનપ્પકારેહિ અક્કોસિત્વા મુખસત્તીહિ કોટ્ટેત્વા દાસચેટકે વિય અત્તનો વસે કત્વા અત્તનો ઇસ્સરિયં પવત્તેસ્સન્તિ. એવં

મધુકપુપ્ફપ્પમાણાનં મણ્ડૂકપોતિકાનં આસીવિસે કણ્હસપ્પે ગિલનકાલો વિય ભવિસ્સતિ. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, પન્નરસમં કથેહીતિ.

(૧૫) ભન્તે, દસહિ અસદ્ધમ્મેહિ સમન્નાગતં ગામગોચરં કાકં કઞ્ચનવણ્ણતાય ''સુવણ્ણા''તિ લદ્ધનામે સુવણ્ણરાજહંસે પરિવારેન્તે અદ્દસં, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સાપિ અનાગતે દુબ્બલરાજકાલેયેવ વિપાકો ભવિસ્સતિ. અનાગતસ્મિઞ્હિ રાજાનો હત્થિસિપ્પાદીસુ અકુસલા યુદ્ધેસુ અવિસારદા ભવિસ્સન્તિ, તે અત્તનો રજ્જવિપત્તિં આસઙ્કમાના સમાનજાતિકાનં કુલપુત્તાનં ઇસ્સરિયં અદત્વા અત્તનો પાદમૂલિકન્હાપકકપ્પકાદીનં દસ્સન્તિ, જાતિગોત્તસમ્પન્ના કુલપુત્તા રાજકુલે પતિટ્ઠં અલભમાના જીવિકં કપ્પેતું અસમત્થા હુત્વા ઇસ્સરિયે ઠિતે જાતિગોત્તહીને અકુલીને ઉપટ્ઠહન્તા વિચરિસ્સન્તિ, સુવણ્ણરાજહંસેહિ કાકસ્સ પરિવારિતકાલો વિય ભવિસ્સતિ. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ, સોળસમં કથેહીતિ.

(૧૬) ભન્તે, પુબ્બે દીપિનો એળકે ખાદન્તિ, અહં પન એળકે દીપિનો અનુબન્ધિત્વા મુરુમુરૂતિ ખાદન્તે અદ્દસં. અથઞ્ઞે તસા વકા એળકે દૂરતોવ દિસ્વા તસિતા તાસપ્પત્તા હુત્વા એળકાનં ભયાપલાયિત્વા ગુમ્બગહનાદીનિ પવિસિત્વા નિલીયિંસુ, એવાહં અદ્દસં, ઇમસ્સ કો વિપાકોતિ? ઇમસ્સપિ અનાગતે અધમ્મિકરાજકાલેયેવ વિપાકો ભવિસ્સતિ. તદા હિ અકુલીના રાજવલ્લભા ઇસ્સરા ભવિસ્સન્તિ, કુલીના અપઞ્ઞાતા દુગ્ગતા. તે રાજવલ્લભા રાજાનં અત્તનો કથં ગાહાપેત્વા વિનિચ્છયટ્ઠાનાદીસુ બલવન્તો હુત્વા કુલીનાનં પવેણિઆગતાનિ ખેત્તવત્થાદીનિ ''અમ્હાકં સન્તકાનિ એતાની''તિ અભિયુઞ્જિત્વા તેસુ ''ન તુમ્હાકં, અમ્હાક''ન્તિ આગન્ત્વા વિનિચ્છયટ્ઠાનાદીસુ વિવદન્તેસુ વેત્તલતાદીહિ પહરાપેત્વા ગીવાયં ગહેત્વા અપકડ્ઢાપેત્વા ''અત્તનો પમાણં ન જાનાથ, અમ્હેહિ સદ્ધિં વિવદથ, ઇદાનિ વો રઞ્ઞો કથેત્વા હત્થપાદચ્છેદનાદીનિ કારેસ્સામા''તિ સન્તજ્જેસ્સન્તિ. તે તેસં ભયેન અત્તનો સન્તકાનિ વત્થૂનિ ''તુમ્હાકંયેવેતાનિ ગણ્હથા''તિ નિય્યાદેત્વા અત્તનો ગેહાનિ પવિસિત્વા ભીતા નિપજ્જિસ્સન્તિ. પાપભિક્ખૂપિ પેસલે ભિક્ખૂ યથારુચિ વિહેઠેસ્સન્તિ, તે પેસલા ભિક્ખૂ પટિસરણં અલભમાના અરઞ્ઞં પવિસિત્વા ગહનટ્ઠાનેસુ નિલીયિસ્સન્તિ. એવં હીનજચ્ચેહિ ચેવ પાપભિક્ખૂહિ ચ ઉપદ્દુતાનં જાતિમન્તકુલપુત્તાનઞ્ચેવ પેસલભિક્ખૂનઞ્ચ એળકાનં ભયેન તસવકાનં પલાયનકાલો વિય ભવિસ્સતિ. ઇતોનિદાનમ્પિ તે ભયં નત્થિ. અયમ્પિ હિ સુપિનો અનાગતંયેવ આરબ્ભ દિટ્ઠો. બ્રાહ્મણા પન ન ધમ્મસુધમ્મતાય તયિ સિનેહેન કથયિંસુ, ''બહુધનં લભિસ્સામા''તિ આમિસાપેક્ખતાય જીવિતવુત્તિં નિસ્સાય કથયિંસૂતિ.

એવં સત્થા સોળસન્નં મહાસુપિનાનં નિપ્ફત્તિં કથેત્વા ''ન ખો, મહારાજ, એતરહિ ત્વઞ્ઞેવ ઇમે સુપિને અદ્દસ, પોરાણકરાજાનોપિ અદ્દસંસુ. બ્રાહ્મણાપિ નેસં એવમેવ ઇમે સુપિને ગહેત્વા યઞ્ઞમત્થકે ખિપિંસુ, તતો પણ્ડિતેહિ દિન્નનયેન ગન્ત્વા બોધિસત્તં પુચ્છિંસુ. પોરાણકા પણ્ડિતાપિ નેસં ઇમે સુપિને કથેન્તા ઇમિનાવ નિયામેન કથેસુ''ન્તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચેવ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા હિમવન્તપ્પદેસે ઝાનકીળં કીળન્તો વિહરતિ. તદા બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તો ઇમિનાવ નિયામેન ઇમે સુપિને દિસ્વા બ્રાહ્મણે પુચ્છિ. બ્રાહ્મણા એવમેવ યઞ્ઞં યજિતું આરભિંસુ. તેસુ પુરોહિતસ્સ અન્તેવાસિકમાણવો પણ્ડિતો બ્યત્તો આચરિયં આહ – ''આચરિય, તુમ્હેહિ મયં તયો વેદે ઉગ્ગણ્હાપિતા, નનુ તેસુ એકં મારેત્વા એકસ્સ સોત્થિકમ્મસ્સ કારણં નામ નત્થી''તિ. તાત,

ઇમિના ઉપાયેન અમ્હાકં બહુધનં ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, ત્વં પન રઞ્ઞો ધનં રક્ખિતુકામો મઞ્ઞેતિ. માણવો ''તેન હિ, આચરિય, તુમ્હે તુમ્હાકં કમ્મં કરોથ, અહં તુમ્હાકં સન્તિકે કિં કરિસ્સામી''તિ વિચરન્તો રઞ્ઞો ઉય્યાનં અગમાસિ.

તં દિવસમેવ બોધિસત્તોપિ તં કારણં ઞત્વા ''અજ્જ મયિ મનુસ્સપથં ગતે મહાજનસ્સ બન્ધના મોક્ખો ભવિસ્સતી''તિ આકાસેન ગન્ત્વા ઉય્યાને ઓતરિત્વા સુવણ્ણપટિમા વિય મઙ્ગલસિલાતલે નિસીદિ. માણવો બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા પટિસન્થારમકાસિ. બોધિસત્તોપિ તેન સદ્ધિં મધુરપટિસન્થારં કત્વા ''કિં નુ ખો, માણવ, રાજા ધમ્મેન રજ્જં કારેતી''તિ પુચ્છિ. ''ભન્તે, રાજા નામ ધમ્મિકો, અપિચ ખો તં બ્રાહ્મણા અતિત્થે પક્ખન્દાપે''ન્તિ. રાજા સોળસ સુપિને દિસ્વા બ્રાહ્મણાનં આરોચેસિ. બ્રાહ્મણા ''યઞ્ઞં યજિસ્સામા''તિ આરદ્ધા. કિં નુ ખો, ભન્તે, ''અયં નામ ઇમેસં સુપિનાનં નિપ્ફત્તી''તિ રાજાનં સઞ્ઞાપેત્વા તુમ્હાકં મહાજનં ભયા મોચેતું ન વટ્ટતીતિ. મયં ખો, માણવ, રાજાનં ન જાનામ, રાજાપિ અમ્હે ન જાનાતિ. સચે પન ઇધાગન્ત્વા પુચ્છેય્ય, કથેય્યામસ્સ મયન્તિ. માણવો ''અહં, ભન્તે, તં આનેસ્સામિ, તુમ્હે મમાગમનં ઉદિક્ખન્તા મુહુત્તં નિસીદથા''તિ બોધિસત્તં પટિજાનાપેત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ''મહારાજ, એકો આકાસચારિકો તાપસો તુમ્હાકં ઉય્યાને ઓતરિત્વા 'તુમ્હેહિ દિટ્ઠસુપિનાનં નિપ્ફત્તિં કથેસ્સામી'તિ તુમ્હે પક્કોસતી''તિ આહ.

રાજા તસ્સ કથં સુત્વા તાવદેવ મહન્તેન પરિવારેન ઉય્યાનં ગન્ત્વા તાપસં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો પુચ્છિ ''તુમ્હે કિર, ભન્તે, મયા દિટ્ઠસુપિનાનં નિપ્ફત્તિં જાનાથા''તિ? ''આમ, મહારાજા''તિ. ''તેન હિ કથેથા''તિ. ''કથેમિ, મહારાજ, યથાદિટ્ઠે તાવ સુપિને મં સાવેહી''તિ. ''સાધુ, ભન્તે''તિ રાજા –

૭૭. ''ઉસભા રુક્ખા ગાવિયો ગવા ચ,
અસ્સો કંસો સિઙ્ગાલી ચ કુમ્ભો;
પોક્ખરણી ચ અપાકચન્દનં.

''લાબૂનિ સીદન્તિ સિલા પ્લવન્તિ, મણ્ડૂકિયો કણ્હસપ્પે ગિલન્તિ;
કાકં સુવણ્ણા પરિવારયન્તિ, તસા વકા એળકાનં ભયા હી''તિ. –

વત્વા પસેનદિરઞ્ઞા કથિતનિયામેનેવ સુપિને કથેસિ.

બોધિસત્તોપિ તેસં ઇદાનિ સત્થારા કથિતનિયામેનેવ વિત્થારતો નિપ્ફત્તિં કથેત્વા પરિયોસાને સયં ઇદં કથેસિ –

''**વિપરિયાસો વત્તતિ નયિધ મત્થી**''તિ;

તત્રાયમત્થો – અયં, મહારાજ, ઇમેસં સુપિનાનં નિપ્ફત્તિ. યં પનેતં તેસં પટિઘાતત્થાય યઞ્ઞકમ્મં વત્તતિ, તં **વિપરિયાસો વત્તતિ** વિપરીતતો વત્તતિ, વિપલ્લાસેન વત્તતીતિ વુત્તં હોતિ. કિંકારણા? ઇમેસઞ્હિ નિપ્ફત્તિ નામ લોકસ્સ વિપરિવત્તનકાલે, અકારણસ્સ કારણન્તિ ગહણકાલે, કારણસ્સ અકારણન્તિ છડ્ડનકાલે, અભૂતસ્સ ભૂતન્તિ ગહણકાલે, ભૂતસ્સ અભૂતન્તિ જહનકાલે, અલજ્જીનં ઉસ્સન્નકાલે, લજ્જીનઞ્ચ પરિહીનકાલે ભવિસ્સતિ. **નયિધ મત્થી**તિ ઇદાનિ પન તવ વા મમ વા કાલે ઇધ ઇમસ્મિં પુરિસયુગે વત્તમાને એતેસં નિપ્ફત્તિ નત્થિ. તસ્મા એતેસં પટિઘાતાય વત્તમાનં યઞ્ઞકમ્મં વિપલ્લાસેન વત્તતિ, અલં તેન. નત્થિ તે ઇતોનિદાનં ભયં વા છમ્ભિતત્તં વાતિ મહાપુરિસો રાજાનં સમસ્સાસેત્વા મહાજનં બન્ધના મોચેત્વા પુન આકાસે ઠત્વા રઞ્ઞો ઓવાદં દત્વા પઞ્ચસુ

સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય, મહારાજ, બ્રાહ્મણેહિ સદ્ધિં એકતો હુત્વા પસુઘાતયઞ્ઞં મા યજી’’તિ ધમ્મં દેસેત્વા આકાસેનેવ અત્તનો વસનટ્ઠાનં અગમાસિ. રાજાપિ તસ્સ ઓવાદે ઠિતો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘સુપિનપચ્ચયા તે ભયં નત્થિ, હરેતં યઞ્ઞ’’ન્તિ યઞ્ઞં હારેત્વા મહાજનસ્સ જીવિતદાનં દત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, માણવો સારિપુત્તો, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

પરિનિબ્બુતે પન ભગવતિ સઙ્ગીતિકારકા ‘‘ઉસભા’’તિઆદીનિ તીણિ પદાનિ અટ્ઠકથં આરોપેત્વા ‘‘લાબૂની’’તિઆદીનિ ચત્તારિ પદાનિ એકં ગાથં કત્વા એકકનિપાતપાળિં આરોપેસુન્તિ.

મહાસુપિનજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૭૮] ૮. ઇલ્લિસજાતકવણ્ણના

ઉભો ખઞ્જાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મચ્છરિયકોસિયસેટ્ઠિં આરબ્ભ કથેસિ. રાજગહનગરસ્સ કિર અવિદૂરે સક્કારં નામ નિગમો અહોસિ, તત્થેકો મચ્છરિયકોસિયો નામ સેટ્ઠિ અસીતિકોટિવિભવો પટિવસતિ. સો તિણગ્ગેન તેલબિન્દુમત્તમ્પિ નેવ પરેસં દેતિ, ન અત્તના પરિભુઞ્જતિ. ઇતિ તસ્સ તં વિભવજાતં નેવ પુત્તદારાદીનં, ન સમણબ્રાહ્મણાનં અત્થં અનુભોતિ, રક્ખસપરિગ્ગહિતપોક્ખરણી વિય અપરિભોગં તિટ્ઠતિ.

સત્થા એકદિવસં પચ્ચૂસસમયે મહાકરુણાસમાપત્તિતો વુટ્ઠાય સકલલોકધાતુયં બોધનેય્યબન્ધવે ઓલોકેન્તો પઞ્ચચત્તાલીસયોજનમત્થકે વસન્તસ્સ તસ્સ સેટ્ઠિનો સપજાપતિકસ્સ સોતાપત્તિફલસ્સ ઉપનિસ્સયં અદ્દસ. તતો પુરિમદિવસે પન રાજાનં ઉપટ્ઠાતું રાજગેહં ગન્ત્વા રાજૂપટ્ઠાનં કત્વા આગચ્છન્તો એકં છાતજ્ઝત્તં જનપદમનુસ્સં કુમ્માસપૂરં કપલ્લપૂવં ખાદન્તં દિસ્વા તત્થ પિપાસં ઉપ્પાદેત્વા અત્તનો ઘરં ગન્ત્વા ચિન્તેસિ ‘‘સચાહં ‘કપલ્લપૂવં ખાદિતુકામોમ્હી’તિ વક્ખામિ, બહૂ મયા સદ્ધિં ખાદિતુકામા ભવિસ્સન્તિ, એવં મે બહૂનિ તણ્ડુલસપ્પિમધુફાણિતાદીનિ પરિક્ખયં ગમિસ્સન્તિ, ન કસ્સચિ કથેસ્સામી’’તિ તણ્હં અધિવાસેન્તો વિચરતિ. સો ગચ્છન્તે ગચ્છન્તે કાલે ઉપ્પણ્ડુપણ્ડુકજાતો ધમનિસન્થતગત્તો જાતો . તતો તણ્હં અધિવાસેતું અસક્કોન્તો ગબ્ભં પવિસિત્વા મઞ્ચકં ઉપગૂહિત્વા નિપજ્જિ. એવંગતોપિ ધનહાનિભયેન કસ્સચિ કિઞ્ચિ ન કથેસિ.

અથ નં ભરિયા ઉપસઙ્કમિત્વા પિટ્ઠિં પરિમજ્જિત્વા ‘‘કિં તે સામિ, અફાસુક’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘ન મે કિઞ્ચિ અફાસુકં અત્થી’’તિ. ‘‘કિં નુ ખો તે રાજા કુપિતો’’તિ? ‘‘રાજાપિ મે ન કુપ્પતી’’તિ. ‘‘અથ કિં તે પુત્તધીતાહિ વા દાસકમ્મકરાદીહિ વા કિઞ્ચિ અમનાપં કતં અત્થી’’તિ? ‘‘એવરૂપમ્પિ નત્થી’’તિ. ‘‘કિસ્મિઞ્ચિ પન તે તણ્હા અત્થી’’તિ? એવં વુત્તેપિ ધનહાનિભયેન કિઞ્ચિ અવત્વા નિસ્સદ્દોવ નિપજ્જિ. અથ નં ભરિયા ‘‘કથેહિ, સામિ, કિસ્મિં તે તણ્હા’’તિ આહ. સો વચનં પરિગિલન્તો વિય ‘‘અત્થિ મે એકા તણ્હા’’તિ આહ. ‘‘કિં તણ્હા, સામી’’તિ? ‘‘કપલ્લપૂવં ખાદિતુકામોમ્હી’’તિ. ‘‘અથ કિમત્થં ન કથેસિ, કિં ત્વં દલિદ્દો, ઇદાનિ સકલસક્કારનિગમવાસીનં પહોનકે કપલ્લપૂવે પચિસ્સામી’’તિ? ‘‘કિં તે એતેહિ, તે અત્તનો કમ્મં કત્વા ખાદિસ્સન્તી’’તિ? ‘‘તેન હિ એકરચ્છવાસીનં પહોનકે પચામી’’તિ. જાનામહં તવ મહદ્ધનભાવન્તિ. ‘‘તેન હિ ઇમસ્મિં ગેહમત્તે સબ્બેસં પહોનકં કત્વા પચામી’’તિ. ‘‘જાનામહં તવ મહજ્ઝાસયભાવ’’ન્તિ. ‘‘તેન હિ તે પુત્તદારમત્તસ્સેવ પહોનકં કત્વા પચામી’’તિ. ‘‘કિં પન તે એતેહી’’તિ? ‘‘તેન હિ તુય્હઞ્ચ મય્હઞ્ચ પહોનકં કત્વા પચામી’’તિ. ‘‘ત્વં કિં કરિસ્સસી’’તિ?

‘‘તેન હિ એકસ્સેવ તે પહોનકં કત્વા પચામી’’તિ. ‘‘ઇમસ્મિં ઠાને પચ્ચમાનં બહૂ પચ્ચાસીસન્તિ, સકલતણ્ડુલે ઠપેત્વા ભિન્નતણ્ડુલે ચ ઉદ્ધનકપલ્લાદીનિ ચ આદાય થોકં ખીરસપ્પિમધુફાણિતઞ્ચ ગહેત્વા સત્તભૂમિકસ્સ પાસાદસ્સ ઉપરિમતલં આરુય્હ પચ, તત્થાહં એકકોવ નિસીદિત્વા ખાદિસ્સામી’’તિ. સા ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા ગહેતબ્બં ગાહાપેત્વા પાસાદં આરુય્હ દાસિયો વિસ્સજ્જેત્વા સેટ્ઠિં પક્કોસાપેસિ. સો આદિતો પટ્ઠાય દ્વારાનિ પિદહન્તો સબ્બદ્વારેસુ સૂચિઘટિકાનિ દત્વા સત્તમતલં અભિરુહિત્વા તત્થપિ દ્વારં પિદહિત્વા નિસીદિ. ભરિયાપિસ્સ ઉદ્ધને અગ્ગિં જાલેત્વા કપલ્લકં આરોપેત્વા પૂવે પચિતું આરભિ.

અથ સત્થા પાતોવ મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરં આમન્તેસિ, ‘‘એસો, મોગ્ગલ્લાન, રાજગહનગરસ્સ અવિદૂરે સક્કારનિગમે મચ્છરિયકોસિયસેટ્ઠિ ‘કપલ્લપૂવે ખાદિસ્સામી’તિ અઞ્ઞેસં દસ્સનભયેન સત્તભૂમિકે પાસાદે કપલ્લપૂવે પચાપેતિ. ત્વં તત્થ ગન્ત્વા તં સેટ્ઠિં દમેત્વા નિબ્બિસેવનં કત્વા ઉભોપિ જયમ્પતિકે પૂવે ચ ખીરસપ્પિમધુફાણિતાદીનિ ચ ગાહાપેત્વા અત્તનો બલેન જેતવનં આનેહિ. અજ્જાહં પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં વિહારેયેવ નિસીદિસ્સામિ, પૂવેહેવ ભત્તકિચ્ચં કરિસ્સામી’’તિ. થેરો ‘‘સાધુ, ભન્તે’’તિ સત્થુ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા તાવદેવ ઇદ્ધિબલેન તં નિગમં ગન્ત્વા તસ્સ પાસાદસ્સ સીહપઞ્જરદ્વારે સુનિવત્થો સુપારુતો આકાસેયેવ મણિરૂપકં વિય અટ્ઠાસિ.

મહાસેટ્ઠિનો થેરં દિસ્વાવ હદયમંસં કમ્પિ. સો ‘‘અહં એવરૂપાનઞ્ઞેવ ભયેન ઇમં ઠાનં આગતો, અયઞ્ચ આગન્ત્વા વાતપાનદ્વારે ઠિતો’’તિ ગહેતબ્બગહણં અપસ્સન્તો અગ્ગિમ્હિ પક્ખિત્તલોણસક્ખરા વિય દોસેન તટતટાયન્તો એવમાહ ‘‘સમણ, આકાસે ઠત્વા ત્વં કિં લભિસ્સસિ, આકાસે અપદે પદં દસ્સેત્વા ચઙ્કમન્તોપિ નેવ લભિસ્સસી’’તિ. થેરો તસ્મિંયેવ ઠાને અપરાપરં ચઙ્કમિ. સેટ્ઠિ ‘‘ચઙ્કમન્તો કિં લભિસ્સસિ, આકાસે પલ્લઙ્કેન નિસીદમાનોપિ ન લભિસ્સસિયેવા’’તિ આહ. થેરો પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા નિસીદિ. અથ નં ‘‘નિસિન્નો કિં લભિસ્સસિ, આગન્ત્વા વાતપાનઉમ્મારે ઠિતોપિ ન લભિસ્સસી’’તિ આહ. અથ થેરો ઉમ્મારે અટ્ઠાસિ. અથ નં ‘‘ઉમ્મારે ઠિતો કિં લભિસ્સસિ, ધૂમાયન્તોપિ ન લભિસ્સસિયેવા’’તિ આહ. થેરો ધૂમાયિ, સકલપાસાદો એકધૂમો અહોસિ, સેટ્ઠિનો અક્ખીનં સૂચિયા વિજ્ઝનકાલો વિય જાતો. ગેહજ્ઝાયનભયેન પન નં ‘‘પજ્જલન્તોપિ ન લભિસ્સસી’’તિ અવત્વા ચિન્તેસિ ‘‘અયં સમણો સુટ્ઠુ લગ્ગો, અલદ્ધા ન ગમિસ્સતિ, એકમસ્સ પૂવં દાપેસ્સામી’’તિ ભરિયં આહ – ‘‘ભદ્દે, એકં ખુદ્દકપૂવં પચિત્વા સમણસ્સ દત્વા ઉય્યોજેહિ ન’’ન્તિ. સા થોકઞ્ઞેવ પિટ્ઠં કપલ્લપાતિયં પક્ખિપિ, મહાપૂવો હુત્વા સકલપાતિં પૂરેત્વા ઉદ્ધુમાતો અટ્ઠાસિ.

સેટ્ઠિ તં દિસ્વા ‘‘બહુ તયા પિટ્ઠં ગહિતં ભવિસ્સતી’’તિ સયમેવ દબ્બિકણ્ણેન થોકતરં પિટ્ઠં ગહેત્વા પક્ખિપિ, પૂવો પુરિમપૂવતો મહન્તતરો જાતો. એવં યં યં પચતિ, સો સો મહન્તમહન્તોવ હોતિ. સો નિબ્બિન્નો ભરિયં આહ ‘‘ભદ્દે, ઇમસ્સ એકં પૂવં દેહી’’તિ. તસ્સા પચ્છિતો એકં પૂવં ગણ્હન્તિયા સબ્બે એકાબદ્ધા અલ્લીયિંસુ. સા સેટ્ઠિં આહ ‘‘સામિ, સબ્બે પૂવા એકતો લગ્ગા, વિસું કાતું ન સક્કોમી’’તિ. ‘‘અહં કરિસ્સામી’’તિ સોપિ કાતું નાસક્ખિ. ઉભો જના કોટિયં ગહેત્વા કડ્ઢન્તાપિ વિયોજેતું નાસક્ખિંસુયેવ. અથસ્સ પૂવેહિ સદ્ધિં વાયમન્તસ્સેવ સરીરતો સેદા મુચ્ચિંસુ, પિપાસા ચ પચ્છિજ્જિ. તતો ભરિયં આહ ‘‘ભદ્દે, ન મે પૂવેહિ અત્થો , પચ્છિયા સદ્ધિંયેવ ઇમસ્સ ભિક્ખુસ્સ દેહી’’તિ. સા પચ્છિં આદાય થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા સબ્બે પૂવે થેરસ્સ અદાસિ. થેરો ઉભિન્નમ્પિ ધમ્મં દેસેસિ, તિણ્ણં રતનાનં ગુણે કથેસિ, ‘‘અત્થિ દિન્નં, અત્થિ યિટ્ઠ’’ન્તિ દાનાદીનં ફલં ગગનતલે પુણ્ણચન્દં વિય દસ્સેસિ.

તં સુત્વા પસન્નચિત્તો સેટ્ઠિ ''ભન્તે, આગન્ત્વા ઇમસ્મિં પલ્લઙ્કે નિસીદિત્વા પૂવે પરિભુઞ્જથા''તિ આહ. થેરો ''મહાસેટ્ઠિ, સમ્માસમ્બુદ્ધો 'પૂવે ખાદિસ્સામી'તિ પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં વિહારે નિસિન્નો, તુમ્હાકં રુચિયા સતિ સેટ્ઠિભરિયં પૂવે ચ ખીરાદીનિ ચ ગણ્હાપેથ, સત્થુ સન્તિકં ગમિસ્સામા''તિ આહ. ''કહં પન, ભન્તે, એતરહિ સત્થા''તિ? ''ઇતો પઞ્ચચત્તાલીસયોજનમત્થકે જેતવનમહાવિહારે''તિ. ''ભન્તે, કાલં અનતિક્કમિત્વા એત્તકં અદ્ધાનં કથં ગમિસ્સામા''તિ? ''મહાસેટ્ઠિ તુમ્હાકં રુચિયા સતિ અહં વો અત્તનો ઇદ્ધિબલેન નેસ્સામિ, તુમ્હાકં પાસાદે સોપાનસીસં અત્તનો ઠાનેયેવ ભવિસ્સતિ, સોપાનપરિયોસાનં પન જેતવનદ્વારકોટ્ઠકે ભવિસ્સતિ, ઉપરિપાસાદા હેટ્ઠાપાસાદં ઓતરણકાલમત્તેન વો જેતવનં નેસ્સામી''તિ. સો ''સાધુ, ભન્તે''તિ સમ્પટિચ્છિ. થેરો સોપાનસીસં તત્થેવ કત્વા ''સોપાનપાદમૂલં જેતવનદ્વારકોટ્ઠકે હોતૂ''તિ અધિટ્ઠાસિ, તથેવાહોસિ.

ઇતિ થેરો સેટ્ઠિઞ્ચ સેટ્ઠિભરિયઞ્ચ ઉપરિપાસાદા હેટ્ઠાઓતરણકાલતો ખિપ્પતરં જેતવનં સમ્પાપેસિ. તે ઉભોપિ સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા કાલં આરોચેસું. સત્થા ભત્તગ્ગં પવિસિત્વા પઞ્ઞત્તવરબુદ્ધાસને નિસીદિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. મહાસેટ્ઠિ બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દક્ખિણોદકં અદાસિ, સેટ્ઠિભરિયા તથાગતસ્સ પત્તે પૂવે પતિટ્ઠાપેસિ. સત્થા અત્તનો યાપનમત્તં ગણ્હિ, પઞ્ચસતા ભિક્ખૂપિ તથેવ ગણ્હિંસુ. સેટ્ઠિ ખીરસપ્પિમધુફાણિતસક્ખરાદીનિ દદમાનો અગમાસિ. સત્થા પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં ભત્તકિચ્ચં નિટ્ઠાપેસિ. મહાસેટ્ઠિપિ સદ્ધિં ભરિયાય યાવદત્થં ખાદિ, પૂવાનં પરિયોસાનમેવ ન પઞ્ઞાયતિ, સકલવિહારે ભિક્ખૂનઞ્ચ વિઘાસાદાનઞ્ચ દિન્નેપિ ન પરિયન્તો પઞ્ઞાયતિ. ''ભન્તે, પૂવા પરિક્ખયં ન ગચ્છન્તી''તિ ભગવતો આરોચેસું. તેન હિ જેતવનદ્વારકોટ્ઠકે છડ્ડેથાતિ. અથ ને દ્વારકોટ્ઠકસ્સ અવિદૂરે પબ્ભારટ્ઠાને છડ્ડયિંસુ. અજ્જતનાપિ તં ઠાનં ''કપલ્લપૂવપબ્ભારો''ત્વેવ પઞ્ઞાયતિ. મહાસેટ્ઠિ સદ્ધિં ભરિયાય ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. ભગવા અનુમોદનં અકાસિ. અનુમોદનાપરિયોસાને ઉભોપિ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાય સત્થારં વન્દિત્વા દ્વારકોટ્ઠકે સોપાનં આરુય્હ અત્તનો પાસાદેયેવ પતિટ્ઠહિંસુ . તતો પટ્ઠાય મહાસેટ્ઠિ અસીતિકોટિધનં બુદ્ધસાસનેયેવ વિકિરિ.

પુનદિવસે સમ્માસમ્બુદ્ધે સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા જેતવનં આગમ્મ ભિક્ખૂનં સુગતોવાદં દત્વા ગન્ધકુટિં પવિસિત્વા પટિસલ્લીને સાયન્હસમયે ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ભિક્ખૂ ''પસ્સથાવુસો, મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરસ્સાનુભાવં, અનુપહચ્ચ સદ્ધં અનુપહચ્ચ ભોગે મચ્છરિયસેટ્ઠિં મુહુત્તેનેવ દમેત્વા નિબ્બિસેવનં કત્વા પૂવે ગાહાપેત્વા જેતવનં આનેત્વા સત્થુ સમ્મુખં કત્વા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેસિ, અહો મહાનુભાવો થેરો''તિ થેરસ્સ ગુણકથં કથેન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ભિક્ખવે, કુલદમકેન નામ ભિક્ખુના કુલે અવિહેઠેત્વા અકિલમેત્વા પુપ્ફતો રેણું ગણ્હન્તેન ભમરેન વિય ઉપસઙ્કમિત્વા બુદ્ધગુણે જાનાપેતબ્બ''ન્તિ વત્વા થેરં પસંસન્તો –

> ''યથાપિ ભમરો પુપ્ફં, વણ્ણગન્ધમહેઠયં;
> પલેતિ રસમાદાય, એવં ગામે મુની ચરે''તિ. (ધ॰ પ॰ ૪૯) –

ઇમં ધમ્મપદે ગાથં વત્વા ઉત્તરિપિ થેરસ્સ ગુણં પકાસેતું ''ન ભિક્ખવે, ઇદાનેવ મોગ્ગલ્લાનેન મચ્છરિયસેટ્ઠિ દમિતો, પુબ્બેપિ તં દમેત્વા કમ્મફલસમ્બન્ધં જાનાપેસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બારાણસિયં ઇલ્લિસો નામ સેટ્ઠિ અહોસિ અસીતિકોટિવિભવો પુરિસદોસસમન્નાગતો ખઞ્જો કુણી વિસમક્ખિમણ્ડલો અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો મચ્છરી, નેવ અઞ્ઞેસં દેતિ, ન સયં

પરિભુઞ્જતિ. રક્ખસપરિગ્ગહિતપોક્ખરણી વિયસ્સ ગેહં અહોસિ. માતાપિતરો પનસ્સ યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા દાયકા દાનપતિનો. સો સેટ્ઠિટ્ઠાનં લભિત્વાયેવ કુલવંસં નાસેત્વા દાનસાલં ઝાપેત્વા યાચકે પોથેત્વા નિક્કડ્ઢિત્વા ધનમેવ સણ્ઠાપેસિ.

સો એકદિવસં રાજૂપટ્ઠાનં ગન્ત્વા અત્તનો ઘરં આગચ્છન્તો એકં મગ્ગકિલન્તં જાનપદમનુસ્સં, એકં સુરાવારકં, આદાય પીઠકે નિસીદિત્વા અમ્બિલસુરાય કોસકં પૂરેત્વા પૂરેત્વા પૂતિમચ્છકેન ઉત્તરિભઙ્ગેન પિવન્તં દિસ્વા સુરં પાતુકામો હુત્વા ચિન્તેસિ "સચાહં સુરં પિવિસ્સામિ, મયિ પિવન્તે બહૂ પિવિતુકામા ભવિસ્સન્તિ, એવં મે ધનપરિક્ખયો ભવિસ્સતી"તિ. સો તણ્હં અધિવાસેન્તો વિચરિત્વા ગચ્છન્તે ગચ્છન્તે કાલે અધિવાસેતું અસક્કોન્તો વિહતકપ્પાસો વિય પણ્ડુસરીરો અહોસિ ધમ્મનિસન્થતગત્તો જાતો. અથેકદિવસં ગબ્ભં પવિસિત્વા મઞ્ચકં ઉપગૂહિત્વા નિપજ્જિ. તમેનં ભરિયા ઉપસઙ્કમિત્વા પિટ્ઠિં પરિમજ્જિત્વા "કિં તે, સામિ, અફાસુક"ન્તિ પુચ્છિ. સબ્બં હેટ્ઠા કથિતનિયામેનેવ વેદિતબ્બં. "તેન હિ એકસ્સેવ તે પહોનકં સુરં કરોમી"તિ પન વુત્તે "ગેહે સુરાય કારિયમાનાય બહૂ પચ્ચાસીસન્તિ, અન્તરાપણતો આહરાપેત્વાપિ ન સક્કા ઇધ નિસિન્નેન પિવિતુ"ન્તિ માસકમત્તં દત્વા અન્તરાપણતો સુરાવારકં આહરાપેત્વા ચેટકેન ગાહાપેત્વા નગરા નિક્ખમ્મ નદીતીરં ગન્ત્વા મહામગ્ગસમીપે એકં ગુમ્બં પવિસિત્વા સુરાવારકં ઠપાપેત્વા "ગચ્છ ત્વ"ન્તિ ચેટકં દૂરે નિસીદાપેત્વા કોસકં પૂરેત્વા સુરં પાતું આરભિ.

પિતા પનસ્સ દાનાદીનં પુઞ્ઞાનં કતત્તા દેવલોકે સક્કો હુત્વા નિબ્બત્તિ. સો તસ્મિં ખણે "પવત્તતિ નુ ખો મે દાનગ્ગં, ઉદાહુ નો"તિ આવજ્જેન્તો તસ્સ અપ્પવત્તિં ઞત્વા, પુત્તસ્સ કુલવંસં નાસેત્વા દાનસાલં ઝાપેત્વા યાચકે નિક્કડ્ઢિત્વા મચ્છરિયભાવે પતિટ્ઠાય "અઞ્ઞેસં દાતબ્બં ભવિસ્સતી"તિ ભયેન ગુમ્બં પવિસિત્વા એકકસ્સેવ સુરં પિવનભાવઞ્ચ દિસ્વા "ગચ્છામિ, નં સઙ્ખોભેત્વા દમેત્વા કમ્મફલસમ્બન્ધં જાનાપેત્વા દાનં દાપેત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તનારહં કરોમી"તિ મનુસ્સપથં ઓતરિત્વા ઇલ્લિસસેટ્ઠિના સદિસં ખઞ્જં કુણિં વિસમચક્ખુમણ્ડલં અત્તભાવં નિમ્મિનિત્વા બારાણસિનગરં પવિસિત્વા રઞ્ઞો નિવેસનદ્વારે ઠત્વા અત્તનો આગતભાવં આરોચાપેત્વા "પવિસતૂ"તિ વુત્તે પવિસિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. રાજા "કિં, મહાસેટ્ઠિ, અવેલાય આગતોસી"તિ આહ. "આમ, આગતોમ્હિ, દેવ ઘરે મે અસીતિકોટિમત્તં ધનં અત્થિ, તં દેવો આહરાપેત્વા અત્તનો ભણ્ડાગારં પૂરાપેતૂ"તિ. "અલં મહાસેટ્ઠિ, તવ ધનતો અમ્હાકં ગેહે બહુતરં ધન"ન્તિ. "સચે, દેવ, તુમ્હાકં કમ્મં નત્થિ, યથારુચિયા ધનં ગહેત્વા દાનં દમ્મી"તિ. "દેહિ, મહાસેટ્ઠી"તિ. સો "સાધુ, દેવા"તિ રાજાનં વન્દિત્વા નિક્ખમિત્વા ઇલ્લિસસેટ્ઠિનો ગેહં અગમાસિ, સબ્બે ઉપટ્ઠાકમનુસ્સા પરિવારેસું, એકોપિ "નાયં, ઇલ્લિસો"તિ જાનિતું સમત્થો નામ નત્થિ.

સો ગેહં પવિસિત્વા અન્તોઉમ્મારે ઠત્વા દોવારિકં પક્કોસાપેત્વા "યો અઞ્ઞો મયા સમાનરૂપો આગન્ત્વા 'મમેતં ગેહ'ન્તિ પવિસિતું આગચ્છતિ, તં પિટ્ઠિયં પહરિત્વા નીહરેય્યાથા"તિ વત્વા પાસાદં આરુય્હ મહારહે આસને નિસીદિત્વા સેટ્ઠિભરિયં પક્કોસાપેત્વા સિતાકારં દસ્સેત્વા "ભદ્દે, દાનં દેમા"તિ આહ. તસ્સ તં વચનં સુત્વાવ સેટ્ઠિભરિયા ચ પુત્તધીતરો ચ દાસકમ્મકરા ચ "એત્તકં કાલં દાનં દાતું ચિત્તમેવ નત્થિ, અજ્જ પન સુરં પિવિત્વા મુદુચિત્તો હુત્વા દાતુકામો જાતો ભવિસ્સતી"તિ વદિંસુ. અથ નં સેટ્ઠિભરિયા "યથારુચિયા દેથ, સામી"તિ આહ. તેન હિ ભેરિવાદકં પક્કોસાપેત્વા "'સુવણ્ણરજતમણિમુત્તાદીહિ અત્થિકા ઇલ્લિસસેટ્ઠિસ્સ ઘરં ગચ્છન્તૂ'ન્તિ સકલનગરે ભેરિં ચરાપેહી"તિ. સા ચ તથા કારેસિ. મહાજનો પચ્છિપસિબ્બકાદીનિ ગહેત્વા ગેહદ્વારે સન્નિપતિ.

સક્કો સત્તરતનપૂરે ગબ્ભે વિવરાપેત્વા ''તુમ્હાકં દમ્મિ, યાવદિચ્છકં ગહેત્વા ગચ્છથા''તિ આહ. મહાજનો ધનં નીહરિત્વા મહાતલે રાસિં કત્વા આભતભાજનાનિ પૂરેત્વા ગચ્છતિ.

અઞ્ઞતરો જનપદમનુસ્સો ઇલ્લિસસેટ્ઠિનો ગોણે તસ્સેવ રથે યોજેત્વા સત્તહિ રતનેહિ પૂરેત્વા નગરા નિક્ખમ્મ મહામગ્ગં પટિપજ્જિત્વા તસ્સ ગુમ્બસ્સ અવિદૂરેન રથં પેસેન્તો ''વસ્સસતં જીવ, સામિ, ઇલ્લિસસેટ્ઠિ, તં નિસ્સાય ઇદાનિ મે યાવજીવં કમ્મં અકત્વા જીવિતબ્બં જાતં, તવેવ રથો, તવેવ ગોણા, તવેવ ગેહે સત્ત રતનાનિ, નેવ માતરા દિન્નાનિ, ન પિતરા, તં નિસ્સાય લદ્ધાનિ, સામી''તિ સેટ્ઠિનો ગુણકથં કથેન્તો ગચ્છતિ. સો તં સદ્દં સુત્વા ભીતતસિતો ચિન્તેસિ ''અયં મમ નામં ગહેત્વા ઇદઞ્ચિદઞ્ચ વદતિ, કચ્ચિ નુ ખો મમ ધનં રઞ્ઞા લોકસ્સ દિન્ન''ન્તિ ગુમ્બા નિક્ખમિત્વા ગોણે ચ રથઞ્ચ સઞ્જાનિત્વા ''અરે, ચેટક, મય્હં ગોણા, મય્હં રથો''તિ વત્વા ગન્ત્વા ગોણે નાસારજ્જુયં ગણ્હિ, ગહપતિકો રથા ઓરુય્હ ''અરે, દુટ્ઠચેટક, ઇલ્લિસમહાસેટ્ઠિ સકલનગરસ્સ દાનં દેતિ, ત્વં કિં અહોસી''તિ પક્ખન્દિત્વા અસનિં પાતેન્તો વિય ખન્ધે પહરિત્વા રથં આદાય અગમાસિ. સો પુન કમ્પમાનો ઉટ્ઠાય પંસું પુઞ્છિત્વા પુઞ્છિત્વા વેગેન ગન્ત્વા રથં ગણ્હિ, ગહપતિકો રથા ઓતરિત્વા કેસેસુ ગહેત્વા ઓણામેત્વા કપ્પરપહારેહિ કોટ્ટેત્વા ગલે ગહેત્વા આગતમગ્ગાભિમુખં ખિપિત્વા પક્કામિ. એત્તાવતાસ્સ સુરામદો છિજ્જિ. સો કમ્પમાનો વેગેન નિવેસનદ્વારં ગન્ત્વા ધનં આદાય ગચ્છન્તે મહાજને દિસ્વા ''અમ્ભો કિં નામેતં, કિં રાજા મમ ધનં વિલુમ્પાપેતી''તિ તં તં ગન્ત્વા ગણ્હાતિ, ગહિતગહિતા પહરિત્વા પાદમૂલેયેવ પાતેન્તિ. સો વેદનાપ્પત્તો ગેહં પવિસિતું આરભિ. દ્વારપાલા ''અરે, દુટ્ઠગહપતિ, કહં પવિસસી''તિ વંસપેસિકાહિ પોથેત્વા ગીવાયં ગહેત્વા નીહરિંસુ.

સો ''ઠપેત્વા ઇદાનિ રાજાનં નત્થિ મે અઞ્ઞો કોચિ પટિસરણો''તિ રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ''દેવ, મમ ગેહં તુમ્હે વિલુમ્પાપેથા''તિ આહ. નાહં સેટ્ઠિ વિલુમ્પાપેમિ, નનુ ત્વમેવ આગન્ત્વા ''સચે તુમ્હે ન ગણ્હથ, અહં મમ ધનં દાનં દસ્સામી''તિ નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા દાનં અદાસીતિ. નાહં , દેવ, તુમ્હાકં સન્તિકં આગચ્છામિ, કિં તુમ્હે મય્હં મચ્છરિયભાવં ન જાનાથ, અહં તિણગ્ગેન તેલબિન્દુમ્પિ ન કસ્સચિ દેમિ. યો દાનં દેતિ, તં પક્કોસાપેત્વા વીમંસથ, દેવાતિ. રાજા સક્કં પક્કોસાપેસિ, દ્વિન્નં જનાનં વિસેસં નેવ રાજા જાનાતિ, ન અમચ્ચા. મચ્છરિયસેટ્ઠિ ''કિં, દેવ, અયં સેટ્ઠિ, અહં સેટ્ઠી''તિ આહ. ''મયં ન સઞ્જાનામ, અત્થિ તે કોચિ સઞ્જાનનકો''તિ? ''ભરિયા મે, દેવા''તિ. ભરિયં પક્કોસાપેત્વા ''કતરો તે સામિકો''તિ પુચ્છિંસુ. સા ''અય''ન્તિ સક્કસ્સેવ સન્તિકે અટ્ઠાસિ. પુત્તધીતરો દાસકમ્મકરે ચ પક્કોસાપેત્વા પુચ્છિંસુ, સબ્બેપિ સક્કસ્સેવ સન્તિકે તિટ્ઠન્તિ.

પુન સેટ્ઠિ ચિન્તેસિ ''મય્હં સીસે પિળકા અત્થિ, કેસેહિ પટિચ્છન્ના, તં ખો પન કપ્પકો એવ જાનાતિ, તં પક્કોસાપેસ્સામી''તિ. સો ''કપ્પકો મં, દેવ, સઞ્જાનાતિ, તં પક્કોસાપેથા''તિ આહ. તસ્મિં પન કાલે બોધિસત્તો તસ્સ કપ્પકો અહોસિ. રાજા તં પક્કોસાપેત્વા ''ઇલ્લિસસેટ્ઠિં જાનાસી''તિ પુચ્છિ. ''સીસં ઓલોકેત્વા જાનિસ્સામિ, દેવા''તિ. ''તેન હિ દ્વિન્નમ્પિ સીસં ઓલોકેહી''તિ. તસ્મિં ખણે સક્કો સીસે પિળકં માપેસિ. બોધિસત્તો દ્વિન્નમ્પિ સીસં ઓલોકેન્તો પિળકા દિસ્વા ''મહારાજ, દ્વિન્નમ્પિ સીસે પિળકા અત્થેવ, નાહં એતેસુ એકસ્સાપિ ઇલ્લિસભાવં સઞ્જાનિતું સક્કોમી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૭૮. ''ઉભો ખઞ્જા ઉભો કુણી, ઉભો વિસમચક્ખુકા;
ઉભિન્નં પિળકા જાતા, નાહં પસ્સામિ ઇલ્લિસ''ન્તિ.

તત્થ **ઉભોતિ** દ્વેપિ જના. **ખઞ્જાતિ** કુણ્ઠપાદા. **કુણીતિ** કુણ્ઠહત્થા. **વિસમચક્ખુકાતિ** વિસમક્ખિમણ્ડલા કેકરા. **પિળકાતિ** દ્વિન્નમ્પિ એકસ્મિંયેવ સીસપદેસે એકસણ્ઠાનાવ પિળકા જાતા. **નાહં પસ્સામીતિ** અહં ‘‘ઇમેસુ અયં નામ ઇલ્લિસો’’તિ ન પસ્સામિ, એકસ્સાપિ ઇલ્લિસભાવં ન જાનામીતિ અવોચ.

બોધિસત્તસ્સ વચનં સુત્વા સેટ્ઠિ કમ્પમાનો ધનસોકેન સતિં પચ્ચુપટ્ઠાપેતું અસક્કોન્તો તત્થેવ પતિ. તસ્મિં ખણે સક્કો ‘‘નાહં, મહારાજ , ઇલ્લિસો, સક્કોહમસ્મી’’તિ મહતિયા સક્કલીલાય આકાસે અટ્ઠાસિ. ઇલ્લિસસ્સ મુખં પુઞ્છિત્વા ઉદકેન સિઞ્ચિંસુ, સો ઉટ્ઠાય સક્કં દેવરાજાનં વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. અથ નં સક્કો આહ ‘‘ઇલ્લિસ, ઇદં ધનં મમ સન્તકં, ન તવ. અહઞ્હિ તે પિતા, ત્વં મમ પુત્તો. અહં દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સક્કત્તં પત્તો, ત્વં પન મે વંસં ઉપચ્છિન્દિત્વા અદાનસીલો હુત્વા મચ્છરિયે પતિટ્ઠાય દાનસાલાયો ઝાપેત્વા યાચકે નિક્કડ્ઢિત્વા ધનમેવ સણ્ઠાપેસિ. તં નેવ ત્વં પરિભુઞ્જસિ, ન અઞ્ઞેસં દેસિ, રક્ખસપરિગ્ગહિતં વિય તિટ્ઠતિ. સચે મે દાનસાલા પાકતિકા કત્વા દાનં દસ્સસિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે દસ્સસિ, સબ્બં તે ધનં અન્તરધાપેત્વા ઇમિના ઇન્દવજિરેન તે સીસં છિન્દિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસ્સામી’’તિ. ઇલ્લિસસેટ્ઠિ મરણભયેન સન્તજ્જિતો ‘‘ઇતો પટ્ઠાય દાનં દસ્સામી’’તિ પટિઞ્ઞં અદાસિ. સક્કો તસ્સ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા આકાસે નિસિન્નોવ ધમ્મં દેસેત્વા તં સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા સકટ્ઠાનમેવ અગમાસિ. ઇલ્લિસોપિ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સગ્ગપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ મોગ્ગલ્લાનો મચ્છરિયસેટ્ઠિં દમેતિ, પુબ્બેપેસ ઇમિના દમિતોયેવા’’તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ઇલ્લિસો મચ્છરિયસેટ્ઠિ અહોસિ, સક્કો દેવરાજા મહામોગ્ગલ્લાનો, રાજા આનન્દો, કપ્પકો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ઇલ્લિસજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૭૯] ૯. ખરસ્સરજાતકવણ્ણના

યતો વિલુત્તા ચ હતા ચ ગાવોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં અમચ્ચં આરબ્ભ કથેસિ. કોસલરઞ્ઞો કિર એકો અમચ્ચો રાજાનં આરાધેત્વા પચ્ચન્તગામે રાજબલિં લભિત્વા ચોરેહિ સદ્ધિં એકતો હુત્વા ‘‘અહં મનુસ્સે આદાય અરઞ્ઞં પવિસિસ્સામિ, તુમ્હે ગામં વિલુમ્પિત્વા ઉપડ્ઢં મય્હં દદેય્યાથા’’તિ વત્વા પગેવ મનુસ્સે સન્નિપાતેત્વા અરઞ્ઞં ગન્ત્વા ચોરેસુ આગન્ત્વા ગાવિયો ઘાતેત્વા મંસં ખાદિત્વા ગામં વિલુમ્પિત્વા ગતેસુ સાયન્હસમયે મહાજનપરિવુતો આગચ્છતિ. તસ્સ ન ચિરસ્સેવ તં કમ્મં પાકટં જાતં. મનુસ્સા રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા તં પક્કોસાપેત્વા દોસં પતિટ્ઠાપેત્વા સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા અઞ્ઞં ગામભોજકં પેસેત્વા જેતવનં ગન્ત્વા ભગવતો એતમત્થં આરોચેસિ. ભગવા ‘‘ન, મહારાજ, ઇદાનેવ એસ એવંસીલો, પુબ્બેપિ એવંસીલોયેવા’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે એકસ્સ અમચ્ચસ્સ પચ્ચન્તગામં અદાસિ. સબ્બં પુરિમસદિસમેવ. તદા પન બોધિસત્તો વણિજ્જાય પચ્ચન્તે વિચરન્તો તસ્મિં ગામકે નિવાસં કપ્પેસિ. સો તસ્મિં ગામભોજકે સાયન્હસમયે મહાજનપરિવારેન ભેરિયા વજ્જમાનાય આગચ્છન્તે ‘‘અયં દુટ્ઠગામભોજકો ચોરેહિ સદ્ધિં એકતો હુત્વા ગામં વિલુમ્પાપેત્વા ચોરેસુ પલાયિત્વા અટવિં પવિટ્ઠેસુ ઇદાનિ ઉપસન્તૂપસન્તો વિય ભેરિયા વજ્જમાનાય આગચ્છતી’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૭૯. ‘‘યતો વિલુત્તા ચ હતા ચ ગાવો, દડ્ઢાનિ ગેહાનિ જનો ચ નીતો;

અથાગમા પુત્તહતાય પુત્તો, ખરસ્સરં ડિણ્ડિમં વાદયન્તો’’તિ.

તત્થ **યતો**તિ યદા. **વિલુત્તા ચ હતા ચા**તિ વિલુમ્પિત્વા બન્ધિત્વા ચ નીતા, મંસં ખાદનત્થાય ચ હતા. **ગાવો**તિ ગોરૂપાનિ. **દડ્ઢાની**તિ અગ્ગિં દત્વા ઝાપિતાનિ. **જનો ચ નીતો**તિ કરમરગ્ગાહં ગહેત્વા નીતો. **પુત્તહતાય પુત્તો**તિ હતપુત્તાય પુત્તો, નિલ્લજ્જોતિ અત્થો. છિન્નહિરોત્તપ્પસ્સ હિ માતા નામ નત્થિ, ઇતિ સો તસ્સા જીવન્તોપિ હતપુત્તટ્ઠાને તિટ્ઠતીતિ હતપુત્તાય પુત્તો નામ હોતિ. **ખરસ્સર**ન્તિ થદ્ધસદ્દં. **ડિણ્ડિમ**ન્તિ પટહભેરિં.

એવં બોધિસત્તો ઇમાય ગાથાય તં પરિભાસિ. ન ચિરેનેવ ચ તસ્સ તં કમ્મં પાકટં જાતં, અથસ્સ રાજા દોસાનુરૂપં નિગ્ગહં અકાસિ.

સત્થા ‘‘ન, મહારાજ, ઇદાનેવેસ એવંસીલો, પુબ્બેપિ એવંસીલોયેવા’’તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા અમચ્ચો ઇદાનિ અમચ્ચોયેવ, ગાથાય ઉદાહારકપણ્ડિતમનુસ્સો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ખરસ્સરજાતકવણ્ણના નવમા.

[૮૦] ૧૦. ભીમસેનજાતકવણ્ણના

યં તે પવિકત્થિતં પુરેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં વિકત્થિતં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. એકો કિર ભિક્ખુ ‘‘આવુસો, અમ્હાકં જાતિસમા જાતિ, ગોત્તસમં ગોત્તં નામ નત્થિ, મયં એવરૂપે નામ મહાખત્તિયકુલે જાતા, ગોત્તેન વા ધનેન વા કુલપ્પદેસેન વા અમ્હેહિ સદિસો નામ નત્થિ, અમ્હાકં સુવણ્ણરજતાદીનં અન્તો નત્થિ, દાસકમ્મકરાપિ નો સાલિમંસોદનં ભુઞ્જન્તિ, કાસિકવત્થં નિવાસેન્તિ, કાસિકવિલેપનં વિલિમ્પન્તિ. મયં પબ્બજિતભાવેન એતરહિ એવરૂપાનિ લૂખાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જામ, લૂખાનિ ચીવરાનિ ધારેમા’’તિ થેરનવમજ્ઝિમાનં ભિક્ખૂનં અન્તરે વિકત્થેન્તો જાતિઆદિવસેન વમ્ભેન્તો ખુંસેન્તો વિચરતિ. અથસ્સ એકો ભિક્ખુ કુલપ્પદેસં પરિગ્ગણ્હિત્વા તં વિકત્થનભાવં ભિક્ખૂનં આરોચેસિ. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ‘‘આવુસો, અસુકો નામ ભિક્ખુ એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા વિકત્થેન્તો વમ્ભેન્તો ખુંસેન્તો વિચરતી’’તિ એતસ્સ અગુણં કથયિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, સો ભિક્ખુ ઇદાનેવ વિકત્થેન્તો વમ્ભેન્તો ખુંસેન્તો વિચરતિ, પુબ્બેપિ વિકત્થેન્તો વમ્ભેન્તો ખુંસેન્તો વિચરી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં નિગમગામે ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં દિસાપામોક્ખસ્સ આચરિયસ્સ સન્તિકે તયો વેદે અટ્ઠારસ વિજ્જટ્ઠાનાનિ ઉગ્ગહેત્વા સબ્બસિપ્પેસુ નિપ્ફત્તિં પત્વા ચૂળધનુગ્ગહપણ્ડિતો નામ અહોસિ. સો તક્કસિલાતો નિક્ખમિત્વા સબ્બસમયસિપ્પાનિ પરિયેસમાનો મહિંસકરટ્ઠં અગમાસિ. ઇમસ્મિં પન જાતકે બોધિસત્તો થોકં રસ્સો ઓણતાકારો અહોસિ. સો ચિન્તેસિ ‘‘સચાહં કઞ્ચિ રાજાનં ઉપસઙ્કમિસ્સામિ, સો ‘એવં રસ્સસરીરો ત્વં કિં અમ્હાકં કમ્મં કરિસ્સસી’તિ વક્ખતિ, યંનૂનાહં આરોહપરિણાહસમ્પન્નં અભિરૂપં એકં પુરિસં ફલકં કત્વા તસ્સ પિટ્ઠિચ્છાયાય જીવિકં કપ્પેય્ય’’ન્તિ. સો તથારૂપં પુરિસં પરિયેસમાનો ભીમસેનસ્સ નામેકસ્સ તન્તવાયસ્સ તન્તવીતટ્ઠાનં ગન્ત્વા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ‘‘સમ્મ, ત્વં કિન્નામોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘અહં ભીમસેનો નામા’’તિ? ‘‘કિં પન ત્વં એવં અભિરૂપો ઉપધિસમ્પન્નો હુત્વા ઇમં લામકકમ્મં કરોસી’’તિ? ‘‘જીવિતું અસક્કોન્તો’’તિ. ‘‘સમ્મ, મા એતં કમ્મં કરિ,

સકલજમ્બુદીપે મયા સદિસો ધનુગ્ગહો નામ નત્થિ. સચે પનાહં કઞ્ચિ રાજાનં પસ્સેય્યં, સો મં 'એવંરસ્સો અયં કિં અમ્હાકં કમ્મં કરિસ્સતી'તિ કોપેય્ય, ત્વં રાજાનં દિસ્વા 'અહં ધનુગ્ગહો'તિ વક્ખસિ. રાજા તે પરિબ્બયં દત્વા વુત્તિં નિબદ્ધં દસ્સતિ. અહં તે ઉપ્પન્નકમ્મં કરોન્તો તવ પિટ્ઠિચ્છાયાય જીવિસ્સામિ. એવં ઉભોપિ સુખિતા ભવિસ્સામ. કરોહિ મમ વચન''ન્તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિ.

અથ નં આદાય બારાણસિં ગન્ત્વા સયં ચૂળૂપટ્ઠાકો હુત્વા તં પુરતો કત્વા રાજદ્વારે ઠત્વા રઞ્ઞો આરોચાપેસિ. ''આગચ્છન્તૂ''તિ વુત્તે ઉભોપિ પવિસિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા અટ્ઠંસુ. ''કિંકારણા આગતત્થા''તિ ચ વુત્તે ભીમસેનો આહ – ''અહં ધનુગ્ગહો, મયા સદિસો સકલજમ્બુદીપે ધનુગ્ગહો નત્થી''તિ. ''કિં પન લભન્તો મં ઉપટ્ઠહિસ્સસી''તિ? ''અડ્ઢમાસે સહસ્સં લભન્તો ઉપટ્ઠહિસ્સામિ, દેવા''તિ. ''અયં તે પુરિસો કિં હોતી''તિ? ''ચૂળૂપટ્ઠાકો, દેવા''તિ. ''સાધુ ઉપટ્ઠહા''તિ. તતો પટ્ઠાય ભીમસેનો રાજાનં ઉપટ્ઠહતિ. ઉપ્પન્નકિચ્ચં પનસ્સ બોધિસત્તોવ નિત્થરતિ.

તેન ખો પન સમયેન કાસિરટ્ઠે એકસ્મિં અરઞ્ઞે બહૂનં મનુસ્સાનં સઞ્ચરણમગ્ગં બ્યગ્ઘો છડ્ડાપેતિ, બહૂ મનુસ્સે ગહેત્વા ગહેત્વા ખાદતિ. તં પવત્તિં રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા ભીમસેનં પક્કોસાપેત્વા ''સક્ખિસ્સસિ, તાત, નં બ્યગ્ઘં ગણ્હિતુ''ન્તિ આહ. ''દેવ, કિં ધનુગ્ગહો નામાહં , યદિ બ્યગ્ઘં ગહેતું ન સક્કોમી''તિ. રાજા તસ્સ પરિબ્બયં દત્વા ઉય્યોજેસિ. સો ઘરં ગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ કથેસિ. બોધિસત્તો ''સાધુ, સમ્મ, ગચ્છા''તિ આહ. ''ત્વં પન ન ગમિસ્સસી''તિ? ''આમ ન ગમિસ્સામિ, ઉપાયં પન તે આચિક્ખિસ્સામી''તિ. ''આચિક્ખ, સમ્મા''તિ. ત્વં બ્યગ્ઘસ્સ વસનટ્ઠાનં સહસા એકકોવ મા અગમાસિ, જનપદમનુસ્સે પન સન્નિપાતેત્વા એકં વા દ્વે વા ધનુસહસ્સાનિ ગાહાપેત્વા તત્થ ગન્ત્વા બ્યગ્ઘસ્સ ઉટ્ઠિતભાવં ઞત્વા પલાયિત્વા એકં ગુમ્બં પવિસિત્વા ઉરેન નિપજ્જેય્યાસિ, જાનપદાવ બ્યગ્ઘં પોથેત્વા ગણ્હિસ્સન્તિ, તેહિ બ્યગ્ઘે ગહિતે ત્વં દન્તેહિ એકં વલ્લિં છિન્દિત્વા કોટિયં ગહેત્વા મતબ્યગ્ઘસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''ભો, કેનેસ, બ્યગ્ઘો મારિતો, અહં ઇમં બ્યગ્ઘં ગોણં વિય વલ્લિયા બન્ધિત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં નેસ્સામી'તિ વલ્લિઅત્થાય ગુમ્બં પવિટ્ઠો, મયા વલ્લિયા અનાભતાય એવ કેનેસ મારિતો''તિ કથેય્યાસિ. અથ તે જાનપદા ભીતતસિતા ''સામિ, મા રઞ્ઞો આચિક્ખી''તિ બહું ધનં દસ્સન્તિ, બ્યગ્ઘો તયા ગહિતો ભવિસ્સતિ, રઞ્ઞોપિ સન્તિકા બહું ધનં લભિસ્સસીતિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા બોધિસત્તેન કથિતનિયામેનેવ બ્યગ્ઘં ગહેત્વા અરઞ્ઞં ખેમં કત્વા મહાજનપરિવુતો બારાણસિં આગન્ત્વા રાજાનં દિસ્વા ''ગહિતો મે, દેવ, બ્યગ્ઘો, અરઞ્ઞં ખેમં કત''ન્તિ આહ. રાજા તુટ્ઠો બહું ધનં અદાસિ. પુનેકદિવસં ''એકમગ્ગં મહિંસો છડ્ડાપેતી''તિ આરોચેસું, રાજા તથેવ ભીમસેનં પેસેસિ. સોપિ બોધિસત્તેન દિન્નનયેન બ્યગ્ઘં વિય તમ્પિ ગહેત્વા આગચ્છિ, રાજા પુન બહું ધનં અદાસિ, મહન્તં ઇસ્સરિયં જાતં. સો ઇસ્સરિયમદમત્તો બોધિસત્તં અવમઞ્ઞં કત્વા તસ્સ વચનં ન ગણ્હાતિ, ''નાહં તં નિસ્સાય જીવામિ, કિં ત્વઞ્ઞેવ પુરિસો''તિઆદીનિ ફરુસવચનાનિ વદતિ.

અથ કતિપાહચ્ચયેન એકો સામન્તરાજા આગન્ત્વા બારાણસિં ઉપરુન્ધિત્વા ''રજ્જં વા દેતુ, યુદ્ધં વા''તિ રઞ્ઞો સાસનં પેસેસિ. રાજા ''યુજ્ઝાહી''તિ ભીમસેનં પેસેસિ. સો સબ્બસન્નાહસન્નદ્ધો રાજવેસં ગહેત્વા સુસન્નદ્ધસ્સ વારણસ્સ પિટ્ઠે નિસીદિ. બોધિસત્તોપિ તસ્સ મરણભયેન સબ્બસન્નાહસન્નદ્ધો ભીમસેનસ્સેવ પચ્છિમાસને નિસીદિ. વારણો મહાજનપરિવુતો નગરદ્વારેન નિક્ખમિત્વા સઙ્ગામસીસં પાપુણિ. ભીમસેનો યુદ્ધભેરિસદ્દં સુત્વાવ કમ્પિતું આરદ્ધો. બોધિસત્તો ''ઇદાનેસ હત્થિપિટ્ઠિતો પતિત્વા મરિસ્સતી''તિ હત્થિક્ખન્ધતો અપતનત્થં ભીમસેનં યોત્તેન પરિક્ખિપિત્વા ગણ્હિ, ભીમસેનો સમ્પહારટ્ઠાનં દિસ્વા મરણભયતજ્જિતો સરીરવળઞ્જેન હત્થિપિટ્ઠિં દૂસેસિ.

બોધિસત્તો ''ન ખો તે ભીમસેન પુરિમેન પચ્છિમં સમેતિ, ત્વં પુબ્બે સઙ્ગામયોધો વિય અહોસિ, ઇદાનિ હત્થિપિટ્ઠિં દૂસેસી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૮૦. ''યં તે પવિકત્થિતં પુરે, અથ તે પૂતિસરા સજન્તિ પચ્છા;
ઉભયં ન સમેતિ ભીમસેન, યુદ્ધકથા ચ ઇદઞ્ચ તે વિહઞ્ઞ''ન્તિ.

તત્થ **યં તે પવિકત્થિતં પુરે**તિ યં તયા પુબ્બે ''કિં ત્વંયેવ પુરિસો, નાહં પુરિસો, અહમ્પિ સઙ્ગામયોધો''તિ વિકત્થિતં વમ્ભનવચનં વુત્તં, ઇદં તાવ એકં. **અથ તે પૂતિસરા સજન્તિ પચ્છા**તિ અથ તે ઇમે પૂતિભાવેન સરણભાવેન ચ ''પૂતિસરા''તિ લદ્ધનામા સરીરવળઞ્જધારા સજન્તિ વળઞ્જન્તિ પગ્ઘરન્તિ. **પચ્છા**તિ તતો પુરે વિકત્થિતતો અપરભાગે, ઇદાનિ ઇમસ્મિં સઙ્ગામસીસેતિ અત્થો. **ઉભયં ન સમેતિ ભીમસેના**તિ ઇદં ભીમસેન ઉભયં ન સમેતિ. કતરં? **યુદ્ધકથા ચ ઇદઞ્ચ તે વિહઞ્ઞ**ન્તિ, યા ચ પુરે કથિતા યુદ્ધકથા, યઞ્ચ તે ઇદાનિ વિહઞ્ઞં કિલમથો હત્થિપિટ્ઠિદૂસનાકારપ્પત્તો વિઘાતોતિ અત્થો.

એવં બોધિસત્તો તં ગરહિત્વા ''મા ભાયિ, સમ્મ, કસ્મા મયિ ઠિતે વિહઞ્ઞસી''તિ ભીમસેનં હત્થિપિટ્ઠિતો ઓતારેત્વા ''ન્હાયિત્વા ગેહમેવ ગચ્છા''તિ ઉય્યોજેત્વા ''અજ્જ મયા પાકટેન ભવિતું વટ્ટતી''તિ સઙ્ગામં પવિસિત્વા ઉન્નદિત્વા બલકોટ્ઠકં ભિન્દિત્વા સપત્તરાજાનં જીવગ્ગાહં ગાહાપેત્વા બારાણસિરઞ્ઞો સન્તિકં અગમાસિ. રાજા તુટ્ઠો બોધિસત્તસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ. તતો પટ્ઠાય ''ચૂળધનુગ્ગહપણ્ડિતો''તિ સકલજમ્બુદીપે પાકટો અહોસિ. સો ભીમસેનસ્સ પરિબ્બયં દત્વા સકટ્ઠાનમેવ પેસેત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ ભિક્ખુ વિકત્થેતિ, પુબ્બેપિ વિકત્થિયેવા''તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અનુસન્ધિં ઘટેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ભીમસેનો વિકત્થિતભિક્ખુ અહોસિ, ચૂળધનુગ્ગહપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ભીમસેનજાતકવણ્ણના દસમા.

વરુણવગ્ગો અટ્ઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

વરુણં સીલવનાગં, સચ્ચંકિર રુક્ખધમ્મં;
મચ્છરાજા અસઙ્કિયં, મહાસુપિનઇલ્લિસં;
ખરસ્સરં ભીમસેનન્તિ.

૯. અપાયિમ્હવગ્ગો

[૮૧] ૧. સુરાપાનજાતકવણ્ણના

અપાયિમ્હ અનચ્ચિમ્હાતિ ઇદં સત્થા કોસમ્બિં ઉપનિસ્સાય ઘોસિતારામે વિહરન્તો સાગતત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. ભગવતિ હિ સાવત્થિયં વસ્સં વસિત્વા ચારિકાગમનેન ભદ્દવતિકં નામ નિગમં સમ્પત્તે ગોપાલકા પસુપાલકા કસ્સકા પથાવિનો ચ સત્થારં દિસ્વા વન્દિત્વા ''મા, ભન્તે, ભગવા અમ્બતિત્થં અગમાસિ, અમ્બતિત્થે

જટિલસ્સ અસ્સમે અમ્બતિત્થકો નામ નાગો આસીવિસો ઘોરવિસો, સો ભગવન્તં વિહેઠેય્યા''તિ વારયિંસુ. ભગવાપિ તેસં કથં અસુણન્તો વિય તેસુ યાવતતિયં વારયમાનેસુપિ અગમાસિયેવ.

તત્ર સુદં ભગવા ભદ્દવતિકાય અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં વનસણ્ડે વિહરતિ. તેન ખો પન સમયેન બુદ્ધૂપટ્ઠાકો સાગતો નામ થેરો પોથુજ્જનિકાય ઇદ્ધિયા સમન્નાગતો તં અસ્સમં ઉપસઙ્કમિત્વા તસ્સ નાગરાજસ્સ વસનટ્ઠાને તિણસન્થારકં પઞ્ઞાપેત્વા પલ્લઙ્કેન નિસીદિ. નાગો મક્ખં અસહમાનો ધૂમાયિ, થેરોપિ ધૂમાયિ. નાગો પજ્જલિ, થેરોપિ પજ્જલિ. નાગસ્સ તેજો થેરં ન બાધતિ, થેરસ્સ તેજો નાગં બાધતિ. એવં સો ખણેન તં નાગરાજાનં દમેત્વા સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાપેત્વા સત્થુ સન્તિકં અગમાસિ.

સત્થા ભદ્દવતિકાયં યથાભિરન્તં વિહરિત્વા કોસમ્બિં અગમાસિ. સાગતત્થેરેન નાગસ્સ દમિતભાવો સકલજનપદં પત્થરિ. કોસમ્બિનગરવાસિનો સત્થુ પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા સત્થારં વન્દિત્વા સાગતત્થેરસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં ઠિતા એવમાહંસુ ''ભન્તે, યં તુમ્હાકં દુલ્લભં, તં વદેય્યાથ, તદેવ મયં પટિયાદેસ્સામા''તિ. થેરો તુણ્હી અહોસિ. છબ્બગ્ગિયા પનાહંસુ ''આવુસો, પબ્બજિતાનં નામ કાપોતિકા સુરા દુલ્લભા ચેવ મનાપા ચ. સચે તુમ્હે થેરસ્સ પસન્ના, કાપોતિકં સુરં પટિયાદેથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા સત્થારં સ્વાતનાય નિમન્તેત્વા નગરં પવિસિત્વા અત્તનો અત્તનો ગેહે ''થેરસ્સ દસ્સામા''તિ કાપોતિકં સુરં પસન્નં પટિયાદેત્વા થેરં નિમન્તેત્વા ઘરે ઘરે પસન્નં સુરં અદંસુ. થેરો પિવિત્વા સુરામદમત્તો નગરતો નિક્ખમન્તો દ્વારન્તરે પતિત્વા વિલપમાનો નિપજ્જિ.

સત્થા કતભત્તકિચ્ચો નગરા નિક્ખમન્તો થેરં તેનાકારેન નિપન્નં દિસ્વા ''ગણ્હથ, ભિક્ખવે, સાગત''ન્તિ ગાહાપેત્વા આરામં અગમાસિ . ભિક્ખૂ થેરસ્સ સીસં તથાગતસ્સ પાદમૂલે કત્વા તં નિપજ્જાપેસું, સો પરિવત્તિત્વા પાદે તથાગતાભિમુખે કત્વા નિપજ્જિ. સત્થા ભિક્ખૂ પટિપુચ્છિ ''કિં નુ ખો, ભિક્ખવે, યં પુબ્બે સાગતસ્સ મયિ ગારવં, તં ઇદાનિ અત્થી''તિ? ''નત્થિ, ભન્તે''તિ. ''ભિક્ખવે, અમ્બતિત્થકં નાગરાજાનં કો દમેસી''તિ. ''સાગતો, ભન્તે''તિ. ''કિં પનેતરહિ, ભિક્ખવે, સાગતો ઉદકદેડ્ડૂભકમ્પિ દમેતું સક્કુણેય્યા''તિ. ''નો હેતં, ભન્તે''. ''અપિ નુ ખો, ભિક્ખવે, એવરૂપં પાતું યુત્તં, યં પિવિત્વા એવંવિસઞ્ઞી હોતી''તિ. ''અયુત્તં, ભન્તે''તિ. અથ ખો ભગવા થેરં ગરહિત્વા ભિક્ખૂ આમન્તેત્વા ''સુરામેરયપાને પાચિત્તિય''ન્તિ (પાચિ॰ ૩૨૭) સિક્ખાપદં પઞ્ઞાપેત્વા ઉટ્ઠાયાસના ગન્ધકુટિં પાવિસિ.

ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ભિક્ખૂ સુરાપાનસ્સ અવણ્ણં કથયિંસુ ''યાવ મહાદોસઞ્ચેતં, આવુસો, સુરાપાનં નામ, તાવ પઞ્ઞાસમ્પન્નં નામ ઇદ્ધિમન્તં સાગતં યથા સત્થુ ગુણમત્તમ્પિ ન જાનાતિ, તથા અકાસી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ સુરં પિવિત્વા પબ્બજિતા વિસઞ્ઞિનો હોન્તિ, પુબ્બેપિ અહેસુંયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ ઉપ્પાદેત્વા ઝાનકીળં કીળન્તો હિમવન્તપ્પદેસે વસતિ પઞ્ચહિ અન્તેવાસિકસતેહિ પરિવુતો. અથ નં વસ્સાનસમયે સમ્પત્તે અન્તેવાસિકા આહંસુ ''આચરિય, મનુસ્સપથં ગન્ત્વા લોણમ્બિલં સેવિત્વા આગચ્છામા''તિ. ''આવુસો, અહં ઇધેવ વસિસ્સામિ, તુમ્હે પન ગન્ત્વા સરીરં સન્તપ્પેત્વા વસ્સં વીતિનામેત્વા આગચ્છથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ આચરિયં વન્દિત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા રાજુય્યાને

વસિત્વા પુનદિવસે બહિદ્વારગામેયેવ ભિક્ખાય ચરિત્વા સુહિતા હુત્વા પુનદિવસે નગરં પવિસિંસુ. મનુસ્સા સમ્પિયાયમાના ભિક્ખં અદંસુ. કતિપાહચ્ચયેન ચ રઞ્ઞોપિ આરોચેસું ''દેવ, હિમવન્તતો પઞ્ચસતા ઇસયો આગન્ત્વા ઉય્યાને વસન્તિ ઘોરતપા પરમધિતિન્દ્રિયા સીલવન્તો''તિ. રાજા તેસં ગુણે સુત્વા ઉય્યાનં ગન્ત્વા વન્દિત્વા કતપટિસન્થારો વસ્સાનં ચતુમાસં તત્થેવ વસનત્થાય પટિઞ્ઞં ગહેત્વા નિમન્તેસિ, તે તતો પટ્ઠાય રાજગેહેયેવ ભુઞ્જિત્વા ઉય્યાને વસન્તિ.

અથેકદિવસં નગરે સુરાનક્ખત્તં નામ અહોસિ. રાજા ''પબ્બજિતાનં સુરા દુલ્લભા''તિ બહું ઉત્તમસુરં દાપેસિ. તાપસા સુરં પિવિત્વા ઉય્યાનં ગન્ત્વા સુરામદમત્તા હુત્વા એકચ્ચે ઉટ્ઠાય નચ્ચિંસુ, એકચ્ચે ગાયિંસુ, નચ્ચિત્વા ગાયિત્વા ખારિકાદીનિ અવત્થરિત્વા નિદ્દાયિત્વા સુરામદે છિન્ને પબુજ્ઝિત્વા તં અત્તનો વિપ્પકારં દિસ્વા ''ન અમ્હેહિ પબ્બજિતસારુપ્પં કત''ન્તિ રોદિત્વા પરિદેવિત્વા ''મયં આચરિયેન વિનાભૂતત્તા એવરૂપં પાપકમ્મં કરિમ્હા''તિ તઙ્ખણઞ્ઞેવ ઉય્યાનં પહાય હિમવન્તં ગન્ત્વા પટિસામિતપરિક્ખારા આચરિયં વન્દિત્વા નિસીદિત્વા ''કિં નુ ખો, તાતા, મનુસ્સપથે ભિક્ખાય અકિલમમાના સુખં વસિત્થ, સમગ્ગવાસઞ્ચ પન વસિત્થા''તિ પુચ્છિતા ''આચરિય, સુખં વસિમ્હ, અપિચ ખો પન મયં અપાતબ્બયુત્તકં પિવિત્વા વિસઞ્ઞીભૂતા સતિં પચ્ચુપટ્ઠાપેતું અસક્કોન્તા નચ્ચિમ્હ ચેવ ગાયિમ્હ ચા''તિ એતમત્થં આરોચેન્તા ઇમં ગાથં સમુટ્ઠાપેત્વા આહંસુ –

૮૧. ''અપાયિમ્હ અનચ્ચિમ્હ, અગાયિમ્હ રુદિમ્હ ચ;
વિસઞ્ઞીકરણિં પિત્વા, દિટ્ઠા નાહુમ્હ વાનરા''તિ.

તત્થ **અપાયિમ્હા**તિ સુરં પિવિમ્હ. **અનચ્ચિમ્હા**તિ તં પિવિત્વા હત્થપાદે લાળેન્તા નચ્ચિમ્હ. **અગાયિમ્હા**તિ મુખં વિવરિત્વા આયતકેન સરેન ગાયિમ્હ. **રુદિમ્હ ચા**તિ પુન વિપ્પટિસારિનો ''એવરૂપં નામ અમ્હેહિ કત''ન્તિ રોદિમ્હ ચ. **વિસઞ્ઞીકરણિં પિત્વા, દિટ્ઠા નાહુમ્હ વાનરા**તિ એવરૂપં સઞ્ઞાવિનાસનતો વિસઞ્ઞીકરણિં સુરં પિવિત્વા ''એતદેવ સાધુ, યં વાનરા નાહુમ્હા''તિ. એવં તે અત્તનો અગુણં કથેસું.

બોધિસત્તો ''ગરુસંવાસરહિતાનં નામ એવરૂપં હોતિયેવા''તિ તે તાપસે ગરહિત્વા ''પુન એવરૂપં માકરિત્થા''તિ તેસં ઓવાદં દત્વા અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ. ઇતો પટ્ઠાય હિ ''અનુસન્ધિં ઘટેત્વા''તિ ઇદમ્પિ ન વક્ખામ. તદા ઇસિગણો બુદ્ધપરિસા અહોસિ, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

સુરાપાનજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૮૨] ૨. મિત્તવિન્દકજાતકવણ્ણના

અતિક્કમ્મ રમણકન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં દુબ્બચભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. ઇમસ્સ પન જાતકસ્સ કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધકાલિકં વત્થુ, તં દસકનિપાતે **મહામિત્તવિન્દકજાતકે** (જા॰ ૧.૧.૮૨; ૧.૫.૧૦૦ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. તદા પન બોધિસત્તો ઇમં ગાથમાહ –

૮૨. ''અતિક્કમ્મ રમણકં, સદામત્તઞ્ચ દૂભકં;
સ્વાસિ પાસાણમાસીનો, યસ્મા જીવં ન મોક્ખસી''તિ.

તત્થ **રમણક**ન્તિ તસ્મિં કાલે ફલિકસ્સ નામં, ફલિકપાસાદઞ્ચ અતિક્કન્તોસીતિ દીપેતિ. **સદામત્તઞ્ચા**તિ રજતસ્સ નામં, રજતપાસાદઞ્ચ અતિક્કન્તોસીતિ દીપેતિ. **દૂભક**ન્તિ મણિનો નામં, મણિપાસાદઞ્ચ અતિક્કન્તોસીતિ દીપેતિ. **સ્વાસી**તિ સો અસિ ત્વં. **પાસાણમાસીનો**તિ ખુરચક્કં નામ પાસાણમયં વા હોતિ રજતમયં વા મણિમયં વા, તં પન પાસાણમયમેવ. સો ચ તેન આસીનો અતિનિવિટ્ઠો અજ્ઝોત્થટો. તસ્મા પાસાણેન આસીનત્તા ''પાસાણાસીનો''તિ વત્તબ્બે બ્યઞ્જનસન્ધિવસેન મકારં આદાય ''પાસાણમાસીનો''તિ વુત્તં. પાસાણં વા આસીનો, તં ખુરચક્કં આસજ્જ પાપુણિત્વા ઠિતોતિ અત્થો. **યસ્મા જીવં ન મોક્ખસી**તિ યસ્મા ખુરચક્કા યાવ તે પાપં ન ખીયતિ, તાવ જીવન્તોયેવ ન મુચ્ચિસ્સસિ, તં આસીનોસીતિ.

ઇમં ગાથં વત્વા બોધિસત્તો અત્તનો વસનટ્ઠાનંયેવ ગતો. મિત્તવિન્દકોપિ ખુરચક્કં ઉક્ખિપિત્વા મહાદુક્ખં અનુભવમાનો પાપકમ્મે પરિક્ખીણે યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મિત્તવિન્દકો દુબ્બચભિક્ખુ અહોસિ, દેવરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મિત્તવિન્દકજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૮૩] ૩. કાળકણ્ણિજાતકવણ્ણના

મિત્તો હવે સત્તપદેન હોતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં અનાથપિણ્ડિકસ્સ મિત્તં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર અનાથપિણ્ડિકેન સદ્ધિં સહપંસુકીળિકો એકાચરિયસ્સેવ સન્તિકે ઉગ્ગહિતસિપ્પો નામેન કાળકણ્ણી નામ. સો ગચ્છન્તે કાલે દુગ્ગતો હુત્વા જીવિતું અસક્કોન્તો સેટ્ઠિસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. સો તં સમસ્સાસેત્વા પરિબ્બયં દત્વા અત્તનો કુટુમ્બં પટિચ્છાપેસિ. સો સેટ્ઠિનો ઉપકારકો હુત્વા સબ્બકિચ્ચાનિ કરોતિ. તં સેટ્ઠિસ્સ સન્તિકં આગતકાલે ''તિટ્ઠ, કાળકણ્ણિ, નિસીદ, કાળકણ્ણિ, ભુઞ્જ કાળકણ્ણી''તિ વદન્તિ. અથેકદિવસં સેટ્ઠિનો મિત્તામચ્ચા સેટ્ઠિં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહંસુ ''મહાસેટ્ઠિ, મા એતં તવ સન્તિકે કરિ, 'તિટ્ઠ, કાળકણ્ણિ, નિસીદ કાળકણ્ણિ, ભુઞ્જ કાળકણ્ણી'તિ હિ ઇમિના સદ્દેન યક્ખોપિ પલાયેય્ય, ન ચેસ તયા સમાનો, દુગ્ગતો દુરૂપેતો, કિં તે ઇમિના''તિ. અનાથપિણ્ડિકો ''નામં નામ વોહારમત્તં, ન તં પણ્ડિતા પમાણં કરોન્તિ, સુતમઙ્ગલિકેન નામ ભવિતું ન વટ્ટતિ, ન સક્કા મયા નામમત્તં નિસ્સાય સહપંસુકીળિકં સહાયં પરિચ્ચજિતુ''ન્તિ તેસં વચનં અનાદાય એકદિવસં અત્તનો ભોગગામં ગચ્છન્તો તં ગેહરક્ખકં કત્વા અગમાસિ.

ચોરા ''સેટ્ઠિ કિર ભોગગામં ગતો, ગેહમસ્સ વિલુમ્પિસ્સામા''તિ નાનાવુધહત્થા રત્તિભાગે આગન્ત્વા ગેહં પરિવારેસું. ઇતરોપિ ચોરાનઞ્ઞેવ આગમનં આસઙ્કમાનો અનિદ્દાયન્તોવ નિસીદિ. સો ચોરાનં આગતભાવં ઞત્વા મનુસ્સે પબોધેતું ''ત્વં સઙ્ખં ધમ, ત્વં મુદિઙ્ગં વાદેહી''તિ મહાસમજ્જં કરોન્તો વિય સકલનિવેસનં એકસદ્દં કારેસિ. ચોરા ''સુઞ્ઞં ગેહન્તિ દુસ્સુતં અમ્હેહિ, અત્થેવ ઇધ મહાસેટ્ઠી''તિ પાસાણમુગ્ગરાદીનિ તત્થેવ છડ્ડેત્વા પલાયિંસુ.

પુનદિવસે મનુસ્સા તત્થ તત્થ છડ્ડિતે પાસાણમુગ્ગરાદયો દિસ્વા સંવેગપ્પત્તા હુત્વા ''સચે અજ્જ એવરૂપો બુદ્ધિસમ્પન્નો ઘરવિચારકો નાભવિસ્સ, ચોરેહિ યથારુચિયા પવિસિત્વા સબ્બં ગેહં વિલુત્તં અસ્સ, ઇમં દળ્હમિત્તં નિસ્સાય સેટ્ઠિનો વુડ્ઢિ જાતા''તિ તં પસંસિત્વા સેટ્ઠિસ્સ ભોગગામતો આગતકાલે સબ્બં તં પવત્તિં આરોચયિંસુ. અથ ને સેટ્ઠિ અવોચ ''તુમ્હે એવરૂપં મમ ગેહરક્ખકં મિત્તં નિક્કડ્ઢાપેથ, સચાયં તુમ્હાકં વચનેન મયા નિક્કડ્ઢિતો અસ્સ, અજ્જ મે કુટુમ્બં કિઞ્ચિ નાભવિસ્સ, નામં નામ અપ્પમાણં, હિતચિત્તમેવ પમાણ''ન્તિ તસ્સ ઉત્તરિતરં પરિબ્બયં

દત્વા ‘‘અત્થિ દાનિ મે ઇદં કથાપાભત’’ન્તિ સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા આદિતો પટ્ઠાય સબ્બં તં પવત્તિં આરોચેસિ. સત્થા ‘‘ન ખો, ગહપતિ, ઇદાનેવ કાળકણ્ણિમિત્તો અત્તનો મિત્તસ્સ ઘરે કુટુમ્બં રક્ખતિ, પુબ્બેપિ રક્ખિયેવા’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મહાયસો સેટ્ઠિ અહોસિ. તસ્સ કાળકણ્ણી નામ મિત્તોતિ સબ્બં પચ્ચુપ્પન્નવત્થુસદિસમેવ. બોધિસત્તો ભોગગામતો આગતો તં પવત્તિં સુત્વા ‘‘સચે મયા તુમ્હાકં વચનેન એવરૂપો મિત્તો નિક્કડ્ઢિતો અસ્સ, અજ્જ મે કુટુમ્બં કિઞ્ચિ નાભવિસ્સા’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૮૩. ‘‘મિત્તો હવે સત્તપદેન હોતિ, સહાયો પન દ્વાદસકેન હોતિ;
માસડ્ઢમાસેન ચ ઞાતિ હોતિ, તતુત્તરિં અત્તસમોપિ હોતિ;
સોહં કથં અત્તસુખસ્સ હેતુ, ચિરસન્થુતં કાળકણ્ણિં જહેય્ય’’ન્તિ.

તત્થ **હવે**તિ નિપાતમત્તં. મેત્તાયતીતિ **મિત્તો**, મેત્તં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ, સિનેહં કરોતીતિ અત્થો. સો પનેસ **સત્તપદેન હોતિ**, એકતો સત્તપદવીતિહારગમનમત્તેન હોતીતિ અત્થો. **સહાયો પન દ્વાદસકેન હોતી**તિ સબ્બકિચ્ચાનિ એકતો કરણવસેન સબ્બિરિયાપથેસુ સહ ગચ્છતીતિ સહાયો. સો પનેસ દ્વાદસકેન હોતિ, દ્વાદસાહં એકતો નિવાસેન હોતીતિ અત્થો. **માસડ્ઢમાસેન ચા**તિ માસેન વા અડ્ઢમાસેન વા. **ઞાતિ હોતી**તિ ઞાતિસમો હોતિ. **તતુત્તરિ**ન્તિ તતો ઉત્તરિં એકતો વાસેન **અત્તસમોપિ હોતિ**યેવ. **જહેય્ય**ન્તિ ‘‘એવરૂપં સહાયં કથં જહેય્ય’’ન્તિ મિત્તસ્સ ગુણં કથેસિ. તતો પટ્ઠાય પુન કોચિ તસ્સ અન્તરે વત્તા નામ નાહોસીતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા કાળકણ્ણી આનન્દો અહોસિ, બારાણસિસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કાળકણ્ણિજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૮૪] ૪. અત્થસ્સદ્વારજાતકવણ્ણના

આરોગ્યમિચ્છે પરમઞ્ચ લાભન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં અત્થકુસલં કુલપુત્તં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયઞ્હિ એકસ્સ મહાવિભવસ્સ સેટ્ઠિનો પુત્તો જાતિયા સત્તવસ્સો પઞ્ઞવા અત્થકુસલો. સો એકદિવસં પિતરં ઉપસઙ્કમિત્વા અત્થસ્સ દ્વારપઞ્હં નામ પુચ્છિ, સો તં ન જાનાતિ. અથસ્સ એતદહોસિ ‘‘અયં પઞ્હો અતિસુખુમો, ઠપેત્વા સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધં અઞ્ઞો ઉપરિ ભવગ્ગેન, હેટ્ઠા ચ અવીચિના પરિચ્છિન્ને લોકસન્નિવાસે એતં પઞ્હં કથેતું સમત્થો નામ નત્થી’’તિ. સો પુત્તમાદાય બહું માલાગન્ધવિલેપનં ગાહાપેત્વા જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં પૂજેત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો ભગવન્તં એતદવોચ ‘‘અયં, ભન્તે, દારકો પઞ્ઞવા અત્થકુસલો મં અત્થસ્સ દ્વારપઞ્હં નામ પુચ્છિ, અહં તં પઞ્હં અજાનન્તો તુમ્હાકં સન્તિકં આગતો, સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા તં પઞ્હં કથેતૂ’’તિ. સત્થા ‘‘પુબ્બેપાહં, ઉપાસક, ઇમિના કુમારકેનેતં પઞ્હં પુટ્ઠો, મયા ચસ્સ કથિતો, તદા નં એસ જાનાતિ, ઇદાનિ પન ભવસઙ્ખેપગતત્તા ન સલ્લક્ખેતી’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મહાવિભવો સેટ્ઠિ અહોસિ. અથસ્સ પુત્તો સત્તવસ્સિકો જાતિયા પઞ્ઞવા અત્થકુસલો. સો એકદિવસં પિતરં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘તાત, અત્થસ્સ દ્વારં નામ કિ’’ન્તિ અત્થસ્સ દ્વારપઞ્હં પુચ્છિ. અથસ્સ પિતા તં પઞ્હં કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

८४. ''આરોગ્યમિચ્છે પરમઞ્ચ લાભં, સીલઞ્ચ વુદ્ધાનુમતં સુતઞ્ચ;
ધમ્માનુવત્તી ચ અલીનતા ચ, અત્થસ્સ દ્વારા પમુખા છળેતે''તિ.

તત્થ **આરોગ્યમિચ્છે પરમઞ્ચ લાભન્તિ** ચ-કારો નિપાતમત્તં. તાત, પઠમમેવ આરોગ્યસઙ્ખાતં પરમં લાભં ઇચ્છેય્યાતિ ઇમમત્થં દીપેન્તો એવમાહ. તત્થ આરોગ્યં નામ સરીરસ્સ ચેવ ચિત્તસ્સ ચ અરોગભાવો અનાતુરતા. સરીરે હિ રોગાતુરે નેવ અલદ્ધં ભોગલાભં ઉપ્પાદેતું સક્કોતિ, ન લદ્ધં પરિભુઞ્જિતું, અનાતુરે પન ઉભયમ્પેતં સક્કોતિ. ચિત્તે ચ કિલેસાતુરે નેવ અલદ્ધં ઝાનાદિભેદં લાભં ઉપ્પાદેતું સક્કોતિ, ન લદ્ધં પુન સમાપત્તિવસેન પરિભુઞ્જિતું. એતસ્મિં અનારોગ્યે સતિ અલદ્ધોપિ લાભો ન લબ્ભતિ, લદ્ધોપિ નિરત્થકો હોતિ, અસતિ પનેતસ્મિં અલદ્ધોપિ લાભો લબ્ભતિ, લદ્ધોપિ સાત્થકો હોતીતિ આરોગ્યં પરમો લાભો નામ. તં સબ્બપઠમં ઇચ્છિતબ્બં. ઇદમેકં અત્થસ્સ દ્વારન્તિ અયમેત્થ અત્થો. **સીલઞ્ચાતિ** આચારસીલં. ઇમિના લોકચારિત્તં દસ્સેતિ. **વુદ્ધાનુમતન્તિ** ગુણવુદ્ધાનં પણ્ડિતાનં અનુમતં. ઇમિના ઞાણસમ્પન્નાનં ગરૂનં ઓવાદં દસ્સેતિ. **સુતઞ્ચાતિ** કારણનિસ્સિતં સુતં. ઇમિના ઇમસ્મિં લોકે અત્થનિસ્સિતં બાહુસચ્ચં દસ્સેતિ. **ધમ્માનુવત્તી ચાતિ** તિવિધસ્સ સુચરિતધમ્મસ્સ અનુવત્તનં. ઇમિના દુચ્ચરિતધમ્મં વજ્જેત્વા સુચરિતધમ્મસ્સ અનુવત્તનભાવં દસ્સેતિ. **અલીનતા ચાતિ** ચિત્તસ્સ અલીનતા અનીચતા. ઇમિના ચિત્તસ્સ અસઙ્કોચતં પણીતભાવં ઉત્તમભાવં દસ્સેતિ. **અત્થસ્સ દ્વારા પમુખા છળેતેતિ** અત્થો નામ વુડ્ઢિ, તસ્સ વુડ્ઢિસઙ્ખાતસ્સ લોકિયલોકુત્તરસ્સ અત્થસ્સ એતે પમુખા ઉત્તમા છ દ્વારા ઉપાયા અધિગમમુખાનીતિ.

એવં બોધિસત્તો પુત્તસ્સ અત્થસ્સ દ્વારપઞ્હં કથેસિ. સો તતો પટ્ઠાય તેસુ છસુ ધમ્મેસુ વત્તિ. બોધિસત્તોપિ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પુત્તોવ પચ્ચુપ્પન્નપુત્તો, મહાસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અત્થસ્સદ્વારજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[८५] ५. કિંપક્કજાતકવણ્ણના

આયતિં દોસં નાઞ્ઞાયાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. અઞ્ઞતરો કિર કુલપુત્તો બુદ્ધસાસને ઉરં દત્વા પબ્બજિતો એકદિવસં સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરન્તો એકં અલઙ્કતઇત્થિં દિસ્વા ઉક્કણ્ઠિ. અથ નં આચરિયુપજ્ઝાયા સત્થુ સન્તિકં આનયિંસુ. સત્થા ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચ''ન્તિ વુત્તે ''પઞ્ચ કામગુણા નામેતે ભિક્ખુ પરિભોગકાલે રમણીયા. સો પન તેસં પરિભોગો નિરયાદીસુ પટિસન્ધિદાયકત્તા કિંપક્કફલપરિભોગસદિસો હોતિ. કિંપક્કફલં નામ વણ્ણગન્ધરસસમ્પન્નં, ખાદિતં પન અન્તાનિ ખણ્ડિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેતિ. પુબ્બે બહૂ બાલજના તસ્સ દોસં અદિસ્વા વણ્ણગન્ધરસેસુ બજ્ઝિત્વા તં ફલં પરિભુઞ્જિત્વા જીવિતક્ખયં પાપુણિંસૂ''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સત્થવાહો હુત્વા પઞ્ચહિ સકટસતેહિ પુબ્બન્તાપરન્તં ગચ્છન્તો અટવિમુખં પત્વા મનુસ્સે સન્નિપાતેત્વા ''ઇમિસ્સા અટવિયા વિસરુક્ખા નામ અત્થિ, મા ખો મં અનાપુચ્છા પુબ્બે અખાદિતપુબ્બાનિ ફલાફલાનિ ખાદિત્થા''તિ ઓવદિ. મનુસ્સા અટવિં અતિક્કમિત્વા અટવિમુખે એકં કિંપક્કરુક્ખં ફલભારઓણમિતસાખં અદ્દસંસુ. તસ્સ ખન્ધસાખાપત્તફલાનિ સણ્ઠાનવણ્ણરસગન્ધેહિ

અમ્બસદિસાનેવ. તેસુ એકચ્ચે વણ્ણગન્ધરસેસુ બજ્ઝિત્વા અમ્બફલસઞ્ઞાય ફલાનિ ખાદિંસુ, એકચ્ચે ‘‘સત્થવાહં પુચ્છિત્વા ખાદિસ્સામા’’તિ ગહેત્વા અટ્ઠંસુ. બોધિસત્તો તં ઠાનં પત્વા યે ગહેત્વા ઠિતા, તે ફલાનિ છડ્ડાપેત્વા, યે ખાદમાના અટ્ઠંસુ, તે વમનં કારેત્વા તેસં ભેસજ્જં અદાસિ. તેસુ એકચ્ચે અરોગા જાતા, પઠમમેવ ખાદિત્વા ઠિતા પન જીવિતક્ખયં પત્તા. બોધિસત્તોપિ ઇચ્છિતટ્ઠાનં સોત્થિના ગન્ત્વા લાભં લભિત્વા પુન સકટ્ઠાનમેવ આગન્ત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા તં વત્થું કથેત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૮૫. ‘‘આયતિં દોસં નાઞ્ઞાય, યો કામે પટિસેવતિ;
વિપાકન્તે હનન્તિ નં, કિંપક્કમિવ ભક્ખિત’’ન્તિ.

તત્થ **આયતિં દોસં નાઞ્ઞાયા**તિ અનાગતે દોસં ન અઞ્ઞાય, અજાનિત્વાતિ અત્થો. **યો કામે પટિસેવતી**તિ યો વત્થુકામે ચ કિલેસકામે ચ પટિસેવતિ. **વિપાકન્તે હનન્તિ ન**ન્તિ તે કામા તં પુરિસં અત્તનો વિપાકસઙ્ખાતે અન્તે નિરયાદીસુ ઉપ્પન્નં નાનપ્પકારેન દુક્ખેન સંયોજયમાના હનન્તિ. કથં? **કિંપક્કમિવ ભક્ખિત**ન્તિ, યથા પરિભોગકાલે વણ્ણગન્ધરસસમ્પત્તિયા મનાપં કિંપક્કફલં અનાગતદોસં અદિસ્વા ભક્ખિતં અન્તે હનતિ, જીવિતક્ખયં પાપેતિ, એવં પરિભોગકાલે મનાપાપિ કામા વિપાકકાલે હનન્તીતિ દેસનં યથાનુસન્ધિં પાપેત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલં પાપુણિ. સેસપરિસાયપિ કેચિ સોતાપન્ના, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો, કેચિ અરહન્તો અહેસું.

સત્થાપિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા પરિસા બુદ્ધપરિસા અહોસિ, સત્થવાહો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કિંપક્કજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૮૬] ૬. સીલવીમંસકજાતકવણ્ણના

સીલં કિરેવ કલ્યાણન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં સીલવીમંસકં બ્રાહ્મણં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર કોસલરાજાનં નિસ્સાય જીવતિ તિસરણં ગતો અખણ્ડપઞ્ચસીલો તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ. રાજા ‘‘અયં સીલવા’’તિ તસ્સ અતિરેકસમ્માનં કરોતિ. સો ચિન્તેસિ ‘‘અયં રાજા મય્હં અઞ્ઞેહિ બ્રાહ્મણેહિ અતિરેકસમ્માનં કરોતિ, અતિવિય મં ગરું કત્વા પસ્સતિ, કિં નુ ખો એસ મમ જાતિગોત્તકુલપ્પદેસસિપ્પસમ્પત્તિં નિસ્સાય ઇમં સમ્માનં કરોતિ, ઉદાહુ સીલસમ્પત્તિં, વીમંસિસ્સામિ તાવા’’તિ. સો એકદિવસં રાજૂપટ્ઠાનં ગન્ત્વા ઘરં આગચ્છન્તો એકસ્સ હેરઞ્ઞિકસ્સ ફલકતો અનાપુચ્છિત્વા એકં કહાપણં ગહેત્વા અગમાસિ, હેરઞ્ઞિકો બ્રાહ્મણે ગરુભાવેન કિઞ્ચિ અવત્વા નિસીદિ. પુનદિવસે દ્વે કહાપણે ગણ્હિ, હેરઞ્ઞિકો તથેવ અધિવાસેસિ. તતિયદિવસે કહાપણમુટ્ઠિં અગ્ગહેસિ, અથ નં હેરઞ્ઞિકો ‘‘અજ્જ તે તતિયો દિવસો રાજકુટુમ્બં વિલુમ્પન્તસ્સા’’તિ ‘‘રાજકુટુમ્બવિલુમ્પકચોરો મે ગહિતો’’તિ તિક્ખત્તું વિરવિ. અથ નં મનુસ્સા ઇતો ચિતો ચ આગન્ત્વા ‘‘ચિરંદાનિ ત્વં સીલવા વિય વિચરી’’તિ દ્વે તયો પહારે દત્વા બન્ધિત્વા રઞ્ઞો દસ્સેસું.

રાજા વિપ્પટિસારી હુત્વા ‘‘કસ્મા, બ્રાહ્મણ, એવરૂપં દુસ્સીલકમ્મં કરોસી’’તિ વત્વા ‘‘ગચ્છથ, તસ્સ રાજાણં કરોથા’’તિ આહ. બ્રાહ્મણો ‘‘નાહં, મહારાજ, ચોરો’’તિ આહ. અથ ‘‘કસ્મા રાજકુટુમ્બિકસ્સ ફલકતો કહાપણે

ગણ્હી''તિ? ''એતં મયા તયિ મમ અતિસમ્માનં કરોન્તે 'કિં નુ ખો રાજા મમ જાતિઆદીનિ નિસ્સાય અતિસમ્માનં કરોતિ, ઉદાહુ સીલં નિસ્સાયા'તિ વીમંસનત્થાય કતં, ઇદાનિ પન મયા એકંસેન ઞાતં. યથા સીલમેવ નિસ્સાય તયા મમ સમ્માનો કતો, ન જાતિઆદીનિ. તથા હિ મે ઇદાનિ રાજાણં કારેસિ, સ્વાહં ઇમિના કારણેન 'ઇમસ્મિં લોકે સીલમેવ ઉત્તમં સીલં પમુખ'ન્તિ સન્નિટ્ઠાનં ગતો. ઇમસ્સ પનાહં સીલસ્સ અનુચ્છવિકં કરોન્તો ગેહે ઠિતો કિલેસે પરિભુઞ્જન્તો ન સક્ખિસ્સામિ કાતું, અજ્જેવ જેતવનં ગન્ત્વા સત્થુ સન્તિકે પબ્બજિસ્સામિ, પબ્બજ્જં મે દેથ, દેવા''તિ વત્વા રાજાનં અનુજાનાપેત્વા જેતવનાભિમુખો પાયાસિ.

અથ નં ઞાતિસુહજ્જબન્ધવા સન્નિપતિત્વા નિવારેતું અસક્કોન્તા નિવત્તિંસુ. સો સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા પબ્બજ્જં યાચિત્વા પબ્બજ્જઞ્ચ ઉપસમ્પદઞ્ચ લભિત્વા અવિસ્સટ્ઠકમ્મટ્ઠાનો વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અરહત્તં પત્વા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા ''ભન્તે, મય્હં પબ્બજ્જા મત્થકં પત્તા''તિ અઞ્ઞં બ્યાકાસિ. તસ્સ તં અઞ્ઞબ્યાકરણં ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટં જાતં. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ભિક્ખૂ ''આવુસો, અસુકો નામ રઞ્ઞો ઉપટ્ઠાકબ્રાહ્મણો અત્તનો સીલં વીમંસિત્વા રાજાનં આપુચ્છિત્વા પબ્બજિત્વા અરહત્તે પતિટ્ઠિતો''તિ તસ્સ ગુણં કથયમાના નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનિ અયમેવ બ્રાહ્મણો અત્તનો સીલં વીમંસિત્વા પબ્બજિત્વા અત્તનો પતિટ્ઠં અકાસિ, પુબ્બેપિ પણ્ડિતા અત્તનો સીલં વીમંસિત્વા પબ્બજિત્વા અત્તનો પતિટ્ઠં કરિંસૂ''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ પુરોહિતો અહોસિ દાનાધિમુત્તો સીલજ્ઝાસયો અખણ્ડપઞ્ચસીલો. રાજા સેસબ્રાહ્મણેહિ અતિરેકં તસ્સ સમ્માનં કરોતીતિ સબ્બં પુરિમસદિસમેવ. બોધિસત્તે પન બન્ધિત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં નીયમાને અહિતુણ્ડિકા અન્તરવીથિયં સપ્પં કીળાપેન્તા નઙ્ગુટ્ઠે ગણ્હન્તિ, ગીવાય ગણ્હન્તિ, ગલે વેઠેન્તિ. બોધિસત્તો તે દિસ્વા ''મા, તાતા, એવં સપ્પં નઙ્ગુટ્ઠે ગણ્હથ, મા ગીવાય ગણ્હથ, મા ગલે વેઠેથ. અયઞ્હિ વો ડંસિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેય્યા''તિ આહ. અહિતુણ્ડિકા ''અયં, બ્રાહ્મણ, સપ્પો સીલવા આચારસમ્પન્નો તાદિસો દુસ્સીલો ન હોતિ, ત્વં પન અત્તનો દુસ્સીલતાય અનાચારેન રાજકુટુમ્બવિલુમ્પકચોરોતિ બન્ધિત્વા નીયસી''તિ આહંસુ.

સો ચિન્તેસિ ''સપ્પાપિ તાવ અડંસન્તા અવિહેઠેન્તા 'સીલવન્તો'તિ નામં લભન્તિ, કિમઙ્ગં પન મનુસ્સભૂતા. સીલમેવ ઇમસ્મિં લોકે ઉત્તમં, નત્થિ તતો ઉત્તરિતર''ન્તિ. અથ નં નેત્વા રઞ્ઞો દસ્સેસું. રાજા ''કિં ઇદં, તાતા''તિ પુચ્છિ. ''રાજકુટુમ્બવિલુમ્પકો ચોરો, દેવા''તિ. ''તેન હિસ્સ રાજાણં કરોથા''તિ. બ્રાહ્મણો ''નાહં, મહારાજ, ચોરો''તિ આહ. ''અથ કસ્મા કહાપણે અગ્ગહેસી''તિ ચ વુત્તે પુરિમનયેનેવ સબ્બં આરોચેન્તો ''સ્વાહં ઇમિના કારણેન 'ઇમસ્મિં લોકે સીલમેવ ઉત્તમં, સીલં પામોક્ખ'ન્તિ સન્નિટ્ઠાનં ગતો''તિ વત્વા ''તિટ્ઠતુ તાવ ઇદં, આસીવિસોપિ તાવ અડંસન્તો અવિહેઠેન્તો 'સીલવા'તિ વત્તબ્બતં લભતિ. ઇમિનાપિ કારણેન સીલમેવ ઉત્તમં, સીલં પવર''ન્તિ સીલં વણ્ણેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૮૬. ''સીલં કિરેવ કલ્યાણં, સીલં લોકે અનુત્તરં;
પસ્સ ઘોરવિસો નાગો, સીલવાતિ ન હઞ્ઞતી''તિ.

તત્થ **સીલં કિરેવા**તિ કાયવાચાચિત્તેહિ અવીતિક્કમસઙ્ખાતં આચારસીલમેવ. **કિરા**તિ અનુસ્સવવસેન વદતિ. **કલ્યાણ**ન્તિ સુન્દરતરં. **અનુત્તર**ન્તિ જેટ્ઠકં સબ્બગુણદાયકં. **પસ્સા**તિ અત્તના દિટ્ઠકારણં અભિમુખં કરોન્તો કથેતિ.

સીલવાતિ ન હઞ્ઞતીતિ ઘોરવિસોપિ સમાનો અડંસનઅવિહેઠનમત્તકેન સીલવાતિ પસંસં લભતિ, ન હઞ્ઞતિ ન વિહઞ્ઞતીતિ. ઇમિનાપિ કારણેન સીલમેવ ઉત્તમન્તિ.

એવં બોધિસત્તો ઇમાય ગાથાય રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેત્વા કામે પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા પઞ્ચાભિઞ્ઞા અટ્ઠ સમાપત્તિયો નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, રાજપરિસા બુદ્ધપરિસા, પુરોહિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સીલવીમંસકજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૮૭] ૭. મઙ્ગલજાતકવણ્ણના

યસ્સ મઙ્ગલા સમૂહતાતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો એકં સાટકલક્ખણબ્રાહ્મણં આરબ્ભ કથેસિ. રાજગહવાસિકો કિરેકો બ્રાહ્મણો કોતુહલમઙ્ગલિકો તીસુ રતનેસુ અપ્પસન્નો મિચ્છાદિટ્ઠિકો અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો, તસ્સ સમુગ્ગે ઠપિતં સાટકયુગં મૂસિકા ખાદિંસુ. અથસ્સ સીસં ન્હાયિત્વા ''સાટકે આહરથા''તિ વુત્તકાલે મૂસિકાય ખાદિતભાવં આરોચયિંસુ. સો ચિન્તેસિ ''સચે ઇદં મૂસિકાદટ્ઠં સાટકયુગં ઇમસ્મિં ગેહે ભવિસ્સતિ, મહાવિનાસો ભવિસ્સતિ. ઇદઞ્હિ અવમઙ્ગલં કાળકણ્ણિસદિસં પુત્તધીતાદીનં વા દાસકમ્મકરાદીનં વા ન સક્કા દાતું. યો હિ ઇદં ગણ્હિસ્સતિ, સબ્બસ્સ મહાવિનાસો ભવિસ્સતિ, આમકસુસાને તં છડ્ડાપેસ્સામિ, ન ખો પન સક્કા દાસકમ્મકરાદીનં હત્થે દાતું. તે હિ એત્થ લોભં ઉપ્પાદેત્વા ઇમં ગહેત્વા વિનાસં પાપુણેય્યું, પુત્તસ્સ તં હત્થે દસ્સામી''તિ. સો પુત્તં પક્કોસાપેત્વા તમત્થં આરોચેત્વા ''ત્વમ્પિ નં, તાત, હત્થેન અકુસિત્વા દણ્ડકેન ગહેત્વા આમકસુસાને છડ્ડેત્વા સીસં ન્હાયિત્વા એહી''તિ પેસેસિ.

સત્થાપિ ખો તં દિવસં પચ્ચૂસસમયે બોધનેય્યબન્ધવે ઓલોકેન્તો ઇમેસં પિતાપુત્તાનં સોતાપત્તિફલસ્સ ઉપનિસ્સયં દિસ્વા મિગવીથિં ગહેત્વા મિગલુદ્દકો વિય ગન્ત્વા આમકસુસાનદ્વારે નિસીદિ છબ્બણ્ણબુદ્ધરસ્મિયો વિસ્સજ્જેન્તો. માણવોપિ પિતુ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા અજગરસપ્પં વિય તં યુગસાટકં યટ્ઠિકોટિયા ગહેત્વા આમકસુસાનદ્વારં પાપુણિ. અથ નં સત્થા ''કિં કરોસિ માણવા''તિ આહ. ''ભો ગોતમ, ઇદં સાટકયુગં મૂસિકાદટ્ઠં કાળકણ્ણિસદિસં હલાહલવિસૂપમં, મમ પિતા 'અઞ્ઞો એતં છડ્ડેન્તો લોભં ઉપ્પાદેત્વા ગણ્હેય્યા'તિ ભયેન મં પહિણિ, અહમેતં છડ્ડેત્વા સીસં ન્હાયિસ્સામીતિ આગતોમ્હિ, ભો ગોતમા''તિ. ''તેન હિ છડ્ડેહી''તિ. માણવો છડ્ડેસિ, સત્થા ''અમ્હાકં દાનિ વટ્ટતી''તિ તસ્સ સમ્મુખાવ ગણ્હિ. ''અવમઙ્ગલં, ભો ગોતમ, એતં કાળકણ્ણિસદિસં, મા ગણ્હિ મા ગણ્હી''તિ તસ્મિં વારયમાનેયેવ તં ગહેત્વા વેળુવનાભિમુખો પાયાસિ.

માણવો વેગેન ગન્ત્વા પિતુ આરોચેસિ ''તાત, મયા આમકસુસાને છડ્ડિતં સાટકયુગં સમણો ગોતમો 'અમ્હાકં વટ્ટતી'તિ મયા વારિયમાનોપિ ગહેત્વા વેળુવનં ગતો''તિ. બ્રાહ્મણો ચિન્તેસિ ''તં સાટકયુગં અવમઙ્ગલં કાળકણ્ણિસદિસં, તં વળઞ્જેન્તો સમણોપિ ગોતમો નસ્સિસ્સતિ, વિહારોપિ નસ્સિસ્સતિ, તતો અમ્હાકં ગરહા ભવિસ્સતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ અઞ્ઞે બહૂ સાટકે દત્વા તં છડ્ડાપેસ્સામી''તિ. સો બહૂ સાટકે ગાહાપેત્વા પુત્તેન સદ્ધિં વેળુવનં ગન્ત્વા સત્થારં દિસ્વા એકમન્તં ઠિતો એવમાહ ''સચ્ચં કિર વો, ભો ગોતમ, આમકસુસાને સાટકયુગં ગહિત''ન્તિ? ''સચ્ચં, બ્રાહ્મણા''તિ. ''ભો ગોતમ, તં સાટકયુગં અવમઙ્ગલં, તુમ્હે તં પરિભુઞ્જમાના નસ્સિસ્સથ, સકલવિહારોપિ નસ્સિસ્સતિ. સચે વો નિવાસનં વા પારુપનં વા નપ્પહોતિ, ઇમે સાટકે ગહેત્વા તં

છડ્ડાપેથા’’તિ. અથ નં સત્થા ‘‘મયં બ્રાહ્મણ પબ્બજિતા નામ, અમ્હાકં આમકસુસાને અન્તરવીથિયં સઙ્કારટ્ઠાને ન્હાનતિત્થે મહામગ્ગેતિ એવરૂપેસુ ઠાનેસુ છડ્ડિતા વા પતિતા વા પિલોતિકા વટ્ટતિ, ત્વં પન ન ઇદાનેવ એવંલદ્ધિકો, પુબ્બેપિ એવંલદ્ધિકોયેવા’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે મગધરટ્ઠે રાજગહનગરે ધમ્મિકો મગધરાજા રજ્જં કારેસિ. તદા બોધિસત્તો એકસ્મિં ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વિઞ્ઞુતં પત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા હિમવન્તે વસમાનો એકસ્મિં કાલે હિમવન્તતો નિક્ખમિત્વા રાજગહનગરે રાજુય્યાનં પત્વા તત્થ વસિત્વા દુતિયદિવસે ભિક્ખાચારત્થાય નગરં પાવિસિ. રાજા તં દિસ્વા પક્કોસાપેત્વા પાસાદે નિસીદાપેત્વા ભોજેત્વા ઉય્યાનેયેવ વસનત્થાય પટિઞ્ઞં ગણ્હિ. બોધિસત્તો રઞ્ઞો નિવેસને ભુઞ્જિત્વા ઉય્યાને વસતિ. તસ્મિં કાલે રાજગહનગરે દુસ્સલક્ખણબ્રાહ્મણો નામ અહોસિ. તસ્સ સમુગ્ગે ઠપિતં સાટકયુગન્તિ સબ્બં પુરિમસદિસમેવ.

માણવે પન સુસાનં ગચ્છન્તે બોધિસત્તો પઠમતરં ગન્ત્વા સુસાનદ્વારે નિસીદિત્વા તેન છડ્ડિતં સાટકયુગં ગહેત્વા ઉય્યાનં અગમાસિ. માણવો ગન્ત્વા પિતુ આરોચેસિ. પિતા ‘‘રાજકુલૂપકો તાપસો નસ્સેય્યા’’તિ બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘તાપસ, તયા ગહિતસાટકે છડ્ડેહિ, મા નસ્સી’’તિ આહ. તાપસો ‘‘અમ્હાકં સુસાને છડ્ડિતપિલોતિકા વટ્ટતિ, ન મયં કોતુહલમઙ્ગલિકા, કોતુહલમઙ્ગલં નામેતં ન બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધબોધિસત્તેહિ વણ્ણિતં, તસ્મા પણ્ડિતેન નામ કોતુહલમઙ્ગલિકેન ન ભવિતબ્બ’’ન્તિ બ્રાહ્મણસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. બ્રાહ્મણો ધમ્મં સુત્વા દિટ્ઠિં ભિન્દિત્વા બોધિસત્તં સરણં ગતો. બોધિસત્તોપિ અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થાપિ ઇમં અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા બ્રાહ્મણસ્સ ધમ્મં દેસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૮૭. ‘‘યસ્સ મઙ્ગલા સમૂહતા, ઉપ્પાતા સુપિના ચ લક્ખણા ચ;
સો મઙ્ગલદોસવીતિવત્તો, યુગયોગાધિગતો ન જાતુમેતી’’તિ.

તત્થ **યસ્સ મઙ્ગલા સમૂહતા**તિ યસ્સ અરહતો ખીણાસવસ્સ દિટ્ઠમઙ્ગલં, સુતમઙ્ગલં, મુતમઙ્ગલન્તિ એતે મઙ્ગલા સમુચ્છિન્ના. **ઉપ્પાતા સુપિના ચ લક્ખણા ચા**તિ ‘‘એવરૂપો ચન્દગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, એવરૂપો સૂરિયગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, એવરૂપો નક્ખત્તગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, એવરૂપો ઉક્કાપાતો ભવિસ્સતિ, એવરૂપો દિસાડાહો ભવિસ્સતી’’તિ ઇમે પઞ્ચ મહાઉપ્પાતા, નાનપ્પકારા સુપિના, સુભગલક્ખણં, દુબ્ભગલક્ખણં, ઇત્થિલક્ખણં, પુરિસલક્ખણં, દાસિલક્ખણં, દાસલક્ખણં, અસિલક્ખણં, હત્થિલક્ખણં, અસ્સલક્ખણં, ઉસભલક્ખણં, આવુધલક્ખણં, વત્થલક્ખણન્તિ એવમાદિકાનિ લક્ખણાનિ ઇમે ચ દિટ્ઠિટ્ઠાના યસ્સ સમૂહતા, ન એતેહિ ઉપ્પાતાદીહિ અત્તનો મઙ્ગલં વા અવમઙ્ગલં વા પચ્ચેતિ. **સો મઙ્ગલદોસવીતિવત્તો**તિ સો ખીણાસવો સબ્બમઙ્ગલદોસે વીતિવત્તો અતિક્કન્તો પજહિત્વા ઠિતો. **યુગયોગાધિગતો**તિ ‘‘કોધો ચ ઉપનાહો ચ, મક્ખો ચ પળાસો ચા’’તિઆદિના (વિભ॰ ૮૩૩) નયેન દ્વે દ્વે એકતો આગતકિલેસા યુગા નામ. કામયોગો, ભવયોગો, દિટ્ઠિયોગો, અવિજ્જાયોગોતિ ઇમે સંસારે યોજનભાવતો ચત્તારો યોગા નામ. તે યુગે ચ યોગે ચાતિ યુગયોગે અધિગતો અભિભવિત્વા ગતો વીતિવત્તો સમતિક્કન્તો ખીણાસવો ભિક્ખુ. **ન જાતુમેતી**તિ પુન પટિસન્ધિવસેન એકંસેનેવ ઇમં લોકં ન એતિ નાગચ્છતીતિ.

એવં સત્થા ઇમાય ગાથાય બ્રાહ્મણસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બ્રાહ્મણો સદ્ધિં પુત્તેન સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સત્થા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા એતેવ પિતાપુત્તા ઇદાનિ પિતાપુત્તા અહેસું, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

મઙ્ગલજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૮૮] ૮. સારમ્ભજાતકવણ્ણના

કલ્યાણિમેવ મુઞ્ચેય્યાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઓમસવાદસિક્ખાપદં (પાચિ॰ ૧૫) આરબ્ભ કથેસિ. દ્વેપિ વત્થૂનિ હેટ્ઠા નન્દિવિસાલજાતકે વુત્તસદિસાનેવ. ઇમસ્મિં પન જાતકે બોધિસત્તો ગન્ધારરટ્ઠે તક્કસિલાયં અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ સારમ્ભો નામ બલિબદ્દો અહોસિ. સત્થા ઇદં અતીતવત્થું કથેત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૮૮. ''કલ્યાણિમેવ મુઞ્ચેય્ય, ન હિ મુઞ્ચેય્ય પાપિકં;
મોક્ખો કલ્યાણિયા સાધુ, મુત્વા તપ્પતિ પાપિક''ન્તિ.

તત્થ **કલ્યાણિમેવ મુઞ્ચેય્યા**તિ ચતુદોસવિનિમુત્તં કલ્યાણિં સુન્દરં અનવજ્જં વાચમેવ મુઞ્ચેય્ય વિસ્સજ્જેય્ય કથેય્ય. **ન હિ મુઞ્ચેય્ય પાપિક**ન્તિ પાપિકં લામિકં પરેસં અપ્પિયં અમનાપં ન મુઞ્ચેય્ય ન કથેય્ય. **મોક્ખો કલ્યાણિયા સાધૂ**તિ કલ્યાણવાચાય વિસ્સજ્જનમેવ ઇમસ્મિં લોકે સાધુ સુન્દરં ભદ્દકં. **મુત્વા તપ્પતિ પાપિક**ન્તિ પાપિકં ફરુસવાચં મુઞ્ચિત્વા વિસ્સજ્જેત્વા કથેત્વા સો પુગ્ગલો તપ્પતિ સોચતિ કિલમતીતિ.

એવં સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા બ્રાહ્મણો આનન્દો અહોસિ, બ્રાહ્મણી ઉપ્પલવણ્ણા, સારમ્ભો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સારમ્ભજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૮૯] ૯. કુહકજાતકવણ્ણના

વાચાવ કિર તે આસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કુહકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. કુહકવત્થુ ઉદ્દાલકજાતકે આવિ ભવિસ્સતિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે એકં ગામકં ઉપનિસ્સાય એકો કૂટજટિલો કુહકતાપસો વસતિ. એકો કુટુમ્બિકો તસ્સ અરઞ્ઞે પણ્ણસાલં કારેત્વા તત્થ નં વાસેન્તો અત્તનો ગેહે પણીતાહારેન પટિજગ્ગતિ. સો તં કૂટજટિલં ''સીલવા એસો''તિ સદ્દહિત્વા ચોરભયેન સુવણ્ણનિક્ખસતં તસ્સ પણ્ણસાલં નેત્વા ભૂમિગતં કત્વા ''ઇદં ઓલોકેય્યાસિ, ભન્તે''તિ આહ. અથ નં તાપસો ''પબ્બજિતાનં નામ, આવુસો, એવરૂપં કથેતું, ન વટ્ટતિ, અમ્હાકં પન પરસન્તકે લોભો નામ નત્થી''તિ આહ. સો ''સાધુ, ભન્તે''તિ તસ્સ વચનં સદ્દહિત્વા પક્કામિ. દુટ્ઠતાપસો ''સક્કા એત્તકેન જીવિતુ''ન્તિ કતિપાહં અતિક્કમિત્વા તં સુવણ્ણં ગહેત્વા અન્તરામગ્ગે એકસ્મિં ઠાને ઠપેત્વા આગન્ત્વા પણ્ણસાલાયમેવ વસિત્વા પુનદિવસે તસ્સ ગેહે ભત્તકિચ્ચં કત્વા એવમાહ ''આવુસો, મયં તુમ્હે નિસ્સાય ચિરં વસિમ્હ, અતિચિરં એકસ્મિં ઠાને વસન્તાનં મનુસ્સેહિ સદ્ધિં સંસગ્ગો હોતિ, સંસગ્ગો ચ નામ પબ્બજિતાનં મલં, તસ્મા ગચ્છામહ''ન્તિ વત્વા તેન પુનપ્પુનં યાચિયમાનોપિ નિવત્તિતું ન ઇચ્છિ. અથ નં સો ''એવં સન્તે ગચ્છથ, ભન્તે''તિ યાવ ગામદ્વારં અનુગન્ત્વા નિવત્તિ. તાપસોપિ થોકં ગન્ત્વાવ ''ઇમં કુટુમ્બિકં મયા વઞ્ચેતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા જટાનં અન્તરે તિણં ઠપેત્વા પટિનિવત્તિ. કુટુમ્બિકો ''કિં, ભન્તે, નિવત્તિત્થા''તિ પુચ્છિ. આવુસો તુમ્હાકં ગેહચ્છદનતો મે જટાસુ એકતિણં લગ્ગં, અદિન્નાદાનઞ્ચ નામ પબ્બજિતાનં ન વટ્ટતિ, તં આદાય આગતોમ્હીતિ. કુટુમ્બિકો ''છડ્ડેત્વા ગચ્છથ, ભન્તે''તિ વત્વા ''તિણસલાકમ્પિ નામ પરસન્તકં ન ગણ્હાતિ, અહો કુક્કુચ્ચકો મે અય્યો''તિ પસીદિત્વા વન્દિત્વા ઉય્યોજેસિ.

તદા પન બોધિસત્તેન ભણ્ડત્થાય પચ્ચન્તં ગચ્છન્તેન તસ્મિં નિવેસને નિવાસો ગહિતો હોતિ. સો તાપસસ્સ વચનં સુત્વાવ ''અદ્ધા ઇમિના દુટ્ઠતાપસેન ઇમસ્સ કિઞ્ચિ ગહિતં ભવિસ્સતી''તિ કુટુમ્બિકં પુચ્છિ ''અત્થિ પન તે, સમ્મ, કિઞ્ચિ એતસ્સ તાપસસ્સ સન્તિકે નિક્ખિત્ત''ન્તિ? ''અત્થિ, સમ્મ, સુવણ્ણનિક્ખસત''ન્તિ. ''તેન હિ ગચ્છ, તં ઉપધારેહી''તિ . સો પણ્ણસાલં ગન્ત્વા તં અદિસ્વા વેગેનાગન્ત્વા ''નત્થિ, સમ્મા''તિ આહ. ''ન તે સુવણ્ણં અઞ્ઞેન ગહિતં, તેનેવ કુહકતાપસેન ગહિતં, એહિ, તં અનુબન્ધિત્વા ગણ્હામા''તિ વેગેન ગન્ત્વા કૂટતાપસં ગણ્હિત્વા હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ પોથેત્વા સુવણ્ણં આહરાપેત્વા ગણ્હિંસુ. બોધિસત્તો સુવણ્ણં દિસ્વા ''નિક્ખસતં હરમાનો અસજ્જિત્વા તિણમત્તે સત્તોસી''તિ વત્વા તં ગરહન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૮૯. ''વાચાવ કિર તે આસિ, સણ્હા સખિલભાણિનો;
તિણમત્તે અસજ્જિત્થો, નો ચ નિક્ખસતં હર''ન્તિ.

તત્થ **વાચાવ કિર તે આસિ, સણ્હા સખિલભાણિનો**તિ ''પબ્બજિતાનં તિણમત્તમ્પિ અદિન્નં આદાતું ન વટ્ટતી''તિ એવં સખિલં મુદુવચનં વદન્તસ્સ વાચા એવ કિર તે સણ્હા આસિ, વચનમત્તમેવ મટ્ઠં અહોસીતિ અત્થો. **તિણમત્તે અસજ્જિત્થો**તિ કૂટજટિલ એકિસ્સા તિણસલાકાય કુક્કુચ્ચં કુરુમાનો ત્વં સત્તો આસત્તો લગ્ગો અહોસિ. **નો ચ નિક્ખસતં હર**ન્તિ ઇમં પન નિક્ખસતં હરન્તો અસત્તો નિલ્લગ્ગોવ જાતોસીતિ.

એવં બોધિસત્તો તં ગરહિત્વા ''મા પુન, કૂટજટિલ, એવરૂપમકાસી''તિ ઓવાદં દત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ ભિક્ખુ કુહકો, પુબ્બેપિ કુહકોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કૂટતાપસો કુહકભિક્ખુ અહોસિ, પણ્ડિતપુરિસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કુહકજાતકવણ્ણના નવમા.

[૯૦] ૧૦. અકતઞ્ઞુજાતકવણ્ણના

યો પુબ્બે કતકલ્યાણોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અનાથપિણ્ડિકં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ કિરેકો પચ્ચન્તવાસિકો સેટ્ઠિ અદિટ્ઠસહાયો અહોસિ. સો એકદા પચ્ચન્તે ઉટ્ઠાનકભણ્ડસ્સ પઞ્ચ સકટસતાનિ પૂરેત્વા કમ્મન્તિકમનુસ્સે આહ – ''ગચ્છથ, ભો, ઇમં ભણ્ડં સાવત્થિં નેત્વા અમ્હાકં સહાયકસ્સ અનાથપિણ્ડિકમહાસેટ્ઠિસ્સ પચ્ચગ્ઘેન વિક્કિણિત્વા પટિભણ્ડં આહરથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા સાવત્થિં ગન્ત્વા મહાસેટ્ઠિં દિસ્વા પણ્ણાકારં દત્વા તં પવત્તિં આરોચેસું. મહાસેટ્ઠિ ''સ્વાગતં વો''તિ તેસં આવાસઞ્ચ પરિબ્બયઞ્ચ દાપેત્વા સહાયકસ્સ સુખં પુચ્છિત્વા ભણ્ડં વિક્કિણિત્વા પટિભણ્ડં દાપેસિ. તે પચ્ચન્તં ગન્ત્વા તમત્થં અત્તનો સેટ્ઠિસ્સ આરોચેસું.

અપરભાગે અનાથપિણ્ડિકોપિ તથેવ પઞ્ચ સકટસતાનિ તત્થ પેસેસિ. મનુસ્સા તત્થ ગન્ત્વા પણ્ણાકારં આદાય પચ્ચન્તવાસિકસેટ્ઠિં પસ્સિંસુ. સો ''કુતો આગચ્છથા''તિ પુચ્છિત્વા ''સાવત્થિતો તુમ્હાકં સહાયકસ્સ અનાથપિણ્ડિકસ્સ સન્તિકા''તિ વુત્તે ''અનાથપિણ્ડિકોતિ કસ્સચિ પુરિસસ્સ નામં ભવિસ્સતી''તિ પરિહાસં કત્વા પણ્ણાકારં ગહેત્વા ''ગચ્છથ તુમ્હે''તિ ઉય્યોજેસિ, નેવ નિવાસં, ન પરિબ્બયં દાપેસિ. તે સયમેવ ભણ્ડં વિક્કિણિત્વા પટિભણ્ડં આદાય સાવત્થિં આગન્ત્વા સેટ્ઠિસ્સ તં પવત્તિં આરોચેસું.

અથ સો પચ્ચન્તવાસી પુનપિ એકવારં તથેવ પઞ્ચ સકટસતાનિ સાવત્થિં પેસેસિ, મનુસ્સા પણ્ણાકારં આદાય મહાસેટ્ઠિં પસ્સિંસુ. તે પન દિસ્વા અનાથપિણ્ડિકસ્સ મનુસ્સા ''મયં, સામિ, એતેસં નિવાસઞ્ચ ભત્તઞ્ચ પરિબ્બયઞ્ચ જાનિસ્સામા''તિ વત્વા તેસં સકટાનિ બહિનગરે તથારૂપે ઠાને મોચાપેત્વા ''તુમ્હે ઇધેવ વસથ, અમ્હાકં વો ઘરે યાગુભત્તઞ્ચ પરિબ્બયો ચ ભવિસ્સતી''તિ ગન્ત્વા દાસકમ્મકરે સન્નિપાતેત્વા મજ્ઝિમયામસમનન્તરે પઞ્ચ સકટસતાનિ વિલુમ્પિત્વા નિવાસનપારુપનાનિપિ નેસં અચ્છિન્દિત્વા ગોણે પલાપેત્વા સકટાનિ વિચક્કાનિ કત્વા ભૂમિયં ઠપેત્વા ચક્કાનિપિ ગણ્હિત્વાવ અગમંસુ. પચ્ચન્તવાસિનો નિવાસનમત્તસ્સપિ સામિકા અહુત્વા ભીતા વેગેન પલાયિત્વા પચ્ચન્તમેવ ગતા. સેટ્ઠિમનુસ્સાપિ તમત્થં મહાસેટ્ઠિનો આરોચેસું. સો ''અત્થિ દાનિદં કથાપાભત''ન્તિ સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા આદિતો પટ્ઠાય સબ્બં તં પવત્તિં આરોચેસિ. સત્થા ''ન ખો, ગહપતિ, સો પચ્ચન્તવાસી ઇદાનેવ એવંસીલો, પુબ્બેપિ એવંસીલોયેવ અહોસી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બારાણસિયં મહાવિભવો સેટ્ઠિ અહોસિ. તસ્સેકો પચ્ચન્તવાસિકો સેટ્ઠિ અદિટ્ઠસહાયો અહોસિ. સબ્બં અતીતવત્થુ પચ્ચુપ્પન્નવત્થુસદિસમેવ બોધિસત્તો પન અત્તનો મનુસ્સેહિ ''અજ્જ અમ્હેહિ ઇદં નામ કત''ન્તિ આરોચિતે ''પઠમં અત્તનો કતં ઉપકારં અજાનન્તા પચ્છા એવરૂપં લભન્તિયેવા''તિ વત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૯૦. ''યો પુબ્બે કતકલ્યાણો, કતત્થો નાવબુજ્ઝતિ;
પચ્છા કિચ્ચે સમુપ્પન્ને, કત્તારં નાધિગચ્છતી''તિ.

તત્રાયં પિણ્ડત્થો – ખત્તિયાદીસુ **યો** કોચિ પુરિસો **પુબ્બે** પઠમતરં અઞ્ઞેન **કતકલ્યાણો** કતૂપકારો **કતત્થો** નિપ્ફાદિતકિચ્ચો હુત્વા તં પરેન અત્તનિ કતં કલ્યાણઞ્ચેવ અત્થઞ્ચ ન જાનાતિ, સો **પચ્છા** અત્તનો **કિચ્ચે સમુપ્પન્ને** તસ્સ કિચ્ચસ્સ **કત્તારં નાધિગચ્છતિ** ન લભતીતિ.

એવં બોધિસત્તો ઇમાય ગાથાય ધમ્મં દેસેત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પચ્ચન્તવાસી ઇદાનીપિ પચ્ચન્તવાસીયેવ, બારાણસિસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અકતઞ્ઞુજાતકવણ્ણના દસમા.

અપાયિમ્હવગ્ગો નવમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સુરાપાનં મિત્તવિન્દં, કાળકણ્ણી અત્થદ્વારં;
કિંપક્કસીલવીમંસં, મઙ્ગલઞ્ચાપિ સારમ્ભં;
કુહકં અકતઞ્ઞૂ ચાતિ.

૧૦. લિત્તવગ્ગો

[૯૧] ૧. લિત્તજાતકવણ્ણના

લિત્તં પરમેન તેજસાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અપચ્ચવેક્ખિતપરિભોગં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિં કિર કાલે ભિક્ખૂ ચીવરાદીનિ લભિત્વા યેભુય્યેન અપચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભુઞ્જન્તિ. તે ચત્તારો પચ્ચયે અપચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભુઞ્જમાના યેભુય્યેન નિરયતિરચ્છાનયોનિતો ન મુચ્ચન્તિ. સત્થા તં કારણં ઞત્વા ભિક્ખૂનં અનેકપરિયાયેન ધમ્મિં કથં કથેત્વા અપચ્ચવેક્ખિતપરિભોગે આદીનવં દસ્સેત્વા ''ભિક્ખવે, ભિક્ખુના નામ ચત્તારો પચ્ચયે લભિત્વા અપચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટતિ, તસ્મા ઇતો પટ્ઠાય ચત્તારો પચ્ચયે પચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભુઞ્જેય્યાથા''તિ પચ્ચવેક્ખનવિધિં દસ્સેન્તો ''ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ચીવરં પટિસેવતિ સીતસ્સ પટિઘાતાયા''તિઆદિના (મ॰ નિ॰ ૧.૨૩; અ॰ નિ॰ ૬.૫૮) નયેન તન્તિં ઠપેત્વા ''ભિક્ખવે, ચત્તારો પચ્ચયે એવં પચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, અપચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભોગો નામ હલાહલવિસપરિભોગસદિસો. પોરાણકા હિ અપચ્ચવેક્ખિત્વા દોસં અજાનિત્વા વિસં પરિભુઞ્જિત્વા વિપાકન્તે મહાદુક્ખં અનુભવિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અઞ્ઞતરસ્મિં મહાભોગકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો અક્ખધુત્તો અહોસિ. અથાપરો કૂટક્ખધુત્તો બોધિસત્તેન સદ્ધિં કીળન્તો અત્તનો જયે વત્તમાને કેળિમણ્ડલં ન ભિન્દતિ, પરાજયકાલે પન અક્ખં મુખે પક્ખિપિત્વા ''અક્ખો નટ્ઠો''તિ કેળિમણ્ડલં ભિન્દિત્વા પક્કમતિ. બોધિસત્તો તસ્સ તં કારણં ઞત્વા ''હોતુ, જાનિસ્સામેત્થ પતિરૂપકારણ''ન્તિ અક્ખે આદાય અત્તનો ઘરે હલાહલવિસેન રઞ્જિત્વા પુનપ્પુનં સુક્ખાપેત્વા તે આદાય તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''એહિ, સમ્મ, અક્ખેહિ કીળામા''તિ આહ. સો ''સાધુ, સમ્મા''તિ કેળિમણ્ડલં સજ્જેત્વા તેન સદ્ધિં કીળન્તો અત્તનો પરાજયકાલે એકં અક્ખં મુખે પક્ખિપિ. અથ નં બોધિસત્તો તથા કરોન્તં દિસ્વા ''ગિલાહિ તાવ, પચ્છા ઇદં નામેતન્તિ જાનિસ્સસી''તિ ચોદેતું ઇમં ગાથમાહ –

૯૧. ''લિત્તં પરમેન તેજસા, ગિલમક્ખં પુરિસો ન બુજ્ઝતિ;
ગિલ રે ગિલ પાપધુત્તક, પચ્છા તે કટુકં ભવિસ્સતી''તિ.

તત્થ **લિત્ત**ન્તિ મક્ખિતં રઞ્જિતં. **પરમેન તેજસા**તિ ઉત્તમતેજસમ્પન્નેન હલાહલવિસેન. **ગિલ**ન્તિ ગિલન્તો. **અક્ખ**ન્તિ ગુળકં. **ન બુજ્ઝતી**તિ ''અયં મે ગિલતો ઇદં નામ કરિસ્સતી''તિ ન જાનાતિ. **ગિલ રે**તિ ગિલાહિ અરે. **ગિલા**તિ પુનપિ ચોદેન્તો વદતિ. **પચ્છા તે કટુકં ભવિસ્સતી**તિ ઇમસ્મિં તે અક્ખે ગિલિતે પચ્છા એતં વિસં તિખિણં ભવિસ્સતીતિ અત્થો.

સો બોધિસત્તસ્સ કથેન્તસ્સેવ વિસવેગેન મુચ્છિતો અક્ખીનિ પરિવત્તેત્વા ખન્ધં નામેત્વા પતિ. બોધિસત્તો ''ઇદાનિસ્સ જીવિતદાનં દાતું વટ્ટતી''તિ ઓસધપરિભાવિતં વમનયોગં દત્વા વમેત્વા સપ્પિફાણિતમધુસક્કરાદયો ખાદાપેત્વા અરોગં કત્વા ''પુન એવરૂપં મા અકાસી''તિ ઓવદિત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ભિક્ખવે, અપચ્ચવેક્ખિતપરિભોગો નામ અપચ્ચવેક્ખિત્વા કતવિસપરિભોગસદિસો હોતી''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પણ્ડિતધુત્તો અહમેવ અહોસિં, કૂટધુત્તો પનેત્થ ન કથીયતિ, યથા ચ એત્થ, એવં સબ્બત્થ. યો પન ઇમસ્મિં કાલે ન પઞ્ઞાયતિ, સો ન કથીયતેવા''તિ.

લિત્તજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૯૨] ૨. મહાસારજાતકવણ્ણના

ઉક્કટ્ઠે સૂરમિચ્છન્તીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો આયસ્મન્તં આનન્દત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ સમયે કોસલરઞ્ઞો ઇત્થિયો ચિન્તયિંસુ "બુદ્ધુપ્પાદો નામ દુલ્લભો, તથા મનુસ્સપટિલાભો, પરિપુણ્ણાયતનતા ચ. મયઞ્ચ ઇમં દુલ્લભં ખણસમવાયં લભિત્વાપિ અત્તનો રુચિયા વિહારં ગન્ત્વા ધમ્મં વા સોતું બુદ્ધપૂજં વા કાતું દાનં વા દાતું ન લભામ, મઞ્જૂસાય પક્ખિત્તા વિય વસામ, રઞ્ઞો કથેત્વા અમ્હાકં ધમ્મં દેસેતું અનુચ્છવિકં એકં ભિક્ખું પક્કોસાપેત્વા તસ્સ સન્તિકે ધમ્મં સોસ્સામ, તતો યં સક્ખિસ્સામ, તં ઉગ્ગણ્હિસ્સામ, દાનાદીનિ ચ પુઞ્ઞાનિ કરિસ્સામ. એવં નો અયં ખણપટિલાભો સફલો ભવિસ્સતી"તિ. તા સબ્બાપિ રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા અત્તના ચિન્તિતકારણં કથયિંસુ. રાજા "સાધૂ"તિ સમ્પટિચ્છિ.

અથેકદિવસં રાજા ઉય્યાનકીળં કીળિતુકામો ઉય્યાનપાલં પક્કોસાપેત્વા "ઉય્યાનં સોધેહી"તિ આહ. ઉય્યાનપાલો ઉય્યાનં સોધેન્તો સત્થારં અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસિન્નં દિસ્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા "સુદ્ધં, દેવ, ઉય્યાનં, અપિચેત્થ અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે ભગવા નિસિન્નો"તિ આહ. રાજા "સાધુ, સમ્મ, સત્થુ સન્તિકે ધમ્મમ્પિ સોસ્સામા"તિ અલઙ્કતરથં અભિરુહિત્વા ઉય્યાનં ગન્ત્વા સત્થુ સન્તિકં અગમાસિ.

તસ્મિઞ્ચ સમયે છત્તપાણિ નામેકો અનાગામી ઉપાસકો સત્થુ સન્તિકે ધમ્મં સુણમાનો નિસિન્નો હોતિ. રાજા તં દિસ્વા આસઙ્કમાનો મુહુત્તં ઠત્વા પુન "સચાયં પાપકો ભવેય્ય, ન સત્થુ સન્તિકે નિસીદિત્વા ધમ્મં સુણેય્ય, અપાપકેન ઇમિના ભવિતબ્બ"ન્તિ ચિન્તેત્વા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. ઉપાસકો બુદ્ધગારવેન રઞ્ઞો પચ્ચુટ્ઠાનં વા વન્દનં વા ન અકાસિ, તેનસ્સ રાજા અનત્તમનો અહોસિ. સત્થા તસ્સ અનત્તમનભાવં ઞત્વા ઉપાસકસ્સ ગુણં કથેસિ "અયં, મહારાજ, ઉપાસકો બહુસ્સુતો આગતાગમો કામેસુ વીતરાગો"તિ રાજા "ન ઇમિના ઓરકેન ભવિતબ્બં, યસ્સ સત્થા ગુણં વણ્ણેતી"તિ ચિન્તેત્વા "ઉપાસક, વદેય્યાસિ યેન તે અત્થો"તિ આહ. ઉપાસકો "સાધૂ"તિ સમ્પટિચ્છિ. રાજા સત્થુ સન્તિકે ધમ્મં સુત્વા સત્થારં પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

સો એકદિવસં ઉપરિપાસાદે મહાવાતપાનં વિવરિત્વા ઠિતો તં ઉપાસકં ભુત્તપાતરાસં છત્તમાદાય જેતવનં ગચ્છન્તં દિસ્વા પક્કોસાપેત્વા એવમાહ "ત્વં કિર, ઉપાસક, બહુસ્સુતો, અમ્હાકઞ્ચ ઇત્થિયો ધમ્મં સોતુકામા ચેવ ઉગ્ગહેતુકામા ચ, સાધુ વતસ્સ સચે તાસં ધમ્મં વાચેય્યાસી"તિ. "દેવ, ગિહીનં નામ રાજન્તેપુરે ધમ્મં દેસેતું વા વાચેતું વા નપ્પતિરૂપં, અય્યાનં એવ પતિરૂપ"ન્તિ. રાજા "સચ્ચં એસ વદતી"તિ ઉય્યોજેત્વા ઇત્થિયો પક્કોસાપેત્વા "ભદ્દે, અહં તુમ્હાકં ધમ્મદેસનત્થાય ચ ધમ્મવાચનત્થાય ચ સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા એકં ભિક્ખું યાચામિ, અસીતિયા મહાસાવકેસુ કતરં યાચામી"તિ આહ. તા સબ્બાપિ મન્તેત્વા ધમ્મભણ્ડાગારિકં આનન્દત્થેરમેવ આરોચેસું. રાજા સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો એવમાહ "ભન્તે, અમ્હાકં ગેહે ઇત્થિયો આનન્દત્થેરસ્સ સન્તિકે ધમ્મં સોતુઞ્ચ ઉગ્ગણ્હિતુઞ્ચ ઇચ્છન્તિ, સાધુ વત સચે થેરો અમ્હાકં ગેહે ધમ્મં દેસેય્ય ચેવ વાચેય્ય ચા"તિ. સત્થા "સાધૂ"તિ સમ્પટિચ્છિત્વા થેરં આણાપેસિ. તતો પટ્ઠાય રઞ્ઞો ઇત્થિયો થેરસ્સ સન્તિકે ધમ્મં સુણન્તિ ચેવ ઉગ્ગણ્હન્તિ ચ.

અથેકદિવસં રઞ્ઞો ચૂળામણિ નટ્ઠો. રાજા તસ્સ નટ્ઠભાવં સુત્વા અમચ્ચે આણાપેસિ "સબ્બે અન્તોવળઞ્જનકે મનુસ્સે ગહેત્વા ચૂળામણિં આહરાપેથા"તિ. અમચ્ચા માતુગામે આદિં કત્વા ચૂળામણિં પરિપુચ્છન્તા અદિસ્વા મહાજનં કિલમેન્તિ. તં દિવસં આનન્દત્થેરો રાજનિવેસનં પવિટ્ઠો. યથા તા ઇત્થિયો પુબ્બે થેરં દિસ્વાવ હટ્ઠતુટ્ઠા ધમ્મં સુણન્તિ ચેવ ઉગ્ગણ્હન્તિ ચ, તથા અકત્વા સબ્બા દોમનસ્સપ્પત્તાવ અહેસું. તતો થેરેન "કસ્મા તુમ્હે અજ્જ

એવરૂપા જાતા''તિ પુચ્છિતા એવમાહંસુ ''ભન્તે, રઞ્ઞો ચૂળામણિં પરિયેસામાતિ અમચ્ચા માતુગામે ઉપાદાય અન્તોવળઞ્જનકે કિલમેન્તિ, ન જાનામ કસ્સ 'કિં ભવિસ્સતી'તિ, તેનમ્હ દોમનસ્સપ્પત્તા''તિ. થેરો ''મા ચિન્તયિત્થા''તિ તા સમસ્સાસેત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા ''મણિ કિર તે, મહારાજ, નટ્ઠો''તિ પુચ્છિ. ''આમ, ભન્તે''તિ. ''અસક્ખિ પન તં આહરાપેતુ''ન્તિ. ''ભન્તે, સબ્બં અન્તોજનં ગહેત્વા કિલમેન્તોપિ ન સક્કોમિ આહરાપેતુ''ન્તિ. ''મહારાજ, મહાજનં અકિલમેત્વાવ આહરણૂપાયો અત્થી''તિ. ''કતરો, ભન્તે''તિ? ''પિણ્ડદાનં, મહારાજા''તિ. ''કતરં પિણ્ડદાનં, ભન્તે''તિ? ''મહારાજ, યત્તકેસુ આસઙ્કા અત્થિ, તે ગહેત્વા એકેકસ્સ એકેકં પલાલપિણ્ડં વા મત્તિકાપિણ્ડં વા દત્વા 'ઇમં પચ્ચૂસકાલે આહરિત્વા અસુકટ્ઠાને નામ પાતેથા'તિ વત્તબ્બં. યેન ગહિતો ભવિસ્સતિ, સો તસ્મિં પક્ખિપિત્વા આહરિસ્સતિ. સચે પઠમદિવસેયેવ પાતેન્તિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે પાતેન્તિ, દુતિયદિવસેપિ તતિયદિવસેપિ તથેવ કાતબ્બં. એવં મહાજનો ચ ન કિલમિસ્સતિ, મણિઞ્ચ લભિસ્સસી''તિ એવં વત્વા થેરો અગમાસિ.

રાજા વુત્તનયેનેવ તયો દિવસે દાપેસિ, નેવ મણિં આહરિંસુ. થેરો તતિયદિવસે આગન્ત્વા ''કિં, મહારાજ, પાતિતો મણી''તિ પુચ્છિ. ''ન પાતેન્તિ, ભન્તે''તિ. ''તેન હિ, મહારાજ, મહાતલસ્મિંયેવ પટિચ્છન્નટ્ઠાને મહાચાટિં ઠપાપેત્વા ઉદકસ્સ પૂરાપેત્વા સાણિં પરિક્ખિપાપેત્વા 'સબ્બે અન્તોવળઞ્જનકમનુસ્સા ચ ઇત્થિયો ચ ઉત્તરાસઙ્ગં કત્વા એકેકોવ અન્તોસાણિં પવિસિત્વા હત્થં ધોવિત્વા આગચ્છન્તૂ'તિ વદેહી''તિ થેરો ઇમં ઉપાયં આચિક્ખિત્વા પક્કામિ. રાજા તથા કારેસિ. મણિચોરો ચિન્તેસિ ''ધમ્મભણ્ડાગારિકો ઇમં અધિકરણં આદાય મણિં અદસ્સેત્વા ઓસક્કિસ્સતીતિ અટ્ઠાનમેતં, પાતેતું દાનિ વટ્ટતી''તિ મણિં પટિચ્છન્નં કત્વા આદાય અન્તોસાણિં પવિસિત્વા ચાટિયં પાતેત્વા નિક્ખમિ. સબ્બેસં નિક્ખન્તકાલે ઉદકં છડ્ડેત્વા મણિં અદ્દસંસુ. રાજા ''થેરં નિસ્સાય મહાજનં અકિલમેત્વાવ મે મણિ લદ્ધો''તિ તુસ્સિ, અન્તોવળઞ્જનકમનુસ્સાપિ ''થેરં નિસ્સાય મહાદુક્ખતો મુત્તમ્હા''તિ તુસ્સિંસુ. ''થેરસ્સાનુભાવેન રઞ્ઞો ચૂળામણિ લદ્ધો''તિ થેરસ્સાનુભાવો સકલનગરે ચેવ ભિક્ખુસઙ્ઘે ચ પાકટો જાતો.

ધમ્મસભાયં સન્નિસિન્ના ભિક્ખૂ થેરસ્સ ગુણં વણ્ણયિંસુ ''આવુસો, આનન્દત્થેરો અત્તનો બહુસ્સુતતાય પણ્ડિચ્ચેન ઉપાયકુસલતાય મહાજનં અકિલમેત્વા ઉપાયેનેવ રઞ્ઞો મણિં દસ્સેસી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનિ આનન્દેનેવ પરહત્થગતં ભણ્ડં દસ્સિતં, પુબ્બેપિ પણ્ડિતા મહાજનં અકિલમેત્વા ઉપાયેનેવ તિરચ્છાનહત્થગતં ભણ્ડં દસ્સયિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સબ્બસિપ્પેસુ નિપ્ફત્તિં પત્તો તસ્સેવ અમચ્ચો અહોસિ. અથેકદિવસં રાજા મહન્તેન પરિવારેન ઉય્યાનં ગન્ત્વા વનન્તરાનિ વિચરિત્વા ઉદકકીળં કીળિતુકામો મઙ્ગલપોક્ખરણિં ઓતરિત્વા ઇત્થાગારમ્પિ પક્કોસિ. ઇત્થિયો અત્તનો અત્તનો સીસૂપગગીવૂપગાદીનિ આભરણાનિ ઓમુઞ્ચિત્વા ઉત્તરાસઙ્ગેસુ પક્ખિપિત્વા સમુગ્ગપિટ્ઠેસુ ઠપેત્વા દાસિયો પટિચ્છાપેત્વા પોક્ખરણિં ઓતરિંસુ. અથેકા ઉય્યાનમક્કટી સાખન્તરે નિસિન્ના દેવિં પિળન્ધનાનિ ઓમુઞ્ચિત્વા ઉત્તરાસઙ્ગે પક્ખિપિત્વા સમુગ્ગપિટ્ઠે ઠપયમાનં દિસ્વા તસ્સા મુત્તાહારં પિળન્ધિતુકામા હુત્વા દાસિયા પમાદં ઓલોકયમાના નિસીદિ, દાસીપિ તં રક્ખમાના તહં તહં ઓલોકેત્વા નિસિન્નાયેવ નિદ્દાયિતું આરભિ. મક્કટી તસ્સા પમાદભાવં ઞત્વા વાતવેગેન ઓતરિત્વા મહામુત્તાહારં ગીવાય પટિમુઞ્ચિત્વા વાતવેગેન ઉપ્પતિત્વા સાખન્તરે નિસીદિત્વા અઞ્ઞાસં મક્કટીનં દસ્સનભયેન એકસ્મિં રુક્ખસુસિરટ્ઠાને ઠપેત્વા ઉપસન્તૂપસન્તા વિય તં રક્ખમાના નિસીદિ.

સાપિ ખો દાસી પટિબુજ્ઝિત્વા મુત્તાહારં અપસ્સન્તી કમ્પમાના અઞ્ઞં ઉપાયં અદિસ્વા ‘‘પુરિસો દેવિયા મુત્તાહારં ગહેત્વા પલાતો’’તિ મહાવિરવં વિરવિ. આરક્ખમનુસ્સા તતો તતો સન્નિપતિત્વા તસ્સા વચનં સુત્વા રઞ્ઞો આરોચયિંસુ. રાજા ‘‘ચોરં ગણ્હથા’’તિ આહ. પુરિસા ઉય્યાના નિક્ખમિત્વા ‘‘ચોરં ગણ્હથ, ચોરં ગણ્હથા’’તિ ઇતો ચિતો ચ ઓલોકેન્તિ. અથેકો જાનપદો બલિકારકપુરિસો તં સદ્દં સુત્વા કમ્પમાનો પલાયિ. તં દિસ્વા રાજપુરિસા ‘‘અયં ચોરો ભવિસ્સતી’’તિ અનુબન્ધિત્વા તં ગહેત્વા પોથેત્વા ‘‘અરે, દુટ્ઠચોર, એવં મહાસારં નામ પિળન્ધનં અવહરિસ્સસી’’તિ પરિભાસિંસુ. સો ચિન્તેસિ ‘‘સચાહં ‘ન ગણ્હામી’તિ વક્ખામિ, અજ્જ મે જીવિતં નત્થિ, પોથેન્તાયેવ મં મારેસ્સન્તિ, સમ્પટિચ્છામિ ન’’ન્તિ. સો ‘‘આમ, સામિ, ગહિતં મે’’તિ આહ. અથ નં બન્ધિત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં આનયિંસુ. રાજાપિ નં પુચ્છિ ‘‘ગહિતં તે મહાસારપિળન્ધન’’ન્તિ? ‘‘આમ, દેવા’’તિ . ‘‘ઇદાનિ તં કહ’’ન્તિ. ‘‘દેવ, મયા મહાસારં નામ મઞ્ચપીઠમ્પિ ન દિટ્ઠપુબ્બં, સેટ્ઠિ પન મં મહાસારપિળન્ધનં ગણ્હાપેસિ, સોહં તં ગહેત્વાવ તસ્સ અદાસિં, સો નં જાનાતી’’તિ.

રાજા સેટ્ઠિં પક્કોસાપેત્વા ‘‘ગહિતં તે ઇમસ્સ હત્થતો મહાસારપિળન્ધન’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, દેવા’’તિ. ‘‘કહં ત’’ન્તિ. ‘‘પુરોહિતસ્સ મે દિન્ન’’ન્તિ. પુરોહિતમ્પિ પક્કોસાપેત્વા તથેવ પુચ્છિ, સોપિ સમ્પટિચ્છિત્વા ‘‘ગન્ધબ્બસ્સ મે દિન્ન’’ન્તિ આહ. તમ્પિ પક્કોસાપેત્વા ‘‘પુરોહિતસ્સ હત્થતો તે મહાસારપિળન્ધનં ગહિત’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, દેવા’’તિ. ‘‘કહં ત’’ન્તિ. ‘‘કિલેસવસેન મે વણ્ણદાસિયા દિન્ન’’ન્તિ. તમ્પિ પક્કોસાપેત્વા પુચ્છિ, સા ‘‘ન ગણ્હામી’’તિ આહ. તે પઞ્ચ જને પુચ્છન્તાનઞ્ઞેવ સૂરિયો અત્થં ગતો. રાજા ‘‘ઇદાનિ વિકાલો જાતો, સ્વે જાનિસ્સામા’’તિ તે પઞ્ચ જને અમચ્ચાનં દત્વા નગરં પાવિસિ.

બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ‘‘ઇદં પિળન્ધનં અન્તોવળઞ્જે નટ્ઠં, અયઞ્ચ ગહપતિકો બહિવળઞ્જો, દ્વારેપિ બલવારક્ખો, તસ્મા અન્તોવળઞ્જનકાનમ્પિ તં ગહેત્વા પલાયિતું ન સક્કા. એવં નેવ બહિવળઞ્જનકાનં, ન અન્તો, ઉય્યાને વળઞ્જનકાનં ગહણૂપાયો દિસ્સતિ. ઇમિના દુગ્ગતમનુસ્સેન ‘સેટ્ઠિસ્સ મે દિન્ન’ન્તિ કથેન્તેન અત્તનો મોક્ખત્થાય કથિતં ભવિસ્સતિ, સેટ્ઠિનાપિ ‘પુરોહિતસ્સ મે દિન્ન’ન્તિ કથેન્તેન ‘એકતો હુત્વા નિત્થરિસ્સામી’તિ ચિન્તેત્વા કથિતં ભવિસ્સતિ, પુરોહિતેનાપિ ‘ગન્ધબ્બસ્સ મે દિન્ન’ન્તિ કથેન્તેન ‘બન્ધનાગારે ગન્ધબ્બં નિસ્સાય સુખેન વસિસ્સામા’તિ ચિન્તેત્વા કથિતં ભવિસ્સતિ, ગન્ધબ્બેનાપિ ‘વણ્ણદાસિયા મે દિન્ન’ન્તિ કથેન્તેન ‘એકન્તેન અનુક્કણ્ઠિતા ભવિસ્સામા’તિ ચિન્તેત્વા કથિતં ભવિસ્સતિ, ઇમેહિ પઞ્ચહિપિ ચોરેહિ ન ભવિતબ્બં, ઉય્યાને મક્કટા બહૂ, પિળન્ધનેન એકિસ્સા મક્કટિયા હત્થે આરુળ્હેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ. સો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘મહારાજ, ચોરે અમ્હાકં નિય્યાદેથ, મયં તં કિચ્ચં સોધેસ્સામા’’તિ આહ. રાજા ‘‘સાધુ, પણ્ડિત, સોધેહી’’તિ તસ્સ નિય્યાદેસિ.

બોધિસત્તો અત્તનો દાસપુરિસે પક્કોસાપેત્વા તે પઞ્ચ જને એકસ્મિંયેવ ઠાને વસાપેત્વા સમન્તા આરક્ખં કત્વા કણ્ણં દત્વા ‘‘યં તે અઞ્ઞમઞ્ઞં કથેન્તિ, તં મય્હં આરોચેથા’’તિ વત્વા પક્કામિ. તે તથા અકંસુ. તતો મનુસ્સાનં સન્નિસિન્નવેલાય સેટ્ઠિ તં ગહપતિકં આહ – ‘‘અરે, દુટ્ઠગહપતિ, તયા અહં, મયા વા ત્વં કહં દિટ્ઠપુબ્બો, કદા તે મય્હં પિળન્ધનં દિન્ન’’ન્તિ આહ. સો ‘‘સામિ મહાસેટ્ઠિ, અહં મહાસારં નામ રુક્ખસારપાદકં મઞ્ચપીઠમ્પિ ન જાનામિ, ‘તં નિસ્સાય પન મોક્ખં લભિસ્સામી’તિ એવં અવચં, મા મે કુજ્ઝ, સામી’’તિ આહ. પુરોહિતોપિ સેટ્ઠિં આહ ‘‘મહાસેટ્ઠિ, ત્વં ઇમિના અત્તનો અદિન્નકમેવ મય્હં કથં અદાસી’’તિ? ‘‘મયમ્પિ દ્વે ઇસ્સરા, અમ્હાકં એકતો હુત્વા ઠિતકાલે કમ્મં ખિપ્પં નિપ્ફજ્જિસ્સતી’’તિ કથેસિન્તિ. ગન્ધબ્બોપિ પુરોહિતં આહ ‘‘બ્રાહ્મણ, કદા તયા મય્હં પિળન્ધનં દિન્ન’’ન્તિ? ‘‘અહં તં નિસ્સાય વસનટ્ઠાને સુખં વસિસ્સામી’’તિ કથેસિન્તિ. વણ્ણદાસીપિ ગન્ધબ્બં આહ ‘‘અરે દુટ્ઠગન્ધબ્બ, અહં કદા તવ સન્તિકં ગતપુબ્બા, ત્વં વા મમ સન્તિકં આગતપુબ્બો, કદા તે મય્હં પિળન્ધનં

દિન્ન''ન્તિ? ભગિનિ કિંકારણા કુજ્ઝસિ, ''અમ્હેસુ પઞ્ચસુ એકતો વસન્તેસુ ઘરાવાસો ભવિસ્સતિ, અનુક્કણ્ઠમાના સુખં વસિસ્સામા''તિ કથેસિન્તિ. બોધિસત્તો પયોજિતમનુસ્સાનં સન્તિકા તં કથં સુત્વા તેસં તથતો અચોરભાવં ઞત્વા ''મક્કટિયા ગહિતપિળન્ધનં ઉપાયેનેવ પાતેસ્સામી''તિ ગેણ્ડુમયાનિ બહૂનિ પિળન્ધનાનિ કારેત્વા ઉય્યાને મક્કટિયો ગાહાપેત્વા હત્થપાદગીવાસુ ગેણ્ડુપિળન્ધનાનિ પિળન્ધાપેત્વા વિસ્સજ્જેસિ. ઇતરા મક્કટી પિળન્ધનં રક્ખમાના ઉય્યાને એવ નિસીદિ.

બોધિસત્તો મનુસ્સે આણાપેસિ ''ગચ્છથ તુમ્હે, ઉય્યાને સબ્બા મક્કટિયો ઉપધારેથ, યસ્સા તં પિળન્ધનં પસ્સથ, તં ઉત્તાસેત્વા પિળન્ધનં ગણ્હથા''તિ. તાપિ ખો મક્કટિયો ''પિળન્ધનં નો લદ્ધ''ન્તિ તુટ્ઠપહટ્ઠા ઉય્યાને વિચરન્તિયો તસ્સા સન્તિકં ગન્ત્વા ''પસ્સ અમ્હાકં પિળન્ધન''ન્તિ આહંસુ. સા મક્કટી અસહમાના ''કિં ઇમિના ગેણ્ડુપિળન્ધનેના''તિ મુત્તાહારં પિળન્ધિત્વા નિક્ખમિ. અથ નં તે પુરિસા દિસ્વા પિળન્ધનં છડ્ડાપેત્વા આહરિત્વા બોધિસત્તસ્સ અદંસુ. સો તં આદાય રઞ્ઞો દસ્સેત્વા ''ઇદં તે દેવ પિળન્ધનં, તે પઞ્ચપિ અચોરા, ઇદં પન ઉય્યાને મક્કટિયા આભત''ન્તિ આહ. ''કથં પન તે, પણ્ડિત, મક્કટિયા હત્થં આરુળ્હભાવો ઞાતો, કથં તે ગહિત''ન્તિ? સો સબ્બં આચિક્ખિ. રાજા તુટ્ઠમાનસો ''સઙ્ગામસીસાદીસુ નામ સૂરાદયો ઇચ્છિતબ્બા હોન્તી''તિ બોધિસત્તસ્સ થુતિં કરોન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૯૨. ''ઉક્કટ્ઠે સૂરમિચ્છન્તિ, મન્તીસુ અકુતૂહલં;
પિયઞ્ચ અન્નપાનમ્હિ, અત્થે જાતે ચ પણ્ડિત''ન્તિ.

તત્થ **ઉક્કટ્ઠે**તિ ઉપકટ્ઠે, ઉભતોબ્યૂળ્હે સઙ્ગામે સમ્પહારે વત્તમાનેતિ અત્થો. **સૂરમિચ્છન્તી**તિ અસનિયાપિ મત્થકે પતમાનાય અપલાયિનં સૂરં ઇચ્છન્તિ, તસ્મિં ખણે એવરૂપો સઙ્ગામયોધો પત્થેતબ્બો હોતિ. **મન્તીસુ અકુતૂહલન્તિ** કત્તબ્બાકત્તબ્બકિચ્ચં સમ્મન્તનકાલે ઉપ્પન્ને મન્તીસુ યો અકુતૂહલો અવિકિણ્ણવાચો મન્તં ન ભિન્દતિ, તં ઇચ્છન્તિ, તાદિસો તેસુ ઠાનેસુ પત્થેતબ્બો હોતિ. **પિયઞ્ચ અન્નપાનમ્હી**તિ મધુરે અન્નપાને પચ્ચુપટ્ઠિતે સહપરિભુઞ્જનત્થાય પિયપુગ્ગલં પત્થેન્તિ, તાદિસો તસ્મિં કાલે પત્થેતબ્બો હોતિ. **અત્થે જાતે ચ પણ્ડિત**ન્તિ અત્થગમ્ભીરે ધમ્મગમ્ભીરે કિસ્મિઞ્ચિદેવ કારણે વા પઞ્હે વા ઉપ્પન્ને પણ્ડિતં વિચક્ખણં ઇચ્છન્તિ. તથારૂપો હિ તસ્મિં સમયે પત્થેતબ્બો હોતીતિ.

એવં રાજા બોધિસત્તં વણ્ણેત્વા થોમેત્વા ઘનવસ્સં વસ્સેન્તો મહામેઘો વિય સત્તાહિ રતનેહિ પૂજેત્વા તસ્સોવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો, બોધિસત્તોપિ યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા થેરસ્સ ગુણં કથેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મહાસારજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૯૩] ૩. વિસ્સાસભોજનજાતકવણ્ણના

ન વિસ્સસે અવિસ્સત્થેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો વિસ્સાસભોજનં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિં કિર સમયે યેભુય્યેન ભિક્ખૂ ''માતરા નો દિન્નં, પિતરા નો દિન્નં, ભાતરા, ભગિનિયા, ચૂળમાતરા, ચૂળપિતરા, માતુલેન, માતુલાનિયા દિન્નં. અમ્હાકં ગિહિકાલેપિ ભિક્ખુકાલેપિ એતે દાતું યુત્તરૂપાવા''તિ ઞાતીહિ દિન્ને ચત્તારો પચ્ચયે

વિસ્સત્થા હુત્વા અપચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભુઞ્જન્તિ. સત્થા તં કારણં ઞત્વા ‘‘ભિક્ખૂનં મયા ધમ્મદેસનં કાતું વટ્ટતી’’તિ ભિક્ખૂ સન્નિપાતાપેત્વા ‘‘ભિક્ખવે, ભિક્ખુના નામ ઞાતીહિપિ અઞ્ઞાતીહિપિ દિન્નકે ચત્તારો પચ્ચયે પચ્ચવેક્ખિત્વાવ પરિભોગો કાતબ્બો. અપચ્ચવેક્ખિત્વા પરિભોગં કત્વા હિ કાલં કુરુમાનો ભિક્ખુ યક્ખપેતઅત્તભાવતો ન મુચ્ચતિ, અપચ્ચવેક્ખિતપરિભોગો નામેસ વિસપરિભોગસદિસો. વિસઞ્હિ વિસ્સાસિકેન દિન્નકમ્પિ અવિસ્સાસિકેન દિન્નકમ્પિ મારેતિયેવ. પુબ્બેપિ વિસ્સાસેન દિન્નં વિસં પરિભુઞ્જિત્વા જીવિતક્ખયં પત્તા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મહાવિભવો સેટ્ઠિ અહોસિ. તસ્સેકો ગોપાલકો કિટ્ઠસમ્બાધસમયે ગાવો ગહેત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા તત્થ ગોસાલં કત્વા રક્ખન્તો વસતિ. સેટ્ઠિનો ચ કાલેન કાલં ગોરસં આહરતિ. અથસ્સ ગોસાલાય અવિદૂરે સીહો નિવાસં ગણ્હિ. ગાવીનં સીહસન્તાસેન મિલાતાનં ખીરં મન્દં અહોસિ. અથ નં એકદિવસં સપ્પિં આદાય આગતં સેટ્ઠિ પુચ્છિ ‘‘કિં નુ ખો, સમ્મ ગોપાલક, મન્દં સપ્પી’’તિ? સો તં કારણં આચિક્ખિ. ‘‘અત્થિ પન, સમ્મ, તસ્સ સીહસ્સ કત્થચિ પટિબન્ધો’’તિ? ‘‘અત્થિસ્સ સામિ, એકાય મિગમાતુકાય સદ્ધિં સંસગ્ગો’’તિ. ‘‘સક્કા પન તં ગાહાપેતુ’’ન્તિ? ‘‘સક્કા, સામી’’તિ. ‘‘તેન હિ તં ગહેત્વા તસ્સા નલાટતો પટ્ઠાય સરીરે લોમાનિ વિસેન પુનપ્પુનં રજિત્વા સુક્ખાપેત્વા દ્વે તયો દિવસે અતિક્કામેત્વા તં મિગમાતુકં વિસ્સજ્જેહિ, સો તસ્સા સિનેહેન સરીરં લેહિત્વા જીવિતક્ખયં પાપુણિસ્સતિ. અથસ્સ ચમ્મનખદાઠા ચેવ વસઞ્ચ મંસઞ્ચ ગહેત્વા આગચ્છેય્યાસી’’તિ હલાહલવિસં દત્વા ઉય્યોજેસિ.

સો ગોપાલકો જાલં ખિપિત્વા ઉપાયેન તં મિગમાતુકં ગણ્હિત્વા તથા અકાસિ. સીહો તં દિસ્વાવ બલવસિનેહેન તસ્સા સરીરં લેહિત્વા જીવિતક્ખયં પાપુણિ. ગોપાલકોપિ ચમ્માદીનિ ગહેત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. બોધિસત્તો તં કારણં ઞત્વા ‘‘પરેસુ સિનેહો નામ ન કાતબ્બો, એવં બલસમ્પન્નોપિ સીહો મિગરાજા કિલેસવસેન સંસગ્ગં નિસ્સાય મિગમાતુકાય સરીરં લેહન્તો વિસપરિભોગં કત્વા જીવિતક્ખયં પત્તો’’તિ વત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૯૩. ‘‘ન વિસ્સસે અવિસ્સત્થે, વિસ્સત્થેપિ ન વિસ્સસે;
વિસ્સાસા ભયમન્વેતિ, સીહંવ મિગમાતુકા’’તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – યો પુબ્બે સભયો અત્તનિ અવિસ્સત્થો અહોસિ, તસ્મિં **અવિસ્સત્થે**, યો પુબ્બેપિ નિબ્ભયો અત્તનિ વિસ્સાસિકોયેવ, તસ્મિં **વિસ્સત્થેપિ ન વિસ્સસે**, નેવ વિસ્સાસં કરેય્ય. કિંકારણા? **વિસ્સાસા ભયમન્વેતિ**, યો હિ મિત્તેપિ અમિત્તેપિ વિસ્સાસો, તતો ભયમેવ આગચ્છતિ. કથં? **સીહંવ મિગમાતુકા**, યથા મિત્તસન્થવવસેન કતવિસ્સાસાય મિગમાતુકાય સન્તિકા સીહસ્સ ભયં અન્વેતિ, ઉપગતં સમ્પત્તન્તિ અત્થો. યથા વા વિસ્સાસવસેન સીહં મિગમાતુકા અન્વેતા ઉપગતાતિપિ અત્થો.

એવં બોધિસત્તો સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા મહાસેટ્ઠિ અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

વિસ્સાસભોજનજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૯૪] ૪. લોમહંસજાતકવણ્ણના

સોતત્તો સોસિન્નો ચેવાતિ ઇદં સત્થા વેસાલિં ઉપનિસ્સાય પાટિકારામે વિહરન્તો સુનક્ખત્તં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ સમયે સુનક્ખત્તો સત્થુ ઉપટ્ઠાકો હુત્વા પત્તચીવરમાદાય વિચરમાનો કોરક્ખત્તિયસ્સ ધમ્મં રોચેન્તો દસબલસ્સ પત્તચીવરં નિય્યાદેત્વા કોરક્ખત્તિયં નિસ્સાય વસતિ. તસ્સ કાલકઞ્જિકઅસુરયોનિયં નિબ્બત્તકાલે ગિહિ હુત્વા ''નત્થિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો, તક્કપરિયાહતં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાનં. યસ્સ ચ ખ્વાસ્સ અત્થાય ધમ્મો દેસિતો, ન સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા''તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૧૪૬) વેસાલિયં તિણ્ણં પાકારાનં અન્તરે વિચરન્તો સત્થુ અવણ્ણં ભાસતિ.

અથાયસ્મા સારિપુત્તો પિણ્ડાય ચરન્તો તસ્સેવં અવણ્ણં ભાસન્તસ્સ સુત્વા પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો તમત્થં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા ''કોધનો, સારિપુત્ત, સુનક્ખત્તો મોઘપુરિસો, કોધવસેનેવમાહ, કોધવસેનાપિ પન 'ન સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા'તિ વદન્તો અજાનિત્વાપિ મય્હં ગુણમેવ ભાસતિ. ન ખો પન સો મોઘપુરિસો મય્હં ગુણં જાનાતિ. મય્હઞ્હિ, સારિપુત્ત, છ અભિઞ્ઞા નામ અત્થિ, અયમ્પિ મે ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મોવ. દસબલઞાણાનિ અત્થિ, ચતુવેસારજ્જઞાણં અત્થિ, ચતુયોનિપરિચ્છેદકઞાણં અત્થિ, પઞ્ચગતિપરિચ્છેદકઞાણં અત્થિ, અયમ્પિ મે ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મોવ. એવં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસમન્નાગતં પન મં યો એવં વદેય્ય 'નત્થિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મો'તિ, સો તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે''તિ એવં અત્તનો વિજ્જમાનં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસ્સ ગુણં કથેત્વા ''સુનક્ખત્તો કિર, સારિપુત્ત, કોરક્ખત્તિયસ્સ દુક્કરકારિકાય મિચ્છાતપે પસન્નો, મિચ્છાતપે પસીદન્તેન પન મયિ એવ પસીદિતું વટ્ટતિ. અહઞ્હિ ઇતો એકનવુતિકપ્પમત્થકે 'અત્થિ નુ ખો એત્થ સારો'તિ બાહિરકં મિચ્છાતપં વીમંસન્તો ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં બ્રહ્મચરિયવાસં વસિં, તપસ્સી સુદં હોમિ પરમતપસ્સી, લૂખો સુદં હોમિ પરમલૂખો, જેગુચ્છી સુદં હોમિ પરમજેગુચ્છી, પવિવિત્તો સુદં હોમિ પરમપવિવિત્તો''તિ વત્વા થેરેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે એકનવુતિકપ્પમત્થકે બોધિસત્તો ''બાહિરકતપં વીમંસિસ્સામી''તિ આજીવકપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અચેલકો અહોસિ રજોજલ્લિકો, પવિવિત્તો અહોસિ એકવિહારી. મનુસ્સે દિસ્વા મિગો વિય પલાયિ, મહાવિકતિભોજનો અહોસિ, વચ્છકગોમયાદીનિ પરિભુઞ્જિ, અપ્પમાદવિહારત્થાય અરઞ્ઞે એકસ્મિં ભિંસનકે વનસણ્ડે વિહાસિ. તસ્મિમ્પિ વિહરન્તો હિમપાતસમયે અન્તરટ્ઠકે રત્તિં વનસણ્ડા નિક્ખમિત્વા અબ્ભોકાસે વિહરિત્વા સૂરિયે ઉગ્ગતે વનસણ્ડં પવિસતિ. સો યથા રત્તિં અબ્ભોકાસે હિમોદકેન તિન્તો, તથેવ દિવા વનસણ્ડતો પગ્ઘરન્તેહિ ઉદકબિન્દૂહિ તેમયિ. એવં અહોરત્તં સીતદુક્ખં અનુભોતિ. ગિમ્હાનં પન પચ્છિમે માસે દિવા અબ્ભોકાસે વિહરિત્વા રત્તિં વનસણ્ડં પવિસતિ. સો યથા દિવા અબ્ભોકાસે આતપેન પરિળાહપ્પત્તો, તથેવ રત્તિં નિવાતે વનસણ્ડે પરિળાહં પાપુણાતિ, સરીરા સેદધારા મુચ્ચન્તિ. અથસ્સ પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા અયં ગાથા પટિભાસિ –

૯૪. ''સોતત્તો સોસિન્નો ચેવ, એકો ભિંસનકે વને;
નગ્ગો ન ચગ્ગિમાસીનો, એસનાપસુતો મુની''તિ.

તત્થ **સોતત્તો**તિ સૂરિયસન્તાપેન સુટ્ઠુ તત્તો. **સોસિન્નો**તિ હિમોદકેન સુસિન્નો સુટ્ઠુ તિન્તો. **એકો ભિંસનકે વને**તિ યત્થ પવિટ્ઠાનં યેભુય્યેન લોમાનિ હંસન્તિ, તથારૂપે ભિંસનકેવનસણ્ડે એકો અદુતિયોવ અહોસિન્તિ દીપેતિ. **નગ્ગો**

ન ચગ્ગિમાસીનોતિ નગ્ગો ચ ન ચ અગ્ગિમાસીનો. તથા સીતેન પીળિયમાનોપિ નેવ નિવાસનપારુપનં વા આદિયિં, ન ચ અગ્ગિં આગમ્મ નિસીદિન્તિ દીપેતિ. **એસનાપસુતો**તિ અબ્રહ્મચરિયેપિ તસ્મિં બ્રહ્મચરિયસઞ્ઞી હુત્વા ''બ્રહ્મચરિયમેવેતં એસના ગવેસના ઉપાયો બ્રહ્મલોકસ્સા''તિ એવં તાય બ્રહ્મચરિયેસનાય પસુતો અનુયુત્તો ઉસ્સુક્કં આપન્નો અહોસિન્તિ દસ્સેતિ. **મુની**તિ ''મુનિ ખો એસ મોનત્થાય પટિપન્નો''તિ એવં લોકેન સમ્ભાવિતો અહોસિન્તિ દીપેતિ.

એવં ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં બ્રહ્મચરિયં ચરિત્વા બોધિસત્તો મરણકાલે ઉપટ્ઠિતં નિરયનિમિત્તં દિસ્વા ''ઇદં વતસમાદાનં નિરત્થક''ન્તિ ઞત્વા તઙ્ખણઞ્ઞેવ તં લદ્ધિં ભિન્દિત્વા સમ્માદિટ્ઠિં ગહેત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''અહં તેન સમયેન સો આજીવકો અહોસિ''ન્તિ.

લોમહંસજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૯૫] ૫. મહાસુદસ્સનજાતકવણ્ણના

અનિચ્ચા વત સઙ્ખારાતિ ઇદં સત્થા પરિનિબ્બાનમઞ્ચે નિપન્નો આનન્દત્થેરસ્સ ''મા, ભન્તે, ભગવા ઇમસ્મિં ખુદ્દકનગરકે''ત્યાદિવચનં (દી॰ નિ॰ ૨.૨૧૦) આરબ્ભ કથેસિ. તથાગતે હિ જેતવને વિહરન્તે સારિપુત્તત્થેરો કત્તિકપુણ્ણમાયં નાળકગામકે જાતોવરકે પરિનિબ્બાયિ, મહામોગ્ગલ્લાનો કત્તિકમાસસ્સેવ કાળપક્ખઅમાવસિયં. એવં પરિનિબ્બુતે અગ્ગસાવકયુગે ''અહમ્પિ કુસિનારાયં પરિનિબ્બાયિસ્સામી''તિ અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો તત્થ ગન્ત્વા યમકસાલાનમન્તરે ઉત્તરસીસકે મઞ્ચકે અનુટ્ઠાનસેય્યાય નિપજ્જિ. અથ નં આયસ્મા આનન્દત્થેરો ''મા, ભન્તે, ભગવા ઇમસ્મિં ખુદ્દકનગરકે વિસમે ઉજ્જઙ્ગલનગરકે, સાખાનગરકે પરિનિબ્બાયિ, અઞ્ઞેસં ચમ્પારાજગહાદીનં મહાનગરાનં અઞ્ઞતરસ્મિં ભગવા પરિનિબ્બાયતૂ''તિ યાચિ. સત્થા ''મા, આનન્દ, ઇમં 'ખુદ્દકનગરકં, ઉજ્જઙ્ગલનગરકં સાખાનગરક'ન્તિ વદેહિ, અહઞ્હિ પુબ્બે સુદસ્સનચક્કવત્તિરાજકાલે ઇમસ્મિં નગરે વસિં, તદા ઇદં દ્વાદસયોજનિકેન રતનપાકારેન પરિક્ખિત્તં મહાનગરં અહોસી''તિ વત્વા થેરેન યાચિતો અતીતં આહરન્તો **મહાસુદસ્સનસુત્તં** (દી॰ નિ॰ ૨.૨૪૧ આદયો) કથેસિ.

તદા પન મહાસુદસ્સનં સુધમ્મપાસાદા ઓતરિત્વા અવિદૂરે સત્તરતનમયે તાલવને પઞ્ઞત્તસ્મિં કપ્પિયમઞ્ચકે દક્ખિણેન પસ્સેન અનુટ્ઠાનસેય્યાય નિપન્નં દિસ્વા ''ઇમાનિ તે, દેવ, ચતુરાસીતિ નગરસહસ્સાનિ કુસાવતિરાજધાનિપ્પમુખાનિ, એત્થ છન્દં કરોહી''તિ સુભદ્દાય દેવિયા વુત્તે મહાસુદસ્સનો ''મા દેવિ એવં અવચ, અથ ખો 'એત્થ છન્દં વિનેહિ, મા અપેક્ખં અકાસી'તિ એવં મં ઓવદા''તિ વત્વા ''કિંકારણા, દેવા''તિ પુચ્છિતો ''અજ્જાહં કાલકિરિયં કરિસ્સામી''તિ. અથ નં દેવી રોદમાના અક્ખીનિ પુઞ્છિત્વા કિચ્છેન કસિરેન તથા વત્વા રોદિ પરિદેવિ. સેસાપિ ચતુરાસીતિસહસ્સઇત્થિયો રોદિંસુ પરિદેવિંસુ. અમચ્ચાદીસુપિ એકોપિ અધિવાસેતું નાસક્ખિ, સબ્બેપિ રોદિંસુ. બોધિસત્તો ''અલં, ભણે, મા સદ્દમકત્થા''તિ સબ્બે નિવારેત્વા દેવિં આમન્તેત્વા ''મા ત્વં દેવિ રોદિ, મા પરિદેવિ. તિલફલમત્તોપિ હિ સઙ્ખારો નિચ્ચો નામ નત્થિ, સબ્બેપિ અનિચ્ચા ભેદનધમ્મા એવા''તિ વત્વા દેવિં ઓવદન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૯૫. ''અનિચ્ચા વત સઙ્ખારા, ઉપ્પાદવયધમ્મિનો;
ઉપ્પજ્જિત્વા નિરુજ્ઝન્તિ, તેસં વૂપસમો સુખો''તિ.

તત્થ **અનિચ્ચા વત સઙ્ખારા**તિ ભદ્દે સુભદ્દાદેવિ, યત્તકા કેહિચિ પચ્ચયેહિ સમાગન્ત્વા કતા ખન્ધાયતનાદયો સઙ્ખારા, સબ્બે તે અનિચ્ચાયેવ નામ. એતેસુ હિ રૂપં અનિચ્ચં...પે॰... વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. ચક્ખુ અનિચ્ચં...પે॰... ધમ્મા અનિચ્ચા. યંકિઞ્ચિ સવિઞ્ઞાણકં અવિઞ્ઞાણકં રતનં, સબ્બં તં અનિચ્ચમેવ. ઇતિ ''અનિચ્ચા વત સઙ્ખારા''તિ ગણ્હ. કસ્મા? **ઉપ્પાદવયધમ્મિનો**તિ, સબ્બે હેતે ઉપ્પાદધમ્મિનો ચેવ વયધમ્મિનો ચ ઉપ્પજ્જનભિજ્જનસભાવાયેવ, તસ્મા ''અનિચ્ચા''તિ વેદિતબ્બા. યસ્મા ચ અનિચ્ચા, તસ્મા **ઉપ્પજ્જિત્વા નિરુજ્ઝન્તિ**, ઉપ્પજ્જિત્વા ઠિતિં પત્વાપિ નિરુજ્ઝન્તિયેવ. સબ્બેવ હેતે નિબ્બત્તમાના ઉપ્પજ્જન્તિ નામ, ભિજ્જમાના નિરુજ્ઝન્તિ નામ. તેસં ઉપ્પાદે સતિયેવ ચ ઠિતિ નામ હોતિ, ઠિતિયા સતિયેવ ભઙ્ગો નામ હોતિ, ન હિ અનુપ્પન્નસ્સ ઠિતિ નામ , નાપિ ઠિતં અભિજ્જનકં નામ અત્થિ. ઇતિ સબ્બેપિ સઙ્ખારા તીણિ લક્ખણાનિ પત્વા તત્થ તત્થેવ નિરુજ્ઝન્તિ, તસ્મા સબ્બેપિમે અનિચ્ચા ખણિકા ઇત્તરા અધુવા પભઙ્ગુનો ચલિતા સમીરિતા અનદ્ધનિયા પયાતા તાવકાલિકા નિસ્સારા, તાવકાલિકટ્ઠેન માયામરીચિફેણસદિસા. તેસુ ભદ્દે સુભદ્દાદેવિ, કસ્મા સુખસઞ્ઞં ઉપ્પાદેસિ, એવં પન ગણ્હ **તેસં વૂપસમો સુખો**તિ, સબ્બવટ્ટવૂપસમનતો તેસં વૂપસમો નામ નિબ્બાનં, તદેવેકં એકન્તતો સુખં, તતો અઞ્ઞં સુખં નામ નત્થીતિ.

એવં મહાસુદસ્સનો અમતમહાનિબ્બાનેન દેસનાય કૂટં ગહેત્વા અવસેસસ્સપિ મહાજનસ્સ ''દાનં દેથ, સીલં રક્ખથ, ઉપોસથકમ્મં કરોથા''તિ ઓવાદં દત્વા દેવલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સુભદ્દા દેવી રાહુલમાતા અહોસિ, પરિણાયકરતનં રાહુલો, સેસપરિસા બુદ્ધપરિસા, મહાસુદસ્સનો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મહાસુદસ્સનજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૯૬] ૬. તેલપત્તજાતકવણ્ણના

સમતિત્તિકં અનવસેસકન્તિ ઇદં સત્થા સુમ્ભરટ્ઠે સેદકં નામ નિગમં ઉપનિસ્સાય અઞ્ઞતરસ્મિં વનસણ્ડે વિહરન્તો જનપદકલ્યાણિસુત્તં આરબ્ભ કથેસિ. તત્ર હિ ભગવા –

> ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, 'જનપદકલ્યાણી જનપદકલ્યાણી'તિ ખો, ભિક્ખવે, મહાજનકાયો સન્નિપતેય્ય, સા ખો પનસ્સ જનપદકલ્યાણી પરમપાસાવિની નચ્ચે, પરમપાસાવિની ગીતે. 'જનપદકલ્યાણી નચ્ચતિ ગાયતી'તિ ખો, ભિક્ખવે, ભિય્યોસોમત્તાય મહાજનકાયો સન્નિપતેય્ય. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય જીવિતુકામો અમરિતુકામો સુખકામો દુક્ખપટિકૂલો. તમેનં એવં વદેય્ય ''અયં તે, અમ્ભો પુરિસ, સમતિત્તિકો તેલપત્તો અન્તરેન ચ મહાજનકાયસ્સ અન્તરેન ચ જનપદકલ્યાણિયા પરિહરિતબ્બો, પુરિસો ચ તં ઉક્ખિત્તાસિકો પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધિસ્સતિ 'યત્થેવ નં થોકમ્પિ છડ્ડેસ્સસિ, તત્થેવ તે સીસં પાતેસ્સામી'''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ સો પુરિસો અમું તેલપત્તં અમનસિકરિત્વા બહિદ્ધા પમાદં આહરેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ઉપમા ખો મ્યાયં, ભિક્ખવે, કતા અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનાય. અયમેવેત્થ અત્થો – 'સમતિત્તિકો તેલપત્તો'તિ ખો, ભિક્ખવે, કાયગતાયેતં સતિયા અધિવચનં. તસ્માતિહ , ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં 'કાયગતા નો સતિ ભાવિતા ભવિસ્સતિ સુસમારદ્ધા'તિ એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ (સં॰ નિ॰ ૫.૩૮૬) –

ઇદં જનપદકલ્યાણિસુત્તં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કથેસિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – **જનપદકલ્યાણી**તિ જનપદમ્હિ કલ્યાણી ઉત્તમા છસરીરદોસરહિતા પઞ્ચકલ્યાણસમન્નાગતા. સા હિ યસ્મા નાતિદીઘા, નાતિરસ્સા, નાતિકિસા, નાતિથૂલા, નાતિકાળા, નાચ્ચોદાતા, અતિક્કન્તા માનુસકવણ્ણં, અપત્તા દિબ્બવણ્ણં, તસ્મા છસરીરદોસરહિતા. છવિકલ્યાણં, મંસકલ્યાણં, ન્હારુકલ્યાણં, અટ્ઠિકલ્યાણં, વયોકલ્યાણન્તિ ઇમેહિ પન પઞ્ચહિ કલ્યાણેહિ સમન્નાગતત્તા પઞ્ચકલ્યાણસમન્નાગતા નામ. તસ્સા હિ આગન્તુકોભાસકિચ્ચં નામ નત્થિ, અત્તનો સરીરોભાસેનેવ દ્વાદસહત્થે ઠાને આલોકં કરોતિ, પિયઙ્ગુસામા વા હોતિ સુવણ્ણસામા વા. અયમસ્સા **છવિકલ્યાણતા**. ચત્તારો પનસ્સા હત્થપાદા મુખપરિયોસાનઞ્ચ લાખારસપરિકમ્મકતં વિય રત્તપવાળરત્તકમ્બલસદિસં હોતિ. અયમસ્સા **મંસકલ્યાણતા**. વીસતિ નખપત્તાનિ મંસતો અમુત્તટ્ઠાને લાખારસપૂરિતાનિ વિય, મુત્તટ્ઠાને ખીરધારાસદિસાનિ. અયમસ્સા **ન્હારુકલ્યાણતા**. દ્વત્તિંસ દન્તા સુફુસિતા સુધોતવજિરપન્તિ વિય ખાયન્તિ. અયમસ્સા **અટ્ઠિકલ્યાણતા**. વીસતિવસ્સસતિકાપિ પન સમાના સોળસવસ્સુદ્દેસિકા વિય હોતિ નિબ્બલિપલિતા. અયમસ્સા **વયોકલ્યાણતા**.

પરમપાસાવિનીતિ એત્થ પન પસવનં પસવો, પવત્તીતિ અત્થો. પસવો એવ પાસાવો, પરમો પાસાવો પરમપાસાવો, સો અસ્સા અત્થીતિ પરમપાસાવિની. નચ્ચે ચ ગીતે ચ ઉત્તમપ્પવત્તિ સેટ્ઠકિરિયા. ઉત્તમમેવ નચ્ચં નચ્ચતિ, ગીતઞ્ચ ગાયતીતિ વુત્તં હોતિ.

અથ પુરિસો આગચ્છેય્યાતિ ન અત્તનો રુચિયા આગચ્છેય્ય, અયં પનેત્થ અધિપ્પાયો – અથેવં મહાજનમજ્ઝે જનપદકલ્યાણિયા નચ્ચમાનાય ''સાધુ સાધૂ''તિ સાધુકારેસુ અઙ્ગુલિફોટનેસુ ચેલુક્ખેપેસુ ચ પવત્તમાનેસુ તં પવત્તિં સુત્વા રાજા બન્ધનાગારતો એકં ચોરપુરિસં પક્કોસાપેત્વા નિગળાનિ છિન્દિત્વા સમતિત્તિકં સુપરિપુણ્ણં તેલપત્તં તસ્સ હત્થે દત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ દળ્હં ગાહાપેત્વા એકં અસિહત્થં પુરિસં આણાપેસિ ''એતં ગહેત્વા જનપદકલ્યાણિયા સમજ્જટ્ઠાનં ગચ્છ. યત્થેવ ચેસ પમાદં આગમ્મ એકમ્પિ તેલબિન્દું છડ્ડેતિ, તત્થેવસ્સ સીસં છિન્દા''તિ. સો પુરિસો અસિં ઉક્ખિપિત્વા તં તજ્જેન્તો તત્થ નેસિ. સો મરણભયતજ્જિતો જીવિતુકામતાય પમાદવસેન તં અમનસિકરિત્વા સકિમ્પિ અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા તં જનપદકલ્યાણિં ન ઓલોકેસિ. એવં ભૂતપુબ્બમેવેતં વત્થુ, સુત્તે પન પરિકપ્પવસેનેતં વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

ઉપમા ખો મ્યાયન્તિ એત્થ પન તેલપત્તસ્સ તાવ કાયગતાસતિયા ઓપમ્મસંસન્દનં કતમેવ. એત્થ પન રાજા વિય કમ્મં દટ્ઠબ્બં, અસિ વિય કિલેસા, ઉક્ખિત્તાસિકપુરિસો વિય મારો, તેલપત્તહત્થો પુરિસો વિય કાયગતાસતિભાવકો વિપસ્સકયોગાવચરો. ઇતિ ભગવા ''કાયગતાસતિં ભાવેતુકામેન ભિક્ખુના તેલપત્તહત્થેન તેન પુરિસેન વિય સતિં અવિસ્સજ્જેત્વા અપ્પમત્તેન કાયગતાસતિ ભાવેતબ્બા''તિ ઇમં સુત્તં આહરિત્વા દસ્સેસિ.

ભિક્ખૂ ઇમં સુત્તઞ્ચ અત્થઞ્ચ સુત્વા એવમાહંસુ – ''દુક્કરં, ભન્તે, તેન પુરિસેન કતં તથારૂપિં જનપદકલ્યાણિં અનોલોકેત્વા તેલપત્તં આદાય ગચ્છન્તેના''તિ. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, તેન દુક્કરં કતં, સુકરમેવેતં. કસ્મા? ઉક્ખિત્તાસિકેન પુરિસેન સન્તજ્જેત્વા નીયમાનતાય. યં પન પુબ્બે પણ્ડિતા અપ્પમાદેન સતિં અવિસ્સજ્જેત્વા અભિસઙ્ખતં દિબ્બરૂપમ્પિ ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા અનોલોકેત્વાવ ગન્ત્વા રજ્જં પાપુણિંસુ, એતં દુક્કર''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ રઞ્ઞો પુત્તસતસ્સ સબ્બકનિટ્ઠો હુત્વા નિબ્બત્તિ, સો અનુપુબ્બેન વિઞ્ઞુતં પાપુણિ. તદા ચ રઞ્ઞો ગેહે પચ્ચેકબુદ્ધા ભુઞ્જન્તિ, બોધિસત્તો તેસં વેય્યાવચ્ચં કરોતિ. સો

એકદિવસં ચિન્તેસિ ''મમ બહૂ ભાતરો, લચ્છામિ નુ ખો અહં ઇમસ્મિં નગરે કુલસન્તકં રજ્જં, ઉદાહુ નો''તિ? અથસ્સ એતદહોસિ ''પચ્ચેકબુદ્ધે પુચ્છિત્વા જાનિસ્સામી''તિ. સો દુતિયદિવસે પચ્ચેકબુદ્ધેસુ આગતેસુ ધમકરણં આદાય પાનીયં પરિસ્સાવેત્વા પાદે ધોવિત્વા તેલેન મક્ખેત્વા તેસં અન્તરખજ્જકં ખાદિત્વા નિસિન્નકાલે વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો તમત્થં પુચ્છિ. અથ નં તે અવોચું – કુમાર, ન ત્વં ઇમસ્મિં નગરે રજ્જં લભિસ્સસિ, ઇતો પન વીસયોજનસતમત્થકે ગન્ધારરટ્ઠે તક્કસિલાનગરં નામ અત્થિ, તત્થ ગન્તું સક્કોન્તો ઇતો સત્તમે દિવસે રજ્જં લચ્છસિ. અન્તરામગ્ગે પન મહાવત્તનિઅટવિયં પરિપન્થો અત્થિ, તં અટવિં પરિહરિત્વા ગચ્છન્તસ્સ યોજનસતિકો મગ્ગો હોતિ, ઉજુકં ગચ્છન્તસ્સ પઞ્ઞાસ યોજનાનિ હોન્તિ. સો હિ અમનુસ્સકન્તારો નામ. તત્થ યક્ખિનિયો અન્તરામગ્ગે ગામે ચ સાલાયો ચ માપેત્વા ઉપરિ સુવણ્ણતારકવિચિત્તવિતાનં મહારહસેય્યં પઞ્ઞાપેત્વા નાનાવિરાગપટસાણિયો પરિક્ખિપિત્વા દિબ્બાલઙ્કારેહિ અત્તભાવં મણ્ડેત્વા સાલાસુ નિસીદિત્વા આગચ્છન્તે પુરિસે મધુરાહિ વાચાહિ સઙ્ગણ્હિત્વા ''કિલન્તરૂપા વિય પઞ્ઞાયથ, ઇધાગન્ત્વા નિસીદિત્વા પાનીયં પિવિત્વા ગચ્છથા''તિ પક્કોસિત્વા આગતાગતાનં આસનાનિ દત્વા અત્તનો રૂપલીલાવિલાસેહિ પલોભેત્વા કિલેસવસિકે કત્વા અત્તના સદ્ધિં અજ્ઝાચારે કતે તત્થેવ ને લોહિતેન પગ્ઘરન્તેન ખાદિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેન્તિ. રૂપગોચરં સત્તં રૂપેનેવ ગણ્હન્તિ, સદ્દગોચરં મધુરેન ગીતવાદિતસદ્દેન, ગન્ધગોચરં દિબ્બગન્ધેહિ, રસગોચરં દિબ્બેન નાનગ્ગરસભોજનેન, ફોટ્ઠબ્બગોચરં ઉભતોલોહિતકૂપધાનેહિ દિબ્બસયનેહિ ગણ્હન્તિ. સચે ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા તા અનોલોકેત્વા સતિં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા ગમિસ્સસિ, સત્તમે દિવસે તત્થ રજ્જં લચ્છસીતિ.

બોધિસત્તો ''હોતુ, ભન્તે, તુમ્હાકં ઓવાદં ગહેત્વા કિં તા ઓલોકેસ્સામી''તિ પચ્ચેકબુદ્ધેહિ પરિત્તં કારાપેત્વા પરિત્તવાલુકઞ્ચેવ પરિત્તસુત્તઞ્ચ આદાય પચ્ચેકબુદ્ધે ચ માતાપિતરો ચ વન્દિત્વા નિવેસનં ગન્ત્વા અત્તનો પુરિસે આહ – ''અહં તક્કસિલાયં રજ્જં ગહેતું ગચ્છામિ, તુમ્હે ઇધેવ તિટ્ઠથા''તિ. અથ નં પઞ્ચ જના આહંસુ ''મયમ્પિ અનુગચ્છામા''તિ. ''ન સક્કા તુમ્હેહિ અનુગન્તું, અન્તરામગ્ગે કિર યક્ખિનિયો રૂપાદિગોચરે મનુસ્સે એવઞ્ચેવઞ્ચ રૂપાદીહિ પલોભેત્વા ગણ્હન્તિ, મહા પરિપન્થો, અહં પન અત્તાનં તક્કેત્વા ગચ્છામી''તિ. ''કિં પન, દેવ, મયં તુમ્હેહિ સદ્ધિં ગચ્છન્તા અત્તનો પિયાનિ રૂપાદીનિ ઓલોકેસ્સામ, મયમ્પિ તથેવ ગમિસ્સામા''તિ. બોધિસત્તો ''તેન હિ અપ્પમત્તા હોથા''તિ તે પઞ્ચ જને આદાય મગ્ગં પટિપજ્જિ.

યક્ખિનિયો ગામાદીનિ માપેત્વા નિસીદિંસુ. તેસુ રૂપગોચરો પુરિસો તા યક્ખિનિયો ઓલોકેત્વા રૂપારમ્મણે પટિબદ્ધચિત્તો થોકં ઓહીયિ. બોધિસત્તો ''કિં ભો, થોકં ઓહીયસી''તિ આહ. ''દેવ, પાદા મે રુજ્જન્તિ, થોકં સાલાયં નિસીદિત્વા આગચ્છામી''તિ. ''અમ્ભો, એતા યક્ખિનિયો, મા ખો પત્થેસી''તિ. ''યં હોતિ, તં હોતુ, ન સક્કોમિ, દેવા''તિ. ''તેન હિ પઞ્ઞાયિસ્સસી''તિ ઇતરે ચત્તારો આદાય અગમાસિ. સોપિ રૂપગોચરકો તાસં સન્તિકં અગમાસિ. તા અત્તના સદ્ધિં અજ્ઝાચારે કતે તં તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપેત્વા પુરતો ગન્ત્વા અઞ્ઞં સાલં માપેત્વા નાનાતૂરિયાનિ ગહેત્વા ગાયમાના નિસીદિંસુ, તત્થ સદ્દગોચરકો ઓહીયિ. પુરિમનયેનેવ તમ્પિ ખાદિત્વા પુરતો ગન્ત્વા નાનપ્પકારે ગન્ધકરણ્ડકે પૂરેત્વા આપણં પસારેત્વા નિસીદિંસુ, તત્થ ગન્ધગોચરકો ઓહીયિ. તમ્પિ ખાદિત્વા પુરતો ગન્ત્વા નાનગ્ગરસાનં દિબ્બભોજનાનં ભાજનાનિ પૂરેત્વા ઓદનિકાપણં પસારેત્વા નિસીદિંસુ, તત્થ રસગોચરકો ઓહીયિ. તમ્પિ ખાદિત્વા પુરતો ગન્ત્વા દિબ્બસયનાનિ પઞ્ઞાપેત્વા નિસીદિંસુ, તત્થ ફોટ્ઠબ્બગોચરકો ઓહીયિ. તમ્પિ ખાદિંસુ, બોધિસત્તો એકકોવ અહોસિ.

અથેકા યક્ખિની ''અતિખરમન્તો વતાયં, અહં તં ખાદિત્વાવ નિવત્તિસ્સામી''તિ બોધિસત્તસ્સ પચ્છતો પચ્છતો અગમાસિ. અટવિયા પરભાગે વનકમ્મિકાદયો યક્ખિનિં દિસ્વા ''અયં તે પુરતો ગચ્છન્તો પુરિસો કિં

હોતી’’તિ પુચ્છિંસુ. ‘‘કોમારસામિકો મે, અય્યા’’તિ. ‘‘અમ્ભો, અયં એવં સુકુમાલા પુપ્ફદામસદિસા સુવણ્ણવણ્ણા કુમારિકા અત્તનો કુલં છડ્ડેત્વા ભવન્તં તક્કેત્વા નિક્ખન્તા, કસ્મા એતં અકિલમેત્વા આદાય ન ગચ્છસી’’તિ? ‘‘નેસા, અય્યા, મય્હં પજાપતિ, યક્ખિની એસા, એતાય મે પઞ્ચ મનુસ્સા ખાદિતા’’તિ. ‘‘અય્યા, પુરિસા નામ કુદ્ધકાલે અત્તનો પજાપતિયો યક્ખિનિયોપિ કરોન્તિ પેતિનિયોપી’’તિ. સા ગચ્છમાના ગબ્ભિનિવણ્ણં દસ્સેત્વા પુન સકિં વિજાતવણ્ણં કત્વા પુત્તં અઙ્કેન આદાય બોધિસત્તં અનુબન્ધિ, દિટ્ઠદિટ્ઠા પુરિમનયેનેવ પુચ્છન્તિ. બોધિસત્તોપિ તથેવ વત્વા ગચ્છન્તો તક્કસિલં પાપુણિ. સા પુત્તં અન્તરધાપેત્વા એકિકાવ અનુબન્ધિ. બોધિસત્તો નગરદ્વારં ગન્ત્વા એકિસ્સા સાલાય નિસીદિ. સા બોધિસત્તસ્સ તેજેન પવિસિતું અસક્કોન્તી દિબ્બરૂપં માપેત્વા સાલાદ્વારે અટ્ઠાસિ.

તસ્મિં સમયે તક્કસિલરાજા ઉય્યાનં ગચ્છન્તો તં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા ‘‘ગચ્છ, ઇમિસ્સા સસ્સામિકઅસ્સામિકભાવં જાનાહી’’તિ મનુસ્સં પેસેસિ. સો તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘સસ્સામિકાસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, અય્ય, અયં મે સાલાય નિસિન્નો સામિકો’’તિ. બોધિસત્તો ‘‘નેસા મય્હં પજાપતિ, યક્ખિની એસા, એતાય મે પઞ્ચ મનુસ્સા ખાદિતા’’તિ આહ. સાપિ ‘‘પુરિસા નામ અય્યા કુદ્ધકાલે યં ઇચ્છન્તિ, તં વદન્તી’’તિ આહ. સો ઉભિન્નમ્પિ વચનં રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ‘‘અસ્સામિકભણ્ડં નામ રાજસન્તકં હોતી’’તિ યક્ખિનિં પક્કોસાપેત્વા એકહત્થિપિટ્ઠે નિસીદાપેત્વા નગરં પદક્ખિણં કત્વા પાસાદં અભિરુય્હ તં અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠપેસિ.

સો ન્હાતવિલિત્તો સાયમાસં ભુઞ્જિત્વા સિરીસયનં અભિરુહિ. સાપિ યક્ખિની અત્તનો ઉપકપ્પનકં આહારં આહરિત્વા અલઙ્કતપટિયત્તા સિરિસયને રઞ્ઞા સદ્ધિં નિપજ્જિત્વા રઞ્ઞો રતિવસેન સુખં સમપ્પિતસ્સ નિપન્નકાલે એકેન પસ્સેન પરિવત્તિત્વા પરોદિ. અથ નં રાજા ‘‘કિં, ભદ્દે, રોદસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘દેવ, અહં તુમ્હેહિ મગ્ગે દિસ્વા આનીતા, તુમ્હાકઞ્ચ ગેહે બહૂ ઇત્થિયો, અહં સપત્તીનં અન્તરે વસમાના કથાય ઉપ્પન્નાય ‘કો તુય્હં માતરં વા પિતરં વા ગોત્તં વા જાતિં વા જાનાતિ, ત્વં અન્તરામગ્ગે દિસ્વા આનીતા નામા’તિ સીસે ગહેત્વા નિપ્પીળિયમાના વિય મઙ્કુ ભવિસ્સામિ. સચે તુમ્હે સકલરજ્જે ઇસ્સરિયઞ્ચ આણઞ્ચ મય્હં દદેય્યાથ, કોચિ મય્હં ચિત્તં કોપેત્વા કથેતું ન સક્ખિસ્સતી’’તિ . ‘‘ભદ્દે, મય્હં સકલરટ્ઠવાસિનો ન કિઞ્ચિ હોન્તિ, નાહં એતેસં સામિકો. યે પન રાજાણં કોપેત્વા અકત્તબ્બં કરોન્તિ, તેસઞ્ઞેવાહં સામિકો. ઇમિના કારણેન ન સક્કા તુય્હં સકલરટ્ઠે વા નગરે વા ઇસ્સરિયઞ્ચ આણઞ્ચ દાતુ’’ન્તિ. ‘‘તેન હિ, દેવ, સચે રટ્ઠે વા નગરે વા આણં દાતું ન સક્કોથ, અન્તોનિવેસને અન્તોવળઞ્જનકાનં ઉપરિ મમ વસં વત્તનત્થાય આણં દેથા’’તિ. રાજા દિબ્બફોટ્ઠબ્બેન બદ્ધો તસ્સા વચનં અતિક્કમિતું અસક્કોન્તો ‘‘સાધુ, ભદ્દે, અન્તોવળઞ્જનકેસુ તુય્હં આણં દમ્મિ, ત્વં એતે અત્તનો વસે વત્તાપેહી’’તિ આહ. સા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા રઞ્ઞો નિદ્દં ઓક્કન્તકાલે યક્ખનગરં ગન્ત્વા યક્ખે પક્કોસિત્વા અત્તના રાજાનં જીવિતક્ખયં પાપેત્વા અટ્ઠિમત્તં સેસેત્વા સબ્બં ન્હારુચમ્મમંસલોહિતં ખાદિ, અવસેસા યક્ખા મહાદ્વારતો પટ્ઠાય અન્તોનિવેસને કુક્કુટકુક્કુરે આદિં કત્વા સબ્બે ખાદિત્વા અટ્ઠિમત્તસેસે અકંસુ.

પુનદિવસે દ્વારં યથાપિહિતમેવ દિસ્વા મનુસ્સા ફરસૂહિ કવાટાનિ કોટ્ટેત્વા અન્તો પવિસિત્વા સબ્બં નિવેસનં અટ્ઠિકપરિકિણ્ણં દિસ્વા ‘‘સચ્ચં વત સો પુરિસો આહ ‘નાયં મય્હં પજાપતિ, યક્ખિની એસા’તિ. રાજા પન કિઞ્ચિ અજાનિત્વા તં ગહેત્વા અત્તનો ભરિયં અકાસિ, સા યક્ખે પક્કોસિત્વા સબ્બં જનં ખાદિત્વા ગતા ભવિસ્સતી’’તિ આહંસુ. બોધિસત્તોપિ તં દિવસં તસ્સાયેવ સાલાયં પરિત્તવાલુકં સીસે કત્વા પરિત્તસુત્તઞ્ચ પરિક્ખિપિત્વા ખગ્ગં ગહેત્વા ઠિતકોવ અરુણં ઉટ્ઠાપેસિ. મનુસ્સા સકલરાજનિવેસનં સોધેત્વા હરિતૂપલિત્તં કત્વા ઉપરિ ગન્ધેહિ વિલિમ્પિત્વા પુપ્ફાનિ વિકિરિત્વા પુપ્ફદામાનિ ઓસારેત્વા ધૂમં દત્વા નવમાલા બન્ધિત્વા સમ્મન્તયિંસુ ‘‘અમ્ભો,

યો પુરિસો દિબ્બરૂપં માપેત્વા પચ્છતો આગચ્છન્તિં યક્ખિનિં ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા ઓલોકનમત્તમ્પિ ન અકાસિ, સો અતિવિય ઉળારસત્તો ધિતિમા ઞાણસમ્પન્નો, તાદિસે પુરિસે રજ્જં અનુસાસન્તે સબ્બરટ્ઠં સુખિતં ભવિસ્સતિ, તં રાજાનં કરોમા''તિ. અથ સબ્બે અમચ્ચા ચ નાગરા ચ એકચ્છન્દા હુત્વા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''દેવ, તુમ્હે ઇમં રજ્જં કારેથા''તિ નગરં પવેસેત્વા રતનરાસિમ્હિ ઠપેત્વા અભિસિઞ્ચિત્વા તક્કસિલરાજાનં અકંસુ. સો ચત્તારિ અગતિગમનાનિ વજ્જેત્વા દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૯૬. ''સમતિત્તિકં અનવસેસકં, તેલપત્તં યથા પરિહરેય્ય;
એવં સચિત્તમનુરક્ખે, પત્થયાનો દિસં અગતપુબ્બ''ન્તિ.

તત્થ **સમતિત્તિક**ન્તિ અન્તોમુખવટ્ટિલેખં પાપેત્વા સમભરિતં. **અનવસેસક**ન્તિ અનવસિઞ્ચનકં અપરિસ્સાવનકં કત્વા. **તેલપત્ત**ન્તિ પક્ખિત્તતિલતેલપત્તં. **પરિહરેય્યા**તિ હરેય્ય, આદાય ગચ્છેય્ય. **એવં સચિત્તમનુરક્ખે**તિ તં તેલભરિતં પત્તં વિય અત્તનો ચિત્તં કાયગતાસતિયા ગોચરે ચેવ સમ્પયુત્તસતિયા ચાતિ ઉભિન્નં અન્તરે પક્ખિપિત્વા યથા મુહુત્તમ્પિ બહિદ્ધા ગોચરે ન વિક્ખિપતિ, તથા પણ્ડિતો યોગાવચરો રક્ખેય્ય ગોપેય્ય. કિંકારણા? એતસ્સ હિ –

''દુન્નિગ્ગહસ્સ લહુનો, યત્થકામનિપાતિનો;
ચિત્તસ્સ દમથો સાધુ, ચિત્તં દન્તં સુખાવહ''ન્તિ. (ધ॰ પ॰ ૩૫);

તસ્મા –

''સુદુદ્દસં સુનિપુણં, યત્થકામનિપાતિનં;
ચિત્તં રક્ખેથ મેધાવી, ચિત્તં ગુત્તં સુખાવહં''. (ધ॰ પ॰ ૩૬);

ઇદઞ્હિ –

''દૂરઙ્ગમં એકચરં, અસરીરં ગુહાસયં;
યે ચિત્તં સંયમેસ્સન્તિ, મોક્ખન્તિ મારબન્ધના''. (ધ॰ પ॰ ૩૭);

ઇતરસ્સ પન –

''અનવટ્ઠિતચિત્તસ્સ, સદ્ધમ્મં અવિજાનતો;
પરિપ્લવપસાદસ્સ, પઞ્ઞા ન પરિપૂરતિ''. (ધ॰ પ॰ ૩૮);

થિરકમ્મટ્ઠાનસહાયસ્સ પન –

''અનવસ્સુતચિત્તસ્સ , અનન્વાહતચેતસો;
પુઞ્ઞપાપપહીનસ્સ, નત્થિ જાગરતો ભયં''. (ધ॰ પ॰ ૩૯);

તસ્મા એતં –

“ફન્દનં ચપલં ચિત્તં, દૂરક્ખં દુન્નિવારયં;
ઉજું કરોતિ મેધાવી, ઉસુકારોવ તેજનં”. (ધ॰ પ॰ ૩૩);

એવં ઉજું કરોન્તો સચિત્તમનુરક્ખે.

પત્થયાનો દિસં અગતપુબ્બન્તિ ઇમસ્મિં કાયગતાસતિકમ્મટ્ઠાને કમ્મં આરભિત્વા અનમતગ્ગે સંસારે અગતપુબ્બં દિસં પત્થેન્તો પિહેન્તો વુત્તનયેન સકં ચિત્તં રક્ખેય્યાતિ અત્થો. કા પનેસા દિસા નામ? –

“માતાપિતા દિસા પુબ્બા, આચરિયા દક્ખિણા દિસા;
પુત્તદારા દિસા પચ્છા, મિત્તામચ્ચા ચ ઉત્તરા.

“દાસકમ્મકરા હેટ્ઠા, ઉદ્ધં સમણબ્રાહ્મણા;
એતા દિસા નમસ્સેય્ય, અલમત્તો કુલે ગિહી”તિ. (દી॰ નિ॰ ૩.૨૭૩) –

એત્થ તાવ પુત્તદારાદયો “દિસા”તિ વુત્તા.

“દિસા ચતસ્સો વિદિસા ચતસ્સો, ઉદ્ધં અધો દસ દિસા ઇમાયો;
કતમં દિસં તિટ્ઠતિ નાગરાજા, યમદ્દસા સુપિને છબ્બિસાણ”ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૧૦૪) –

એત્થ પુરત્થિમાદિભેદા દિસાવ “દિસા”તિ વુત્તા.

“અગારિનો અન્નદપાનવત્થદા, અવ્હાયિકા તમ્પિ દિસં વદન્તિ;
એસા દિસા પરમા સેતકેતુ, યં પત્વા દુક્ખી સુખિનો ભવન્તી”તિ. (જા॰ ૧.૬.૯) –

એત્થ પન નિબ્બાનં “દિસા”તિ વુત્તં. ઇધાપિ તદેવ અધિપ્પેતં. તઞ્હિ “ખયં વિરાગ”ન્તિઆદીહિ દિસ્સતિ અપદિસ્સતિ, તસ્મા “દિસા”તિ વુચ્ચતિ. અનમતગ્ગે પન સંસારે કેનચિ બાલપુથુજ્જનેન સુપિનેનપિ અગતપુબ્બતાય અગતપુબ્બા દિસા નામાતિ વુત્તં. તં પત્થયન્તેન કાયગતાસતિયા યોગો કરણીયોતિ.

એવં સત્થા નિબ્બાનેન દેસનાય કૂટં ગહેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – “તદા રાજપરિસા બુદ્ધપરિસા અહોસિ, રજ્જપ્પત્તકુમારો પન અહમેવ અહોસિ”ન્તિ.

તેલપત્તજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૯૭] ૭. નામસિદ્ધિજાતકવણ્ણના

જીવકઞ્ચ મતં દિસ્વાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં નામસિદ્ધિકં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. એકો કિર કુલપુત્તો નામેન પાપકો નામ. સો સાસને ઉરં દત્વા પબ્બજિતો ભિક્ખૂહિ “એહાવુસો, પાપક, તિટ્ઠાવુસો, પાપકા”તિ વુચ્ચમાનો ચિન્તેસિ “લોકે પાપકં નામ લામકં કાળકણ્ણિભૂતં વુચ્ચતિ, અઞ્ઞં મઙ્ગલપટિસંયુત્તં નામં આહરાપેસ્સામી”તિ. સો આચરિયુપજ્ઝાયે ઉપસઙ્કમિત્વા “ભન્તે, મય્હં નામં અવમઙ્ગલં, અઞ્ઞં મે નામં કરોથા”તિ

આહ. અથ નં તે એવમાહંસુ – ‘‘આવુસો, નામં નામ પણ્ણત્તિમત્તં, નામેન કાચિ અત્થસિદ્ધિ નામ નત્થિ, અત્તનો નામેનેવ સન્તુટ્ઠો હોહી’’તિ. સો પુનપ્પુનં યાચિયેવ. તસ્સાયં નામસિદ્ધિકભાવો ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટો જાતો. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં સન્નિસિન્ના ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, અસુકો કિર ભિક્ખુ નામસિદ્ધિકો મઙ્ગલં નામં આહરાપેતી’’તિ. અથ સત્થા ધમ્મસભં આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, સો ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ નામસિદ્ધિકોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે તક્કસિલાયં બોધિસત્તો દિસાપામોક્ખો આચરિયો હુત્વા પઞ્ચ માણવકસતાનિ મન્તે વાચેસિ. તસ્સેકો માણવો પાપકો નામ નામેન. સો ‘‘એહિ, પાપક, યાહિ, પાપકા’’તિ વુચ્ચમાનો ચિન્તેસિ ‘‘મય્હં નામં અવમઙ્ગલં, અઞ્ઞં નામં આહરાપેસ્સામી’’તિ. સો આચરિયં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘આચરિય, મય્હં નામં અવમઙ્ગલં, અઞ્ઞં મે નામં કરોથા’’તિ આહ. અથ નં આચરિયો અવોચ ‘‘ગચ્છ, તાત, જનપદચારિકં ચરિત્વા અત્તનો અભિરુચિતં એકં મઙ્ગલનામં ગહેત્વા એહિ, આગતસ્સ તે નામં પરિવત્તેત્વા અઞ્ઞં નામં કરિસ્સામી’’તિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ પાથેય્યં ગહેત્વા નિક્ખન્તો ગામેન ગામં ચરન્તો એકં નગરં પાપુણિ. તત્થ ચેકો પુરિસો કાલકતો જીવકો નામ નામેન. સો તં ઞાતિજનેન આળાહનં નીયમાનં દિસ્વા ‘‘કિં નામકો એસ પુરિસો’’તિ પુચ્છિ. ‘‘જીવકો નામેસો’’તિ. ‘‘જીવકોપિ મરતી’’તિ? ‘‘જીવકોપિ મરતિ, અજીવકોપિ મરતિ, નામં નામ પણ્ણત્તિમત્તં, ત્વં બાલો મઞ્ઞે’’તિ. સો તં કથં સુત્વા નામે મજ્ઝત્તો હુત્વા અન્તોનગરં પાવિસિ.

અથેકં દાસિં ભતિં અદદમાનં સામિકા દ્વારે નિસીદાપેત્વા રજ્જુયા પહરન્તિ, તસ્સા ચ ‘‘ધનપાલી’’તિ નામં હોતિ. સો અન્તરવીથિયા ગચ્છન્તો તં પોથિયમાનં દિસ્વા ‘‘કસ્મા ઇમં પોથેથા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘ભતિં દાતું ન સક્કોતી’’તિ. ‘‘કિં પનસ્સા નામ’’ન્તિ? ‘‘ધનપાલી નામા’’તિ. નામેન ધનપાલી સમાનાપિ ભતિમત્તં દાતું ન સક્કોતીતિ ધનપાલિયોપિ અધનપાલિયોપિ દુગ્ગતા હોન્તિ, નામં નામ પણ્ણત્તિમત્તં, ત્વં બાલો મઞ્ઞેતિ. સો નામે મજ્ઝત્તતરો હુત્વા નગરા નિક્ખમ્મ મગ્ગં પટિપન્નો અન્તરામગ્ગે મગ્ગમૂળ્હપુરિસં દિસ્વા ‘‘અમ્ભો કિં કરોન્તો વિચરસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘મગ્ગમૂળ્હોમ્હિ, સામી’’તિ. ‘‘કિં પન તે નામ’’ન્તિ? ‘‘પન્થકો નામા’’તિ. ‘‘પન્થકોપિ મગ્ગમૂળ્હો હોતી’’તિ? ‘‘પન્થકોપિ અપન્થકોપિ મગ્ગમૂળ્હો હોતિ, નામં નામ પણ્ણત્તિમત્તં ત્વં પન બાલો મઞ્ઞેતિ’’. સો નામે અતિમજ્ઝત્તો હુત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘કિં, તાત, નામં રોચેત્વા આગતોસી’’તિ વુત્તે ‘‘આચરિય, જીવકાપિ નામ મરન્તિ અજીવકાપિ, ધનપાલિયોપિ દુગ્ગતા હોન્તિ અધનપાલિયોપિ, પન્થકાપિ મગ્ગમૂળ્હા હોન્તિ અપન્થકાપિ, નામં નામ પણ્ણત્તિમત્તં, નામેન સિદ્ધિ નત્થિ, કમ્મેનેવ સિદ્ધિ. અલં મય્હં અઞ્ઞેન નામેન, તદેવ મે નામં હોતૂ’’તિ આહ. બોધિસત્તો તેન દિટ્ઠઞ્ચ કતઞ્ચ સંસન્દેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૯૭. ‘‘જીવકઞ્ચ મતં દિસ્વા, ધનપાલિઞ્ચ દુગ્ગતં;
પન્થકઞ્ચ વને મૂળ્હં, પાપકો પુનરાગતો’’તિ.

તત્થ **પુનરાગતો**તિ ઇમાનિ તીણિ કારણાનિ દિસ્વા પુન આગતો, ર-કારો સન્ધિવસેન વુત્તો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ નામસિદ્ધિકોયેવા’’તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા નામસિદ્ધિકો ઇદાનિપિ નામસિદ્ધિકોયેવ, આચરિયપરિસા બુદ્ધપરિસા, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

નામસિદ્ધિજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૯૮] ૮. કૂટવાણિજજાતકવણ્ણના

સાધુ ખો પણ્ડિતો નામાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કૂટવાણિજં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયઞ્હિ દ્વે જના એકતો વણિજ્જં કરોન્તા ભણ્ડં સકટેનાદાય જનપદં ગન્ત્વા લદ્ધલાભા પચ્ચાગમિંસુ. તેસુ કૂટવાણિજો ચિન્તેસિ ''અયં બહૂ દિવસે દુબ્ભોજનેન દુક્ખસેય્યાય કિલન્તો, ઇદાનિ અત્તનો ઘરે નાનગ્ગરસેહિ યાવદત્થં સુભોજનં ભુઞ્જિત્વા અજીરકેન મરિસ્સતિ. અથાહં ઇમં ભણ્ડં તયો કોટ્ઠાસે કત્વા એકં તસ્સ દારકાનં દસ્સામિ, દ્વે કોટ્ઠાસે અત્તના ગહેસ્સામી''તિ. સો ''અજ્જ ભાજેસ્સામ, સ્વે ભાજેસ્સામા''તિ ભણ્ડં ભાજેતું ન ઇચ્છિ. અથ નં પણ્ડિતવાણિજો અકામકં નિપ્પીળેત્વા ભાજાપેત્વા વિહારં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા કતપટિસન્થારો ''અતિપપઞ્ચો તે કતો, ઇધાગન્ત્વાપિ ચિરેન બુદ્ધુપટ્ઠાનં આગતોસી''તિ વુત્તે તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. સત્થા ''ન ખો સો, ઉપાસક, ઇદાનેવ કૂટવાણિજો, પુબ્બેપિ કૂટવાણિજોયેવ. ઇદાનિ પન તં વઞ્ચેતુકામો જાતો, પુબ્બે પણ્ડિતેપિ વઞ્ચેતું ઉસ્સહી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બારાણસિયં વાણિજકુલે નિબ્બત્તિ, નામગ્ગહણદિવસે ચસ્સ ''પણ્ડિતો''તિ નામં અકંસુ. સો વયપ્પત્તો અઞ્ઞેન વાણિજેન સદ્ધિં એકતો હુત્વા વણિજ્જં કરોતિ, તસ્સ ''અતિપણ્ડિતો''તિ નામં અહોસિ. તે બારાણસિતો પઞ્ચહિ સકટસતેહિ ભણ્ડં આદાય જનપદં ગન્ત્વા વણિજ્જં કત્વા લદ્ધલાભા પુન બારાણસિં આગમિંસુ. અથ નેસં ભણ્ડભાજનકાલે અતિપણ્ડિતો આહ ''મયા દ્વે કોટ્ઠાસા લદ્ધબ્બા''તિ. ''કિંકારણા''તિ? ''ત્વં પણ્ડિતો, અહં અતિપણ્ડિતો. પણ્ડિતો એકં લદ્ધું અરહતિ, અતિપણ્ડિતો દ્વે''તિ. ''નનુ અમ્હાકં દ્વિન્નં ભણ્ડમૂલકમ્પિ ગોણાદયોપિ સમસમાયેવ, ત્વં કસ્મા દ્વે કોટ્ઠાસે લદ્ધું અરહસી''તિ. ''અતિપણ્ડિતભાવેના''તિ. એવં તે કથં વડ્ઢેત્વા કલહં અકંસુ.

તતો અતિપણ્ડિતો ''અત્થેકો ઉપાયો''તિ ચિન્તેત્વા અત્તનો પિતરં એકસ્મિં સુસિરરુક્ખે પવેસેત્વા ''ત્વં અમ્હેસુ આગતેસુ 'અતિપણ્ડિતો દ્વે કોટ્ઠાસે લદ્ધું અરહતી'તિ વદેય્યાસી''તિ વત્વા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''સમ્મ, મય્હં દ્વિન્નં કોટ્ઠાસાનં યુત્તભાવં વા અયુત્તભાવં વા એસા રુક્ખદેવતા જાનાતિ, એહિ, તં પુચ્છિસ્સામા''તિ તં તત્થ નેત્વા ''અય્યે રુક્ખદેવતે, અમ્હાકં અટ્ટં પચ્છિન્દા''તિ આહ. અથસ્સ પિતા સરં પરિવત્તેત્વા ''તેન હિ કથેથા''તિ આહ. ''અય્યે, અયં પણ્ડિતો, અહં અતિપણ્ડિતો. અમ્હેહિ એકતો વોહારો કતો, તત્થ કેન કિં લદ્ધબ્બન્તિ. પણ્ડિતેન એકો કોટ્ઠાસો, અતિપણ્ડિતેન પન દ્વે કોટ્ઠાસા લદ્ધબ્બા''તિ. બોધિસત્તો એવં વિનિચ્છિતં અટ્ટં સુત્વા ''ઇદાનિ દેવતાભાવં વા અદેવતાભાવં વા જાનિસ્સામી''તિ પલાલં આહરિત્વા સુસિરં પૂરેત્વા અગ્ગિં અદાસિ, અતિપણ્ડિતસ્સ પિતા જાલાય ફુટ્ઠકાલે અડ્ઢજ્ઝામેન સરીરેન ઉપરિ આરુય્હ સાખં ગહેત્વા ઓલમ્બન્તો ભૂમિયં પતિત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૯૮. ''સાધુ ખો પણ્ડિતો નામ, ન ત્વેવ અતિપણ્ડિતો;
અતિપણ્ડિતેન પુત્તેન, મનમ્હિ ઉપકૂળિતો''તિ.

તત્થ **સાધુ ખો પણ્ડિતો નામા**તિ ઇમસ્મિં લોકે પણ્ડિચ્ચેન સમન્નાગતો કારણાકારણઞ્ઞૂ પુગ્ગલો સાધુ સોભનો. **અતિપણ્ડિતો**તિ નામમત્તેન અતિપણ્ડિતો કૂટપુરિસો ન ત્વેવ વરં. **મનમ્હિ ઉપકૂળિતો**તિ થોકેનમ્હિ ઝામો, અડ્ઢજ્ઝામકોવ મુત્તોતિ અત્થો. તે ઉભોપિ મજ્ઝે ભિન્દિત્વા સમઞ્ઞેવ કોટ્ઠાસં ગણ્હિત્વા યથાકમ્મં ગતા.

સત્થા ''પુબ્બેપિ એસ કૂટવાણિજોયેવા''તિ ઇમં અતીતં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કૂટવાણિજો પચ્ચુપ્પન્નેપિ કૂટવાણિજોયેવ, પણ્ડિતવાણિજો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કૂટવાણિજજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૯૯] ૯. પરોસહસ્સજાતકવણ્ણના

પરોસહસ્સમ્પિ સમાગતાનન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પુથુજ્જનપુચ્છાપઞ્હં આરબ્ભ કથેસિ . વત્થુ **સરભજાતકે** (જા॰ ૧.૧૩.૧૩૪ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. એકસ્મિં પન સમયે ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિપતિત્વા ‘‘આવુસો, દસબલેન સંખિત્તેન કથિતં ધમ્મસેનાપતિ સારિપુત્તો વિત્થારેન બ્યાકાસી’’તિ થેરસ્સ ગુણં કથયમાના નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, સારિપુત્તો ઇદાનેવ મયા સંખિત્તેન ભાસિતં વિત્થારેન બ્યાકરોતિ, પુબ્બેપિ બ્યાકાસિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા કામે પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા પઞ્ચાભિઞ્ઞા અટ્ઠ સમાપત્તિયો નિબ્બત્તેત્વા હિમવન્તે વિહાસિ. પરિવારોપિસ્સ પઞ્ચ તાપસસતાનિ અહેસું. અથસ્સ જેટ્ઠન્તેવાસિકો વસ્સારત્તસમયે ઉપડ્ઢં ઇસિગણં આદાય લોણમ્બિલસેવનત્થાય મનુસ્સપથં અગમાસિ. તદા બોધિસત્તસ્સ કાલકિરિયાસમયો જાતો. અથ નં અન્તેવાસિકા ‘‘આચરિય, કતરો વો ગુણો લદ્ધો’’તિ અધિગમં પુચ્છિંસુ. સો ‘‘નત્થિ કિઞ્ચી’’તિ વત્વા આભસ્સરબ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ. બોધિસત્તા હિ અરૂપસમાપત્તિલાભિનો હુત્વાપિ અભબ્બટ્ઠાનત્તા આરુપ્પે ન નિબ્બત્તન્તિ. અન્તેવાસિકા ‘‘આચરિયસ્સ અધિગમો નત્થી’’તિ આળાહને સક્કારં ન કરિંસુ.

જેટ્ઠન્તેવાસિકો આગન્ત્વા ‘‘કહં આચરિયો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘કાલકતો’’તિ સુત્વા ‘‘અપિ આચરિયં અધિગમં પુચ્છિત્થા’’તિ આહ. ‘‘આમ, પુચ્છિમ્હા’’તિ. ‘‘કિં કથેસી’’તિ? ‘‘નત્થિ કિઞ્ચીતિ તેન વુત્તં, અથસ્સ અમ્હેહિ સક્કારો ન કતો’’તિ આહંસુ. જેટ્ઠન્તેવાસિકો ‘‘તુમ્હે આચરિયસ્સ વચનત્થં ન જાનાથ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિલાભી આચરિયો’’તિ આહ. તે તસ્મિં પુનપ્પુનં કથેન્તેપિ ન સદ્દહિંસુ. બોધિસત્તો તં કારણં ઞત્વા ‘‘અન્ધબાલા મમ જેટ્ઠન્તેવાસિકસ્સ વચનં ન સદ્દહન્તિ. ઇમં તેસં કારણં પાકટં કરિસ્સામી’’તિ બ્રહ્મલોકા આગન્ત્વા અસ્સમપદમત્થકે મહન્તેનાનુભાવેન આકાસે ઠત્વા જેટ્ઠન્તેવાસિકસ્સ પઞ્ઞાનુભાવં વણ્ણેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૯૯. ‘‘પરોસહસ્સમ્પિ સમાગતાનં, કન્દેય્યું તે વસ્સસતં અપઞ્ઞા;
એકોવ સેય્યો પુરિસો સપઞ્ઞો, યો ભાસિતસ્સ વિજાનાતિ અત્થ’’ન્તિ.

તત્થ **પરોસહસ્સમ્પી**તિ અતિરેકસહસ્સમ્પિ. **સમાગતાન**ન્તિ સન્નિપતિતાનં ભાસિતસ્સ અત્થં જાનિતું અસક્કોન્તાનં બાલાનં. **કન્દેય્યું તે વસ્સસતં અપઞ્ઞા**તિ તે એવં સમાગતા અપઞ્ઞા ઇમે બાલતાપસા વિય વસ્સસતમ્પિ વસ્સસહસ્સમ્પિ રોદેય્યું પરિદેવેય્યું, રોદમાનાપિ પન અત્થં વા કારણં વા નેવ જાનેય્યુન્તિ દીપેતિ. **એકોવ સેય્યો પુરિસો સપઞ્ઞો**તિ એવરૂપાનં બાલાનં પરોસહસ્સતોપિ એકો પણ્ડિતપુરિસોવ સેય્યો વરતરોતિ અત્થો. કીદિસો સપઞ્ઞોતિ? **યો ભાસિતસ્સ વિજાનાતિ અત્થં** અયં જેટ્ઠન્તેવાસિકો વિયાતિ.

એવં મહાસત્તો આકાસે ઠિતોવ ધમ્મં દેસેત્વા તાપસગણં બુજ્ઝાપેત્વા બ્રહ્મલોકમેવ ગતો. તેપિ તાપસા જીવિતપરિયોસાને બ્રહ્મલોકપરાયણા અહેસું.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા જેટ્ઠન્તેવાસિકો સારિપુત્તો અહોસિ, મહાબ્રહ્મા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

પરોસહસ્સજાતકવણ્ણના નવમા.

[૧૦૦] ૧૦. અસાતરૂપજાતકવણ્ણના

અસાતં સાતરૂપેનાતિ ઇદં સત્થા કુણ્ડિયનગરં ઉપનિસ્સાય કુણ્ડધાનવને વિહરન્તો કોલિયરાજધીતરં સુપ્પવાસં ઉપાસિકં આરબ્ભ કથેસિ. સા હિ તસ્મિં સમયે સત્ત વસ્સાનિ કુચ્છિના ગબ્ભં પરિહરિત્વા સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભા અહોસિ, અધિમત્તા વેદના પવત્તિંસુ. સા એવં અધિમત્તવેદનાભિભૂતાપિ ‘‘સમ્માસમ્બુદ્ધો વત સો ભગવા, યો એવરૂપસ્સ દુક્ખસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતિ. સુપ્પટિપન્નો વત તસ્સ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યો એવરૂપસ્સ દુક્ખસ્સ પહાનાય પટિપન્નો. સુસુખં વત નિબ્બાનં, યત્થેવ રૂપં દુક્ખં નત્થી’’તિ (ઉદા॰ ૧૮) ઇમેહિ તીહિ વિતક્કેહિ અધિવાસેસિ. સા સામિકં પક્કોસેત્વા તઞ્ચ અત્તનો પવત્તિં વન્દનસાસનઞ્ચ આરોચેતું સત્થુ સન્તિકં પેસેસિ. સત્થા વન્દનસાસનં સુત્વાવ ‘‘સુખિની હોતુ સુપ્પવાસા કોલિયધીતા, સુખિની અરોગા અરોગં પુત્તં વિજાયતૂ’’તિ આહ. સહ વચનેનેવ પન ભગવતો સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સુખિની અરોગા અરોગં પુત્તં વિજાયિ. અથસ્સા સામિકો ગેહં ગન્ત્વા તં વિજાતં દિસ્વા ‘‘અચ્છરિયં વત, ભો’’તિ અતિવિય તથાગતસ્સ આનુભાવેન અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતો અહોસિ.

સુપ્પવાસાપિ પુત્તં વિજાયિત્વા સત્તાહં બુદ્ધપ્પમુખસ્સ સઙ્ઘસ્સ દાનં દાતુકામા પુન નિમન્તનત્થાય તં પેસેસિ. તેન ખો પન સમયેન મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ ઉપટ્ઠાકેન બુદ્ધપ્પમુખો સઙ્ઘો નિમન્તિતો હોતિ. સત્થા સુપ્પવાસાય દાનસ્સ ઓકાસદાનત્થાય થેરં તસ્સ સન્તિકં પેસેત્વા તં સઞ્ઞાપેત્વા સત્તાહં તસ્સા દાનં પટિગ્ગહેસિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. સત્તમે પન દિવસે સુપ્પવાસા પુત્તં સીવલિકુમારં મણ્ડેત્વા સત્થારઞ્ચેવ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ વન્દાપેસિ. તસ્મિં પટિપાટિયા સારિપુત્તત્થેરસ્સ સન્તિકં નીતે થેરો તેન સદ્ધિં ‘‘કચ્ચિ તે, સીવલિ, ખમનીય’’ન્તિ પટિસન્થારમકાસિ. સો ‘‘કુતો મે, ભન્તે, સુખં, સ્વાહં સત્ત વસ્સાનિ લોહિતકુમ્ભિયં વસિ’’ન્તિ થેરેન સદ્ધિં એવરૂપં કથં કથેસિ. સુપ્પાવાસા તસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘સત્તાહજાતો મે પુત્તો અનુબુદ્ધેન ધમ્મસેનાપતિના સદ્ધિં મન્તેતી’’તિ સોમનસ્સપ્પત્તા અહોસિ. સત્થા ‘‘અપિ નુ સુપ્પવાસે અઞ્ઞેપિ એવરૂપે પુત્તે ઇચ્છસી’’તિ આહ. ‘‘સચે, ભન્તે, એવરૂપે અઞ્ઞે સત્ત પુત્તે લભેય્યં, ઇચ્છેય્યમેવાહ’’ન્તિ. સત્થા ઉદાનં ઉદાનેત્વા અનુમોદનં કત્વા પક્કામિ. સીવલિકુમારોપિ ખો સત્તવસ્સિકકાલેયેવ સાસને ઉરં દત્વા પબ્બજિત્વા પરિપુણ્ણવસ્સો ઉપસમ્પદં લભિત્વા પુઞ્ઞવા લાભગ્ગપ્પત્તો હુત્વા પથવિં ઉન્નાદેત્વા અરહત્તં પત્વા પુઞ્ઞવન્તાનં અન્તરે એતદગ્ગટ્ઠાનં પાપુણિ.

અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિપતિત્વા ‘‘આવુસો, સીવલિત્થેરો નામ એવરૂપો મહાપુઞ્ઞો પત્થિતપત્થનો પચ્છિમભવિકસત્તો સત્ત વસ્સાનિ લોહિતકુમ્ભિયં વસિત્વા સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભભાવં આપજ્જિ, અહો માતાપુત્તા મહન્તં દુક્ખં અનુભવિંસુ, કિં નુ ખો કમ્મં અકંસૂ’’તિ કથં સમુટ્ઠાપેસું. સત્થા તત્થાગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ભિક્ખવે, સીવલિનો મહાપુઞ્ઞતોવ સત્ત વસ્સાનિ લોહિતકુમ્ભિયં નિવાસો ચ સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભભાવપ્પત્તિ ચ અત્તના કતકમ્મમૂલકાવ, સુપ્પવાસાયપિ સત્ત વસ્સાનિ કુચ્છિના ગબ્ભપરિહરણદુક્ખઞ્ચ સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભદુક્ખઞ્ચ અત્તના કતકમ્મમૂલકમેવા’’તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિસ્મિં પટિસન્ધિં ગણ્હિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જં પત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. તસ્મિં સમયે કોસલમહારાજા મહન્તેન બલેનાગન્ત્વા બારાણસિં ગહેત્વા રાજાનં મારેત્વા તસ્સેવ અગ્ગમહેસિં અત્તનો અગ્ગમહેસિં અકાસિ. બારાણસિરઞ્ઞો પન પુત્તો પિતુ મરણકાલે નિદ્ધમનદ્વારેન પલાયિત્વા બલં સંહરિત્વા બારાણસિં આગન્ત્વા અવિદૂરે નિસીદિત્વા તસ્સ રઞ્ઞો પણ્ણં પેસેસિ ‘‘રજ્જં વા દેતુ યુદ્ધં વા’’તિ. સો ‘‘યુદ્ધં દેમી’’તિ પટિપણ્ણં પેસેસિ. રાજકુમારસ્સ પન માતા તં સાસનં સુત્વા ‘‘યુદ્ધેન કમ્મં નત્થિ, સબ્બદિસાસુ સઞ્ચારં પચ્છિન્દિત્વા બારાણસિનગરં પરિવારેતુ, તતો દારૂદકભત્તપરિક્ખયેન કિલન્તમનુસ્સં નગરં વિનાવ યુદ્ધેન ગણ્હિસ્સસી’’તિ પણ્ણં પેસેસિ. સો માતુ સાસનં સુત્વા સત્ત દિવસાનિ સઞ્ચારં પચ્છિન્દિત્વા નગરં રુન્ધિ, નાગરા સઞ્ચારં અલભમાના સત્તમે દિવસે તસ્સ રઞ્ઞો સીસં ગહેત્વા કુમારસ્સ અદંસુ. કુમારો પન નગરં પવિસિત્વા રજ્જં ગહેત્વા જીવિતપરિયોસાને યથાકમ્મં ગતો.

સો એતરહિ સત્ત દિવસાનિ સઞ્ચારં પચ્છિન્દિત્વા નગરં રુન્ધિત્વા ગહિતકમ્મનિસ્સન્દેન સત્ત વસ્સાનિ લોહિતકુમ્ભિયં વસિત્વા સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભભાવં આપજ્જિ. યં પન સો પદુમુત્તરસ્સ ભગવતો પાદમૂલે ‘‘લાભીનં અગ્ગો ભવેય્ય’’ન્તિ મહાદાનં દત્વા પત્થનં અકાસિ, યઞ્ચ વિપસ્સિબુદ્ધકાલે નાગરેહિ સદ્ધિં સહસ્સગ્ઘનકં ગુળદધિં દત્વા પત્થનમકાસિ, તસ્સાનુભાવેન લાભીનં અગ્ગો જાતો. સુપ્પવાસાપિ ‘‘નગરં રુન્ધિત્વા ગણ્હ, તાતા’’તિ પેસિતભાવેન સત્ત વસ્સાનિ કુચ્છિના ગબ્ભં પરિહરિત્વા સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભા જાતા.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૦૦.‘‘અસાતં સાતરૂપેન, પિયરૂપેન અપ્પિયં;
દુક્ખં સુખસ્સ રૂપેન, પમત્તમતિવત્તતી’’તિ.

તત્થ **અસાતં સાતરૂપેના**તિ અમધુરમેવ મધુરપતિરૂપકેન. **પમત્તમતિવત્તતી**તિ અસાતં અપ્પિયં દુક્ખન્તિ એતં તિવિધમ્પિ એતેન સાતરૂપાદિના આકારેન સતિવિપ્પવાસવસેન પમત્તં પુગ્ગલં અતિવત્તતિ અભિભવતિ અજ્ઝોત્થરતીતિ અત્થો. ઇદં ભગવતા યઞ્ચ તે માતાપુત્તા ઇમિના ગબ્ભપરિહરણગબ્ભવાસસઙ્ખાતેન અસાતાદિના પુબ્બે નગરરુન્ધનસાતાદિપતિરૂપકેન અજ્ઝોત્થટા, યઞ્ચ ઇદાનિ સા ઉપાસિકા પુનપિ સત્તક્ખત્તું એવરૂપં અસાતં અપ્પિયં દુક્ખં પેમવત્થુભૂતેન પુત્તસઙ્ખાતેન સાતાદિપતિરૂપકેન અજ્ઝોત્થટા હુત્વા તથા અવચ, તં સબ્બમ્પિ સન્ધાય વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા નગરં રુન્ધિત્વા રજ્જપ્પત્તકુમારો સીવલિ અહોસિ, માતા સુપ્પવાસા, પિતા પન બારાણસિરાજા અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

અસાતરૂપજાતકવણ્ણના દસમા.

લિત્તવગ્ગો દસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

લિત્તતેજં મહાસારં, વિસ્સાસ લોમહંસનં;

સુદસ્સન તેલપત્તં, નામસિદ્ધિ કૂટવાણિજં;
પરોસહસ્સ અસાતરૂપન્તિ.

મજ્ઝિમપણ્ણાસકો નિટ્ઠિતો.

૧૧. પરોસતવગ્ગો

[૧૦૧] ૧. પરોસતજાતકવણ્ણના

૧૦૧.''પરોસતઞ્ચેપિ સમાગતાનં, ઝાયેય્યું તે વસ્સસતં અપઞ્ઞા;
એકોવ સેય્યો પુરિસો સપઞ્ઞો, યો ભાસિતસ્સ વિજાનાતિ અત્થ''ન્તિ. –

ઇદં જાતકં વત્થુતો ચ વેય્યાકરણતો ચ સમોધાનતો ચ પરોસહસ્સજાતકસદિસમેવ. કેવલઞ્હેત્થ ''ઝાયેય્યુ''ન્તિ પદમત્તમેવ વિસેસો. તસ્સત્થો – વસ્સસતમ્પિ અપઞ્ઞા ઝાયેય્યું ઓલોકેય્યું ઉપધારેય્યું, એવં ઓલોકેન્તાપિ પન અત્થં વા કારણં વા ન પસ્સન્તિ, તસ્મા યો ભાસિતસ્સ અત્થં જાનાતિ, સો એકોવ સપઞ્ઞો સેય્યોતિ.

પરોસતજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૦૨] ૨. પણ્ણિકજાતકવણ્ણના

યો દુક્ખફુટ્ઠાય ભવેય્ય તાણન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં પણ્ણિકં ઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સાવત્થિવાસી ઉપાસકો નાનપ્પકારાનિ મૂલપણ્ણાદીનિ ચેવ લાબુકુમ્ભણ્ડાદીનિ ચ વિક્કિણિત્વા જીવિકં કપ્પેતિ. તસ્સેકા ધીતા અભિરૂપા પાસાદિકા આચારસીલસમ્પન્ના હિરોત્તપ્પસમન્નાગતા કેવલં નિચ્ચપ્પહસિતમુખા. તસ્સા સમાનકુલેસુ વારેય્યત્થાય આગતેસુ સો ચિન્તેસિ ''ઇમિસ્સા વારેય્યં વત્તતિ, અયઞ્ચ નિચ્ચપ્પહસિતમુખા. કુમારિકાધમ્મે પન અસતિ કુમારિકાય પરકુલં ગતાય માતાપિતૂનં ગરહા હોતિ, 'અત્થિ નુ ખો ઇમિસ્સા કુમારિકાધમ્મો, નત્થી'તિ વીમંસિસ્સામિ ન''ન્તિ. સો એકદિવસં ધીતરં પચ્છિં ગાહાપેત્વા પણ્ણત્થાય અરઞ્ઞં ગન્ત્વા વીમંસનવસેન કિલેસસન્નિસ્સિતો વિય હુત્વા રહસ્સકથં કથેત્વા તં હત્થે ગણ્હિ. સા ગહિતમત્તાવ રોદન્તી કન્દન્તી ''અયુત્તમેતં, તાત, ઉદકતો અગ્ગિપાતુભાવસદિસં, મા એવરૂપં કરોથા''તિ આહ. ''અમ્મ, મયા વીમંસનત્થાય ત્વં હત્થે ગહિતા, ન ચ કિલેસવસેન. વદેહિ, અત્થિ દાનિ તે કુમારિકાધમ્મો''તિ. ''આમ, તાત, અત્થિ . મયા હિ લોભવસેન ન કોચિ પુરિસો ઓલોકિતપુબ્બો''તિ. સો ધીતરં અસ્સાસેત્વા ઘરં નેત્વા મઙ્ગલં કત્વા પરકુલં પેસેત્વા ''સત્થારં વન્દિસ્સામી''તિ ગન્ધમાલાદિહત્થો જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા પૂજેત્વા એકમન્તં નિસીદિ, ''ચિરસ્સમાગતોસી''તિ ચ વુત્તે તમત્થં ભગવતો આરોચેસિ. સત્થા ''ઉપાસક, કુમારિકા ચિરં પટ્ઠાય આચારસીલસમ્પન્નાવ, ત્વં પન ન ઇદાનેવ એવં વીમંસસિ, પુબ્બેપિ વીમંસિયેવા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અરઞ્ઞે રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. અથેકો બારાણસિયં પણ્ણિકઉપાસકોતિ અતીતવત્થુ પચ્ચુપ્પન્નસદિસમેવ. તેન પન સા વીમંસનત્થાય હત્થે ગહિતમત્તા પરિદેવમાના ઇમં ગાથમાહ –

૧૦૨.''યો દુક્ખફુટ્ઠાય ભવેય્ય તાણં, સો મે પિતા દુબ્ભિ વને કરોતિ;
સા કસ્સ કન્દામિ વનસ્સ મજ્ઝે, યો તાયિતા સો સહસં કરોતી''તિ.

તત્થ **યો દુક્ખકુટ્ઠાય ભવેય્ય તાણન્તિ** કાયિકચેતસિકેહિ દુક્ખેહિ કુટ્ઠાય તાયિતા પરિતાયિતા પતિટ્ઠા ભવેય્ય. **સો મે પિતા દુબ્ભિ વને કરોતી**તિ સો મય્હં દુક્ખપરિતાયકો પિતાવ ઇમસ્મિં વને એવરૂપં મિત્તદુબ્ભિ કમ્મં કરોતિ, અત્તનો જાતાય ધીતરિ વીતિક્કમં કાતું મઞ્ઞતીતિ અત્થો. **સા કસ્સ કન્દામી**તિ કસ્સ રોદામિ, કો મે પતિટ્ઠા ભવિસ્સતીતિ દીપેતિ. **યો તાયિતા સો સહસં કરોતી**તિ યો મય્હં તાયિતા રક્ખિતા અવસ્સયો ભવિતું અરહતિ, સો પિતાયેવ સાહસિકકમ્મં કરોતીતિ અત્થો.

અથ નં પિતા અસ્સાસેત્વા ‘‘અમ્મ, રક્ખિતત્તાસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, તાત રક્ખિતો મે અત્તા’’તિ. સો તં ઘરં નેત્વા મણ્ડેત્વા મઙ્ગલં કત્વા પરકુલં પેસેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉપાસકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ.

તદા પિતા એતરહિ પિતાવ, ધીતા ચ એતરહિ ધીતાવ, તં કારણં પચ્ચક્ખતો દિટ્ઠરુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

પણ્ણિકજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૦૩] ૩. વેરિજાતકવણ્ણના

યત્થ વેરી નિવિસતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અનાથપિણ્ડિકં આરબ્ભ કથેસિ. અનાથપિણ્ડિકો કિર ભોગગામં ગન્ત્વા આગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે ચોરે દિસ્વા ‘‘અન્તરામગ્ગે વસિતું ન યુત્તં, સાવત્થિમેવ ગમિસ્સામી’’તિ વેગેન ગોણે પાજેત્વા સાવત્થિમેવ આગન્ત્વા પુનદિવસે વિહારં ગતો સત્થુ એતમત્થં આરોચેસિ. સત્થા ‘‘પુબ્બેપિ ગહપતિ પણ્ડિતા અન્તરામગ્ગે ચોરે દિસ્વા અન્તરા અવિલમ્બમાના અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ ગમિંસૂ’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મહાવિભવો સેટ્ઠિ હુત્વા એકં ગામકં નિમન્તનં ભુઞ્જનત્થાય ગન્ત્વા પચ્ચાગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે ચોરે દિસ્વા અન્તરામગ્ગે અવસિત્વાવ વેગેન ગોણે પાજેન્તો અત્તનો ગેહમેવ આગન્ત્વા નાનગ્ગરસેહિ ભુઞ્જિત્વા મહાસયને નિસિન્નો ‘‘ચોરાનં હત્થતો મુચ્ચિત્વા નિબ્ભયટ્ઠાનં અત્તનો ગેહં આગતોમ્હી’’તિ ઉદાનવસેન ઇમં ગાથમાહ –

૧૦૩.‘‘યત્થ વેરી નિવિસતિ, ન વસે તત્થ પણ્ડિતો;
એકરત્તં દિરત્તં વા, દુક્ખં વસતિ વેરિસૂ’’તિ.

તત્થ **વેરી**તિ વેરચેતનાસમઙ્ગિપુગ્ગલો. **નિવિસતી**તિ પતિટ્ઠાતિ. **ન વસે તત્થ પણ્ડિતો**તિ સો વેરીપુગ્ગલો યસ્મિં ઠાને પતિટ્ઠિતો હુત્વા વસતિ, તત્થ પણ્ડિતો પણ્ડિચ્ચેન સમન્નાગતો ન વસેય્ય. કિંકારણા? **એકરત્તં દિરત્તં વા, દુક્ખં વસતિ વેરિસૂ**તિ, વેરીનઞ્હિ અન્તરે વસન્તો એકાહમ્પિ દ્વીહમ્પિ દુક્ખમેવ વસતીતિ અત્થો.

એવં મહાસત્તો ઉદાનં ઉદાનેત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા અહમેવ બારાણસિસેટ્ઠિ અહોસિ’’ન્તિ.

વેરિજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૧૦૪] ૪. મિત્તવિન્દકજાતકવણ્ણના

ચતુબ્ભિ અટ્ઠજ્ઝગમાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં દુબ્બચભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા મિત્તવિન્દકજાતકે વુત્તનયેન વિત્થારેતબ્બં. ઇદં પન જાતકં કસ્સપબુદ્ધકાલિકં. તસ્મિઞ્હિ કાલે ઉરચક્કં ઉક્ખિપિત્વા નિરયે પચ્ચમાનો એકો નેરયિકસત્તો ''ભન્તે, કિં નુ ખો પાપકમ્મં અકાસિ''ન્તિ બોધિસત્તં પુચ્છિ. બોધિસત્તો ''તયા ઇદઞ્ચિદઞ્ચ પાપકમ્મં કત''ન્તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૦૪.''ચતુબ્ભિ અટ્ઠજ્ઝગમા, અટ્ઠાહિપિ ચ સોળસ;
સોળસાહિ ચ બાત્તિંસ, અત્રિચ્છં ચક્કમાસદો;
ઇચ્છાહતસ્સ પોસસ્સ, ચક્કં ભમતિ મત્થકે''તિ.

તત્થ **ચતુબ્ભિ અટ્ઠજ્ઝગમા**તિ સમુદ્દન્તરે ચતસ્સો વિમાનપેતિયો લભિત્વા તાહિ અસન્તુટ્ઠો અત્રિચ્છતાય પરતો ગન્ત્વા અપરા અટ્ઠ અધિગતોસીતિ અત્થો. સેસપદદ્વયેપિ એસેવ નયો. **અત્રિચ્છં ચક્કમાસદો**તિ એવં સકલાભેન અસન્તુટ્ઠો અત્ર અત્ર ઇચ્છન્તો પરતો પરતો લાભં પત્થેન્તો ઇદાનિ ચક્કમાસદો ઇદં ઉરચક્કં પત્તોસિ. તસ્સ તે એવં **ઇચ્છાહતસ્સ પોસસ્સ** તણ્હાય હતસ્સ ઉપહતસ્સ તવ **ચક્કં ભમતિ મત્થકે**. પાસાણચક્કં, અયચક્કન્તિ ઇમેસુ દ્વીસુ ખુરધારં અયચક્કં તસ્સ મત્થકે પુનપ્પુનં પતનવસેન ભમન્તં દિસ્વા એવમાહ. વત્વા ચ પન અત્તનો દેવલોકમેવ ગતો. સોપિ નેરયિકસત્તો અત્તનો પાપે ખીણે યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મિત્તવિન્દકો દુબ્બચભિક્ખુ અહોસિ, દેવપુત્તો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મિત્તવિન્દકજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૦૫] ૫. દુબ્બલકટ્ઠજાતકવણ્ણના

બહુમ્પેતં વને કટ્ઠન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉત્તસિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સાવત્થિવાસી એકો કુલપુત્તો સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા પબ્બજિત્વા મરણભીરુકો અહોસિ, રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનેસુ વાતસ્સ વા વીજન્તસ્સ સુક્ખદણ્ડકસ્સ વા પતન્તસ્સ પક્ખિચતુપ્પદાનં વા સદ્દં સુત્વા મરણભયતજ્જિતો મહારવં રવન્તો પલાયતિ. તસ્સ હિ ''મરિતબ્બં મયા''તિ સતિમત્તમ્પિ નત્થિ. સચે હિ સો ''અહં મરિસ્સામી''તિ જાનેય્ય, ન મરણં ભાયેય્ય. મરણસ્સતિકમ્મટ્ઠાનસ્સ પન તસ્સ અભાવિતત્તાવ ભાયતિ . તસ્સ સો મરણભીરુકભાવો ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટો જાતો.

અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, અસુકો નામ ભિક્ખુ મરણભીરુકો મરણં ભાયતિ, ભિક્ખુના નામ 'અવસ્સં મયા મરિતબ્બ'ન્તિ મરણસ્સતિકમ્મટ્ઠાનં ભાવેતું વટ્ટતી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે તં ભિક્ખું પક્કોસાપેત્વા ''સચ્ચં કિર ત્વં મરણભીરુકો''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ભિક્ખવે, મા એતસ્સ ભિક્ખુનો અનત્તમના હોથ, નાયં ઇદાનેવ મરણભીરુકો, પુબ્બેપિ મરણભીરુકોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તે રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્મિં કાલે બારાણસિરાજા અત્તનો મઙ્ગલહત્થિં આનેઞ્જકારણં સિક્ખાપેતું હત્થાચરિયાનં અદાસિ. તં આળાને નિચ્ચલં બન્ધિત્વા તોમરહત્થા મનુસ્સા પરિવારેત્વા આનેઞ્જકારણં કારેન્તિ. સો તં કારણં કારિયમાનો વેદનં અધિવાસેતું અસક્કોન્તો આળાનં ભિન્દિત્વા મનુસ્સે પલાપેત્વા હિમવન્તં પાવિસિ. મનુસ્સા તં ગહેતું અસક્કોન્તા નિવત્તિંસુ. સો તત્થ મરણભીરુકો અહોસિ, વાતસદ્દાનિ સુત્વા કમ્પમાનો મરણભયતજ્જિતો સોણ્ડં વિધુનિત્વા વેગેન પલાયતિ, આળાને બન્ધિત્વા આનેઞ્જકારણં કરણકાલો વિયસ્સ હોતિ, કાયસ્સાદં વા ચિત્તસ્સાદં વા અલભન્તો કમ્પમાનો વિચરતિ.

રુક્ખદેવતા તં દિસ્વા ખન્ધવિટપે ઠત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૦૫.‘‘બહુમ્પેતં વને કટ્ઠં, વાતો ભઞ્જતિ દુબ્બલં;
તસ્સ ચે ભાયસિ નાગ, કિસો નૂન ભવિસ્સસી’’તિ.

તત્થાયં પિણ્ડત્થો – યં એતં દુબ્બલં કટ્ઠં પુરત્થિમાદિભેદો વાતો ભઞ્જતિ, તં ઇમસ્મિં વને બહું સુલભં, તત્થ તત્થ સંવિજ્જતિ. સચે ત્વં તસ્સ ભાયસિ, એવં સન્તે નિચ્ચં ભીતો મંસલોહિતક્ખયં પત્વા કિસો નૂન ભવિસ્સસિ, ઇમસ્મિં પન વને તવ ભયં નામ નત્થિ, તસ્મા ઇતો પટ્ઠાય મા ભાયીતિ.

એવં દેવતા તસ્સ ઓવાદં અદાસિ, સોપિ તતો પટ્ઠાય નિબ્ભયો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ‘‘તદા નાગો અયં ભિક્ખુ અહોસિ, રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

દુબ્બલકટ્ઠજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૦૬] ૬. ઉદઞ્ચનીજાતકવણ્ણના

સુખં વત મં જીવન્તન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો થુલ્લકુમારિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ તેરસકનિપાતે **ચૂળનારદકસ્સપજાતકે** (જા॰ ૧.૧૩.૪૦ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. તં પન ભિક્ખું સત્થા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં, ભગવા’’તિ વુત્તે ‘‘કત્થ તે ચિત્તં પટિબદ્ધ’’ન્તિ પુચ્છિ. સો ‘‘એકિસ્સા થુલ્લકુમારિકાયા’’તિ આહ. અથ નં સત્થા ‘‘અયં તે ભિક્ખુ અનત્થકારિકા, પુબ્બેપિ ત્વં એતં નિસ્સાય સીલબ્યસનં પત્વા કમ્પન્તો વિચરમાનો પણ્ડિતે નિસ્સાય સુખં લભી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તેતિ અતીતવત્થુપિ ચૂળનારદકસ્સપજાતકેયેવ આવિ ભવિસ્સતિ. તદા પન બોધિસત્તો સાયં ફલાફલે આદાય આગન્ત્વા પણ્ણસાલાદ્વારં વિવરિત્વા પવિસિત્વા પુત્તં ચૂળતાપસં એતદવોચ ‘‘તાત, ત્વં અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ દારૂનિ આહરસિ, પાનીયં પરિભોજનીયં આહરસિ, અગ્ગિં કરોસિ, અજ્જ પન એકમ્પિ અકત્વા કસ્મા દુમ્મુખો પજ્ઝાયન્તો નિપન્નોસી’’તિ? ‘‘તાત, તુમ્હેસુ ફલાફલત્થાય ગતેસુ એકા ઇત્થી આગન્ત્વા મં પલોભેત્વા આદાય ગન્તું આરભિ, અહં પન ‘તુમ્હેહિ વિસ્સજ્જિતો ગમિસ્સામી’તિ ન ગચ્છિં, અસુકટ્ઠાને પન નં નિસીદાપેત્વા આગતોમ્હિ, ઇદાનિ ગચ્છામહં તાતા’’તિ. બોધિસત્તો ‘‘ન સક્કા એતં નિવત્તેતુ’’ન્તિ ઞત્વા ‘‘તેન હિ, તાત, ગચ્છ, એસા પન તં નેત્વા યદા મચ્છમંસાદીનિ વા ખાદિતુકામા ભવિસ્સતિ, સપ્પિલોણતણ્ડુલાદીહિ વા પનસ્સા અત્થો ભવિસ્સતિ, તદા ‘ઇદઞ્ચિદઞ્ચાહરા’તિ તં કિલમેસ્સતિ. તદા મય્હં ગુણં સરિત્વા પલાયિત્વા ઇધેવ આગચ્છેય્યાસી’’તિ વિસ્સજ્જેસિ. સો તાય સદ્ધિં મનુસ્સપથં અગમાસિ. અથ નં સા

અત્તનો વસં ગમેત્વા ‘‘મંસં આહર, મચ્છં આહરા’’તિ યેન યેન અત્થિકા હોતિ, તં તં આહરાપેતિ. તદા સો ‘‘અયં મં અત્તનો દાસં વિય કમ્મકારં વિય ચ કત્વા પીળેતી’’તિ પલાયિત્વા પિતુ સન્તિકં આગન્ત્વા પિતરં વન્દિત્વા ઠિતકોવ ઇમં ગાથમાહ –

૧૦૬.‘‘સુખં વત મં જીવન્તં, પચમાના ઉદઞ્ચની;
ચોરી જાયપ્પવાદેન, તેલં લોણઞ્ચ યાચતી’’તિ.

તત્થ **સુખં વત મં જીવન્ત**ન્તિ તાત, તુમ્હાકં સન્તિકે મં સુખં જીવન્તં. **પચમાના**તિ તાપયમાના પીળયમાના, યં યં વા ખાદિતુકામા હોતિ, તં તં પચમાના. ઉદકં અઞ્ચન્તિ એતાયાતિ **ઉદઞ્ચની**, ચાટિતો વા કૂપતો વા ઉદકઉસ્સિઞ્ચનઘટિકાયેતં નામં. સા પન ઉદઞ્ચની વિય, ઉદકં વિય ઘટિકા, યેન યેનત્થિકા હોતિ, તં તં આકડ્ઢતિયેવાતિ અત્થો . **ચોરી જાયપ્પવાદેના**તિ ‘‘ભરિયા’’તિ નામેન એકા ચોરી મં મધુરવચનેન ઉપલાપેત્વા તત્થ નેત્વા **તેલં લોણઞ્ચ** યઞ્ચ અઞ્ઞં ઇચ્છતિ, તં સબ્બં **યાચતિ**, દાસં વિય કમ્મકારં વિય ચ કત્વા આહરાપેતીતિ તસ્સા અગુણં કથેસિ.

અથ નં બોધિસત્તો અસ્સાસેત્વા ‘‘હોતુ, તાત, એહિ ત્વં મેત્તં ભાવેહિ, કરુણં ભાવેહી’’તિ ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે આચિક્ખિ, આચિક્ખિત્વા કસિણપરિકમ્મં આચિક્ખિ. સો ન ચિરસ્સેવ અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ ઉપ્પાદેત્વા બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા સદ્ધિં પિતરા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ.

‘‘તદા થુલ્લકુમારિકાવ એતરહિ થુલ્લકુમારિકા. ચૂળતાપસો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ અહોસિ, પિતા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ઉદઞ્ચનીજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૦૭] ૭. સાલિત્તકજાતકવણ્ણના

સાધૂ ખો સિપ્પકં નામાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં હંસપહરનકં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિરેકો સાવત્થિવાસી કુલપુત્તો સાલિત્તકસિપ્પે નિપ્ફત્તિં પત્તો. ‘‘સાલિત્તકસિપ્પ’’ન્તિ સક્ખરાખિપનસિપ્પં વુચ્ચતિ. સો એકદિવસં ધમ્મં સુત્વા સાસને ઉરં દત્વા પબ્બજિત્વા ઉપસમ્પદં લભિ, ન પન સિક્ખાકામો, ન પટિપત્તિસાધકો અહોસિ. સો એકદિવસં એકં દહરભિક્ખું આદાય અચિરવતિં ગન્ત્વા ન્હાયિત્વા નદીતીરે અટ્ઠાસિ. તસ્મિં સમયે દ્વે સેતહંસા આકાસેન ગચ્છન્તિ. સો તં દહરં આહ ‘‘ઇમં પચ્છિમહંસં સક્ખરાય અક્ખિમ્હિ પહરિત્વા પાદમૂલે પાતેમી’’તિ. ઇતરો ‘‘કથં પાતેસ્સસિ, ન સક્ખિસ્સસિ પહરિતુ’’ન્તિ આહ. ઇતરો ‘‘તિટ્ઠતુ તાવસ્સ ઓરતો અક્ખિ, પરતો અક્ખિમ્હિ તં પહરામી’’તિ. ઇદાનિ પન ત્વં અસન્તં કથેસીતિ. ‘‘તેન હિ ઉપધારેહી’’તિ એકં તિખિણસક્ખરં ગહેત્વા અઙ્ગુલિયા પરિયન્તે કત્વા તસ્સ હંસસ્સ પચ્છતો ખિપિ. સા ‘‘રુ’’ન્તિ સદ્દં અકાસિ, હંસો ‘‘પરિસ્સયેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ નિવત્તિત્વા સદ્દં સોતું આરભિ. ઇતરો તસ્મિં ખણે એકં વટ્ટસક્ખરં ગહેત્વા તસ્સ નિવત્તિત્વા ઓલોકેન્તસ્સ પરભાગે અક્ખિં પહરિ. સક્ખરા ઇતરમ્પિ અક્ખિં વિનિવિજ્ઝિત્વા ગતા. હંસો મહારવં રવન્તો પાદમૂલેયેવ પતિ. તતો તતો ભિક્ખૂ આગન્ત્વા ગરહિત્વા ‘‘અનનુચ્છવિકં તે કત’’ન્તિ સત્થુ સન્તિકં નેત્વા

''ભન્તે, ઇમિના ઇદં નામ કત''ન્તિ તમત્થં આરોચેસું. સત્થા તં ભિક્ખું ગરહિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ એતસ્મિં સિપ્પે કુસલો, પુબ્બેપિ કુસલોયેવ અહોસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અમચ્ચો અહોસિ. તસ્મિં કાલે રઞ્ઞો પુરોહિતો અતિમુખરો હોતિ બહુભાણી, તસ્મિં કથેતું આરદ્ધે અઞ્ઞે ઓકાસમેવ ન લભન્તિ. રાજા ચિન્તેસિ ''કદા નુ ખો એતસ્સ વચનુપચ્છેદકં કઞ્ચિ લભિસ્સામી''તિ. સો તતો પટ્ઠાય તથારૂપં એકં ઉપધારેન્તો વિચરતિ. તસ્મિં કાલે બારાણસિયં એકો પીઠસપ્પી સક્ખરાખિપનસિપ્પે નિપ્ફત્તિં પત્તો હોતિ. ગામદારકા તં રથકં આરોપેત્વા આકડ્ઢમાના બારાણસિનગરદ્વારમૂલે એકો વિટપસમ્પન્નો મહાનિગ્રોધો અત્થિ, તત્થ આનેત્વા સમ્પરિવારેત્વા કાકણિકાદીનિ દત્વા ''હત્થિરૂપકં કર, અસ્સરૂપકં કરા''તિ વદન્તિ. સો સક્ખરા ખિપિત્વા ખિપિત્વા નિગ્રોધપણ્ણેસુ નાનારૂપાનિ દસ્સેતિ, સબ્બાનિ પણ્ણાનિ છિદ્દાવછિદ્દાનેવ અહેસું.

અથ બારાણસિરાજા ઉય્યાનં ગચ્છન્તો તં ઠાનં પાપુણિ. ઉસ્સારણાભયેન સબ્બે દારકા પલાયિંસુ, પીઠસપ્પી તત્થેવ નિપજ્જિ. રાજા નિગ્રોધમૂલં પત્વા રથે નિસિન્નો પત્તાનં છિદ્દતાય છાયં કબરકબરં દિસ્વા ઓલોકેન્તો સબ્બેસં પત્તાનં છિદ્દભાવં દિસ્વા ''કેનેતાનિ એવં કતાની''તિ પુચ્છિ. ''પીઠસપ્પિના, દેવા''તિ. રાજા ''ઇમં નિસ્સાય બ્રાહ્મણસ્સ વચનુપચ્છેદં કાતું સક્કા ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા ''કહં, ભણે, પીઠસપ્પી''તિ પુચ્છિ. વિચિનન્તા મૂલન્તરે નિપન્નં દિસ્વા ''અયં, દેવા''તિ આહંસુ. રાજા નં પક્કોસાપેત્વા પરિસં ઉસ્સારેત્વા પુચ્છિ ''અમ્હાકં સન્તિકે એકો મુખરબ્રાહ્મણો અત્થિ, સક્ખિસ્સસિ તં નિસ્સદ્દં કાતુ''ન્તિ. નાળિમત્તા અજલણ્ડિકા લભન્તો સક્ખિસ્સામિ, દેવાતિ. રાજા પીઠસપ્પિં ઘરં નેત્વા અન્તોસાણિયં નિસીદાપેત્વા સાણિયં છિદ્દં કારેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ છિદ્દાભિમુખં આસનં પઞ્ઞપેત્વા નાળિમત્તા સુક્ખા અજલણ્ડિકા પીઠસપ્પિસ્સ સન્તિકે ઠપાપેત્વા બ્રાહ્મણં ઉપટ્ઠાનકાલે આગતં તસ્મિં આસને નિસીદાપેત્વા કથં સમુટ્ઠાપેસિ. બ્રાહ્મણો અઞ્ઞેસં ઓકાસં અદત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિં કથેતું આરભિ. અથસ્સ સો પીઠસપ્પી સાણિચ્છિદ્દેન એકેકં અજલણ્ડિકં પચ્છિયં પવેસેન્તો વિય તાલુતલમ્હિયેવ પાતેતિ, બ્રાહ્મણો આગતાગતં નાળિયં તેલં પવેસેન્તો વિય ગિલતિ, સબ્બા પરિક્ખયં ગમિંસુ. તસ્સેતા નાળિમત્તા અજલણ્ડિકા કુચ્છિં પવિટ્ઠા અડ્ઢાળ્હકમત્તા અહેસું.

રાજા તાસં પરિક્ખીણભાવં ઞત્વા આહ – ''આચરિય, તુમ્હે અતિમુખરતાય નાળિમત્તા અજલણ્ડિકા ગિલન્તા કિઞ્ચિ ન જાનિત્થ, ઇતો દાનિ ઉત્તરિ જીરાપેતું ન સક્ખિસ્સથ. ગચ્છથ, પિયઙ્ગુદકં પિવિત્વા છડ્ડેત્વા અત્તાનં અરોગં કરોથા''તિ બ્રાહ્મણો તતો પટ્ઠાય પિહિતમુખો વિય હુત્વા કથેન્તેનાપિ સદ્ધિં અકથનસીલો અહોસિ. રાજા ''ઇમિના મે કણ્ણસુખં કત''ન્તિ પીઠસપ્પિસ્સ સતસહસ્સુટ્ઠાનકે ચતૂસુ દિસાસુ ચત્તારો ગામે અદાસિ. બોધિસત્તો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''દેવ, સિપ્પં નામ લોકે પણ્ડિતેહિ ઉગ્ગહિતબ્બં, પીઠસપ્પિના સાલિત્તકમત્તેનાપિ અયં સમ્પત્તિ લદ્ધા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૦૭.''સાધું ખો સિપ્પકં નામ, અપિ યાદિસ કીદિસં;
પસ્સ ખઞ્જપ્પહારેન, લદ્ધા ગામા ચતુદ્દિસા''તિ.

તત્થ **પસ્સ ખઞ્જપ્પહારેના**તિ પસ્સ, મહારાજ, ઇમિના ખઞ્જપીઠસપ્પિના અજલણ્ડિકાપહારેન ચતુદ્દિસા ચત્તારો ગામા લદ્ધા, અઞ્ઞેસં સિપ્પાનં કો આનિસંસપરિચ્છેદોતિ સિપ્પગુણં કથેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા પીઠસપ્પી અયં ભિક્ખુ અહોસિ, રાજા આનન્દો, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સાલિત્તકજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૧૦૮] ૮. બાહિયજાતકવણ્ણના

સિક્ખેય્ય સિક્ખિતબ્બાનીતિ ઇદં સત્થા વેસાલિં ઉપનિસ્સાય મહાવને કૂટાગારસાલાયં વિહરન્તો એકં લિચ્છવિં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર લિચ્છવિરાજા સદ્ધો પસન્નો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિમન્તેત્વા અત્તનો નિવેસને મહાદાનં પવત્તેસિ. ભરિયા પનસ્સ થૂલઙ્ગપચ્ચઙ્ગા ઉદ્ધુમાતકનિમિત્તસદિસા અનાકપ્પસમ્પન્ના અહોસિ. સત્થા ભત્તકિચ્ચાવસાને અનુમોદનં કત્વા વિહારં ગન્ત્વા ભિક્ખૂનં ઓવાદં દત્વા ગન્ધકુટિં પાવિસિ. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, તસ્સ નામ લિચ્છવિરઞ્ઞો તાવ અભિરૂપસ્સ તાદિસા ભરિયા થૂલઙ્ગપચ્ચઙ્ગા અનાકપ્પસમ્પન્ના, કથં સો તાય સદ્ધિં અભિરમતી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, એસ ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ થૂલસરીરાય એવ ઇત્થિયા સદ્ધિં અભિરમી’’તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અમચ્ચો અહોસિ. અથેકા જનપદિત્થી થૂલસરીરા અનાકપ્પસમ્પન્ના ભતિં કુરુમાના રાજઙ્ગણસ્સ અવિદૂરેન ગચ્છમાના સરીરવળઞ્જપીળિતા હુત્વા નિવત્થસાટકેન સરીરં પટિચ્છાદેત્વા નિસીદિત્વા સરીરવળઞ્જં મુઞ્ચિત્વા ખિપ્પમેવ ઉટ્ઠાસિ. તસ્મિં ખણે બારાણસિરાજા વાતપાનેન રાજઙ્ગણં ઓલોકેન્તો તં દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘અયં એવરૂપે અઙ્ગણટ્ઠાને સરીરવળઞ્જં મુઞ્ચમાના હિરોત્તપ્પં અપ્પહાય નિવાસનેનેવ પટિચ્છન્ના હુત્વા સરીરવળઞ્જં મોચેત્વા ખિપ્પં ઉટ્ઠિતા, ઇમાય નિરોગાય ભવિતબ્બં, એતિસ્સા વત્થુ વિસદં ભવિસ્સતિ, વિસદે પન વત્થુસ્મિં એકો પુત્તો લબ્ભમાનો વિસદો પુઞ્ઞવા ભવિસ્સતિ, ઇમં મયા અગ્ગમહેસિં કાતું વટ્ટતી’’તિ. સો તસ્સા અપરિગ્ગહિતભાવં ઞત્વા આહરાપેત્વા અગ્ગમહેસિટ્ઠાનં અદાસિ. સા તસ્સ પિયા અહોસિ મનાપા, ન ચિરસ્સેવ એકં પુત્તં વિજાયિ. સો પનસ્સા પુત્તો ચક્કવત્તી રાજા અહોસિ.

બોધિસત્તો તસ્સા સમ્પત્તિં દિસ્વા તથારૂપં વચનોકાસં લભિત્વા ‘‘દેવ, સિક્ખિતબ્બયુત્તકં નામ સિપ્પં કસ્મા ન સિક્ખિતબ્બં, યત્ર હિ નામાયં મહાપુઞ્ઞા હિરોત્તપ્પં અપ્પહાય પટિચ્છન્નાકારેન સરીરવળઞ્જં કુરુમાના તુમ્હે આરાધેત્વા એવરૂપં સમ્પત્તિં પત્તા’’તિ વત્વા સિક્ખિતબ્બયુત્તકાનં સિપ્પાનં વણ્ણં કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૦૮. ‘‘સિક્ખેય્ય સિક્ખિતબ્બાનિ, સન્તિ સચ્છન્દિનો જના;
બાહિયા હિ સુહન્નેન, રાજાનમભિરાધયી’’તિ.

તત્થ **સન્તિ સચ્છન્દિનો જના**તિ તેસુ તેસુ સિપ્પેસુ સચ્છન્દા જના અત્થિયેવ. **બાહિયા**તિ બહિજનપદે જાતા સંવદ્ધા ઇત્થી. **સુહન્નેના**તિ હિરોત્તપ્પં અપ્પહાય પટિચ્છન્નેનાકારેન હન્નં સુહન્નં નામ, તેન સુહન્નેન. **રાજાનમભિરાધયી**તિ દેવં અભિરાધયિત્વા ઇમં સમ્પત્તિં પત્તાતિ. એવં મહાસત્તો સિક્ખિતબ્બયુત્તકાનં સિપ્પાનં ગુણં કથેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા જયમ્પતિકા એતરહિપિ જયમ્પતિકાવ, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

બાહિયજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૦૯] ૯. કુણ્ડકપૂવજાતકવણ્ણના

યથન્નો પુરિસો હોતીતિ ઇદં સત્થા સાવત્થિયં વિહરન્તો મહાદુગ્ગતં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયઞ્હિ કદાચિ એકમેવ કુલં બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાનં દેતિ, કદાચિ તીણિ ચત્તારિ એકતો હુત્વા, કદાચિ ગણબન્ધનેન, કદાચિ વીથિસભાગેન, કદાચિ સકલનગરં છન્દકં સંહરિત્વા. તદા પન વીથિભત્તં નામ અહોસિ. અથ મનુસ્સા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ યાગું દત્વા ‘‘ખજ્જકં આહરથા’’તિ આહંસુ. તદા પનેકો પરેસં ભતિકારકો દુગ્ગતમનુસ્સો તસ્સં વીથિયં વસમાનો ચિન્તેસિ ‘‘અહં યાગું દાતું ન સક્ખિસ્સામિ, ખજ્જકં પન દસ્સામી’’તિ સણ્હસણ્હં કુણ્ડકં વટ્ટાપેત્વા ઉદકેન તેમેત્વા અક્કપણ્ણેન વેઠેત્વા કુક્કુળે પચિત્વા ‘‘ઇદં બુદ્ધસ્સ દસ્સામી’’તિ તં આદાય ગન્ત્વા સત્થુ સન્તિકે ઠિતો ‘‘ખજ્જકં આહરથા’’તિ એકસ્મિં વચને વુત્તમત્તે સબ્બપઠમં ગન્ત્વા તં પૂવં સત્થુ પત્તે પતિટ્ઠાપેસિ, સત્થા અઞ્ઞેહિ દીયમાનં ખજ્જકં અગ્ગહેત્વા તમેવ પૂવખજ્જકં પરિભુઞ્જિ.

તસ્મિંયેવ પન ખણે ‘‘સમ્માસમ્બુદ્ધેન કિર મહાદુગ્ગતસ્સ કુણ્ડકખજ્જકં અજિગુચ્છિત્વા અમતં વિય પરિભુત્ત’’ન્તિ સકલનગરં એકકોલાહલં અહોસિ. રાજરાજમહામત્તાદયો અન્તમસો દોવારિકે ઉપાદાય સબ્બેવ સન્નિપતિત્વા સત્થારં વન્દિત્વા મહાદુગ્ગતં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘હન્દ ભો, સતં ગહેત્વા, દ્વે સતાનિ ગહેત્વા, પઞ્ચ સતાનિ ગહેત્વા અમ્હાકં પત્તિં દેહી’’તિ વદિંસુ. સો ‘‘સત્થારં પટિપુચ્છિત્વા જાનિસ્સામી’’તિ સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા તમત્થં આરોચેસિ. સત્થા ‘‘ધનં ગહેત્વા વા અગ્ગહેત્વા વા સબ્બસત્તાનં પત્તિં દેહી’’તિ આહ. સો ધનં ગહેતું આરભિ. મનુસ્સા દિગુણચતુગ્ગુણઅટ્ઠગુણાદિવસેન દદન્તા નવ હિરઞ્ઞકોટિયો અદંસુ. સત્થા અનુમોદનં કત્વા વિહારં ગન્ત્વા ભિક્ખૂહિ વત્તે દસ્સિતે સુગતોવાદં દત્વા ગન્ધકુટિં પાવિસિ. રાજા સાયન્હસમયે મહાદુગ્ગતં પક્કોસાપેત્વા સેટ્ઠિટ્ઠાનેન પૂજેસિ.

ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, સત્થા મહાદુગ્ગતેન દિન્નં કુણ્ડકપૂવં અજિગુચ્છન્તો અમતં વિય પરિભુઞ્જિ, મહાદુગ્ગતોપિ બહુધનઞ્ચ સેટ્ઠિટ્ઠાનઞ્ચ લભિત્વા મહાસમ્પત્તિં પત્તો’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ મયા અજિગુચ્છન્તેન તસ્સ કુણ્ડકપૂવો પરિભુત્તો, પુબ્બેપિ રુક્ખદેવતાય હુત્વા પરિભુત્તોયેવ, તદાપિ ચેસ મં નિસ્સાય સેટ્ઠિટ્ઠાનં અલત્થેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં ઠાને એરણ્ડરુક્ખે રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તદા તસ્મિં ગામકે મનુસ્સા દેવતામઙ્ગલિકા હોન્તિ. અથેકસ્મિં છણે સમ્પત્તે મનુસ્સા અત્તનો અત્તનો રુક્ખદેવતાનં બલિકમ્મં અકંસુ. અથેકો દુગ્ગતમનુસ્સો તે મનુસ્સે રુક્ખદેવતા પટિજગ્ગન્તે દિસ્વા એકં એરણ્ડરુક્ખં પટિજગ્ગિ. તે મનુસ્સા અત્તનો અત્તનો દેવતાનં નાનપ્પકારાનિ માલાગન્ધવિલેપનાદીનિ ચેવ ખજ્જભોજ્જાનિ ચ આદાય ગચ્છિંસુ. સો પન કુણ્ડકપૂવઞ્ચેવ ઉળુઙ્કેન ચ ઉદકં આદાય ગન્ત્વા એરણ્ડરુક્ખસ્સ અવિદૂરે ઠત્વા ચિન્તેસિ ‘‘દેવતા નામ દિબ્બખજ્જકાનિ ખાદન્તિ, મય્હં દેવતા ઇમં કુણ્ડકપૂવં ન ખાદિસ્સતિ, કિં ઇમં અકારણેન નાસેમિ, અહમેવ નં ખાદિસ્સામી’’તિ તતોવ નિવત્તિ. બોધિસત્તો ખન્ધવિટપે ઠત્વા ‘‘ભો પુરિસ, સચે ત્વં ઇસ્સરો ભવેય્યાસિ, મય્હં

મધુરખજ્જકં દદેય્યાસિ. ત્વં પન દુગ્ગતો, અહં તવ પૂવં ન ખાદિત્વા અઞ્ઞં કિં ખાદિસ્સામિ, મા મે કોટ્ઠાસં નાસેહી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૦૯.''યથન્નો પુરિસો હોતિ, તથન્ના તસ્સ દેવતા;
આહરેતં કુણ્ડપૂવં, મા મે ભાગં વિનાસયા''તિ.

તત્થ **યથન્નો**તિ યથારૂપભોજનો હોતિ. **તથન્ના**તિ તસ્સ પુરિસસ્સ દેવતાપિ તથારૂપભોજનાવ હોતિ. **આહરેતં કુણ્ડપૂવન્તિ** એતં કુણ્ડકેન પક્કપૂવં આનેહિ, મય્હં ભાગં મા વિનાસેહીતિ.

સો નિવત્તિત્વા બોધિસત્તં ઓલોકેત્વા બલિકમ્મમકાસિ. બોધિસત્તો તતો ઓજં પરિભુઞ્જિત્વા ''પુરિસ, ત્વં કિમત્થં મં પટિજગ્ગસી''તિ આહ. ''દુગ્ગતોમ્હિ, સામિ, તં નિસ્સાય દુગ્ગતભાવતો મુચ્ચિતુકામતાય પટિજગ્ગામી''તિ. ''ભો પુરિસ, મા ચિન્તયિ, તયા કતઞ્ઞુસ્સ કતવેદિનો પૂજા કતા, ઇમં એરણ્ડં પરિક્ખિપિત્વા નિધિકુમ્ભિયો ગીવાય ગીવં આહચ્ચઠિતા. ત્વં રઞ્ઞો આચિક્ખિત્વા સકટેહિ ધનં આહરાપેત્વા રાજઙ્ગણે રાસિં કારેહિ, રાજા તે તુસ્સિત્વા સેટ્ઠિટ્ઠાનં દસ્સતી''તિ વત્વા બોધિસત્તો અન્તરધાયિ. સો તથા અકાસિ. રાજાપિ તસ્સ સેટ્ઠિટ્ઠાનં અદાસિ. ઇતિ સો બોધિસત્તં નિસ્સાય મહાસમ્પત્તિં પત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા દુગ્ગતો એતરહિ દુગ્ગતોવ, એરણ્ડરુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કુણ્ડકપૂવજાતકવણ્ણના નવમા.

[૧૧૦] ૧૦. સબ્બસંહારકપઞ્હજાતકવણ્ણના

સબ્બસંહારકો નત્થીતિ અયં સબ્બસંહારકપઞ્હો સબ્બાકારેન ઉમઙ્ગજાતકે આવિ ભવિસ્સતીતિ.

સબ્બસંહારકપઞ્હજાતકવણ્ણના દસમા.

પરોસતવગ્ગો એકાદસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

પરોસતમ્પિ પણ્ણિકં, વેરી ચ મિત્તવિન્દકં;
દુબ્બલઞ્ચ ઉદઞ્ચની, સાલિત્તમ્પિ ચ બાહિયં;
કુણ્ડકપૂવસબ્બસંહારકન્તિ.

૧૨. હંચિવગ્ગો

[૧૧૧] ૧. ગદ્રભપઞ્હજાતકવણ્ણના

હંચિ તુવં એવમઞ્ઞસીતિ અયમ્પિ ગદ્રભપઞ્હો **મહાઉમઙ્ગજાતકે**યેવ (જા॰ ૨.૨૨.૫૯૦ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ.

ગદ્રભપઞ્હજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૧૨] ૨. અમરાદેવીપઞ્હજાતકવણ્ણના

યેન સત્તુબિલઙ્ગા ચાતિ અયમ્પિ અમરાદેવિપઞ્હો નામ તત્થેવ આવિ ભવિસ્સતિ.

અમરાદેવીપઞ્હજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૧૩] ૩. સિઙ્ગાલજાતકવણ્ણના

સદ્દહાસિ સિઙ્ગાલસ્સાતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ સમયે ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિપતિત્વા ''આવુસો, દેવદત્તેન પઞ્ચ ભિક્ખુસતાનિ આદાય ગયાસીસં ગન્ત્વા 'યં સમણો ગોતમો કરોતિ, ન સો ધમ્મો. યમહં કરોમિ, અયમેવ ધમ્મો'તિ તે ભિક્ખૂ અત્તનો લદ્ધિં ગાહાપેત્વા ઠાનપ્પત્તં મુસાવાદં કત્વા સઙ્ઘં ભિન્દિત્વા એકસીમાય દ્વે ઉપોસથા કતા''તિ દેવદત્તસ્સ અગુણકથં કથેન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ મુસાવાદી, પુબ્બેપિ મુસાવાદીયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સુસાનવને રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તદા બારાણસિયં નક્ખત્તં ઘુટ્ઠં અહોસિ. મનુસ્સા ''યક્ખબલિકમ્મં કરોમા''તિ તેસુ તેસુ ચચ્ચરરચ્છાદિટ્ઠાનેસુ મચ્છમંસાદીનિ વિપ્પકિરિત્વા કપાલકેસુ બહું સુરં ઠપયિંસુ. અથેકો સિઙ્ગાલો અડ્ઢરત્તસમયે નિદ્ધમનેન નગરં પવિસિત્વા મચ્છમંસં ખાદિત્વા સુરં પિવિત્વા પુન્નાગગચ્છન્તરં પવિસિત્વા યાવ અરુણુગ્ગમના નિદ્દં ઓક્કમિ. સો પબુજ્ઝિત્વા આલોકં દિસ્વા ''ઇદાનિ નિક્ખમિતું ન સક્કા''તિ મગ્ગસમીપં ગન્ત્વા અદિસ્સમાનો નિપજ્જિત્વા અઞ્ઞે મનુસ્સે દિસ્વાપિ કિઞ્ચિ અવત્વા એકં બ્રાહ્મણં મુખધોવનત્થાય ગચ્છન્તં દિસ્વા ચિન્તેસિ ''બ્રાહ્મણા નામ ધનલોલા હોન્તિ, ઇમં ધનેન પલોભેત્વા યથા મં ઉપકચ્છકન્તરે કત્વા ઉત્તરાસઙ્ગેન પટિચ્છાદેત્વા નગરા નીહરતિ, તથા કરિસ્સામી''તિ. સો મનુસ્સભાસાય ''બ્રાહ્મણા''તિ આહ. સો નિવત્તિત્વા ''કો મં પક્કોસતી''તિ આહ. ''અહં, બ્રાહ્મણા''તિ. ''કિંકારણા''તિ. ''બ્રાહ્મણ, મય્હં દ્વે કહાપણસતાનિ અત્થિ. સચે મં ઉપકચ્છકન્તરે કત્વા ઉત્તરાસઙ્ગેન પટિચ્છાદેત્વા યથા ન કોચિ પસ્સતિ, તથા નગરા નિક્ખામેતું સક્કોસિ, તુય્હં તે કહાપણે દસ્સામી''તિ. બ્રાહ્મણો ધનલોભેન ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તં તથા કત્વા આદાય નગરા નિક્ખમિત્વા થોકં અગમાસિ. અથ નં સિઙ્ગાલો પુચ્છિ ''કતરટ્ઠાનં, બ્રાહ્મણા''તિ? ''અસુકં નામા''તિ. ''અઞ્ઞં થોકં ઠાનં ગચ્છા''તિ. એવં પુનપ્પુનં વદન્તો મહાસુસાનં પત્વા ''ઇધ મં ઓતારેહી''તિ આહ. તત્થ નં ઓતારેસિ. અથ સિઙ્ગાલો ''તેન હિ, બ્રાહ્મણ, ઉત્તરિસાટકં પત્થરા''તિ આહ. સો ધનલોભેન ''સાધૂ''તિ પત્થરિ. અથ નં ''ઇમં રુક્ખમૂલં ખણાહી''તિ પથવિખણને યોજેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ ઉત્તરિસાટકં અભિરુય્હ ચતૂસુ કણ્ણેસુ ચ મજ્ઝે ચાતિ પઞ્ચસુ ઠાનેસુ સરીરનિસ્સન્દં પાતેત્વા મક્ખેત્વા ચેવ તેમેત્વા ચ સુસાનવનં પાવિસિ. બોધિસત્તો રુક્ખવિટપે ઠત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૧૩.''સદ્દહાસિ સિઙ્ગાલસ્સ, સુરાપીતસ્સ બ્રાહ્મણ;
સિપ્પિકાનં સતં નત્થિ, કુતો કંસસતા દુવે''તિ.

તત્થ **સદ્દહાસી**તિ સદ્દહસિ, અયમેવ વા પાઠો, પત્તિયાયસીતિ અત્થો. **સિપ્પિકાનં સતં નત્થી**તિ એતસ્સ હિ સિપ્પિકાસતમ્પિ નત્થિ. **કુતો કંસસતા દુવે**તિ દ્વે કહાપણસતાનિ પનસ્સ કુતો એવાતિ.

બોધિસત્તો ઇમં ગાથં વત્વા ‘‘ગચ્છ, બ્રાહ્મણ, તવ સાટકં ધોવિત્વા ન્હાયિત્વા અત્તનો કમ્મં કરોહી’’તિ વત્વા અન્તરધાયિ. બ્રાહ્મણો તથા કત્વા ‘‘વઞ્ચિતો વતમ્હી’’તિ દોમનસ્સપ્પત્તો પક્કામિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા સિઙ્ગાલો દેવદત્તો અહોસિ, રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સિઙ્ગાલજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૧૧૪] ૪. મિતચિન્તીજાતકવણ્ણના

બહુચિન્તી અપ્પચિન્તીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દ્વે મહલ્લકત્થેરે આરબ્ભ કથેસિ. તે કિર જનપદે એકસ્મિં અરઞ્ઞાવાસે વસ્સં વસિત્વા ‘‘સત્થુ દસ્સનત્થાય ગચ્છિસ્સામા’’તિ પાથેય્યં સજ્જેત્વા ‘‘અજ્જ ગચ્છામ, સ્વે ગચ્છામા’’તિ માસં અતિક્કામેત્વા પુન પાથેય્યં સજ્જેત્વા તથેવ માસં, પુન માસન્તિ એવં અત્તનો કુસીતભાવેન ચેવ નિવાસટ્ઠાને ચ અપેક્ખાય તયો માસે અતિક્કામેત્વા તતો નિક્ખમ્મ જેતવનં ગન્ત્વા સભાગટ્ઠાને પત્તચીવરં પટિસામેત્વા સત્થારં પસ્સિંસુ. અથ ને ભિક્ખૂ પુચ્છિંસુ ‘‘ચિરં વો, આવુસો, બુદ્ધુપટ્ઠાનં અકરોન્તાનં, કસ્મા એવં ચિરાયિત્થા’’તિ? તે તમત્થં આરોચેસું. અથ નેસં સો આલસિયકુસીતભાવો ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટો જાતો. ધમ્મસભાયમ્પિ તેસં ભિક્ખૂનમેવ આલસિયભાવં નિસ્સાય કથં સમુટ્ઠાપેસું. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે તે પક્કોસાપેત્વા ‘‘સચ્ચં કિર તુમ્હે, ભિક્ખવે, અલસા કુસીતા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં, ભન્તે’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેતે અલસા, પુબ્બેપિ અલસા ચેવ નિવાસટ્ઠાને ચ સાલયા સાપેક્ખા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બારાણસિનદિયં તયો મચ્છા અહેસું, બહુચિન્તી, અપ્પચિન્તી, મિતચિન્તીતિ તેસં નામાનિ. તે અરઞ્ઞતો મનુસ્સપથં આગમિંસુ. તત્થ મિતચિન્તી ઇતરે દ્વે એવમાહ ‘‘અયં મનુસ્સપથો નામ સાસઙ્કો સપ્પટિભયો, કેવટ્ટા નાનપ્પકારાનિ જાલકુમિનાદીનિ ખિપિત્વા મચ્છે ગણ્હન્તિ, મયં અરઞ્ઞમેવ ગચ્છામા’’તિ. ઇતરે દ્વે જના અલસતાય ચેવ આમિસગિદ્ધતાય ચ ‘‘અજ્જ ગચ્છામ, સ્વે ગચ્છામા’’તિ તયો માસે અતિક્કામેસું. અથ કેવટ્ટા નદિયં જાલં ખિપિંસુ. બહુચિન્તી ચ અપ્પચિન્તી ચ ગોચરં ગણ્હન્તા પુરતો ગચ્છન્તિ. તે અત્તનો અન્ધબાલતાય જાલગન્ધં અસલ્લક્ખેત્વા જાલકુચ્છિમેવ પવિસિંસુ. મિતચિન્તી પચ્છતો આગચ્છન્તો જાલગન્ધં સલ્લક્ખેત્વા તેસઞ્ચ જાલકુચ્છિં પવિટ્ઠભાવં ઞત્વા ‘‘ઇમેસં કુસીતાનં અન્ધબાલાનં જીવિતદાનં દસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા બહિપસ્સેન જાલકુચ્છિટ્ઠાનં ગન્ત્વા જાલકુચ્છિં ફાલેત્વા નિક્ખન્તસદિસો હુત્વા ઉદકં આલુળેન્તો જાલસ્સ પુરતો પતિત્વા પુન જાલકુચ્છિં પવિસિત્વા પચ્છિમભાગેન ફાલેત્વા નિક્ખન્તસદિસો ઉદકં આલુળેન્તો પચ્છિમભાગે પતિ. કેવટ્ટા ‘‘મચ્છા જાલં ફાલેત્વા ગતા’’તિ મઞ્ઞમાના જાલકોટિયં ગહેત્વા ઉક્ખિપિંસુ. તે દ્વેપિ મચ્છા જાલતો મુચ્ચિત્વા ઉદકે પતિંસુ. ઇતિ તેહિ મિતચિન્તિં નિસ્સાય જીવિતં લદ્ધં.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૧૪.‘‘બહુચિન્તી અપ્પચિન્તી, ઉભો જાલે અબજ્ઝરે;

મિતચિન્તી પમોચેસિ, ઉભો તત્થ સમાગતા’’તિ.

તત્થ **બહુચિન્તી**તિ બહુચિન્તનતાય વિતક્કબહુલતાય એવંલદ્ધનામો. ઇતરેસુપિ દ્વીસુ અયમેવ નયો. **ઉભો તત્થ સમાગતા**તિ મિતચિન્તિં નિસ્સાય લદ્ધજીવિતા તત્થ ઉદકે પુન ઉભોપિ જના મિતચિન્તિના સદ્ધિં સમાગતાતિ અત્થો.

એવં સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને મહલ્લકા ભિક્ખૂ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિંસુ. તદા બહુચિન્તી ચ અપ્પચિન્તી ચ ઇમે દ્વે અહેસું, મિતચિન્તી પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

મિતચિન્તીજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૧૫] ૫. અનુસાસિકજાતકવણ્ણના

યાયઞ્ઞે મનુસાસતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં અનુસાસિકં ભિક્ખુનિં આરબ્ભ કથેસિ. સા કિર સાવત્થિવાસિની એકા કુલધીતા પબ્બજિત્વા ઉપસમ્પન્નકાલતો પટ્ઠાય સમણધમ્મે અનનુયુત્તા આમિસગિદ્ધા હુત્વા યત્થ અઞ્ઞા ભિક્ખુનિયો ન ગચ્છન્તિ, તાદિસે નગરસ્સ એકદેસે પિણ્ડાય ચરતિ. અથસ્સા મનુસ્સા પણીતપિણ્ડપાતં દેન્તિ. સા રસતણ્હાય બજ્ઝિત્વા ‘‘સચે ઇમસ્મિં પદેસે અઞ્ઞાપિ ભિક્ખુનિયો પિણ્ડાય ચરિસ્સન્તિ, મય્હં લાભો પરિહાયિસ્સતિ. યથા એતં પદેસં અઞ્ઞા નાગચ્છન્તિ, એવં મયા કાતું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેત્વા ભિક્ખુનૂપસ્સયં ગન્ત્વા ‘‘અય્યે, અસુકટ્ઠાને ચણ્ડો હત્થી, ચણ્ડો અસ્સો, ચણ્ડો મેણ્ડો, ચણ્ડો કુક્કુરો ચરતિ, સપરિસ્સયટ્ઠાનં, મા તત્થ પિણ્ડાય ચરિત્થા’’તિ ભિક્ખુનિયો અનુસાસતિ. તસ્સા વચનં સુત્વા એકા ભિક્ખુનીપિ તં પદેસં ગીવં પરિવત્તેત્વા ન ઓલોકેસિ. તસ્સા એકસ્મિં દિવસે તસ્મિં પદેસે પિણ્ડાય ચરન્તિયા વેગેનેકં ગેહં પવિસન્તિયા ચણ્ડો મેણ્ડકો પહરિત્વા ઊરુટ્ઠિકં ભિન્દિ. મનુસ્સા વેગેન ઉપધાવિત્વા દ્વિધા ભિન્નં ઊરુટ્ઠિકં એકતો બન્ધિત્વા તં ભિક્ખુનિં મઞ્ચેનાદાય ભિક્ખુનૂપસ્સયં નયિંસુ. ભિક્ખુનિયો ‘‘અયં અઞ્ઞા ભિક્ખુનિયો અનુસાસિત્વા સયં તસ્મિં પદેસે ચરન્તી ઊરુટ્ઠિકં ભિન્દાપેત્વા આગતા’’તિ પરિહાસં અકંસુ. તમ્પિ તાય કતકારણં ન ચિરસ્સેવ ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટં અહોસિ.

અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ ‘‘આવુસો, અસુકા અનુસાસિકા ભિક્ખુની અઞ્ઞં અનુસાસિત્વા સયં તસ્મિં પદેસે ચરમાના ચણ્ડેન મેણ્ડકેન ઊરું ભિન્દાપેસી’’તિ તસ્સા અગુણકથં કથેસું. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસા અઞ્ઞે અનુસાસતિયેવ, સયં પન ન વત્તતિ, નિચ્ચકાલં દુક્ખમેવ અનુભોતી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અરઞ્ઞે સકુણયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો સકુણજેટ્ઠકો હુત્વા અનેકસકુણસહસ્સપરિવારો હિમવન્તં પાવિસિ. તસ્સ તત્થ વસનકાલે એકા ચણ્ડસકુણિકા મહાવત્તનિમગ્ગં ગન્ત્વા ગોચરં ગણ્હાતિ. સા તત્થ સકટેહિ પતિતાનિ વીહિમુગ્ગબીજાદીનિ લભિત્વા ‘‘યથા ઇદાનિ ઇમં પદેસં અઞ્ઞે સકુણા નાગચ્છન્તિ, તથા કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા સકુણસઙ્ઘસ્સ ઓવાદં દેતિ ‘‘વત્તનિમહામગ્ગો નામ સપ્પટિભયો, હત્થિઅસ્સાદયો ચેવ ચણ્ડગોણયુત્તયાનાદીનિ ચ સઞ્ચરન્તિ, સહસા ઉપ્પતિતુમ્પિ ન સક્કા હોતિ, ન તત્થ ગન્તબ્બ’’ન્તિ. સકુણસઙ્ઘો તસ્સા ‘‘અનુસાસિકા’’તેવ નામં અકાસિ.

સા એકદિવસં વત્તનિમહામગ્ગે ચરન્તી અતિમહાવેગેન આગચ્છન્તસ્સ યાનસ્સ સદ્દં સુત્વા નિવત્તિત્વા ઓલોકેત્વા ''દૂરે તાવા''તિ ચરતિયેવ. અથ નં યાનં વાતવેગેન સીઘમેવ સમ્પાપુણિ, સા ઉટ્ઠાતું નાસક્ખિ, ચક્કેન દ્વિધા છિન્દિત્વા ગતા. સકુણજેટ્ઠકો સકુણે સમાનેન્તો તં અદિસ્વા ''અનુસાસિકા ન દિસ્સતિ, ઉપધારેથ ન''ન્તિ આહ. સકુણા ઉપધારેન્તા તં મહામગ્ગે દ્વિધા છિન્નં દિસ્વા સકુણજેટ્ઠકસ્સ આરોચેસું. સકુણજેટ્ઠકો ''સા અઞ્ઞા સકુણિકા વારેત્વા સયં તત્થ ચરમાના દ્વિધા છિન્ના''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૧૫.''યાયઞ્ઞે મનુસાસતિ, સયં લોલુપ્પચારિની;
સાયં વિપક્ખિકા સેતિ, હતા ચક્કેન સાસિકા''તિ.

તત્થ **યાયઞ્ઞે મનુસાસતી**તિ યકારો પદસન્ધિકરો, યા અઞ્ઞે અનુસાસતીતિ અત્થો. **સયં લોલુપ્પચારિની**તિ અત્તના લોલુપ્પચારિની સમાના. **સાયં વિપક્ખિકા સેતી**તિ સા એસા વિહતપક્ખા હુત્વા મહામગ્ગે સયતિ. **હતા ચક્કેન સાસિકા**તિ યાનચક્કેન હતા સાસિકા સકુણિકાતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અનુસાસિકા સકુણિકા અયં અનુસાસિકા ભિક્ખુની અહોસિ, સકુણજેટ્ઠકો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અનુસાસિકજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૧૬] ૬. દુબ્બચજાતકવણ્ણના

અતિકરમકરાચરિયાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં દુબ્બચભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ વત્થુ નવકનિપાતે **ગિજ્ઝજાતકે** (જા॰ ૧.૯.૧ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. સત્થા પન તં ભિક્ખું આમન્તેત્વા ''ભિક્ખુ ન ત્વં ઇદાનેવ દુબ્બચો, પુબ્બેપિ દુબ્બચોયેવ. દુબ્બચભાવેનેવ પણ્ડિતાનં ઓવાદં અકરોન્તો સત્તિપ્પહારેન જીવિતક્ખયં પત્તોસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો લઙ્ઘનટકયોનિયં પટિસન્ધિં ગહેત્વા વયપ્પત્તો પઞ્ઞવા ઉપાયકુસલો અહોસિ. સો એકસ્સ લઙ્ઘનકસ્સ સન્તિકે સત્તિલઙ્ઘનસિપ્પં સિક્ખિત્વા આચરિયેન સદ્ધિં સિપ્પં દસ્સેન્તો વિચરતિ. આચરિયો પનસ્સ ચતુન્નંયેવ સત્તીનં લઙ્ઘનસિપ્પં જાનાતિ, ન પઞ્ચન્નં. સો એકદિવસં એકસ્મિં ગામકે સિપ્પં દસ્સેન્તો સુરામદમત્તો ''પઞ્ચ સત્તિયો લઙ્ઘિસ્સામી''તિ પટિપાટિયા ઠપેસિ. અથ નં બોધિસત્તો આહ ''આચરિય, ત્વં પઞ્ચસત્તિલઙ્ઘનસિપ્પં ન જાનાસિ, એકં સત્તિં હર. સચે લઙ્ઘિસ્સસિ, પઞ્ચમાય સત્તિયા વિદ્ધો મરિસ્સસી''તિ. સો સુટ્ઠુ મત્તતાય ''ત્વઞ્હિ મય્હં પમાણં ન જાનાસી''તિ તસ્સ વચનં અનાદિયિત્વા ચતસ્સો લઙ્ઘિત્વા પઞ્ચમાય સત્તિયા દણ્ડકે મધુકપુપ્ફં વિય આવુતો પરિદેવમાનો નિપજ્જિ. અથ નં બોધિસત્તો ''પણ્ડિતાનં વચનં અકત્વા ઇમં બ્યસનં પત્તોસી''તિ ઇમં ગાથમાહ –

૧૧૬.''અતિકરમકરાચરિય , મય્હમ્પેતં ન રુચ્ચતિ;
ચતુત્થે લઙ્ઘયિત્વાન, પઞ્ચમાયસિ આવુતો''તિ.

તત્થ **અતિકરમકરાચરિયા**તિ આચરિય અજ્જ ત્વં અતિકરં અકરિ, અત્તનો કરણતો અતિરેકં કરણં અકરીતિ અત્થો. **મય્હમ્પેતં ન રુચ્ચતી**તિ મય્હં અન્તેવાસિકસ્સપિ સમાનસ્સ એતં તવ કરણં ન રુચ્ચતિ, તેન તે અહં પઠમમેવ કથેસિન્તિ દીપેતિ. **ચતુત્થે લઙ્ઘયિત્વાના**તિ ચતુત્થે સત્તિથલે અપતિત્વા અત્તાનં લઙ્ઘયિત્વા. **પઞ્ચમાયસિ**

આવુતોતિ પણ્ડિતાનં વચનં અગ્ગણ્હન્તો ઇદાનિ પઞ્ચમાય સત્તિયા આવુતોસીતિ. ઇદં વત્વા આચરિયં સત્તિતો અપનેત્વા કત્તબ્બયુત્તકં અકાસિ.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા આચરિયો અયં દુબ્બચો અહોસિ, અન્તેવાસિકો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

દુબ્બચજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૧૭] ૭. તિત્તિરજાતકવણ્ણના

અચ્ચુગ્ગતાતિબલતાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોકાલિકં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ વત્થુ તેરસકનિપાતે **તક્કારિયજાતકે** (જા॰ ૧.૧૩.૧૦૪ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. સત્થા પન ''ન, ભિક્ખવે, કોકાલિકો ઇદાનેવ અત્તનો વાચં નિસ્સાય નટ્ઠો, પુબ્બેપિ નટ્ઠોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા કામે પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા પઞ્ચાભિઞ્ઞા અટ્ઠ સમાપત્તિયો નિબ્બત્તેસિ. હિમવન્તપ્પદેસે સબ્બો ઇસિગણો સન્નિપતિત્વા તં ઓવાદાચરિયં કત્વા પરિવારેસિ. સો પઞ્ચન્નં ઇસિસતાનં ઓવાદાચરિયો હુત્વા ઝાનકીળં કીળન્તો હિમવન્તે વસતિ. તદા એકો ચેત્થ પણ્ડુરોગી તાપસો કુઠારિં ગહેત્વા કટ્ઠં ફાલેતિ. અથેકો મુખરતાપસો તસ્સ સન્તિકે નિસીદિત્વા ''ઇધ પહારં દેહિ, ઇધ પહારં દેહી''તિ તં તાપસં રોસેસિ. સો કુજ્ઝિત્વા ''ન દાનિ મે ત્વં દારુફાલનસિપ્પં સિક્ખાપનકાચરિયો''તિ તિણ્હં કુઠારિં ઉક્ખિપિત્વા નં એકપ્પહારેનેવ જીવિતક્ખયં પાપેસિ. બોધિસત્તો તસ્સ સરીરકિચ્ચં કારેસિ. તદા અસ્સમતો અવિદૂરે એકસ્મિં વમ્મિકપાદે એકો તિત્તિરો વસતિ. સો સાયં પાતં તસ્મિં વમ્મિકમત્થકે ઠત્વા મહાવસ્સિતં વસ્સતિ. તં સુત્વા એકો લુદ્દકો ''તિત્તિરેન ભવિતબ્બ''ન્તિ ચિન્તેત્વા સદ્દસઞ્ઞાય તત્થ ગન્ત્વા તં વધિત્વા આદાય ગતો.

બોધિસત્તો તસ્સ સદ્દં અસુણન્તો ''અસુકટ્ઠાને તિત્તિરો વસતિ, કિં નુ ખો તસ્સ સદ્દો ન સૂયતી''તિ તાપસે પુચ્છિ. તે તસ્સ તમત્થં આરોચેસું. સો ઉભોપિ તાનિ કારણાનિ સંસન્દેત્વા ઇસિગણમજ્ઝે ઇમં ગાથમાહ –

૧૧૭.''અચ્ચુગ્ગતાતિબલતા, અતિવેલં પભાસિતા;
વાચા હનતિ દુમ્મેધં, તિત્તિરં વાતિવસ્સિત''ન્તિ.

તત્થ **અચ્ચુગ્ગતા**તિ અતિઉગ્ગતા. **અતિબલતા**તિ પુનપ્પુનં ભાસનેન અતિબલસભાવા. **અતિવેલં પભાસિતા**તિ અતિક્કન્તવેલા પમાણાતિક્કમેન ભાસિતા. **તિત્તિરં વાતિવસ્સિત**ન્તિ યથા તિત્તિરં અતિવસ્સિતં હનતિ, તથા એવરૂપા વાચા દુમ્મેધં બાલપુગ્ગલં હનતીતિ.

એવં બોધિસત્તો ઇસિગણસ્સ ઓવાદં દત્વા ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, કોકાલિકો ઇદાનેવ અત્તનો વચનં નિસ્સાય નટ્ઠો, પુબ્બેપિ નટ્ઠોયેવા''તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મુખરતાપસો કોકાલિકો અહોસિ, ઇસિગણો બુદ્ધપરિસા, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

[૧૧૮] ૮. વટ્ટજાતકવણ્ણના

નાચિન્તયન્તો પુરિસોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉત્તરસેટ્ઠિપુત્તં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર ઉત્તરસેટ્ઠિ નામ અહોસિ મહાવિભવો. તસ્સ ભરિયાય કુચ્છિયં એકો પુઞ્ઞવા સત્તો બ્રહ્મલોકા ચવિત્વા પટિસન્ધિં ગહેત્વા વયપ્પત્તો અભિરૂપો પાસાદિકો અહોસિ બ્રહ્મવણ્ણી. અથ એકદિવસં સાવત્થિયં કત્તિકછણે નક્ખત્તે ઘુટ્ઠે સબ્બો લોકો નક્ખત્તનિસ્સિતો અહોસિ. તસ્સ સહાયકા અઞ્ઞે સેટ્ઠિપુત્તા સપજાપતિકા અહેસું. ઉત્તરસેટ્ઠિપુત્તસ્સ પન દીઘરત્તં બ્રહ્મલોકે વસિતત્તા કિલેસેસુ ચિત્તં ન અલ્લીયતિ. અથસ્સ સહાયકા ''ઉત્તરસેટ્ઠિપુત્તસ્સપિ એકં ઇત્થિં આનેત્વા નક્ખત્તં કીળિસ્સામા''તિ સમ્મન્તયિત્વા તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''સમ્મ, ઇમસ્મિં નગરે કત્તિકછણો ઘુટ્ઠો, તુય્હમ્પિ એકં ઇત્થિં આનેત્વા નક્ખત્તં કીળિસ્સામા''તિ આહંસુ. ''ન મે અત્થો ઇત્થિયા''તિ ચ વુત્તેપિ પુનપ્પુનં નિબન્ધિત્વા સમ્પટિચ્છાપેત્વા એકં વણ્ણદાસિં સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતં કત્વા તસ્સ ઘરં નેત્વા ''ત્વં સેટ્ઠિપુત્તસ્સ સન્તિકં ગચ્છા''તિ સયનિઘરં પેસેત્વા નિક્ખમિંસુ. તં સયનિઘરં પવિટ્ઠમ્પિ સેટ્ઠિપુત્તો નેવ ઓલોકેતિ, નાલપતિ. સા ચિન્તેસિ ''અયં એવં રૂપસોભગ્ગપ્પત્તં ઉત્તમવિલાસસમ્પન્નં મં નેવ ઓલોકેતિ, નાલપતિ, ઇદાનિ નં અત્તનો ઇત્થિકુત્તલીલાય ઓલોકાપેસ્સામી''તિ ઇત્થિલીલં દસ્સેન્તી પહટ્ઠાકારેન અગ્ગદન્તે વિવરિત્વા હસિતં અકાસિ. સેટ્ઠિપુત્તો ઓલોકેત્વા દન્તટ્ઠિકે નિમિત્તં ગણ્હિ. અથસ્સ અટ્ઠિકસઞ્ઞા ઉપ્પજ્જિ, સકલમ્પિ તં સરીરં અટ્ઠિકસઙ્ખલિકા વિય પઞ્ઞાયિ. સો તસ્સા પરિબ્બયં દત્વા ''ગચ્છા''તિ ઉય્યોજેસિ.

તં તસ્સ ઘરા ઓતિણ્ણં એકો ઇસ્સરો અન્તરવીથિયં દિસ્વા પરિબ્બયં દત્વા અત્તનો ઘરં નેસિ, સત્તાહે વીતિવત્તે નક્ખત્તં ઓસિતં. વણ્ણદાસિયા માતા ધીતુ આગમનં અદિસ્વા સેટ્ઠિપુત્તાનં સન્તિકં ગન્ત્વા ''કહં સા''તિ પુચ્છિ. તે ઉત્તરસેટ્ઠિપુત્તસ્સ ઘરં ગન્ત્વા ''કહં સા''તિ પુચ્છિંસુ. ''તઙ્ખણઞ્ઞેવ તસ્સા પરિબ્બયં દત્વા ઉય્યોજેસિ''ન્તિ. અથસ્સા માતા રોદન્તી ''ધીતરં મે ન પસ્સામિ, ધીતરં મે સમાનેથા''તિ ઉત્તરસેટ્ઠિપુત્તં આદાય રઞ્ઞો સન્તિકં અગમાસિ. રાજા અટ્ટં વિનિચ્છિનન્તો ''ઇમે તે સેટ્ઠિપુત્તા વણ્ણદાસિં આનેત્વા તુય્હં અદંસૂ''તિ પુચ્છિ. ''આમ, દેવા''તિ. ''ઇદાનિ સા કહ''ન્તિ? ''ન જાનામિ, તઙ્ખણઞ્ઞેવ નં ઉય્યોજેસિ''ન્તિ. ''ઇદાનિ તં સમાનેતું સક્કોસી''તિ? ''ન સક્કોમિ, દેવા''તિ. રાજા ''સચે સમાનેતું ન સક્કોતિ, રાજાણમસ્સ કરોથા''તિ આહ. અથ નં પચ્છાબાહં બન્ધિત્વા ''રાજાણં કરિસ્સામા''તિ ગહેત્વા પક્કમિંસુ. ''સેટ્ઠિપુત્તં કિર વણ્ણદાસિં સમાનેતું અસક્કોન્તં રાજા રાજાણં કારેતી''તિ સકલનગરં એકકોલાહલં અહોસિ. મહાજનો ઉરે હત્થે ઠપેત્વા ''કિં નામેતં, સામિ, અત્તનો તે અનનુચ્છવિકં લદ્ધ''ન્તિ પરિદેવતિ. સેટ્ઠિપિ પુત્તસ્સ પચ્છતો પચ્છતો પરિદેવન્તો ગચ્છતિ.

સેટ્ઠિપુત્તો ચિન્તેસિ ''ઇદં મય્હં એવરૂપં દુક્ખં અગારે વસનભાવેન ઉપ્પન્નં. સચે ઇતો મુચ્ચિસ્સામિ, મહાગોતમસમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ સન્તિકે પબ્બજિસ્સામી''તિ. સાપિ ખો વણ્ણદાસી તં કોલાહલસદ્દં સુત્વા ''કિંસદ્દો નામેસો''તિ પુચ્છિત્વા તં પવત્તિં સુત્વા વેગેન ઓતરિત્વા ''ઉસ્સરથ, ઉસ્સરથ, સામી, મં રાજપુરિસાનં દટ્ઠું દેથા''તિ અત્તાનં દસ્સેસિ. રાજપુરિસા તં દિસ્વા માતરં પટિચ્છાપેત્વા સેટ્ઠિપુત્તં મુઞ્ચિત્વા પક્કમિંસુ. સો સહાયકપરિવુતોવ નદિં ગન્ત્વા સસીસં ન્હાયિત્વા ગેહં ગન્ત્વા ભુત્તપાતરાસો માતાપિતરો વન્દિત્વા પબ્બજ્જં અનુજાનાપેત્વા ચીવરસાટકે આદાય મહન્તેન પરિવારેન સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા પબ્બજ્જં યાચિત્વા પબ્બજ્જઞ્ચ ઉપસમ્પદઞ્ચ લભિત્વા અવિસ્સટ્ઠકમ્મટ્ઠાનો વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા ન ચિરસ્સેવ અરહત્તે પતિટ્ઠાસિ.

અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ભિક્ખૂ ''આવુસો, ઉત્તરસેટ્ઠિપુત્તો અત્તનો ભયે ઉપ્પન્ને સાસનસ્સ ગુણં જાનિત્વા 'ઇમમ્હા દુક્ખા મુચ્ચમાનો પબ્બજિસ્સામી'તિ ચિન્તેત્વા તેન સુચિન્તિતેન મરણમુત્તો ચેવ, પબ્બજિતો ચ અગ્ગફલે પતિટ્ઠિતો''તિ તસ્સ ગુણકથં કથેસું. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઉત્તરસેટ્ઠિપુત્તોવ અત્તનો ભયે ઉપ્પન્ને 'ઇમિના ઉપાયેન ઇમમ્હા દુક્ખા મુચ્ચિસ્સામી'તિ ચિન્તેત્વા મરણભયા મુત્તો, અતીતે પણ્ડિતાપિ અત્તનો ભયે ઉપ્પન્ને 'ઇમિના ઉપાયેન ઇમમ્હા દુક્ખા મુચ્ચિસ્સામા'તિ ચિન્તેત્વા મરણભયતો મુચ્ચિંસુયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ચુતિપટિસન્ધિવસેન પરિવત્તન્તો વટ્ટકયોનિયં નિબ્બત્તિ. તદા એકો વટ્ટકલુદ્દકો અરઞ્ઞા બહૂ વટ્ટકે આહરિત્વા ગેહે ઠપેત્વા ગોચરં દત્વા મૂલં ગહેત્વા આગતાગતાનં હત્થે વટ્ટકે વિક્કિણન્તો જીવિકં કપ્પેતિ. સો એકદિવસં બહૂહિ વટ્ટકેહિ સદ્ધિં બોધિસત્તમ્પિ ગહેત્વા આનેસિ. બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ''સચાહં ઇમિના દિન્નં ગોચરઞ્ચ પાનીયઞ્ચ પરિભુઞ્જિસ્સામિ, અયં મં ગહેત્વા આગતાનં મનુસ્સાનં દસ્સતિ. સચે પન ન પરિભુઞ્જિસ્સામિ, અહં મિલાયિસ્સામિ, અથ મં મિલાયન્તં દિસ્વા મનુસ્સા ન ગણ્હિસ્સન્તિ. એવં મે સોત્થિ ભવિસ્સતિ, ઇમં ઉપાયં કરિસ્સામી''તિ. સો તથા કરોન્તો મિલાયિત્વા અટ્ઠિચમ્મમત્તો અહોસિ. મનુસ્સા તં દિસ્વા ન ગણ્હિંસુ. લુદ્દકો બોધિસત્તં ઠપેત્વા સેસેસુ વટ્ટકેસુ પરિક્ખીણેસુ પચ્છિં નીહરિત્વા દ્વારે ઠપેત્વા બોધિસત્તં હત્થતલે કત્વા ''કિં નુ ખો અયં વટ્ટકો''તિ ચિન્તેત્વા ઓલોકેતું આરદ્ધો. અથસ્સ પમત્તભાવં ઞત્વા બોધિસત્તો પક્ખે પસારેત્વા ઉપ્પતિત્વા અરઞ્ઞમેવ ગતો. અઞ્ઞે વટ્ટકા તં દિસ્વા ''કિં નુ ખો ન પઞ્ઞાયસિ, કહં ગતોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''લુદ્દકેન ગહિતોમ્હી''તિ વુત્તે ''કિન્તિ કત્વા મુત્તોસી''તિ પુચ્છિંસુ. બોધિસત્તો ''અહં તેન દિન્નં ગોચરં અગ્ગહેત્વા પાનીયં અપિવિત્વા ઉપાયચિન્તાય મુત્તો''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૧૮.''નાચિન્તયન્તો પુરિસો, વિસેસમધિગચ્છતિ;
ચિન્તિતસ્સ ફલં પસ્સ, મુત્તોસ્મિ વધબન્ધના''તિ.

તત્થાયં પિણ્ડત્થો – **પુરિસો** દુક્ખં પત્વા ''ઇમિના નામ ઉપાયેન ઇમમ્હા દુક્ખા મુચ્ચિસ્સામી''તિ **અચિન્તયન્તો** અત્તનો દુક્ખા મોક્ખસઙ્ખાતં વિસેસં **નાધિગચ્છતિ**. ઇદાનિ પન મયા **ચિન્તિત**કમ્મસ્સ **ફલં પસ્સ**. તેનેવ ઉપાયેન **મુત્તોસ્મિ વધબન્ધના**, મરણતો ચ બન્ધનતો ચ મુત્તોસ્મિ અહન્તિ. એવં બોધિસત્તો અત્તના કતકારણં આચિક્ખિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મરણમુત્તો વટ્ટકો અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વટ્ટજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૧૯] ૯. અકાલરાવિજાતકવણ્ણના

અમાતાપિતરસંવદ્ધોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં અકાલરાવિં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સાવત્થિવાસી કુલપુત્તો સાસને પબ્બજિત્વા વત્તં વા સિક્ખં વા ન ઉગ્ગણ્હિ. સો ''ઇમસ્મિં કાલે મયા વત્તં કાતબ્બં, ઇમસ્મિં કાલે ઉપટ્ઠાતબ્બં, ઇમસ્મિં કાલે ઉગ્ગહેતબ્બં, ઇમસ્મિં કાલે સજ્ઝાયિતબ્બ''ન્તિ ન જાનાતિ, પઠમયામેપિ મજ્ઝિમયામેપિ પચ્છિમયામેપિ પબુદ્ધપબુદ્ધક્ખણેયેવ મહાસદ્દં કરોતિ, ભિક્ખૂ નિદ્દં ન લભન્તિ. ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ ''આવુસો, અસુકો નામ ભિક્ખુ એવરૂપે રતનસાસને પબ્બજિત્વા વત્તં વા સિક્ખં વા કાલં વા અકાલં વા ન જાનાતી''તિ તસ્સ અગુણકથં કથેસું. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ , ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ

પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ અકાલરાવી, પુબ્બેપિ અકાલરાવીયેવ, કાલાકાલં અજાનનભાવેન ચ ગીવાય વટ્ટિતાય જીવિતક્ખયં પત્તો’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો સબ્બસિપ્પેસુ પારં ગન્ત્વા બારાણસિયં દિસાપામોક્ખો આચરિયો હુત્વા પઞ્ચસતે માણવે સિપ્પં વાચેતિ. તેસં માણવાનં એકો કાલરાવી કુક્કુટો અત્થિ, તે તસ્સ વસ્સિતસદ્દેન ઉટ્ઠાય સિપ્પં સિક્ખન્તિ. સો કાલમકાસિ. તે અઞ્ઞં કુક્કુટં પરિયેસન્તા ચરન્તિ. અથેકો માણવકો સુસાનવને દારૂનિ ઉદ્ધરન્તો એકં કુક્કુટં દિસ્વા આનેત્વા પઞ્જરે ઠપેત્વા પટિજગ્ગતિ. સો સુસાને વડ્ઢિતત્તા ‘‘અસુકવેલાય નામ વસ્સિતબ્બ’’ન્તિ અજાનન્તો કદાચિ અતિરત્તિં વસ્સતિ, કદાચિ અરુણુગ્ગમને. માણવા તસ્સ અતિરત્તિં વસ્સિતકાલે સિપ્પં સિક્ખન્તા યાવ અરુણુગ્ગમના સિક્ખિતું ન સક્કોન્તિ, નિદ્દાયમાના ગહિતટ્ઠાનમ્પિ ન પસ્સન્તિ. અતિપભાતે વસ્સિતકાલે સજ્ઝાયસ્સ ઓકાસમેવ ન લભન્તિ. માણવા ‘‘અયં અતિરત્તિં વા વસ્સતિ અતિપભાતે વા, ઇમં નિસ્સાય અમ્હાકં સિપ્પં ન નિટ્ઠાયિસ્સતી’’તિ તં ગહેત્વા ગીવં વટ્ટેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ‘‘અકાલરાવી કુક્કુટો અમ્હેહિ ઘાતિતો’’તિ આચરિયસ્સ કથેસું. આચરિયો ‘‘ઓવાદં અગ્ગહેત્વા સંવડ્ઢિતભાવેન મરણં પત્તો’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૧૯.‘‘અમાતાપિતર-સંવદ્ધો, અનાચેરકુલે વસં;
નાયં કાલં અકાલં વા, અભિજાનાતિ કુક્કુટો’’તિ.

તત્થ **અમાતાપિતરસંવદ્ધો**તિ માતાપિતરો નિસ્સાય તેસં ઓવાદં અગ્ગહેત્વા સંવડ્ઢો. **અનાચેરકુલે વસ**ન્તિ આચરિયકુલેપિ અવસમાનો, આચારસિક્ખાપકં કઞ્ચિ નિસ્સાય અવસિતત્તાતિ અત્થો. **નાયં કાલં અકાલં વા**તિ ‘‘ઇમસ્મિં કાલે વસ્સિતબ્બં, ઇમસ્મિં ન વસ્સિતબ્બ’’ન્તિ એવં વસ્સિતબ્બયુત્તકં કાલં વા અકાલં વા એસ કુક્કુટો ન જાનાતિ, અજાનનભાવેનેવ જીવિતક્ખયં પત્તોતિ. ઇદં કારણં દસ્સેત્વા બોધિસત્તો યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા અકાલરાવી કુક્કુટો અયં ભિક્ખુ અહોસિ, અન્તેવાસિકા બુદ્ધપરિસા, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

અકાલરાવિજાતકવણ્ણના નવમા.

[૧૨૦] ૧૦. બન્ધનમોક્ખજાતકવણ્ણના

અબદ્ધા તત્થ બજ્ઝન્તીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ચિઞ્ચમાણવિકં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સા વત્થુ દ્વાદસકનિપાતે **મહાપદુમજાતકે** (જા॰ ૧.૧૨.૧૦૬ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. તદા પન સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ચિઞ્ચમાણવિકા ઇદાનેવ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખતિ, પુબ્બેપિ અબ્ભાચિક્ખિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો પુરોહિતસ્સ ગેહે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો પિતુ અચ્ચયેન તસ્સેવ પુરોહિતો અહોસિ. તેન અગ્ગમહેસિયા વરો દિન્નો હોતિ ‘‘ભદ્દે, યં ઇચ્છસિ, તં વદેય્યાસી’’તિ. સા એવમાહ ‘‘ન મય્હં અઞ્ઞો વરો નામ દુલ્લભો, ઇતો પન તે પટ્ઠાય અઞ્ઞા ઇત્થી કિલેસવસેન ન ઓલોકેતબ્બા’’તિ. સો પટિક્ખિપિત્વા પુનપ્પુનં નિપ્પીળિયમાનો તસ્સા વચનં અતિક્કમિતું અસક્કોન્તો સમ્પટિચ્છિત્વા તતો પટ્ઠાય સોળસસુ નાટકિત્થિસહસ્સેસુ કિલેસવસેન એકિત્થિમ્પિ ન ઓલોકેસિ.

અથસ્સ પચ્ચન્તો કુપ્પિ, પચ્ચન્તે ઠિતા યોધા ચોરેહિ સદ્ધિં દ્વે તયો સઙ્ગામે કત્વા ‘‘ઇતો ઉત્તરિ મયં ન સક્કોમા’’તિ રઞ્ઞો પણ્ણં પેસેસું. રાજા તત્થ ગન્તુકામો બલકાયં સંહરિત્વા તં પક્કોસાપેત્વા ‘‘ભદ્દે, અહં પચ્ચન્તં ગચ્છામિ, તત્થ નાનપ્પકારાનિ યુદ્ધાનિ હોન્તિ, જયપરાજયોપિ અનિબદ્ધો, તાદિસેસુ ઠાનેસુ માતુગામો દુપ્પરિહારો, ત્વં ઇધેવ નિવત્તાહી’’તિ આહ. સા ‘‘ન સક્કા, દેવ, મયા નિવત્તિતુ’’ન્તિ પુનપ્પુનં રઞ્ઞા પટિક્ખિત્તા આહ ‘‘તેન હિ એકેકં યોજનં ગન્ત્વા મય્હં સુખદુક્ખજાનનત્થં એકેકં મનુસ્સં પેસેય્યાથા’’તિ. રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા બોધિસત્તં નગરે ઠપેત્વા મહન્તેન બલકાયેન નિક્ખમિત્વા ગચ્છન્તો યોજને યોજને એકેકં પુરિસં ‘‘અમ્હાકં આરોગ્યં આરોચેત્વા દેવિયા સુખદુક્ખં જાનિત્વા આગચ્છા’’તિ પેસેસિ. સા આગતાગતં પુરિસં ‘‘રાજા કિમત્થં તં પેસેતી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘તુમ્હાકં સુખદુક્ખજાનનત્થાયા’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ એહી’’તિ તેન સદ્ધિં અસદ્ધમ્મં પટિસેવતિ. રાજા દ્વત્તિંસયોજનમગ્ગં ગચ્છન્તો દ્વત્તિંસ જને પેસેસિ, સા સબ્બેહિપિ તેહિ સદ્ધિં તથેવ અકાસિ.

રાજા પચ્ચન્તં વૂપસમેત્વા જનપદં સમસ્સાસેત્વા પુન આગચ્છન્તોપિ તથેવ દ્વત્તિંસ જને પેસેસિ, સા તેહિપિ સદ્ધિં તથેવ વિપ્પટિપજ્જિયેવ. રાજા આગન્ત્વા જયક્ખન્ધાવારટ્ઠાને ઠત્વા ‘‘નગરં પટિજગ્ગાપેતૂ’’તિ બોધિસત્તસ્સ પણ્ણં પેસેસિ. બોધિસત્તો સકલનગરં પટિજગ્ગાપેત્વા રાજનિવેસનં પટિજગ્ગાપેન્તો દેવિયા વસનટ્ઠાનં અગમાસિ. સા બોધિસત્તસ્સ રૂપસોભગ્ગપ્પત્તં કાયં દિસ્વા સણ્ઠાતું અસક્કોન્તી ‘‘એહિ , બ્રાહ્મણ, સયનં અભિરુહા’’તિ આહ. બોધિસત્તો ‘‘મા એવં અવચ, રાજાપિ ગરુ, અકુસલમ્પિ ભાયામિ, ન સક્કા મયા એવં કાતુ’’ન્તિ આહ. ‘‘ચતુસટ્ઠિયા પાદમૂલિકાનં નેવ રાજા ગરુ, ન અકુસલં ભાયન્તિ. તવેવ રાજા ગરુ, ત્વંયેવ ચ અકુસલં ભાયસી’’તિ. ‘‘આમ, દેવિ, સચે તેસમ્પિ એવં ભવેય્ય, ન એવરૂપં કરેય્યું’’. ‘‘અહં પન જાનમાનો એવરૂપં સાહસિયકમ્મં ન કરિસ્સામી’’તિ. ‘‘કિં બહું વિપ્પલપસિ, સચે મે વચનં ન કરોસિ, સીસં તે છિન્દાપેસ્સામી’’તિ. ‘‘તિટ્ઠતુ તાવ એકસ્મિં અત્તભાવે સીસં, અત્તભાવસહસ્સેપિ સીસે છિજ્જન્તે ન સક્કા મયા એવરૂપં કાતુ’’ન્તિ. સા ‘‘હોતુ, જાનિસ્સામી’’તિ બોધિસત્તં તજ્જેત્વા અત્તનો ગબ્ભં પવિસિત્વા સરીરે નખવળઞ્જં દસ્સેત્વા તેલેન ગત્તાનિ અબ્ભઞ્જિત્વા કિલિટ્ઠવત્થં નિવાસેત્વા ગિલાનાલયં કત્વા દાસિયો આણાપેસિ ‘રઞ્ઞા કહં દેવી’તિ વુત્તે ‘ગિલાના’તિ કથેય્યાથા’’તિ.

બોધિસત્તોપિ રઞ્ઞો પટિપથં અગમાસિ. રાજા નગરં પદક્ખિણં કત્વા પાસાદં આરુય્હ દેવિં અપસ્સન્તો ‘‘કહં, દેવી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘ગિલાના, દેવા’’તિ. સોપિ સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા તસ્સા પિટ્ઠિં પરિમજ્જન્તો ‘‘કિં તે, ભદ્દે, અફાસુક’’ન્તિ પુચ્છિ. સા તુણ્હી અહોસિ. તતિયવારે રાજાનં ઓલોકેત્વા ‘‘ત્વમ્પિ, મહારાજ, જીવસિ નામ, માદિસાપિ ઇત્થિયો સસ્સામિકાયેવ નામા’’તિ આહ. ‘‘કિં એતં, ભદ્દે’’તિ? તુમ્હેહિ નગરં રક્ખનત્થાય ઠપિતો પુરોહિતો ‘‘તુમ્હાકં નિવેસનં પટિજગ્ગામી’’તિ ઇધાગન્ત્વા અત્તનો વચનં અકરોન્તિં મં પહરિત્વા અત્તનો મનં પૂરેત્વા ગતોતિ. રાજા અગ્ગિમ્હિ પક્ખિત્તલોણસક્ખરા વિય કોધેન તટતટાયન્તો સિરિગબ્ભા નિક્ખમિત્વા દોવારિકપાદમૂલિકાદયો પક્કોસાપેત્વા ‘‘ગચ્છથ, ભણે, પુરોહિતં પચ્છાબાહં બન્ધિત્વા વજ્ઝભાવપ્પત્તં કત્વા નગરા નીહરિત્વા આઘાતનં નેત્વા સીસમસ્સ છિન્દથા’’તિ આહ. તે વેગેન ગન્ત્વા તં પચ્છાબાહં બન્ધિત્વા વજ્ઝભેરિં ચરાપેસું.

બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ‘‘અદ્ધા તાય દુટ્ઠદેવિયા રાજા પુરેતરમેવ પરિભિન્નો, અજ્જ દાનાહં અત્તનો બલેનેવ અત્તાનં મોચેસ્સામી’’તિ. સો તે પુરિસે આહ ‘‘ભો, તુમ્હે મં મારેન્તા રઞ્ઞો દસ્સેત્વાવ મારેથા’’તિ. ‘‘કિંકારણા’’તિ? ‘‘અહં રાજકમ્મિકો, બહુ મે કમ્મં કતં, બહૂનિ મહાનિધિટ્ઠાનાનિ જાનામિ, રાજકુટુમ્બં મયા વિચારિતં. સચે મં રઞ્ઞો ન દસ્સેસ્સથ, બહુધનં નસ્સિસ્સતિ, મયા રઞ્ઞો સાપતેય્યે આચિક્ખિતે પચ્છા કાતબ્બં કરોથા’’તિ. તે તં રઞ્ઞો

દસ્સયિંસુ. રાજા તં દિસ્વાવ ''કસ્મા ભો, બ્રાહ્મણ, મયિ લજ્જં ન અકાસિ, કસ્મા તે એવરૂપં પાપકમ્મં કત''ન્તિ આહ. ''મહારાજ, અહં સોત્થિયકુલે જાતો, મયા કુન્થકિપિલ્લિકમત્તોપિ પાણાતિપાતો ન કતપુબ્બો, તિણસલાકમત્તમ્પિ અદિન્નં નાદિન્નપુબ્બં, લોભવસેન પરેસં ઇત્થી અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વાપિ ન ઓલોકિતપુબ્બા, હસ્સવસેનાપિ મુસા ન ભાસિતપુબ્બા, કુસગ્ગેનાપિ મજ્જં ન પીતપુબ્બં, અહં તુમ્હેસુ નિરપરાધો. સા પન બાલા લોભવસેન મં હત્થે ગહેત્વા મયા પટિક્ખિત્તા મં તજ્જેત્વા અત્તના કતં પાપં ઉત્તાનં કત્વા મમ આચિક્ખિત્વા અન્તોગબ્ભં પવિટ્ઠા. અહં નિરપરાધો, પણ્ણં ગહેત્વા પન આગતા ચતુસટ્ઠિ જના સાપરાધા, તે પક્કોસાપેત્વા ''તાય વો વચનં કતં, ન કત''ન્તિ પુચ્છ, દેવાતિ. રાજા તે ચતુસટ્ઠિ જને બન્ધાપેત્વા દેવિં પક્કોસાપેત્વા ''તયા એતેહિ સદ્ધિં પાપં કતં, ન કત''ન્તિ પુચ્છિ. ''કતં, દેવા''તિ વુત્તે તે પચ્છાબાહં બન્ધાપેત્વા ''ઇમેસં ચતુસટ્ઠિજનાનં સીસાનિ છિન્દથા''તિ આણાપેસિ.

અથ નં બોધિસત્તો આહ – ''નત્થિ, મહારાજ, એતેસં દોસો, દેવી અત્તનો રુચિં કારાપેસિ. નિરપરાધા એતે, તસ્મા નેસં ખમથ. તસ્સાપિ દોસો નત્થિ, ઇત્થિયો નામ મેથુનધમ્મેન અતિત્તા. જાતિસભાવો હિ એસ. એતાસં ખમિતબ્બયુત્તમેવ હોતિ. તસ્મા એતિસ્સાપિ ખમથા''તિ નાનપ્પકારેન રાજાનં સઞ્ઞાપેત્વા તે ચતુસટ્ઠિપિ જને તઞ્ચ બાલં મોચાપેત્વા સબ્બેસં યથાસકાનિ ઠાનાનિ દાપેસિ. એવં તે સબ્બે મોચેત્વા સકટ્ઠાને પતિટ્ઠાપેત્વા બોધિસત્તો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''મહારાજ, અન્ધબાલાનં નામ અવત્થુકેન વચનેન અબન્ધિતબ્બયુત્તકાપિ પણ્ડિતા પચ્છાબાહં બદ્ધા, પણ્ડિતાનં કારણયુત્તેન વચનેન પચ્છાબાહં બદ્ધાપિ મુત્તા. એવં બાલા નામ અબન્ધિતબ્બયુત્તકેપિ બન્ધાપેન્તિ, પણ્ડિતા બદ્ધેપિ મોચેન્તી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૨૦.''અબદ્ધા તત્થ બજ્ઝન્તિ, યત્થ બાલા પભાસરે;
બદ્ધાપિ તત્થ મુચ્ચન્તિ, યત્થ ધીરા પભાસરે''તિ.

તત્થ **અબદ્ધા**તિ અબન્ધિતબ્બયુત્તા. **પભાસરે**તિ પભાસન્તિ વદન્તિ કથેન્તિ.

એવં મહાસત્તો ઇમાય ગાથાય રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેત્વા ''મયા ઇમં દુક્ખં અગારે વસનભાવેન લદ્ધં, ઇદાનિ મે અગારેન કિચ્ચં નત્થિ, પબ્બજ્જં મે અનુજાન, દેવા''તિ પબ્બજ્જં અનુજાનાપેત્વા અસ્સુમુખં ઞાતિજનં મહન્તઞ્ચ વિભવં પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા હિમવન્તે વસન્તો અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા દુટ્ઠદેવી ચિઞ્ચમાણવિકા અહોસિ, રાજા આનન્દો, પુરોહિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

બન્ધનમોક્ખજાતકવણ્ણના દસમા.

હંચિવગ્ગો દ્વાદસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

ગદ્રભપઞ્હા અમરા, સિઙ્ગાલં મિતચિન્તિ ચ;
અનુસાસિકદુબ્બચં, તિત્તિરં વટ્ટકં પુન;

અકાલરાવિ બન્ધનન્તિ.

૧૩. કુસનાળિવગ્ગો

[૧૨૧] ૧. કુસનાળિજાતકવણ્ણના

કરે સરિક્ખોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અનાથપિણ્ડિકસ્સ મિત્તં આરબ્ભ કથેસિ. અનાથપિણ્ડિકસ્સ હિ મિત્તસુહજ્જઞાતિબન્ધવા એકતો હુત્વા ''મહાસેટ્ઠિ અયં તયા જાતિગોત્તધનધઞ્ઞાદીહિ નેવ સદિસો, ન ઉત્તરિતરો, કસ્મા એતેન સદ્ધિં સન્થવં કરોસિ, મા કરોહી''તિ પુનપ્પુનં નિવારેસું. અનાથપિણ્ડિકો પન ''મિત્તસન્થવો નામ હીનેહિપિ સમેહિપિ અતિરેકેહિપિ કત્તબ્બોયેવા''તિ તેસં વચનં અગ્ગહેત્વા ભોગગામં ગચ્છન્તો તં કુટુમ્બરક્ખકં કત્વા અગમાસીતિ સબ્બં કાળકણ્ણિવત્થુસ્મિં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. ઇધ પન અનાથપિણ્ડિકેન અત્તનો ઘરે પવત્તિયા આરોચિતાય સત્થા ''ગહપતિ, મિત્તો નામ ખુદ્દકો નત્થિ, મિત્તધમ્મં રક્ખિતું સમત્થભાવોવેત્થ પમાણં, મિત્તો નામ અત્તના સમોપિ હીનોપિ સેટ્ઠોપિ ગહેતબ્બો. સબ્બેપિ હેતે અત્તનો પત્તભારં નિત્થરન્તિયેવ, ઇદાનિ તાવ ત્વં અત્તનો નીચમિત્તં નિસ્સાય કુટુમ્બસ્સ સામિકો જાતો, પોરાણા પન નીચમિત્તં નિસ્સાય વિમાનસામિકા જાતા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો રઞ્ઞો ઉય્યાને કુસનાળિગચ્છે દેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્મિંયેવ ચ ઉય્યાને મઙ્ગલસિલં નિસ્સાય ઉજુગતક્ખન્ધો પરિમણ્ડલસાખાવિટપસમ્પન્નો રઞ્ઞો સન્તિકા લદ્ધસમ્માનો રુચમઙ્ગલરુક્ખો અત્થિ, ''મુખકો''તિપિ વુચ્ચતિ. તસ્મિં એકો મહેસક્ખો દેવરાજા નિબ્બત્તિ. બોધિસત્તસ્સ તેન સદ્ધિં મિત્તસન્થવો અહોસિ. તદા રાજા એકસ્મિં એકત્થમ્ભકે પાસાદે વસતિ, તસ્સ સો થમ્ભો ચલિ. અથસ્સ ચલિતભાવં રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા વડ્ઢકી પક્કોસાપેત્વા ''તાતા, મમ એકત્થમ્ભકસ્સ મઙ્ગલપાસાદસ્સ થમ્ભો ચલિતો, એકં સારત્થમ્ભં આહરિત્વા તં નિચ્ચલં કરોથા''તિ આહ. તે ''સાધુ, દેવા''તિ રઞ્ઞો વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા તદનુચ્છવિકં રુક્ખં પરિયેસમાના અઞ્ઞત્થ અદિસ્વા ઉય્યાનં પવિસિત્વા તં મુખકરુક્ખં દિસ્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ''કિં, તાતા, દિટ્ઠો વો તદનુચ્છવિકો રુક્ખો''તિ વુત્તે ''દિટ્ઠો, દેવ, અપિચ તં છિન્દિતું ન વિસહામા''તિ આહંસુ. ''કિંકારણા''તિ? મયઞ્હિ અઞ્ઞત્થ રુક્ખં અપસ્સન્તા ઉય્યાનં પવિસિમ્હ, તત્રપિ ઠપેત્વા મઙ્ગલરુક્ખં અઞ્ઞં ન પસ્સામ. ઇતિ નં મઙ્ગલરુક્ખતાય છિન્દિતું ન વિસહામાતિ. ગચ્છથ, તં છિન્દિત્વા પાસાદં થિરં કરોથ, મયં અઞ્ઞં મઙ્ગલરુક્ખં કરિસ્સામાતિ. તે ''સાધૂ''તિ બલિકમ્મં ગહેત્વા ઉય્યાનં ગન્ત્વા ''સ્વે છિન્દિસ્સામા''તિ રુક્ખસ્સ બલિકમ્મં કત્વા નિક્ખમિંસુ.

રુક્ખદેવતા તં કારણં ઞત્વા ''સ્વે મય્હં વિમાનં નાસેસ્સન્તિ, દારકે ગહેત્વા કુહિં ગમિસ્સામી''તિ ગન્તબ્બટ્ઠાનં અપસ્સન્તી પુત્તકે ગીવાય ગહેત્વા પરોદિ. તસ્સા સન્દિટ્ઠસમ્ભત્તા રુક્ખદેવતા આગન્ત્વા ''કિં એત''ન્તિ પુચ્છિત્વા તં કારણં સુત્વા સયમ્પિ વડ્ઢકીનં પટિક્કમનૂપાયં અપસ્સન્તિયો તં પરિસ્સજિત્વા રોદિતું આરભિંસુ. તસ્મિં સમયે બોધિસત્તો ''રુક્ખદેવતં પસ્સિસ્સામી''તિ તત્થ ગન્ત્વા તં કારણં સુત્વા ''હોતુ, મા ચિન્તયિત્થ, અહં રુક્ખં છિન્દિતું ન દસ્સામિ, સ્વે વડ્ઢકીનં આગતકાલે મમ કારણં પસ્સથા''તિ તા દેવતા સમસ્સાસેત્વા પુનદિવસે વડ્ઢકીનં આગતવેલાય કકણ્ટકવેસં ગહેત્વા વડ્ઢકીનં પુરતો ગન્ત્વા મઙ્ગલરુક્ખસ્સ મૂલન્તરં પવિસિત્વા તં રુક્ખં સુસિરં વિય કત્વા રુક્ખમજ્ઝેન અભિરુહિત્વા ખન્ધમત્થકેન નિક્ખમિત્વા સીસં કમ્પયમાનો નિપજ્જિ. મહાવડ્ઢકી તં કકણ્ટકં દિસ્વા રુક્ખં હત્થેન પહરિત્વા ''સુસિરરુક્ખો એસો નિસ્સારો, હિય્યો અનુપધારેત્વાવ બલિકમ્મં કરિમ્હા''તિ એકઘનં મહારુક્ખં ગરહિત્વા પક્કામિ. રુક્ખદેવતા બોધિસત્તં નિસ્સાય વિમાનસ્સ સામિની જાતા.

તસ્સા પટિસન્થારત્થાય સન્દિટ્ઠસમ્ભત્તા બહૂ દેવતા સન્નિપતિંસુ. રુક્ખદેવતા ‘‘વિમાનં મે લદ્ધ’’ન્તિ તુટ્ઠચિત્તા તાસં દેવતાનં મજ્ઝે બોધિસત્તસ્સ ગુણં કથયમાના ‘‘ભો, દેવતા, મયં મહેસક્ખા હુત્વાપિ દન્ધપઞ્ઞતાય ઇમં ઉપાયં ન જાનિમ્હ, કુસનાળિદેવતા પન અત્તનો ઞાણસમ્પત્તિયા અમ્હે વિમાનસામિકે અકાસિ, મિત્તો નામ સદિસોપિ અધિકોપિ હીનોપિ કત્તબ્બોવ. સબ્બેપિ હિ અત્તનો થામેન સહાયકાનં ઉપ્પન્નં દુક્ખં નિત્થરિત્વા સુખે પતિટ્ઠાપેન્તિયેવા’’તિ મિત્તધમ્મં વણ્ણેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૨૧.‘‘કરે સરિક્ખો અથ વાપિ સેટ્ઠો, નિહીનકો વાપિ કરેય્ય એકો;
કરેય્યુમેતે બ્યસને ઉત્તમત્થં, યથા અહં કુસનાળિ રુચાય’’ન્તિ.

તત્થ **કરે સરિક્ખો**તિ જાતિઆદીહિ સદિસોપિ મિત્તધમ્મં કરેય્ય. **અથ વાપિ સેટ્ઠો**તિ જાતિઆદીહિ અધિકોપિ કરેય્ય. **નિહીનકો વાપિ કરેય્ય એકો**તિ એકો જાતિઆદીહિ હીનોપિ મિત્તધમ્મં કરેય્ય. તસ્મા સબ્બેપિ એતે મિત્તા કાતબ્બાયેવાતિ દીપેતિ. કિંકારણા? **કરેય્યુમેતે બ્યસને ઉત્તમત્થ**ન્તિ સબ્બેપેતે સહાયસ્સ બ્યસને ઉપ્પન્ને અત્તનો અત્તનો પત્તભારં વહમાના ઉત્તમત્થં કરેય્યું, કાયિકચેતસિકદુક્ખતો તં સહાયકં મોચેય્યુમેવાતિ અત્થો. તસ્મા હીનોપિ મિત્તો કાતબ્બોયેવ, પગેવ ઇતરે. તત્રિદં ઓપમ્મં – **યથા અહં કુસનાળિ રુચાય**ન્તિ, યથા અહં રુચાયં નિબ્બત્તદેવતા અયઞ્ચ કુસનાળિદેવતા, અપ્પેસક્ખાપિ મિત્તસન્થવં કરિમ્હ, તત્રપાહં મહેસક્ખાપિ સમાના અત્તનો ઉપ્પન્નદુક્ખં બાલતાય અનુપાયકુસલતાય હરિતું નાસક્ખિં, ઇમં પન અપ્પેસક્ખમ્પિ સમાનં પણ્ડિતદેવતં નિસ્સાય દુક્ખતો મુત્તોમ્હિ. તસ્મા અઞ્ઞેહિપિ દુક્ખા મુચ્ચિતુકામેહિ સમવિસિટ્ઠભાવં અનોલોકેત્વા હીનોપિ પણ્ડિતો મિત્તો કાતબ્બોતિ.

રુચાદેવતા ઇમાય ગાથાય દેવસઙ્ઘસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા યાવતાયુકં ઠત્વા સદ્ધિં કુસનાળિદેવતાય યથાકમ્મં ગતા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રુચાદેવતા આનન્દો અહોસિ, કુસનાળિદેવતા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કુસનાળિજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૨૨] ૨. દુમ્મેધજાતકવણ્ણના

યસં લદ્ધાન દુમ્મેધોતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. ધમ્મસભાયઞ્હિ ભિક્ખૂ ‘‘આવુસો દેવદત્તો, તથાગતસ્સ પુણ્ણચન્દસસ્સિરિકમુખં અસીતાનુબ્યઞ્જનદ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણપટિમણ્ડિતં બ્યામપ્પભાપરિક્ખિત્તં આવેળાવેળાભૂતા યમકયમકભૂતા ઘનબુદ્ધરસ્મિયો વિસ્સજ્જેન્તં પરમસોભગ્ગપ્પત્તં અત્તભાવઞ્ચ ઓલોકેત્વા ચિત્તં પસાદેતું ન સક્કોતિ, ઉસૂયમેવ કરોતિ. ‘બુદ્ધા નામ એવરૂપેન સીલેન સમાધિના પઞ્ઞાય વિમુત્તિયા વિમુત્તિઞાણદસ્સનેન સમન્નાગતા’તિ વુચ્ચમાને વણ્ણં સહિતું ન સક્કોતિ, ઉસૂયમેવ કરોતી’’તિ દેવદત્તસ્સ અગુણકથં કથયિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે , ઇદાનેવ દેવદત્તો મમ વણ્ણે ભઞ્ઞમાને ઉસૂયં કરોતિ, પુબ્બેપિ અકાસિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે મગધરટ્ઠે રાજગહનગરે એકસ્મિં મગધરાજે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હત્થિયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા સબ્બસેતો અહોસિ હેટ્ઠા વણ્ણિતસદિસાય રૂપસમ્પત્તિયા સમન્નાગતો. અથ નં ‘‘લક્ખણસમ્પન્નો અય’’ન્તિ સો રાજા મઙ્ગલહત્થિં અકાસિ. અથેકસ્મિં છણદિવસે સકલનગરં દેવનગરં વિય અલઙ્કારાપેત્વા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતં મઙ્ગલહત્થિં અભિરુહિત્વા મહન્તેન રાજાનુભાવેન નગરં પદક્ખિણં અકાસિ. મહાજનો તત્થ તત્થ ઠત્વા મઙ્ગલહત્થિનો રૂપસોભગ્ગપ્પત્તં સરીરં દિસ્વા ‘‘અહો રૂપં, અહો ગતિ, અહો લીળા, અહો લક્ખણસમ્પત્તિ, એવરૂપો નામ સબ્બસેતવરવારણો ચક્કવત્તિરઞ્ઞો અનુચ્છવિકો’’તિ મઙ્ગલહત્થિમેવ વણ્ણેસિ.

રાજા મઙ્ગલહત્થિસ્સ વણ્ણં સુત્વા સહિતું અસક્કોન્તો ઉસૂયં ઉપ્પાદેત્વા ‘‘અજ્જેવ તં પબ્બતપાદે પાતેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસ્સામી’’તિ હત્થાચરિયં પક્કોસાપેત્વા ‘‘કિન્તિ કત્વા તયા અયં નાગો સિક્ખાપિતો’’તિ આહ. ‘‘સુસિક્ખાપિતો, દેવા’’તિ. ‘‘ન સુસિક્ખિતો, દુસિક્ખિતો’’તિ. ‘‘સુસિક્ખિતો, દેવા’’તિ. ‘‘યદિ સુસિક્ખિતો , સક્ખિસ્સસિ નં વેપુલ્લપબ્બતમત્થકં આરોપેતુ’’ન્તિ. ‘‘આમ, દેવા’’તિ. ‘‘તેન હિ એહી’’તિ સયં ઓતરિત્વા હત્થાચરિયં આરોપેત્વા પબ્બતપાદં ગન્ત્વા હત્થાચરિયેન હત્થિપિટ્ઠિયં નિસીદિત્વાવ હત્થિમ્હિ વેપુલ્લપબ્બતમત્થકં આરોપિતે સયમ્પિ અમચ્ચગણપરિવુતો પબ્બતમત્થકં અભિરુહિત્વા હત્થિં પપાતાભિમુખં કારેત્વા ‘‘ત્વં ‘મયા એસ સુસિક્ખાપિતો’તિ વદેસિ, તીહિયેવ તાવ નં પાદેહિ ઠપેહી’’તિ આહ. હત્થાચરિયો પિટ્ઠિયં નિસીદિત્વાવ ‘‘ભો તીહિ પાદેહિ તિટ્ઠા’’તિ હત્થિસ્સ પણ્હિકાય સઞ્ઞં અદાસિ, મહાસત્તો તથા અકાસિ. પુન રાજા ‘‘દ્વીહિ પુરિમપાદેહિયેવ ઠપેહી’’તિ આહ, મહાસત્તો દ્વે પચ્છિમપાદે ઉક્ખિપિત્વા પુરિમપાદેહિ અટ્ઠાસિ. ‘‘પચ્છિમપાદેહિયેવા’’તિ વુત્તેપિ દ્વે પુરિમપાદે ઉક્ખિપિત્વા પચ્છિમપાદેહિ અટ્ઠાસિ, ‘‘એકેના’’તિ વુત્તેપિ તયો પાદે ઉક્ખિપિત્વા એકેનેવ અટ્ઠાસિ. અથસ્સ અપતનભાવં ઞત્વા ‘‘સચે પહોસિ, આકાસે નં ઠપેહી’’તિ આહ.

આચરિયો ચિન્તેસિ – ‘‘સકલજમ્બુદીપે ઇમિના સદિસો સુસિક્ખિતો હત્થી નામ નત્થિ, નિસ્સંસયં પનેતં એસ પપાતે પાતેત્વા મારેતુકામો ભવિસ્સતી’’તિ. સો તસ્સ કણ્ણમૂલે મન્તેસિ ‘‘તાત, અયં રાજા તં પપાતે પાતેત્વા મારેતુકામો, ન ત્વં એતસ્સ અનુચ્છવિકો. સચે તે આકાસેન ગન્તું બલં અત્થિ, મં યથાનિસિન્નંયેવ આદાય વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા બારાણસિં ગચ્છા’’તિ. પુઞ્ઞિદ્ધિયા સમન્નાગતો મહાસત્તો તઙ્ખણઞ્ઞેવ આકાસે અટ્ઠાસિ. હત્થાચરિયો ‘‘મહારાજ, અયં હત્થી પુઞ્ઞિદ્ધિયા સમન્નાગતો, ન તાદિસસ્સ મન્દપુઞ્ઞસ્સ દુબ્બુદ્ધિનો અનુચ્છવિકો, પણ્ડિતસ્સ પુઞ્ઞસમ્પન્નસ્સ રઞ્ઞો અનુચ્છવિકો, તાદિસા નામ મન્દપુઞ્ઞા એવરૂપં વાહનં લભિત્વા તસ્સ ગુણં અજાનન્તા તઞ્ચેવ વાહનં અવસેસઞ્ચ યસસમ્પત્તિં નાસેન્તિયેવા’’તિ વત્વા હત્થિક્ખન્ધે નિસિન્નોવ ઇમં ગાથમાહ –

૧૨૨.‘‘યસં લદ્ધાન દુમ્મેધો, અનત્થં ચરતિ અત્તનો;
અત્તનો ચ પરેસઞ્ચ, હિંસાય પટિપજ્જતી’’તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – મહારાજ, તાદિસો દુમ્મેધો નિપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો પરિવારસમ્પત્તિં લભિત્વા અત્તનો અનત્થં ચરતિ. કિંકારણા? સો હિ યસમદમત્તો કત્તબ્બાકત્તબ્બં અજાનન્તો અત્તનો ચ પરેસઞ્ચ હિંસાય પટિપજ્જતિ. હિંસા વુચ્ચતિ કિલમનં દુક્ખુપ્પાદનં, તદત્થાય એવ પટિપજ્જતીતિ.

એવં ઇમાય ગાથાય રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેત્વા ‘‘તિટ્ઠ દાનિ ત્વ’’ન્તિ વત્વા આકાસે ઉપ્પતિત્વા બારાણસિનગરં ગન્ત્વા રાજઙ્ગણે આકાસે અટ્ઠાસિ. સકલનગરં સઙ્ખુભિત્વા ‘‘અમ્હાકં રઞ્ઞો આકાસેન સેતવરવારણો આગન્ત્વા રાજઙ્ગણે ઠિતો’’તિ એકકોલાહલં અહોસિ. વેગેન રઞ્ઞોપિ આરોચેસું. રાજા નિક્ખમિત્વા ‘‘સચે મય્હં ઉપભોગત્થાય

આગતોસિ, ભૂમિયં પતિટ્ઠાહી''તિ આહ. બોધિસત્તો ભૂમિયં પતિટ્ઠાસિ, આચરિયો ઓતરિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા ''કુતો આગતોસિ, તાતા''તિ વુત્તે ''રાજગહતો''તિ વત્વા સબ્બં પવત્તિં આરોચેસિ. રાજા ''મનાપં તે, તાત, કતં ઇધાગચ્છન્તેના''તિ તુટ્ઠહટ્ઠો નગરં સજ્જાપેત્વા વારણં મઙ્ગલહત્થિટ્ઠાને ઠપેત્વા સકલરજ્જં તયો કોટ્ઠાસે કત્વા એકં બોધિસત્તસ્સ અદાસિ, એકં આચરિયસ્સ, એકં અત્તના અગ્ગહેસિ. બોધિસત્તસ્સ આગતકાલતો પટ્ઠાયેવ પન રઞ્ઞો સકલજમ્બુદીપે રજ્જં હત્થગતમેવ જાતં. સો જમ્બુદીપે અગ્ગરાજા હુત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મગધરાજા દેવદત્તો અહોસિ, બારાણસિરાજા સારિપુત્તો, હત્થાચરિયો આનન્દો, હત્થી પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

દુમ્મેધજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૨૩] ૩. નઙ્ગલીસજાતકવણ્ણના

અસબ્બત્થગામિં વાચન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો લાળુદાયિત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર ધમ્મં કથેન્તો ''ઇમસ્મિં ઠાને ઇદં કથેતબ્બં, ઇમસ્મિં ઠાને ઇદં ન કથેતબ્બ''ન્તિ યુત્તાયુત્તં ન જાનાતિ, મઙ્ગલે અવમઙ્ગલં વદન્તો ''તિરોકુટ્ટેસુ તિટ્ઠન્તિ, સન્ધિસિઙ્ઘાટકેસુ ચા''તિ ઇદં અવમઙ્ગલં મઙ્ગલં કત્વા અનુમોદનં કથેતિ. અવમઙ્ગલેસુ અનુમોદનં કરોન્તો ''બહૂ દેવા મનુસ્સા ચ, મઙ્ગલાનિ અચિન્તયુ''ન્તિ વત્વા ''એવરૂપાનં મઙ્ગલાનં સતમ્પિ સહસ્સમ્પિ કાતું સમત્થા હોથા''તિ વદતિ. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ ''આવુસો, લાળુદાયી યુત્તાયુત્તં ન જાનાતિ, સબ્બત્થ અભાસિતબ્બવાચં ભાસતી''તિ કથં સમુટ્ઠાપેસું. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, લાળુદાયી ઇદાનેવ દન્ધપરિસક્કનો યુત્તાયુત્તં ન જાનાતિ, પુબ્બેપિ એવરૂપો અહોસિ, નિચ્ચં લાળકોયેવ એસો''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણમહાસાલકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા બારાણસિયં દિસાપામોક્ખો આચરિયો હુત્વા પઞ્ચ માણવકસતાનિ સિપ્પં વાચેસિ. તદા તેસુ માણવેસુ એકો દન્ધપરિસક્કનો લાળકો માણવો ધમ્મન્તેવાસિકો હુત્વા સિપ્પં ઉગ્ગણ્હાતિ, દન્ધભાવેન પન ઉગ્ગણ્હિતું ન સક્કોતિ. બોધિસત્તસ્સ પન ઉપકારો હોતિ, દાસો વિય સબ્બકિચ્ચાનિ કરોતિ. અથેકદિવસં બોધિસત્તો સાયમાસં ભુઞ્જિત્વા સયને નિપન્નો તં માણવં હત્થપાદપિટ્ઠિપરિકમ્માનિ કત્વા ગચ્છન્તં આહ ''તાત, મઞ્ચપાદે ઉપત્થમ્ભેત્વા યાહી''તિ. માણવો એકં પાદં ઉપત્થમ્ભેત્વા એકસ્સ ઉપત્થમ્ભકં અલભન્તો અત્તનો ઊરુમ્હિ ઠપેત્વા રત્તિં ખેપેસિ.

બોધિસત્તો પચ્ચૂસસમયે ઉટ્ઠાય તં દિસ્વા ''કિં, તાત, નિસિન્નોસી''તિ પુચ્છિ. ''આચરિય, એકસ્સ મઞ્ચપાદસ્સ ઉપત્થમ્ભકં અલભન્તો ઊરુમ્હિ ઠપેત્વા નિસિન્નોમ્હી''તિ. બોધિસત્તો સંવિગ્ગમાનસો હુત્વા ''અયં અતિ વિય મય્હં ઉપકારો, એત્તકાનં પન માણવકાનં અન્તરે અયમેવ દન્ધો સિપ્પં સિક્ખિતું ન સક્કોતિ, કથં નુ ખો અહં ઇમં પણ્ડિતં કરેય્ય''ન્તિ ચિન્તેસિ. અથસ્સ એતદહોસિ ''અત્થેકો ઉપાયો, અહં ઇમં માણવં દારુઅત્થાય પણ્ણત્થાય ચ વનં ગન્ત્વા આગતં 'અજ્જ તે કિં દિટ્ઠં, કિં કત'ન્તિ પુચ્છિસ્સામિ. અથ મે 'ઇદં નામ અજ્જ મયા દિટ્ઠં, ઇદં કત'ન્તિ આચિક્ખિસ્સતિ. અથ નં 'તયા દિટ્ઠઞ્ચ કતઞ્ચ કીદિસ'ન્તિ પુચ્છિસ્સામિ, સો 'એવરૂપં નામા'તિ ઉપમાય ચ કારણેન ચ કથેસ્સતિ. ઇતિ નં નવં નવં ઉપમઞ્ચ કારણઞ્ચ કથાપેત્વા ઇમિના ઉપાયેન પણ્ડિતં કરિસ્સામી''તિ. સો

તં પક્કોસાપેત્વા ‘‘તાત માણવ, ઇતો પટ્ઠાય દારુઅત્થાય વા પણ્ણત્થાય વા ગતટ્ઠાને યં તે તત્થ દિટ્ઠં વા સુતં વા ભુત્તં વા પીતં વા ખાદિતં વા હોતિ, તં આગન્ત્વા મય્હં આરોચેય્યાસી’’તિ આહ.

સો ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા એકદિવસં માણવેહિ સદ્ધિં દારુઅત્થાય અરઞ્ઞં ગતો તત્થ સપ્પં દિસ્વા આગન્ત્વા ‘‘આચરિય, સપ્પો મે દિટ્ઠો’’તિ આરોચેસિ. ‘‘સપ્પો નામ, તાત, કીદિસો હોતી’’તિ? ‘‘સેય્યથાપિ નઙ્ગલીસા’’તિ. ‘‘સાધુ, તાત, મનાપા તે ઉપમા આહટા, સપ્પા નામ નઙ્ગલીસસદિસાવ હોન્તી’’તિ. અથ બોધિસત્તો ‘‘માણવકેન મનાપા ઉપમા આહટા, સક્ખિસ્સામિ નં પણ્ડિતં કાતુ’’ન્તિ ચિન્તેસિ. માણવો પુન એકદિવસં અરઞ્ઞે હત્થિં દિસ્વા ‘‘હત્થી મે આચરિય દિટ્ઠો’’તિ આહ. ‘‘હત્થી નામ, તાત, કીદિસો’’તિ? ‘‘સેય્યથાપિ, નઙ્ગલીસા’’તિ. બોધિસત્તો ‘‘હત્થિસ્સ સોણ્ડા નઙ્ગલીસસદિસા હોન્તિ, દન્તાદયો એવરૂપા ચ એવરૂપા ચ. અયં પન બાલતાય વિભજિત્વા કથેતું અસક્કોન્તો સોણ્ડં સન્ધાય કથેસિ મઞ્ઞે’’તિ તુણ્હી અહોસિ. અથેકદિવસં નિમન્તને ઉચ્છું લભિત્વા ‘‘આચરિય, અજ્જ મયં ઉચ્છુ ખાદિમ્હા’’તિ આહ. ‘‘ઉચ્છુ નામ કીદિસો’’તિ વુત્તે ‘‘સેય્યથાપિ નઙ્ગલીસા’’તિ આહ. આચરિયો ‘‘થોકં પતિરૂપં કારણં કથેસી’’તિ તુણ્હી જાતો.

પુનેકદિવસં નિમન્તને એકચ્ચે માણવા ગુળં દધિના ભુઞ્જિંસુ, એકચ્ચે ખીરેન. સો આગન્ત્વા ‘‘આચરિય, અજ્જ મયં દધિના ખીરેન ચ ભુઞ્જિમ્હા’’તિ વત્વા ‘‘દધિખીરં નામ કીદિસં હોતી’’તિ વુત્તે ‘‘સેય્યથાપિ નઙ્ગલીસા’’તિ આહ. આચરિયો ‘‘અયં માણવો ‘સપ્પો નઙ્ગલીસસદિસો’તિ કથેન્તો તાવ સુકથિતં કથેસિ, ‘હત્થી નઙ્ગલીસસદિસો’તિ કથેન્તેનાપિ સોણ્ડં સન્ધાય લેસેન કથિતં. ‘ઉચ્છુ નઙ્ગલીસસદિસ’ન્તિ કથનેપિ લેસો અત્થિ, ‘દધિખીરાનિ પન નિચ્ચં પણ્ડરાનિ પક્ખિત્તભાજનસણ્ઠાનાની’તિ ઇધ સબ્બેન સબ્બં ઉપમં ન કથેસિ, ન સક્કા ઇમં લાળકં સિક્ખાપેતુ’’ન્તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૨૩.‘‘અસબ્બત્થગામિં વાચં, બાલો સબ્બત્થ ભાસતિ;
નાયં દધિં વેદિ ન નઙ્ગલીસં, દધિપ્પયં મઞ્ઞતિ નઙ્ગલીસ’’ન્તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – યા વાચા ઓપમ્મવસેન સબ્બત્થ ન ગચ્છતિ, તં **અસબ્બત્થગામિં વાચં બાલો** દન્ધપુગ્ગલો **સબ્બત્થ ભાસતિ**, ‘‘દધિ નામ કીદિસ’’ન્તિ પુટ્ઠોપિ ‘‘સેય્યથાપિ, નઙ્ગલીસા’’તિ વદતેવ. એવં વદન્તો **નાયં દધિં વેદિ ન નઙ્ગલીસં**. કિંકારણા? **દધિપ્પયં મઞ્ઞતિ નઙ્ગલીસં**, યસ્મા અયં દધિમ્પિ નઙ્ગલીસમેવ મઞ્ઞતિ. અથ વા **દધી**તિ દધિમેવ, **પય**ન્તિ ખીરં, દધિ ચ પયઞ્ચ દધિપ્પયં. યસ્મા દધિખીરાનિપિ અયં નઙ્ગલીસમેવ મઞ્ઞતિ, એદિસો ચાયં બાલો, કિં ઇમિનાતિ અન્તેવાસિકાનં ધમ્મકથં કથેત્વા પરિબ્બયં દત્વા તં ઉય્યોજેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા લાળકમાણવો લાળુદાયી અહોસિ, દિસાપામોક્ખો આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

નઙ્ગલીસજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૧૨૪] ૪. અમ્બજાતકવણ્ણના

વાયમેથેવ પુરિસોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં વત્તસમ્પન્નં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સાવત્થિવાસી કુલપુત્તો સાસને ઉરં દત્વા પબ્બજિતો વત્તસમ્પન્નો અહોસિ, આચરિયુપજ્ઝાયવત્તાનિ પાનીયપરિભોજનીયઉપોસથાગારજન્તાઘરાદિવત્તાનિ ચ સાધુકં કરોતિ, ચુદ્દસસુ મહાવત્તેસુ અસીતિખન્ધકવત્તેસુ

ચ પરિપૂરકારીયેવ હોતિ, વિહારં સમ્મજ્જતિ, પરિવેણં વિતક્કમાળકં વિહારમગ્ગં સમ્મજ્જતિ, મનુસ્સાનં પાનીયં દેતિ. મનુસ્સા તસ્સ વત્તસમ્પત્તિયં પસીદિત્વા પઞ્ચસતમત્તાનિ ધુવભત્તાનિ અદંસુ, મહાલાભસક્કારો ઉપ્પજ્જિ. તં નિસ્સાય બહૂનં ફાસુવિહારો જાતો. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, અસુકો નામ ભિક્ખુ અત્તનો વત્તસમ્પત્તિયા મહન્તં લાભસક્કારં નિબ્બત્તેસિ, એતં એકં નિસ્સાય બહૂનં ફાસુવિહારો જાતો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે , એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપાયં ભિક્ખુ વત્તસમ્પન્નો, પુબ્બેપેતં એકં નિસ્સાય પઞ્ચ ઇસિસતાનિ ફલાફલત્થાય અરઞ્ઞં અગન્ત્વા એતેનેવ આનીતફલાફલેહિ યાપેસુ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા પઞ્ચસતઇસિપરિવારો પબ્બતપાદે વિહાસિ. તદા હિમવન્તે ચણ્ડો નિદાઘો અહોસિ, તત્થ તત્થ પાનીયાનિ છિજ્જિંસુ, તિરચ્છાના પાનીયં અલભમાના કિલમન્તિ. અથ તેસુ તાપસેસુ એકો તાપસો તેસં પિપાસદુક્ખં દિસ્વા એકં રુક્ખં છિન્દિત્વા દોણિં કત્વા પાનીયં ઉસ્સિઞ્ચિત્વા દોણિં પૂરેત્વા તેસં પાનીયં અદાસિ. બહૂસુ સન્નિપતિત્વા પાનીયં પિવન્તેસુ તાપસસ્સ ફલાફલત્થાય ગમનોકાસો નાહોસિ. સો નિરાહારોપિ પાનીયં દેતિયેવ. મિગગણા ચિન્તેસું ''અયં અમ્હાકં પાનીયં દેન્તો ફલાફલત્થાય ગન્તું ઓકાસં ન લભતિ, નિરાહારતાય અતિવિય કિલમતિ, હન્દમયં કતિકં કરોમા''તિ. તે કતિકં અકંસુ ''ઇતો પટ્ઠાય પાનીયં પિવનત્થાય આગચ્છન્તેન અત્તનો બલાનુરૂપેન ફલાફલં ગહેત્વાવ આગન્તબ્બ''ન્તિ. તે તતો પટ્ઠાય એકેકો તિરચ્છાનો અત્તનો અત્તનો બલાનુરૂપેન મધુરમધુરાનિ અમ્બજમ્બુપનસાદીનિગહેત્વાવ આગચ્છતિ. એકસ્સ અત્થાય આભતં ફલાફલં અડ્ઢતેય્યસકટભારપ્પમાણં અહોસિ. પઞ્ચસતતાપસા તદેવ પરિભુઞ્જન્તિ. અતિરેકં છડ્ડિયિત્થ.

બોધિસત્તો તં દિસ્વા ''એકં નામ વત્તસમ્પન્નં નિસ્સાય એત્તકાનં તાપસાનં ફલાફલત્થાય અગન્ત્વા યાપનં ઉપ્પન્નં, વીરિયં નામ કાતબ્બમેવા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૨૪.''વાયમેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
વાયામસ્સ ફલં પસ્સ, ભુત્તા અમ્બા અનીતિહ''ન્તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – પણ્ડિતો અત્તનો વત્તપૂરણાદિકે કમ્મસ્મિં વાયમેથેવ, ન ઉક્કણ્ઠેય્ય. કિંકારણા? વાયામસ્સ નિપ્ફલતાય અભાવતો. ઇતિ મહાસત્તો ''વાયામો નામેસ સફલોવ હોતી''તિ ઇસિગણં આલપન્તો ''**વાયામસ્સ ફલં પસ્સા**''તિ આહ. કીદિસં? **ભુત્તા અમ્બા અનીતિહં**. તત્થ **અમ્બા**તિ દેસનામત્તં, તેહિ પન નાનપ્પકારાનિ ફલાફલાનિ આભતાનિ. તેસુ સમ્પન્નતરાનં ઉસ્સન્નતરાનં વા વસેન ''અમ્બા''તિ વુત્તં. યે ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઇસિસતેહિ સયં અરઞ્ઞં અગન્ત્વા એકસ્સ અત્થાય આનીતા અમ્બા ભુત્તા, ઇદં વાયામસ્સ ફલં. તઞ્ચ ખો પન અનીતિહં, ''ઇતિ આહ ઇતિ આહા''તિ એવં ઇતિહીતિહેન ગહેતબ્બં ન હોતિ, પચ્ચક્ખમેવ તં ફલં પસ્સાતિ. એવં મહાસત્તો ઇસિગણસ્સ ઓવાદં અદાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા વત્તસમ્પન્નો તાપસો અયં ભિક્ખુ અહોસિ, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અમ્બજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૨૫] ૫. કટાહકજાતકવણ્ણના

બહુમ્પિ સો વિકત્થેય્યાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં વિકત્થકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ વત્થુ હેટ્ઠા કથિતસદિસમેવ.

અતીતે પન બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મહાવિભવો સેટ્ઠિ અહોસિ. તસ્સ ભરિયા પુત્તં વિજાયિ, દાસીપિસ્સ તં દિવસઞ્ઞેવ પુત્તં વિજાયિ. તે એકતોવ વડ્ઢિંસુ. સેટ્ઠિપુત્તે લેખં સિક્ખન્તે દાસોપિસ્સ ફલકં વહમાનો ગન્ત્વા તેનેવ સદ્ધિં લેખં સિક્ખિ, ગણનં સિક્ખિ, દ્વે તયો વોહારે અકાસિ. સો અનુક્કમેન વચનકુસલો વોહારકુસલો યુવા અભિરૂપો અહોસિ, નામેન કટાહેકો નામ. સો સેટ્ઠિઘરે ભણ્ડાગારિકકમ્મં કરોન્તો ચિન્તેસિ ''ન મં ઇમે સબ્બકાલં ભણ્ડાગારિકકમ્મં કારેસ્સન્તિ, કિઞ્ચિદેવ દોસં દિસ્વા તાળેત્વા બન્ધિત્વા લક્ખણેન અઙ્કેત્વા દાસપરિભોગેનપિ પરિભુઞ્જિસ્સન્તિ. પચ્ચન્તે ખો પન સેટ્ઠિસ્સ સહાયકો સેટ્ઠિ અત્થિ, યંનૂનાહં સેટ્ઠિસ્સ વચનેન લેખં આદાય તત્થ ગન્ત્વા 'અહં સેટ્ઠિપુત્તો'તિ વત્વા તં સેટ્ઠિં વઞ્ચેત્વા તસ્સ ધીતરં ગહેત્વા સુખં વસેય્ય''ન્તિ. સો સયમેવ પણ્ણં ગહેત્વા ''અહં અસુકં નામ મમ પુત્તં તવ સન્તિકં પહિણિં, આવાહવિવાહસમ્બન્ધો નામ મય્હઞ્ચ તયા, તુય્હઞ્ચ મયા સદ્ધિં પતિરૂપો, તસ્મા ત્વં ઇમસ્સ દારકસ્સ અત્તનો ધીતરં દત્વા એતં તત્થેવ વસાપેહિ, અહમ્પિ ઓકાસં લભિત્વા આગમિસ્સામી''તિ લિખિત્વા સેટ્ઠિસ્સેવ મુદ્દિકાય લઞ્છેત્વા યથારુચિતં પરિબ્બયઞ્ચેવ ગન્ધવત્થાદીનિ ચ ગહેત્વા પચ્ચન્તં ગન્ત્વા સેટ્ઠિં દિસ્વા વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ.

અથ નં સેટ્ઠિ ''કુતો આગતોસિ, તાતા''તિ પુચ્છિ. ''બારાણસિતો''તિ. ''કસ્સ પુત્તોસી''તિ? ''બારાણસિસેટ્ઠિસ્સા''તિ. ''કેનત્થેનાગતોસી''તિ? તસ્મિં ખણે કટાહકો ''ઇદં દિસ્વા જાનિસ્સથા''તિ પણ્ણં અદાસિ. સેટ્ઠિ પણ્ણં વાચેત્વા ''ઇદાનાહં જીવામિ નામા''તિ તુટ્ઠચિત્તો ધીતરં દત્વા પતિટ્ઠાપેસિ. તસ્સ પરિવારો મહન્તો અહોસિ. સો યાગુખજ્જકાદીસુ વા વત્થગન્ધાદીસુ વા ઉપનીતેસુ ''એવમ્પિ નામ યાગું પચન્તિ, એવં ખજ્જકં, એવં ભત્તં, અહો પચ્ચન્તવાસિકા નામા''તિ યાગુઆદીનિ ગરહતિ. ''ઇમે પચ્ચન્તવાસિભાવેનેવ અહતસાટકે વળઞ્જિતું ન જાનન્તિ, ગન્ધે પિસિતું, પુપ્ફાનિ ગન્થિતું ન જાનન્તી''તિ વત્થકમ્મન્તિકાદયો ગરહતિ.

બોધિસત્તોપિ દાસં અપસ્સન્તો ''કટાહકો ન દિસ્સતિ, કહં ગતો, પરિયેસથ ન''ન્તિ સમન્તા મનુસ્સે પયોજેસિ. તેસુ એકો તત્થ ગન્ત્વા તં દિસ્વા સઞ્જાનિત્વા અત્તાનં અજાનાપેત્વા આગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ આરોચેસિ. બોધિસત્તો તં પવત્તિં સુત્વા ''અયુત્તં તેન કતં, ગન્ત્વા નં ગહેત્વા આગચ્છિસ્સામી''તિ રાજાનં આપુચ્છિત્વા મહન્તેન પરિવારેન નિક્ખમિ. ''સેટ્ઠિ કિર પચ્ચન્તં ગચ્છતી''તિ સબ્બત્થ પાકટો જાતો. કટાહકો ''સેટ્ઠિ કિર આગચ્છતી''તિ સુત્વા ચિન્તેસિ ''ન સો અઞ્ઞેન કારણેન આગચ્છિસ્સતિ, મં નિસ્સાયેવસ્સ આગમનેન ભવિતબ્બં. સચે પનાહં પલાયિસ્સામિ, પુન આગન્તું ન સક્કા ભવિસ્સતિ. અત્થિ પનેસ ઉપાયો. મમ સામિકસ્સ પટિપથં ગન્ત્વા દાસકમ્મં કત્વા તમેવ આરાધેસ્સામી''તિ. સો તતો પટ્ઠાય પરિસમજ્ઝે એવં ભાસતિ ''અઞ્ઞે બાલમનુસ્સા અત્તનો બાલભાવેન માતાપિતૂનં ગુણં અજાનન્તા તેસં ભોજનવેલાય અપચિતિકમ્મં અકત્વા તેહિ સદ્ધિંયેવ ભુઞ્જન્તિ, મયં પન માતાપિતૂનં ભોજનકાલે પટિગ્ગહં ઉપનેમ, ખેળમલ્લકં ઉપનેમ, ભાજનાનિ ઉપનેમ, પાનીયમ્પિ બીજનિમ્પિ ગહેત્વા ઉપતિટ્ઠામા''તિ યાવ સરીરવળઞ્જનકાલે ઉદકકલસં આદાય પટિચ્છન્નટ્ઠાનગમના સબ્બં દાસેહિ સામિકાનં કત્તબ્બકિચ્ચં પકાસેસિ.

સો એવં પરિસં ઉગ્ગણ્હાપેત્વા બોધિસત્તસ્સ પચ્ચન્તસમીપં આગતકાલે સસુરં અવોચ ''તાત, મમ કિર પિતા તુમ્હાકં દસ્સનત્થાય આગચ્છતિ, તુમ્હે ખાદનીયભોજનીયં પટિયાદાપેથ, અહં પણ્ણાકારં ગહેત્વા પટિપથં ગમિસ્સામી''તિ. સો ''સાધુ, તાતા''તિ સમ્પટિચ્છિ. કટાહકો બહું પણ્ણાકારમાદાય મહન્તેન પરિવારેન ગન્ત્વા

બોધિસત્તં વન્દિત્વા પણ્ણાકારં અદાસિ. બોધિસત્તોપિ પણ્ણાકારં ગહેત્વા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા પાતરાસકાલે ખન્ધાવારં નિવાસેત્વા સરીરવળઞ્જનત્થાય પટિચ્છન્નટ્ઠાનં પાવિસિ. કટાહકો અત્તનો પરિવારં નિવત્તેત્વા કલસં આદાય બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ઉદકકિચ્ચપરિયોસાને પાદેસુ પતિત્વા ''સામિ, અહં તુમ્હાકં યત્તકં ઇચ્છથ, તત્તકં ધનં દસ્સામિ, મા મે યસં અન્તરધાપયિત્થા''તિ આહ. બોધિસત્તો તસ્સ વત્તસમ્પદાય પસીદિત્વા ''મા ભાયિ, નત્થિ તે મમ સન્તિકા અન્તરાયો''તિ સમસ્સાસેત્વા પચ્ચન્તનગરં પાવિસિ. મહન્તો સક્કારો અહોસિ, કટાહકોપિસ્સ નિરન્તરં દાસેન કત્તબ્બકિચ્ચં કરોતિ. અથ નં એકાય વેલાય સુખનિસિન્નં પચ્ચન્તસેટ્ઠિ આહ ''મહાસેટ્ઠિ, મયા તુમ્હાકં પણ્ણં દિસ્વાવ તુમ્હાકં પુત્તસ્સ દારિકા દિન્ના''તિ બોધિસત્તો કટાહકં પુત્તમેવ કત્વા તદનુચ્છવિકં પિયવચનં વત્વા સેટ્ઠિં તોસેસિ. તતો પટ્ઠાય કટાહકસ્સ મુખં ઉલ્લોકેતું સમત્થો નામ નાહોસિ.

અથેકદિવસં મહાસત્તો સેટ્ઠિધીતરં પક્કોસિત્વા ''એહિ, અમ્મ, સીસે મે ઊકા વિચિનાહી''તિ વત્વા તં આગન્ત્વા ઊકા ગહેત્વા ઠિતં પિયવચનં વત્વા ''કથેહિ, અમ્મ, કચ્ચિ તે મમ પુત્તો સુખદુક્ખેસુ અપ્પમત્તો , ઉભો જના સમ્મોદમાના સમગ્ગવાસં વસથા''તિ પુચ્છિ. ''તાત, મહાસેટ્ઠિ તુમ્હાકં પુત્તસ્સ અઞ્ઞો દોસો નત્થિ, કેવલં આહારં ગરહતી''તિ. ''અમ્મ, નિચ્ચકાલમેસ દુક્ખસીલોવ, અપિચ તે અહં તસ્સ મુખબન્ધનમન્તં દસ્સામિ, તં ત્વં સાધુકં ઉગ્ગણ્હિત્વા મમ પુત્તસ્સ ભોજનકાલે ગરહન્તસ્સ ઉગ્ગહિતનિયામેનેવ પુરતો ઠત્વા વદેય્યાસી''તિ ગાથં ઉગ્ગણ્હાપેત્વા કતિપાહં વસિત્વા બારાણસિમેવ અગમાસિ. કટાહકોપિ બહું ખાદનીયભોજનીયં આદાય અનુમગ્ગં ગન્ત્વા બહુધનં દત્વા વન્દિત્વા નિવત્તિ. સો બોધિસત્તસ્સ ગતકાલતો પટ્ઠાય અતિરેકમાની અહોસિ. સો એકદિવસં સેટ્ઠિધીતાય નાનગ્ગરસભોજનં ઉપનેત્વા કટચ્છું આદાય પરિવિસન્તિયા ભત્તં ગરહિતું આરભિ. સેટ્ઠિધીતા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકે ઉગ્ગહિતનિયામેનેવ ઇમં ગાથમાહ –

૧૨૫.''બહુમ્પિ સો વિકત્થેય્ય, અઞ્ઞં જનપદં ગતો;
અન્વાગન્ત્વાન દૂસેય્ય, ભુઞ્જ ભોગે કટાહકા''તિ.

તત્થ **બહુમ્પિ સો વિકત્થેય્ય, અઞ્ઞં જનપદં ગતો**તિ યો અત્તનો જાતિભૂમિતો અઞ્ઞં જનપદં ગતો હોતિ, યત્થસ્સ જાતિં ન જાનન્તિ, સો બહુમ્પિ વિકત્થેય્ય, વમ્ભનવચનં વઞ્ચનવચનં વદેય્ય. **અન્વાગન્ત્વાન દૂસેય્યા**તિ ઇમં તાવ વારં સામિકસ્સ પટિપથં ગન્ત્વા દાસકિચ્ચસ્સ કતત્તા કસાહિ પહરિત્વા પિટ્ઠિચમ્મુપ્પાટનતો ચ લક્ખણાહનનતો ચ મુત્તોસિ. સચે અનાચારં કરોસિ, પુન અઞ્ઞસ્મિં આગમનવારે તવ સામિકો અન્વાગન્ત્વાન દૂસેય્ય, ઇમં ગેહં અનુઆગન્ત્વા કસાભિઘાતેહિ ચેવ લક્ખણાહનનેન ચ જાતિપ્પકાસનેન ચ તં દૂસેય્ય ઉપહનેય્ય. તસ્મા ઇમં અનાચારં પહાય **ભુઞ્જ ભોગે કટાહક**, મા પચ્છા અત્તનો દાસભાવં પાકટં કારેત્વા વિપ્પટિસારી અહોસીતિ અયમેત્થ સેટ્ઠિનો અધિપ્પાયો.

સેટ્ઠિધીતા પન એતમત્થં અજાનન્તી ઉગ્ગહિતનિયામેન બ્યઞ્જનમેવ પયિરુદાહાસિ. કટાહકો ''અદ્ધા સેટ્ઠિના મમ કુલં આચિક્ખિત્વા એતિસ્સા સબ્બં કથિતં ભવિસ્સતી''તિ તતો પટ્ઠાય પુન ભત્તં ગરહિતું ન વિસહિ, નિહતમાનો યથાલદ્ધં ભુઞ્જિત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા કટાહકો વિકત્થકભિક્ખુ અહોસિ, બારાણસિસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કટાહકજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૨૬] ૬. અસિલક્ખણજાતકવણ્ણના

તથેવેકસ્સ કલ્યાણન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોસલરઞ્ઞો અસિલક્ખણપાઠકં બ્રાહ્મણં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર કમ્મારેહિ રઞ્ઞો અસીનં આહટકાલે અસિં ઉપસિઙ્ઘિત્વા અસિલક્ખણં ઉદાહરતિ. સો યેસં હત્થતો લાભં લભતિ, તેસં અસિં ''લક્ખણસમ્પન્નો મઙ્ગલસંયુત્તો''તિ વદતિ. યેસં હત્થતો લાભં ન લભતિ, તેસં અસિં ''અવલક્ખણો''તિ ગરહતિ. અથેકો કમ્મારો અસિં કત્વા કોસિયં સુખુમં મરિચચુણ્ણં પક્ખિપિત્વા રઞ્ઞો અસિં આહરિ. રાજા બ્રાહ્મણં પક્કોસાપેત્વા ''અસિં વીમંસા''તિ આહ. બ્રાહ્મણસ્સ અસિં આકડ્ઢિત્વા ઉપસિઙ્ઘન્તસ્સ મરિચચુણ્ણાનિ નાસં પવિસિત્વા ખિપિતુકામતં ઉપ્પાદેસું. તસ્સ ખિપન્તસ્સ નાસિકા અસિધારાય પટિહતા દ્વિધા છિજ્જિ. તસ્સેવં નાસિકાય છિન્નભાવો ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટો જાતો. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, રઞ્ઞો કિર અસિલક્ખણપાઠકો અસિં ઉપસિઙ્ઘન્તો નાસિકં છિન્દાપેસી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ સો બ્રાહ્મણો અસિં ઉપસિઙ્ઘન્તો નાસિકાછેદં પત્તો, પુબ્બેપિ પત્તોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે તસ્સ અસિલક્ખણપાઠકો બ્રાહ્મણો અહોસીતિ સબ્બં પચ્ચુપ્પન્નવત્થુસદિસમેવ. રાજા પન તસ્સ વેજ્જે દત્વા નાસિકાકોટિં ફાસુકં કારાપેત્વા લાખાય પટિનાસિકં કારેત્વા પુન તં ઉપટ્ઠાકમેવ અકાસિ. બારાણસિરઞ્ઞો પન પુત્તો નત્થિ, એકા ધીતા ચેવ ભાગિનેય્યો ચ અહેસું. સો ઉભોપિ તે અત્તનો સન્તિકેયેવ વડ્ઢાપેસિ. તે એકતો વડ્ઢન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞં પટિબદ્ધચિત્તા અહેસું. રાજાપિ અમચ્ચે પક્કોસાપેત્વા ''મય્હં ભાગિનેય્યોપિ ઇમસ્સ રજ્જસ્સ સામિકોવ, ધીતરં એતસ્સેવ દત્વા અભિસેકમસ્સ કરોમી''તિ વત્વા પુન ચિન્તેસિ ''મય્હં ભાગિનેય્યો સબ્બથાપિ ઞાતકોયેવ, એતસ્સ અઞ્ઞં રાજધીતરં આનેત્વા અભિસેકં કત્વા ધીતરં અઞ્ઞસ્સ રઞ્ઞો દસ્સામિ, એવં નો ઞાતકા બહૂ ભવિસ્સન્તિ, દ્વિન્નમ્પિ રજ્જાનં મયમેવ સામિકા ભવિસ્સામા''તિ. સો અમચ્ચેહિ સદ્ધિં સમ્મન્તેત્વા ''ઉભોપેતે વિસું કાતું વટ્ટતી''તિ ભાગિનેય્યં અઞ્ઞસ્મિં નિવેસને, ધીતરં અઞ્ઞસ્મિં વાસેસિ.

તે સોળસવસ્સુદ્દેસિકભાવં પત્તા અતિવિય પટિબદ્ધચિત્તા અહેસું. રાજકુમારો ''કેન નુ ખો ઉપાયેન માતુલધીતરં રાજગેહા નીહરાપેતું સક્કા ભવેય્યા''તિ ચિન્તેન્તો ''અત્થેકો ઉપાયો''તિ મહાઇક્ખણિકં પક્કોસાપેત્વા તસ્સા સહસ્સભણ્ડિકં દત્વા ''કિં મયા કત્તબ્બ''ન્તિ વુત્તે ''અમ્મ, તયિ કરોન્તિયા અનિપ્ફત્તિ નામ નત્થિ, કિઞ્ચિદેવ કારણં વત્વા યથા મમ માતુલો રાજા ધીતરં અન્તોગેહા નીહરાપેતિ, તથા કરોહી''તિ આહ. સાધુ, સામિ, અહં રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વક્ખામિ ''દેવ, રાજધીતાય ઉપરિ કાળકણ્ણી અત્થિ, એત્તકં કાલં નિવત્તિત્વા ઓલોકેન્તોપિ નત્થિ, અહં રાજધીતરં અસુકદિવસે નામ રથં આરોપેત્વા બહુઆવુધહત્થે પુરિસે આદાય મહન્તેન પરિવારેન સુસાનં ગન્ત્વા મણ્ડલપીઠિકાય હેટ્ઠામઞ્ચે મતમનુસ્સં નિપજ્જાપેત્વા ઉપરિમઞ્ચે રાજધીતરં ઠપેત્વા ગન્ધોદકઘટાનં અટ્ઠુત્તરસતેન ન્હાપેત્વા કાળકણ્ણિં પવાહેસ્સામી''તિ એવં વત્વા રાજધીતરં સુસાનં નેસ્સામિ, ત્વં અમ્હાકં તત્થ ગમનદિવસે અમ્હેહિ પુરેતરમેવ થોકં મરિચચુણ્ણં આદાય આવુધહત્થેહિ અત્તનો મનુસ્સેહિ પરિવુતો રથં અભિરુય્હ સુસાનં ગન્ત્વા રથં સુસાનદ્વારે એકપદેસે ઠપેત્વા આવુધહત્થે મનુસ્સે સુસાનવનં પેસેત્વા સયં સુસાને મણ્ડલપીઠિકં પસારેત્વા મતકો વિય પટિકુજ્જો હુત્વા નિપજ્જ. અહં તત્થ આગન્ત્વા તવ ઉપરિ મઞ્ચકં અત્થરિત્વા રાજધીતરં ઉક્ખિપિત્વા મઞ્ચે સયાપેસ્સામિ, ત્વં તસ્મિં ખણે મરિચચુણ્ણં નાસિકાય પક્ખિપિત્વા દ્વે તયો વારે ખિપેય્યાસિ. તયા ખિપિતકાલે મયં રાજધીતરં પહાય પલાયિસ્સામ. અથ ત્વં રાજધીતરં સીસં ન્હાપેત્વા સયમ્પિ સીસં ન્હાયિત્વા તં આદાય અત્તનો નિવેસનં ગચ્છેય્યાસીતિ. સો ''સાધુ સુન્દરો ઉપાયો''તિ સમ્પટિચ્છિ.

સાપિ ગન્ત્વા રઞ્ઞો તમત્થં આરોચેસિ, રાજાપિ સમ્પટિચ્છિ. રાજધીતાયપિ તં અન્તરં આચિક્ખિ, સાપિ સમ્પટિચ્છિ. સા નિક્ખમનદિવસે કુમારસ્સ સઞ્ઞં દત્વા મહન્તેન પરિવારેન સુસાનં ગચ્છન્તી આરક્ખમનુસ્સાનં ભયજનનત્થં આહ – ''મયા રાજધીતાય મઞ્ચે ઠપિતકાલે હેટ્ઠામઞ્ચે મતપુરિસો ખિપિસ્સતિ, ખિપિત્વા ચ હેટ્ઠામઞ્ચા નિક્ખમિત્વા યં પઠમં પસ્સિસ્સતિ , તમેવ ગહેસ્સતિ, અપ્પમત્તા ભવેય્યાથા''તિ. રાજકુમારો પુરેતરં ગન્ત્વા વુત્તનયેનેવ તત્થ નિપજ્જિ. મહાઇક્ખણિકા રાજધીતરં ઉક્ખિપિત્વા મણ્ડલપીઠિકાઠાનં ગચ્છન્તી ''મા ભાયી''તિ સઞ્ઞાપેત્વા મઞ્ચે ઠપેસિ. તસ્મિં ખણે કુમારો મરિચચુણ્ણં નાસાય પક્ખિપિત્વા ખિપિ. તેન ખિપિતમત્તેયેવ મહાઇક્ખણિકા રાજધીતરં પહાય મહારવં રવમાના સબ્બપઠમં પલાયિ, તસ્સા પલાતકાલતો પટ્ઠાય એકોપિ ઠાતું સમત્થો નામ નાહોસિ, ગહિતગહિતાનિ આવુધાનિ છડ્ડેત્વા સબ્બે પલાયિંસુ. કુમારો યથાસમ્મન્તિતં સબ્બં કત્વા રાજધીતરં આદાય અત્તનો નિવેસનં અગમાસિ.

ઇક્ખણિકા ગન્ત્વા તં કારણં રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ''પકતિયાપિ સા મયા તસ્સેવત્થાય પુટ્ઠા, પાયાસે છડ્ડિતસપ્પિ વિય જાત''ન્તિ સમ્પટિચ્છિત્વા અપરભાગે ભાગિનેય્યસ્સ રજ્જં દત્વા ધીતરં મહાદેવિં કારેસિ. સો તાય સદ્ધિં સમગ્ગવાસં વસમાનો ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. સોપિ અસિલક્ખણપાઠકો તસ્સેવ ઉપટ્ઠાકો અહોસિ. તસ્સેકદિવસં રાજૂપટ્ઠાનં આગન્ત્વા પટિસૂરિયં ઠત્વા ઉપટ્ઠહન્તસ્સ લાખા વિલીયિ, પટિનાસિકા ભૂમિયં પતિ. સો લજ્જાય અધોમુખો અટ્ઠાસિ. અથ નં રાજા પરિહસન્તો ''આચરિય, મા ચિન્તયિત્થ, ખિપિતં નામ એકસ્સ કલ્યાણં હોતિ, એકસ્સ પાપકં. તુમ્હેહિ ખિપિતેન નાસિકા છિજ્જીયિત્થ, મયં પન ખિપન્તા માતુલધીતરં લભિત્વા રજ્જં પાપુણિમ્હા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૨૬.''તથેવેકસ્સ કલ્યાણં, તથેવેકસ્સ પાપકં;
તસ્મા સબ્બં ન કલ્યાણં, સબ્બં વાપિ ન પાપક''ન્તિ.

તત્થ **તથેવેકસ્સા**તિ તદેવેકસ્સ. અયમેવ વા પાઠો. દુતિયપદેપિ એસેવ નયો.

ઇતિ સો ઇમાય ગાથાય તં કારણં આહરિત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમાય દેસનાય લોકસમ્મતાનં કલ્યાણપાપકાનં અનેકંસિકભાવં પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અસિલક્ખણપાઠકોવ એતરહિ અસિલક્ખણપાઠકો, ભાગિનેય્યરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અસિલક્ખણજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૨૭] ૭. કલણ્ડુકજાતકવણ્ણના

તે દેસા તાનિ વત્થૂનીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં વિકત્થકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તત્થ દ્વેપિ વત્થૂનિ કટાહકજાતકસદિસાનેવ.

ઇધ પનેસ બારાણસિસેટ્ઠિનો દાસો કલણ્ડુકો નામ અહોસિ. તસ્સ પલાયિત્વા પચ્ચન્તવાસિસેટ્ઠિનો ધીતરં ગહેત્વા મહન્તેન પરિવારેન વસનકાલે બારાણસિસેટ્ઠિ પરિયેસાપેત્વાપિ તસ્સ ગતટ્ઠાનં અજાનન્તો ''ગચ્છ, કલણ્ડુકં પરિયેસા''તિ અત્તના પુટ્ઠં સુકપોતકં પેસેસિ. સુકપોતકો ઇતો ચિતો ચ વિચરન્તો તં નગરં પાપુણિ. તસ્મિઞ્ચ કાલે કલણ્ડુકો નદીકીળં કીળિતુકામો બહું માલાગન્ધવિલેપનઞ્ચેવ ખાદનીયભોજનીયાનિ ચ ગાહાપેત્વા નદિં ગન્ત્વા સેટ્ઠિધીતાય સદ્ધિં નાવં આરુય્હ ઉદકે કીળતિ. તસ્મિઞ્ચ પદેસે નદીકીળં કીળન્તા ઇસ્સરજાતિકા

તિખિણભેસજ્જપરિભાવિતં ખીરં પિવન્તિ, તેન તેસં દિવસભાગમ્પિ ઉદકે કીળન્તાનં સીતં ન બાધતિ. અયં પન કલણ્ડુકો ખીરગણ્ડૂસં ગહેત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા તં ખીરં નુટ્ઠુભતિ. નુટ્ઠુભન્તોપિ ઉદકે અનુટ્ઠુભિત્વા સેટ્ઠિધીતાય સીસે નુટ્ઠુભતિ. સુકપોતકોપિ નદીતીરં ગન્ત્વા એકિસ્સા ઉદુમ્બરસાખાય નિસીદિત્વા ઓલોકેત્વા કલણ્ડુકં સઞ્જાનિત્વા સેટ્ઠિધીતાય સીસે નુટ્ઠુભન્તં દિસ્વા ''અરે, કલણ્ડુક દાસ, અત્તનો જાતિઞ્ચ વસનટ્ઠાનઞ્ચ અનુસ્સર, ખીરગણ્ડૂસં ગહેત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા જાતિસમ્પન્નાય સુખસંવડ્ઢાય સેટ્ઠિધીતાય સીસે મા નુટ્ઠુભિ, અત્તનો પમાણં ન જાનાસી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૨૭.''તે દેસા તાનિ વત્થૂનિ, અહઞ્ચ વનગોચરો;
અનુવિચ્ચ ખો તં ગણ્હેય્યું, પિવ ખીરં કલણ્ડુકા''તિ.

તત્થ **તે દેસા તાનિ વત્થૂની**તિ માતુકુચ્છિં સન્ધાય વદતિ. અયમેત્થાધિપ્પાયો – યત્થ તે વસિતં, ન તે ખત્તિયધીતાદીનં કુચ્છિદેસા. યત્થ વાસિ પતિટ્ઠિતો, ન તાનિ ખત્તિયધીતાદીનં કુચ્છિવત્થૂનિ. અથ ખો દાસિકુચ્છિયં ત્વં વસિ ચેવ પતિટ્ઠિતો ચાતિ. **અહઞ્ચ વનગોચરો**તિ તિરચ્છાનભૂતોપિ એતમત્થં જાનામીતિ દીપેતિ. **અનુવિચ્ચ ખો તં ગણ્હેય્યુ**ન્તિ એવં અનાચારં ચરમાનં મયા ગન્ત્વા આરોચિતે અનુવિચ્ચ જાનિત્વા તવ સામિકા તાળેત્વા ચેવ લક્ખણાહતઞ્ચ કત્વા તં ગણ્હેય્યું, ગહેત્વા ગમિસ્સન્તિ, તસ્મા અત્તનો પમાણં ઞત્વા સેટ્ઠિધીતાય સીસે અનુટ્ઠુભિત્વા પિવ ખીરં. **કલણ્ડુકા**તિ તં નામેનાલપતિ.

કલણ્ડુકોપિ સુવપોતકં સઞ્જાનિત્વા ''મં પાકટં કરેય્યા''તિ ભયેન ''એહિ, સામિ, કદા આગતોસી''તિ આહ. સુકો ''ન એસ મં હિતકામતાય પક્કોસતિ, ગીવં પન મે વટ્ટેત્વા મારેતુકામો''તિ ઞત્વાવ ''ન મે તયા અત્થો''તિ તતો ઉપ્પતિત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા યથાદિટ્ઠં સેટ્ઠિનો વિત્થારેન કથેસિ. સેટ્ઠિ ''અયુત્તં તેન કત''ન્તિ વત્વા ગન્ત્વા તસ્સ આણં કારેત્વા બારાણસિમેવ નં આનેત્વા દાસપરિભોગેન પરિભુઞ્જિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કલણ્ડુકો અયં ભિક્ખુ અહોસિ, બારાણસિસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કલણ્ડુકજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૧૨૮] ૮. બિળારવતજાતકવણ્ણના

યો વે ધમ્મં ધજં કત્વાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કુહકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા તસ્સ કુહકભાવે આરોચિતે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ કુહકોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મૂસિકયોનિયં પટિસન્ધિં ગહેત્વા વુદ્ધિમન્વાય મહાસરીરો સૂકરચ્છાપકસદિસો હુત્વા અનેકસતમૂસિકાહિ પરિવુતો અરઞ્ઞે વિહરતિ. અથેકો સિઙ્ગાલો ઇતો ચિતો ચ વિચરન્તો તં મૂસિકયૂથં દિસ્વા ''ઇમા મૂસિકા વઞ્ચેત્વા ખાદિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા મૂસિકાનં આસયસ્સ અવિદૂરે સૂરિયાભિમુખો વાતં પિવન્તો એકેન પાદેન અટ્ઠાસિ. બોધિસત્તો ગોચરાય ચરમાનો તં દિસ્વા ''સીલવા એસો ભવિસ્સતી''તિ તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''ભન્તે, ત્વં કો નામો''તિ પુચ્છિ. ''ધમ્મિકો નામા''તિ. ''ચત્તારો પાદે ભૂમિયં અઠપેત્વા કસ્મા એકેનેવ ઠિતોસી''તિ. ''મયિ ચત્તારો પાદે પથવિયં ઠપેન્તે પથવી વહિતું ન સક્કોતિ, તસ્મા એકેનેવ તિટ્ઠામી''તિ. ''મુખં વિવરિત્વા કસ્મા ઠિતોસી''તિ? ''મયં અઞ્ઞં ન ભક્ખયામ, વાતમેવ ભક્ખયામા''તિ.

''અથ કસ્મા સૂરિયાભિમુખો તિટ્ઠસી''તિ? ''સૂરિયં નમસ્સામી''તિ. બોધિસત્તો તસ્સ વચનં સુત્વા ''સીલવા એસો ભવિસ્સતી''તિ તતો પટ્ઠાય મૂસિકગણેન સદ્ધિં સાયં પાતં તસ્સ ઉપટ્ઠાનં ગચ્છતિ.

અથસ્સ ઉપટ્ઠાનં કત્વા ગમનકાલે સિઙ્ગાલો સબ્બપચ્છિમં મૂસિકં ગહેત્વા મંસં ખાદિત્વા અજ્ઝોહરિત્વા મુખં પુઞ્છિત્વા તિટ્ઠતિ. અનુપુબ્બેન મૂસિકગણો તનુકો જાતો. મૂસિકા ''પુબ્બે અમ્હાકં અયં આસયો નપ્પહોતિ, નિરન્તરા તિટ્ઠામ. ઇદાનિ સિથિલા, એવમ્પિ આસયો ન પૂરતેવ, કિં નુ ખો એત''ન્તિ બોધિસત્તસ્સ તં પવત્તિં આરોચેસું. બોધિસત્તો ''કેન નુ ખો કારણેન મુસિકા તનુત્તં ગતા''તિ ચિન્તેન્તો સિઙ્ગાલે આસઙ્કં ઠપેત્વા ''વીમંસિસ્સામિ ન''ન્તિ ઉપટ્ઠાનકાલે સેસમૂસિકા પુરતો કત્વા સયં પચ્છતો અહોસિ. સિઙ્ગાલો તસ્સ ઉપરિ પક્ખન્દિ, બોધિસત્તો અત્તનો ગહણત્થાય તં પક્ખન્દન્તં દિસ્વા નિવત્તિત્વા ''ભો સિઙ્ગાલ, ઇદં તે વતસમાદાનં ન ધમ્મસુધમ્મતાય, પરેસં પન વિહિંસનત્થાય ધમ્મં ધજં કત્વા ચરસી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૨૮.''યો વે ધમ્મં ધજં કત્વા, નિગૂળ્હો પાપમાચરે;
વિસ્સાસયિત્વા ભૂતાનિ, બિળારં નામ તં વત''ન્તિ.

તત્થ **યો વે**તિ ખત્તિયાદીસુ યો કોચિદેવ. **ધમ્મં ધજં કત્વા**તિ દસકુસલકમ્મપથધમ્મં ધજં કરિત્વા, કૂટં કરોન્તો વિય ઉસ્સાપેત્વા દસ્સેન્તોતિ અત્થો. **વિસ્સાસયિત્વા**તિ ''સીલવા અય''ન્તિ સઞ્ઞાય સઞ્જાતવિસ્સાસાનિ કત્વા. **બિળારં નામ તં વત**ન્તિ તં એવં ધમ્મં ધજં કત્વા રહો પાપાનિ કરોન્તસ્સ વતં કેરાટિકવતં નામ હોતીતિ અત્થો.

મૂસિકરાજા કથેન્તોવ ઉપ્પતિત્વા તસ્સ ગીવાયં પતિત્વા હનુકસ્સ હેટ્ઠા અન્તોગલનાળિયં ડંસિત્વા ગલનાળિં ફાલેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસિ. મૂસિકગણો નિવત્તિત્વા સિઙ્ગાલં ''મુરુ મુરૂ''તિ ખાદિત્વા અગમાસિ. પઠમાગતાવ કિરસ્સ મંસં લભિંસુ, પચ્છા આગતા ન લભિંસુ. તતો પટ્ઠાય મૂસિકગણો નિબ્ભયો જાતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સિઙ્ગાલો કુહકભિક્ખુ અહોસિ, મૂસિકરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

બિળારવતજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૨૯] ૯. અગ્ગિકભારદ્વાજજાતકવણ્ણના

નાયં સિખા પુઞ્ઞહેતૂતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કુહકઞ્ઞેવ ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ.

અતીતસ્મિઞ્હિ બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મૂસિકરાજા હુત્વા અરઞ્ઞે વસતિ. અથેકો સિઙ્ગાલો દવડાહે ઉટ્ઠિતે પલાયિતું અસક્કોન્તો એકસ્મિં રુક્ખે સીસં આહચ્ચ અટ્ઠાસિ. તસ્સ સકલસરીરે લોમાનિ ઝાયિંસુ, રુક્ખં આહચ્ચ ઠિતટ્ઠાને પન મત્થકે ચૂળા વિય થોકાનિ લોમાનિ અટ્ઠંસુ. સો એકદિવસં સોણ્ડિયં પાનીયં પિવન્તો છાયં ઓલોકેન્તો ચૂળં દિસ્વા ''ઉપ્પન્નં દાનિ મે ભણ્ડમૂલ''ન્તિ અરઞ્ઞે વિચરન્તો તં મૂસિકાદરિં દિસ્વા ''ઇમા મૂસિકા વઞ્ચેત્વા ખાદિસ્સામી''તિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ અવિદૂરે અટ્ઠાસિ. અથ નં બોધિસત્તો ગોચરાય ચરન્તો દિસ્વા ''સીલવા અય''ન્તિ સઞ્ઞાય ઉપસઙ્કમિત્વા ''ત્વં કિન્નામોસી''તિ પુચ્છિ. ''અહં અગ્ગિકભારદ્વાજો નામા''તિ. ''અથ કસ્મા આગતોસી''તિ? ''તુમ્હાકં રક્ખનત્થાયા''તિ. ''કિન્તિ કત્વા અમ્હે રક્ખિસ્સસી''તિ? ''અહં અઙ્ગુટ્ઠગણનં નામ જાનામિ, તુમ્હાકં પાતોવ નિક્ખમિત્વા ગોચરાય ગમનકાલે 'એત્તકા'તિ ગણેત્વા પચ્ચાગમનકાલેપિ

ગણેસ્સામિ, એવં સાયં પાતં ગણેન્તો રક્ખિસ્સામી''તિ. ''તેન હિ રક્ખ માતુલા''તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા નિક્ખમનકાલે ''એકો દ્વે તયો''તિ ગણેત્વા પચ્ચાગમનકાલેપિ તથેવ ગણેત્વા સબ્બપચ્છિમં ગહેત્વા ખાદતિ. સેસં પુરિમસદિસમેવ.

ઇધ પન મૂસિકરાજા નિવત્તિત્વા ઠિતો ''ભો અગ્ગિકભારદ્વાજ, નાયં તવ ધમ્મસુધમ્મતાય મત્થકે ચૂળા ઠપિતા, કુચ્છિકારણા પન ઠપિતા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૨૯.''નાયં સિખા પુઞ્ઞહેતુ, ઘાસહેતુ અયં સિખા;
નાગુટ્ઠિગણનં યાતિ, અલં તે હોતુ અગ્ગિકા''તિ.

તત્થ **નાગુટ્ઠિગણનં યાતી**તિ ''અઙ્ગુટ્ઠિગણના''તિ અઙ્ગુટ્ઠગણના વુચ્ચતિ, અયં મૂસિકગણો અઙ્ગુટ્ઠગણનં ન ગચ્છતિ ન ઉપેતિ ન પૂરેતિ, પરિક્ખયં ગચ્છતીતિ અત્થો. **અલં તે હોતુ અગ્ગિકા**તિ સિઙ્ગાલં નામેન આલપન્તો આહ. એત્તાવતા તે અલં હોતુ, ન ઇતો પરં મૂસિકે ખાદિસ્સસિ . અમ્હેહિ વા તયા સદ્ધિં સંવાસો અલં હોતુ, ન મયં ઇદાનિ તયા સદ્ધિં વસિસ્સામાતિપિ અત્થો. સેસં પુરિમસદિસમેવ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા સિઙ્ગાલો અયં ભિક્ખુ અહોસિ, મૂસિકરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અગ્ગિકભારદ્વાજજાતકવણ્ણના નવમા.

[૧૩૦] ૧૦. કોસિયજાતકવણ્ણના

યથા વાચા ચ ભુઞ્જસ્સૂતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં સાવત્થિયં માતુગામં આરબ્ભ કથેસિ. સા કિરેકસ્સ સદ્ધાસમ્પન્નસ્સ ઉપાસકબ્રાહ્મણસ્સ બ્રાહ્મણી દુસ્સીલા પાપધમ્મા રત્તિં અતિચરિત્વા દિવા કિઞ્ચિ કમ્મં અકત્વા ગિલાનાલયં દસ્સેત્વા નિત્થુનમાના નિપજ્જતિ. અથ નં બ્રાહ્મણો ''કિં તે ભદ્દે અફાસુક''ન્તિ પુચ્છિ. ''વાતા મે વિજ્ઝન્તી''તિ. ''અથ કિં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ? ''સિનિદ્ધમધુરાનિ પણીતપણીતાનિ યાગુભત્તતેલાદીની''તિ. બ્રાહ્મણો યં યં સા ઇચ્છતિ, તં તં આહરિત્વા દેતિ, દાસો વિય સબ્બકિચ્ચાનિ કરોતિ. સા પન બ્રાહ્મણસ્સ ગેહં પવિટ્ઠકાલે નિપજ્જતિ, બહિ નિક્ખન્તકાલે જારેહિ સદ્ધિં વીતિનામેતિ.

અથ બ્રાહ્મણો ''ઇમિસ્સા સરીરે વિજ્ઝનવાતાનં પરિયન્તો ન પઞ્ઞાયતી''તિ એકદિવસં ગન્ધમાલાદીનિ આદાય જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં પૂજેત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા ''કિં, બ્રાહ્મણ, ન પઞ્ઞાયસી''તિ વુત્તે ''ભન્તે, બ્રાહ્મણિયા કિર મે સરીરે વાતા વિજ્ઝન્તિ, સ્વાહં તસ્સા સપ્પિતેલાદીનિ ચેવ પણીતપણીતભોજનાનિ ચ પરિયેસામિ, સરીરમસ્સા ઘનં વિપ્પસન્નચ્છવિવણ્ણં જાતં, વાતરોગસ્સ પન પરિયન્તો ન પઞ્ઞાયતિ. અહં તં પટિજગ્ગન્તોવ ઇધાગમનસ્સ ઓકાસં ન લભામી''તિ આહ. સત્થા બ્રાહ્મણિયા પાપભાવં ઞત્વા ''બ્રાહ્મણ, 'એવં નિપન્નસ્સ માતુગામસ્સ રોગે અવૂપસમન્તે ઇદઞ્ચિદઞ્ચ ભેસજ્જં કાતું વટ્ટતી'તિ પુબ્બેપિ તે પણ્ડિતેહિ કથિતં, ભવસઙ્ખેપગતત્તા પન ન સલ્લક્ખેસી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણમહાસાલકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા બારાણસિયં દિસાપામોક્ખો આચરિયો અહોસિ. એકસતરાજધાનીસુ ખત્તિયકુમારા ચ બ્રાહ્મણકુમારા ચ યેભુય્યેન તસ્સેવ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હન્તિ. અથેકો જનપદવાસી

બ્રાહ્મણમાણવો બોધિસત્તસ્સ સન્તિકે તયો વેદે અટ્ઠારસ ચ વિજ્જાટ્ઠાનાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા બારાણસિયંયેવ કુટુમ્બં સણ્ઠપેત્વા દિવસે દિવસે દ્વત્તિક્ખત્તું બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં આગચ્છતિ . તસ્સ બ્રાહ્મણી દુસ્સીલા અહોસિ પાપધમ્માતિ સબ્બં પચ્ચુપ્પન્નવત્થુસદિસમેવ.

બોધિસત્તો પન ''ઇમિના કારણેન ઓવાદગહણાય ઓકાસં ન લભામી''તિ વુત્તે ''સા માણવિકા ઇમં વઞ્ચેત્વા નિપજ્જતી''તિ ઞત્વા ''તસ્સા રોગાનુચ્છવિકં ભેસજ્જં આચિક્ખિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા આહ ''તાત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય તસ્સા સપ્પિખીરરસાદીનિ મા અદાસિ, ગોમુત્તે પન પઞ્ચપણ્ણાનિ ફલાદીનિ ચ પક્ખિપિત્વા કોટ્ટેત્વા નવતમ્બલોહભાજને પક્ખિપિત્વા લોહગન્ધં ગાહાપેત્વા રજ્જું વા યોત્તં વા રુક્ખં વા લતં વા ગહેત્વા 'ઇદં તે રોગસ્સ અનુચ્છવિકભેસજ્જં, ઇદં વા પિવ, ઉટ્ઠાય વા તયા ભુત્તભત્તસ્સ અનુચ્છવિકં કમ્મં કરોહી''તિ વત્વા ઇમં ગાથં વદેય્યાસિ. ''સચે ભેસજ્જં ન પિવતિ, અથ નં રજ્જુયા વા યોત્તેન વા રુક્ખેન વા લતાય વા કતિચિ પહારે પહરિત્વા કેસેસુ ગહેત્વા આકડ્ઢિત્વા કપ્પરેન પોથેય્યાસિ, સા તઙ્ખણઞ્ઞેવ ઉટ્ઠાય કમ્મં કરિસ્સતી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા વુત્તનિયામેનેવ ભેસજ્જં કત્વા ''ભદ્દે, ઇમં ભેસજ્જં પિવા''તિ આહ. ''કેન તે ઇદં આચિક્ખિત''ન્તિ? ''આચરિયેન, ભદ્દે''તિ. ''અપનેહિ તં, ન પિવિસ્સામી''તિ. માણવો ''ન ત્વં અત્તનો રુચિયા પિવિસ્સસી''તિ રજ્જું ગહેત્વા ''અત્તનો રોગસ્સ અનુચ્છવિકં ભેસજ્જં વા પિવ, યાગુભત્તાનુચ્છવિકં કમ્મં વા કરોહી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૦.''યથાવાચા ચ ભુઞ્જસ્સુ, યથાભુત્તઞ્ચ બ્યાહર;
ઉભયં તે ન સમેતિ, વાચા ભુત્તઞ્ચ કોસિયે''તિ.

તત્થ **યથાવાચા ચ ભુઞ્જસ્સૂ**તિ યથા તે વાચા, તથા ભુઞ્જસ્સુ, ''વાતા મે વિજ્ઝન્તી''તિ વાચાય અનુચ્છવિકમેવ કત્વા ભુઞ્જસ્સૂતિ અત્થો. ''યથાવાચં વા''તિપિ પાઠો યુજ્જતિ, ''યથાવાચાયા''તિપિ પઠન્તિ, સબ્બત્થ અયમેવ અત્થો. **યથાભુત્તઞ્ચ બ્યાહરા**તિ યં યથા તે ભુત્તં, તસ્સ અનુચ્છવિકમેવ બ્યાહર, ''અરોગમ્હી''તિ વત્વા ગેહે કત્તબ્બં કરોસીતિ અત્થો. ''યથાભૂતઞ્ચા''તિપિ પાઠો, અથ વા અરોગમ્હીતિ યથાભૂતમેવ વત્વા કમ્મં કરોહીતિ અત્થો. **ઉભયં તે ન સમેતિ, વાચાભુત્તઞ્ચ કોસિયે**તિ યા ચ તે અયં વાચા ''વાતા મં વિજ્ઝન્તી''તિ યઞ્ચ તે ઇદં પણીતભોજનં ભુત્તં, ઇદં ઉભયમ્પિ તુય્હં ન સમેતિ, તસ્મા ઉટ્ઠાય કમ્મં કરોહિ. ''કોસિયે''તિ તં ગોત્તેનાલપતિ.

એવં વુત્તે કોસિયબ્રાહ્મણધીતા ''આચરિયેન ઉસ્સુક્કં આપન્નકાલતો પટ્ઠાય ન સક્કા મયા એસ વઞ્ચેતું, ઉટ્ઠાય કમ્મં કરિસ્સામી''તિ ઉટ્ઠાય કમ્મં અકાસિ. ''આચરિયેન મે દુસ્સીલભાવો ઞાતો, ઇદાનિ ન સક્કા ઇતો પટ્ઠાય પુન એવરૂપં કાતુ''ન્તિ આચરિયે ગારવેન પાપકમ્મતોપિ વિરમિત્વા સીલવતી અહોસિ. સાપિ બ્રાહ્મણી ''સમ્માસમ્બુદ્ધેન કિરમ્હિ ઞાતા''તિ સત્થરિપિ ગારવેન ન પુન અનાચારં અકાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા જયમ્પતિકા ઇદાનિ જયમ્પતિકાવ, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કોસિયજાતકવણ્ણના દસમા.

કુસનાળિવગ્ગો તેરસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

કુસનાળિ ચ દુમ્મેધં, નઙ્ગલીસમ્બકટાહં;
અસિલક્ખણકલણ્ડુકં, બિળારગ્ગિકકોસિયન્તિ.

૧૪. અસમ્પદાનવગ્ગો

[૧૩૧] ૧. અસમ્પદાનજાતકવણ્ણના

અસમ્પદાનેનિતરીતરસ્સાતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ કાલે ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો દેવદત્તો, અકતઞ્ઞૂ તથાગતસ્સ ગુણં ન જાનાતી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ દેવદત્તો અકતઞ્ઞૂ, પુબ્બેપિ અકતઞ્ઞૂયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે મગધરટ્ઠે રાજગહે એકસ્મિં મગધરઞ્ઞે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સેવ સેટ્ઠિ અહોસિ અસીતિકોટિવિભવો સઙ્ખસેટ્ઠીતિ નામેન. બારાણસિયં પીળિયસેટ્ઠિ નામ અસીતિકોટિવિભવોવ અહોસિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં સહાયકા અહેસું. તેસુ બારાણસિયં પીળિયસેટ્ઠિસ્સ કેનચિદેવ કારણેન મહન્તં ભયં ઉપ્પજ્જિ, સબ્બં સાપતેય્યં પરિહાયિ. સો દલિદ્દો અપ્પટિસરણો હુત્વા ભરિયં આદાય સઙ્ખસેટ્ઠિં પચ્ચયં કત્વા બારાણસિતો નિક્ખમિત્વા પદસાવ રાજગહં પત્વા સઙ્ખસેટ્ઠિસ્સ નિવેસનં અગમાસિ. સો તં દિસ્વાવ ‘‘સહાયો મે આગતો’’તિ પરિસ્સજિત્વા સક્કારસમ્માનં કત્વા કતિપાહં વીતિનામેત્વા એકદિવસં ‘‘સમ્મ, કેનટ્ઠેન આગતોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘ભયં મે, સમ્મ, ઉપ્પન્નં, સબ્બં ધનં પરિક્ખીણં, ઉપત્થમ્ભો મે હોહી’’તિ. ‘‘સાધુ સમ્મ, મા ભાયી’’તિ ભણ્ડાગારં વિવરાપેત્વા ચત્તાલીસ હિરઞ્ઞકોટિયો દાપેત્વા સેસમ્પિ પરિચ્છદપરિવારં સબ્બં અત્તનો સન્તકં સવિઞ્ઞાણકં અવિઞ્ઞાણકં મજ્ઝે ભિન્દિત્વા ઉપડ્ઢમેવ અદાસિ. સો તં વિભવં આદાય પુન બારાણસિં ગન્ત્વા નિવાસં કપ્પેસિ.

અપરભાગે સઙ્ખસેટ્ઠિસ્સપિ તાદિસમેવ ભયં ઉપ્પજ્જિ. સો અત્તનો પટિસરણં ઉપધારેન્તો ‘‘સહાયસ્સ મે મહાઉપકારો કતો, ઉપડ્ઢવિભવો દિન્નો. ન સો મં દિસ્વા પરિચ્ચજિસ્સતિ, તસ્સ સન્તિકં ગમિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ભરિયં આદાય પદસાવ બારાણસિં ગન્ત્વા ભરિયં આહ ‘‘ભદ્દે, તવ મયા સદ્ધિં અન્તરવીથિયા ગમનં નામ ન યુત્તં, મયા પેસિતયાનમારુય્હ મહન્તેન પરિવારેન પચ્છા આગમિસ્સસિ. યાવ યાનં પેસેમિ, તાવ ઇધેવ હોહી’’તિ વત્વા તં સાલાય ઠપેત્વા સયં નગરં પવિસિત્વા સેટ્ઠિસ્સ ઘરં ગન્ત્વા ‘‘રાજગહનગરતો તુમ્હાકં સહાયો સઙ્ખસેટ્ઠિ નામ આગતો’’તિ આરોચાપેસિ. સો ‘‘આગચ્છતૂ’’તિ પક્કોસાપેત્વા તં દિસ્વા નેવ આસના વુટ્ઠાસિ, ન પટિસન્થારં અકાસિ, કેવલં ‘‘કિમત્થં આગતોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘તુમ્હાકં દસ્સનત્થં આગતોમ્હી’’તિ. ‘‘નિવાસો તે કહં ગહિતો’’તિ? ‘‘ન તાવ નિવાસટ્ઠાનં અત્થિ, સેટ્ઠિઘરણિમ્પિ સાલાય ઠપેત્વાવ આગતોમ્હી’’તિ. ‘‘તુમ્હાકં ઇધ નિવાસટ્ઠાનં નત્થિ, નિવાપં ગહેત્વા એકસ્મિં ઠાને પચાપેત્વા ભુઞ્જિત્વા ગચ્છથ, પુન અમ્હાકં ઘરં મા પવિસથા’’તિ વત્વા ‘‘મય્હં સહાયસ્સ દુસ્સન્તે બન્ધિત્વા એકં બહલપલાપતુમ્બં દેહી’’તિ દાસં આણાપેસિ. તં દિવસં કિર સો રત્તસાલીનં સકટસહસ્સમત્તં ઓફુનાપેત્વા કોટ્ઠાગારં પૂરાપેસિ, ચત્તાલીસકોટિધનં ગહેત્વા આગતો અકતઞ્ઞૂ મહાચોરો સહાયકસ્સ તુમ્બમત્તે પલાપે દાપેસિ. દાસો પચ્છિયં એકં પલાપતુમ્બં પક્ખિપિત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ.

બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ‘‘અયં અસપ્પુરિસો મમ સન્તિકા ચત્તાલીસકોટિધનં લભિત્વા ઇદાનિ પલાપતુમ્બં દાપેસિ, ગણ્હામિ નુ ખો, ન ગણ્હામી’’તિ? અથસ્સ એતદહોસિ ‘‘અયં તાવ અકતઞ્ઞૂ મિત્તદુબ્ભી કતવિનાસકભાવેન મયા સદ્ધિં મિત્તભાવં ભિન્દિ. સચાહં એતેન દિન્નં પલાપતુમ્બં લામકત્તા ન ગણ્હિસ્સામિ, અહમ્પિ મિત્તભાવં ભિન્દિસ્સામિ. અન્ધબાલા પરિત્તકં લદ્ધં અગ્ગણ્હન્તા મિત્તભાવં વિનાસેન્તિ, અહં પન એતેન દિન્નં પલાપતુમ્બં ગહેત્વા મમ વસેન મિત્તભાવં પતિટ્ઠાપેસ્સામી’’તિ. સો પલાપતુમ્બં દુસ્સન્તે બન્ધિત્વા પાસાદા ઓરુય્હ સાલં અગમાસિ. અથ નં ભરિયા ‘‘કિં તે, અય્ય, લદ્ધ’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘ભદ્દે અમ્હાકં સહાયો પીળિયસેટ્ઠિ પલાપતુમ્બં દત્વા અમ્હે અજ્જેવ વિસ્સજ્જેસી’’તિ. સા ‘‘અય્ય, કિમત્થં અગ્ગહેસિ, કિં એતં ચત્તાલીસકોટિધનસ્સ અનુચ્છવિક’’ન્તિ રોદિતું આરભિ. બોધિસત્તોપિ ‘‘ભદ્દે, મા રોદિ, અહં તેન સદ્ધિં મિત્તભાવભેદનભયેન મમ વસેન મિત્તભાવં પતિટ્ઠાપેતું ગણ્હિં, ત્વં કિંકારણા રોદસી’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૧.‘‘અસમ્પદાનેનિતરીતરસ્સ, બાલસ્સ મિત્તાનિ કલીભવન્તિ;
તસ્મા હરામિ ભુસં અડ્ઢમાનં, મા મે મિત્તિ જીયિત્થ સસ્સતાય’’ન્તિ.

તત્થ **અસમ્પદાનેના**તિ અસમ્પાદાનેન. અકારલોપે સન્ધિ, અગ્ગહણેનાતિ અત્થો. **ઇતરીતરસ્સા**તિ યસ્સ કસ્સચિ લામકાલામકસ્સ. **બાલસ્સ મિત્તાનિ કલીભવન્તી**તિ દન્ધસ્સ અપઞ્ઞસ્સ મિત્તાનિ કલીનિ કાળકણ્ણિસદિસાનિ હોન્તિ, ભિજ્જન્તીતિ અત્થો. **તસ્મા હરામિ ભુસં અડ્ઢમાન**ન્તિ તેન કારણેન અહં સહાયેન દિન્નં એકપલાપતુમ્બં હરામિ ગણ્હામીતિ દસ્સેતિ. ‘‘માન’’ન્તિ હિ અટ્ઠન્નં નાળીનં નામં, ચતુન્નં અડ્ઢમાનં, ચતસ્સો ચ નાળિયો તુમ્બો નામ. તેન વુત્તં ‘‘પલાપતુમ્બ’’ન્તિ. **મા મે મિત્તિ જીયિત્થ સસ્સતાય**ન્તિ મમ સહાયેન સદ્ધિં મિત્તિ મા ભિજ્જિત્થ, સસ્સતાવ અયં હોતૂતિ અત્થો.

એવં વુત્તેપિ સેટ્ઠિભરિયા રોદતેવ. તસ્મિં ખણે સઙ્ખસેટ્ઠિના પીળિયસેટ્ઠિસ્સ દિન્નો કમ્મન્તદાસો સાલાદ્વારેન આગચ્છન્તો સેટ્ઠિભરિયાય રોદનસદ્દં સુત્વા સાલં પવિસિત્વા અત્તનો સામિકે દિસ્વા પાદેસુ નિપતિત્વા રોદિત્વા કન્દિત્વા ‘‘કિમત્થં ઇધાગતત્થ, સામી’’તિ પુચ્છિ. સેટ્ઠિ સબ્બં આરોચેસિ. કમ્મન્તદાસો ‘‘હોતુ, સામિ, મા ચિન્તયિત્થા’’તિ ઉભોપિ અસ્સાસેત્વા અત્તનો ગેહં નેત્વા ગન્ધોદકેન ન્હાપેત્વા ભોજેત્વા ‘‘સામિકા, વો આગતા’’તિ સેસદાસે સન્નિપાતેત્વા દસ્સેત્વા કતિપાહં વીતિનામેત્વા સબ્બે દાસે ગહેત્વા રાજઙ્ગણં ગન્ત્વા ઉપરવં અકાસિ. રાજા પક્કોસાપેત્વા ‘‘કિં એત’’ન્તિ પુચ્છિ, તે સબ્બં તં પવત્તિં રઞ્ઞો આરોચેસું.

રાજા તેસં વચનં સુત્વા ઉભોપિ સેટ્ઠી પક્કોસાપેત્વા સઙ્ખસેટ્ઠિં પુચ્છિ ‘‘સચ્ચં કિર તયા મહાસેટ્ઠિ પીળિયસેટ્ઠિસ્સ ચત્તાલીસકોટિધનં દિન્ન’’ન્તિ? ‘‘આમ, મહારાજ, મમ સહાયસ્સ મં તક્કેત્વા રાજગહં આગતસ્સ ન કેવલં ધનં, સબ્બં વિભવજાતં સવિઞ્ઞાણકં અવિઞ્ઞાણકં દ્વે કોટ્ઠાસે કત્વા સમભાગે અદાસિન્તિ. રાજા ‘‘સચ્ચમેત’’ન્તિ પીળિયસેટ્ઠિં પુચ્છિ. ‘‘આમ, દેવા’’તિ. ‘‘તયા પનસ્સ તઞ્ઞેવ તક્કેત્વા આગતસ્સ અત્થિ કોચિ સક્કારો વા સમ્માનો વા કતો’’તિ. સો તુણ્હી અહોસિ. અપિ પન તે એતસ્સ પલાપતુમ્બમત્તં દુસ્સન્તે પક્ખિપાપેત્વા દાપિતં અત્થીતિ. તમ્પિ સુત્વા તુણ્હીયેવ અહોસિ. રાજા ‘‘કિં કાતબ્બ’’ન્તિ અમચ્ચેહિ સદ્ધિં મન્તેત્વા તં પરિભાસિત્વા ‘‘ગચ્છથ, પીળિયસેટ્ઠિસ્સ ઘરે સબ્બં વિભવં સઙ્ખસેટ્ઠિસ્સ દેથા’’તિ આહ. બોધિસત્તો ‘‘મહારાજ, મય્હં પરસન્તકેન અત્થો નત્થિ, મયા દિન્નમત્તમેવ પન દાપેથા’’તિ આહ. રાજા બોધિસત્તસ્સ સન્તકં દાપેસિ. બોધિસત્તો સબ્બં અત્તનો દિન્નવિભવં પટિલભિત્વા દાસપરિવુતો રાજગહમેવ ગન્ત્વા કુટુમ્બં સણ્ઠપેત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પીળિયસેટ્ઠિ દેવદત્તો અહોસિ, સઙ્ખસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અસમ્પદાનજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૩૨] ૨. ભીરુકજાતકવણ્ણના

કુસલૂપદેસે ધિતિયા દળ્હાય ચાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અજપાલનિગ્રોધે મારધીતાનં પલોભનસુત્તન્તં આરબ્ભ કથેસિ. ભગવતા હિ આદિતો પટ્ઠાય વુત્તં –

''દદ્દલ્લમાના આગઞ્છું, તણ્હા ચ અરતી રગા;
તા તત્થ પનુદી સત્થા, તૂલં ભટ્ઠંવ માલુતો''તિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૧૬૧);

એવં યાવ પરિયોસાના તસ્સ સુત્તન્તસ્સ કથિતકાલે ધમ્મસભાયં સન્નિપતિતા ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, સમ્માસમ્બુદ્ધો મારધીતરો અનેકસતાનિપિ દિબ્બરૂપાનિ માપેત્વા પલોભનત્થાય ઉપસઙ્કમન્તિયો અક્ખીનિપિ ઉમ્મીલેત્વા ન ઓલોકેસિ, અહો બુદ્ધબલં નામ અચ્છરિય''ન્તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ મય્હં સબ્બાસવે ખેપેત્વા સબ્બઞ્ઞુતં સમ્પત્તસ્સ મારધીતાનં અનોલોકનં નામ અચ્છરિયં, અહઞ્હિ પુબ્બે બોધિઞાણં પરિયેસમાનો સકિલેસકાલેપિ અભિસઙ્ખતં દિબ્બરૂપં ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા કિલેસવસેન અનોલોકેત્વાવ ગન્ત્વા મહારજ્જં પાપુણિ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ભાતિકસતસ્સ કનિટ્ઠો અહોસીતિ સબ્બં હેટ્ઠા તક્કસિલાજાતકે વુત્તનયેનેવ વિત્થારેતબ્બં. તદા પન તક્કસિલાનગરવાસીહિ બહિનગરે સાલાયં બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા યાચિત્વા રજ્જં પટિચ્છાપેત્વા અભિસેકે કતે તક્કસિલાનગરવાસિનો નગરં દેવનગરં વિય, રાજભવનઞ્ચ ઇન્દભવનં વિય અલઙ્કરિંસુ. તદા બોધિસત્તો નગરં પવિસિત્વા રાજભવને પાસાદે મહાતલે સમુસ્સિતસેતચ્છત્તં રતનવરપલ્લઙ્કં અભિરુય્હ દેવરાજલીલાય નિસીદિ, અમચ્ચા ચ બ્રાહ્મણગહપતિકાદયો ચ ખત્તિયકુમારા ચ સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતા પરિવારેત્વા અટ્ઠંસુ, દેવચ્છરાપટિભાગા સોળસસહસ્સનાટકિત્થિયો નચ્ચગીતવાદિતકુસલા ઉત્તમવિલાસસમ્પન્ના નચ્ચગીતવાદિતાનિ પયોજેસું. ગીતવાદિતસદ્દેન રાજભવનં મેઘત્થનિતપૂરિતા મહાસમુદ્દકુચ્છિ વિય એકનિન્નાદં અહોસિ. બોધિસત્તો તં અત્તનો સિરિસોભગ્ગં ઓલોકયમાનોવ ચિન્તેસિ ''સચાહં તાસં યક્ખિનીનં અભિસઙ્ખતં દિબ્બરૂપં ઓલોકેસ્સં, જીવિતક્ખયં પત્તો અભવિસ્સં, ઇમં સિરિસોભગ્ગં ન ઓલોકેસ્સં. પચ્ચેકબુદ્ધાનં પન ઓવાદે ઠિતભાવેન ઇદં મયા સમ્પત્ત''ન્તિ. એવઞ્ચ પન ચિન્તેત્વા ઉદાનં ઉદાનેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૨.''કુસલૂપદેસે ધિતિયા દળ્હાય ચ, અનિવત્તિતત્તા ભયભીરુતાય ચ;
ન રક્ખસીનં વસમાગમિમ્હસે, સ સોત્થિભાવો મહતા ભયેન મે''તિ.

તત્થ **કુસલૂપદેસે**તિ કુસલાનં ઉપદેસે, પચ્ચેકબુદ્ધાનં ઓવાદેતિ અત્થો. **ધિતિયા દળ્હાય ચા**તિ દળ્હાય ધિતિયા ચ, થિરેન અબ્બોચ્છિન્નનિરન્તરવીરિયેન ચાતિ અત્થો. **અનિવત્તિતત્તા ભયભીરુતાય ચા**તિ ભયભીરુતાય અનિવત્તિતતાય ચ. તત્થ **ભય**ન્તિ ચિત્તુત્રાસમત્તં પરિત્તભયં. **ભીરુતા**તિ સરીરકમ્પનપ્પત્તં મહાભયં. ઇદં ઉભયમ્પિ

મહાસત્તસ્સ ''યક્ખિનિયો નામેતા મનુસ્સખાદિકા''તિ ભેરવારમ્મણં દિસ્વાપિ નાહોસિ. તેનાહ ''અનિવત્તિતત્તા ભયભીરુતાય ચા''તિ. ભયભીરુતાય અભાવેનેવ ભેરવારમ્મણં દિસ્વાપિ અનિવત્તનભાવેનાતિ અત્થો. **ન રક્ખસીનં વસમાગમિમ્હસે**તિ યક્ખકન્તારે તાસં રક્ખસીનં વસં ન અગમિમ્હ. યસ્મા અમ્હાકં કુસલૂપદેસે ધિતિ ચ દળ્હા અહોસિ, ભયભીરુતાભાવેન ચ અનિવત્તનસભાવા અહુમ્હા, તસ્મા રક્ખસીનં વસં ન અગમિમ્હાતિ વુત્તં હોતિ. **સ સોત્થિભાવો મહતા ભયેન મે**તિ સો મય્હં અયં અજ્જ મહતા ભયેન રક્ખસીનં સન્તિકા પત્તબ્બેન દુક્ખદોમનસ્સેન સોત્થિભાવો ખેમભાવો પીતિસોમનસ્સભાવોયેવ જાતોતિ.

એવં મહાસત્તો ઇમાય ગાથાય ધમ્મં દેસેત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''અહં તેન સમયેન તક્કસિલં ગન્ત્વા રજ્જપ્પત્તકુમારો અહોસિ''ન્તિ.

ભીરુકજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૩૩] ૩. ઘતાસનજાતકવણ્ણના

ખેમં યહિન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ ભિક્ખુ સત્થુ સન્તિકે કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા પચ્ચન્તં ગન્ત્વા એકં ગામકં ઉપનિસ્સાય અરઞ્ઞસેનાસને વસ્સં ઉપગચ્છિ. તસ્સ પઠમમાસેયેવ પિણ્ડાય પવિટ્ઠસ્સ પણ્ણસાલા ઝાયિત્થ. સો વસનટ્ઠાનાભાવેન કિલમન્તો ઉપટ્ઠાકાનં આચિક્ખિ. તે ''હોતુ, ભન્તે, પણ્ણસાલં કરિસ્સામ, કસામ તાવ, વપામ તાવા''તિઆદીનિ વદન્તા તેમાસં વીતિનામેસું. સો સેનાસનસપ્પાયાભાવેન કમ્મટ્ઠાનં મત્થકં પાપેતું નાસક્ખિ. સો નિમિત્તમત્તમ્પિ અનુપ્પાદેત્વા વુત્થવસ્સો જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. સત્થા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ''કિં નુ ખો તે, ભિક્ખુ, કમ્મટ્ઠાનં સપ્પાયં જાત''ન્તિ પુચ્છિ. સો આદિતો પટ્ઠાય અસપ્પાયભાવં કથેસિ. સત્થા ''પુબ્બે ખો, ભિક્ખુ, તિરચ્છાનાપિ અત્તનો સપ્પાયાસપ્પાયં ઞત્વા સપ્પાયકાલે વસિત્વા અસપ્પાયકાલે વસનટ્ઠાનં પહાય અઞ્ઞત્થ અગમંસુ, ત્વં કસ્મા અત્તનો સપ્પાયાસપ્પાયં ન અઞ્ઞાસી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સકુણયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા વિઞ્ઞુતં પત્વા સોભગ્ગપ્પત્તો સકુણરાજા હુત્વા એકસ્મિં અરઞ્ઞાયતને જાતસ્સરતીરે સાખાવિટપસમ્પન્નં બહલપત્તપલાસં મહારુક્ખં ઉપનિસ્સાય સપરિવારો વાસં કપ્પેસિ. બહૂ સકુણા તસ્સ રુક્ખસ્સ ઉદકમત્થકે પત્થટસાખાસુ વસન્તા સરીરવળઞ્જં ઉદકે પાતેન્તિ. તસ્મિઞ્ચ જાતસ્સરે ચણ્ડો નાગરાજા વસતિ. તસ્સ એતદહોસિ ''ઇમે સકુણા મય્હં નિવાસે જાતસ્સરે સરીરવળઞ્જં પાતેન્તિ, યંનૂનાહં ઉદકતો અગ્ગિં ઉટ્ઠાપેત્વા રુક્ખં ઝાપેત્વા એતે પલાપેય્ય''ન્તિ. સો કુદ્ધમાનસો રત્તિભાગે સબ્બેસં સકુણાનં સન્નિપતિત્વા રુક્ખસાખાસુ નિપન્નકાલે પઠમં તાવ ઉદ્ધનારોપિતં વિય ઉદકં પક્કુધાપેત્વા દુતિયવારે ધૂમં ઉટ્ઠાપેત્વા તતિયવારે તાલક્ખન્ધપ્પમાણં જાલં ઉટ્ઠાપેસિ. બોધિસત્તો ઉદકતો જાલં ઉટ્ઠહમાનં દિસ્વા ''ભો, સકુણા, અગ્ગિના આદિત્તં નામ ઉદકેન નિબ્બાપેન્તિ, ઇદાનિ પન ઉદકમેવ આદિત્તં. ન સક્કા અમ્હેહિ ઇધ વસિતું, અઞ્ઞત્થ ગમિસ્સામા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૩.''ખેમં યહિં તત્થ અરી ઉદીરિતો, દકસ્સ મજ્ઝે જલતે ઘતાસનો;
ન અજ્જ વાસો મહિયા મહીરુહે, દિસા ભજવ્હો સરણાજ્જ નોભય''ન્તિ.

તત્થ **ખેમં યહિં તત્થ અરી ઉદીરિતો**તિ યસ્મિં ઉદકપિટ્ઠે ખેમભાવો નિબ્ભયભાવો, તસ્મિં અત્તપચ્ચત્થિકો સપત્તો ઉટ્ઠિતો. **દકસ્સા**તિ ઉદકસ્સ. **ઘતાસનો**તિ અગ્ગિ. સો હિ ઘતં અસ્નાતિ, તસ્મા ''ઘતાસનો''તિ વુચ્ચતિ. **ન અજ્જ વાસો**તિ અજ્જ નો વાસો નત્થિ. **મહિયા મહીરુહે**તિ મહિરુહો વુચ્ચતિ રુક્ખો, તસ્મિં ઇમિસ્સા મહિયા જાતે રુક્ખેતિ અત્થો. **દિસા ભજવ્હો**તિ દિસા ભજથ ગચ્છથ. **સરણાજ્જ નો ભય**ન્તિ અજ્જ અમ્હાકં સરણતો ભયં જાતં, પટિસરણટ્ઠાનતો ભયં ઉપ્પન્નન્તિ અત્થો.

એવં વત્વા બોધિસત્તો અત્તનો વચનકરે સકુણે આદાય ઉપ્પતિત્વા અઞ્ઞત્થ ગતો. બોધિસત્તસ્સ વચનં અગ્ગહેત્વા ઠિતસકુણા જીવિતક્ખયં પત્તા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ અરહત્તે પતિટ્ઠાસિ.

તદા બોધિસત્તસ્સ વચનકરા સકુણા બુદ્ધપરિસા અહેસું, સકુણરાજા પન અહમેવ અહોસિન્તિ.

ઘતાસનજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૧૩૪] ૪. ઝાનસોધનજાતકવણ્ણના

યે સઞ્ઞિનોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સઙ્કસ્સનગરદ્વારે અત્તના સંખિત્તેન પુચ્છિતપઞ્હસ્સ ધમ્મસેનાપતિનો વિત્થારબ્યાકરણં આરબ્ભ કથેસિ. તત્રિદં અતીતવત્થુ – અતીતે કિર બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અરઞ્ઞાયતને કાલં કરોન્તો અન્તેવાસિકેહિ પુચ્છિતો ''નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી''તિ આહ...પે॰... તાપસા જેટ્ઠન્તેવાસિકસ્સ કથં ન ગણ્હિંસુ. બોધિસત્તો આભસ્સરતો આગન્ત્વા આકાસે ઠત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૪.''યે સઞ્ઞિનો તેપિ દુગ્ગતા, યેપિ અસઞ્ઞિનો તેપિ દુગ્ગતા;
એતં ઉભયં વિવજ્જય, તં સમાપત્તિસુખં અનઙ્ગણ''ન્તિ.

તત્થ **યે સઞ્ઞિનો**તિ ઠપેત્વા નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનલાભિનો અવસેસે સચિત્તકસત્તે દસ્સેતિ. **તેપિ દુગ્ગતા**તિ તસ્સા સમાપત્તિયા અલાભતો તેપિ દુગ્ગતા નામ. **યેપિ અસઞ્ઞિનો**તિ અસઞ્ઞભવે નિબ્બત્તે અચિત્તકસત્તે દસ્સેતિ. **તેપિ દુગ્ગતા**તિ તેપિ ઇમિસ્સાયેવ સમાપત્તિયા અલાભતો દુગ્ગતાયેવ નામ. **એતં ઉભયં વિવજ્જયા**તિ એતં ઉભયમ્પિ સઞ્ઞિભવઞ્ચ અસઞ્ઞિભવઞ્ચ વિવજ્જય પજહાતિ અન્તેવાસિકં ઓવદતિ. **તં સમાપત્તિસુખં અનઙ્ગણ**ન્તિ તં નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિલાભિનો સન્તટ્ઠેન ''સુખ''ન્તિ સઙ્ખં ગતં ઝાનસુખં અનઙ્ગણં નિદ્દોસં બલવચિત્તેકગ્ગતાસભાવેનપિ તં અનઙ્ગણં નામ જાતં.

એવં બોધિસત્તો ધમ્મં દેસેત્વા અન્તેવાસિકસ્સ ગુણં કથેત્વા બ્રહ્મલોકમેવ અગમાસિ. તદા સેસતાપસા જેટ્ઠન્તેવાસિકસ્સ સદ્દહિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા જેટ્ઠન્તેવાસિકો સારિપુત્તો, મહાબ્રહ્મા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ઝાનસોધનજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૩૫] ૫. ચન્દાભજાતકવણ્ણના

ચન્દાભન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સઙ્કસ્સનગરદ્વારે થેરસ્સેવ પઞ્હબ્યાકરણં આરબ્ભ કથેસિ. અતીતે કિર બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અરઞ્ઞાયતને કાલં કરોન્તો અન્તેવાસિકેહિ પુચ્છિતો ‘‘ચન્દાભં સૂરિયાભ’’ન્તિ વત્વા આભસ્સરે નિબ્બત્તો. તાપસા જેટ્ઠન્તેવાસિકસ્સ ન સદ્દહિંસુ. બોધિસત્તો આભસ્સરતો આગન્ત્વા આકાસે ઠિતો ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૫.‘‘ચન્દાભં સૂરિયાભઞ્ચ, યોધ પઞ્ઞાય ગાધતિ;
અવિતક્કેન ઝાનેન, હોતિ આભસ્સરૂપગો’’તિ.

તત્થ **ચન્દાભન્તિ** ઓદાતકસિણં દસ્સેતિ. **સૂરિયાભન્તિ** પીતકસિણં. **યોધ પઞ્ઞાય ગાધતીતિ** યો પુગ્ગલો ઇધ સત્તલોકે ઇદં કસિણદ્વયં પઞ્ઞાય ગાધતિ, આરમ્મણં કત્વા અનુપવિસતિ, તત્થેવ પતિટ્ઠહતિ . અથ વા **ચન્દાભં સૂરિયાભઞ્ચ, યોધ પઞ્ઞાય ગાધતીતિ** યત્તકં ઠાનં ચન્દાભા ચ સૂરિયાભા ચ પત્થટા, તત્થકે ઠાને પટિભાગકસિણં વડ્ઢેત્વા તં આરમ્મણં કત્વા ઝાનં નિબ્બત્તેન્તો ઉભયમ્પેતં આભં પઞ્ઞાય ગાધતિ નામ. તસ્મા અયમ્પેત્થ અત્થોયેવ. **અવિતક્કેન ઝાનેન, હોતિ આભસ્સરૂપગોતિ** સો પુગ્ગલો તથા કત્વા પટિલદ્ધેન દુતિયેન ઝાનેન આભસ્સરબ્રહ્મલોકૂપગો હોતીતિ.

એવં બોધિસત્તો તાપસે બોધેત્વા જેટ્ઠન્તેવાસિકસ્સ ગુણં કથેત્વા બ્રહ્મલોકમેવ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા જેટ્ઠન્તેવાસિકો સારિપુત્તો, મહાબ્રહ્મા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ચન્દાભજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૩૬] ૬. સુવણ્ણહંસજાતકવણ્ણના

યં લદ્ધં તેન તુટ્ઠબ્બન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો થુલ્લનન્દં ભિક્ખુનિં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયઞ્હિ અઞ્ઞતરો ઉપાસકો ભિક્ખુનિસઙ્ઘં લસુણેન પવારેત્વા ખેત્તપાલં આણાપેસિ ‘‘સચે ભિક્ખુનિયો આગચ્છન્તિ, એકેકાય ભિક્ખુનિયા દ્વે તયો ભણ્ડિકે દેહી’’તિ. તતો પટ્ઠાય ભિક્ખુનિયો તસ્સ ગેહમ્પિ ખેત્તમ્પિ લસુણત્થાય ગચ્છન્તિ. અથેકસ્મિં ઉસ્સવદિવસે તસ્સ ગેહે લસુણં પરિક્ખયં અગમાસિ. થુલ્લનન્દા ભિક્ખુની સપરિવારા ગેહં ગન્ત્વા ‘‘લસુણેનાવુસો અત્થો’’તિ વત્વા ‘‘નત્થય્યે, યથાભતં લસુણં પરિક્ખીણં, ખેત્તં ગચ્છથા’’તિ વુત્તા ખેત્તં ગન્ત્વા ન મત્તં જાનિત્વા લસુણં આહરાપેસિ. ખેત્તપાલો ઉજ્ઝાયિ ‘‘કથઞ્હિ નામ ભિક્ખુનિયો ન મત્તં જાનિત્વા લસુણં હરાપેસ્સન્તી’’તિ? તસ્સ કથં સુત્વા યા તા ભિક્ખુનિયો અપ્પિચ્છા, તાપિ, તાસં સુત્વા ભિક્ખૂપિ, ઉજ્ઝાયિંસુ. ઉજ્ઝાયિત્વા ચ પન ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું. ભગવા થુલ્લનન્દં ભિક્ખનિં ગરહિત્વા ‘‘ભિક્ખવે, મહિચ્છો પુગ્ગલો નામ વિજાતમાતુયાપિ અપ્પિયો હોતિ અમનાપો, અપ્પસન્ને પસાદેતું, પસન્નાનં વા ભિય્યોસોમત્તાય પસાદં જનેતું, અનુપ્પન્નં વા લાભં ઉપ્પાદેતું, ઉપ્પન્નં વા પન લાભં થિરં કાતું ન સક્કોતિ. અપ્પિચ્છો પન પુગ્ગલો અપ્પસન્ને પસાદેતું, પસન્નાનં વા ભિય્યોસોમત્તાય પસાદં જનેતું, અનુપ્પન્નં વા લાભં ઉપ્પાદેતું, ઉપ્પન્નં વા પન લાભં થિરં કાતું સક્કોતી’’તિઆદિના નયેન ભિક્ખૂનં તદનુચ્છવિકં ધમ્મં કથેત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, થુલ્લનન્દા ઇદાનેવ મહિચ્છા, પુબ્બેપિ મહિચ્છાયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અઞ્ઞતરસ્મિં બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિ. તસ્સ વયપ્પત્તસ્સ સમાનજાતિકા કુલા પજાપતિં આહરિંસુ. તસ્સા નન્દા નન્દાવતી સુન્દરીનન્દાતિ તિસ્સો ધીતરો અહેસું. તાસુ પતિકુલં અગતાસુયેવ બોધિસત્તો કાલં કત્વા સુવણ્ણહંસયોનિયં નિબ્બત્તિ, જાતિસ્સરઞાણઞ્ચસ્સ ઉપ્પજ્જિ. સો વયપ્પત્તો સુવણ્ણસઞ્છન્નં સોભગ્ગપ્પત્તં મહન્તં અત્તભાવં દિસ્વા ''કુતો નુ ખો ચવિત્વા અહં ઇધૂપપન્નો''તિ આવજ્જેન્તો ''મનુસ્સલોકતો''તિ ઞત્વા પુન ''કથં નુ ખો મે બ્રાહ્મણી ચ ધીતરો ચ જીવન્તી''તિ ઉપધારેન્તો ''પરેસં ભતિં કત્વા કિચ્છેન જીવન્તી''તિ ઞત્વા ચિન્તેસિ ''મય્હં સરીરે સોવણ્ણમયાનિ પત્તાનિ કોટ્ટનઘટ્ટનખમાનિ, ઇતો તાસં એકેકં પત્તં દસ્સામિ, તેન મે પજાપતિ ચ ધીતરો ચ સુખં જીવિસ્સન્તી''તિ. સો તત્થ ગન્ત્વા પિટ્ઠિવંસકોટિયં નિલીયિ, બ્રાહ્મણી ચ ધીતરો ચ બોધિસત્તં દિસ્વા ''કુતો આગતોસિ, સામી''તિ પુચ્છિંસુ. ''અહં તુમ્હાકં પિતા કાલં કત્વા સુવણ્ણહંસયોનિયં નિબ્બત્તો તુમ્હે દટ્ઠું આગતો. ઇતો પટ્ઠાય તુમ્હાકં પરેસં ભતિં કત્વા દુક્ખજીવિકાય જીવનકિચ્ચં નત્થિ, અહં વો એકેકં પત્તં દસ્સામિ, તં વિક્કિણિત્વા સુખેન જીવથા''તિ એકં પત્તં દત્વા અગમાસિ. સો એતેનેવ નિયામેન અન્તરન્તરા આગન્ત્વા એકેકં પત્તં દેતિ, બ્રાહ્મણી ચ ધીતરો ચ અડ્ઢા સુખિતા અહેસું.

અથેકદિવસં સા બ્રાહ્મણી ધીતરો આમન્તેસિ ''અમ્મા, તિરચ્છાનાનં નામ ચિત્તં દુજ્જાનં. કદાચિ વો પિતા ઇધ નાગચ્છેય્ય, ઇદાનિસ્સ આગતકાલે સબ્બાનિ પત્તાનિપિ લુઞ્ચિત્વા ગણ્હામા''તિ. તા ''એવં નો પિતા કિલમિસ્સતી''તિ ન સમ્પટિચ્છિંસુ. બ્રાહ્મણી પન મહિચ્છતાય પુન એકદિવસં સુવણ્ણહંસરાજસ્સ આગતકાલે ''એહિ તાવ, સામી''તિ વત્વા તં અત્તનો સન્તિકં ઉપગતં ઉભોહિ હત્થેહિ ગહેત્વા સબ્બપત્તાનિ લુઞ્ચિ. તાનિ પન બોધિસત્તસ્સ રુચિં વિના બલક્કારેન ગહિતત્તા સબ્બાનિ બકપત્તસદિસાનિ અહેસું. બોધિસત્તો પક્ખે પસારેત્વા ગન્તું નાસક્ખિ. અથ નં સા મહાચાટિયં પક્ખિપિત્વા પોસેસિ. તસ્સ પુન ઉટ્ઠહન્તાનિ પત્તાનિ સેતાનિ સમ્પજ્જિંસુ. સો સઞ્જાતપત્તો ઉપ્પતિત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ ગન્ત્વા ન પુન આગમાસિ.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, થુલ્લનન્દા ઇદાનેવ મહિચ્છા, પુબ્બેપિ મહિચ્છાયેવ , મહિચ્છતાય ચ પન સુવણ્ણમ્હા પરિહીના. ઇદાનિ પન અત્તનો મહિચ્છતાય એવ લસુણમ્હાપિ પરિહાયિસ્સતિ, તસ્મા ઇતો પટ્ઠાય લસુણં ખાદિતું ન લભિસ્સતિ. યથા ચ થુલ્લનન્દા, એવં તં નિસ્સાય સેસભિક્ખુનિયોપિ. તસ્મા બહું લભિત્વાપિ પમાણમેવ જાનિતબ્બં, અપ્પં લભિત્વા પન યથાલદ્ધેનેવ સન્તોસો કાતબ્બો, ઉત્તરિ ન પત્થેતબ્બ''ન્તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૬.''યં લદ્ધં તેન તુટ્ઠબ્બં, અતિલોભો હિ પાપકો;
હંસરાજં ગહેત્વાન, સુવણ્ણા પરિહાયથા''તિ.

તત્થ **તુટ્ઠબ્બ**ન્તિ તુસ્સિતબ્બં.

ઇદં પન વત્વા સત્થા અનેકપરિયાયેન ગરહિત્વા ''યા પન ભિક્ખુની લસુણં ખાદેય્ય, પાચિત્તિય''ન્તિ (પાચિ॰ ૭૯૪) સિક્ખાપદં પઞ્ઞાપેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા બ્રાહ્મણી અયં થુલ્લનન્દા અહોસિ, તિસ્સો ધીતરો ઇદાનિ તિસ્સોયેવ ભગિનિયો, સુવણ્ણહંસરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સુવણ્ણહંસજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૩૭] ૭. બબ્બુજાતકવણ્ણના

યત્થેકો લભતે બબ્બૂતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કાણમાતુસિક્ખાપદં (પાચિ॰ ૨૩૦ આદયો) આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયઞ્હિ કાણમાતા નામ ધીતુવસેન પાકટનામા ઉપાસિકા અહોસિ સોતાપન્ના અરિયસાવિકા. સા ધીતરં કાણં અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકે સમાનજાતિકસ્સ પુરિસસ્સ અદાસિ. કાણા કેનચિદેવ કરણીયેન માતુ ઘરં અગમાસિ. અથસ્સા સામિકો કતિપાહચ્ચયેન દૂતં પાહેસિ ''આગચ્છતુ કાણા, ઇચ્છામિ કાણાય આગમન''ન્તિ. કાણા દૂતસ્સ વચનં સુત્વા ''અમ્મ, ગમિસ્સામી''તિ માતરં આપુચ્છિ. કાણમાતા ''એત્તકં કાલં વસિત્વા કથં તુચ્છહત્થાવ ગમિસ્સસી''તિ પૂવં પચિ. તસ્મિંયેવ ખણે એકો પિણ્ડચારિકો ભિક્ખુ તસ્સા નિવેસનં અગમાસિ, ઉપાસિકા તં નિસીદાપેત્વા પત્તપૂરં પૂવં દાપેસિ. સો ભિક્ખુ નિક્ખમિત્વા અઞ્ઞસ્સ આચિક્ખિ, તસ્સપિ તથેવ દાપેસિ. સોપિ નિક્ખમિત્વા અઞ્ઞસ્સ આચિક્ખિ, તસ્સપિ તથેવાતિ એવં ચતુન્નં જનાનં દાપેસિ . યથાપટિયત્તં પૂવં પરિક્ખયં અગમાસિ, કાણાય ગમનં ન સમ્પજ્જિ. અથસ્સા સામિકો દુતિયમ્પિ, તતિયમ્પિ દૂતં પાહેસિ. તતિયં પાહેન્તો ચ ''સચે કાણા નાગચ્છિસ્સતિ, અહં અઞ્ઞં પજાપતિં આનેસ્સામી''તિ પાહેસિ. તયોપિ વારે તેનેવ ઉપાયેન ગમનં ન સમ્પજ્જિ, કાણાય સામિકો અઞ્ઞં પજાપતિં આનેસિ. કાણા તં પવત્તિં સુત્વા રોદમાના અટ્ઠાસિ.

સત્થા તં કારણં ઞત્વા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય કાણમાતાય નિવેસનં ગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા કાણમાતરં પુચ્છિ ''કિસ્સાયં કાણા રોદતી''તિ? ''ઇમિના નામ કારણેના''તિ ચ સુત્વા કાણમાતરં સમસ્સાસેત્વા ધમ્મિં કથં કથેત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં અગમાસિ. અથ તેસં ચતુન્નં ભિક્ખૂનં તયો વારે યથાપટિયત્તપૂવં ગહેત્વા કાણાય ગમનસ્સ ઉપચ્છિન્નભાવો ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટો જાતો. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, ચતૂહિ નામ ભિક્ખૂહિ તયો વારે કાણમાતાય પક્કપૂવં ખાદિત્વા કાણાય ગમનન્તરાયં કત્વા સામિકેન પરિચ્ચત્તં ધીતરં નિસ્સાય મહાઉપાસિકાય દોમનસ્સં ઉપ્પાદિત''ન્તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ તે ચત્તારો ભિક્ખૂ કાણમાતાય સન્તકં ખાદિત્વા તસ્સા દોમનસ્સં ઉપ્પાદેસું, પુબ્બેપિ ઉપ્પાદેસુંયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો પાસાણકોટ્ટકકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો પરિયોદાતસિપ્પો અહોસિ. કાસિરટ્ઠે એકસ્મિં નિગમે એકો મહાવિભવો સેટ્ઠિ અહોસિ, તસ્સ નિધાનગતાયેવ ચત્તાલીસ હિરઞ્ઞકોટિયો અહેસું. અથસ્સ ભરિયા કાલં કત્વા ધનસિનેહેન ગન્ત્વા ધનપિટ્ઠિયં મૂસિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ. એવં અનુક્કમેન સબ્બમ્પિ તં કુલં અબ્ભત્થં અગમાસિ, વંસો ઉપચ્છિજ્જિ. સો ગામોપિ છડ્ડિતો અપણ્ણત્તિકભાવં અગમાસિ. તદા બોધિસત્તો તસ્મિં પુરાણગામટ્ઠાને પાસાણે ઉપ્પાટેત્વા કોટ્ટેતિ. અથ સા મૂસિકા ગોચરાય ચરમાના બોધિસત્તં પુનપ્પુનં પસ્સન્તી ઉપ્પન્નસિનેહા હુત્વા ચિન્તેસિ ''મય્હં ધનં બહુ નિક્કારણેન નસ્સિસ્સતિ, ઇમિના સદ્ધિં એકતો હુત્વા ઇદં ધનં દત્વા મંસં વિક્કિણાપેત્વા ખાદિસ્સામી''તિ. સા એકદિવસં એકં કહાપણં મુખેન ડંસિત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. સો તં દિસ્વા પિયવાચાય સમાલપન્તો ''કિં નુ ખો, અમ્મ, કહાપણં ગહેત્વા આગતાસી''તિ આહ. તાત, ઇમં ગહેત્વા અત્તનાપિ પરિભુઞ્જ, મય્હમ્પિ મંસં આહરાતિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા કહાપણં આદાય ઘરં ગન્ત્વા એકેન માસકેન મંસં કિણિત્વા આહરિત્વા તસ્સા અદાસિ. સા તં ગહેત્વા અત્તનો નિવાસટ્ઠાનં ગન્ત્વા યથારુચિયા ખાદિ. તતો પટ્ઠાય ઇમિનાવ નિયામેન દિવસે દિવસે બોધિસત્તસ્સ કહાપણં દેતિ, સોપિસ્સા મંસં આહરતિ.

અથેકદિવસં તં મૂસિકં બિળારો અગ્ગહેસિ. અથ નં સા એવમાહ ''મા, સમ્મ, મં મારેસી''તિ. કિંકારણા ન મારેસ્સામિ? અહઞ્હિ છાતો મંસં ખાદિતુકામો, ન સક્કા મયા ન મારેતુન્તિ. કિં પન એકદિવસમેવ મંસં

ખાદિતુકામોસિ, ઉદાહુ નિચ્ચકાલન્તિ? ''લભમાનો નિચ્ચકાલમ્પિ ખાદિતુકામોમ્હી''તિ. ''યદિ એવં અહં તે નિચ્ચકાલં મંસં દસ્સામિ, વિસ્સજ્જેહિ મ''ન્તિ. અથ નં બિળારો ''તેન હિ અપ્પમત્તા હોહી''તિ વિસ્સજ્જેસિ. તતો પટ્ઠાય સા અત્તનો આભતં મંસં દ્વે કોટ્ઠાસે કત્વા એકં બિળારસ્સ દેતિ, એકં સયં ખાદતિ. અથ નં એકદિવસં અઞ્ઞોપિ બિળારો અગ્ગહેસિ, તમ્પિ તથેવ સઞ્ઞાપેત્વા અત્તાનં વિસ્સજ્જાપેસિ. તતો પટ્ઠાય તયો કોટ્ઠાસે કત્વા ખાદન્તિ. પુન અઞ્ઞો અગ્ગહેસિ, તમ્પિ તથેવ સઞ્ઞાપેત્વા અત્તાનં મોચાપેસિ. તતો પટ્ઠાય ચત્તારો કોટ્ઠાસે કત્વા ખાદન્તિ. પુન અઞ્ઞો અગ્ગહેસિ, તમ્પિ તથેવ સઞ્ઞાપેત્વા અત્તાનં મોચાપેસિ. તતો પટ્ઠાય પઞ્ચ કોટ્ઠાસે કત્વા ખાદન્તિ. સા પઞ્ચમં કોટ્ઠાસં ખાદમાના અપ્પાહારતાય કિલન્તા કિસા અહોસિ અપ્પમંસલોહિતા

બોધિસત્તો તં દિસ્વા ''અમ્મ, કસ્મા મિલાતાસી''તિ વત્વા ''ઇમિના નામ કારણેના''તિ વુત્તે ''ત્વં એત્તકં કાલં કસ્મા મય્હં નાચિક્ખિ, અહમેત્થ કાતબ્બં જાનિસ્સામી''તિ તં સમસ્સાસેત્વા સુદ્ધફલિકપાસાણેન ગુહં કત્વા આહરિત્વા ''અમ્મ, ત્વં ઇમં ગુહં પવિસિત્વા નિપજ્જિત્વા આગતાગતાનં ફરુસાહિ વાચાહિ સન્તજ્જેય્યાસી''તિ આહ. સા ગુહં પવિસિત્વા નિપજ્જિ. અથેકો બિળારો આગન્ત્વા ''દેહિ, અજ્જ મે મંસ''ન્તિ આહ. અથ નં મૂસિકા ''અરે, દુટ્ઠબિળાર, કિં તે અહં મંસહારિકા, અત્તનો પુત્તાનં મંસં ખાદા''તિ તજ્જેસિ. બિળારો ફલિકગુહાય નિપન્નભાવં અજાનન્તો કોધવસેન મૂસિકં ગણ્હિસ્સામી''તિ સહસાવ પક્ખન્દિત્વા હદયેન ફલિકગુહાયં પહરિ. તાવદેવસ્સ હદયં ભિજ્જિ, અક્ખીનિ નિક્ખમનાકારપ્પત્તાનિ જાતાનિ. સો તત્થેવ જીવિતક્ખયં પત્વા એકમન્તં પટિચ્છન્નટ્ઠાને પતિ. એતેનૂપાયેન અપરોપિ અપરોપીતિ ચત્તારોપિ જના જીવિતક્ખયં પાપુણિંસુ. તતો પટ્ઠાય મૂસિકા નિબ્ભયા હુત્વા બોધિસત્તસ્સ દેવસિકં દ્વે તયો કહાપણે દેતિ. એવં અનુક્કમેન સબ્બમ્પિ ધનં બોધિસત્તસ્સેવ અદાસિ. તે ઉભોપિ યાવજીવં મેત્તિં અભિન્દિત્વા યથાકમ્મં ગતા.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૭.''યત્થેકો લભતે બબ્બુ, દુતિયો તત્થ જાયતિ;
તતિયો ચ ચતુત્થો ચ, ઇદં તે બબ્બુકા બિલ''ન્તિ.

તત્થ **યત્થા**તિ યસ્મિં ઠાને. **બબ્બૂ**તિ બિળારો. **દુતિયો તત્થ જાયતી**તિ યત્થ એકો મૂસિકં વા મંસં વા લભતિ, દુતિયોપિ તત્થ બિળારો જાયતિ ઉપ્પજ્જતિ, તથા તતિયો ચ ચતુત્થો ચ. એવં તે તદા ચત્તારો બિળારા અહેસું. હુત્વા ચ પન દિવસે દિવસે મંસં ખાદન્તા તે બબ્બુકા ઇદં ફલિકમયં બિલં ઉરેન પહરિત્વા સબ્બેપિ જીવિતક્ખયં પત્તાતિ.

એવં સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ચત્તારો બિળારા ચત્તારો ભિક્ખૂ અહેસું, મૂસિકા કાણમાતા, પાસાણકોટ્ટકમણિકારો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

બબ્બુજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૧૩૮] ૮. ગોધાજાતકવણ્ણના

કિં તે જટાહિ દુમ્મેધાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કુહકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ હેટ્ઠા કથિતસદિસમેવ.

અતીતે પન બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ગોધાયોનિયં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. તદા એકો પઞ્ચાભિઞ્ઞો ઉગ્ગતપો તાપસો એકં પચ્ચન્તગામં નિસ્સાય અરઞ્ઞાયતને પણ્ણસાલાયં વસતિ, ગામવાસિનો તાપસં સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠહન્તિ. બોધિસત્તો તસ્સ ચઙ્કમનકોટિયં એકસ્મિં વમ્મિકે વસતિ, વસન્તો ચ પન દિવસે દિવસે દ્વે તયો વારે તાપસં ઉપસઙ્કમિત્વા ધમ્મૂપસંહિતં અત્થૂપસંહિતઞ્ચ વચનં સુત્વા તાપસં વન્દિત્વા વસનટ્ઠાનમેવ ગચ્છતિ. અપરભાગે તાપસો ગામવાસિનો આપુચ્છિત્વા પક્કામિ. પક્કમન્તે ચ પન તસ્મિં સીલવતસમ્પન્ને તાપસે અઞ્ઞો કૂટતાપસો આગન્ત્વા તસ્મિં અસ્સમપદે વાસં કપ્પેસિ. બોધિસત્તો ''અયમ્પિ સીલવા''તિ સલ્લક્ખેત્વા પુરિમનયેનેવ તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ.

અથેકદિવસં નિદાઘસમયે અકાલમેઘે વુટ્ઠે વમ્મિકેહિ મક્ખિકા નિક્ખમિંસુ, તાસં ખાદનત્થં ગોધા આહિણ્ડિંસુ. ગામવાસિનો નિક્ખમિત્વા મક્ખિકાખાદકા ગોધા ગહેત્વા સિનિદ્ધસમ્ભારસંયુત્તં અમ્બિલાનમ્બિલં ગોધામંસં સમ્પાદેત્વા તાપસસ્સ અદંસુ. તાપસો ગોધામંસં ખાદિત્વા રસતણ્હાય બદ્ધો ''ઇદં મંસં અતિમધુરં, કિસ્સ મંસં નામેત''ન્તિ પુચ્છિત્વા ''ગોધામંસ''ન્તિ સુત્વા ''મમ સન્તિકં મહાગોધા આગચ્છતિ, તં મારેત્વા મંસં ખાદિસ્સામી''તિ ચિન્તેસિ. ચિન્તેત્વા ચ પન ભાજનઞ્ચ સપ્પિલોણાદીનિ ચ આહરાપેત્વા એકમન્તે ઠપેત્વા મુગ્ગરમાદાય કાસાવેન પટિચ્છાદેત્વા પણ્ણસાલાદ્વારે બોધિસત્તસ્સ આગમનં ઓલોકયમાનો ઉપસન્તૂપસન્તો વિય હુત્વા નિસીદિ બોધિસત્તો સાયન્હસમયે ''તાપસસ્સ સન્તિકં ગમિસ્સામી''તિ નિક્ખમિત્વા ઉપસઙ્કમન્તોવ તસ્સ ઇન્દ્રિયવિપ્પકારં દિસ્વા ચિન્તેસિ ''નાયં તાપસો અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ નિસીદનાકારેન નિસિન્નો, અજ્જેસ મં ઓલોકેન્તોપિ દુટ્ઠિન્દ્રિયો હુત્વા ઓલોકેતિ, પરિગ્ગણ્હિસ્સામિ ન''ન્તિ. સો તાપસસ્સ હેટ્ઠાવાતે ઠત્વા ગોધામંસગન્ધં ઘાયિત્વા ''ઇમિના કૂટતાપસેન અજ્જ ગોધામંસં ખાદિતં ભવિસ્સતિ, તેનેસ રસતણ્હાય બદ્ધો અજ્જ મં અત્તનો સન્તિકં ઉપસઙ્કમન્તં મુગ્ગરેન પહરિત્વા મંસં પચિત્વા ખાદિતુકામો ભવિસ્સતી''તિ તસ્સ સન્તિકં અનુપગન્ત્વાવ પટિક્કમિત્વા વિચરતિ.

તાપસો બોધિસત્તસ્સ અનાગમનભાવં ઞત્વા ''ઇમિના 'અયં મં પહરિતુકામો'તિ ઞાતં ભવિસ્સતિ, તેન કારણેન નાગચ્છતિ, અનાગચ્છન્તસ્સાપિસ્સ કુતો મુત્તી''તિ મુગ્ગરં નીહરિત્વા ખિપિ. સો તસ્સ અગ્ગનઙ્ગુટ્ઠમેવ આસાદેસિ. બોધિસત્તો વેગેન વમ્મિકં પવિસિત્વા અઞ્ઞેન છિદ્દેન સીસં ઉક્ખિપિત્વા ''અમ્ભો કૂટજટિલ, અહં તવ સન્તિકં ઉપસઙ્કમન્તો 'સીલવા'તિ સઞ્ઞાય ઉપસઙ્કમિં, ઇદાનિ પન તે મયા કૂટભાવો ઞાતો, તાદિસસ્સ મહાચોરસ્સ કિં ઇમિના પબ્બજ્જાલિઙ્ગેના''તિ વત્વા તં ગરહન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૮.''કિં તે જટાહિ દુમ્મેધ, કિં તે અજિનસાટિયા;
અબ્ભન્તરં તે ગહનં, બાહિરં પરિમજ્જસી''તિ.

તત્થ **કિં તે જટાહિ દુમ્મેધા**તિ અમ્ભો દુમ્મેધ, નિપ્પઞ્ઞ એતા પબ્બજિતેન ધારેતબ્બા જટા, પબ્બજ્જાગુણરહિતસ્સ કિં તે તાહિ જટાહીતિ અત્થો. **કિં તે અજિનસાટિયા**તિ અજિનસાટિયા અનુચ્છવિકસ્સ સંવરસ્સ અભાવકાલતો પટ્ઠાય કિં તે અજિનસાટિયા. **અબ્ભન્તરં તે ગહનન્તિ** તવ અબ્ભન્તરં હદયં રાગદોસમોહગહનેન ગહનં પટિચ્છન્નં. **બાહિરં પરિમજ્જસી**તિ સો ત્વં અબ્ભન્તરે ગહને ન્હાનાદીહિ ચેવ લિઙ્ગગહનેન ચ બાહિરં પરિમજ્જસિ, તં પરિમજ્જન્તો કઞ્જિકપૂરિતલાબુ વિય વિસપૂરિતચાટિ વિય આસીવિસપૂરિતવમ્મિકો વિય ગૂથપૂરિતચિત્તઘટો વિય ચ બહિમટ્ઠોવ હોસિ, કિં તયા ચોરેન ઇધ વસન્તેન, સીઘં ઇતો પલાયાહિ, નો ચે પલાયસિ, ગામવાસીનં તે આચિક્ખિત્વા નિગ્ગહં કારાપેસ્સામીતિ.

એવં બોધિસત્તો કૂટતાપસં તજ્જેત્વા વમ્મિકમેવ પાવિસિ, કૂટતાપસોપિ તતો પક્કામિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા કૂટતાપસો અયં કુહકો અહોસિ, પુરિમો સીલવન્તતાપસો સારિપુત્તો, ગોધાપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ગોધાજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૩૯] ૯. ઉભતોભટ્ઠજાતકવણ્ણના

અક્ખી ભિન્ના પટો નટ્ઠોતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. તદા કિર ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, સેય્યથાપિ નામ છવાલાતં ઉભતોપદિત્તં મજ્ઝે ગૂથગતં નેવારઞ્ઞે કટ્ઠત્થં ફરતિ, ન ગામે કટ્ઠત્થં ફરતિ, એવમેવ દેવદત્તો એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા ઉભતો ભટ્ઠો ઉભતો પરિબાહિરો જાતો, ગિહિપરિભોગા ચ પરિહીનો, સામઞ્ઞત્થઞ્ચ ન પરિપૂરેતી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ ઉભતો ભટ્ઠો હોતિ, અતીતેપિ ઉભતો ભટ્ઠો અહોસિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તદા એકસ્મિં ગામકે બાળિસિકા વસન્તિ. અથેકો બાળિસિકો બળિસં આદાય દહરેન પુત્તેન સદ્ધિં યસ્મિં સોબ્ભે પકતિયાપિ બાળિસિકા મચ્છે ગણ્હન્તિ, તત્થ ગન્ત્વા બળિસં ખિપિ. બળિસો ઉદકપટિચ્છન્ને એકસ્મિં ખાણુકે લગ્ગિ. બાળિસિકો તં આકડ્ઢિતું અસક્કોન્તો ચિન્તેસિ ‘‘અયં બળિસો મહામચ્છે લગ્ગો ભવિસ્સતિ, પુત્તકં માતુ સન્તિકં પેસેત્વા પટિવિસ્સકેહિ સદ્ધિં કલહં કારાપેમિ, એવં ઇતો ન કોચિ કોટ્ઠાસં પચ્ચાસીસિસ્સતી’’તિ. સો પુત્તં આહ ‘‘ગચ્છ, તાત, અમ્હેહિ મહામચ્છસ્સ લદ્ધભાવં માતુ આચિક્ખાહિ, ‘પટિવિસ્સકેહિ કિર સદ્ધિં કલહં કરોહી’તિ વદેહી’’તિ. સો પુત્તં પેસેત્વા બળિસં આકડ્ઢિતું અસક્કોન્તો રજ્જુચ્છેદનભયેન ઉત્તરિસાટકં થલે ઠપેત્વા ઉદકં ઓતરિત્વા મચ્છલોભેન મચ્છં ઉપધારેન્તો ખાણુકેહિ પહરિત્વા દ્વેપિ અક્ખીનિ ભિન્દિ. થલે ઠપિતસાટકંપિસ્સ ચોરો હરિ. સો વેદનાપ્પત્તો હુત્વા હત્થેન અક્ખીનિ ઉપ્પીળયમાનો ગહેત્વા ઉદકા ઉત્તરિત્વા કમ્પમાનો સાટકં પરિયેસતિ.

સાપિસ્સ ભરિયા ‘‘કલહં કત્વા કસ્સચિ અપચ્ચાસીસનભાવં કરિસ્સામી’’તિ એકસ્મિંયેવ કણ્ણે તાલપણ્ણં પિળન્ધિત્વા એકં અક્ખિં ઉક્ખલિમસિયા અઞ્જેત્વા કુક્કુરં અઙ્કેનાદાય પટિવિસ્સકઘરં અગમાસિ. અથ નં એકા સહાયિકા એવમાહ ‘‘એકસ્મિંયેવ તે કણ્ણે તાલપણ્ણં પિળન્ધિતં, એકં અક્ખિ અઞ્જિતં, પિયપુત્તં વિય કુક્કુરં અઙ્કેનાદાય ઘરતો ઘરં ગચ્છસિ, કિં ઉમ્મત્તિકાસિ જાતા’’તિ. ‘‘નાહં ઉમ્મત્તિકા, ત્વં પન મં અકારણેન અક્કોસસિ પરિભાસસિ, ઇદાનિ તં ગામભોજકસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા અટ્ઠ કહાપણે દણ્ડાપેસ્સામી’’તિ એવં કલહં કત્વા ઉભોપિ ગામભોજકસ્સ સન્તિકં અગમંસુ. કલહે વિસોધિયમાને તસ્સાયેવ મત્થકે દણ્ડો પતિ. અથ નં બન્ધિત્વા ‘‘દણ્ડં દેહી’’તિ પોથેતું આરભિંસુ.

રુક્ખદેવતા ગામે તસ્સા ઇમં પવત્તિં, અરઞ્ઞે ચસ્સા પતિનો તં બ્યસનં દિસ્વા ખન્ધન્તરે ઠિતા ‘‘ભો પુરિસ, તુય્હં ઉદકેપિ કમ્મન્તો પદુટ્ઠો થલેપિ, ઉભતોભટ્ઠો જાતો’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૯.‘‘અક્ખી ભિન્ના પટો નટ્ઠો, સખિગેહે ચ ભણ્ડનં;
ઉભતો પદુટ્ઠા કમ્મન્તા, ઉદકમ્હિ થલમ્હિ ચા’’તિ.

તત્થ **સખિગેહે ચ ભણ્ડનન્તિ** સખી નામ સહાયિકા, તસ્સા ચ ગેહે તવ ભરિયાય ભણ્ડનં કતં, ભણ્ડનં કત્વા બન્ધિત્વા પોથેત્વા દણ્ડં દાપિયતિ. **ઉભતો પદુટ્ઠા કમ્મન્તા**તિ એવં તવ દ્વીસુપિ ઠાનેસુ કમ્મન્તા પદુટ્ઠાયેવ ભિન્નાયેવ. કતરેસુ દ્વીસુ? **ઉદકમ્હિ થલમ્હિ ચા**તિ, અક્ખિભેદેન પટનાસેન ચ ઉદકે કમ્મન્તા પદુટ્ઠા, સખિગેહે ભણ્ડનેન થલે કમ્મન્તા પદુટ્ઠાતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા બાળિસિકો દેવદત્તો અહોસિ, રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ઉભતોભટ્ઠજાતકવણ્ણના નવમા.

[૧૪૦] ૧૦. કાકજાતકવણ્ણના

નિચ્ચં ઉબ્બિગ્ગહદયાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઞાતત્થચરિયં આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ દ્વાદસકનિપાતે **ભદ્દસાલજાતકે** (જા॰ ૧.૧૨.૧૩ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાકયોનિયં નિબ્બત્તિ. અથેકદિવસં રઞ્ઞો પુરોહિતો બહિનગરે નદિયં ન્હાયિત્વા ગન્ધે વિલિમ્પિત્વા માલં પિળન્ધિત્વા વરવત્થનિવત્થો નગરં પાવિસિ. નગરદ્વારતોરણે દ્વે કાકા નિસિન્ના હોન્તિ. તેસુ એકો એકં આહ – ''સમ્મ, અહં ઇમસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ મત્થકે સરીરવળઞ્જં પાતેસ્સામી''તિ. ઇતરો ''મા તે એતં રુચ્ચિ, અયં બ્રાહ્મણો ઇસ્સરો, ઇસ્સરજનેન ચ સદ્ધિં વેરં નામ પાપકં. અયઞ્હિ કુદ્ધો સબ્બેપિ કાકે વિનાસેય્યા''તિ. ''ન સક્કા મયા ન કાતુ''ન્તિ. ''તેન હિ પઞ્ઞાયિસ્સસી''તિ વત્વા ઇતરો કાકો પલાયિ. સો તોરણસ્સ હેટ્ઠાભાગં સમ્પત્તે બ્રાહ્મણે ઓલમ્બકં ચાલેન્તો વિય તસ્સ મત્થકે વચ્ચં પાતેસિ. બ્રાહ્મણો કુજ્ઝિત્વા કાકેસુ વેરં બન્ધિ.

તસ્મિં કાલે એકા ભતિયા વીહિકોટ્ટિકદાસી વીહિં ગેહદ્વારે આતપે પત્થરિત્વા રક્ખન્તી નિસિન્નાવ નિદ્દં ઓક્કમિ. તસ્સા પમાદં ઞત્વા એકો દીઘલોમકો એળકો આગન્ત્વા વીહિં ખાદિ, સા પબુજ્ઝિત્વા તં દિસ્વા પલાપેસિ. એળકો દુતિયમ્પિ, તતિયમ્પિ તસ્સા તથેવ નિદ્દાયનકાલે આગન્ત્વા વીહિં ખાદિ. સાપિ તં તિક્ખત્તું પલાપેત્વા ચિન્તેસિ ''અયં પુનપ્પુનં ખાદન્તો ઉપડ્ઢવીહિં ખાદિસ્સતિ, બહુ મે છેદો ભવિસ્સતિ, ઇદાનિસ્સ પુન અનાગમનકારણં કરિસ્સામી''તિ. સા અલાતં ગહેત્વા નિદ્દાયમાના વિય નિસીદિત્વા વીહિખાદનત્થાય એળકે સમ્પત્તે ઉટ્ઠાય અલાતેન એળકં પહરિ, લોમાનિ અગ્ગિં ગણ્હિંસુ. સો સરીરે ઝાયન્તે ''અગ્ગિં નિબ્બાપેસ્સામી''તિ વેગેન ગન્ત્વા હત્થિસાલાય સમીપે એકિસ્સા તિણકુટિયા સરીરં ઘંસિ, સા પજ્જલિ. તતો ઉટ્ઠિતા જાલા હત્થિસાલં ગણ્હિ. હત્થિસાલાસુ ઝાયન્તીસુ હત્થિપિટ્ઠાનિ ઝાયિંસુ, બહૂ હત્થી વણિતસરીરા અહેસું. વેજ્જા હત્થી અરોગે કાતું અસક્કોન્તા રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા પુરોહિતં આહ ''આચરિય, હત્થિવેજ્જા હત્થી તિકિચ્છિતું ન સક્કોન્તિ, અપિ કિઞ્ચિ ભેસજ્જં જાનાસી''તિ. ''જાનામિ, મહારાજા''તિ. ''કિં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ? ''કાકવસા, મહારાજા''તિ. રાજા ''તેન હિ કાકે મારેત્વા વસં આહરથા''તિ આહ. તતો પટ્ઠાય કાકે મારેત્વા વસં અલભિત્વા તત્થ તત્થેવ રાસિં કરોન્તિ, કાકાનં મહાભયં ઉપ્પજ્જિ.

તદા બોધિસત્તો અસીતિકાકસહસ્સપરિવારો મહાસુસાને વસતિ. અથેકો કાકો ગન્ત્વા કાકાનં ઉપ્પન્નભયં બોધિસત્તસ્સ આરોચેસિ. સો ચિન્તેસિ ''ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો મય્હં ઞાતકાનં ઉપ્પન્નભયં હરિતું સમત્થો નામ નત્થિ, હરિસ્સામિ ન''ન્તિ દસ પારમિયો આવજ્જેત્વા મેત્તાપારમિં પુરેચારિકં કત્વા એકવેગેન પક્ખન્દિત્વા

વિવટમહાવાતપાનેન પવિસિત્વા રઞ્ઞો આસનસ્સ હેટ્ઠા પાવિસિ. અથ નં એકો મનુસ્સો ગહિતુકામો અહોસિ. રાજા ‘‘સરણં પવિટ્ઠો, મા ગણ્હી’’તિ વારેસિ. મહાસત્તો થોકં વિસ્સમિત્વા મેત્તાપારમિં આવજ્જેત્વા હેટ્ઠાસના નિક્ખમિત્વા રાજાનં આહ – ‘‘મહારાજ, રઞ્ઞા નામ છન્દાદિવસેન અગન્ત્વા રજ્જં કારેતું વટ્ટતિ. યં યં કમ્મં કત્તબ્બં હોતિ, સબ્બં નિસમ્મ ઉપધારેત્વા કાતું વટ્ટતિ. યઞ્ચ કયિરમાનં નિપ્ફજ્જતિ, તદેવ કાતું વટ્ટતિ, ન ઇતરં. સચે હિ રાજાનો યં કયિરમાનં ન નિપ્ફજ્જતિ, તં કરોન્તિ, મહાજનસ્સ મરણભયપરિયોસાનં મહાભયં ઉપ્પજ્જતિ . પુરોહિતો વેરવસિકો હુત્વા મુસાવાદં અભાસિ, કાકાનં વસા નામ નત્થી’’તિ. તં સુત્વા રાજા પસન્નચિત્તો બોધિસત્તસ્સ કઞ્ચનભદ્દપીઠં દાપેત્વા તત્થ નિસિન્નસ્સ પક્ખન્તરાનિ સતપાકસહસ્સપાકતેલેહિ મક્ખાપેત્વા કઞ્ચનતટ્ટકે રાજારહં સુભોજનં ભોજાપેત્વા પાનીયં પાયેત્વા સુહિતં વિગતદરથં મહાસત્તં એતદવોચ ‘‘પણ્ડિત, ત્વં ‘કાકાનં વસા નામ નત્થી’તિ વદેસિ, કેન કારણેન નેસં વસા ન હોતી’’તિ બોધિસત્તો ‘‘ઇમિના ચ ઇમિના ચ કારણેના’’તિ સકલનિવેસનં એકરવં કત્વા ધમ્મં દેસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૪૦.‘‘નિચ્ચં ઉબ્બિગ્ગહદયા, સબ્બલોકવિહેસકા;
તસ્મા નેસં વસા નત્થિ, કાકાનમ્હાક ઞાતિન’’ન્તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – મહારાજ, કાકા નામ **નિચ્ચં** ઉબ્બિગ્ગમાનસા ભયપ્પત્તાવ વિહરન્તિ, **સબ્બલોકસ્સ** ચ **વિહેસકા**, ખત્તિયાદયો મનુસ્સેપિ ઇત્થિપુરિસેપિ કુમારકુમારિકાદયોપિ વિહેઠેન્તા કિલમેન્તાવ વિચરન્તિ, **તસ્મા** ઇમેહિ દ્વીહિ કારણેહિ **નેસં અમ્હાકં ઞાતીનં કાકાનં વસા** નામ **નત્થિ**. અતીતેપિ ન ભૂતપુબ્બા, અનાગતેપિ ન ભવિસ્સતીતિ.

એવં મહાસત્તો ઇમં કારણં ઉત્તાનં કત્વા ‘‘મહારાજ, રઞ્ઞા નામ અનિસમ્મ અનુપધારેત્વા કમ્મં ન કત્તબ્બ’’ન્તિ રાજાનં બોધેસિ. રાજા તુસ્સિત્વા બોધિસત્તં રજ્જેન પૂજેસિ. બોધિસત્તો રજ્જં રઞ્ઞોયેવ પટિદત્વા રાજાનં પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા સબ્બસત્તાનં અભયં યાચિ. રાજા તસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા સબ્બસત્તાનં અભયં દત્વા કાકાનં નિબદ્ધદાનં પટ્ઠપેસિ. દિવસે દિવસે તણ્ડુલમ્બણસ્સ ભત્તં પચિત્વા નાનગ્ગરસેહિ ઓમદ્દિત્વા કાકાનં દીયતિ, મહાસત્તસ્સ પન રાજભોજનમેવ દીયિત્થ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા બારાણસિરાજા આનન્દો અહોસિ, કાકરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કાકજાતકવણ્ણના દસમા.

અસમ્પદાનવગ્ગો ચુદ્દસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અસમ્પદાનભીરુકં, ઘતાસનઝાનસોધં;
ચન્દાભં સુવણ્ણહંસં, બબ્બુગોધુભતોભટ્ઠં;
કાકરાજાતિ તે દસાતિ.

૧૫. કકણ્ટકવગ્ગો

[૧૪૧] ૧. ગોધાજાતકવણ્ણના

ન પાપજનસંસેવીતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો એકં વિપક્ખસેવિં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ મહિળામુખજાતકે કથિતસદિસમેવ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ગોધાયોનિયં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. સો વયપ્પત્તો નદીતીરે મહાબિલે અનેકગોધાસતપરિવારો વાસં કપ્પેસિ. તસ્સ પુત્તો ગોધાપિલ્લકો એકેન કકણ્ટકેન સદ્ધિં સન્થવં કત્વા તેન સદ્ધિં સમ્મોદમાનો વિહરન્તો ''કકણ્ટકં પરિસ્સજિસ્સામી''તિ અવત્થરતિ. તસ્સ તેન સદ્ધિં વિસ્સાસં ગોધારાજસ્સ આરોચેસું. ગોધારાજા પુત્તં પક્કોસાપેત્વા ''તાત, ત્વં અટ્ઠાને વિસ્સાસં કરોસિ, કકણ્ટકા નામ નીચજાતિકા, તેહિ સદ્ધિં વિસ્સાસો ન કત્તબ્બો. સચે ત્વં તેન સદ્ધિં વિસ્સાસં કરિસ્સસિ, તં કકણ્ટકં નિસ્સાય સબ્બમ્પેતં ગોધાકુલં વિનાસં પાપુણિસ્સતિ, ઇતો પટ્ઠાય એતેન સદ્ધિં વિસ્સાસં મા અકાસી''તિ આહ. સો કરોતિયેવ. બોધિસત્તો પુનપ્પુનં કથેન્તોપિ તસ્સ તેન સદ્ધિં વિસ્સાસં વારેતું અસક્કોન્તો ''અવસ્સં અમ્હાકં એતં કકણ્ટકં નિસ્સાય ભયં ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, તસ્મિં ઉપ્પન્ને પલાયનમગ્ગં સમ્પાદેતું વટ્ટતી''તિ એકેન પસ્સેન વાતબિલં કારાપેસિ.

પુત્તોપિસ્સ અનુક્કમેન મહાસરીરો અહોસિ, કકણ્ટકો પન પુરિમપ્પમાણોયેવ. ઇતરો ''કકણ્ટકં પરિસ્સજિસ્સામી''તિ અન્તરન્તરા અવત્થરતિયેવ, કકણ્ટકસ્સ પબ્બતકૂટેન અવત્થરણકાલો વિય હોતિ. સો કિલમન્તો ચિન્તેસિ ''સચે અયં અઞ્ઞાનિ કતિપયાનિ દિવસાનિ મં એવં પરિસ્સજિસ્સતિ, જીવિતં મે નત્થિ, એકેન લુદ્દકેન સદ્ધિં એકતો હુત્વા ઇમં ગોધાકુલં વિનાસેસ્સામી''તિ. અથેકદિવસં નિદાઘસમયે મેઘે વુટ્ઠે વમ્મિકમક્ખિકા ઉટ્ઠહિંસુ, તતો તતો ગોધા નિક્ખમિત્વા મક્ખિકાયો ખાદન્તિ. એકો ગોધાલુદ્દકો ગોધાબિલં ભિન્દનત્થાય કુદ્દાલં ગહેત્વા સુનખેહિ સદ્ધિં અરઞ્ઞં પાવિસિ. કકણ્ટકો તં દિસ્વા ''અજ્જ અત્તનો મનોરથં પૂરેસ્સામી''તિ તં ઉપસઙ્કમિત્વા અવિદૂરે નિપજ્જિત્વા ''ભો પુરિસ , કસ્મા અરઞ્ઞે વિચરસી''તિ પુચ્છિ. સો ''ગોધાનં અત્થાયા''તિ આહ. ''અહં અનેકસતાનં ગોધાનં આસયં જાનામિ, અગ્ગિઞ્ચ પલાલઞ્ચ આદાય એહી''તિ તં તત્થ નેત્વા ''ઇમસ્મિં ઠાને પલાલં પક્ખિપિત્વા અગ્ગિં દત્વા ધૂમં કત્વા સમન્તા સુનખે ઠપેત્વા સયં મહામુગ્ગરં ગહેત્વા નિક્ખન્તા નિક્ખન્તા ગોધા પહરિત્વા મારેત્વા રાસિં કત્વા યાહી''તિ એવઞ્ચ પન વત્વા ''અજ્જ પચ્ચામિત્તસ્સ પિટ્ઠિં પસ્સિસ્સામી''તિ એકસ્મિં ઠાને સીસં ઉક્ખિપિત્વા નિપજ્જિ. લુદ્દકોપિ પલાલધૂમં અકાસિ, ધૂમો બિલં પાવિસિ, ગોધા ધૂમન્ધા મરણભયતજ્જિતા નિક્ખમિત્વા પલાયિતું આરદ્ધા. લુદ્દકો નિક્ખન્તં નિક્ખન્તં પહરિત્વા મારેસિ, તસ્સ હત્થતો મુત્તા સુનખા ગણ્હિંસુ. ગોધાનં મહાવિનાસો ઉપ્પજ્જિ.

બોધિસત્તો ''કકણ્ટકં નિસ્સાય ભયં ઉપ્પન્ન''ન્તિ ઞત્વા ''પાપપુરિસસંસગ્ગો નામ ન કત્તબ્બો, પાપે નિસ્સાય હિતસુખં નામ નત્થિ, એકસ્સ પાપકકણ્ટકસ્સ વસેન એત્તકાનં ગોધાનં વિનાસો જાતો''તિ વાતબિલેન પલાયન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૪૧.''ન પાપજનસંસેવી, અચ્ચન્તસુખમેધતિ;
ગોધાકુલં કકણ્ટાવ, કલિં પાપેતિ અત્તાન''ન્તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – **પાપજનસંસેવી** પુગ્ગલો **અચ્ચન્તસુખં** એકન્તસુખં નિરન્તરસુખં નામ ન એધતિ ન વિન્દતિ ન પટિલભતિ. યથા કિં? **ગોધાકુલં કકણ્ટાવ**. યથા કકણ્ટકતો ગોધાકુલં સુખં ન લભતિ, એવં

પાપજનસંસેવી પુગ્ગલો સુખં ન લભતિ. પાપજનં પન સેવન્તો એકન્તેનેવ **કલિં પાપેતિ અત્તાનં**, કલિ વુચ્ચતિ વિનાસો, એકન્તેનેવ પાપસેવી અત્તાનઞ્ચ અઞ્ઞે ચ અત્તના સદ્ધિં વસન્તે વિનાસં પાપેતિ. પાળિયં પન ''ફલં પાપેય્યા''તિ લિખન્તિ. તં બ્યઞ્જનં અટ્ઠકથાયં નત્થિ, અત્થોપિસ્સ ન યુજ્જતિ. તસ્મા યથાવુત્તમેવ ગહેતબ્બં.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કકણ્ટકો દેવદત્તો અહોસિ, બોધિસત્તસ્સ પુત્તો અનોવાદકો ગોધાપિલ્લકો વિપક્ખસેવી ભિક્ખુ, ગોધારાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ગોધાજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૪૨] ૨. સિઙ્ગાલજાતકવણ્ણના

એતઞ્હિ તે દુરાજાનન્તિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ વધાય પરિસક્કનં આરબ્ભ કથેસિ. ધમ્મસભાયઞ્હિ ભિક્ખૂનં કથં સુત્વા સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ મય્હં વધાય પરિસક્કતિ, પુબ્બેપિ પરિસક્કિયેવ, ન ચ મં મારેતું અસક્ખિ, સયમેવ પન કિલન્તો''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સિઙ્ગાલયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા સિઙ્ગાલરાજા હુત્વા સિઙ્ગાલગણપરિવુતો સુસાનવને વિહાસિ. તેન સમયેન રાજગહે ઉસ્સવો અહોસિ, યેભુય્યેન મનુસ્સા સુરં પિવન્તિ, સુરાછણોયેવ કિરેસો. અથેત્થ સમ્બહુલા ધુત્તા બહું સુરઞ્ચ મંસઞ્ચ આહરાપેત્વા મણ્ડિતપસાધિતા ગાયિત્વા ગાયિત્વા સુરઞ્ચ પિવન્તિ, મંસઞ્ચ ખાદન્તિ. તેસં પઠમયામાવસાને મંસં ખીયિ, સુરા પન બહુકાવ. અથેકો ધુત્તો ''મંસખણ્ડં દેહી''તિ આહ. ''મંસં ખીણ''ન્તિ ચ વુત્તે ''મયિ ઠિતે મંસક્ખયો નામ નત્થી''તિ વત્વા ''આમકસુસાને મતમનુસ્સમંસં ખાદનત્થાય આગતે સિઙ્ગાલે મારેત્વા મંસં આહરિસ્સામી''તિ મુગ્ગરં ગહેત્વા નિદ્ધમનમગ્ગેન નગરા નિક્ખમિત્વા સુસાનં ગન્ત્વા મુગ્ગરં ગહેત્વા મતકો વિય ઉત્તાનો નિપજ્જિ. તસ્મિં ખણે બોધિસત્તો સિઙ્ગાલગણપરિવુતો તત્થ ગતો તં દિસ્વા ''નાયં મતકો''તિ ઞત્વાપિ ''સુટ્ઠુતરં ઉપપરિક્ખિસ્સામી''તિ તસ્સ અધોવાતેન ગન્ત્વા સરીરગન્ધં ઘાયિત્વા તથતોવસ્સ અમતકભાવં ઞત્વા ''લજ્જાપેત્વા નં ઉય્યોજેસ્સામી''તિ ગન્ત્વા મુગ્ગરકોટિયં ડંસિત્વા આકડ્ઢિ, ધુત્તો મુગ્ગરં ન વિસ્સજિ, ઉપસઙ્કમન્તમ્પિ ન ઓલોકેન્તો નં ગાળ્હતરં અગ્ગહેસિ. બોધિસત્તો પટિક્કમિત્વા ''ભો પુરિસ, સચે ત્વં મતકો ભવેય્યાસિ, ન મયિ મુગ્ગરં આકડ્ઢન્તે ગાળ્હતરં ગણ્હેય્યાસિ, ઇમિના કારણેન તવ મતકભાવો વા અમતકભાવો વા દુજ્જાનો''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૪૨.''એતઞ્હિ તે દુરાજાનં, યં સેસિ મતસાયિકં;
યસ્સ તે કડ્ઢમાનસ્સ, હત્થા દણ્ડો ન મુચ્ચતી''તિ.

તત્થ **એતઞ્હિ તે દુરાજાન**ન્તિ એતં કારણં તવ દુવિઞ્ઞેય્યં. **યં સેસિ મતસાયિક**ન્તિ યેન કારણેન ત્વં મતસાયિકં સેસિ, મતકો વિય હુત્વા સયસિ. **યસ્સ તે કડ્ઢમાનસ્સા**તિ યસ્સ તવ દણ્ડકોટિયં ગહેત્વા કડ્ઢિયમાનસ્સ હત્થતો દણ્ડો ન મુચ્ચતિ, સો ત્વં તથતો મતકો નામ ન હોસીતિ.

એવં વુત્તે સો ધુત્તો ''અયં મમ અમતકભાવં જાનાતી''તિ ઉટ્ઠાય દણ્ડં ખિપિ, દણ્ડો વિરજ્ઝિ. ધુત્તો ''ગચ્છ, વિરદ્ધો દાનિસિ મયા''તિ આહ. બોધિસત્તો નિવત્તિત્વા ''ભો પુરિસ, મં વિરજ્ઝન્તોપિ ત્વં અટ્ઠ મહાનિરયે સોળસ ચ ઉસ્સદનિરયે અવિરદ્ધોયેવા''તિ વત્વા પક્કામિ. ધુત્તો કિઞ્ચિ અલભિત્વા સુસાના નિક્ખમિત્વા પરિખાયં ન્હાયિત્વા આગતમગ્ગેનેવ નગરં પાવિસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ધુત્તો દેવદત્તો અહોસિ, સિઙ્ગાલરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સિઙ્ગાલજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૪૩] ૩. વિરોચજાતકવણ્ણના

લસી ચ તે નિપ્ફલિતાતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ ગયાસીસે સુગતાલયસ્સ દસ્સિતભાવં આરબ્ભ કથેસિ. દેવદત્તો હિ પરિહીનજ્ઝાનો લાભસક્કારપરિહીનો ‘‘અત્થેકો ઉપાયો’’તિ ચિન્તેત્વા સત્થારં પઞ્ચ વત્થૂનિ યાચિત્વા અલભમાનો દ્વિન્નં અગ્ગસાવકાનં સદ્ધિવિહારિકે અધુના પબ્બજિતે ધમ્મવિનયમ્હિ અકોવિદે પઞ્ચસતે ભિક્ખૂ ગહેત્વા ગયાસીસં ગન્ત્વા સઙ્ઘં ભિન્દિત્વા એકસીમાયં આવેણિકં સઙ્ઘકમ્મં અકાસિ. સત્થા તેસં ભિક્ખૂનં ઞાણપરિપાકકાલં ઞત્વા દ્વે અગ્ગસાવકે પેસેસિ. તે દિસ્વા દેવદત્તો તુટ્ઠમાનસો રત્તિં ધમ્મં દેસયમાનો ‘‘બુદ્ધલીલં કરિસ્સામી’’તિ સુગતાલયં દસ્સેન્તો ‘‘વિગતથિનમિદ્ધો ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુસઙ્ઘો, પટિભાતુ તં ભિક્ખૂનં ધમ્મીકથા, પિટ્ઠિ મે આગિલાયતિ, તમહં આયમિસ્સામી’’તિ વત્વા નિદ્દં ઉપગતો . દ્વે અગ્ગસાવકા તેસં ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેત્વા મગ્ગફલેહિ પબોધેત્વા સબ્બે આદાય વેળુવનમેવ પચ્ચાગમિંસુ.

કોકાલિકો વિહારં તુચ્છં દિસ્વા દેવદત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘આવુસો દેવદત્ત, પરિસં તે ભિન્દિત્વા દ્વે અગ્ગસાવકા વિહારં તુચ્છં કત્વા ગતા, ત્વં પન નિદ્દાયસિયેવા’’તિ વત્વા ઉત્તરાસઙ્ગમસ્સ અપનેત્વા ભિત્તિયં પિટ્ઠિકણ્ટકં કુસન્તો વિય પણ્હિયા નં હદયે પહરિ. તાવદેવસ્સ મુખતો લોહિતં ઉગ્ગઞ્છિ. સો તતો પટ્ઠાય ગિલાનો અહોસિ. સત્થા થેરં પુચ્છિ ‘‘સારિપુત્ત, તુમ્હાકં ગતકાલે દેવદત્તો કિં અકાસી’’તિ? ભન્તે, દેવદત્તો અમ્હે દિસ્વા ‘‘બુદ્ધલીલં કરિસ્સામી’’તિ સુગતાલયં દસ્સેત્વા મહાવિનાસં પત્તોતિ. સત્થા ‘‘ન ખો સારિપુત્ત, દેવદત્તો ઇદાનેવ મમ અનુકરોન્તો વિનાસં પત્તો, પુબ્બેપિ પત્તોયેવા’’તિ વત્વા થેરેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કેસરસીહો હુત્વા હિમવન્તપ્પદેસે કઞ્ચનગુહાયં વાસં કપ્પેસિ. સો એકદિવસં કઞ્ચનગુહાય નિક્ખમિત્વા વિજમ્ભિત્વા ચતુદ્દિસં ઓલોકેત્વા સીહનાદં નદિત્વા ગોચરાય પક્કન્તો મહામહિંસં વધિત્વા વરમંસં ખાદિત્વા એકં સરં ઓતરિત્વા મણિવણ્ણસ્સ ઉદકસ્સ કુચ્છિં પૂરેત્વા ગુહં સન્ધાય પાયાસિ. અથેકો સિઙ્ગાલો ગોચરપ્પસુતો સહસાવ સીહં દિસ્વા પલાયિતું અસક્કોન્તો સીહસ્સ પુરતો પાદેસુ પતિત્વા નિપજ્જિ. ‘‘કિં, જમ્બુકા’’તિ ચ વુત્તે ‘‘અહં તે, સામિ, પાદે ઉપટ્ઠાતુકામો’’તિ આહ. સીહો ‘‘સાધુ એહિ, મં ઉપટ્ઠહ, વરમંસાનિ તં ખાદાપેસ્સામી’’તિ વત્વા સિઙ્ગાલં આદાય કઞ્ચનગુહં અગમાસિ. સિઙ્ગાલો તતો પટ્ઠાય સીહવિઘાસં ખાદતિ. સો કતિપાહચ્ચયેનેવ થૂલસરીરો અહોસિ.

અથ નં એકદિવસં ગુહાય નિપન્નકોવ સીહો આહ ‘‘ગચ્છ જમ્બુક, પબ્બતસિખરે ઠત્વા પબ્બતપાદે સઞ્ચરન્તેસુ હત્થિઅસ્સમહિંસાદીસુ યસ્સ મંસં ખાદિતુકામોસિ, તં ઓલોકેત્વા આગન્ત્વા ‘અસુકમંસં ખાદિતુકામોમ્હી’તિ વત્વા મં વન્દિત્વા ‘વિરોચ, સામી’તિ વદાહિ, અહં તં વધિત્વા મધુરમંસં ખાદિત્વા તુય્હમ્પિ દસ્સામી’’તિ. સિઙ્ગાલો પબ્બતસિખરં અભિરુહિત્વા નાનપ્પકારે મિગે ઓલોકેત્વા યસ્સેવ મંસં ખાદિતુકામો હોતિ, કઞ્ચનગુહં પવિસિત્વા તમેવ સીહસ્સ આરોચેત્વા પાદેસુ પતિત્વા ‘‘વિરોચ, સામી’’તિ વદતિ. સીહો વેગેન પક્ખન્દિત્વા સચેપિ મત્તવરવારણો હોતિ, તત્થેવ નં જીવિતક્ખયં પાપેત્વા સયમ્પિ વરમંસં ખાદતિ, સિઙ્ગાલસ્સપિ દેતિ. સિઙ્ગાલો કુચ્છિપૂરં મંસં ખાદિત્વા ગુહં પવિસિત્વા નિદ્દાયતિ. સો ગચ્છન્તે ગચ્છન્તે કાલે માનં વડ્ઢેસિ ‘‘અહમ્પિ ચતુપ્પદોવ, કિંકારણા દિવસે દિવસે પરેહિ પોસિયમાનો વિહરામિ, ઇતો પટ્ઠાય અહમ્પિ હત્થિઆદયો

હનિત્વા મંસં ખાદિસ્સામિ, સીહોપિ મિગરાજા ‘વિરોચ, સામી’તિ વુત્તમેવ પદં નિસ્સાય વરવારણે વધેતિ, અહમ્પિ સીહેન ‘વિરોચ, જમ્બુકા’તિ મં વદાપેત્વા એકં વરવારણં વધિત્વા મંસં ખાદિસ્સામી’’તિ.

સો સીહં ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ ‘‘સામિ, મયા દીઘરત્તં તુમ્હેહિ વધિતવરવારણાનં મંસં ખાદિતં, અહમ્પિ એકં વરવારણં મારેત્વા મંસં ખાદિતુકામો, તસ્મા તુમ્હેહિ નિપન્નટ્ઠાને કઞ્ચનગુહાયં નિપજ્જિસ્સામિ, તુમ્હે પબ્બતપાદે વિચરન્તં વરવારણં ઓલોકેત્વા મમ સન્તિકં આગન્ત્વા ‘વિરોચ, જમ્બુકા’તિ વદેથ, એત્તકમત્તસ્મિં મચ્છેરં મા કરિત્થા’’તિ. અથ નં સીહો આહ ‘‘ન, ત્વં જમ્બુક, વારણે વધિતું સમત્થે સીહકુલે ઉપ્પન્નો, વારણં વધિત્વા મંસં ખાદનસમત્થો સિઙ્ગાલો નામ લોકે નત્થિ, મા તે એતં રુચ્ચિ, મયા વધિતવરવારણાનઞ્ઞેવ મંસં ખાદિત્વા વસા’’તિ. સો એવં વુત્તેપિ વિરમિતું ન ઇચ્છિ, પુનપ્પુનં યાચિયેવ. સીહો તં વારેતું અસક્કોન્તો સમ્પટિચ્છિત્વા ‘‘તેન હિ મમ વસનટ્ઠાનં પવિસિત્વા નિપજ્જા’’તિ જમ્બુકં કઞ્ચનગુહાયં નિપજ્જાપેત્વા સયં પબ્બતપાદે મત્તવરવારણં ઓલોકેત્વા ગુહાદ્વારં ગન્ત્વા ‘‘વિરોચ, જમ્બુકા’’તિ આહ. સિઙ્ગાલો કઞ્ચનગુહાય નિક્ખમિત્વા વિજમ્ભિત્વા ચતુદ્દિસં ઓલોકેત્વા તિક્ખત્તું વસ્સિત્વા ‘‘મત્તવરવારણસ્સ કુમ્ભે પતિસ્સામી’’તિ પક્ખન્દિત્વા વિરજ્ઝિત્વા પાદમૂલે પતિ. વારણો દક્ખિણપાદં ઉક્ખિપિત્વા તસ્સ સીસં અક્કમિ, સીસટ્ઠીનિ ચુણ્ણવિચુણ્ણાનિ અહેસું. અથસ્સ સરીરં વારણો પાદેન સઙ્ઘરિત્વા રાસિં કત્વા ઉપરિ લણ્ડં પાતેત્વા કોઞ્ચનાદં નદન્તો અરઞ્ઞં પાવિસિ.

બોધિસત્તો ઇમં પવત્તિં દિસ્વા ‘‘ઇદાનિ વિરોચ, જમ્બુકા’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૪૩.‘‘લસી ચ તે નિપ્ફલિતા, મત્થકો ચ પદાલિતો;
સબ્બા તે ફાસુકા ભગ્ગા, અજ્જ ખો ત્વં વિરોચસી’’તિ.

તત્થ **લસી**તિ મત્થલુઙ્ગં. **નિપ્ફલિતા**તિ નિક્ખન્તા. એવં બોધિસત્તો ઇમં ગાથં વત્વા યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા સિઙ્ગાલો દેવદત્તો અહોસિ, સીહો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

વિરોચજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૧૪૪] ૪. નઙ્ગુટ્ઠજાતકવણ્ણના

બહુમ્પેતં અસબ્ભિ જાતવેદાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો આજીવકાનં મિચ્છાતપં આરબ્ભ કથેસિ. તદા કિર આજીવકા જેતવનપિટ્ઠિયં નાનપ્પકારં મિચ્છાતપં ચરન્તિ. સમ્બહુલા ભિક્ખૂ તેસં ઉક્કુટિકપ્પધાનવગ્ગુલિવતકણ્ટકાપસ્સયપઞ્ચાતપતપનાદિભેદં મિચ્છાતપં દિસ્વા ભગવન્તં પુચ્છિંસુ ‘‘અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, ઇમં મિચ્છાતપં નિસ્સાય કુસલં વા વુડ્ઢિ વા’’તિ. સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, એવરૂપં મિચ્છાતપં નિસ્સાય કુસલં વા વુડ્ઢિ વા અત્થિ, પુબ્બે પણ્ડિતા ‘એવરૂપં તપં નિસ્સાય કુસલં વા વુડ્ઢિ વા ભવિસ્સતી’તિ સઞ્ઞાય જાતગ્ગિં ગહેત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા અગ્ગિજુહનાદિવસેન કિઞ્ચિ વુડ્ઢિં અપસ્સન્તા અગ્ગિં ઉદકેન નિબ્બાપેત્વા કસિણપરિકમ્મં કત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણા અહેસુ’’ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિ. તસ્સ જાતદિવસે માતાપિતરો જાતગ્ગિં ગહેત્વા ઠપેસું. અથ નં સોળસવસ્સકાલે એતદવોચું ''મયં તે, પુત્ત, જાતદિવસે અગ્ગિં ગણ્હિમ્હ. સચેસિ અગારં અજ્ઝાવસિતુકામો, તયો વેદે ઉગ્ગણ્હ. અથ બ્રહ્મલોકં ગન્તુકામો, અગ્ગિં ગહેત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા અગ્ગિં પરિચરન્તો મહાબ્રહ્માનં આરાધેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો હોહી''તિ. સો ''ન મય્હં અગારેન અત્થો''તિ અગ્ગિં ગહેત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા અસ્સમપદં માપેત્વા અગ્ગિં પરિચરન્તો અરઞ્ઞે વિહાસિ. સો એકદિવસં પચ્ચન્તગામકે ગોદક્ખિણં લભિત્વા તં ગોણં અસ્સમપદં નેત્વા ચિન્તેસિ ''અગ્ગિભગવન્તં ગોમંસં ખાદાપેસ્સામી''તિ. અથસ્સ એતદહોસિ ''ઇધ લોણં નત્થિ, અગ્ગિભગવા અલોણં ખાદિતું ન સક્ખિસ્સતિ, ગામતો લોણં આહરિત્વા અગ્ગિભગવન્તં સલોણકં ખાદાપેસ્સામી''તિ. સો તં તત્થેવ બન્ધિત્વા લોણત્થાય ગામકં અગમાસિ. તસ્મિં ગતે સમ્બહુલા લુદ્દકા તં ઠાનં આગતા. ગોણં દિસ્વા વધિત્વા મંસં પચિત્વા ખાદિત્વા નઙ્ગુટ્ઠઞ્ચ જઙ્ઘઞ્ચ ચમ્મઞ્ચ તત્થેવ છડ્ડેત્વા અવસેસમંસં આદાય અગમંસુ.

બ્રાહ્મણો આગન્ત્વા નઙ્ગુટ્ઠાદિમત્તમેવ દિસ્વા ચિન્તેસિ ''અયં અગ્ગિભગવા અત્તનો સન્તકમ્પિ રક્ખિતું ન સક્કોતિ, મં પન કદા રક્ખિસ્સતિ. ઇમિના અગ્ગિપરિચરણેન નિરત્થકેન ભવિતબ્બં, નત્થિ ઇતોનિદાનં કુસલં વા વુડ્ઢિ વા''તિ. સો અગ્ગિપરિચરિયાય વિગતચ્છન્દો ''હમ્ભો અગ્ગિભગવા, ત્વં અત્તનોપિ સન્તકં રક્ખિતું અસક્કોન્તો મં કદા રક્ખિસ્સસિ, મંસં નત્થિ, એત્તકેનપિ તુસ્સાહી''તિ નઙ્ગુટ્ઠાદીનિ અગ્ગિમ્હિ પક્ખિપન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૪૪.''બહુમ્પેતં અસબ્ભિ જાતવેદ, યં તં વાલધિનાભિપૂજયામ;
મંસારહસ્સ નત્થજ્જ મંસં, નઙ્ગુટ્ઠમ્પિ ભવં પટિગ્ગહાતૂ''તિ.

તત્થ **બહુમ્પેતન્તિ** એત્તકમ્પિ બહું. **અસબ્ભીતિ** અસપ્પુરિસ અસાધુજાતિક. **જાતવેદાતિ** અગ્ગિં આલપતિ. અગ્ગિ હિ જાતમત્તોવ વેદિયતિ પઞ્ઞાયતિ પાકટો હોતિ, તસ્મા ''જાતવેદો''તિ વુચ્ચતિ. **યં તં વાલધિનાભિપૂજયામાતિ** યં અજ્જ મયં અત્તનોપિ સન્તકં રક્ખિતું અસમત્થં ભગવન્તં વાલધિના અભિપૂજયામ, એતમ્પિ તવ બહુમેવાતિ દસ્સેતિ. **મંસારહસ્સાતિ** મંસં અરહસ્સ તુય્હં નત્થિ અજ્જ મંસં. **નઙ્ગુટ્ઠમ્પિ ભવં પટિગ્ગહાતૂતિ** અત્તનો સન્તકં રક્ખિતું અસક્કોન્તો ભવં ઇમં સજઙ્ઘચમ્મં નઙ્ગુટ્ઠમ્પિ પટિગ્ગણ્હાતૂતિ.

એવં વત્વા મહાસત્તો અગ્ગિં ઉદકેન નિબ્બાપેત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''નિબ્બુતગ્ગિતાપસો અહમેવ તેન સમયેના''તિ.

નઙ્ગુટ્ઠજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૪૫] ૫. રાધજાતકવણ્ણના

ન ત્વં રાધ વિજાનાસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પુરાણદુતિયિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ ઇન્દ્રિયજાતકે આવિ ભવિસ્સતિ. સત્થા પન તં ભિક્ખું આમન્તેત્વા ''ભિક્ખુ માતુગામો નામ અરક્ખિયો, આરક્ખં ઠપેત્વા રક્ખન્તાપિ રક્ખિતું ન સક્કોન્તિ. ત્વમ્પિ પુબ્બે એતં આરક્ખં ઠપેત્વા રક્ખન્તોપિ રક્ખિતું નાસક્ખિ, ઇદાનિ કથં રક્ખિસ્સસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સુકયોનિયં નિબ્બત્તિ. કાસિરટ્ઠે એકો બ્રાહ્મણો બોધિસત્તઞ્ચ કનિટ્ઠભાતરઞ્ચસ્સ પુત્તટ્ઠાને ઠપેત્વા પોસેસિ. તેસુ બોધિસત્તસ્સ ''પોટ્ઠપાદો''તિ નામં અહોસિ, ઇતરસ્સ ''રાધો''તિ. તસ્સ પન બ્રાહ્મણસ્સ ભરિયા અનાચારા હોતિ દુસ્સીલા. સો વોહારત્થાય ગચ્છન્તો ઉભોપિ ભાતરો આહ – ''તાતા, સચે વો માતા બ્રાહ્મણી અનાચારં આચરતિ, વારેય્યાથ ન''ન્તિ. બોધિસત્તો આહ ''સાધુ, તાત, વારેતું સક્કોન્તા વારેય્યામ, અસક્કોન્તા તુણ્હી ભવિસ્સામા''તિ. એવં બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણિં સુકાનં નિય્યાદેત્વા વોહારત્થાય ગતો.

તસ્સ પન ગતદિવસતો પટ્ઠાય બ્રાહ્મણી અતિચરિતું આરદ્ધા, પવિસન્તાનઞ્ચ નિક્ખમન્તાનઞ્ચ અન્તો નત્થિ, તસ્સા કિરિયં દિસ્વા રાધો બોધિસત્તં આહ – ''ભાતિક, અમ્હાકં પિતા 'સચે વો માતા અનાચારં આચરતિ, વારેય્યાથા'તિ વત્વા ગતો, ઇદાનિ ચેસા અનાચારં આચરતિ, વારેમ ન''ન્તિ. બોધિસત્તો ''તાત, ત્વં અત્તનો અબ્યત્તતાય બાલભાવેન એવં વદેસિ, માતુગામં નામ ઉક્ખિપિત્વા ચરન્તાપિ રક્ખિતું ન સક્કોન્તિ. યં કમ્મં કાતું ન સક્કા, ન તં કાતું વટ્ટતી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૪૫.''ન ત્વં રાધ વિજાનાસિ, અડ્ઢરત્તે અનાગતે;
અબ્યયતં વિલપસિ, વિરત્તા કોસિયાયને''તિ.

તત્થ **ન ત્વં રાધ વિજાનાસિ, અડ્ઢરત્તે અનાગતે**તિ તાત રાધ, ત્વં ન જાનાસિ, અડ્ઢરત્તે અનાગતે પઠમયામેયેવ એત્તકા જના આગતા, ઇદાનિ કો જાનાતિ, કિત્તકાપિ આગમિસ્સન્તિ. **અબ્યયતં વિલપસી**તિ ત્વં અબ્યત્તવિલાપં વિલપસિ. **વિરત્તા કોસિયાયને**તિ માતા નો કોસિયાયની બ્રાહ્મણી વિરત્તા અમ્હાકં પિતરિ નિપ્પેમા જાતા. સચસ્સા તસ્મિં સિનેહો વા પેમં વા ભવેય્ય, ન એવરૂપં અનાચારં કરેય્યાતિ ઇમમત્થં એતેહિ બ્યઞ્જનેહિ પકાસેસિ.

એવં પકાસેત્વા ચ પન બ્રાહ્મણિયા સદ્ધિં રાધસ્સ વત્તું ન અદાસિ. સાપિ યાવ બ્રાહ્મણસ્સ અનાગમના યથારુચિયા વિચરિ. બ્રાહ્મણો આગન્ત્વા પોટ્ઠપાદં પુચ્છિ – ''તાત, કીદિસી વો માતા''તિ. બોધિસત્તો બ્રાહ્મણસ્સ સબ્બં યથાભૂતં કથેત્વા ''કિં તે, તાત, એવરૂપાય દુસ્સીલાયા''તિ વત્વા ''તાત, અમ્હેહિ માતુયા દોસસ્સ કથિતકાલતો પટ્ઠાય ન સક્કા ઇધ વસિતુ''ન્તિ બ્રાહ્મણસ્સ પાદે વન્દિત્વા સદ્ધિં રાધેન ઉપ્પતિત્વા અરઞ્ઞં અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા બ્રાહ્મણો ચ બ્રાહ્મણી ચ એતેયેવ દ્વે જના અહેસું, રાધો આનન્દો, પોટ્ઠપાદો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

રાધજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૪૬] ૬. સમુદ્દકાકજાતકવણ્ણના

અપિ નુ હનુકા સન્તાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સમ્બહુલે મહલ્લકે ભિક્ખૂ આરબ્ભ કથેસિ. તે કિર ગિહિકાલે સાવત્થિયં કુટુમ્બિકા અડ્ઢા મહદ્ધના અઞ્ઞમઞ્ઞસહાયકા એકતો હુત્વા પુઞ્ઞાનિ કરોન્તા સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા ''મયં મહલ્લકા, કિં નો ઘરાવાસેન, સત્થુ સન્તિકે રમણીયે બુદ્ધસાસને પબ્બજિત્વા દુક્ખસ્સન્તં

કરિસ્સામા’’તિ સબ્બં સાપતેય્યં પુત્તધીતાદીનં દત્વા અસ્સુમુખં ઞાતિસઙ્ઘં પહાય સત્થારં પબ્બજ્જં યાચિત્વા પબ્બજિંસુ. પબ્બજિત્વા પન પબ્બજ્જાનુરૂપં સમણધમ્મં ન કરિંસુ, મહલ્લકભાવેન ધમ્મમ્પિ ન પરિયાપુણિંસુ, ગિહિકાલે વિય પબ્બજિતકાલેપિ વિહારપરિયન્તે પણ્ણસાલં કારેત્વા એકતોવ વસિંસુ. પિણ્ડાય ચરન્તાપિ અઞ્ઞત્થ અગન્ત્વા યેભુય્યેન અત્તનો પુત્તદારસ્સેવ ગેહં ગન્ત્વા ભુઞ્જિંસુ. તેસુ એકસ્સ પુરાણદુતિયિકા સબ્બેસમ્પિ મહલ્લકત્થેરાનં ઉપકારા અહોસિ, તસ્મા સેસાપિ અત્તના લદ્ધં આહારં ગહેત્વા તસ્સાયેવ ગેહે નિસીદિત્વા ભુઞ્જન્તિ. સાપિ તેસં યથાસન્નિહિતં સૂપબ્યઞ્જનં દેતિ. સા અઞ્ઞતરેન રોગેન ફુટ્ઠા કાલમકાસિ. અથ તે મહલ્લકત્થેરા વિહારં ગન્ત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં ગીવાસુ ગહેત્વા ‘‘મધુરહત્થરસા ઉપાસિકા કાલકતા’’તિ વિહારપચ્ચન્તે રોદન્તા વિચરિંસુ. તેસં સદ્દં સુત્વા ઇતો ચિતો ચ ભિક્ખૂ સન્નિપતિત્વા ‘‘આવુસો, કસ્મા રોદથા’’તિ પુચ્છિંસુ. તે ‘‘અમ્હાકં સહાયસ્સ પુરાણદુતિયિકા મધુરહત્થરસા કાલકતા અમ્હાકં અતિવિય ઉપકારા, ‘ઇદાનિ કુતો તથારૂપિં લભિસ્સામા’તિ ઇમિના કારણેન રોદિમ્હા’’તિ આહંસુ.

તેસં તં વિપ્પકારં દિસ્વા ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, ઇમિના નામ કારણેન મહલ્લકત્થેરા અઞ્ઞમઞ્ઞં ગીવાસુ ગહેત્વા વિહારપચ્ચન્તે રોદન્તા વિચરન્તી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેતે તસ્સા કાલકિરિયાય રોદન્તા વિચરન્તિ, પુબ્બેપેતે ઇમં કાકયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા સમુદ્દે મતં નિસ્સાય ‘સમુદ્દઉદકં ઉસ્સિઞ્ચિત્વા એતં નીહરિસ્સામા’તિ વાયમન્તા પણ્ડિતે નિસ્સાય જીવિતં લભિંસૂ’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સમુદ્દદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. અથેકો કાકો અત્તનો ભરિયં કાકિં આદાય ગોચરં પરિયેસમાનો સમુદ્દતીરં અગમાસિ . તસ્મિં કાલે મનુસ્સા સમુદ્દતીરે ખીરપાયાસમચ્છમંસસુરાદીહિ નાગબલિકમ્મં કત્વા પક્કમિંસુ. અથ સો કાકો બલિકમ્મટ્ઠાનં ગન્ત્વા ખીરાદીનિ દિસ્વા સદ્ધિં કાકિયા ખીરપાયાસમચ્છમંસાદીનિ ભુઞ્જિત્વા બહું સુરં પિવિ. તે ઉભોપિ સુરામદમત્તા ‘‘સમુદ્દકીળં કીળિસ્સામા’’તિ વેલન્તે નિસીદિત્વા ન્હાયિતું આરભિંસુ અથેકા ઊમિ આગન્ત્વા કાકિં ગહેત્વા સમુદ્દં પવેસેસિ. તમેકો મચ્છો મંસં ખાદિત્વા અજ્ઝોહરિ. કાકો ‘‘ભરિયા મે મતા’’તિ રોદિ પરિદેવિ. અથસ્સ પરિદેવનસદ્દં સુત્વા બહૂ કાકા સન્નિપતિત્વા ‘‘કિંકારણા રોદસી’’તિ પુચ્છિંસુ. ‘‘સહાયિકા વો વેલન્તે ન્હાયમાના ઊમિયા હટા’’તિ. તે સબ્બેપિ એકરવં રવન્તા રોદિંસુ. અથ નેસં એતદહોસિ ‘‘ઇદં સમુદ્દઉદકં નામ અમ્હાકં કિં પહોસિ, ઉદકં ઉસ્સિઞ્ચિત્વા સમુદ્દં તુચ્છં કત્વા સહાયિકં નીહરિસ્સામા’’તિ. તે મુખં પૂરેત્વા પૂરેત્વા ઉદકં બહિ છડ્ડેન્તિ, લોણૂદકેન ચ ગલે સુસ્સમાને ઉટ્ઠાયુટ્ઠાય થલં ગન્ત્વા વિસ્સમન્તિ.

તે હનૂસુ કિલન્તેસુ મુખેસુ સુક્ખન્તેસુ અક્ખીસુ રત્તેસુ દીના કિલન્તા હુત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં આમન્તેત્વા ‘‘અમ્ભો, મયં સમુદ્દઉદકં ગહેત્વા બહિ પાતેમ, ગહિતગહિતટ્ઠાનં પુન ઉદકેન પૂરતિ, સમુદ્દં તુચ્છં કાતું ન સક્ખિસ્સામા’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહંસુ –

૧૪૬.‘‘અપિ નુ હનુકા સન્તા, મુખઞ્ચ પરિસુસ્સતિ;
ઓરમામ ન પારેમ, પૂરતેવ મહોદધી’’તિ.

તત્થ **અપિ નુ હનુકા સન્તા**તિ અપિ નો હનુકા સન્તા, અપિ અમ્હાકં હનુકા કિલન્તા. **ઓરમામ ન પારેમા**તિ મયં અત્તનો બલેન મહાસમુદ્દઉદકં આકડ્ઢામ ઓસારેમ, તુચ્છં પન નં કાતું ન સક્કોમ. અયઞ્હિ **પૂરતેવ**

મહોદધીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા સબ્બેપિ તે કાકા ‘‘તસ્સા કાકિયા એવરૂપં નામ તુણ્ડં અહોસિ, એવરૂપાનિ વટ્ટક્ખીનિ, એવરૂપં છવિસણ્ઠાનં, એવરૂપો મધુરસદ્દો. સા નો ઇમં ચોરસમુદ્દં નિસ્સાય નટ્ઠા’’તિ બહું વિપ્પલપિંસુ. તે એવં વિપ્પલપમાને સમુદ્દદેવતા ભેરવરૂપં દસ્સેત્વા પલાપેસિ, એવં તેસં સોત્થિ અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા કાકી અયં પુરાણદુતિયિકા અહોસિ, કાકો મહલ્લકત્થેરો, સેસકાકા સેસમહલ્લકત્થેરા, સમુદ્દદેવતા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સમુદ્દકાકજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૪૭] ૭. પુપ્ફરત્તજાતકવણ્ણના

નયિદં દુક્ખં અદું દુક્ખન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ ભગવતા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતો’’તિ વુત્તે ‘‘સચ્ચ’’ન્તિ વત્વા ‘‘કેન ઉક્કણ્ઠાપિતોસી’’તિ ચ પુટ્ઠો ‘‘પુરાણદુતિયિકાયા’’તિ વત્વા ‘‘મધુરહત્થરસા, ભન્તે, સા ઇત્થી, ન સક્કોમિ તં વિના વસિતુ’’ન્તિ આહ. અથ નં સત્થા ‘‘એસા તે ભિક્ખુ અનત્થકારિકા, પુબ્બેપિ ત્વં એતં નિસ્સાય સૂલે ઉત્તાસિતો એતઞ્ઞેવ પત્થયમાનો કાલં કત્વા નિરયે નિબ્બત્તો, ઇદાનિ નં કસ્મા પુન પત્થેસી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો આકાસટ્ઠદેવતા અહોસિ. અથ બારાણસિયં કત્તિકરત્તિવારછણો સમ્પત્તો હોતિ, નગરં દેવનગરં વિય અલઙ્કરિંસુ. સબ્બો જનો ખણકીળાનિસ્સિતો અહોસિ. એકસ્સ પન દુગ્ગતમનુસ્સસ્સ એકમેવ ઘનસાટકયુગં અહોસિ. સો તં સુધોતં ધોવાપેત્વા ઓભઞ્જાપેત્વા સતવલિકં સહસ્સવલિકં કારેત્વા ઠપેસિ. અથ નં ભરિયા એવમાહ ‘‘ઇચ્છામહં, સામિ, એકં કુસુમ્ભરત્તં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા તવ કણ્ઠે લગ્ગા કત્તિકરત્તિવારં ચરિતુ’’ન્તિ. ‘‘ભદ્દે, કુતો અમ્હાકં દલિદ્દાનં કુસુમ્ભં, સુદ્ધવત્થં નિવાસેત્વા કીળાહી’’તિ? ‘‘કુસુમ્ભરત્તં અલભમાના છણકીળં ન કીળિસ્સામિ, ત્વં અઞ્ઞં ઇત્થિં ગહેત્વા કીળસ્સૂ’’તિ. ‘‘ભદ્દે, કિં મં પીળેસિ, કુતો અમ્હાકં કુસુમ્ભ’’ન્તિ? ‘‘સામિ, પુરિસસ્સ ઇચ્છાય સતિ કિં નામ નત્થિ, નનુ રઞ્ઞો કુસુમ્ભવત્થુસ્મિં બહુ કુસુમ્ભ’’ન્તિ. ‘‘ભદ્દે , તં ઠાનં રક્ખસપરિગ્ગહિતપોક્ખરણિસદિસં, બલવારક્ખા, ન સક્કા ઉપસઙ્કમિતું, મા તે એતં રુચ્ચિ, યથાલદ્ધેનેવ તુસ્સસ્સૂ’’તિ. ‘‘સામિ, રત્તિભાગે અન્ધકારે સતિ પુરિસસ્સ અગમનીયટ્ઠાનં નામ નત્થી’’તિ. ઇતિ સો તાય પુનપ્પુનં કથેન્તિયા કિલેસવસેન તસ્સા વચનં ગહેત્વા ‘‘હોતુ ભદ્દે, મા ચિન્તયિત્થા’’તિ તં સમસ્સાસેત્વા રત્તિભાગે જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા નગરા નિક્ખમિત્વા રઞ્ઞો કુસુમ્ભવત્થું ગન્ત્વા વતિં મદ્દિત્વા અન્તોવત્થું પાવિસિ. આરક્ખમનુસ્સા વતિસદ્દં સુત્વા ‘‘ચોરો ચોરો’’તિ પરિવારેત્વા ગહેત્વા પરિભાસિત્વા કોટ્ટેત્વા બન્ધિત્વા પભાતાય રત્તિયા રઞ્ઞો દસ્સેસું. રાજા ‘‘ગચ્છથ, નં સૂલે ઉત્તાસેથા’’તિ આહ. અથ નં પચ્છાબાહં બન્ધિત્વા વજ્ઝભેરિયા વજ્જમાનાય નગરા નિક્ખમાપેત્વા સૂલે ઉત્તાસેસું. બલવવેદના પવત્તન્તિ, કાકા સીસે નિલીયિત્વા કણયગ્ગસદિસેહિ તુણ્ડેહિ અક્ખીનિ વિજ્ઝન્તિ.

સો તથારૂપમ્પિ દુક્ખં અમનસિકરિત્વા તમેવ ઇત્થિં અનુસ્સરિત્વા ‘‘તાય નામમ્હિ ઘનપુપ્ફરત્તવત્થનિવત્થાય કણ્ઠે આસત્તબાહુયુગળાય સદ્ધિં કત્તિકરત્તિવારતો પરિહીનો’’તિ ચિન્તેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૪૭.‘‘નયિદં દુક્ખં અદું દુક્ખં, યં મં તુદતિ વાયસો;

યં સામા પુપ્ફરત્તેન, કત્તિકં નાનુભોસ્સતી’’તિ.

તત્થ **નયિદં દુક્ખં અદું દુક્ખં, યં મં તુદતિ વાયસો**તિ યઞ્ચ ઇદં સૂલે લગ્ગનપચ્ચયં કાયિકચેતસિકદુક્ખં, યઞ્ચ લોહમયેહિ વિય તુણ્ડેહિ વાયસો તુદતિ, ઇદં સબ્બમ્પિ મય્હં ન દુક્ખં, અદું દુક્ખં એતંયેવ પન મે દુક્ખન્તિ અત્થો. કતરં? **યં સામા પુપ્ફરત્તેન, કત્તિકં નાનુભોસ્સતી**તિ, યં સા પિયઙ્ગુસામા મમ ભરિયા એકં કુસુમ્ભરત્તં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા એવં ઘનપુપ્ફરત્તેન વત્થયુગેન અચ્છન્ના મમ કણ્ઠે ગહેત્વા કત્તિકરત્તિવારં નાનુભવિસ્સતિ, ઇદં મય્હં દુક્ખં, એતદેવ હિ મં બાધતીતિ? સો એવં માતુગામં આરબ્ભ વિપ્પલપન્તોયેવ કાલં કત્વા નિરયે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા જયમ્પતિકાવ ઇદાનિ જયમ્પતિકા, તં કારણં પચ્ચક્ખં કત્વા ઠિતા આકાસટ્ઠદેવતા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

પુપ્ફરત્તજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૧૪૮] ૮. સિઙ્ગાલજાતકવણ્ણના

નાહં પુનં ન ચ પુનન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કિલેસનિગ્ગહં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર પઞ્ચસતમત્તા સહાયકા મહાવિભવા સેટ્ઠિપુત્તા સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા સાસને ઉરં દત્વા પબ્બજિત્વા જેતવને અન્તોકોટિસન્થારે વિહરિંસુ. અથેકદિવસં તેસં અડ્ઢરત્તસમયે કિલેસનિસ્સિતો સઙ્કપ્પો ઉપ્પજ્જિ. તે ઉક્કણ્ઠિત્વા અત્તના જહિતકિલેસે પુન ગણ્હિતું ચિત્તં ઉપ્પાદયિંસુ. અથ સત્થા અડ્ઢરત્તસમનન્તરે સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણદણ્ડદીપકં ઉક્ખિપિત્વા ‘‘કતરાય નુ ખો રતિયા જેતવને ભિક્ખૂ વિહરન્તી’’તિ ભિક્ખૂનં અજ્ઝાસયં ઓલોકેન્તો તેસં ભિક્ખૂનં અબ્ભન્તરે કામરાગસઙ્કપ્પસ્સ ઉપ્પન્નભાવં અઞ્ઞાસિ. સત્થા ચ નામ એકપુત્તિકા ઇત્થી અત્તનો પુત્તં વિય, એકચક્ખુકો પુરિસો ચક્ખું વિય અત્તનો સાવકે રક્ખતિ. પુબ્બણ્હાદીસુ યસ્મિં યસ્મિં સમયે તેસં કિલેસા ઉપ્પજ્જન્તિ, તે તેસં કિલેસે તતો પરં વડ્ઢિતું અદત્વા તસ્મિં તસ્મિંયેવ સમયે નિગ્ગણ્હાતિ. તેનસ્સ એતદહોસિ ‘‘અયં ચક્કવત્તિરઞ્ઞો અન્તોનગરેયેવ ચોરાનં ઉપ્પન્નકાલો વિય વત્તતિ, ઇદાનેવ તેસં ધમ્મદેસનં કત્વા તે કિલેસે નિગ્ગણ્હિત્વા અરહત્તં દસ્સામી’’તિ. સો સુરભિગન્ધકુટિતો નિક્ખમિત્વા મધુરસ્સરેન ‘‘આનન્દા’’તિ આયસ્મન્તં ધમ્મભણ્ડાગારિકં આનન્દત્થેરં આમન્તેસિ. થેરો ‘‘કિં, ભન્તે’’તિ આગન્ત્વા વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. ‘‘આનન્દ, યત્તકા ભિક્ખૂ અન્તોકોટિસન્થારે વિહરન્તિ, સબ્બેવ ગન્ધકુટિપરિવેણે સન્નિપાતેહી’’તિ. એવં કિરસ્સ અહોસિ ‘‘સચાહં તેયેવ પઞ્ચસતે ભિક્ખૂ પક્કોસાપેસ્સામિ. ‘સત્થારા નો અબ્ભન્તરે કિલેસાનં ઉપ્પન્નભાવો ઞાતો’તિ સંવિગ્ગમાનસા ધમ્મદેસનં સમ્પટિચ્છિતું ન સક્ખિસ્સન્તી’’તિ. તસ્મા ‘‘સબ્બે સન્નિપાતેહી’’તિ આહ. થેરો ‘‘સાધુ, ભન્તે’’તિ અવાપુરણં આદાય પરિવેણેન પરિવેણં આહિણ્ડિત્વા સબ્બે ભિક્ખૂ ગન્ધકુટિપરિવેણે સન્નિપાતેત્વા બુદ્ધાસનં પઞ્ઞપેસિ.

સત્થા પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય સિલાપથવિયં પતિટ્ઠહમાનો સિનેરુ વિય પઞ્ઞત્તે બુદ્ધાસને નિસીદિ આવેળાવેળા યમકયમકા છબ્બણ્ણઘનબુદ્ધરસ્મિયો વિસ્સજ્જેન્તો. તાપિ રસ્મિયો પાતિમત્તા છત્તમત્તા કૂટાગારકુચ્છિમત્તા છિજ્જિત્વા છિજ્જિત્વા ગગનતલે વિજ્જુલતા વિય સઞ્ચરિંસુ, અણ્ણવકુચ્છિં ખોભેત્વા બાલસૂરિયુગ્ગમનકાલો વિય અહોસિ. ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ સત્થારં વન્દિત્વા ગરુચિત્તં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા રત્તકમ્બલસાણિયા પરિક્ખિપન્તો વિય પરિવારેત્વા નિસીદિ. સત્થા બ્રહ્મસ્સરં નિચ્છારેન્તો ભિક્ખૂ આમન્તેત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના નામ કામવિતક્કં બ્યાપાદવિતક્કં વિહિંસાવિતક્કન્તિ ઇમે તયો અકુસલવિતક્કે વિતક્કેતું વટ્ટતિ. અન્તો

ઉપ્પન્નકિલેસો હિ ‘પરિત્તકો’તિ અવમઞ્ઞિતું ન વટ્ટતિ, કિલેસો નામ પચ્ચામિત્તસદિસો. પચ્ચામિત્તો ચ ખુદ્દકો નામ નત્થિ, ઓકાસં લભિત્વા વિનાસમેવ પાપેતિ, એવમેવ અપ્પમત્તકોપિ કિલેસો ઉપ્પજ્જિત્વા વડ્ઢિતું લભન્તો મહાવિનાસં પાપેતિ. કિલેસો નામેસ હલાહલવિસૂપમો ઉપ્પાટિતચ્છવિગણ્ડસદિસો આસીવિસપટિભાગો અસનિઅગ્ગિસદિસો અલ્લીયિતું ન યુત્તો આસઙ્કિતબ્બો. ઉપ્પન્નુપ્પન્નક્ખણેયેવ પટિસઙ્ખાનબલેન ભાવનાબલેન યથા મુહુત્તમ્પિ હદયે અઠત્વા પદુમિનિપત્તા ઉદકબિન્દુ વિય વિવટ્ટતિ, એવં પજહિતબ્બો. પોરાણકપણ્ડિતાપિ અપ્પમત્તકમ્પિ કિલેસં ગરહિત્વા યથા પુન અબ્ભન્તરે નુપ્પજ્જતિ, એવં નિગ્ગણ્હિંસૂ’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સિઙ્ગાલયોનિયં પટિસન્ધિં ગહેત્વા અરઞ્ઞે નદીતીરે નિવાસં કપ્પેસિ. અથેકો જરહત્થી ગઙ્ગાતીરે કાલમકાસિ. સિઙ્ગાલો ગોચરપ્પસુતો તં મતહત્થિસરીરં દિસ્વા ‘‘મહા મે ગોચરો ઉપ્પન્નો’’તિ ગન્ત્વા તં સોણ્ડે ડંસિ, નઙ્ગલીસાય દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. સો ‘‘નત્થેત્થ ખાદિતબ્બયુત્તક’’ન્તિ દન્તેસુ ડંસિ, થમ્ભે દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. કણ્ણે ડંસિ, સુપ્પકોટિયં દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. ઉદરે ડંસિ, કુસૂલે દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. પાદે ડંસિ, ઉદુક્ખલે દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. નઙ્ગુટ્ઠે ડંસિ, મુસલે દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. સો ‘‘એત્થાપિ નત્થિ ખાદિતબ્બયુત્તક’’ન્તિ સબ્બત્થ અસ્સાદં અલભન્તો વચ્ચમગ્ગે ડંસિ, મુદુપૂવે દટ્ઠકાલો વિય અહોસિ. સો ‘‘લદ્ધં દાનિ મે ઇમસ્મિં સરીરે મુદુ ખાદિતબ્બયુત્તકટ્ઠાન’’ન્તિ તતો પટ્ઠાય ખાદન્તો અન્તોકુચ્છિં પવિસિત્વા વક્કહદયાદીનિ ખાદિત્વા પિપાસિતકાલે લોહિતં પિવિત્વા નિપજ્જિતુકામકાલે ઉદરં પત્થરિત્વા નિપજ્જતિ.

અથસ્સ એતદહોસિ – ‘‘ઇદં હત્થિસરીરં મય્હં નિવાસસુખતાય ગેહસદિસં, ખાદિતુકામતાય સતિ પહૂતમંસં, કિં દાનિ મે અઞ્ઞત્થ કમ્મ’’ન્તિ સો અઞ્ઞત્થ અગન્ત્વા હત્થિકુચ્છિયંયેવ મંસં ખાદિત્વા વસતિ. ગચ્છન્તે ગચ્છન્તે કાલે નિદાઘે વાતસમ્ફસ્સેન ચેવ સૂરિયરસ્મિસન્તાપેન ચ તં કુણપં સુસ્સિત્વા વલિયો ગણ્હિ, સિઙ્ગાલસ્સ પવિટ્ઠદ્વારં પિહિતં, અન્તોકુચ્છિયં અન્ધકારો અહોસિ. સિઙ્ગાલસ્સ લોકન્તરિકનિવાસો વિય જાતો. કુણપે સુસ્સન્તે મંસમ્પિ સુસ્સિ, લોહિતમ્પિ પચ્છિજ્જિ. સો નિક્ખમનદ્વારં અલભન્તો ભયપ્પત્તો હુત્વા સન્ધાવન્તો ઇતો ચિતો ચ પહરિત્વા નિક્ખમનદ્વારં પરિયેસમાનો વિચરતિ. એવં તસ્મિં ઉક્ખલિયં પિટ્ઠપિણ્ડિ વિય અન્તોકુચ્છિયં પચ્ચમાને કતિપાહચ્ચયેન મહામેઘો પાવસ્સિ. અથ નં કુણપં તેમેત્વા ઉટ્ઠાય પકતિસણ્ઠાનેન અટ્ઠાસિ. વચ્ચમગ્ગો વિવટો હુત્વા તારકા વિય પઞ્ઞાયિ. સિઙ્ગાલો તં છિદ્દં દિસ્વા ‘‘ઇદાનિ મે જીવિતં લદ્ધ’’ન્તિ યાવ હત્થિસીસા પટિક્કમિત્વા વેગેન પક્ખન્દિત્વા વચ્ચમગ્ગં સીસેન પહરિત્વા નિક્ખમિ. તસ્સ સઞ્છન્નસરીરત્તા સબ્બલોમાનિ વચ્ચમગ્ગે અલ્લીયિંસુ. સો તાલક્ખન્ધસદિસેન નિલ્લોમેન સરીરેન ઉબ્બિગ્ગચિત્તો મુહુત્તં ધાવિત્વા નિવત્તિત્વા નિસિન્નો સરીરં ઓલોકેત્વા ‘‘ઇદં દુક્ખં મય્હં ન અઞ્ઞેન કતં, લોભહેતુ પન લોભકારણા લોભં નિસ્સાય મયા એતં કતં, ઇતો દાનિ પટ્ઠાય ન લોભવસિકો ભવિસ્સામિ, પુન હત્થિસરીરં નામ ન પવિસિસ્સામી’’તિ સંવિગ્ગહદયો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૪૮.‘‘નાહં પુનં ન ચ પુનં, ન ચાપિ અપુનપ્પુનં;
હત્થિબોન્દિં પવેક્ખામિ, તથા હિ ભયતજ્જિતો’’તિ.

તત્થ **ન ચાપિ અપુનપ્પુનન્તિ** અ-કારો નિપાતમત્તો. અયં પનેતિસ્સા સકલાયપિ ગાથાય અત્થો – અહઞ્હિ ઇતો પુન, તતો ચ પુનાતિ વુત્તવારતો પુન તતોપિ ચ પુનપ્પુનં વારણસરીરસઙ્ખાતં **હત્થિબોન્દિં ન પવેક્ખામિ**.

કિંકારણા? **તથા હિ ભયતજ્જિતો**, તથા હિ અહં ઇમસ્મિઞ્ઞેવ પવેસને ભયતજ્જિતો મરણભયેન સન્તાસં સંવેગં આપાદિતોતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા તતોવ પલાયિત્વા પુન તં વા અઞ્ઞં વા હત્થિસરીરં નિવત્તિત્વાપિ ન ઓલોકેસિ. તતો પટ્ઠાય ન લોભવસિકો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ભિક્ખવે, અન્તો ઉપ્પન્નકિલેસસ્સ નામ વડ્ઢિતું અદત્વા તત્થ તત્થેવ નં નિગ્ગણ્હિતું વટ્ટતી''તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ. સચ્ચપરિયોસાને પઞ્ચસતાપિ તે ભિક્ખૂ અરહત્તે પતિટ્ઠહિંસુ, અવસેસેસુ કેચિ સોતાપન્ના, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો અહેસું. તદા સિઙ્ગાલો અહમેવ અહોસિન્તિ.

સિઙ્ગાલજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૪૯] ૯. એકપણ્ણજાતકવણ્ણના

એકપણ્ણો અયં રુક્ખોતિ ઇદં સત્થા વેસાલિં ઉપનિસ્સાય મહાવને કૂટાગારસાલાયં વિહરન્તો વેસાલિકં દુટ્ઠલિચ્છવિકુમારં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ કાલે વેસાલિનગરં ગાવુતગાવુતન્તરે તીહિ પાકારેહિ પરિક્ખિત્તં તીસુ ઠાનેસુ ગોપુરટ્ટાલકયુત્તં પરમસોભગ્ગપ્પત્તં. તત્થ નિચ્ચકાલં રજ્જં કારેત્વા વસન્તાનઞ્ઞેવ રાજૂનં સત્ત સહસ્સાનિ સત્ત સતાનિ સત્ત ચ રાજાનો હોન્તિ, તત્તકાયેવ ઉપરાજાનો, તત્તકા સેનાપતિનો, તત્તકા ભણ્ડાગારિકા. તેસં રાજકુમારાનં અન્તરે એકો દુટ્ઠલિચ્છવિકુમારો નામ અહોસિ કોધનો ચણ્ડો ફરુસો સાહસિકો, દણ્ડેન ઘટ્ટિતઆસીવિસો વિય નિચ્ચં પજ્જલિતો કોધેન. તસ્સ પુરતો દ્વે તીણિ વચનાનિ કથેતું સમત્થો નામ નત્થિ. તં નેવ માતાપિતરો, ન ઞાતયો, ન મિત્તસુહજ્જા સિક્ખાપેતું સક્ખિંસુ. અથસ્સ માતાપિતૂનં એતદહોસિ ''અયં કુમારો અતિફરુસો સાહસિકો, ઠપેત્વા સમ્માસમ્બુદ્ધં અઞ્ઞો ઇમં વિનેતું સમત્થો નામ નત્થિ, બુદ્ધવેનેય્યેન ભવિતબ્બ''ન્તિ. તે તં આદાય સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા આહંસુ ''ભન્તે, અયં કુમારો ચણ્ડો ફરુસો કોધેન પજ્જલતિ, ઇમસ્સ ઓવાદં દેથા''તિ.

સત્થા તં કુમારં ઓવદિ – ''કુમાર, ઇમેસુ નામ સત્તેસુ ચણ્ડેન ફરુસેન સાહસિકેન વિહેઠકજાતિકેન ન ભવિતબ્બં, ફરુસવાચો ચ નામ વિજાતમાતુયાપિ પિતુનોપિ પુત્તદારસ્સપિ ભાતિભગિનીનમ્પિ પજાપતિયાપિ મિત્તબન્ધવાનમ્પિ અપ્પિયો હોતિ અમનાપો, ડંસિતું આગચ્છન્તો સપ્પો વિય, અટવિયં ઉટ્ઠિતચોરો વિય, ખાદિતું આગચ્છન્તો યક્ખો વિય ચ ઉબ્બેજનીયો હુત્વા દુતિયચિત્તવારે નિરયાદીસુ નિબ્બત્તતિ. દિટ્ઠેયેવ ચ ધમ્મે કોધનો પુગ્ગલો મણ્ડિતપસાધિતોપિ દુબ્બણ્ણોવ હોતિ, પુણ્ણચન્દસસ્સિરિકમ્પિસ્સ મુખં જાલાભિહતપદુમં વિય મલગ્ગહિતકઞ્ચનાદાસમણ્ડલં વિય ચ વિરૂપં હોતિ દુદ્દસિકં. કોધં નિસ્સાય હિ સત્તા સત્થં આદાય અત્તનાવ અત્તાનં પહરન્તિ, વિસં ખાદન્તિ, રજ્જુયા ઉબ્બન્ધન્તિ, પપાતા પપતન્તિ. એવં કોધવસેન કાલં કત્વા નિરયાદીસુ ઉપ્પજ્જન્તિ, વિહેઠકજાતિકાપિ દિટ્ઠેવ ધમ્મે ગરહં પત્વા કાયસ્સ ભેદા નિરયાદીસુ ઉપ્પજ્જન્તિ, પુન મનુસ્સત્તં લભિત્વા વિજાતકાલતો પટ્ઠાય રોગબહુલાવ હોન્તિ. ચક્ખુરોગો સોતરોગોતિઆદીસુ ચ રોગેસુ એકતો ઉટ્ઠાય એકસ્મિં પતન્તિ, રોગેન અપરિમુત્તાવ હુત્વા નિચ્ચં દુક્ખિતાવ હોન્તિ, તસ્મા સબ્બેસુ સત્તેસુ મેત્તચિત્તેન હિતચિત્તેન મુદુચિત્તેન ભવિતબ્બં. એવરૂપો હિ પુગ્ગલો નિરયાદિભયેહિ ન પરિમુચ્ચતી''તિ. સો કુમારો સત્થુ ઓવાદં સુત્વા એકોવાદેનેવ નિહતમાનો દન્તો નિબ્બિસેવનો મેત્તચિત્તો મુદુચિત્તો અહોસિ. અઞ્ઞં અક્કોસન્તમ્પિ

પહરન્તમ્પિ નિવત્તિત્વા ન ઓલોકેસિ, ઉદ્ધટદાઠો વિય સપ્પો, અળચ્છિન્નો વિય કક્કટકો, છિન્નવિસાણો વિય ચ ઉસભો અહોસિ.

તસ્સ તં પવત્તિં ઞત્વા ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, દુટ્ઠલિચ્છવિકુમારં સુચિરમ્પિ ઓવદિત્વા નેવ માતાપિતરો, ન ઞાતિમિત્તાદયો દમેતું સક્ખિંસુ, સમ્માસમ્બુદ્ધો પન તં એકોવાદેનેવ દમેત્વા નિબ્બિસેવનં કત્વા મત્તવરવારણં વિય સમુગ્ગહિતાનેઞ્જકારણં અકાસિ. યાવ સુભાસિતં ચિદં – 'હત્થિદમકેન, ભિક્ખવે, હત્થિદમ્મો સારિતો એકંયેવ દિસં ધાવતિ પુરત્થિમં વા પચ્છિમં વા ઉત્તરં વા દક્ખિણં વા. અસ્સદમકેન...પે॰... ગોદમકેન...પે॰... દક્ખિણં વા. તથાગતેન હિ, ભિક્ખવે, અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન પુરિસદમ્મો સારિતો અટ્ઠ દિસા વિધાવતિ, રૂપી રૂપાનિ પસ્સતિ. અયમેકા દિસા...પે॰... સો વુચ્ચતિ 'યોગ્ગાચરિયાનં અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથી'તિ (મ॰ નિ॰ ૩.૩૧૨). ન હિ, આવુસો, સમ્માસમ્બુદ્ધેન સદિસો પુરિસદમ્મસારથી નામ અત્થી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ મયા એકોવાદેનેવ દમિતો, પુબ્બેપાહં ઇમં એકોવાદેનેવ દમેસિ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં તયો વેદે સબ્બસિપ્પાનિ ચ ઉગ્ગહેત્વા કિઞ્ચિ કાલં ઘરાવાસં વસિત્વા માતાપિતૂનં અચ્ચયેન ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા હિમવન્તે વાસં કપ્પેસિ. તત્થ ચિરં વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય જનપદં ગન્ત્વા બારાણસિં પત્વા રાજુય્યાને વસિત્વા પુનદિવસે સુનિવત્થો સુપારુતો તાપસાકપ્પસમ્પન્નો ભિક્ખાય નગરં પવિસિત્વા રાજઙ્ગણં પાપુણિ. રાજા સીહપઞ્જરેન ઓલોકેન્તો તં દિસ્વા ઇરિયાપથે પસીદિત્વા ''અયં તાપસો સન્તિન્દ્રિયો સન્તમાનસો યુગમત્તદસો, પદવારે પદવારે સહસ્સત્થવિકં ઠપેન્તો વિય સીહવિજમ્ભિતેન આગચ્છતિ. સચે સન્તધમ્મો નામેકો અત્થિ, ઇમસ્સ તેનબ્ભન્તરે ભવિતબ્બ''ન્તિ ચિન્તેત્વા એકં અમચ્ચં ઓલોકેસિ. સો ''કિં કરોમિ, દેવા''તિ આહ. એતં ''તાપસં આનેહી''તિ. સો ''સાધુ, દેવા''તિ બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા હત્થતો ભિક્ખાભાજનં ગહેત્વા ''કિં, મહાપુઞ્ઞા''તિ વુત્તે ''ભન્તે, રાજા તં પક્કોસતી''તિ આહ. બોધિસત્તો ''ન મયં રાજકુલૂપકા, હેમવન્તિકા નામમ્હા''તિ આહ. અમચ્ચો ગન્ત્વા તમત્થં રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ''અઞ્ઞો અમ્હાકં કુલૂપકો નત્થિ, આનેહિ ન''ન્તિ આહ. અમચ્ચો ગન્ત્વા બોધિસત્તં વન્દિત્વા યાચિત્વા રાજનિવેસનં પવેસેસિ.

રાજા બોધિસત્તં વન્દિત્વા સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે કઞ્ચનપલ્લઙ્કે નિસીદાપેત્વા અત્તનો પટિયત્તં નાનગ્ગરસભોજનં ભોજેત્વા ''કહં, ભન્તે, વસથા''તિ પુચ્છિ. ''હેમવન્તિકા મયં, મહારાજા''તિ. ''ઇદાનિ કહં ગચ્છથા''તિ? ''વસ્સારત્તાનુરૂપં સેનાસનં ઉપધારેમ, મહારાજા''તિ. ''તેન હિ, ભન્તે, અમ્હાકઞ્ઞેવ ઉય્યાને વસથા''તિ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા સયમ્પિ ભુઞ્જિત્વા બોધિસત્તં આદાય ઉય્યાનં ગન્ત્વા પણ્ણસાલં માપેત્વા રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનાપિ કારેત્વા પબ્બજિતપરિક્ખારે દત્વા ઉય્યાનપાલં પટિચ્છાપેત્વા નગરં પાવિસિ. તતો પટ્ઠાય બોધિસત્તો ઉય્યાને વસતિ. રાજાપિસ્સ દિવસે દિવસે દ્વત્તિક્ખત્તું ઉપટ્ઠાનં ગચ્છતિ.

તસ્સ પન રઞ્ઞો દુટ્ઠકુમારો નામ પુત્તો અહોસિ ચણ્ડો ફરુસો, નેવ નં રાજા દમેતું અસક્ખિ, ન સેસઞાતકા. અમચ્ચાપિ બ્રાહ્મણગહપતિકાપિ એકતો હુત્વા ''સામિ, મા એવં કરિ, એવં કાતું ન લબ્ભા''તિ કુજ્ઝિત્વા કથેન્તાપિ કથં ગાહાપેતું નાસક્ખિંસુ. રાજા ચિન્તેસિ ''ઠપેત્વા મમ અય્યં હિમવન્તતાપસં અઞ્ઞો ઇમં કુમારં દમેતું સમત્થો

નામ નત્થિ, સોયેવ નં દમેસ્સતી''તિ. સો કુમારં આદાય બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''ભન્તે, અયં કુમારો ચણ્ડો ફરુસો , મયં ઇમં દમેતું ન સક્કોમ, તુમ્હે નં એકેન ઉપાયેન સિક્ખાપેથા''તિ કુમારં બોધિસત્તસ્સ નિય્યાદેત્વા પક્કામિ. બોધિસત્તો કુમારં ગહેત્વા ઉય્યાને વિચરન્તો એકતો એકેન, એકતો એકેનાતિ દ્વીહિયેવ પત્તેહિ એકં નિમ્બપોતકં દિસ્વા કુમારં આહ – ''કુમાર, એતસ્સ તાવ રુક્ખપોતકસ્સ પણ્ણં ખાદિત્વા રસં જાનાહી''તિ? સો તસ્સ એકં પત્તં ખાદિત્વા રસં ઞત્વા ''ધી''તિ સહ ખેળેન ભૂમિયં નુટ્ઠાભિ. ''કિં એતં, કુમારા''તિ વુત્તે ''ભન્તે, ઇદાનેવેસ રુક્ખો હલાહલવિસૂપમો, વડ્ઢન્તો પન બહૂ મનુસ્સે મારેસ્સતી''તિ તં નિમ્બપોતકં ઉપ્પાટેત્વા હત્થેહિ પરિમદ્દિત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૪૯.''એકપણ્ણો અયં રુક્ખો, ન ભૂમ્યા ચતુરઙ્ગુલો;
ફલેન વિસકપ્પેન, મહાયં કિં ભવિસ્સતી''તિ.

તત્થ **એકપણ્ણો**તિ ઉભોસુ પસ્સેસુ એકેકપણ્ણો. **ન ભૂમ્યા ચતુરઙ્ગુલો**તિ ભૂમિતો ચતુરઙ્ગુલમત્તમ્પિ ન વડ્ઢિતો. **ફલેના**તિ ફલરસેન. **વિસકપ્પેના**તિ હલાહલવિસસદિસેન. એવં ખુદ્દકોપિ સમાનો એવરૂપેન તિત્તકેન પણ્ણેન સમન્નાગતોતિ અત્થો. **મહાયં કિં ભવિસ્સતી**તિ યદા પનાયં વુદ્ધિપ્પત્તો મહા ભવિસ્સતિ, તદા કિં નામ ભવિસ્સતિ, અદ્ધા મનુસ્સમારકો ભવિસ્સતીતિ એતં ઉપ્પાટેત્વા મદ્દિત્વા છડ્ડેસિન્તિ આહ.

અથ નં બોધિસત્તો એતદવોચ ''કુમાર, ત્વં ઇમં નિમ્બપોતકં 'ઇદાનેવ એવંતિત્તકો, મહલ્લકકાલે કિં ભવિસ્સતિ, કુતો ઇમં નિસ્સાય વુડ્ઢી'તિ ઉપ્પાટેત્વા મદ્દિત્વા છડ્ડેસિ? યથા ત્વં એતસ્મિં પટિપજ્જિ, એવમેવ તવ રટ્ઠવાસિનોપિ 'અયં કુમારો દહરકાલેયેવ એવં ચણ્ડો ફરુસો, મહલ્લકકાલે રજ્જં પત્વા કિં નામ કરિસ્સતિ, કુતો અમ્હાકં એતં નિસ્સાય વુડ્ઢી'તિ તવ કુલસન્તકં રજ્જં અદત્વા નિમ્બપોતકં વિય તં ઉપ્પાટેત્વા રટ્ઠા પબ્બાજનીયકમ્મં કરિસ્સન્તિ, તસ્મા નિમ્બરુક્ખપટિભાગતં હિત્વા ઇતો પટ્ઠાય ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પન્નો હોહી''તિ. સો તતો પટ્ઠાય નિહતમાનો નિબ્બિસેવનો ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પન્નો હુત્વા બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જં પત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ દુટ્ઠલિચ્છવિકુમારો મયા દમિતો, પુબ્બેપાહં એતં દમેસિંયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા દુટ્ઠકુમારો અયં લિચ્છવિકુમારો અહોસિ, રાજા આનન્દો, ઓવાદદાયકતાપસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

એકપણ્ણજાતકવણ્ણના નવમા.

[૧૫૦] ૧૦. સઞ્જીવજાતકવણ્ણના

અસન્તં યો પગ્ગણ્હાતીતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો અજાતસત્તુસ્સ રઞ્ઞો અસન્તપગ્ગહં આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ બુદ્ધાનં પટિકણ્ટકભૂતે દુસ્સીલે પાપધમ્મે દેવદત્તે પસીદિત્વા તં અસન્તં અસપ્પુરિસં પગ્ગય્હ ''તસ્સ સક્કારં કરિસ્સામી''તિ બહું ધનં પરિચ્ચજિત્વા ગયાસીસે વિહારં કારેત્વા તસ્સેવ વચનં ગહેત્વા પિતરં ધમ્મરાજાનં સોતાપન્નં અરિયસાવકં ઘાતેત્વા અત્તનો સોતાપત્તિમગ્ગસ્સ ઉપનિસ્સયં ભિન્દિત્વા મહાવિનાસં પત્તો. સો હિ ''દેવદત્તો પથવિયં પવિટ્ઠો''તિ સુત્વા ''કચ્ચિ નુ ખો મમ્પિ પથવી ગિલેય્યા''તિ ભીતતસિતો રજ્જસુખં ન લભતિ, સયને અસ્સાદસુખં ન વિન્દતિ, તિબ્બકારણાભિતુન્નો હત્થિપોતો વિય કમ્પમાનો વિચરતિ. સો પથવિં ફલમાનં વિય, અવીચિજાલં નિક્ખમન્તિં વિય, પથવિયા અત્તાનં ગિલિયમાનં વિય, આદિત્તાય લોહપથવિયા

ઉત્તાનકં નિપજ્જાપેત્વા અયસૂલેહિ કોટિયમાનં વિય ચ સમનુપસ્સિ. તેનસ્સ પહટકુક્કુટસ્સેવ મુહુત્તમ્પિ કમ્પમાનસ્સ અવત્થાનં નામ નાહોસિ. સો સમ્માસમ્બુદ્ધં પસ્સિતુકામો ખમાપેતુકામો પઞ્હં પુચ્છિતુકામો અહોસિ, અત્તનો પન અપરાધમહન્તતાય ઉપસઙ્કમિતું ન સક્કોતિ.

અથસ્સ રાજગહનગરે કત્તિકરત્તિવારે સમ્પત્તે દેવનગરં વિય નગરે અલઙ્કતે મહાતલે અમચ્ચગણપરિવુતસ્સ કઞ્ચનાસને નિસિન્નસ્સ જીવકં કોમારભચ્ચં અવિદૂરે નિસિન્નં દિસ્વા એતદહોસિ ''જીવકં ગહેત્વા સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ સન્તિકં ગમિસ્સામિ, ન ખો પન સક્કા મયા ઉજુકમેવ વત્તું 'અહં, સમ્મ જીવક, સયં ગન્તું ન સક્કોમિ, એહિ મં સત્થુ સન્તિકં નેહી'તિ, પરિયાયેન પન રત્તિસમ્પદં વણ્ણેત્વા 'કં નુ ખ્વજ્જ મયં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પયિરુપાસેય્યામ, યં નો પયિરુપાસતં ચિત્તં પસીદેય્યા'તિ વક્ખામિ, તં સુત્વા અમચ્ચા અત્તનો અત્તનો સત્થારાનં વણ્ણં કથેસ્સન્તિ, જીવકોપિ સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ વણ્ણં કથેસ્સતિ. અથ નં ગહેત્વા સત્થુ સન્તિકં ગમિસ્સામી''તિ. સો પઞ્ચહિ પદેહિ રત્તિં વણ્ણેસિ ''લક્ખઞ્ઞા વત ભો દોસિના રત્તિ, અભિરૂપા વત ભો દોસિના રત્તિ, દસ્સનીયા વત ભો દોસિના રત્તિ, પાસાદિકા વત ભો દોસિના રત્તિ, રમણીયા વત ભો દોસિના રત્તિ, કં નુ ખ્વજ્જ મયં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પયિરુપાસેય્યામ, યં નો પયિરુપાસતં ચિત્તં પસીદેય્યા''તિ (દી॰ નિ॰ ૧.૧૫૦).

અથેકો અમચ્ચો પૂરણકસ્સપસ્સ વણ્ણં કથેસિ, એકો મક્ખલિગોસાલસ્સ, એકો અજિતકેસકમ્બલસ્સ, એકો પકુધકચ્ચાયનસ્સ, એકો સઞ્ચયસ્સ બેલટ્ઠપુત્તસ્સ, એકો નાટપુત્તનિગણ્ઠસ્સાતિ . રાજા તેસં કથં સુત્વા તુણ્હી અહોસિ. સો હિ જીવકસ્સેવ મહાઅમચ્ચસ્સ કથં પચ્ચાસીસતિ. જીવકોપિ ''રઞ્ઞા મં આરબ્ભ કથિતેયેવ જાનિસ્સામી''તિ અવિદૂરે તુણ્હી નિસીદિ. અથ નં રાજા આહ ''ત્વં પન, સમ્મ જીવક, કિં તુણ્હી''તિ? તસ્મિં ખણે જીવકો ઉટ્ઠાયાસના યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ''એસો, દેવ, ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો અમ્હાકં અમ્બવને વિહરતિ સદ્ધિં અડ્ઢતેળસેહિ ભિક્ખુસતેહિ. તં ખો પન ભગવન્તં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો''તિ નવ અરહાદિગુણે વત્વા જાતિતો પટ્ઠાય પુબ્બનિમિત્તાદિભેદં ભગવતો આનુભાવં પકાસેત્વા ''તં ભગવન્તં દેવો પયિરુપાસતુ, ધમ્મં સુણાતુ, પઞ્હં પુચ્છતૂ''તિ આહ.

રાજા સમ્પુણ્ણમનોરથો હુત્વા ''તેન હિ, સમ્મ જીવક, હત્થિયાનાનિ કપ્પાપેહી''તિ યાનાનિ કપ્પાપેત્વા મહન્તેન રાજાનુભાવેન જીવકમ્બવનં ગન્ત્વા તત્થ મણ્ડલમાળે ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતં તથાગતં દિસ્વા સન્તવીચિમજ્ઝે મહાનાવં વિય નિચ્ચલં ભિક્ખુસઙ્ઘં ઇતો ચિતો ચ અનુવિલોકેત્વા ''એવરૂપા નામ મે પરિસા ન દિટ્ઠપુબ્બા''તિ ઇરિયાપથેયેવ પસીદિત્વા સઙ્ઘસ્સ અઞ્જલિં પગ્ગણ્હિત્વા થુતિં કત્વા ભગવન્તં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો સામઞ્ઞફલપઞ્હં પુચ્છિ. અથસ્સ ભગવા દ્વીહિ ભાણવારેહિ પટિમણ્ડિતં **સામઞ્ઞફલસુત્તં** (દી॰ નિ॰ ૧.૧૫૦ આદયો) કથેસિ. સો સુત્તપરિયોસાને અત્તમનો ભગવન્તં ખમાપેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. સત્થા અચિરપક્કન્તસ્સ રઞ્ઞો ભિક્ખૂ આમન્તેત્વા ''ખતાયં, ભિક્ખવે, રાજા, ઉપહતાયં, ભિક્ખવે, રાજા. સચાયં , ભિક્ખવે, રાજા ઇસ્સરિયસ્સ કારણા પિતરં ધમ્મિકં ધમ્મરાજાનં જીવિતા ન વોરોપેસ્સથ, ઇમસ્મિંયેવ આસને વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉપ્પજ્જિસ્સથ. દેવદત્તં નિસ્સાય અસન્તપગ્ગહં કત્વા સોતાપત્તિફલા પરિહીનો''તિ આહ.

પુનદિવસે ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું ''આવુસો, અજાતસત્તુ કિર અસન્તપગ્ગહં કત્વા દુસ્સીલં પાપધમ્મં દેવદત્તં નિસ્સાય પિતુઘાતકકમ્મસ્સ કતત્તા સોતાપત્તિફલા પરિહીનો, દેવદત્તેન નાસિતો રાજા''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન,

ભિક્ખવે, અજાતસત્તુ ઇદાનેવ અસન્તપગ્ગહં કત્વા મહાવિનાસં પત્તો, પુબ્બેપેસ અસન્તપગ્ગહેનેવ અત્તાનં નાસેસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મહાવિભવે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલં ગન્ત્વા સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા બારાણસિયં દિસાપામોક્ખો આચરિયો હુત્વા પઞ્ચ માણવકસતાનિ સિપ્પં વાચેસિ. તેસુ માણવેસુ એકો સઞ્જીવો નામ માણવો અત્થિ, બોધિસત્તો તસ્સ મતકુટ્ઠાપનકમન્તં અદાસિ. સો ઉટ્ઠાપનકમન્તમેવ ગહેત્વા પટિબાહનમન્તં પન અગ્ગહેત્વાવ એકદિવસં માણવેહિ સદ્ધિં દારુઅત્થાય અરઞ્ઞં ગન્ત્વા એકં મતબ્યગ્ઘં દિસ્વા માણવે આહ ''ભો, ઇમં મતબ્યગ્ઘં ઉટ્ઠાપેસ્સામી''તિ. માણવા ''ન સક્ખિસ્સસી''તિ આહંસુ. ''પસ્સન્તાનઞ્ઞેવ વો તં ઉટ્ઠાપેસ્સામી''તિ. ''સચે, માણવ, સક્કોસિ, ઉટ્ઠાપેહી''તિ. એવઞ્ચ પન વત્વા તે માણવા રુક્ખં અભિરુહિંસુ. સઞ્જીવો મન્તં પરિવત્તેત્વા મતબ્યગ્ઘં સક્ખરાહિ પહરિ, બ્યગ્ઘો ઉટ્ઠાય વેગેનાગન્ત્વા સઞ્જીવં ગલનાળિયં ડંસિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા તત્થેવ પતિ, સઞ્જીવોપિ તત્થેવ પતિ. ઉભોપિ એકટ્ઠાનેયેવ મતા નિપજ્જિંસુ.

માણવા દારૂનિ આદાય આગન્ત્વા તં પવત્તિં આચરિયસ્સ આરોચેસું. આચરિયો માણવે આમન્તેત્વા ''તાતા, અસન્તપગ્ગહકારા નામ અયુત્તટ્ઠાને સક્કારસમ્માનં કરોન્તા એવરૂપં દુક્ખં પટિલભન્તિયેવા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૫૦.''અસન્તં યો પગ્ગણ્હાતિ, અસન્તં ચૂપસેવતિ;
તમેવ ઘાસં કુરુતે, બ્યગ્ઘો સઞ્જીવિકો યથા''તિ.

તત્થ **અસન્ત**ન્તિ તીહિ દુચ્ચરિતેહિ સમન્નાગતં દુસ્સીલં પાપધમ્મં. **યો પગ્ગણ્હાતી**તિ ખત્તિયાદીસુ યો કોચિ એવરૂપં દુસ્સીલં પબ્બજિતં વા ચીવરાદિસમ્પદાનેન, ગહટ્ઠં વા ઉપરજ્જસેનાપતિટ્ઠાનાદિસમ્પદાનેન પગ્ગણ્હાતિ, સક્કારસમ્માનં કરોતીતિ અત્થો. **અસન્તં ચૂપસેવતી**તિ યો ચ એવરૂપં અસન્તં દુસ્સીલં ઉપસેવતિ ભજતિ પયિરુપાસતિ. **તમેવ ઘાસં કુરુતે**તિ તમેવ અસન્તપગ્ગણ્હકં સો દુસ્સીલો પાપપુગ્ગલો ઘસતિ સંખાદતિ વિનાસં પાપેતિ. કથં? **બ્યગ્ઘો સઞ્જીવિકો યથા**તિ, યથા સઞ્જીવેન માણવેન મન્તં પરિવત્તેત્વા મતબ્યગ્ઘો સઞ્જીવિકો જીવિતસમ્પદાનેન સમ્પગ્ગહિતો અત્તનો જીવિતદાયકં સઞ્જીવમેવ જીવિતા વોરોપેત્વા તત્થેવ પાતેસિ, એવં અઞ્ઞોપિ યો અસન્તપગ્ગહં કરોતિ, સો દુસ્સીલો તં અત્તનો સમ્પગ્ગાહકમેવ વિનાસેતિ. એવં અસન્તસમ્પગ્ગાહકા વિનાસં પાપુણન્તીતિ.

બોધિસત્તો ઇમાય ગાથાય માણવાનં ધમ્મં દેસેત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મતબ્યગ્ઘુટ્ઠાપનકો માણવો અજાતસત્તુ અહોસિ, દિસાપામોક્ખો આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સઞ્જીવજાતકવણ્ણના દસમા.

કકણ્ટકવગ્ગો પન્નરસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

ગોધસિઙ્ગાલવિરોચં, નઙ્ગુટ્ઠરાધકાકઞ્ચ;
પુપ્ફરત્તઞ્ચ સિઙ્ગાલં, એકપણ્ણઞ્ચ સઞ્જીવં.

અથ વગ્ગુદ્દાનં –

અપણ્ણકો સીલવગ્ગો, કુરુઙ્ગો ચ કુલાવકો;
અત્થકામો ચ આસીસો, ઇત્થીવરુણપાયિમ્હા.

લિત્તો પરોસતં હંચિ, કુસનાળા સમ્પદાનો;
કકણ્ટકો પન્નરસ, સતપણ્ણાસ જાતકાતિ.

એકકનિપાતવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

(પઠમો ભાગો નિટ્ઠિતો).